

EDİRNE İLİNİN TURİZM COĞRAFYASI

Sinan KOCAMAN

**Doktora Tezi
Coğrafya Anabilim Dalı
Doç. Dr. Serhat ZAMAN
2011
Her hakkı saklıdır**

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

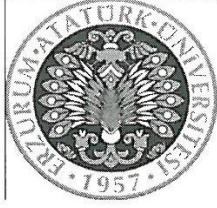
Sinan KOCAMAN

EDİRNE İLİ'NİN TURİZM COĞRAFYASI

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Serhat ZAMAN**

ERZURUM – 2011

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

01/07/2011

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum " EDİRNE İLİ'NİN TURİZM COĞRAFYASI " adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

01.07.2011

Sinan KOCAMAN

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Serhat ZAMAN danışmanlığında, Sinan KOCAMAN tarafından hazırlanan bu çalışma 01 /07 /2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Coğrafya Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Prof. Dr. Halil KOCA

İmza: .....

Jüri Üyesi :Doç. Dr. Ünal ÖZDEMİR

İmza: .....

Jüri Üyesi :Doç. Dr. Mehmet ZAMAN

İmza: .....

Jüri Üyesi :Doç. Dr. Serhat ZAMAN

İmza: .....

Jüri Üyesi :Yrd. Doç. Dr. Yaşar GÖK

İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. .... / ..... / .....

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IX
ABSTRACT	X
TABLOLAR DİZİNİ	XI
ŞEKİLLER DİZİNİ	XV
HARİTALAR DİZİNİ	XVI
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	XVII
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	XXIII
ÖN SÖZ.....	XXV

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU VE SINIRLARI	1
2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	6
3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	7
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	7
5. TURİZM COĞRAFYASI İLE İLGİLİ ÖNCÜL TERİM VE TANIMLAR.....	14
6. SAHA İLE İLGİLİ DAHA ÖNCE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR.....	16

BİRİNCİ BÖLÜM

EDİRNE İLİ'NİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ VE TURİZM İLE ETKİLEŞİMİ

1.1. FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE TURİZM	23
1.1.1. Jeomorfolojik Özellikler ve Turizm	23
1.1.2. İklim Özellikleri ve Turizm.....	27
1.1.2.1. Sıcaklık.....	30
1.1.2.2. Deniz Suyu Sıcaklıkları	35
1.1.2.3. Basınç ve Rüzgârlar	36
1.1.2.4. Nemlilik	42
1.1.2.5. Bulutluluk	43
1.1.2.6. Güneşlenme Süresi.....	44

1.1.2.7. Yağışlar	45
1.1.3. Bitki Örtüsü Özellikleri ve Turizm	46
1.1.4. Hidrografya Özellikleri ve Turizm.....	51
1.1.4.1. Akarsular	52
1.1.4.2. Göller	56
1.1.4.3. Ege Denizi	65
1.1.5. Toprak Özellikleri ve Turizm	67
1.2. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE TURİZM.....	69
1.2.1. Nüfus Gelişimi	69
1.2.1.1 Cumhuriyet Öncesi Nüfus Gelişimi.....	69
1.2.1.2 Cumhuriyet Dönemi Nüfus Gelişimi	74
1.2.2. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri	82
1.2.2.1. Nüfusun Cinsiyet Oranı ve Yaş Yapısı.....	82
1.2.2.2. Nüfusun Eğitim Durumu.....	87
1.2.2.2.1. Öğrenim Durumu - Turizm İlişkisi	90
1.2.2.2.2. Turizm Sektöründe Çalışanların Eğitim Durumu.....	91
1.2.2.2.3. Edirne’de Turizm Eğitimi	93
1.2.3. Göçler	96
1.2.4. Tarihi Gelişim.....	102
1.2.5. Yerleşme Özellikleri.....	108
1.2.6. İl İdari Alanındaki Yerleşmeler.....	109
1.2.7. Turizme Bağlı Olarak Kurulan ve Gelişen Yerleşmeler	110
1.2.7.1. Keşan Kıyı Yerleşmeleri	111
1.2.7.2. Enez Kıyı Yerleşmeleri	117
1.3. EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	122
1.3.1. Tarım ve Hayvancılık	122
1.3.2. Sanayi	132
1.3.3. Ticaret	134
1.3.4. Madencilik ve Enerji Kaynakları	137

İKİNCİ BÖLÜM
EDİRNE İLİ'NDE TURİZM

2.1. EDİRNE'DE TURİZMİN TARİHÇESİ.....	140
2.2. KAMU VE ÖZEL KURULUŞLARDA TURİZMİN ÖRGÜTLENMESİ.....	145
2.2.1. Kamu Kuruluşları.....	145
2.2.2. Dernekler ve Kooperatifler	148
2.3. TURİSTİK ORGANİZASYONLAR.....	152
2.4. TÜRKİYE TURİZMİNDE EDİRNE'NİN YERİ	160
2.5. DOĞAL TURİSTİK KAYNAKLAR	167
2.5.1. Koruma Altındaki Alanlar ve Turizm	167
2.5.1.1. Gala Gölü Millî Parkı	168
2.5.2. Sulak Alanlar	170
2.5.2.1. Meriç Deltası.....	171
2.5.2.2. Saros Körfezi Sulak Alanı	172
2.5.2.3. Ergene Havzası Sulak Alanı.....	174
2.5.3. Doğal Sit Alanları.....	175
2.5.4. Ormanlar	177
2.5.5. Av Turizmi.....	178
2.5.6. Akarsu Turizmi	180
2.5.7. Göl Turizmi	182
2.5.8. Deniz - Kıyı Turizmi	184
2.6. BEŞERİ VE KÜLTÜREL TURİSTİK KAYNAKLAR	189
2.6.1. Ören Yerleri ve Arkeolojik Değerler.....	189
2.6.1.1. Kentsel Arkeoloji Parkı	189
2.6.1.2. Edirne Kalesi	189
2.6.1.3. Makedonya (Saat) Kulesi	190
2.6.1.4. Dolmenler	191
2.6.1.5. Dikilitaşlar (Menhirler)	193
2.6.1.6. Klasik Tümülüsler.....	194
2.6.1.7. Enez (Ainos) Antik Kenti	195
2.6.1.8. Saray Kalıntıları (Saray-ı Atik ve Saray-ı Cedit).....	197
2.6.2. Müzeler.....	200

2.6.3. Tarihi Köprüler ve Turistik Değerleri	214
2.6.4. Medreseler	220
2.6.5. İmaretler	221
2.6.6. Tarihi Ticaret Yapıları	223
2.6.7. Edirne Evleri ve Tarihi Binalar	230
2.6.8. İnanç Turizmi	238
2.6.8.1. İslâm Dini Mekânları ve Turistik Potansiyelleri.....	239
2.6.8.2. Hıristiyanlık Dini Mekânları ve Turistik Potansiyelleri	252
2.6.8.3. Yahudiler ve Merkez Havrası	256
2.6.8.4. Bahaîlik ve Edirne.....	259
2.6.9. Savaş Alanlarının Turizm Amaçlı Değerlendirilmesi.....	263
2.6.9.1. Tabyalar	264
2.6.9.2. Sırp Sındığı Savaş Alanı ve Anıtı.....	266
2.6.9.3. Sarayıçi Balkan Şehitliği ve Anıtı	268
2.6.10. Kırkpınar	270
2.6.11. Turistik Ürünler	278
2.6.11.1. Mutfak Turizmi.....	278
2.6.11.2. Etnografik Öğeler ve Turizm.....	280
2.7. ALTERNATİF TURİZM TİPLERİ VE POTANSİYELLERİ	286
2.7.1. Botanik (Bitki) Turizmi	287
2.7.2. Ornitoloji (Kuş Gözlemciliği) ve Ornitolojik Turizm	288
2.7.3. Doğa Yürüyüşleri (Trekking)	290
2.7.4. Sportif Olta Balıkçılığı ve Zıpkınla Balıkçılık.....	292
2.7.5. Kamp ve Karavan Turizmi	293
2.7.6. Sınır Turizmi	294
2.7.7. Ekoturizm	297
2.7.8. Kongre ve Fuar Turizmi.....	299
2.8. EDİRNE'DE TURİZM VE ULAŞIM	307
2.8.1. Karayolu Ulaşımı ve Turizm.....	309
2.8.2. Demiryolu Ulaşımı ve Turizm.....	312
2.8.3. Denizyolu Ulaşımı ve Turizm.....	313
2.8.4. Havayolu Ulaşımı ve Turizm	315

2.8.5. Sınır Kapıları.....	315
2.8.5.1. Kapıkule Kara Sınır Kapısı	315
2.8.5.2. Pazarkule Kara Sınır Kapısı	316
2.8.5.3. İpsala Kara Sınır Kapısı.....	317
2.8.5.4. Hamzabeyli Kara Sınır Kapısı.....	318
2.8.5.5. Kapıkule Demiryolu Sınır Kapısı	318
2.8.5.6. Uzunköprü (Eskiköy-Demirköprü) Demiryolu Sınır Kapısı	319
2.9. EDİRNE'DE TURİZM VE KONAKLAMA HİZMETLERİ.....	320
2.9.1. Konaklama Tesisleri	320
2.9.2. Seyahat Acenteleri.....	337

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TURİZMİN ETKİLERİ

3.1. TURİZM - ÇEVRE ETKİLEŞİMİ	339
3.2. SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİLERİ.....	347
3.3. EKONOMİK ETKİLERİ.....	352

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. EDİRNE TURİZMİ'NİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	356
4.1.1. Doğal Çevre Etmenlerinden Kaynaklanan Sorunlar	356
4.1.2. Beşeri Çevre Etmenlerinden Kaynaklanan Sorunlar	361
4.2. PLANLAMA ÖNERİLERİ VE SWOT ANALİZİ	367
4.2.1. Turizm Planlamaları ve Edirne	367
4.2.2. Geleceğe Yönelik Öneriler.....	371
4.2.3. Edirne Turizmi'nin (SWOT) Analizi	375
SONUÇ.....	381

KAYNAKÇA	386
EKLER.....	410
EK 1: Edirne Halkının Turizme Bakış Açısı Konulu Anket Formu	410
EK 2: Edirne’ye Gelen Turistlere Yönelik Anket Formu	412
EK 3: Edirne’ye Gelen Turistlere Yönelik Anket Formu İngilizce.....	414
EK 4: Edirne Turizm Sektörü Çalışanları Anket Formu	416
ÖZGEÇMİŞ.....	418

ÖZET

DOKTORA TEZİ EDİRNE İLİ'NİN TURİZM COĞRAFYASI Sinan KOCAMAN

2011 – Sayfa: 418 + VIII

Tez Danışman: Doç. Dr. Serhat ZAMAN

Jüri: Doç. Dr. Serhat ZAMAN

Prof. Dr. Halil KOCA

Doç. Dr. Ünal ÖZDEMİR

Doç. Dr. Mehmet ZAMAN

Yrd. Doç. Dr. Yaşar GÖK

Coğrafya bilimi Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalının bir alt disiplini olan Turizm Coğrafyası bilim alanı araştırma sistematığı içinde araştırılan Edirne İli, yurdumuzun kuzey batısında, Marmara Bölgesi'nin Ergene Bölümü sınırları içinde yer almaktadır. Aynı zamanda ülkemizin kuzeybatı sınırının bir kısmını oluşturan Meriç Nehri'ne paralel olarak kuzey-güney doğrultusunda uzanan ilin yüzölçümü 6.276 km² olup, Türkiye topraklarının yaklaşık % 7,7'lik bölümünü kaplamaktadır.

Avrupa ile Türkiye arasında kara ve demiryolları geçiş noktası olan il toprakları üzerinde Türkiye'nin en işlek kara (Kapıkule, Pazarkule, Hamzabeyli ve İpsala) ve demiryolu (Kapıkule ve Eskiköy) sınır kapıları bulunmaktadır.

Arazi varlığının % 60'ını tarım topraklarının oluşturduğu ildeki en önemli ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. Bölgenin sanayi açısından en geri kalmış illeri arasında yer alan Edirne'de sanayi faaliyetleri de tarıma dayalıdır. TEM, E-5 ve D-550 karayolları ile demiryolu bağlantıları ilde transit taşımacılığı ve ticaret sektörünü geliştirmiştir.

Yerleşme tarihinin M.Ö. I. yüzyıla (Traklar'a) uzandığı Edirne, tarihsel süreçte coğrafi konumu nedeniyle çeşitli kültür ve medeniyetlerin buluşma ve kaynaşma noktası olmuştur. Osmanlı Devleti'ne 85 yıl başkentlik yapan Edirne'de başta Osmanlı Devleti olmak üzere yöreye hâkim olmuş birçok uygarlıktan kalma tarihi ve kültürel turistik kaynak bulunmaktadır.

Tarihi ve arkeolojik değerleri, müzeleri, inanç turizmi öğeleri, savaş alanları, turistik ürünleri, Kırkpınar ve Kakava şenlikleri gibi ulusal öneme sahip turizm organizasyonları ile araştırma sahası beşeri ve kültürel olarak iç turizm açısından gelişme göstermiştir.

Sınır bölgesinde yer alması uzun yıllar doğal turistik kaynaklar açısından sınırlı olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Doğal turistik kaynakların yoğunluk kazandığı Saros Körfezi Kıyıları, 2000'li yıllarla birlikte hızlı bir gelişim sürecine girmiş, 2006 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmiştir.

Bunun yanı sıra Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te Trakya Kültür Koridoru sınırları içinde yer alan araştırma sahası, Marka Kentler ve Markalaşan Turizm Bölgeleri oluşturma hedef ve stratejilerinin uygulama alanları arasındadır.

Bu araştırma ile Edirne'deki turizm faaliyetlerinin sınıflandırılması ve dağılışının belirlenmesi, turizm faaliyetleri sonucu gelişen insan-çevre etkileşiminin değerlendirilmesi ile il turizminin sorunlarının ortaya koyulması ve ilin kalkınmasında turizmin rolünün ortaya konulması hedeflenmiştir.

Coğrafi araştırma metotları uygulanarak elde edilen veriler analiz-sentez sürecinde yorumlanmış, sahanın doğal, beşeri ve kültürel turistik değerleri, bunların potansiyelleri ve mekânsal dağılımı, turizm çeşitleri, turist talebi ve turistik altyapı imkanları değerlendirilerek Edirne'de turizmin çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik etkileri ile turizm odaklı sorunlar ortaya konulmuştur.

Ayrıca turizmde planlı gelişim sürecinin başladığı araştırma sahası için yapılan ulusal ve bölgesel turizm planlamaları değerlendirilerek sürdürülebilir turizm açısından geleceğe yönelik rasyonel öneriler de sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Beşeri ve İktisadi Coğrafya, Turizm Coğrafyası, Edirne.

ABSTRACT

Ph. D. DISSERTATION THE TOURISM GEOGRAPHY OF EDİRNE PROVINCE

Sinan KOCAMAN

2011 – Page: 418 + VIII

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Serhat ZAMAN

Jury: Assoc. Prof. Dr. Serhat ZAMAN

Prof. Dr. Halil KOCA

Assoc. Prof. Dr. Ünal ÖZDEMİR

Assoc. Prof. Dr. Mehmet ZAMAN

Assit. Prof. Dr. Yaşar GÖK

Edirne province, that is studied in a scientific research of Tourism Geography field, a sub-branch of Human and Economic Geography, is in the northwest of Turkey, within the borders of Ergene sub-region of Marmara Region. The province lies in parallel with Meriç River, which constitutes Turkey's north-western border. The area of the province is 6.276 km² and it constitutes approximately %7,7 of Turkey's whole area.

On the grounds of the province, which is a highway and railway transit zone between Europe and Turkey, there have been the most intense highway (Kapıkule, Pazarkule, Hamzabeyli and İpsala) and railway (Kapıkule and Eskiköy) border gates of Turkey.

Farming lands constitute % 60 of the grounds in Edirne and the most important economic activity of the province is agriculture and stockbreeding. The industry of Edirne, which is one of the most underdeveloped provinces of the region, mostly depends on agriculture. The links of highways such as TEM, E-5, D-550 and railways have developed transit transportation and trade industry of the province.

The settlement history of Edirne dates back to 1st Cent B.C and throughout history it has been a melting pot of civilizations due to its geographical position. In Edirne, an 85-year capital city of Ottoman Empire, there have been many cultural and touristic sources that are the heritage of civilizations, particularly Ottomans who inhabited in the region.

The province has developed cultural and human based means in terms of domestic tourism and research region with its historical and archeological values, museums, belief tourism factors, war areas, touristic products, Kirkpınar and Kakava festivals that have national importance.

Since the province takes place in a border region, importance has been limitedly attributed in terms of natural touristic sources to the province for years. Saros Bay, of which natural touristic sources are intense, has developed with the beginning of the millennium and has been declared as a Tourism Protection and Developing Zone by Ministry of Culture and Tourism.

Additionally, the study area, which takes place within the borders of "Thrace Culture Corridor in Tourism Strategy of Turkey in 2023", has been one of the application fields of "Developing Trademark Cities and Trademark Tourism Regions".

This study aims to determine the classification and distribution of tourism activities in Edirne, to evaluate mutual effect between human and environment as a result of tourism activities, to reveal the problems of tourism in Edirne and to present the importance of tourism in the development of a province.

The data collected by the help of geographical research methods has been commented in analysis-synthesis method. The natural, humane and cultural values of the region, the location with its potentials, the varieties of tourism, demands of tourists, touristic infrastructure facilities are evaluated. As a result of this evaluation the environmental, socio-cultural and economical effects of tourism in Edirne and tourism based problems have been figured out.

Furthermore, national and regional tourism plans have been evaluated for the study area in which planned development has begun, and rational suggestions have been presented in terms of sustainable tourism in the future.

Key Words: Geography, Human and Economic Geography, Tourism Geography, Edirne.

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Edirne İli İdari Durumuna Göre Yerleşmeler.....	3
Tablo 1.1. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Aylık ve Yıllık Ortalama Sıcaklıklar (°C)	31
Tablo 1.2. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Aylık Ortalama Yüksek Sıcaklıklar (°C)	33
Tablo 1.3. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Aylık Ortalama Düşük Sıcaklıklar (°C)	33
Tablo 1.4. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Aylık Ortalama Yüksek Sıcaklıklar İle Aylık Ortalama Düşük Sıcaklıklar Arasındaki Farklar (°C)	33
Tablo 1.5. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Ortalama Donlu Günler (°C).....	34
Tablo 1.6. Gökçeada ve Çanakkale İstasyonlarında Aylık ve Yıllık Ortalama Deniz Suyu Sıcaklıkları.....	36
Tablo 1.7. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Yıllık ve Aylık Ortalama Basınç Değerleri Dağılışı (Mb).....	37
Tablo 1.8. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Aylık Ortalama Rüzgâr Hızının Yıl İçinde Dağılımı (m/sn).....	38
Tablo 1.9. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda En Hızlı Rüzgârların Yönleri ve Hızları (m/sn).....	39
Tablo 1.10. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Ortalama Fırtınalı Gün Sayısı (gün).....	39
Tablo 1.11. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Yönlere Göre Esme Sayıları (gün).....	40
Tablo 1.12. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Yıllık Ortalama Bağıl Nem Oranları (%).....	43
Tablo 1.13. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Bulutlu Günlerin Aylara Dağılımı (gün).....	43
Tablo 1.14. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Günlük Ortalama Güneşlenme Süresi (Saat-Dakika).....	44
Tablo 1.15. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Toplam Yağışın Aylara Göre Dağılımı (mm)	45
Tablo 1.16. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Toplam Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (mm).....	45
Tablo 1.17. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Kar Yağışlı Günler Sayısının Aylara Göre Dağılımı (gün).....	46
Tablo 1.18. Cumhuriyet Dönemi Edirne İli Nüfus Gelişimi.....	79
Tablo 1.19. Edirne İli Kırsal-Kentsel Nüfusun Yıllara Göre Seyri.....	82

Tablo 1.20. Edirne İli Nüfusunun Cinsiyet Oranlarının Sayım Devrelerine Göre Değişimi.....	83
Tablo 1.21. Edirne İli Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı.....	85
Tablo 1.22. Türkiye Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı.....	85
Tablo 1.23. Edirne İli Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı.....	86
Tablo 1.24. Edirne İli Nüfusunun Eğitim Durumu.....	89
Tablo 1.25. Edirne İli'nde Turizm Sektöründe Çalışanların Eğitim Durumları.....	91
Tablo 1.26. Turizm Sektöründe Çalışanların Yabancı Dil Durumu.....	93
Tablo 1.27. Turizm Sektöründe Çalışanların Bildiği Yabancı Diller.....	94
Tablo 1.28. Araştırma Sahasındaki Turizm ile İlgili Yüksek Öğretim Programları.....	95
Tablo 1.29. Sayım Devrelerine Göre Edirne İli'nin Aldığı ve Verdiği Göç Miktarları.....	97
Tablo 1.30. Edirne İli'nin Diğer İllere Verdiği 2009 Yılı Göç Miktarları.....	98
Tablo 1.31. Edirne İli'nin Diğer İllerden Aldığı 2009 Yılı Göç Miktarları.....	100
Tablo 1.32. Edirne İli'nde Belediye Örgütlü Yerleşmeler.....	109
Tablo 1.33. Edirne İli İdari Durumuna Göre Yerleşmeler.....	110
Tablo 1.34. Edirne İli'nde Toplam İstihdam İçinde Tarımın Payı.....	122
Tablo 1.35. Edirne İli Arazi Varlığı.....	122
Tablo 1.36. Edirne İli'nde Tarımsal Arazilerin Kullanımına Göre Dağılımı.....	123
Tablo 1.37. Edirne İli'nde Üretimi Yapılan Tarla Bitkileri.....	124
Tablo 1.38. Edirne İli'nde Yetiştirilen Sebze ve Meyveler.....	125
Tablo 1.39. Edirne İli'nde Büyükbaş Hayvan Varlığı.....	126
Tablo 1.40. Edirne İli Yüklü Hayvanları Sayısı.....	127
Tablo 1.41. Edirne İli'nde Küçükbaş Hayvan Varlığı.....	128
Tablo 1.42. Edirne İli'nde Kütmes Hayvanları Varlığı.....	128
Tablo 1.43. Edirne İli Arıcılık Verileri.....	129
Tablo 1.44. Edirne İli'nde Balıkçılık.....	130
Tablo 1.45. Edirne İli'ndeki Sanayi Tesislerinin İlçelere Göre Dağılımı (2009).....	133
Tablo 2.1. Edirne İli'nde Turizm İle İlgili Faaliyet Gösteren Dernekler.....	150

Tablo 2.2. Edirne İli'nde Faaliyet Gösteren S.S. Turizm Geliştirme Kooperatifleri.....	151
Tablo 2.3. Edirne İli'nde Organize Edilen Şenlikler.....	156
Tablo 2.4. Edirne İli'nde Organize Edilen Festivaller.....	157
Tablo 2.5. Edirne İli Panayırıları.....	157
Tablo 2.6. Edirne İli'nde Mahalli Kutlama ve Anma Günleri.....	159
Tablo 2.7. Edirne İli'nde Düşman İşgalinden Kurtuluş Günleri.....	160
Tablo 2.8. Edirne İli ve Türkiye Konaklama İstatistikleri Karşılaştırması (2009).....	162
Tablo 2.9. Edirne İli Konaklama İstatistikleri (2000-2009).....	163
Tablo 2.10. Türkiye Konaklama İstatistikleri (2000-2009).....	163
Tablo 2.11. Edirne İli Konaklama Sayılarının İlçelere Göre Dağılımı (2009).....	164
Tablo 2.12. Edirne'ye Gelen Yabancıların Sınır Kapılarına Göre Dağılımı (2009).....	165
Tablo 2.13. Edirne ve Türkiye'ye Gelen Yabancıların Sınır Kapısı Türüne Göre Dağılımı (2009).....	166
Tablo 2.14. Edirne'deki Otellerde Konaklayan Turistlerin Ülkelere Göre Dağılımı (2006)	167
Tablo 2.15. Edirne İli Doğal Sit Alanları.....	176
Tablo 2.16. Edirne İli (Saros Körfezi) Kıyıları'nda Yapılan Turizm Etkinlikleri.....	185
Tablo 2.17. Tarihi Edirne Köprüleri.....	215
Tablo 2.18. Edirne Medreseleri.....	221
Tablo 2.19. Edirne İmaretleri.....	222
Tablo 2.20. Edirne Kenti'ndeki Tarihi Binalardan Bazıları.....	235
Tablo 2.21. Edirne İli Tarihi Camileri.....	240
Tablo 2.22. Edirne'deki Türbeler.....	251
Tablo 2.23. Edirne İli'nde Yer Alan Şehitlikler.....	269
Tablo 2.24. Edirne Mutfağı'nın Turistik Ürünleri.....	279
Tablo 2.25. Edirne El Sanatları	281
Tablo 2.26. Trakya Üniversitesi'nde 2009 ve 2010 Yıllarında Düzenlenen Bilimsel Kongeler.....	302
Tablo 2.27. Edirne İli Karayolu Ulaşım Ağı.....	310

Tablo 2.28. Edirne İli Bakanlık Turistik İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri.....	322
Tablo 2.29. Edirne İli Bakanlık Yatırım Belgeli Konaklama Tesisleri.....	324
Tablo 2.30. Edirne İli Turistik Tesislerinin İl Geneline Dağılımı.....	325
Tablo 2.31. Edirne İli Belediye Belgeli Konaklama Tesisleri.....	327
Tablo 2.32. Edirne Belediye Belgeli Otellerin İl Geneline Dağılımı.....	328
Tablo 2.33. Saros Körfezi Turistik İşletme ve Yatırım Belgeli Konaklama Tesisleri.....	328
Tablo 2.34. Edirne İli Saros Körfezi Sezonluk Konaklama Tesisleri.....	330
Tablo 2.35. Edirne İli Saros Körfezi'ndeki Faal Kamu Kurumu Kamp Tesisleri.....	331
Tablo 2.36. Edirne İli Saros Körfezi'ndeki Kapalı Kamu Kurumu Kamp Tesisleri.....	334
Tablo 2.37. Edirne İli Saros Körfezi Kamping Alanları.....	336
Tablo 2.38. Edirne İli Turizm Seyahat Acenteleri.....	337
Tablo 3.1. Araştırma Sahasında Çevre Sorunlarının Öncelik Sırası (2007-2008)	344
Tablo 3.2. Edirne'de Halkın Turizmden Kaynaklanan Çevre Sorunları Hakkındaki Düşünceleri.....	345
Tablo 3.3. Edirne'ye Gelen Turistlerin Turizmden Kaynaklanan Çevre Sorunları Hakkındaki Düşünceleri.	345
Tablo 3.4. Edirne Halkının Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri Hakkındaki Düşünceleri... ..	348
Tablo 3.5. Edirne Halkının Turizmin Sosyo-Kültürel Açından Olumlu Etkileri Hakkında Düşünceleri.....	349
Tablo 3.6. Edirne Halkının Turizmin Sosyo-Kültürel Açından Olumsuz Etkileri Hakkında Düşünceleri.....	350
Tablo 3.7. Edirne'ye Gelen Turistlerin Edirne ve Halkından Sosyo-Kültürel Yönden Etkilenmeleri Hakkındaki Düşünceleri	351
Tablo 3.8. Edirne Halkının Turizmin Ekonomik Etkileri Hakkındaki Düşünceleri.....	353
Tablo 3.9. Edirne Halkının Turizmin Olumlu Ekonomik Etkileri Hakkında Düşünceleri.	354
Tablo 3.10. Edirne Halkının Turizmin Olumsuz Ekonomik Etkileri Hakkında Düşünceleri.....	355
Tablo 4.1. Turizm Sektöründe Çalışan Personelin Çalışma Süresi.....	363

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Güneş Işımlarının Edirne İli'ne Geliş Açısı.....	29
Şekil 1.2. Edirne İli'nde Yıllık Ortalama ve Aylık Ortalama Sıcaklıklar (°C)	32
Şekil 1.3. Araştırma Sahasında Rüzgar Gücü Diyagramları.....	41
Şekil 1.4. Edirne İli'nde Bulutlu Günlerin Aylara Dağılımı.....	44
Şekil 1.5. Edirne İli'nde Toplam Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı.....	46
Şekil 1.6. Edirne İli Nüfusunun Sayım Devreleri Arasındaki Gelişimi (1927-2010).....	80
Şekil 1.7. Edirne İli Nüfusunun Sayım Devreleri Arasındaki Artış ve Azalma Oranları (1927-2010)	80
Şekil 1.8. Edirne İli Nüfusunun Geniş Aralıklı Guruplandırmaya Göre Dağılımı.....	85
Şekil 1.9. Edirne İli Nüfusunun Dar Aralıklı Guruplandırmaya Göre Dağılımı.....	87
Şekil 1.10. Edirne İli'nde Sanayinin İş Kollarına Göre Dağılımı.....	133
Şekil 2.1. Edirne İli ve Türkiye Konaklama İstatistikleri Karşılaştırması.....	162
Şekil 2.2. Edirne İli ve Türkiye'de Turistlerin Tesislere Giriş Sayısının Yıllara Göre Dağılımı.....	164
Şekil 2.3. Edirne İli Konaklama Sayılarının İlçelere Göre Dağılımı.....	166
Şekil 2.4. Yabancı Turistlerin Sınır Kapılarına Göre Dağılımı.....	166

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Araştırma Sahasının Lokasyonu.....	2
Harita 2. Edirne İli İdari Durumu.....	4
Harita 1.1. Araştırma Sahasının Fiziki Yapısı.....	25
Harita 1.2. Edirne İli Doğal Bitki Örtüsü.....	50
Harita 1.3. Araştırma Sahasının Hidrografik Yapısı.....	51
Harita 1.4. Araştırma Sahasında Nüfusun Dağılışı.....	81
Harita 1.5. Araştırma Sahasından Göç Eden Nüfusun İllere Göre Dağılımı (2009).....	99
Harita 1.6. Araştırma Sahasına Göç Eden Nüfusun İllere Göre Dağılımı (2009)	101
Harita 1.7. Araştırma Sahasında İdari Duruma Göre Yerleşmeler.....	121
Harita 2.1. Araştırma Sahasının Doğal Turistik Kaynakları.....	188
Harita 2.2. Selimiye Camii'nin Kent İçindeki Konumu.....	245
Harita 2.3. Kırkpınar'ın Yapıldığı Yerler.....	272
Harita 2.4. Araştırma Sahasının Beşeri Turistik Kaynakları.....	285
Harita 2.5. Araştırma Sahasında Alternatif Turizm Tipleri.....	305
Harita 2.6. Araştırma Sahasının Genel Turizm Etkinlikleri.....	306
Harita 2.7. Edirne İli Ulaşım Ağı.....	320
Harita 2.8. Bakanlık Belgeli Turistik Tesislerin Dağılımı.....	326
Harita 2.9. Bakanlık Belgeli Turistik Tesislerin Dışındaki Konaklama Tesislerinin Dağılımı.....	338

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1.1. Meriç Nehri ve Selimiye Külliyesi'ndeki Anıt Ağaçlardan Görünümler....	49
Fotoğraf 1.2. Meriç Nehri'nden Bir Görünüm.....	53
Fotoğraf 1.3. Tunca Nehri'nden Bir Görünüm.....	54
Fotoğraf 1.4. Ergene Irmağı'ndan Bir Görünüm.....	56
Fotoğraf 1.5. Gala Gölü'nden Bir Görünüm.....	58
Fotoğraf 1.6. Pamuklu Gölü'nden Bir Görünüm.....	59
Fotoğraf 1.7. Sığırca Gölü'nden Bir Görünüm.....	60
Fotoğraf 1.8. Enez Kalesi'nden Dalyan (Tekke) Gölü ve Hemen Gerisindeki Bücürmene (Işık) Gölü'nün Görünümü.....	61
Fotoğraf 1.9. Harmanlı (Taşaltı) Gölü'nden Bir Görünüm.....	62
Fotoğraf 1.10. Gölbaba Gölü'nden Bir Görünüm.....	63
Fotoğraf 1.11. I. Tuzla Gölü'nden Bir Görünüm.....	64
Fotoğraf 1.12. Erikli ve II. Tuzla Gölü'nün Uzaktan Görünümü.....	65
Fotoğraf 1.13. Yapımına II. Murat zamanında başlanan Saray-ı Cedit'i Gösteren Bir Gravür.....	106
Fotoğraf 1.14. Sazlıdere Sahil Yolundan Üç Adalar'ın Görünümü.....	112
Fotoğraf 1.15. Erikli Sayfiye Konutlarından Bir Görünüm.....	114
Fotoğraf 1.16. Danişment Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırli Kamp Alanı'ndan Görünümler.....	116
Fotoğraf 1.17. Yayla Sayfiye Konutlarından Bir Görünüm.....	117
Fotoğraf 1.18. Karaincirli Sayfiye Konutlarından Görünüm.....	118
Fotoğraf 1.19. Büyükevren Sayfiye Konutlarından Görünüm.....	119
Fotoğraf 1.20. Edirne'deki Çeltik Tarlalarından Bir Görünüm.....	124
Fotoğraf 1.21. Turizm Sezonu Öncesinde Turistik Bir Tesisin Bahçesinde Otlayan Küçükbaş Hayvanlar.....	127
Fotoğraf 1.22. Saros Körfezi Kıyıları'nda Arı Kovanları.....	129

Fotoğraf 1.23. İpsala Pazarından Bir Görünüm.....	136
Fotoğraf 1.24. Enez Rüzgâr Enerjisi Santrallerinden Bir Görünüm.....	139
Fotoğraf 2.1. Edirne Kakava Şenlikleri'nden Görünümler.....	153
Fotoğraf 2.2. Hasırcıarnavut Köyü Şenlikleri'nden Bir Görünüm.....	154
Fotoğraf 2.3. İpsala Kel Aliço Pehlivan Yağlı Güreşleri.....	155
Fotoğraf 2.4. Gala Gölü'nden Bir Görünüm.....	169
Fotoğraf 2.5. Meriç Deltası'ndan Bir Görünüm.....	172
Fotoğraf 2.6. Saros Körfezi'nde Oluşmuş Sulak Alanlardan Bir Görünüm.....	173
Fotoğraf 2.7. Ergene Havzası'nda Yer Alan İbriktepe Gölet'inden Bir Görünüm.....	174
Fotoğraf 2.8. Çandır Dağları Ormanlık Kesiminden Bir Görünüm.....	178
Fotoğraf 2.9. Tarihi Av Köşkü (Bülbül Köşkü).....	179
Fotoğraf 2.10. Tunca Köprüsü'nün Altında Sportif Olta Balıkçılığı.....	181
Fotoğraf 2.11. Tekne Gezintisi (İbrice Limanı).....	186
Fotoğraf 2.12. Zıpkınla Balık Avlama (Sultaniçe).....	186
Fotoğraf 2.13. Rüzgar Sörfü (Erikli).....	187
Fotoğraf 2.14. Dalış (İbrice).....	187
Fotoğraf 2.15. Avcılık (Vakıf-Karaincirli arası).....	187
Fotoğraf 2.16. Sportif Olta Balıkçılığı (Mecidiye).....	187
Fotoğraf 2.17. Çadır Kamp Alanı (Danişment).....	187
Fotoğraf 2.18. Karavan ve Kamp Alanı (Gökçetepe).....	187
Fotoğraf 2.19. Edirne Kalesi Kalıntıları ve Makedonya (Saat) Kulesi.....	191
Fotoğraf 2.20. Lalapaşa Yakınlarında Bulunan Bir Dolmenden Görünüm.....	192
Fotoğraf 2.21. Lalapaşa Kırıkköy Yakınlarında Bulunan Dikilitaşlardan Bir Görünüm.....	194
Fotoğraf 2.22. Lalapaşa – Süloğlu Arasında Bulunan Bir Tümülüs.....	195
Fotoğraf 2.23. Enez'de Yürütülen Kazı Çalışmalarından Bir Görünüm.....	196
Fotoğraf 2.24. Bazı Tarihçiler Tarafından Eski Saray'ın Bir Kalıntısı Olduğu İddia Edilen ve Günümüzde Otel Olarak İşletilen Selimiye Taş Odalardan Bir Görünüm.....	198

Fotoğraf 2.25. Yeni Edirne Sarayı'nın Giriş Kapısı.....	199
Fotoğraf 2.26. Adalet Kasrı.....	200
Fotoğraf 2.27. Edirne Müzesi (Arkeoloji ve Etnografya Müzesi).....	202
Fotoğraf 2.28. Edirne Müzesi (Arkeoloji ve Etnografya Müzesi) Arkeoloji Seksiyonu...	203
Fotoğraf 2.29. Edirne Müzesi (Arkeoloji ve Etnografya Müzesi) Etnografya Seksiyonu.	204
Fotoğraf 2.30. Türk-İslam Eserleri Müzesi.....	205
Fotoğraf 2.31. Selimiye Vakıf Müzesi.....	206
Fotoğraf 2.32. Sağlık Müzesi (II.Bayezid Külliyesi).....	208
Fotoğraf 2.33. Sağlık Müzesi'nin İçinden Görünümler.....	208
Fotoğraf 2.34. Çağdaş Resim ve Heykel Müzesi'nin İçinden Bir Görünüm.....	209
Fotoğraf 2.35. Lozan Anıtı ve Lozan Müzesi'nden Görünümler.....	211
Fotoğraf 2.36. Şükrü Paşa Anıtı ve Balkan Savaşı Müzesi'nden Görünümler.....	212
Fotoğraf 2.37. Vali Fahri Yücel Kent Tarihi Müzesi (Hafız Ağa Konağı).....	213
Fotoğraf 2.38. Ergene (Uzunköprü) Köprüsü.....	216
Fotoğraf 2.39. Meriç Köprüsü.....	216
Fotoğraf 2.40. Yıldırım Bayezid Köprüsü.....	217
Fotoğraf 2.41. Saraçhane Köprüsü.....	217
Fotoğraf 2.42. Gazi Mihal Köprüsü.....	218
Fotoğraf 2.43. Kanuni Köprüsü.....	218
Fotoğraf 2.44. Fatih Köprüsü.....	219
Fotoğraf 2.45. II. Beyazıt Köprüsü.....	219
Fotoğraf 2.46. Ekmekçizade Köprüsü.....	220
Fotoğraf 2.47. Yanlızgöz Köprüsü.....	220
Fotoğraf 2.48. II. Bayezid Külliyesi İmaretİ.....	222
Fotoğraf 2.49. Yıldırım Bayezid İmaretİ.....	222
Fotoğraf 2.50. Rüstem Paşa Kervansarayı.....	224
Fotoğraf 2.51. Devecihan Ön Kapı Girişİ.....	226

Fotoğraf 2.52. Alipaşa Çarşısı'nın Ön Kapı Girişi.....	227
Fotoğraf 2.53. Alipaşa Çarşısı'nın Ön ve Arka Kapı Girişi ile İçinden Görünümler.....	227
Fotoğraf 2.54. Selimiye Arasta Çarşısı'nın Girişi ve İçinden Görünümler.....	228
Fotoğraf 2.55. Bedesten'den Görünümler.....	229
Fotoğraf 2.56. Taşhan'ın Dış Cephesinden Bir Görünüm.....	229
Fotoğraf 2.57. Tarihi Kaleiçi Evlerinden Bir Görünüm.....	232
Fotoğraf 2.58. Tarihi Kaleiçi Evlerinden Bir Görünüm.....	233
Fotoğraf 2.59. İlhan Koman Evi'nden Bir Görünüm.....	233
Fotoğraf 2.60. Karaağaç Dr. Bahattin Öğütmen Konağı (Cumhur Bey Konağı).....	234
Fotoğraf 2.61. Belediye Binasından Bir Görünüm.....	236
Fotoğraf 2.62. Karaağaç İstasyonu.....	236
Fotoğraf 2.63. Karaağaç Gümrük Karakol Binası.....	237
Fotoğraf 2.64. Fevzipaşa İlköğretim Okulu.....	237
Fotoğraf 2.65. Eski Camii (Cami-i Atik - Ulu Camii) Dışarıdan Bir Görünüm.....	241
Fotoğraf 2.66. Eski Camii (Cami-i Atik - Ulu Camii) İçinden Bir Görünüm.....	242
Fotoğraf 2.67. Üç Şerefeli Camii Dışarıdan Bir Görünüm.....	243
Fotoğraf 2.68. Üç Şerefeli Camii İçinden Bir Görünüm.....	244
Fotoğraf 2.69. Selimiye Camii Dışarıdan Bir Görünüm.....	246
Fotoğraf 2.70. Selimiye Camii İçinden Bir Görünüm.....	247
Fotoğraf 2.71. Selimiye Camii İçinden Farklı Görünümler.....	248
Fotoğraf 2.72. II. Beyazid Camii ve Külliyesi.....	249
Fotoğraf 2.73. Muradiye Camii.....	250
Fotoğraf 2.74. Selimiye Bahçesindeki Türbe.....	251
Fotoğraf 2.75. Osmanlı Mezar Taşları (Müze).....	251
Fotoğraf 2.76. Aziz Sweti George (Bulgar-Ortodoks) Kilisesi.....	253
Fotoğraf 2.77. Aziz Sweti George (Bulgar-Ortodoks) Kilisesi İçinden Görünüm.....	253
Fotoğraf 2.78. Sweti Konstantin-Elena (Bulgar-Ortodoks) Kilisesi.....	254

Fotoğraf 2.79. İtalyan (Katolik) Kilisesi.....	255
Fotoğraf 2.80. Enez Ayasofyası (Fetih Camii).....	256
Fotoğraf 2.81. Merkez Havrası.....	258
Fotoğraf 2.82. Beyaz Ev'in (Rıza Bey Konağı) Dışarıdan Bir Görünümü.....	260
Fotoğraf 2.83. Beyaz Ev'in (Rıza Bey Konağı) Bahçesinden Bir Görünüm.....	261
Fotoğraf 2.84. Edirne Bahâî Mezarlığı.....	262
Fotoğraf 2.85. İzzet Ağa Bahçesi'nden Bir Görünüm.....	262
Fotoğraf 2.86. Hıdırlık Tabya'dan Bir Görünüm.....	265
Fotoğraf 2.87. Kıyık Tabya'dan Bir Görünüm.....	266
Fotoğraf 2.88 Sırpsındığı Savaşı Anıtı.....	267
Fotoğraf 2.89. Balkan Savaşı Anıtı.....	268
Fotoğraf 2.90. Osmanlı Dönemi'nde Edirne Sarayı'nda ve Kırkpınar'da Yapılan Güreşleri Gösteren Minyatürler.....	271
Fotoğraf 2.91. Edirne Kırkpınar Güreşlerinin Yapıldığı Er Meydanı.....	273
Fotoğraf 2.92. Kırkpınar Güreşlerinin Yapıldığı Er Meydanı'nın Seyirci Girişi.....	273
Fotoğraf 2.93. Kırkpınar Kültür Etkinliklerinden Bir Görünüm.....	274
Fotoğraf 2.94. Kırkpınar Panayırı ve Lunapark Alanından Bir Görünüm.....	275
Fotoğraf 2.95. Kırkpınar Güreşlerinin Efsanevi Başpehlivanı Karamürselli Ahmet Taşçı ile Japon Sumo Güreşçisinin Gösteri Maçından Bir Görünüm.....	276
Fotoğraf 2.96. Kırkpınar Kültür Haftasında Dışarıda Konaklayanlar.....	277
Fotoğraf 2.97. Edirne Mutfağı'yla Sembolleşen ve Mutfağının En Çok Talep Gören Turistik Ürünü Olan Ciğer Tava Lokantalarından bir Görünüm.....	280
Fotoğraf 2.98. Edirne ile Sembolleşen Edirnekârî El Sanatı Ürünleri.....	282
Fotoğraf 2.99. Edirne'nin Sembolleşen Ürünlerinden Mis Sabunu.....	283
Fotoğraf 2.100. Edirne'nin Sembolleşen Ürünlerinden Aynalı Süpürge.....	284
Fotoğraf 2.101. Gala Gölü Kuş Gözetleme Kulübelerinden Bir Görünüm.....	289
Fotoğraf 2.102. Edirne'de Trekking Yapan Turistler.....	290
Fotoğraf 2.103. Enez-İpsala Sınır Set Yolu.....	291

Fotoğraf 2.104. Sarayıçi Tunca Nehri Çevresinde Sportif Olta Balıkçılığı	293
Fotoğraf 2.105. Karaağaç Yolu Üzeri Tunca Köprüsü'nde Görülen Taşkindan Görünüm.....	308
Fotoğraf 2.106. D-100 (E-5) Devlet Yolu Eski Avrupa Yolu Olarak Adlandırılan Kesimi.....	311
Fotoğraf 2.107. TEM Otoyolu Edirne Kent Girişi.....	311
Fotoğraf 2.108. Edirne Tren Garı.....	312
Fotoğraf 2.109. İbrice Limanı (Mecidiye).....	314
Fotoğraf 2.110. Enez Limanı ve Plajı.....	314
Fotoğraf 2.111. Yayla Balıkçı Barınağı.....	314
Fotoğraf 2.112. Sultaniçe Balıkçı Barınağı.....	314
Fotoğraf 2.113. Kapıkule Sınır Kapısı.....	317
Fotoğraf 2.114. Pazarkule Sınır Kapısı.....	317
Fotoğraf 2.115. Hamzabeyli Sınır Kapısı.....	318
Fotoğraf 2.116. İpsala Sınır Kapısı.....	318
Fotoğraf 2.117. Kapıkule Demiryolu Gümrüğü.....	319
Fotoğraf 2.118. Uzunköprü Demiryolu Gümrüğü.....	319
Fotoğraf 2.119. Edirne Kent Merkezinde Bulunan Turistik İşletme Belgeli Bir Otelden Görünüm.....	323
Fotoğraf 2.120. Edirne Kent Merkezinde Bulunan Bir Kamping Alanından Görünüm....	323
Fotoğraf 2.121. İpsala'daki Turistik İşletme Belgeli Otellerden Bir Görünüm.....	325
Fotoğraf 2.122. Saros Körfezi'ndeki Turistik İşletme Belgeli Otellerden Bir Görünüm...	329
Fotoğraf 2.123. Erikli'de Sezonluk Faaliyet Gösteren Otellerden Bir Görünüm.....	330
Fotoğraf 2.124. İstanbul Üniversitesi Enez Kültür ve Eğitim Tesisleri Girişi.....	332
Fotoğraf 2.125. İstanbul Üniversitesi Enez Kültür ve Eğitim Tesisleri Plajı.....	332
Fotoğraf 2.126. Danişment Eğitim ve Dinlenme Tesisleri Girişi.....	333
Fotoğraf 2.127. Danişment Eğitim ve Dinlenme Tesislerinin İçinden Bir Görünüm.....	333
Fotoğraf 2.128. Eski D.S.İ. Kamp Alanı Şimdilerde Tatil Sitesi Olarak Kullanılan Alanın İçinden Bir Görünüm.....	335

Fotoğraf 2.129. Eski Köy Hizmetleri Kamp Alanının İçinden Bir Görünüm.....	335
Fotoğraf 3.1. Kıyı Kumulları Üzerinde Kurulmuş Bir Turistik Tesisten Görünüm.....	341
Fotoğraf 3.2. Enez Limanı ile Dalyan ve Bücürmene Lagün Gölleri Uydu Görüntüsü....	342

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
A.g.e.	: Adı geçen eser
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
A.Ş.	: Anonim Şirketi
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirmesi
ev.	: Çeviri
D.İ.E.	: Devlet İstatistik Enstitüsü
D.M.İ.G.M	: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
D.S.İ.	: Devlet Su İşleri
Ed.	: Editor
Enst.	: Enstitü
Fak.	: Fakülte
H.G.K.	: Harita Genel Komutanlığı
km	: Kilometre
km²	: Kilometre kare
m	: Metre
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MSB	: Milli Savunma Bakanlığı
M.T.A.	: Maden Tetkik Arama
m/sn	: Metre/Saniye
m²	: Metre kare
mb	: Milibar
mm	: Mili metre
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
No	: Numara
pp.	: Sayfa (Yabancı kaynaklar için)
s.	: Sayfa
S.S.	: Sınırlı Sorumlu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEM	: Kuzey-Güney Avrupa Otoyolu
TEMA	: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
TODAİ	: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu
U.K.	: İngiltere
U.S.A.	: Amerika Birleşik Devletleri

Üniv.	: Üniversite
Yay.	: Yayınları
%	: Yüzde
‰	: Binde
°	: Derece
'	: Dakika
°C	: Santigrat Derece

ÖN SÖZ

Edirne İli'nin Turizm Coğrafyası konulu bu araştırma bir doktora tezi çalışmasıdır. Multidisipliner bir araştırma alanı olan turizm, coğrafya da dahil olmak üzere bir çok bilime konu oluşturmaktadır. Coğrafya biliminin kendine özgü araştırma yöntemleri ve bir olayın şekillenmesinde rol alan birçok faktörün aynı zamanda değerlendirebilmesi ve özellikle coğrafyacıların yüksek sentez gücü turizm araştırmalarında da büyük katkılar sağlamaktadır.

Bu çalışma ile Edirne İli'nin kalkınmasında turizmin rolünün ortaya konulması, ilde gerçekleşen turizm faaliyetlerinin sınıflandırılması ve dağılışının belirlenmesi, turizm faaliyetleri sonucu gelişen insan-çevre etkileşiminin değerlendirilmesi ve il turizminin sorunlarının coğrafi bakış açısıyla ortaya koyulması amaçlanmıştır.

Ayrıca ilde yer alan turistik değerlerin sürdürülebilir yerel kalkınma açısından değerlendirilmesine ve planlanmasına yönelik öneriler sunulması da amaçlanmıştır.

Araştırmanın ortaya çıkması ve eldeki duruma gelmesinde öncelikle bana temel coğrafi bilgileri öğreten başta Prof. Dr. Hayati DOĞANAY olmak üzere Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı ve Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'ndeki hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Konu seçiminden çalışmanın bitimine kadar her aşamasında yardım ve desteğini esirgemeyen, çalışmayı sabırla izleyen tez danışmanım, hocam Doç. Dr. Serhat ZAMAN'a, çalışma süresince değerli görüşlerini esirgemeyen hocalarım Prof. Dr. Halil KOCA, Yrd. Doç. Dr. Yaşar GÖK ve Doç. Dr. Ramazan SEVER'e ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Arazi çalışmaları ve anket uygulamalarında yardımlarını esirgemeyen New York Fredonia Üniversitesi'nden Dr. Michael A. McADAMS'a, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi öğretim elemanları Yrd. Doç. Dr. Akif HAŞILOĞLU, Okt. R. Mutlu SALMAN ve Arş. Gör. Gökhan BAKI'ye, bilgisayar düzenlemelerinde yardımlarını esirgemeyen Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilgi İşlem Uzmanı Tayfun DÖLDÖŞ ve öğrencilerim Mehmet ÇİFTÇİ ve Mehmet BEKTAŞ'a teşekkür ederim.

Araştırmanın eldeki duruma gelmesinde; bazı kamu ve özel sektör çalışanlarının önemli katkıları olmuştur. Başta Edirne İl Kültür ve Turizm Müdür Yardımcısı Zaim

BOSNALI ve Edirne Saros Turizm Altyapı Hizmet Birliği Sekreteri Fevzi YILMAZ olmak üzere Edirne Valiliği, Edirne İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùđù, Edirne Belediyesi, Keşan Belediyesi, Edirne İl Çevre ve Orman Mùdùrlùđù, Edirne Müzesi Mùdùrlùđù, Edirne Sanayi ve Ticaret İl Mùdùrlùđù, Edirne Saros Turizm Altyapı Hizmet Birliği Sekreterliği, Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Mùdùrlùđù çalışanları ile adlarını burada sayamadığımız ancak, gerek anket uygulamaları gerekse mülakat, gözlem ve diğer arazi çalışmalarında gösterdikleri kolaylıklardan dolayı turistik tesis çalışanları ve yöneticilerine içtenlikle teşekkür etmek istiyorum.

Erzurum – 2011

Sinan KOCAMAN

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU VE SINIRLARI

Araştırma sahasını oluşturan Edirne İli, yurdumuzun kuzeybatısında Marmara Bölgesi'nin Ergene Bölümü sınırları içinde yer almaktadır. Matematik konum olarak yaklaşık 40° 30'-42° 00' kuzey paralelleri ile 26° 02'-26° 59' doğu meridyenleri arasında yer alan il toprakları, ülkemizin kuzeybatı sınırının bir kısmını oluşturan Meriç Nehri'ne paralel olarak kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır. Yüzölçümü 6.276 km² olan il toprakları, ülkemiz topraklarının yaklaşık % 7,7'lik bölümünü kaplamakta olup, yüzölçümü büyüklüğü itibariyle Türkiye'de 54. sırada yer almaktadır.¹

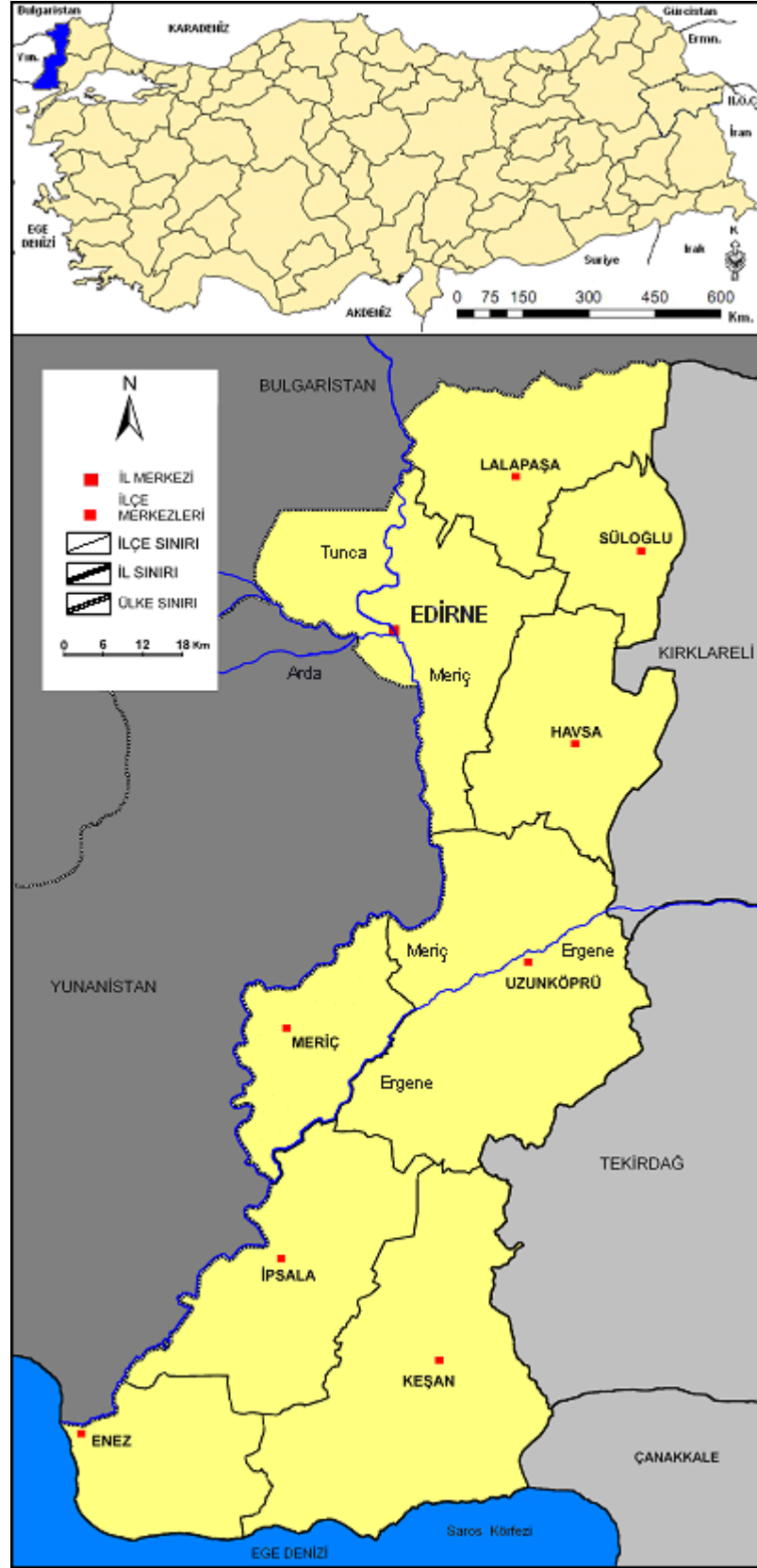
İl toprakları doğudan Kırklareli ve Tekirdağ illeri, batıdan Yunanistan sınırı (Evros İli-Yunanistan) ve Bulgaristan sınırı (Haskovo İli-Bulgaristan), kuzeyden Bulgaristan sınırı (Haskovo İli-Bulgaristan), güneyde ise Çanakkale İli ve Ege Denizi ile çevrilidir.

Özel konum itibariyle Trakya Yarımadası'nda yer alan il toprakları doğudan Ergene Ovası, batıdan Meriç Nehri ve Meriç Vadisi, kuzeyden Istranca (Yıldız) Dağları, güneyden ise Ege Denizi (Meriç Deltası-Saros Körfezi) ve Kuru Dağı doğal sınırlarıyla çevrilidir.

İl topraklarının büyük kesimi Meriç Nehri'nin doğusunda yer almasının yanında yurdumuzun Meriç Nehri'nin batı yakasında kalan küçük bir kısmı olan tarihi Karaağaç Senti de yine il sınırları içinde bulunmaktadır (Harita 1).

---

¹ MSB Harita Genel Müdürlüğü, *Yeni Türkiye Atlası*, Ankara 1973.

Harita 1. Araştırma Sahasının Lokasyonu.

İdari olarak Merkez İlçe haricinde sekiz ilçenin (Keşan, Uzunköprü, Havsa, Enez, Süloğlu, İpsala, Lalapaşa ve Meriç) yer aldığı ilde 248 köy ve 24 belediye örgütlü (biri Edirne Merkez İlçe, sekizi ilçe merkezlerinde, 15'i de beldelerde olmak üzere) yerleşme bulunmaktadır.²

Tablo 1. Edirne İli İdari Durumuna Göre Yerleşmeler.

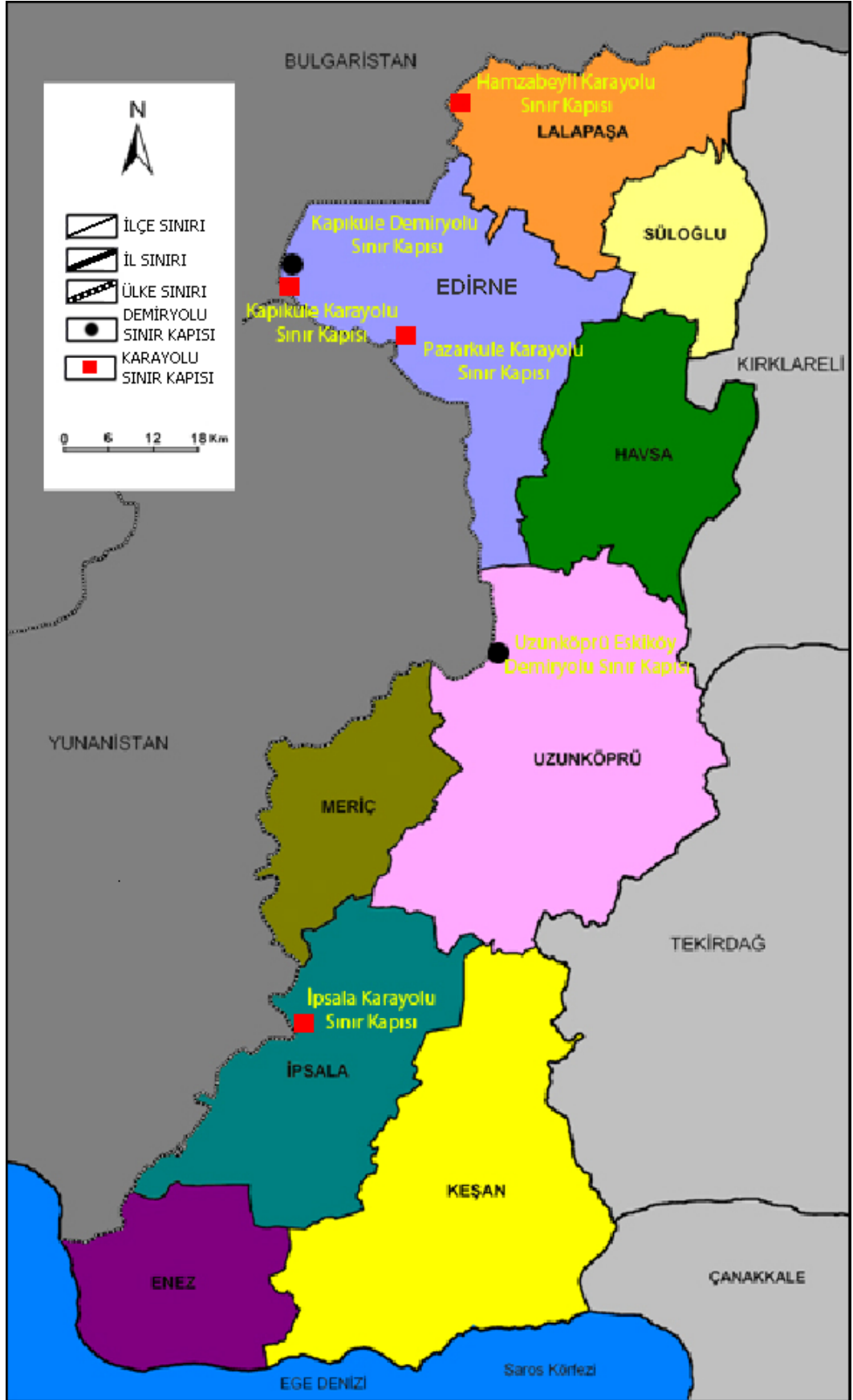
İlçe Adı	Belediye Sayısı	Köy Sayısı
Merkez	1	37
Enez	1	19
Havsa	1	22
İpsala	7	16
Keşan	6	44
Lalapaşa	1	27
Meriç	3	21
Süloğlu	1	10
Uzunköprü	3	52
Toplam	24	248

Kaynak: Edirne Valiliği İl Mahalli İdareler Müdürlüğü 2010 Verileri.

Günümüzde sahip olduğu özel konumuyla Avrupa ile Türkiye arasında kara ve demiryolları geçiş noktası olan il toprakları üzerinde Türkiye'nin en işlek kara ve demiryolu sınır kapısı olan Kapıkule Sınır Kapısı bulunmaktadır. Bununla birlikte bu sınır kapımızın yükünü azaltmak ve ona alternatif olarak kurulmuş olan Pazarkule, Hamzabeyli ve İpsala kara sınır kapıları ile Uzunköprü (Eskiköy-Demirköprü) Demiryolu Sınır Kapısı bulunmaktadır.

² Edirne Valiliği İl Mahalli İdareler Müdürlüğü 2010 Verileri, Edirne.

Harita 2. Edirne İli İdari Durumu.

Tarihi ve jeopolitik öneme sahip olan il topraklarının bu öneminde kuşkusuz Avrupa'dan İstanbul'a açılan yolların kesişme noktasında yer alması etkili olmuştur. İl topraklarının büyük bir kısmını oluşturan Meriç Vadisi tarihsel süreç içinde Balkan Yarımadası'nın dağlık yapısı içinde kolay geçilir doğal bir koridor olarak kullanılmıştır. Bu nedenle il toprakları tarihte İstanbul'a varmadan önceki son durak ve ticarî açıdan önemli bir faaliyet alanı olmuştur. Bununla birlikte göç yolları üzerinde yer alan il toprakları; barış dönemlerinde kültürel etkileşimin yoğun olarak gerçekleşme alanı olmuş, savaş dönemlerinde ise işgal ve istila hareketlerine karşı savunma mevzisi olarak değerlendirilmiştir.³

Araştırma konusunu oluşturan turizm etkinlikleri Merkez İlçe ve Saros Körfezi Kıyıları'nda yoğunluk kazanmış olmasına karşın ilin birçok kesiminde turizm adına değerlendirilecek doğal ve beşeri turistik kaynaklar söz konusudur. Edirne Kenti ve Saros Körfezi Kıyıları turizm odaklı insan-çevre etkileşiminin ilde en yoğun olduğu yerler olmasına karşın, il sınırlarında yer alan birçok yerleşmede turizm kaynaklı insan-çevre etkileşimi ve bu etkileşimin ortaya çıkardığı birtakım olumlu-olumsuz sonuçlar da söz konusudur.

İl idari sınırları içinde birbirini destekleyen turistik kaynakların bulunması ve Edirne Turizmi'nin bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmasının arzu edilmesi gibi nedenlerden dolayı çalışmada araştırma sahası olarak il idari sınırları esas alınmıştır.

Bu sınırlar içindeki doğal, beşeri ve kültürel turistik değerler, bunların potansiyelleri ve mekânsal dağılımı, turizm çeşitleri, nüfus ve turistik yerleşmeler, sahaya yönelik gerçekleşen turist talebi ve turistik altyapı, turizm-çevre etkileşimi, il turizminin sorunları ile sahanın sürdürülebilir turizm açısından planlanması bu araştırmanın kuramsal sınırlarını oluşturmaktadır.

---

³ Atalay Bayık, *Edirne*, Nuruosmaniye Matbaası, İstanbul 1973, s. 12.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Edirne İli'nin Turizm Coğrafyası başlığını taşıyan araştırma, bir doktora tezi çalışmasıdır.

Bu çalışma ile hedeflenen öncelikli amaçlar;

- Edirne İli'nin turistik kaynaklarının sahip olduğu potansiyelin belirlenmesi,
- Turizm çeşitlerinin sınıflandırılması ve ildeki dağılımının gösterilmesi,
- Turizm faaliyetleri sonucu gelişen insan-çevre etkileşiminin değerlendirilmesi,
- İl turizminin sorunlarının ortaya konulması,
- Edirne'nin kalkınmasında turizm faaliyetlerinin rolünün ortaya konulması
- İlde yer alan turistik değerlerin sürdürülebilir yerel kalkınma açısından değerlendirilmesi ve planlanmasına yönelik önerilerde bulunulmasıdır.

Söz konusu genel amaçlar doğrultusunda cevap aranacak bazı sorular ise şöyle sıralanabilir:

■ Turizm faaliyetlerinin araştırma sahasındaki dağılışı ve gelişimi ne yöndedir? Potansiyelleri doğrultusunda geliştirilmesi gereken turizm çeşitleri hangileridir?

■ Araştırma sahasında doğal, beşeri ve ekonomik çevre özellikleri ile turizm etkileşimi ne düzeydedir? Bu etkileşim süreçleri sonucunda ortaya çıkan sorunlar ve bu sorunların çözüm yolları nelerdir?

■ Araştırma sahasında turizmin çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik etkileri söz konusu mudur?

■ Araştırma sahasındaki turizmin geliştirilmesi için coğrafi bakış açısı ile yapılması gereken başlıca çalışmalar nelerdir?

■ Araştırma sahasındaki ekonomik ve sosyal yapının geliştirilmesi için coğrafi bakış açısı ile alınması gereken önlemler nelerdir?

3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın bazı aşamalarında sınırlılıklar yaşanmıştır. Bunlardan kısaca bahsedecek olursak;

▲ Araştırma sahasının sınır bölgesinde yer alması ve belirli kesimlerinin askeri bölge kapsamında olması, arazi uygulamalarında bazı sınırlılıkların yaşanmasına neden olmuştur.

▲ Diğer turizm araştırmalarında olduğu gibi bu araştırmada da turist sayısının belirlenmesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı konaklama ve sınır giriş-çıkış istatistikleri kullanılmıştır. Ancak tesislerde konaklayanların ne kadarının turistik amaçla konakladığının bilinmemesi ve ilde çok sayıda kara ve demir yolu sınır kapısının bulunmasından kaynaklanan konaklama ve sınır giriş-çıkış istatistikleri arasındaki büyük fark, araştırma sahasına gelen turist sayısı ile ilgili sınırlı bilgiler ortaya koymaktadır.

▲ Türkiye'nin yıllık turizm geliri, bu gelirin yıllar içinde gösterdiği değişim ve turizm gelirlerinin ekonomideki payına dair genel veriler bulunmasına karşın araştırma sahasının yıllık turizm geliri, bu gelirin yıllar içinde gösterdiği değişim ve turizm faaliyetlerinin il ekonomisindeki oranını ortaya koyan veriler bulunmamaktadır.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Coğrafya bilimi içerisine 20. yüzyıl başlarında ilk olarak demografik ve ekonomik konular (Cleveland 1910⁴, Wrigley 1919⁵, Whitbeck 1920⁶, Allix 1922⁷) ile ulusal park-orman alanlarının rekreasyon açısından değerlendirilmesi (Carhart 1920,⁸ Graves 1920⁹,

⁴ Treadwell Cleveland, "National Forests as Recreation Grounds" [Rekreasyon Alanı Olarak Ulusal Ormanlar], *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 35, 1910, 25-31.

⁵ Gladys Mary Wrigley, "Fairs of the Central Andes" [Merkezi Andların Panayırları], *Geographical Review*, 2, 1919, s. 65-80.

⁶ Ray H. Whitbeck, "The Influence of Lake Michigan upon Its Opposite Shores, with Comments On The Declining Use of The Lake as a Waterway" [Michigan Gölü ve Onun Karşı Kıyılarına Etkisi ile Bir su yolu olarak Michigan Gölü'nün Kullanımının Gerilemesine Dair Görüşler], *Annals of the Association of American Geographers*, 10, 1920, 41-55.

⁷ Andre Allix, "The Geography of Fairs: Illustrated by Old-World Examples" [Fuarların Coğrafyası: Eski Dünya'dan Örneklerle Gösterim], *Geographical Review*, 12, 1922, 532-569.

⁸ Arthur Hawthorne Carhart, "Recreation in the Forests" [Ormanlarda Rekreasyonel Faaliyetler], *American Forests*, 26, 1920, 268-272.

Meinecke 1929¹⁰) gibi araştırma konuları içinde yer almaya başlayan turizm konularının, *Turizm Coğrafyası* başlığı altında müstakil bir coğrafi araştırma alanı olarak gelişimi ilk kez II. Dünya Savaşı sonrasında, 1940'lı yılların sonunda Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan çalışmalarla başlamıştır. Söz konusu dönemin ünlü coğrafyacılarından olan R. M. Brown turizm konularını coğrafyacılar için değerlendirilmeyi bekleyen konular olarak nitelendirmektedir.¹¹

Bu dönemde Eiselen (1945)¹², Cooper (1947)¹³, Crisler and Hunt (1952)¹⁴, Ullman (1954)¹⁵ gibi Amerikalı coğrafyacılar ilk müstakil turizm coğrafyası çalışmalarını yapmışlardır. Avrupa'daki turizm coğrafyası çalışmaları ise ABD ile eş zamanlı olarak İngiltere'de başlamıştır. E.W. Gilbert'in (1939¹⁶, 1949¹⁷, 1954¹⁸) yaptığı çalışmalar ilk çalışmalar olarak kabul edilmektedir. Coğrafi araştırmalar içinde 1980'li yıllara kadar düşük bir orana sahip olan turizm araştırmaları bu yıllardan itibaren dünyada yavaş yavaş soğuk savaş atmosferinin kalkması, değişen tatil anlayışı, ülkelerin turizmden elde ettiği gelirlerin artışı ve buna bağlı olarak yapılan yatırımlar ile istihdam olanaklarının artışı gibi gelişen süreç sonunda turizm çekicilikleri ön plana çıkmaya başlayınca coğrafyacıların da bu alana ilgisi artmıştır.¹⁹

Dünyadaki çalışmalara benzer olarak bu alanda yapılan çalışmaların ülkemizde de yeni olduğunu söyleyebiliriz. Araştırmalarımız sonunda tespit edebildiğimiz kadarıyla *Turizm Coğrafyası* konusunda yapılan ilk çalışmalar, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-

⁹ Henry S. Graves, "A Crisis in National Recreation" [Ulusal Rekreasyonel Alanlarında Bir Kriz], *American Forestry*, 26, 1920, 391- 400.

¹⁰ Emilio Michael Pepe Meinecke, *The Effect of Excessive Tourist Travel on California Redwood Parks*, California State Printing Office, Sacramento 1929.

¹¹ Robert M. Brown, "The Business of Recreation" [Rekrasyon Sektörü], *Geographical Review*, 25, 1935, 467-475.

¹² Elizabeth Eiselen, "The Tourist Industry of a Modern Highway, US 16 in South Dakota" [Güney Dakota'da Turizm Endüstrisinin Bir Modern Otoyolu: US 16], *Economic Geography*, 21, 1945, 221-230.

¹³ Chris E. Cooper, "Tourism" [Turizm], *Journal of Geography*, 46, 1947, 115-120,

¹⁴ Robert Crisler, Mahlon S. Hunt "Recreation Regions in Missouri" [Missouri'de Rekreasyon Bölgeleri], *Journal of Geography*, 51, 1952, 30-39.

¹⁵ Edward L. Ullman "Amenities as a Factor in Regional Growth" [Bölgesel Gelişimde Bir Faktör Olarak Özellikler], *Geographical Review*, 54, 1954, 119-132.

¹⁶ Edmund William Gilbert, "The Growth of Inland and Seaside Health Resorts in England" [İngiltere'de İç ve Kıyı Bölgelerinde Sağlık Merkezlerinin Gelişimi], *Scottish Geographical Magazine*, 55, 1939, 16-35.

¹⁷ Edmund William Gilbert, "The Growth of Brighton" [Brighton'un Gelişimi], *Geographical Journal*, 114, 1949, 30-52.

¹⁸ Edmund William Gilbert, *Brighton: Old Ocean's Bauble*. Methuen Pub., London 1954.

¹⁹ C. Michael Hall, Stephen J. Page, *The Geography of Tourism and Recreation Environment: Place and Space*, (Third Ed.), Routledge Pub., London 2006, s. 12.

Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümünden Prof. Dr. Mecdi EMİROĞLU (1962)²⁰, (1963)²¹, (1975)²² tarafından yapılmıştır. Bu hocamızı KÖKSAL (1971)²³ ve (1972)²⁴, ÖZGÜÇ (1977a)²⁵ ve (1977b)²⁶, DOĞANER (1985)²⁷ ile DOĞANAY (1989)²⁸ izlemektedir. Bununla birlikte tespit ettiğimiz kadarıyla ilk lisansüstü turizm coğrafyası tezleri GÜNEY (1984)²⁹ tarafından hazırlanmıştır. YÖK tez birimi verilerine göre 1985-2010 yılları arasında Türkiye üniversitelerindeki coğrafyacılar (coğrafya, coğrafya eğitimi ve ilköğretim sosyal bilimler eğitimi anabilim dallarında görevli) tarafından 60 adet turizm coğrafyası tezi hazırlanmıştır. Ayrıca coğrafyacılar dışında diğer ana bilim dalı lisansüstü öğrencilerince TAŞCAN (1988)³⁰ ve BAKKAL (1989)³¹ turizm coğrafyası başlıklı iki adet yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Araştırmalarımıza göre *Turizm Coğrafyasıyla ilgili ilk doktora tez çalışmaları* GÜNEY (1984), DOĞANER (1988)³² ve KOCASOY (1988)³³ tarafından yapılmış olup, 1985-2010 arasında coğrafyacılar tarafından 12 doktora tezi çalışması yapılmıştır. Coğrafyacılar dışındaki

²⁰ Mecdi Emiroğlu, “Turizm ve Şehirlerimiz”, *İller ve Belediyeler Dergisi*, 199, 1962, s. 193-197.

²¹ Mecdi Emiroğlu, “Turizm ve Bolu”, *Çele Dergisi*, 8, 1963.

²² Mecdi Emiroğlu, “Turizm Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Ihlara Vadisi”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 7, 1975, s. 45-108.

²³ Aydoğan Köksal, “Doğu Anadolu Turizm Coğrafyasına Dair” *Türk Coğrafya Kurumunun 9. Kongre ve 20. Meslek Haftası Toplantıları*, (Ağustos 1971), Erzurum.

²⁴ Aydoğan Köksal “Turizm Coğrafyası Açısından Sinop”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 5-6, 1972.

²⁵ Nazmiye Özgüç, “Tatil Evleri”, *İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehircilik Enst. Dergisi*, 14, 1977, s. 69-92.

²⁶ Nazmiye Özgüç, N., “Sayfiye Yerleşmeleri: Gelişme ve Başlıca Özellikler”, *İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Dergisi*, 22, 1977, s.143-162.

²⁷ Suna Doğaner, “Turizmde Doğanın Önemi ve Türkiye’de Doğayı Koruma Çalışmaları”, *İstanbul Üniv. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enst. Bülteni*, 2 (2), 1985, s. 117-124.

²⁸ Hayati Doğanay, “Erzurum’un Termal Turistik Potansiyeli”, *Turizm Bankası Turizm Yıllığı*, 1988-1989, s. 156-174.

²⁹ Emrullah Güney, *Nevşehir Yöresi’nde Doğa Açısından Turizm*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, İstanbul 1984.

³⁰ Yaşar Taşcan, *Eskişehir İli’nin Turizm Coğrafyasının İl Turizm Potansiyeline Etkileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1988.

³¹ Muharrem Bakkal, *Giresun İli’nin Turizm Coğrafyasının Turizm Potansiyeline Etkileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989.

³² Suna Doğaner, *Türkiye’nin Güneybatı Kıyılarının Turizm Coğrafyası*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, İstanbul 1988.

³³ Günay Kocasoy, *Bodrum’da Turizmin Deniz ve Sahil Kirliliğine Etkileri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, İstanbul 1988.

araştırmacılar tarafından ise sadece ZENGİN (1994)³⁴ tarafından *Turizm Coğrafyası* başlıklı doktora tezi yapılmıştır.

Kitap düzeyinde ele alınan çalışmalara bakıldığında bu çalışmalarını yine coğrafyacılar ve diğer bilimlere mensup araştırmacılarca yapılan çalışmalar şeklinde iki farklı grupta sınıflandırabiliriz. Coğrafyacılarca yazılan ilk genel turizm coğrafyası ve Türkiye turizm coğrafyası kitapları ÖZGÜÇ (1982)³⁵ ve KÖKSAL (1982*)³⁶, in yazmış olduğu eserlerdir. Bunları sırasıyla ÖZGÜÇ (1984**) ³⁷, ÖZGÜÇ (1994***)³⁸, DOĞANER (2001)³⁹, DOĞANAY (2001)⁴⁰, GÜNGÖRDÜ (2003****)⁴¹ tarafından kaleme alınan eserler izlemektedir.

Coğrafyacılar tarafından genel kitapların yanı sıra bazı saha incelemeleri ve araştırma kitapları da hazırlanmıştır. Bu konuda ilk çalışma KÖKSAL (1976)⁴² tarafından kaleme alınmış olup, bu eseri sırasıyla EMİROĞLU (1981)⁴³, ARINÇ (1987)⁴⁴, EMEKLİ (2001)⁴⁵, SOYKAN (2004)⁴⁶, SOYLU (2004)⁴⁷, SOYKAN ve

³⁴ Burhanettin Zengin, *Türkiye Turizm Coğrafyasının Turizm Talebine Etkileri ve Türkiye-İspanya-Fransa Örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994.

³⁵ Nazmiye Özgüç, ‘‘Rekreasyon ve Turizm Coğrafyası’’ Erol Tümertertekin (Ed.), *Ekonomik Coğrafya* İçinde, (s. 449-493), İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yay., İstanbul 1982.

³⁶ Aydoğın Köksal, *Türkiye'nin Genel ve Turizm Coğrafyası*, Kültür Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müd. Yay., No: 45, Ankara 1982. (*Bu eser, 1994 yılında Türkiye Turizm Coğrafyası Başlığıyla Gazi Büro Kitabevi tarafından yeniden basılmıştır.)

³⁷ Nazmiye Özgüç, *Turizm Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., No: 3203, (I. Baskı), İstanbul 1984. (**Bu eserin 5. baskısı, 2007 yılında Turizm Coğrafyası: Özellikler - Bölgeler başlığıyla Çantay Yayın evince yapılmıştır.)

³⁸ Nazmiye Özgüç, ‘‘Turizm Coğrafyası’’ (Erol Tümertertekin (Ed.), *Ekonomik Coğrafya* İçinde, (s. 643-712), İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yay., İstanbul 1984. (***) Bu eserin çantay yayınevi tarafından 2007 yılında 5. baskısı yapılmıştır.)

³⁹ Suna Doğaner, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2001.

⁴⁰ Hayati Doğanay, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çizgi Yayınevi, Konya 2001.

⁴¹ Ersin Güngördü, *Türkiye'nin Turizm Coğrafyası (Doğal ve Tarihi Coğrafya Açısından)*, Nobel Yayınları, Ankara 2003. (**** Bu eserin en son baskısı Türkiye'nin Turizm Coğrafyası başlığıyla 2007 yılında Asil Yayınevi tarafından yapılmıştır.)

⁴² Aydoğın Köksal, *Güney Anadolu Bölgesi İle Kıbrıs'ın Turizm Coğrafyası*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1976.

⁴³ Mecdi Emiroğlu, *Korunması Gereken Örnek Bir Kentimiz Safranbolu*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fak. Yay., No: 297, Ankara 1981.

⁴⁴ Kenan Arınç, *Korunup-Değerlendirilmesi Gereken Bir Doğa Harikası: Nemrut Yanardağı (Bitlis)*, Bitlis Valiliğı Yay., No: 3, Bitlis 1987.

⁴⁵ Gözde Emekli, *Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri*, Bergama Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir 2001.

⁴⁶ Füsün Soykan, *Bir Turizm Coğrafyası Araştırması: Kırsal Alanların Turizm Potansiyelinin Saptanması ve Şirince Köyü'ne Uygulanması*, Ege Üniv. Edebiyat Fak. Yay., No: 122, İzmir 2004.

⁴⁷ Hasbi Soylu, *Bingöl İli Turizm Coğrafyası*, Aktif Yayınevi, İstanbul 2004.

EMEKLİ (2005)⁴⁸, AKOVA (2008)⁴⁹ ile YAŞAR (2009)⁵⁰ tarafından kaleme alınmış kitaplar takip etmektedir. Coğrafyacılardan dışarıda diğer araştırmacılar tarafından da genel turizm coğrafyası ve turizm coğrafyası başlıklı kitaplar hazırlanmıştır. Tespitlerimize göre ilk kitap EVLİYAĞLU (1988*****)⁵¹ tarafından kaleme alınmış, bunu sırasıyla GÜRDAL (2001)⁵², ZENGİN (2006)⁵³ ve AKTAŞ (2008)⁵⁴ tarafından kaleme alınan kitaplar izlemiştir. Ayrıca başlık olarak farklı olsa da içerdiği konular itibariyle AHİPAŞAĞLU, KAYA ve ARIKAN (2005)⁵⁵, tarafından kaleme alınan kitap da bu kapsamda değerlendirilebilir.

Türkiye'nin sahip olduğu turistik potansiyel ve turizmin ülke ekonomisinde öneminin artması gibi hususlar dikkate alındığında turizm coğrafyası alanında yapılan araştırmaların sayısının da turizmdeki gelişime paralel olarak arttığı görülmektedir. Özellikle yerel bazda yapılan araştırmalar ve bu araştırmalar sonucu ortaya çıkarılan envanterler, ulusal turizm politikalarına yön vermektedir. Bu açıdan coğrafi görüş ile ele alınan turizm alan araştırmalarının önemi giderek artmaktadır.

Coğrafi konumu itibariyle Türkiye'nin batıya açılan kapısı konumundaki Edirne İli, sahip olduğu önemli doğal turistik potansiyelinin yanı sıra tarihsel süreç içinde Avrupa-İstanbul geçiş koridorunda yer almıştır. Bu açıdan çeşitli kültür ve medeniyetlerin buluşma ve kaynaşma noktası olmuştur. İstanbul'un fethi öncesinde de yaklaşık 85 yıl kadar Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapan Edirne'de başta Osmanlı Devleti olmak üzere yöreye hâkim olmuş birçok uygarlıktan kalma tarihi ve kültürel varlığın oluşturduğu önemli bir beşeri turistik potansiyel bulunmaktadır.

İlin turizmi ile ilgili olarak iktisatçılar, turizm işletmecileri ve tarım ekonomistleri tarafından çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Ancak yüksek potansiyeli bulunmasına

⁴⁸ Füsun Soykan, Gözde Emekli, *Çeşme'nin Termal Turizm Olanakları*, Çeşme Turistik Otelciler Birliği Yay., İzmir 2005.

⁴⁹ İsmet Akova, *Turizm Araştırmaları*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2008.

⁵⁰ Okan Yaşar, *Saros Körfezi Kuzey Kıyıları ve Çevresinin Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2009.

⁵¹ Sait Evliyaoğlu, *Turizm Turizm Coğrafyası: Türkiye Genel ve Bölgeler Turizm Coğrafyası*, Gazi Üniv. Mesleki Eğitim Fak. Yay., Ankara 1988. (*****)Bu eserin en son baskısı 1996 yılında Gazi Üniv. Ticaret ve Turizm Eğitim Fak. Yayınları olarak basılmıştır.)

⁵² Mehmet Gürdal, *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Detay Yayınevi, Ankara 2001.

⁵³ Burhanettin Zengin, *Turizm Coğrafyası: Türkiye Genel ve Bölgeler Turizm Coğrafyası*, Değişim Yayınları, İstanbul 2006.

⁵⁴ Gürhan Aktaş, *Turizm Coğrafyası*, Detay Yayıncılık, Ankara 2008.

⁵⁵ Suavi Ahıpaşaoğlu, İlke Kaya, İrfan Arıkan, *Turizmde Coğrafi Bilgi Sistemleri*, Gazi Yayınevi, Ankara 2005.

rağmen turizm coğrafyasıyla ilgili olarak dikkat çekici bir araştırma bulunmamaktadır. Oysa sahanın potansiyelinin ekonomik anlamda yeterince değerlendirilebilmesi, rasyonel esaslara dayalı olarak planlanması ve turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir ölçüde varlığını devam ettirebilmesinin temel koşullarından biri de coğrafi görüşle araştırılmış olan sahanın, bu görüş sonucu elde edilen sonuçlar dikkate alınarak turizm adına yeniden yapılandırılmasıdır. Nitekim bu yönde bir çalışma olmadığından dolayı Edirne turizm açısından yeterince değerlendirilememiş ve ayrıca sektörel anlamda birtakım sorunlar yaşamaktadır.

Bu hususlara değinmek ve sahayı coğrafi bakış açısıyla etüt etmek amacıyla bu tür bir çalışmanın yapılması planlanmıştır. Araştırmanın genel amaçlarına ulaşılabilmesi için coğrafyanın temel araştırma yöntemleri olarak kabul gören, yerinde gezi-gözlem, anket ve mülakat yöntemleri uygulanmış, elde edilen verilerin analiz-sentez sürecinde yorumlanmasıyla çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. İlk etapta literatür tarama süreci başlatılmış olup, saha ile ilgili olarak daha önce yapılmış coğrafi çalışmalar ve araştırma sahası ile ilişkili olarak, farklı bilim dallarında hazırlanmış araştırmalar incelenmeye çalışılmıştır. Başvuru kaynakları ile periyodik kaynakların taranması yoluna gidilmiş, T.B.M.M. Kütüphanesi, Millî Kütüphane, Atatürk, Trakya ve Fatih üniversitelerinin kütüphanelerindeki toplu bilgi kaynakları taranmaya çalışılmıştır. İncelenen çalışmaların doğrudan sahaya yönelik olanlarından bazıları, daha önce yapılan çalışmalar başlığı altında ele alınarak içerikleri kısaca belirtilmiştir.

İnceleme alanı ile ilgili olarak, H.G.K. tarafından hazırlanan 1/100.000 (E-16, E-17, F-16, E-17, G-16, G-17) ve 1/250.000 (Edirne NK 35-7b ve Çanakkale NK 35-10b) ölçekli topoğrafya haritalarından yararlanılmıştır. Çalışmada kullanılan klimatik veriler, D.M.İ.G.M.'den, nüfus ile ilgili veriler ise TÜİK'den elde edilmiştir.

Valilik, Belediye Başkanlıkları, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, İlçe Kaymakamlıkları gibi kamu kuruluşları ve yerel yönetimler ile Esnaf ve Sanatkârlar Odası, Edirne, Keşan ve Uzunköprü Ticaret ve Sanayi odaları, Edirne Kültür, Turizm ve Tanıtım Vakfı gibi sivil toplum kuruluşları ile irtibata geçerek farklı zamanlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler yoluyla elde edilen rapor, istatistik ve çeşitli dokümanter verilerden çalışma boyunca istifade edilmiştir.

Araştırma iki aşamalı olarak sürdürülmüş olup, 2008 yılı Aralık ayında başlatılan büro çalışmaları, 2008-2009 yılları bahar ayları ile 2010 bahar ve yaz aylarında yürütülen arazi uygulamaları ile tamamlanmaya çalışılmıştır.

Kamu kurumu yetkilileri, turistik tesis yetkilileri ve çalışanları, yöre halkı ile yapılan mülâkatlar ses kayıt cihazı ile kaydedilerek elde edilen verilerden araştırmanın yazım aşamasında faydalanılmıştır.

Araştırma sürecinde bazı verilere ulaşabilmek için üç farklı anket yapılmıştır. Edirne Halkının Turizme Bakış Açısı (Anket 1) ve Edirne Turizm Sektörü Çalışanları (Anket 3) anket formları Türkçe, Edirne'ye Gelen Turistlere Yönelik (Anket 2) anket formu ise Türkçe ve İngilizce hazırlanarak anketörler yardımıyla uygulanmıştır.

Arazi uygulamaları esnasında çok sayıda fotoğraf çekimi yapılmış ve titiz bir eleme ile bunların bir kısmı çalışmanın ilgili bölümlerine yerleştirilmiştir. Araştırma görsel öğelerin zenginleştirilmesi amacıyla, şekil, tablo, grafik ve harita gibi çeşitli yardımcı ifade teknikleriyle desteklenmiştir. Tablo ve grafikler Word ve Excel programlarında oluşturulurken, haritaların çizim ve renklendirmeleri için ArcWiev 9.2 ve Adobe Photoshop programının 9.0 sürümü kullanılmıştır.

Başvuru sistemi olarak, okuyucuya sağladığı kolaylıklar göz önüne alınarak dipnotlu başvuru sistemi tercih edilmiştir. Referanslar ve açıklamalar için numaralı dipnotlar kullanılmıştır. Araştırma, mevcut rapor, tez ve diğer çalışmaların taranması ile pek çok kurum istatistiğinden yararlanılması nedeniyle nicel bir boyut taşımaktadır. Ancak çalışmada, saha etütleri esnasında gerçekleştirilen anket ve mülâkatlar ile gözlem yoluyla birinci elden bilgi toplanmış olması nedeniyle önemli ölçüde nitel yöntemlerden de yararlanılmıştır. Bu açıdan çalışmayı, nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma desenli bir araştırma olarak kabul etmek mümkündür.

Yukarıda açıklanan yöntemler ile elde edilen dokümanter veriler, coğrafi düşünce ilkeleri doğrultusunda yorumlanmaya çalışılmış ve yazım aşamasına geçilmiştir. Araştırma, açıklanan yöntem çerçevesinde, Edirne İli'nin Genel Coğrafi Özellikleri ve Turizm ile Etkileşimi, Edirne İli'nde Turizm, Turizmin Etkileri, Sonuç ve Öneriler başlıklı dört bölümden oluşturulmuştur.

5. TURİZM COĞRAFYASI İLE İLGİLİ ÖNCÜL TERİM VE TANIMLAR

Turizm multidisipliner bir araştırma alanı olduğu için turizmle ilgili olarak değişik bilim dalları tarafından kullanılan çok sayıda tanım bulunmaktadır. Araştırmamızda bunların hepsinden bahsetmek mümkün değildir. Ancak Edirne İli'nin Turizm Coğrafyası adlı çalışma, bir turizm coğrafyası çalışması olduğu için öncelikle turizm coğrafyası ile ilgili öncül terim ve tanımların hatırlatılmasının yararlı olacağı düşüncesindeyiz.

Turizm kelimesi Türkçeye Fransızca kökenli *tourisme* kelimesinden geçmiştir. *Tourisme* kelimesi ise *tour* kavramından türemiştir. *Tour* kavramı ise Türkçe *tur* kelimesinin karşılığı olup, dönüp dolaşıp aynı yere gelmek anlamındadır.

Dinlenmek, eğlenmek, yeni yerler ve toplumlar görmek, bilgi ve görgüsünü arttırmak gibi amaçlarla seyahate çıkan ancak gidilen yerde en az bir gün konaklayan ve altı aydan fazla kalmayan kişiler *turist*; turistlere hizmet eden, turizm amacıyla hazırlanmış, düzenlenmiş ya da yapılmış her şeye *turistik*, turistlerin ziyaret ettiği, kaldığı ya da tanındığı ve tanıtıldığında turist çekebilecek yerlere de *turistik yer* denir.⁵⁶

Turizm, zevk için seyahat olayı;⁵⁷ gezilmeye ve görülmeye değer ülke içi ya da ülke dışı yerleri ziyaret edip, geri dönmek;⁵⁸ dinlenmek ve tatil yapmak amacıyla yolculuğa çıkmak⁵⁹ gibi şekillerde kısaca tanımlanmaktadır.

Genel olarak ise devamlı yaşanan yer dışında tüketici olarak, tatil – dinlenme – eğlenme gibi ihtiyaçların giderilmesi amacıyla yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketi olarak tanımlanmaktadır.⁶⁰

Bunun yanı sıra insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında sürekli olarak yerleşmemek, sadece para kazanmak veya politik ya da askeri bir amacı izlemek üzere; serbest bir ortam içinde, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence, kültür, deneyim kazanma, dost ve akraba ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde 24 saati aşan veya o yerin bir konaklama tesisinde en az bir gece konaklamalarından ortaya

⁵⁶ Doğanay, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. 9-10.

⁵⁷ Köksal, *Güney Anadolu Bölgesi İle Kıbrıs'ın Turizm Coğrafyası*, s. 8.

⁵⁸ Doğanay, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. 9.

⁵⁹ Nazmiye Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2007, s. 13.

⁶⁰ Tunay Akoğlu, *Dünyada ve Bizde Turizm: Dünü ve Bugünü*, Varlık Yay., İstanbul 1971, s. 11.

çıkan iş ve ilişkileri kapsayan, bir tüketim olayı, sosyal bir olay, ağır, bütünleşmiş bir hizmet ve kültür endüstrisi şeklinde ayrıntılı olarak ta tanımlanmaktadır.⁶¹

Tanımlarda da vurgulandığı üzere turizm olayının gerçekleşebilmesi ve bu amaçla seyahate çıkan kişinin turist sayılabilmesi için en az bir gece konaklama gerekmektedir. Konaklama olayı gerçekleşmediği takdirde meydana gelen olay *ziyaret*, bunu gerçekleştiren kişiye de *ziyaretçi* (*günübirlikçi*, *günübirlik ziyaretçi*) denir.⁶² Bu kapsamda seyahat eden insanların yaptığı geziler, boş zamanlarda yapılan dinlenme ve yenilenme aktiviteleri şeklinde⁶³ tanımlanan rekreasyonel faaliyetlere dahil edilir.

*Modern anlamda turizm; ticaret, endüstri, küçük sanatların ve ulaştırma sistemlerinin gelişmesi üzerine, özellikle halkların ve toplumsal sınıfların daha çok kaynaşmasının sonucu olarak artan dinlenme, hava değişikliği ihtiyacı ve çevre güzelliğine uyanan eğilim ve tabiattan zevk almaya dayanan yakın zamanların hızla gelişen bir olaydır.*⁶⁴

*Turizm Coğrafyası ise söz konusu olay ve ilişkilerin mekânsal açıklaması ile ilgilenen bilim dalıdır.*⁶⁵ *Turizm çeşitli alt sistemlerden oluşan bir bütündür. Turizm sistemi içinde coğrafya ağırlıklı bir paya sahiptir. Çünkü gerek turist gönderen gerekse ev sahibi olan, birer coğrafi mekân birimidir. Öte yandan turist ile ev sahibi toplumun karşılaştığı, turizmin çeşitli etkilenme yollarıyla zaman içinde değişimlere uğrattığı alan da yine bir coğrafi ortam, kültürel bir peyzajdır. Başka bir ifadeyle turizm insanların yer değiştirmesinden kaynaklanan bir etkinlik kabul edildiğinde turizmin temel unsurlarını turist gönderen yerler ile turist kabul eden yerler oluşturmaktadır.*⁶⁶

*Turizm Coğrafyası, coğrafyanın Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı bilim alanlarından biri olduğu halde gerek teorisinin oluşması ve gerekse yurdumuzun sahip olduğu yüksek turizm potansiyelinin araştırılması bakımından coğrafyacılarımız tarafından uzun yıllar ihmal edilmiştir.*⁶⁷

⁶¹ Hasan Olalı, *Turizm Politikası ve Planlaması*, İstanbul Üniv. İşletme Fakültesi Yay. No: 228, İstanbul 1990, s. 28.

⁶² Doğanay, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. 25.

⁶³ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 3.

⁶⁴ Tunca Toskay, *Turizm Olayına Genel Yaklaşım*, Der Yay. İstanbul 1983, s. 21.

⁶⁵ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 13.

⁶⁶ Soykan, F., ‘‘Turizm Coğrafyası ve Turizm Planlaması’’, *Ege Coğrafya Dergisi*, 11, 2000, s. 41.

⁶⁷ Doğanay, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. 4.

Turizm coğrafyası ile ilgili yayınlarda 1990 yılından sonra artış görülmüştür. Bu dönem Türkiye'nin iç ve dış turizmde gelişmeye başladığı dönemdir. Turizmin kıyı alanlarında gelişmeye başlaması ve mekânsal etkileri, yeni yasal düzenlemelerle ilgili tartışmaların başlaması, coğrafyacıları bu alana çekmiştir. Coğrafyacılar, araştırmalarında turizmin mekânsal etkilerine ve önerilere yer vermekle birlikte, bu önerilerini imar planları, turizm planları çalışmalarında, kanun ve yönetmenliklerin hazırlanmasında uygulama olanağı bulamamışlardır. Bu durum, turizmin coğrafi mekân üzerindeki olumsuz etkilerini arttırmıştır.⁶⁸

6. SAHA İLE İLGİLİ OLARAK DAHA ÖNCE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Edirne İli'nin Turizm Coğrafyası başlıklı araştırma çalışmamızın literatür tarama aşamasında, gerek tezin kuramsal yapısının oluşturulması ve gerekse saha araştırmaları sırasında yararlanılmak üzere, araştırma sahası ilgili olan çalışmalara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Gözden geçirilerek, belirli ölçülerde yararlanılan bu çalışmaların bir kısmı ve genel içerikleri, kronolojik sıra ile aşağıda belirtilmiştir:

İ. Hüseyin YILDIZ ve Zekiye YILDIZ (1966):⁶⁹ Geçmişteki ve yazıldığı dönemdeki Edirne Kenti'nin özelliklerini içeren eser, envanter çalışması niteliğinde bir kitaptır. Kentin tarihi, tarihi eserleri, kültürel öğeleri, idari yapısı, kurumları, mahalleleri ve tarihi şahsiyetleri eserin içeriğini oluşturmaktadır. Araştırma sahasında turizmin gelişim süreci ve tarihçesinin ortaya koyulması bakımından yararlanılmıştır.

Atalay BAYIK (1973):⁷⁰ Edirne Kenti'nin genel coğrafi özellikleri, tarihi, tarihi eserleri ve yazıldığı dönemki Edirne'nin idari, sosyal ve ekonomik yapısını ayrıntılı olarak ele alan bir kitap çalışmasıdır. Araştırma sahasında turizmin gelişim sürecinin analizi ve beşeri turistik kaynakların tarihçesinin ortaya konulmasında eserden faydalanılmıştır.

⁶⁸ Doğaner, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. X.

⁶⁹ İdrisoğlu Hüseyin Yıldız, Zekiye Yıldız, *Turistik Edirne*, Erten Matbaası, Bursa 1966.

⁷⁰ Atalay Bayık, *Edirne*, Nuruosmaniye Matbaası, İstanbul 1973.

Kamil Derman KÜÇÜKALTAN (1988):⁷¹ Eser, bir Yüksek Lisans tez çalışması olup, Doç. Dr. Cemal ŞANLI danışmanlığında İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır. İktisat Politikaları araştırma alanı sistematigi içinde Edirne Kenti'nin turizm potansiyelini ele alan bu çalışmayla kentin turistik kaynakları, alt ve üst yapı tesislerinin yeterlilikleri ele alınmış, kentin turistik yönden sahip olduğu bazı önemli problemlere değinilmiştir. Edirne Kent Merkezi'ndeki turistik alt yapının 20 yıllık dönemde gösterdiği gelişimin anlaşılması bakımından araştırmamıza kaynak oluşturmaktadır.

Mehmet Emin CENKER (1989)⁷²: Eser, bir Yüksek Lisans tez çalışması olup, Doç. Dr. Nazmiye ÖZGÜÇ danışmanlığında İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır. Tarihin ilk dönemlerinden beri yolların kavşak noktasında kurulmuş olan ilin merkezi işyeri sayısı, alışveriş alanlarının dağılışı ve yayılışı tespit edilerek mekânsal incelemesi yapılmış, savaş ve işgal günleri döneminde hinterlandını kaybeden kentin ticari açıdan güncel durumu ortaya konmaya çalışılmıştır. Edirne ile ilgili olarak yapılmış ilk coğrafi çalışmalardan biri olması sebebiyle önem taşımaktadır.

Gül KÜÇÜKALTAN (1990):⁷³ Eser, bir Yüksek Lisans tez çalışması olup, Prof. Dr. Cemal ŞANLI danışmanlığında İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır. İktisat Politikaları anabilim dalı bakış açısıyla Edirne Kenti'nin günübirlik turizm potansiyelini ele alan bu çalışmayla kentin sahip olduğu günübirlik turistik potansiyelinin giderek artan bir öneme sahip olduğu belirtilmiş, başta İstanbul olmak üzere ülkelerin sınır formalitelerini kaldırmaya başlamalarıyla gelişmeye başlayan Edirne kent turizmine dair birtakım öneriler sunulmuştur. Edirne'deki turizm faaliyetlerinin yakın dönemde gösterdiği gelişimin anlaşılması bakımından araştırmamıza kaynak oluşturmaktadır.

⁷¹ Kamil Derman Küçükaltan, *Edirne'nin Turizm Potansiyeli*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1988.

⁷² Mehmet Emin Cenker, *Edirne'de Merkezi İş Alanlarının Dağılışı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989.

⁷³ Gül Küçükaltan, *Günübirlikçi Turizmin Edirne Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesindeki Rolü*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990.

Besim DARKOT (1993):⁷⁴ Bir kitap bölümü olarak kaleme alınmış olan eserde, Edirne'nin neden bugünkü yerinde kurulduğu, kentin geçirmiş olduğu süreç ve kentin kurulmasında etkili olan coğrafi faktörler ele alınmıştır. Eser ilk olarak 1965'te makale olarak yazılmış olup, Türk Tarih Kurumu tarafından hazırlanan Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı adlı kitapta 1993 yılında basılmıştır. Araştırmada Edirne Kenti'nin coğrafi özelliklerinin ana çizgilerini ortaya koyan eser, Edirne ile ilgili olarak yapılmış ilk coğrafi çalışmalardan biri olması sebebiyle önem taşımaktadır.

Ahmet KORKUT (1993):⁷⁵ Millî Eğitim Bakanlığı Kültür Yayınları olarak basılmış olan kitapta Edirne İli ve ilçelerinin sahip olduğu doğal, beşeri, idari, kültürel ve ekonomik özellikleri ve tarihi geçmişi ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Araştırma sahasının doğal ve beşeri özellikleri ile turizm etkileşiminin ortaya konulmasında eserden faydalanılmıştır.

EDİRNE VALİLİĞİ (1997):⁷⁶ Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nce hazırlanmış olan kitap; Edirne İli'nin coğrafi durumu, nüfus ve idari yapısı, tarihi, kültür ve turizm faaliyetleri, ulaşım ve ulaştırma olanakları, çevre çekicilikleri ve tur imkânları, konaklama ve yeme-içme üniteleri, eğitim ve sağlık kuruluşları konularını içermektedir. Araştırma sahasında doğal ve beşeri turistik kaynakların ortaya konulmasında, Edirne'deki turizm faaliyetlerinin yakın dönemde gösterdiği gelişimin anlaşılması bakımından araştırmamıza kaynak olmuştur.

Deniz Toprak ÜNNER (2002):⁷⁷ Eser, bir Yüksek Lisans tez çalışması olup, Yrd. Doç. Dr. Barbaros GÖNENÇGİL danışmanlığında İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır. Edirne Kenti'nde 1990-2000 yılları arasındaki hava kirliliği sorununu sebep ve sonuçları ile ele almaktadır. Bu çalışmada özellikle hava kirliliğini arttıran iklimik şartlarla, insana bağlı faktörlerden olan kentleşmenin getirdiği olumsuz etkenler ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Araştırmanın iklim ve turizm başlıklı bölümünde eserden faydalanılmıştır.

⁷⁴ Besim Darkot, "Coğrafi Giriş" *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı* İçinde, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993.

⁷⁵ Ahmet Korkut, *Edirne İli Yakın Çevre İncelenmeleri*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Devlet Kitapları, Ankara 1993.

⁷⁶ Edirne Valiliği İl Turizm Müdürlüğü, *Edirne İl Turizm Envanteri*, İstanbul 1997.

⁷⁷ Deniz Toprak Ünner, *Coğrafi Faktörlerin Etkisinde Edirne İli'nde Hava Kirliliği Problemi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002.

Süheyla Balcı AKOVA (2002a):⁷⁸ Eser bir kitap çalışması olup, Ergene Havzası'nın jeolojik ve morfolojik özellikleri, iklim özellikleri, su kaynakları ve sulama durumu, toprak kaynakları ve nüfus özelliklerini konu alan, coğrafi etüt tarzında kaleme alınmış bir kitap çalışmasıdır. Araştırma sahasının bir bölümünü oluşturan sahanın doğal ve beşeri özelliklerinin ortaya konulmasında çalışmamıza kaynak olmuştur.

Süheyla Balcı AKOVA (2002b):⁷⁹ Ergene Havzası'nın Coğrafi Potansiyeli başlıklı çalışmanın devamı niteliğindedir. Ergene Havzası'ndaki tarımsal faaliyetler, sanayi faaliyetleri ve yerleşmeleri ayrıntılı olarak ele alan bir kitap çalışmasıdır. Araştırmanın beşeri coğrafya özellikleri ve turizm başlıklı bölümünde eserden faydalanılmıştır.

Ebru Zümrüt BOYACIOĞLU (2002):⁸⁰ Eser, bir Yüksek Lisans tez çalışması olup, Doç. Dr. Kamil Derman KÜÇÜKALTAN danışmanlığında Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır. Araştırmanın ilk bölümünde turizm kavramı, gelişimi, tanımı ve turizme yönelik temel kavramlar ele alınmış, ikinci bölümünde ise Edirne Kenti'nde turizmin sosyo-ekonomik boyutu irdelenmiştir. Son bölümünde ise yerli halkın turizme bakışı anket yöntemiyle elde edilen verilerin analizi ile ortaya konulmuştur. Araştırma sahasındaki turizm faaliyetlerinin ortaya konulmasında çalışmamıza kaynak olmuştur.

EDİRNE VALİLİĞİ (2002):⁸¹ Edirne Valiliği Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayın koordinasyon komisyonu tarafından, Edirne İli'nin tanıtımı amacıyla hazırlanan kitapta, Edirne'nin tarihi, anıtları, müzeleri, geleneksel sanatları, ekonomisi, doğal güzellikleri görsellik ön planda tutularak anlatılmıştır. Araştırma sahasında turizmin doğal ve beşeri turistik kaynakları ile turizm faaliyetlerinin ortaya konulmasında çalışmamıza kaynak olmuştur.

---

⁷⁸ Süheyla Balcı Akova, *Ergene Havzası'nın Coğrafi Potansiyeli*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2002.

⁷⁹ Süheyla Balcı Akova, Süheyla, *Ergene Havzasında Mekânsal Kullanımlar*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2002.

⁸⁰ Ebru Zümrüt Boyacıoğlu, *Turizm Sektörünün Edirne İli'ne Sosyo-Ekonomik Katkısı ve Yerli Halkın Turizme Yaklaşımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2002.

⁸¹ Edirne Valiliği, *Edirne: Suların Buluştuğu Yer*, ETUR Edirne Turizm End. ve Tic. A.Ş. Yay., Edirne 2002.

Ahmet KUBAŞ, Harun HURMA ve Mustafa HATİPLER (2002):⁸² Edirne İli'nin tarihi, tarihi eserleri, coğrafi özellikleri, sosyo-ekonomik yapısı, sosyal ve ekonomik göstergeleri, kültürel değerleri ve el sanatları ile ulaşım özelliklerinin ayrıntılı olarak ele alındığı bir kitap çalışmasıdır. Kitabın son bölümünde SWOT analiziyle sürdürülebilir kalkınma stratejisi oluşturulmaya çalışılmıştır. Edirne Kent Merkezi'ndeki doğal ve beşeri turistik kaynakların ortaya konulmasında ve turizm faaliyetlerinin gelişiminin ortaya konulması yönüyle araştırmamıza kaynak olmuştur.

Burçin ŞAPÇI (2005):⁸³ Eser, Yüksek Lisans tez çalışması olup, Yrd. Doç. Dr. Ahmet KUBAŞ danışmanlığında Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır. Kıyı-deniz turizmi etkinliklerinin belirli düzeyde yürütüldüğü Keşan Kıyıları'nın sahip olduğu doğal değerler ve kıyı yerleşmelerinin hemen gerisinde bulunan köy yerleşmelerinin ekoturizm ve agroturizm açısından sahip olduğu potansiyel vurgulanarak turizmin geliştirilmesine dair birtakım öneriler sunulmuştur. Eserden araştırma sahasında tarım ve turizm arasındaki etkileşimin ortaya konulması yönüyle faydalanılmıştır.

EDİRNE VALİLİĞİ (2005):⁸⁴ Edirne İli'nin genel özelliklerinin ele alındığı bir envanter çalışmasıdır. Tarih, coğrafya, nüfus, idari yapı, ilçeler, kuruluşlar, eğitim, Trakya Üniversitesi, kültür, turizm, sağlık, çalışma ve sosyal yardım, sanayi ve kronoloji başlıkları altında ilin sahip olduğu özelliklere ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Araştırma sahasında yerleşmenin tarihçesi, doğal ve beşeri turistik kaynakların ortaya konulmasında ve sınıflandırılmasında araştırmamıza kaynak olmuştur.

Ayhan TUNCA (2006):⁸⁵ Edirne Kent Merkezi ve ilçelerinin coğrafi özelliklerini, tarihini, tarihi eserlerini, dini ve sosyal yaşantısını, kültürel özelliklerini tanıtan kitap, ayrıca turistik değerlere en güzel şekilde nasıl ulaşılacağını tarif eden bir turizm rehberidir. Bu çalışmadan yerleşmenin tarihçesi, doğal ve beşeri turistik kaynakların ortaya konulmasında ve sınıflandırılması konularında yararlanılmıştır.

⁸² Ahmet Kubaş, Harun Hurma, Mustafa Hatipler, *Sosyo-Ekonomik Yapısıyla Edirne*, Edirne Ticaret ve Sanayi Odası Bilimsel Yay., No: 1, Edirne 2002.

⁸³ Burçin Şapçı, *Edirne İli Keşan İlçesi Kuzey-Orta Saros Bölgesi'nde Ekoturizm ve Agroturizm*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne 2005.

⁸⁴ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, İstanbul 2005.

⁸⁵ Ayhan Tunca, *Edirne için Notlar ve Edirne'de Tarih, Kültür, İnanç Turu*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul 2006.

Rüya YILMAZ (2006):⁸⁶ Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi A serisi 1. sayısında makale olarak yayınlanmış olan eserde, Saros Körfezi'nin doğal, tarihi ve kültürel potansiyeli ile ilgili turizm ve rekreasyon aktivitelerine kaynak teşkil edebilecek kullanımların ve bilinçli kullanımına yönelik stratejilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, plankare yöntemine göre alan birer km²'lik karelere ayrılarak Saros Körfezi'nin turizm ve rekreasyonel kullanım potansiyelleri belirlenmiş, mevcut ve olası sorunların çözümüne yönelik öneriler getirilmiştir. Araştırma sahasının bir bölümünü oluşturan Saros Körfezi Kıyıları'nın doğal ve beşeri coğrafya özelliklerinin ortaya konulmasında ve turizm faaliyetleriyle ilişkilendirilmesinde eserden yararlanılmıştır.

Talha UĞURLUEL (2006):⁸⁷ Edirne Kenti'nin tanıtımının yapıldığı geniş çaplı bir gezi rehberi olarak kaleme alınmış olan eserde, Tarihte Edirne, Balkan Harbi ve Şükrü Paşa, Camiler, Saraylar ve Kasırlar, Köprüler, Ticari Yapılar, Su Yapıları, Hamamlar, Mezar, Türbe ve Şehitlikler, Müzeler ve Edirne'den Çeşitlemeler başlıkları altında kentin tarihi eserleri ve turistik değerleri ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Kitabın ekinde ise kentteki tarihi ve turistik yerleri gösteren bir harita ile bir video CD'si bulunmaktadır. Araştırma sahasında yerleşmenin tarihçesi, beşeri ve kültürel turistik kaynakların ortaya konulmasında ve sınıflandırılmasında eser araştırmamıza kaynak olmuştur.

Şahin YILDIRIM ve Günay KARAKAŞ (2006):⁸⁸ Edirne İli'nin tarihi eserleri ve kültür envanteri şeklinde hazırlanmış bir kitap çalışmasıdır. İlin genel coğrafi özellikleri ve tarihçesi, ören yerleri ve tarihi eserleri, el sanatları ve müzelerini konu edinen kitap, görsel açıdan da çok zengindir. Özellikle ören yerleri ve müzeler bölümlerinde müzelerin envanterinde bulunan ve turistik açıdan en çok ilgi çeken eserlerin resimleri yer almaktadır. Edirne Kent Merkezi'ndeki doğal ve beşeri turistik kaynakların ortaya konulmasında ve sınıflandırılmasında eserden faydalanılmıştır.

⁸⁶ Rüya Yılmaz, "Saros Körfezi'nin Turizm ve Rekreasyonel Kullanım Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma", *Süleyman Demirel Üniv. Orman Fak. Dergisi*, A (1), 2006, s. 127-135.

⁸⁷ Talha Uğurluel, *Balkanlar'ın Başkenti Edirne ve Gezi Rehberi*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2006.

⁸⁸ Şahin Yıldırım, Günay Karakaş, *Edirne Müzeleri ve Ören Yerleri*, Yapı Kredi ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul 2006.

Emel Gönenç GÜLER (2007):⁸⁹ Eser bir kitap çalışması olup, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Turizm Stratejisi 2023 çerçevesinde kentsel ölçekte turizm adına bir Marka Kent yapılması planlanan Edirne'nin genel yapısı, ekonomik yapısı, markalaşma sürecinde öne çıkan sektörler, turizm potansiyeli ve turistik ürünlerini konu edinmektedir. Eser, Edirne Kent Merkezi'ndeki doğal ve beşeri turistik kaynakların ortaya konulmasında ve turizm faaliyetlerinin gösterdiği gelişimin anlaşılması bakımından araştırmamıza kaynak olmuştur.

Okan YAŞAR (2009):⁹⁰ Eser bir kitap çalışması olup, Saros Körfezi Kuzey Kıyıları'nın doğal, tarihi ve kültürel özelliklerinden kaynaklanan turizm potansiyeli, bölgede turizmin gelişimi ve çeşitlenme süreci, turizmin gelişimine bağlı olarak ortaya çıkan mekânsal sorunlar, turizmin gelişimine dair çalışmalar analiz edilerek turizmin gelişimi için birtakım öneriler sunulmuştur. Araştırma sahasının bir bölümünü oluşturan Saros Körfezi Kıyıları'nın doğal ve beşeri coğrafya özelliklerinin ortaya konulmasında ve turizm faaliyetleriyle ilişkilendirilmesinde eserden yararlanılmıştır.

Salih CEYLAN (2009):⁹¹ Eser bir kitap çalışması olup, araştırma sahasının güneybatı kesiminde yer alan Enez İlçesi'ni konu edinmektedir. İlçenin doğal, beşeri ve ekonomik özelliklerini bölgesel coğrafi yöntem ilkeleri ile etüt eden araştırma ile sahanın coğrafi envanteri çıkarılarak coğrafi özelliklerin sosyal ve ekonomik gelişmeyi nasıl etkilediği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sahasının bir bölümünü oluşturan Enez İlçesi'nin doğal ve beşeri coğrafya özelliklerinin ortaya konulmasında ve turizm faaliyetleriyle ilişkilendirilmesinde eserden faydalanılmıştır.

---

⁸⁹ Emel Güler Gönenç, *Markalaşma Sürecinde Edirne*, Ege Basım Yay., Edirne 2007.

⁹⁰ Okan Yaşar, *Saros Körfezi Kuzey Kıyıları ve Çevresinin Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2009.

⁹¹ Salih Ceylan, *Enez İlçesinin (Edirne) Coğrafyası*, Beyaz Kalem Yayınları, Ankara 2009.

BİRİNCİ BÖLÜM

EDİRNE İLİNİN COĞRAFI ÖZELLİKLERİ VE TURİZM İLE ETKİLEŞİMİ

1.1. FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE TURİZM

Yaşam alanı olarak insanoğlunun sahip olduğu en önemli kaynak olan doğal çevre,⁹² aynı zamanda turizm faaliyetlerinin de en önemli kaynak değerlerindedir.

Dağlar, vadiler, çağlayanlar, travertenler, peribacaları, mağaralar vb. ilginç ve ender görülen *yer şekilleri, bitki örtüsü ve vahşi yaşam, iklim ve hava olayları* ile deniz kıyıları, göller ve akarsu kıyıları vb. *su kaynakları* gibi doğal güzellikler bir yeri turizm açısından çekici kılan en önemli unsurlar arasında yer almaktadır.⁹³

Turizm açısından beşeri ve kültürel turistik kaynakların önemli ölçüde tanındığı araştırma sahasında, il ekonomisine yeterince katkı sağlamasa da doğal turistik kaynaklar, değerlendirilmeyi bekleyen önemli turizm potansiyeli barındırmaktadır.

Bu sebeple araştırmanın bu bölümünde Edirne İli'nin doğal çevre özellikleri ayrıntılı olarak ele alınarak turizm ile olan etkileşimi irdelenecektir. Bunlara jeomorfolojik özelliklerin incelenmesiyle başlanacak, sırasıyla klimatolojik özellikler, bitki örtüsü özellikleri, toprak özellikleri ve hidrografik yapı ele alınacaktır.

1.1.1. Jeomorfolojik Özellikler ve Turizm

Trakya'nın jeolojik yapısı genel olarak tersiyer ve kuvarterner yaşlı birimlerden oluşmaktadır.⁹⁴ Araştırma sahasının jeolojik geçmişi, stratigrafik istiflenmesi göz önüne alınarak incelenmiş, bu istiflenme doğrultusunda sahanın jeolojik birimleri yaşlıdan gence doğru sıralanmıştır. Bu sıralamaya göre Tersiyer'in Oligosen devri *Yenimuhacir Formasyonu*, Üst Oligosen devri *Danişment Formasyonu*, Pliyosen devri arazisi *Ergene*

⁹² Klaus Meyer-Arendt, "Tourism and the Natural Environment" Alan A. Lew, C. Michael Hall and Allan M. Williams (Ed.) in *Companion to Tourism*, Chapter 34, Blackwell Publishing, Malden 2004, s. 425.

⁹³ Suna Doğaner, "Importance of Nature in Tourism and Activities to Preserve Nature in Turkey" [Turizmde Doğanın Önemi ve Türkiye'de Doğayı Koruma Çalışmaları], *İstanbul University Department of Geography Review* (International Edition), 1, 1987.

⁹⁴ Ahmet Ardel, "Trakya'nın Jeomorfolojisi", *Türk Coğrafya Dergisi*, 17, 1957, s. 153.

Formasyonu ve Kuvarterner'e ait arazi ise *Genç Çökeller* ya da *Alüvyonlar* olarak adlandırmaktadırlar.⁹⁵

Araştırma sahasının Jeomorfolojik sınırlarını, doğuda Ergene Ovası, batıda Meriç Nehri, kuzeyde Istranca (Yıldız) Dağları, güneyde ise Saros Körfezi oluşturmaktadır.

Yer şekilleri açısından oldukça sade ve engebesiz bir yapıya sahip olan ilde dağlık alanlar az yer kaplamaktadır.⁹⁶ İlin kuzeyinde, Lalapaşa İlçesi'nde yer alan Batı Istranca Dağları (Bakacak Kule Tepesi 590 m), ilde dağlık alanların en belirgin olduğu sahadır. Keşan İlçesi'nin güneydoğusunda yer alan Kuru Dağı'nda bulunan Yerlisu Tepesi (725 m) ilin en yüksek yeridir. İpsala ve Enez ilçelerinin arasında yer alan ve bu ilçeler arasında adeta doğal bir sınır niteliğinde olan Çandır Dağı (Çandır Tepesi 385 m) ve Uzunköprü İlçesi'nin güneydoğusunda yer alan Uzunköprü Dağları (Süleymaniye Tepesi 378 m) ilin diğer dağlık alanlarıdır.⁹⁷ Araştırma sahasındaki dağlık alanlar içinde Kuru Dağı ve çevresi doğa yürüyüşleri ve trekking sporu, kampçılık ve izcilik vb. faaliyetler açısından önemli bir potansiyele sahiptir.

İlde yer alan ovalar iki çöküntü havzası boyunca oluşmuştur. Meriç Nehri Vadisi boyunca kuzey-güney doğrultusunda gelişen depresyonda en kuzeyde Tunca Nehri Vadisi'ndeki ovalar küçük parçalar halinde Tunca Ovası'nı oluşturur. Yine aynı depresyonun Meriç Vadisi'ne doğru gelişen uzantısında, Kapıkule ile Edirne arasında Kazanova Ovası bulunmaktadır.

Meriç Vadisi'nin güney kısmında ise ilin en büyük ovası olan İpsala Ovası uzanır.⁹⁸ Bu ova İpsala İlçesi topraklarının çoğunu içine alarak Enez'e kadar devam etmektedir. Bu ovaların yanı sıra Trakya topraklarının önemli bir kısmını oluşturan Ergene Havzası'nın Aşağı Ergene Ovası ya da Aşağı Meriç Vadisi Taşkın Ovası diye adlandırılan kesimi de il sınırları içinde yer almaktadır. Bir taban seviyesi ovası karakteri gösteren bu ova Ege Denizi'ne doğru bir delta ovası şeklinde gelişim göstermektedir.⁹⁹

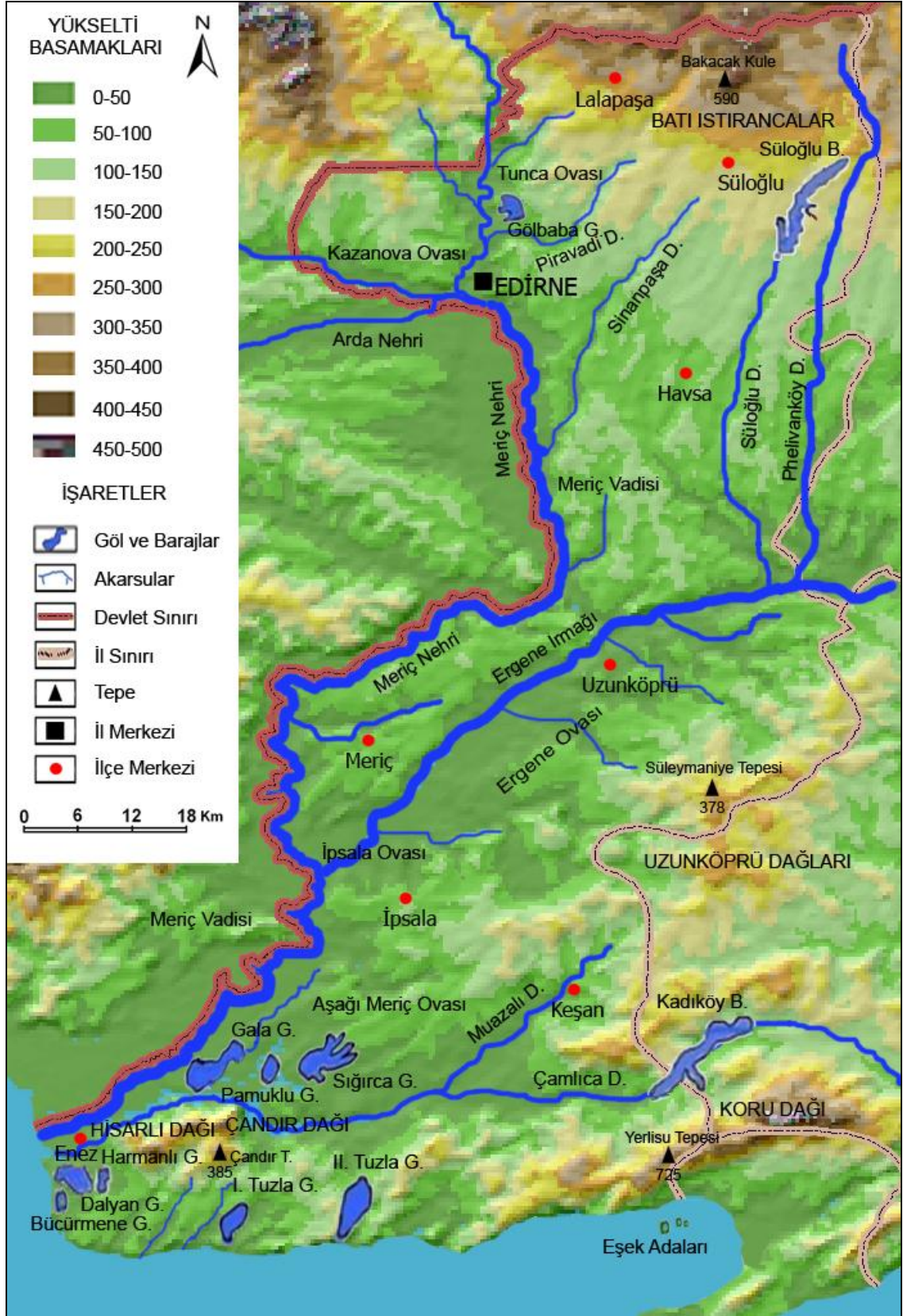
⁹⁵ Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, *Edirne İli Çevre Durum Raporu*, Edirne 2008, s. 18.

⁹⁶ Osman Yalçın, *Edirne ve Marmara Bölgesi*, Özyürek Yayınevi, İstanbul 1984, s. 5.

⁹⁷ Korkut, s. 5.

⁹⁸ Mehmet Ardos, *Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi*, Cilt: II, Çantay Kitabevi, İstanbul 1995, s. 18.

⁹⁹ Kemal Göçmen, *Aşağı Meriç Vadisi Taşkın Ovası ve Deltasının Alüviyal Jeomorfolojisi*, İstanbul Üniv. Yay., No: 1999, İstanbul 1977, s. 5.

Harita 1.1. Araştırma Sahasının Fiziki Yapısı.

İlin kuzeyinde, günümüzde ve yakın geçmişte etkinlik gösteren herhangi bir tektonik hat bulunmamaktadır. Buna karşın, Ergene Havzası'nın güney kesimi ve özellikle Marmara Denizi Çöküntü Havzası ile komşu olan Saros Körfezi çevresi tektonik olarak oldukça aktif bir bölgedir.¹⁰⁰

Meriç Nehri'nin Ege Denizi'ne döküldüğü Saros Körfezi, yaklaşık 1500 m derinliğinde olup, Alp-Himalaya kırık kuşağı içinde gelişen ve yaklaşık 1200 km uzunluğuyla Türkiye'yi hemen hemen batıdan doğuya doğru kat eden Kuzey Anadolu Fayı'nın en batı uzantısı konumundadır.¹⁰¹ Araştırma sahasının sınırları içinde Marmara Bölgesi'nin diri fay hatlarından biri olan Saros-Gaziköy Fayı bulunmakta olup, *Yanal atım* karakteri göstermektedir. Ayrıca Meriç Nehri'nin su altı deltasından kopmuş, Semadirek Adası açıklarında (40 m su altında) tümsekli bir rölyef bulunmaktadır.¹⁰² Bu açıdan sismik olarak hareketli bir bölge karakteri taşıyan sahada 6-8 büyüklüğünde depremler görülebilir.¹⁰³ Muhtemel bir depremden merkez üssüne yakın yerleşim yerleri büyük çapta etkilenebilir. Bu sebeple araştırma alanında yapılar zemin özellikleri göz önüne alınarak yapılmalıdır.

Edirne İli'nde en önemli turizm potansiyeli oluşturan jeomorfolojik unsurlardan biri Meriç Vadisi'dir. İli kuzey-güney doğrultusunda kat eden ve aynı zamanda ülkemizin batı sınırını oluşturan bu vadi, bir delta ovasıyla Ege Denizi'ne açılmaktadır. Vadi boyunca irili ufaklı birçok göl, bataklık ve sulak alan bulunmaktadır. Bu açıdan Meriç Vadisi araştırmamızın da ilerleyen kısımlarında ayrıntılı olarak ele alacağımız sportif olta balıkçılığı, kuş gözlemciliği (Ornitoloji), izcilik, kampçılık, doğa yürüyüşleri, av turizmi ve rekreasyonel faaliyetler açısından yüksek bir turistik potansiyele sahiptir. Ancak vadinin önemli bir kesiminin sınır güvenlik bölgesi olması dolayısıyla bu potansiyelin yeterince değerlendirilmemektedir.

Daha önce de ifade edildiği üzere araştırma sahası güneyden Ege Denizi'yle çevrilidir. Kuzeyden güneye doğru geniş alüviyal tabanlı bir vadi içinde ilerleyen Meriç Nehri, Saros Körfezi'ne bir delta ovası yaparak Ege Denizi'ne sularını ulaştırmaktadır.

¹⁰⁰ Ergüzer Bingöl, "Batı Anadolu'nun Jeotektonik Evrimi", *M.T.A. Dergisi*, 86, 1976, s. 14-34.

¹⁰¹ İbrahim Atalay, *Türkiye Coğrafyası*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1997, s. 23.

¹⁰² İbrahim Atalay, *Türkiye Jeomorfolojisine Giriş*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay., No: 9, İzmir 1987, s. 348.

¹⁰³ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 27.

Vadiyi Ege Denizi'ne paralel uzanan alçak platolar sınırlandırmaktadır.¹⁰⁴ Gerek bu platoların varlığı, gerekse bu bölgenin tek dağlık sahası olan Kuru Dağı'nın Ege Denizi'ne dik olarak uzanması, enine kıyı tipinin oluşmasını sağlamıştır. İl kıyıları bu özelliği itibariyle turistik açıdan elverişli kumsallara sahiptir. Yaklaşık olarak 73 km kıyı uzunluğuna sahip olan Edirne kıyılarında (Enez ve Keşan ilçelerinde) kıyı turizmine elverişli plajlar bulunmaktadır.

Edirne İli Kıyıları'nda *Yaz*, *Kıyı* ya da *Deniz Turizmi* diye değişik isimlerle adlandırılan denize bağlı turistik etkinlikler belirli düzeyde yürütülmektedir.¹⁰⁵ Kıyıları, araştırmamızın ilerleyen kısımlarında ayrıntılı olarak ele alacağımız, kıyı turizmi, yatçılık, dalış ve su altı sporları, su altı arkeolojisi vb. faaliyetler açısından önemli potansiyele sahiptir.

1.1.2. İklim Özellikleri ve Turizm

Bilindiği üzere bir yerin iklim özellikleri öncelikli olarak planeter faktörler diye ifade edilen; sahanın genel atmosfer dolaşım sistemi içindeki konumuna, yani yaz ve kış mevsimlerinde etki alanı değişen hava kütlelerine bağlı olarak şekillenir. Planeter faktörlerin yanı sıra yeryüzü şekilleri, yükselti, dağların uzanış doğrultusu, bakı, kara ve denizlerin dağılışı gibi coğrafi faktörler de bölgesel ve yerel iklim alanlarının oluşmasına neden olmaktadır.¹⁰⁶

Marmara Bölgesi, iklim özellikleri açısından ülkemizin sahip olduğu üç iklim tipinin geçiş sahasında yer almaktadır. Bölgenin Trakya kesiminde yer alan Edirne İli'nde de yukarıda bahsedilen faktörlerin etkisiyle geçiş iklim özellikleri görülmektedir.

İlin kuzey ve iç kesimlerinde (Edirne Merkez İlçe, Lalapaşa, Süloğlu, Havsa, Uzunköprü, Meriç, İpsala ilçeleri) Karasal iklim özellikleri ön plana çıkmakta, güney kesiminde ise (Enez ve Keşan ilçeleri) denizelliğin etkisiyle Marmara tipi Akdeniz iklimi görülmektedir. Bu açıdan il toprakları Akdeniz iklimi ve Karasal iklim arasında geçiş bölgesi özelliği göstermektedir.

¹⁰⁴ Göçmen, s. 29.

¹⁰⁵ Turizm Bakanlığı, *Türkiye'nin Turizm Değerleri*, Cilt: 2, Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2003, s. 946.

¹⁰⁶ Koca, Halil, *Düzüçü İlçesi'nin Coğrafyası*, Atatürk Üniv. Yay., No: 889, Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Yay., No: 111, Erzurum 2000, s. 25.

Sahanın iklim özelliklerinin belirlenmesinde 51 m yükseltide bulunan *Edirne*, 26 m yükseltide bulunan *İpsala* ve 51 m yükseltide bulunan *Uzunköprü* istasyonları verilerinden yararlanılmıştır.

Rasat yılı olarak (Edirne 84 yıl, İpsala 35 yıl, Uzunköprü 34 yıl) yeterli süreye sahip olan bu istasyonların verileri analiz edilerek iklim koşulları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Orta kuşakta yer alan Türkiye'nin (36-42° Kuzey Paralelleri) makroklima zonları bakımından değerlendirildiğinde bütün bir yıl boyunca belli bir hava kütesinin hâkimiyeti altında kalan bir sahada yer almadığı görülmektedir. Akdeniz Havzası'nda kış mevsiminde bir alçak basınç oluşurken Asor basıncı güneye kayması ve termik sebeplerle Doğu Avrupa üzerinde basınç yükselmektedir. Kışın ülkemize kuzeydoğudan karasal kutbî (cPK), kuzeybatıdan ise denizel polar (mPW) hava kütleleri sokulmaktadır. Dolayısıyla ülkemiz kışın bu hava kütlelerinin karşılaşma alanında yer almaktadır.¹⁰⁷

Edirne İli, kışın genellikle kutbî hava kütlelerinin etkisi altında kalmakta olup, bölgede görülen hava akımları kuzeydoğu (NE) yönlüdür. Edirne kış mevsiminde karasal polar (cPK) ve denizel polar (mP) hava kütlelerinin etkisi altında kalmakta olup, yaz mevsiminde ise tropikal hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır. Bu dönemde denizel polar ve karasal polar hava kütleleri kuzeye çekilerek yerini tropikal kökenli hava kütlelerine bırakmaktadır. Bu mevsimde araştırma sahası Atlantik kökenli denizel tropikal hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır.¹⁰⁸

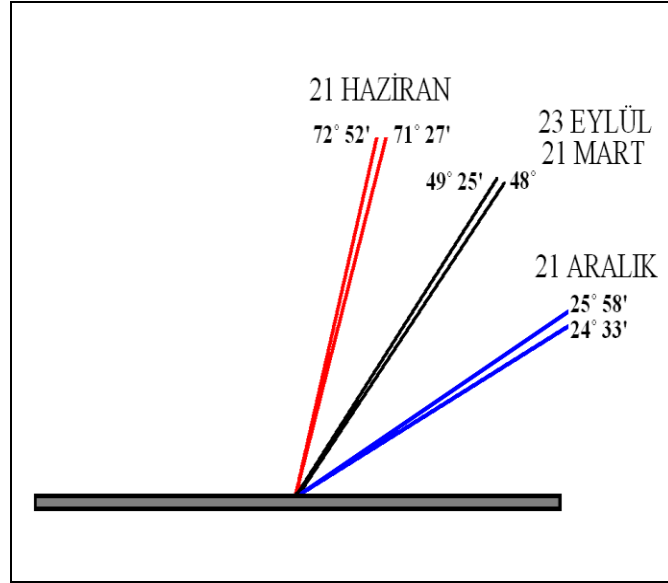
Sahanın makro düzey iklim koşullarını belirleyen yukarıda bahsedilen planeter koşulların yanı sıra yükselti, karasallık ile kara ve denizlerin dağılışı gibi coğrafi etmenler de önemli rol oynamaktadır. Araştırma sahası Balkan Yarımadası, Orta Avrupa, Akdeniz, Ege, Karadeniz ve Marmara Denizi'nin tesiri altındadır. Karadeniz, Ege ve Marmara denizlerinin etkileriyle zaman zaman ve yer yer farklı iklim özellikleri görülür. Akdeniz ikliminin etkisi altında geçen kışlar ılık ve yağışlı, Karasal iklim etkisinin hâkim olduğu kışlar ise oldukça sert ve kar yağışlı geçmektedir. Yazlar sıcak

¹⁰⁷ Ahmet Ardel, *Klimatoloji*, İstanbul Üniv. Yay., No: 146, Coğrafya Ens. Yay. No: 7, İstanbul 1973, s. 361.

¹⁰⁸ Balcı Akova, *Ergene Havzası'nın Coğrafi Potansiyeli*, s. 9-10.

ve kurak, bahar dönemi yağışlıdır. İlin bitkisel üretim açısından önem taşıyan Ergene Havzası'nda ise sert bir Karasal iklimi egemendir.¹⁰⁹

Edirne İli'nin iklim özelliklerinin oluşmasında sahip olduğu enlem değerlerinin etkisi de son derece önemlidir. Herhangi bir yerin aldığı radyasyon miktarı, coğrafi konumuna göre değişen gündüz süresinin uzunluğuna, güneş ışınlarının deklinasyon açısına, atmosfer aktivitesine ve yer şekillerinin durumuna göre değişir.¹¹⁰ Daha önce de belirtildiği üzere Edirne İli matematik konumu yaklaşık olarak $40^{\circ} 35'$ ile $42^{\circ} 00'$ kuzey paralelleri arasında yer almaktadır. Buna göre Edirne İli'nde güneş ışınlarının yıl içerisindeki geliş açıları; Ekinoks (21 Mart ve 23 Eylül) günlerinde $49^{\circ} 25'$ ile 48° arasında, Yengeç Dönencesi'ne dik geldiği 21 Haziranda $72^{\circ} 52'$ ile $71^{\circ} 27'$ arasında bir açıyla, Oğlak Dönencesi dik geldiği 21 Aralık tarihinde ise $25^{\circ} 58'$ ile $24^{\circ} 33'$ arası bir açıyla düşmektedir.

Şekil 1.1. Güneş Işınlarnın Edirne İli'ne Geliş Açısı.

Turizm de dâhil olmak üzere iklim elemanlarının coğrafi faaliyetler üzerindeki etkisi ve ilgisini dikkate alarak araştırmada iklim özelliklerine yer vermenin yararlı olacağı düşüncesindeyiz. Bu çerçevede; inceleme alanının Sıcaklık, Basınç ve

¹⁰⁹ Darkot, Coğrafi Giriş, s. 10.

¹¹⁰ Yusuf Dönmez, *Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları*, İstanbul Üniv. Yay., No: 2506, Coğrafya Enstitüsü Yay., No: 102, İstanbul 1979, s. 11-14.

Rüzgârlar, Nemlilik, Bulutluluk, Güneşlenme Süresi ve Yağışlar ile ilgili özellikleri ortaya konularak turizm faaliyetleri ile ilgi kurulmaya çalışılacaktır.

1.1.2.1. Sıcaklık

Türkiye’de enlem faktörüne bağlı olarak gerçekleşen sıcaklığın güneyden kuzeye doğru azalması, kara ve denizlerin dağılışı, basınç merkezlerinin etkisi gibi faktörlerin etkisiyle genel olarak kuzey-güney doğrultusunda bir uzanışa sahip olan Edirne İli’nde de söz konusudur. Ancak coğrafi faktörlerden özellikle yükseltinin fazla olmaması ve geniş bir alan kaplayan dağların bulunmaması nedeniyle araştırma sahasında ortalama sıcaklık değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Nitekim Edirne İli’ndeki meteoroloji istasyonları (Edirne, İpsala, Uzunköprü) verilerine göre ilin yıllık ortalama sıcaklıkları 13,4 ile 13,9°C arasında değişmektedir. En yüksek ortalama sıcaklık değerleri 13,9°C ile İpsala’da görülürken, Edirne’de 13,5°C, Uzunköprü’de ise 13,4°C’dir (Tablo 1.1.).

Yıllık ortalama ve aylık ortalama değerlerde istasyonlar arasında çok büyük bir fark bulunmamaktadır. Bu durumun oluşmasında, topoğrafik olarak oldukça sade bir yapıya sahip olan Edirne İli’nde, istasyonların bulunduğu yerleşmelerin (Edirne, Uzunköprü, İpsala) planeter ve coğrafi faktörler açısından benzer özellikler göstermesi etkilidir.

Araştırma sahasının aylık ortalama sıcaklık değerleri incelendiği zaman en düşük değerlerin Ocak ayında olduğu görülmektedir. Ocak ayında en düşük aylık ortalama sıcaklık değeri 2,3°C ile Edirne’de görülmekte olup, daha güneyde yer alan ve Saros Körfezi’ne daha yakın konumdaki Uzunköprü’de 3,3°C, İpsala’da ise 4,0°C’dir.

Şubat ayında aylık ortalama sıcaklık değerleri ise Edirne’de 3,9°C, Uzunköprü’de 4,2°C, İpsala’da ise 4,9°C ölçülmüştür. Ocak ve Şubat aylarında il daha önce de ifade edildiği üzere Balkanlar üzerinden gelen kuzey (N) sektörlü kutbî hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır. Dolayısıyla ildeki en düşük aylık ortalama sıcaklık değerleri bu iki ayda görülmektedir. İl meteoroloji istasyon verileri incelendiği zaman Şubat ayından itibaren aylık ortalama sıcaklık değerlerinin Ağustos ayına kadar düzenli olarak arttığı görülmektedir.

Mart, Nisan ve Mayıs aylarında aylık ortalama sıcaklık değerlerinin birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Mart ayı aylık ortalama sıcaklık değerleri incelendiğinde Edirne ve Uzunköprü’de ortalama sıcaklık 7,2°C, İpsala’da ise 7,8°C’dir. Nisan ayı aylık ortalama sıcaklıkları ise Uzunköprü’de 12,1°C, Edirne’de 12,6°C, İpsala’da ise 12,7°C’dir. Mayıs ayı ortalama sıcaklık değerleri incelendiğinde ise en düşük sıcaklık değeri Uzunköprü’de 17,2°C olup, İpsala’da 17,6°C, Edirne’de ise 17,8°C ölçülmüştür.

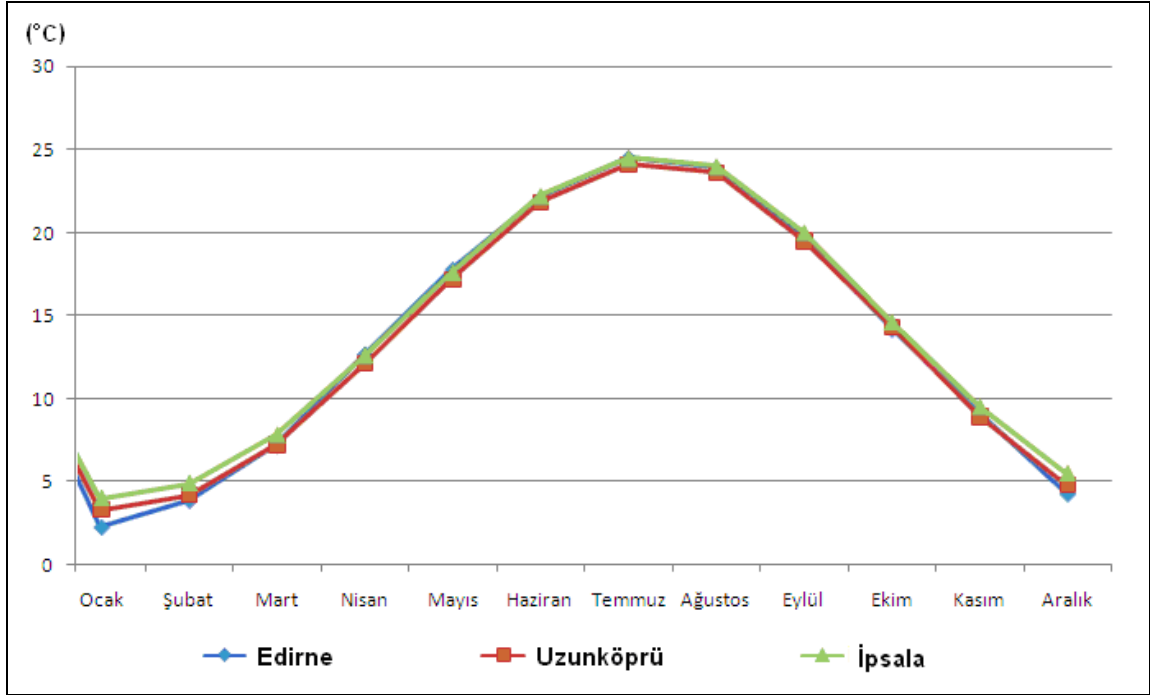
Haziran, Temmuz ve Ağustos ayları planeter ve coğrafi faktörlerin etkisiyle aylık ortalama sıcaklık değerlerinin en yüksek olduğu aylardır. Haziran ayı ortalama sıcaklık değerleri, Uzunköprü’de 21,8°C olup, Edirne’de 22,1°C, İpsala’da ise 22,2°C’dir. Temmuz ayı en yüksek değerlerin görüldüğü aydır. Temmuz ayı ortalama sıcaklık değerleri incelendiğinde, en düşük sıcaklık değeri Uzunköprü’de 24,1°C ile olup, Edirne’de ve İpsala’da 24,5 °C olarak ölçülmüştür. Ağustos ayı aylık ortalama sıcaklık değerleri, Uzunköprü’de 23,6°C, Edirne’de 23,9°C, İpsala’da ise 24,0°C’dir. Ağustos ayı ile birlikte sıcaklık değerleri tekrar düşüşe geçer.

Eylül ayı ortalama sıcaklık değerleri Uzunköprü’de 19,5°C, Edirne’de 19,7°C, İpsala’da ise 20°C’dir. Ekim ayında en düşük aylık ortalama sıcaklık değerine 14,2°C ile Edirne’de rastlanır. Ekim ayında ortalama sıcaklık değerleri Uzunköprü’de 14,3°C, İpsala’da 14,6°C’dir. Kasım ayı ortalama sıcaklık değerleri incelendiğinde ise en düşük sıcaklık değeri Uzunköprü’de 8,9°C, görülmekte olup, Edirne’de 9,1°C, İpsala’da ise 9,5°C’dir. Aralık ayı ortalama sıcaklık değerleri incelendiğinde ise en düşük sıcaklık değeri Edirne’de 4,3°C olup, Uzunköprü’de 4,8°C, İpsala’da 5,5°C olarak görülür.

Tablo 1.1. Edirne İli’nde Seçilmiş İstasyonlarda Aylık ve Yıllık Ortalama Sıcaklıklar (°C).

Meteoroloji İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	Yıllık Ort.
Edirne	2,3	3,9	7,2	12,7	17,8	22,1	24,5	23,9	19,7	14,2	9,1	4,3	13,5
Uzunköprü	3,3	4,2	7,2	12,1	17,2	21,8	24,1	23,6	19,5	14,3	8,9	4,8	13,4
İpsala	4,0	4,9	7,8	12,6	17,6	22,2	24,5	24,0	20,0	14,6	9,5	5,5	13,9

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

Şekil 1.2. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Aylık Ortalama Sıcaklıklar (°C).

Aylık ortalama sıcaklıklara göre Edirne İli, Ege Denizi'ne güneybatıdan sınır olması ve Trakya Yarımadası'nda yer almasına rağmen karasal sıcaklık rejimine sahiptir. Bunun en önemli göstergesi yıllık sıcaklık farkıdır. Edirne İli'nde yıllık sıcaklık farkı; Edirne İstasyonu'nda 22,2 °C, Uzunköprü'de 20,8 °C ve İpsala'da 20,5 °C'dir.

Bir sahanın iklim özelliklerini ifade etmek bakımından ortalama sıcaklıkların, düşük ve yüksek değerlerinin bilinmesi önemlidir. Böylece yıl içinde sıcaklığın hangi sıcaklık değerleri arasında oynadığı tespit edilebilecektir.

Tablo 1.2.'de de görüleceği üzere il genelinde aylık ortalama yüksek sıcaklıklar, Ocak ayında 6,1°C' ile 7,8°C arasındadır. Yıl içinde aylık ortalama yüksek sıcaklıklar, Temmuz ve Ağustos aylarında en yüksek değerlere ulaşmakta ve genelde 31 °C civarında seyretmektedir.

Tablo 1.2. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Aylık Ortalama Yüksek Sıcaklıklar (°C).

Meteoroloji İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	Yıllık Ort.
Edirne	6,1	8,6	12,7	18,8	24,3	28,8	31,4	31,2	27,0	20,5	13,8	8,0	19,3
Uzunköprü	7,2	9,0	12,5	18,1	23,8	28,9	31,4	31,1	26,9	20,4	13,7	8,6	19,3
İpsala	7,8	9,2	12,7	18,3	23,8	28,8	31,3	31,2	27,2	20,6	14,1	9,2	19,5

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

Aylık ortalama düşük sıcaklıklar, il genelinde en düşük Ocak ayında görülmekte olup, değerler $-1,0^{\circ}\text{C}$ ile $0,6^{\circ}\text{C}$ arasında değişmektedir. Yıl içinde aylık ortalama düşük sıcaklıklar en yüksek değerlere Temmuz ve Ağustos aylarında ulaşmakta olup, 16°C ile 17°C civarında seyretmektedir (Tablo 1.3.).

Tablo 1.3. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Aylık Ortalama Düşük Sıcaklıklar (°C).

Meteoroloji İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	Yıllık Ort.
Edirne	-1,0	-0,1	2,4	6,9	11,5	15,1	17,0	16,7	13,1	9,1	5,1	1,0	8,1
Uzunköprü	-0,5	-0,2	2,3	6,5	10,5	14,5	16,5	16,2	12,7	8,7	4,5	1,1	7,7
İpsala	0,6	1,1	3,7	7,7	11,8	15,8	17,8	17,4	13,7	9,7	5,7	2,1	8,9

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

Araştırma sahasında Aylık Ortalama Yüksek Sıcaklıklar ile Aylık Ortalama Düşük Sıcaklıklar arasındaki fark en az $6-7,1^{\circ}\text{C}$ ile Aralık ayında görülmektedir. Aralık ayından itibaren artan fark, Ocak ayında $7,1-7,7^{\circ}\text{C}$ arasında görülmekte, Mart ayında fark $9-10,3^{\circ}\text{C}$, Nisan ayında $10,6-11^{\circ}\text{C}$, Mayıs ayında ise $12-13,3^{\circ}\text{C}$ civarına yükselmektedir.

Yaz aylarında fark artmakta olup, Haziran ayında $11,4-13,7^{\circ}\text{C}$ arasında, Temmuz aylarında $13,5-15,2^{\circ}\text{C}$ arasında, Ağustos ayında ise $13,8-14,5^{\circ}\text{C}$ civarındadır. Yaz aylarından itibaren fark düşüşe geçmekte olup, Eylül ayında $13,5-14,2^{\circ}\text{C}$ arasında, Ekim ayında $10,9-11,7^{\circ}\text{C}$ arasında, Kasım ayında ise $8,4-9,2^{\circ}\text{C}$ civarındadır (Tablo 1.4.).

Tablo 1.4. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Aylık Ortalama Yüksek Sıcaklıklar İle Aylık Ortalama Düşük Sıcaklıklar Arasındaki Farklar (°C).

Meteoroloji İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	Yıllık Ort.
Edirne	7,1	8,7	10,3	11,9	12,8	13,7	14,4	14,5	13,9	11,4	8,7	6	11,2
Uzunköprü	7,7	9,2	10,2	11,6	13,3	11,4	15,2	14,9	14,2	11,7	9,2	7,5	11,6
İpsala	7,2	8,1	9	10,6	12	13	13,5	13,8	13,5	10,9	8,4	7,1	10,6

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

Bir yerde sıcaklığın 0°C'ye yaklaştığı ve 0°C'nin altına düştüğü günler süresi ekonomik faaliyetlerin yürütülmesi açısından önemlidir. Donlu günler, bir yerde kış turizmi kapsamında yürütülen etkinlikleri desteklerken kampçılık, karavancılık, izcilik, trekking, ornitoloji, doğa ve bitki gözlemciliği gibi turistik faaliyetleri de olumsuz yönde etkilemektedir. Edirne İli'nde donlu gün sayısı incelendiğinde, gün sayısının 0,6 gün ile İpsala'da en az olduğu, karasallığın arttığı Edirne (1,3 gün) ve Uzunköprü'de (1,4 gün) donlu gün sayısının iki kat arttığı görülmektedir.

Tablo 1.5. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Ortalama Donlu Günler (°C).

Meteoroloji İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	Yıllık Ort.
Edirne	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	1,3
Uzunköprü	0,1	0,0	0,2	0,2	0,3	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	1,4
İpsala	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,6

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

Edirne İli'nde sıcaklıkların dağılışı ile turizm faaliyetleri arasındaki etkileşim incelendiği zaman, Edirne İl Merkezi'nin de bulunduğu ilin kuzey kesiminde görülen sıcaklık değerleri ilkbahar, yaz ve sonbahar mevsimlerinde turizm faaliyetleri açısından olumsuz etkiye sahip olmayıp, söz konusu mevsimlerde sıcaklık koşulları gerek kentsel alanlarda gerekse kent dışında yapılabilecek turizm aktivitelerini olumlu yönde etkilemektedir.

Bununla birlikte Edirne İli'nde kış mevsiminde görülen sıcaklık değerleri turizm faaliyetlerini büyük ölçüde sınırlandırmaktadır. Kış mevsiminde ilin kuzey kesimleri genellikle Balkanlar'dan gelen karasal polar hava (cPK) kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır. Dolayısıyla kışın görülen düşük sıcaklıklar, ildeki birçok ekonomik faaliyeti sınırlandırdığı gibi turizmi de olumsuz olarak etkilemektedir.

Deniz turizmine bağlı aktivitelerin yürütüldüğü ilin güney kesiminin (Enez ve Keşan kıyıları) sahip olduğu yaz sıcaklıkları turizm faaliyetlerini olumlu yönde etkilemektedir. Ancak yaz mevsimi dışındaki mevsimlerde sıcaklık koşulları turistik aktiviteleri sınırlandırmaktadır. Bunun yanında il kıyıları enlem faktörüne bağlı olarak Akdeniz ve Ege Denizi Kıyıları'nda yer alan diğer yerlere oranla daha kısa bir yaz deniz turizm sezonuna sahiptir.

1.1.2.2. Deniz Suyu Sıcaklıkları

Deniz suyu sıcaklıkları, deniz ve kıyı turizmi çekim merkezlerinin oluşmasında etkili olan faktörlerden biridir. Çünkü, turistlerin önemli bir kısmı plajlarda güneş banyosu, yüzme sporu, sörf, rafting ve kıyılarda tatil yapıp, dinlenme gibi amaçlarla turistik aktiviteye katılırlar. Bu aktivitelerde deniz suyu sıcaklıklarının etkili olduğu şüphesizdir. Örneğin deniz banyosu için günlük deniz suyu sıcaklıklarının 15 ile 17 °C'nin altına düşmemesi gerekir.¹¹¹

Hava sıcaklığı ile deniz suyu sıcaklıkları arasında yakın ilişki olduğu şüphesizdir. Deniz suyu sıcaklık değerlerinin serbest deniz banyosu kürleri için elverişli değerlere sahip olması, kıyı turizm faaliyetlerinin coğrafi dağılışının belirlenmesinde temel etmenlerden biridir. Nitekim ülkemizin kuzey ve güney kıyıları arasındaki turistik yoğunluk farkı birkaç etmene bağlı olsa da, temelde deniz suyu sıcaklıklarıyla ilgilidir.¹¹² Deniz suyu sıcaklığının 18 °C'nin üzerinde olduğu aylar sayısı Karadeniz Kıyıları'nda dört ay (Haziran-Eylül), Marmara kıyılarında dört ay (Haziran- Eylül) ve Kuzey Ege Kıyılarında beş ay (Mayıs-Eylül) kadardır.¹¹³

¹¹¹ Doğanay, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. 42.

¹¹² Serhat Zaman, *Kemer'in Turizm Coğrafyası*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2005, s. 30.

¹¹³ Doğaner, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. 5-6.

Araştırma alanında deniz suyu sıcaklığıyla ilgili bir ölçüm olmadığından deniz turizmi açısından büyük önem taşıyan deniz suyu sıcaklığını Gökçeada ve Çanakkale Meteoroloji istasyonları verilerine göre değerlendirme durumunda kaldık. Gökçeada'da yıllık ortalama deniz suyu sıcaklığı 17,5 °C olup, Çanakkale'de yıllık ortalama deniz suyu sıcaklığı ise 15,9 °C'dir.

Deniz suyu sıcaklık değerleri her iki merkezde de Haziran ayından itibaren 20 °C'nin üzerine çıkar. Gökçeada'da Kasım ayından itibaren, Çanakkale'de ise Ekim ayından itibaren tekrar 20 °C'nin altına iner. Denize girmek için uygun sıcaklık 18 °C kabul edildiğinde araştırma sahasında yılda 120-140 gün denize girmek mümkündür.

Tablo 1.6. Gökçeada ve Çanakkale İstasyonlarında Aylık ve Yıllık Ortalama Deniz Suyu Sıcaklıkları.

Meteoroloji İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	Yıllık Ort.
Gökçeada	11,8	12,3	12,9	13,1	16,6	21,4	25,1	25,6	22,4	20,7	16,1	11,9	17,5
Çanakkale	9,3	8,2	9,0	11,9	15,9	20,7	23,8	24,5	22,2	18,7	15,2	11,8	15,9

Kaynak: D.M.İ.G.M. Verilerinden Düzenlenmiştir.

1.1.2.3. Basınç ve Rüzgârlar

Basınç değerleri sonucu oluşan rüzgârlar, başta denize bağlı turistik etkinlikler olmak üzere bir yerdeki turizm ve rekreasyonel faaliyetleri doğrudan etkilemektedir.¹¹⁴

Araştırma sahasında yıllık ortalama basınç değerleri Edirne'de 1003,4 mb, Uzunköprü'de 1009,6 mb, İpsala'da ise 1015,2 mb'dır. Yıllık ortalama basınç değerleri Edirne ve Uzunköprü'de birbirine oldukça yakın olmasına karşın, İpsala'daki basınç değerleri diğer iki yerleşmeden daha yüksektir.

Edirne ve Uzunköprü'deki basınç değerleri bütün bir yıl boyunca standart atmosfer basıncının (1013,3 mb) altında olup, İpsala'da ise Temmuz ve Ağustos aylarında standart atmosfer basıncının altında olup, diğer aylarda ise üzerindedir (Tablo 1.7.).

¹¹⁴ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 45.

Tablo 1.7. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Yıllık ve Aylık Ortalama Basınç Değerleri Dağılışı (mb).

Meteoroloji İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	Yıllık Ort.
Edirne	1003,0	1001,8	1000,4	997,1	1003,0	1002,2	1001,7	1002,6	1005,3	1008,1	1107,8	1007,5	1003,4
Uzunköprü	1012,2	1011,7	1010,3	1007,2	1008,2	1007,1	1006,6	1007,3	1009,4	1012,2	1011,8	1011,7	1009,6
İpsala	1018,8	1017,7	1016,6	1012,7	1013,1	1011,9	1011,4	1011,8	1015,0	1017,9	1017,9	1018,4	1015,2

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

Bu basınç değerlerindeki sapmalar, aslında çok da fazla bir anlam taşımaz. Bilindiği üzere standart atmosfer basıncı, 45° enlemlerde deniz seviyesinde 15°C sıcaklıktaki değeri ifade eder.¹¹⁵

Rüzgâr, hissedilen sıcaklığı belirleyen önemli bir iklim elemanıdır.¹¹⁶ Yıl içinde estiği yön ve yerlerin sıcaklık ve nem özelliklerini taşıdığı için insan, bitki ve hayvanlar âlemi için büyük önem taşır.

Fön karakteri taşıyanların haricindeki rüzgârlar, bir yerdeki ısı kaybını arttıran faktörlerdendir. Bunun yanında insan vücudundaki ısıyı da azaltıcı özelliğe sahiptir. Özellikle bireyler hareket halinde ise rüzgârın vücutta ısı kaybı daha fazla olmaktadır.

İnsanların hafif bir giyimle dolaşabilecekleri sıcaklık dereceleri, 16-18 °C'nin üzerinde kalan sıcaklıklardır. İnsan vücudu, sıcaklığın 10 °C'nin altına düşmesiyle üşümeye başlar; rüzgârla birlikte sıcaklık kaybı daha da artar. Rüzgâr, nemin cilt üzerinden buharlaşma hızını arttırmakla kalmaz, aynı zamanda ısının deriden kaybolarak çevredeki havaya karışma hızını da artırır. Bu sebeple bir esinti aşırı ısınmayı azalttığı gibi, yüksek sıcaklıklarda rahatlama da sağlar. Bununla birlikte vücudun hızla üşümesine ve düşük sıcaklıklarla bağlantılı rahatsızlıklara da yol açabilmektedir. Dolayısıyla rüzgâr bir yerdeki turizm ve rekreasyonel faaliyetleri etkileyen önemli iklim elemanlarından biridir.¹¹⁷

¹¹⁵ Oğuz Erol, *Genel Klimatoloji*, Gazi Büro Kitapevi, (4. Baskı), Ankara 1993, s. 100.

¹¹⁶ Erol, s. 66.

¹¹⁷ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 45.

Rüzgâr hızının turizm ve rekreasyonel faaliyetleri etkilememesi için hızının yedi m/sn'den fazla olmaması gerekir. Araştırma sahasında rüzgâr hızının yıllık ortalama değerleri incelendiği zaman Edirne'de yıllık ortalama hızın 1,9 m/sn, bu değer Uzunköprü ve İpsala'da ise 2,9 m/sn'ye yükseldiği görülür. Edirne Kenti'nde bulunan istasyonda ölçülen yıllık ortalama hız değerlerinin diğer iki istasyona göre daha düşük değerler göstermesinde kentin topoğrafik yapısı etkilidir. Kentin kuzeyinde bulunan hafif dalgalı arazi ve Buçuk Tepe (104 m) kente doğru esen rüzgâr akımının hızını kesmektedir.

Buna karşın Uzunköprü rüzgârın daha kolay kanalize olabildiği Ergene Vadisi'nde, İpsala ise Meriç Vadisi'nde konumlandığından bu bölgelerde rüzgâr yıllık ortalama hızı değerleri nispeten Edirne merkeze göre daha yüksektir.

Edirne İli'nde aylık ortalama rüzgâr hızının yıl içinde dağılımı incelendiğinde kış sonu (Şubat) ve ilkbahar başlarında değerlerin yükseldiği görülmektedir. Bu durumun oluşmasında bu aylarda Balkanlar üzerinden gelen soğuk hava kütlelerinin (karasal kutbî) ilgili aylarda hâkimiyetini arttırması etkilidir (Tablo 1.8.).

Tablo 1.8. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Aylık Ortalama Rüzgâr Hızının Yıl İçinde Dağılımı (m/sn).

Meteoroloji İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	Yıllık Ort.
Edirne	2,0	2,2	2,2	2,0	1,8	1,7	1,8	1,8	1,6	1,7	1,7	2,0	1,9
Uzunköprü	3,1	3,4	3,2	3,0	2,6	2,5	2,7	2,6	2,4	2,6	2,9	3,2	2,9
İpsala	3,5	3,6	3,5	3,0	2,6	2,4	2,5	2,4	2,4	2,7	3,0	3,4	2,9

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

Edirne İli'nde en hızlı rüzgârların yönleri ve hızları da topoğrafik yapıyla ilgilidir. Edirne merkezde en hızlı rüzgârlar güney sektörlü olup, Şubat ayında görülürken Uzunköprü'de kuzey-kuzeybatı sektörlü olup, Haziran ayında görülür. İpsala'da ise en hızlı rüzgâr yönü güneybatı olup, Şubat ayında görülür (Tablo 1.9).

Tablo 1.9. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda En Hızlı Rüzgârların Yönleri ve Hızları (m/sn).

Edirne İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	En Hız.
Edirne'de Rüzg. Yönü	N	S	S	S	WNW	NW	WNW	WNW	S	SW	S	S	S
Rüzg. Hızı m/sn	27.3	28.9	19.8	20.6	18.8	24.0	25.1	21.9	18.5	20.4	24.0	21.8	28.9
Uzunköprü İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	En Hız.
Uzunköprü'de Rüzg. Yönü	WNW	NW	SSW	S	SW	NNW	N	NNE	NNW	N	SSW	S	NNW
Rüzg. Hızı m/sn	33.4	32.8	26.0	30.6	25.6	48.0	31.5	25.6	25.3	26.3	30.1	29.5	48.0
İpsala İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	En Hız.
İpsala'da Rüzg. Yönü	SW	SW	SSW	SSW	SSW	WNW	N	WSW	SSW	ESE	SW	N	SW
Rüzg. Hızı m/sn	31.1	31.6	29.5	27.2	22.2	29.1	20.8	27.0	23.5	24.0	29.9	30.7	31.6

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

Edirne İli'nde ortalama fırtınalı günler sayısı toplamı il genelinde büyük farklılık göstermektedir. Yıllık ortalama fırtınalı günler sayısı Edirne İstasyonu'nda 4,0 iken İpsala'da 12,8 gün, Uzunköprü'de ise 21,7 gündür. Fırtınalar, daha çok kış aylarında yoğunlaşmaktadır. Yaz sonu ve sonbahar başlarında ise minimum değerdedir (Tablo 1.10). Fırtınalı günler sayısı değerleri Edirne ve İpsala'da turizm aktiviteleri açısından ciddi bir engel oluşturmadığı söylenebilirken, Uzunköprü'de ise özellikle kış aylarında yükselen değerler açık havada gerçekleştirilen (outdoor) turistik aktiviteleri sınırlandırabilmektedir.

Tablo 1.10. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Ortalama Fırtınalı Günler Sayısı (gün).

Meteoroloji İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	Yıllık Ort.
Edirne	0,6	0,9	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,0	0,1	0,3	0,8	4,0
Uzunköprü	3,3	2,9	2,7	2,3	1,1	1,2	0,7	0,6	0,7	1,2	2,0	3,0	21,7
İpsala	2,3	1,9	2,1	1,1	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,6	1,1	2,4	12,8

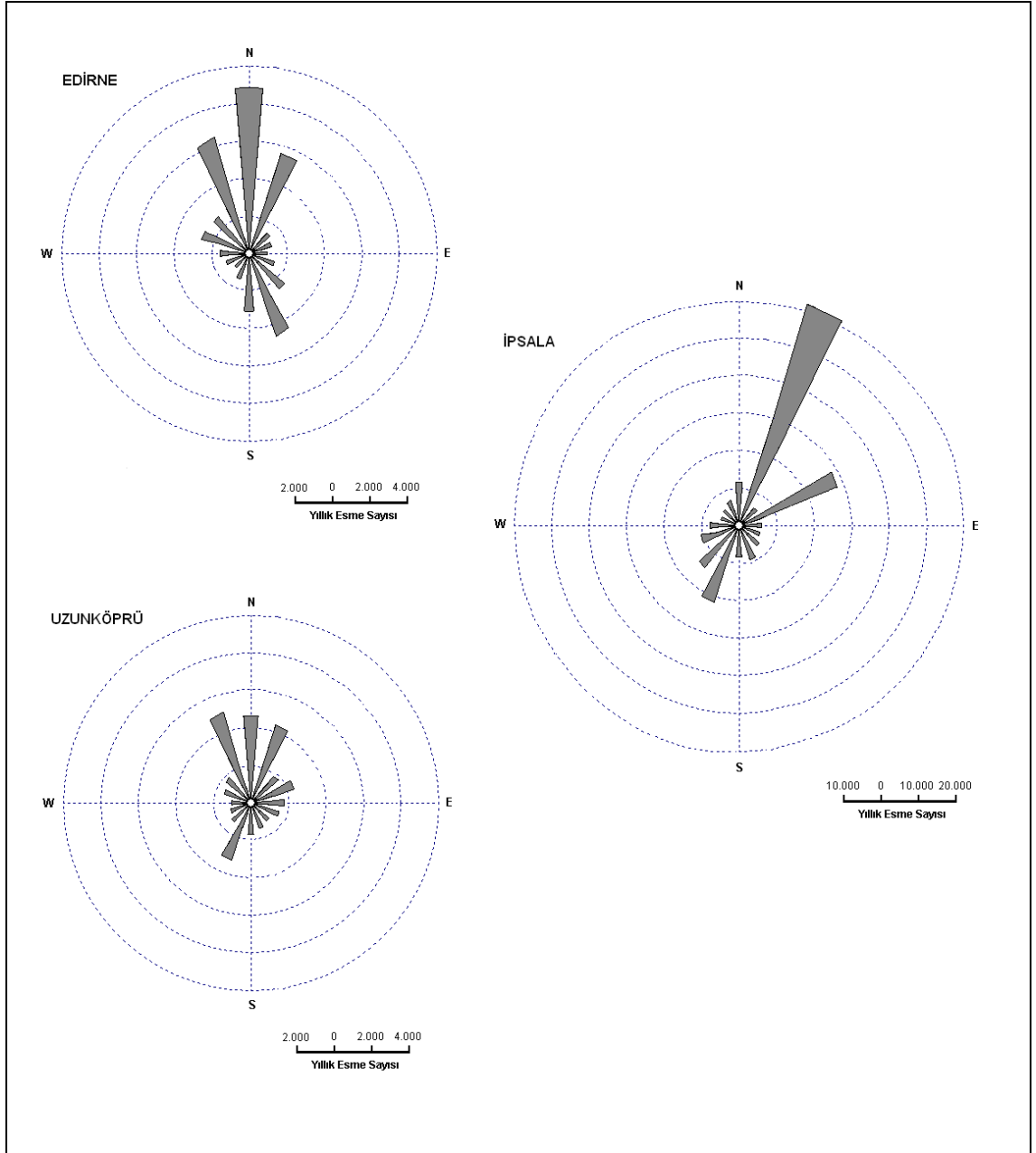
Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

Edirne İli'nde görülen rüzgâr doğrultuları ve esme sayısı frekanslarındaki değişmelerin nedenleri, genel atmosfer sirkülasyonlarına bağlı olmasının yanında topoğrafik koşullarla da yakından ilgilidir.

Tablo 1.11. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Yönlere Göre Esme Sayıları (gün).

YÖNLER	N	NNE	NE	ENE	E	ESE	SE	SSE
Edirne	8967	6689	1606	1447	778	1364	2579	5427
Uzunköprü	4234	4048	1955	2344	1723	1319	614	871
İpsala	13540	60818	5868	27102	5240	5497	6700	9867
YÖNLER	S	SSW	SW	WSW	W	WNW	NW	NNW
Edirne	3447	1458	802	1127	1372	2799	2740	6222
Uzunköprü	1485	3423	1382	966	439	1072	1577	4844
İpsala	8563	23589	16818	11340	2127	2288	5667	15072

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

Şekil 1.3. Araştırma Sahasında Rüzgar Gülü Diyagramları.

Rüzgâr koşulları Saros Körfezi Kıyıları'nda rüzgâr sörfü, su kayağı, kürek çekme, yelken gibi su sporları ile yat turizmi faaliyetlerini olumlu yönde etkilemektedir. Son yıllarda bu spor etkinliklerinin önemli ulusal müsabakaları bölgede düzenlenmeye başlanmıştır. Türkiye Rüzgâr Sörfü Şampiyonası 2008 yılında Erikli'de gerçekleştirilmiş, 17 Haziran 2011 tarihinde ise Türkiye Yelken Şampiyonası Enez Sahili'nde düzenlenmiştir.

1.1.2.4. Nemlilik

Havanın nem tutma kapasitesi, sıcaklığa bağlıdır. Bir yerde nispi nem ne kadar fazlaysa havanın alabileceği nem miktarı da o kadar fazladır. Buradan hareketle hava nemliliğiyle ilgili olarak canlı hayatını etkileyen özellik, havadaki nispi nemdir. Nispi nem rüzgârda olduğu gibi hissedilen sıcaklığı belirleyen temel iklim elemanlarından biridir. Bir yerde nispi nem oranı çok yüksekse, hava insanların derisinin üzerinde onu serinletecek miktarda nemi alamaz ve vücudun gittikçe daha çok ısınmasıyla insanlar kendilerini rahatsız hissederler. Örneğin, % 70'in üzerindeyse hava sıcaklığı 26 °C iken kalp krizi riskini arttırmaktadır. Buna karşılık, kuru havada sıcaklık 30°C ye ulaşsa bile böyle bir tehlike çok daha düşük kalacaktır. Bu bakımdan, yüksek sıcaklıklar ile yüksek nispi nemin birlikte meydana gelmesi, turizmin gelişmesinde bir iklim engeli oluşturur.¹¹⁸ Bu sebeple, araştırma sahasında nispi nem oranını belirlemek turizm faaliyetleri açısından önem taşımaktadır.

Edirne İli'nin yıllık ortalama nispi nem oranları incelendiği zaman Edirne'de % 69, Uzunköprü'de % 70, İpsala'da ise % 73 olduğu görülür. Sıcaklıkla birlikte insan sağlığını tehdit eden sınırın % 70 olduğu göz önüne alınırsa Edirne'deki bağıl nem değerlerinin sağlık açısından alt sınırdaki olduğu ortaya çıkmaktadır. İlde bağıl nem değerleri Saros Körfezi'ne doğru gidildikçe artar. Edirne'de bağıl nem oranının en yüksek olduğu mevsim kıştır. Kış mevsimini sırasıyla ilkbahar, sonbahar ve yaz mevsimi takip eder.

Yukarıda belirtilen bağıl nem ve sıcaklık değerlerinin birlikte etkisinin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar, Edirne için pek söz konusu değildir. Çünkü bağıl nemin % 70'in üzerine çıktığı dönem sıcaklığın düşük olduğu kış ve bahar ayları iken, sıcaklığın yüksek olduğu yaz aylarında bağıl nem % 70'in çok altındadır. Diğer taraftan yaz mevsiminde sıcaklığın düşük olduğu sabah saatlerinde ancak nispi nem % 70'in üzerine çıkma ihtimali bulunmaktadır. Bu da insan sağlığı için önemli bir tehlike oluşturmaz.

Ayrıca aylara ve mevsimlere göre bağıl nem değerlerinde görülen farklılık güneye doğru gidildikçe azalmaktadır. Söz konusu durum kara ve denizlerin dağılışıyla ilgilidir.

---

¹¹⁸ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 45.

Tablo 1.12. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Yıllık Ortalama Bağlı Nem Oranları (%).

Meteoroloji İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	Yıllık Ort.
Edirne	80	76	72	67	66	61	56	56	62	72	79	82	69
Uzunköprü	80	76	75	72	68	63	60	61	65	72	78	81	70
İpsala	81	77	76	73	70	65	62	63	67	74	80	82	73

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

1.1.2.5. Bulutluluk

Turizm faaliyetlerini yakından ilgilendiren bir diğer iklim elemanı da bulutluluk etmenidir. Sis turizmi vb. birkaç istisna dışında insanların turistik aktivitelere daha çok açık günlerde katıldığı dikkate alınır ise bulutluluğun yıl içindeki dağılımı, turizm aktiviteleri ile doğrudan ilgilidir.¹¹⁹ Tablo 1.13'ten de anlaşılacağı üzere Edirne'de ortalama bulutlu gün sayısı 4,5 ile 5,8 arasındadır.

Ortalama bulutlu gün sayısı kış aylarında maksimum değerleri göstermekte olup, ilkbaharla birlikte düşüşe geçmekte, yaz aylarında ise minimum değerler göstermektedir (Şekil 1.4.). Saros Körfezi Kıyıları'nın yaz mevsiminde turizm ve günübirlik rekreasyonel faaliyetler açısından önem kazanmasında kuşkusuz bulutlu gün sayısının yaz aylarında minimum değerlere inmesinin de büyük etkisi vardır.

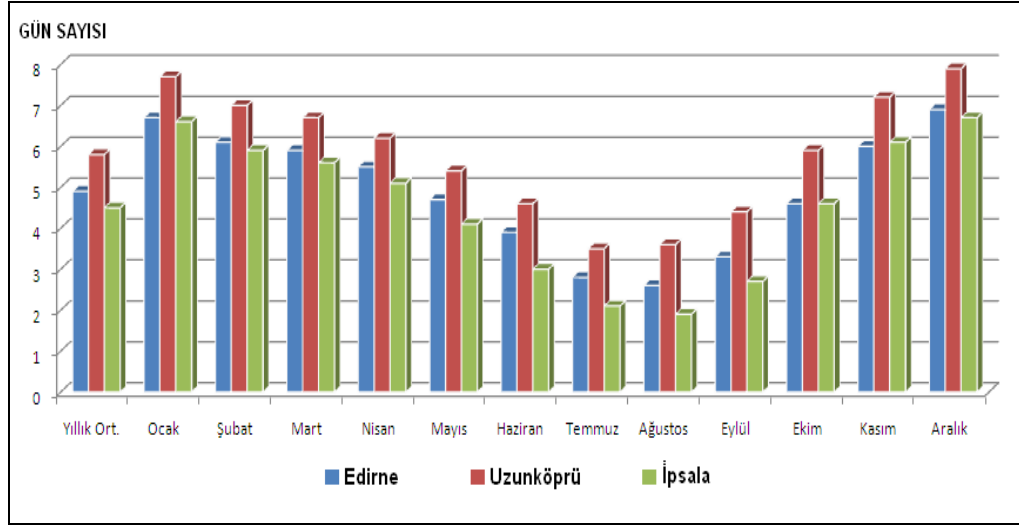
Tablo 1.13. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Bulutlu Günlerin Aylara Dağılımı (gün).

Meteoroloji İstasyonu	Yıllık Ort.	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.
Edirne	4,9	6,7	6,1	5,9	5,5	4,7	3,9	2,8	2,6	3,3	4,6	6,0	6,9
Uzunköprü	5,8	7,7	7,0	6,7	6,2	5,4	4,6	3,5	3,6	4,4	5,9	7,2	7,9
İpsala	4,5	6,6	5,9	5,6	5,1	4,1	3,0	2,1	1,9	2,7	4,6	6,1	6,7

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

¹¹⁹ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 45.

Şekil 1.4. Edirne İli'nde Bulutlu Günlerin Aylara Dağılımı.

1.1.2.6. Güneşlenme Süresi

Güneşlenme süresi başta kıyı turizmi olmak üzere birçok turistik ve rekreasyonel faaliyetler açısından önemlidir. Günlük ortalama güneşlenme süresi, Edirne'de 6 saat 22 dakika, Uzunköprü'de 6 saat 12 dakika, İpsala'da ise 6 saat 37 dakikadır. Bu verilere göre yıllık güneşlenme süresi 2250 saati geçmektedir (Tablo 1.14.). Kıyı kesimi ilin güney kesimini oluşturduğundan güneşlenme süresi, enlem faktörüne bağlı olarak ilin kıyı kesimine doğru arttığını söyleyebiliriz.

Güneşlenme süresi kış mevsiminde minimum değerler göstermekte olup, ilkbahar aylarıyla birlikte yükselişe geçmekte ve yazın maksimuma ulaşmaktadır. Sonbaharda ise tekrar düşüşe geçmektedir (Tablo 1.14.).

Tablo 1.14. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Günlük Ortalama Güneşlenme Süresi (Saat-Dakika).

Meteoroloji İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	Yıllık Ort.
Edirne	2:33	3:53	4:40	6:30	8:31	10:00	10:49	10:15	8:03	5:34	3:25	2:18	6:22
Uzunköprü	2:46	3:52	4:50	6:25	7:53	9:20	10:15	9:41	8:01	5:28	3:30	2:23	6:12
İpsala	2:53	3:45	5:05	6:51	8:29	10:05	11:00	10:27	8:28	5:37	3:22	2:33	6:37

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

1.1.2.7. Yağışlar

Edirne’de yıllık ortalama yağışlar 569,8 ile 638,8 mm arasındadır (Tablo 1.15.). İlde yer alan üç istasyondan elde edilen yağış verilerine göre kış aylarında yağış değerleri maksimuma ulaşmakta, ilkbahardan itibaren düşüşe geçerek yaz aylarında minimum değerler göstermekte, sonbahardan itibaren ise tekrar yükselişe geçmektedir (Tablo 1.15. ve 1.16.).

Tablo 1.15. Edirne İli’nde Seçilmiş İstasyonlarda Toplam Yağışın Aylara Göre Dağılımı (mm).

Meteoroloji İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	Yıllık Topl.
Edirne	56,7	47,5	46,5	46,5	48,5	44,5	30,9	23,7	32,7	52,6	69,9	69,5	569,8
Uzunköprü	65,7	56,7	65,4	48,2	39,2	41,3	25,8	18,3	30,7	60,1	94,4	92,5	638,8
İpsala	61,9	56,5	65,2	43,7	35,8	32,5	19,4	12,5	25,4	56,2	91,0	89,4	589,5

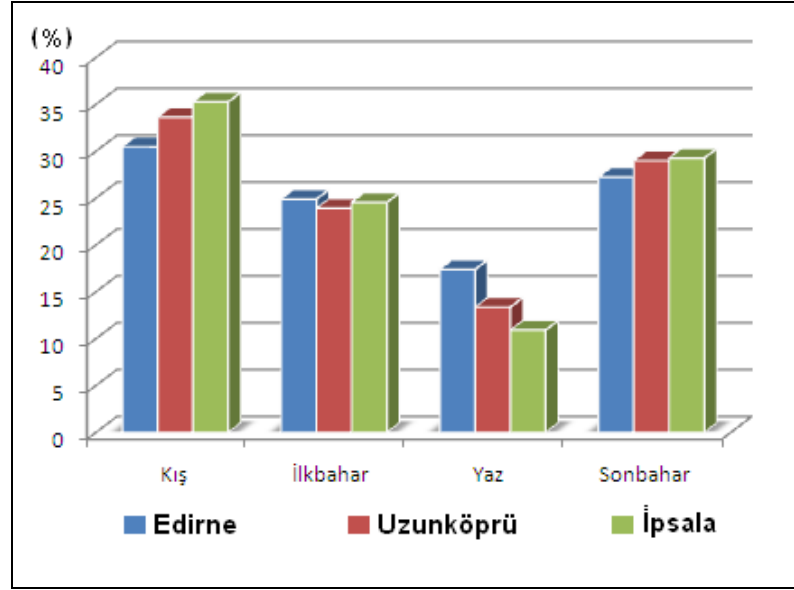
Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

Tablo 1.16. Edirne İli’nde Seçilmiş İstasyonlarda Toplam Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (mm).

Meteoroloji İstasyonu	Kış		İlkbahar		Yaz		Sonbahar	
	Miktar (mm)	Oran (%)	Miktar (mm)	Oran (%)	Miktar (mm)	Oran (%)	Miktar (mm)	Oran (%)
Edirne	173,7	30,48	141,8	24,88	99,1	17,39	155,2	27,23
Uzunköprü	214,9	33,64	152,8	23,91	85,4	13,36	185,2	28,99
İpsala	207,8	35,25	144,7	24,54	64,4	10,92	172,6	29,27

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

Bazı dönemlerde yağışların ortalamaların üzerine çıkması, nehirlerin taşkınlar yapmasına ve sel felaketlerinin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durum ilin belirli kesimlerinde günlük hayatı olumsuz yönde etkilemektedir. En son 15-17 Şubat 2010 tarihleri arasında yağın aşırı yağış, Bulgaristan’ın barajların kapaklarını açması ve Yunanistan’da bir su seddinin yıkılması sonucu Edirne Kent Merkezi’nde büyük bir sel felaketi yaşanmış, bu selden özellikle Karaağaç Sempti etkilenmiştir.

Şekil 1.5. Edirne İli'nde Toplam Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (%).

Klimatik cephe konumundaki il topraklarında özellikle kış mevsiminde Balkanlar'dan gelen şiddetli Karasal iklimin etkisi de hâkim olmaktadır. Dolayısıyla kış mevsiminde kar yağışları görülmektedir (Tablo 1.17.).

Tablo 1.17. Edirne İli'nde Seçilmiş İstasyonlarda Kar Yağışlı Günler Sayısının Aylara Göre Dağılımı (gün).

Meteoroloji İstasyonu	O.	Ş.	M.	N.	M.	H.	T.	A.	E.	Ek.	K.	A.	Yıllık Topl.
Edirne	5,4	3,9	2,5	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,7	3,3	15,9
Uzunköprü	4,4	3,1	2,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,7	3,0	13,5
İpsala	3,6	2,7	1,4	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	2,1	10,3

Kaynak: D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verilerinden Düzenlenmiştir.

1.1.3. Bitki Örtüsü Özellikleri ve Turizm

Bir yerdeki bitki örtüsü kaynakları, önemli doğal turistik çekicilikler arasında yer almaktadır. Bu nedenle araştırmamızın bu bölümünde ilin bitki örtüsü özellikleri ve turizm etkileşimine yer verilecektir.

İl topraklarının kuzeydoğusunda yer alan Batı Istrancalar'ın (Yıldız Dağları) kuzey yamaçlarında yaprağını döken, çoğunlukla mezofit (nem isteği orta derecede)

vejetasyon formasyonları yaygındır. Bununla birlikte yer yer fenarofit (ağaç ve çalılar) ve hemikriktofit'ler (kurak mevsimde kökler dışında dış organları ölen bitkiler) de görülmektedir. Trakya Yarımadası ve Edirne İli, Avrupa-Sibirya Bölgesi'nin Balkan Bölümü'ne dâhil edilmektedir.¹²⁰ Çünkü bu yörenin doğal bitki örtüsünü büyük ölçüde kayın ormanları oluşturmaktadır. Ayrıca bu sahanın ormanlarında yer yer şiddetli karasal etkiye karşı hassas olmayan gürgen, zakkum, dişbudak, kızılbaş, baldıran, fındık, ıhlamur, defne, muşmula, yabani elma gibi Karadeniz Fundaları'nın da birçoğu görülür.¹²¹

Istranca Dağları'nın güneyinde ise kuru ormanlar yer almaktadır. Özellikle Bulgaristan sınırına paralel olarak uzanan ormanlık alanda meşe türleri yaygın olup, yer yer de gürgen, dişbudak, karaağaç türleri bulunmaktadır.¹²²

İlin Ergene Havzası sınırları içinde kalan kesimi yoğun tarımsal faaliyetlere sahne olması ve orman örtüsünün önemli ölçüde tahrip edilmesinden dolayı Antropojen Step görünümüne sahiptir.¹²³ Kuru Dağı'nın kuzey eteklerinden Ergene Vadisi'ne kadar uzanan ve yükseltisi 100-200 m arasında olan platolar sahasının bitki örtüsünü yine kuru ormanlar oluşturmaktadır. Parçalar halinde bulunan ormanlar, daha ziyade yükseltileri 250-350 m arasındaki tepeler üzerinde yer alır.¹²⁴ Bu ormanların hâkim elemanları tüylü meşe (Q. Pubescens) ve macar meşesi (Q. Fraincto) olup, yer yer de doğu gürgenine (Carpinus Orientalis) rastlanır. Buradaki kuru ormanların kuzey sınırını Antropojen Step sahası oluşturmaktadır.¹²⁵

Bu bölgenin güney kesimi ve kıyı kuşağında ise nemli ılıman iklim şartlarında büyüyen yaprağını döken ağaç (Ova akçaağacı, çiçekli dişbudak, doğu gürgeni, kermes meşesi vb.) ve çalılar (Akçakesme, katran ardıcı, yabani mersin, karaçalı) hâkimdir.¹²⁶ Enez-Tekirdağ arasında meşe ve kızılçam ormanlarının tahrip edildiği yerlerde maki

¹²⁰ İbrahim Atalay, *Türkiye Vejetasyon Coğrafyası*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1994, s. 113-114.

¹²¹ Hüseyin Saraçoğlu, *Bitki Örtüsü, Akarsular ve Göller*, MEB Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi, No: 177, İstanbul 1990, s. 59.

¹²² Korkut, s. 14.

¹²³ Kenan Arınç, *Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri: Kıyı Bölgeleri*, Cilt: I, Coğrafya Serisi, Erzurum 2006, s. 345.

¹²⁴ Güler Dalgıç, *Edirne'nin Yeşil Örtüsü: Ağaç ve Çalılar*, Edirne Valiliği Yay., No: 29, Edirne 2006, s. 17.

¹²⁵ Yusuf Dönmez, *Trakya'nın Bitki Coğrafyası*, İstanbul Üniv. Yay., No: 3601, Coğrafya Enst. Yay., No: 51, İstanbul 1990, s. 170.

¹²⁶ Asaf İrmak, Ajun Kurter, Doğan Kantarcı, *Trakya'nın Orman Yetiştirme Bölgelerinin Sınıflandırılması*, İstanbul Üniv. Orman Fakültesi Yay., No: 276, İstanbul 1980, s. 84.

türleri yaprağını döken ağaçlarla birlikte yer alır.¹²⁷ Tekirdağ'a yakın kesimlerde ise yağış rejimi Akdeniz yağış rejiminden uzaklaşılması sebebiyle maki türlerinin yerini yer yer psödömakiler alır. Söz konusu sahada Kuru Dağı yamaçlarında kızılçam ormanları (*Pinus brutia*) yayılış göstermektedir.¹²⁸

Edirne İli'nin kuzey kesiminde yer alan ormanlar gerek sahip olduğu fauna (tavşan, tilki vb.) açısından, gerekse göçmen kuşların geçiş güzergâhında yer alması nedeniyle Av Turizmi açısından önemli bir potansiyeli barındırmaktadır.

Ayrıca ilin güney kesiminde Kuru Dağı'nda yer alan ormanlık alanlarda doğa yürüyüşleri (trekking), izcilik, spor, kampçılık, ve karavan turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir.

Bunların yanı sıra Edirne ve çevresinde 50 anıtsal değer taşıyan ve korunması gereken ağaç bulunmaktadır. İlin sahip olduğu bitki örtüsü çekicilikleri arasında yer alan bu ağaçlar Edirne Kültür Varlıkları ve Tabiat Koruma Kurulu tarafından tescil edilerek Türkçe ve Latince isimleri yazılı plaketleri hazırlanmış, etrafında çevre düzenlemesi yapılmıştır (Fotoğraf 1.1.).¹²⁹

Ayrıca Edirne İli orman kamp alanları (Gökçetepe, Danişment, Erikli), kent ormanları (Söğütlük, Tavuk Ormanı) kamping alanları, rekreasyon alanları ve mesire yerlerinin (Bülbül Adası Mesire Yeri, Sarayıçi, Eğribük ve Güllübaba çevresi, Mercan Deresi İçmeleri, Uzunköprü Bülbüller Korusu) çevresi de ilin bitki örtüsü çekicilikleri arasındadır. Buralardaki bitki örtüsünün bir kısmı beşeri çabalarla oluşturulmuştur.

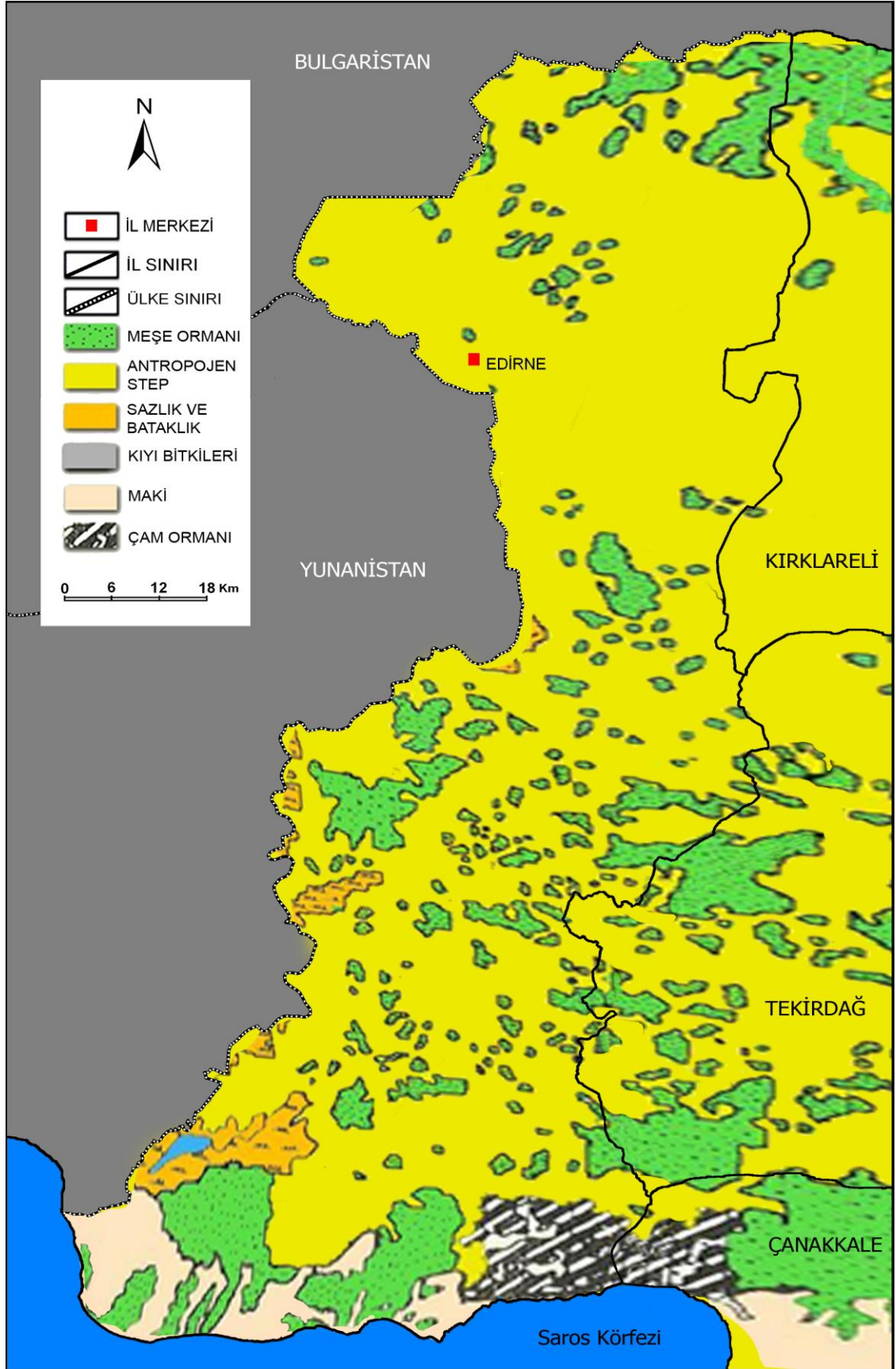
¹²⁷ Ahmet Asan, Celal Yarcı, "Trakya'da Botanik Gezileri" *Ekoloji Dergisi*, 7, 1993, s. 27.

¹²⁸ Mutlu Güngördü, *Marmara Bölgesi'nin Bitki Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., No: 3416, İstanbul 1999, s. 83.

¹²⁹ Güler Dalgıç, Faik Yaltırık, *Trakya'nın Anıtsal ve Korunması Gereken Ağaçları*, Edirne Valiliği Yay., No: 11, Edirne 2006, s. 10.

Fotoğraf 1.1. Meriç Nehri ve Selimiye Külliyesi'ndeki Anıt Ağaçlardan Görünümler.

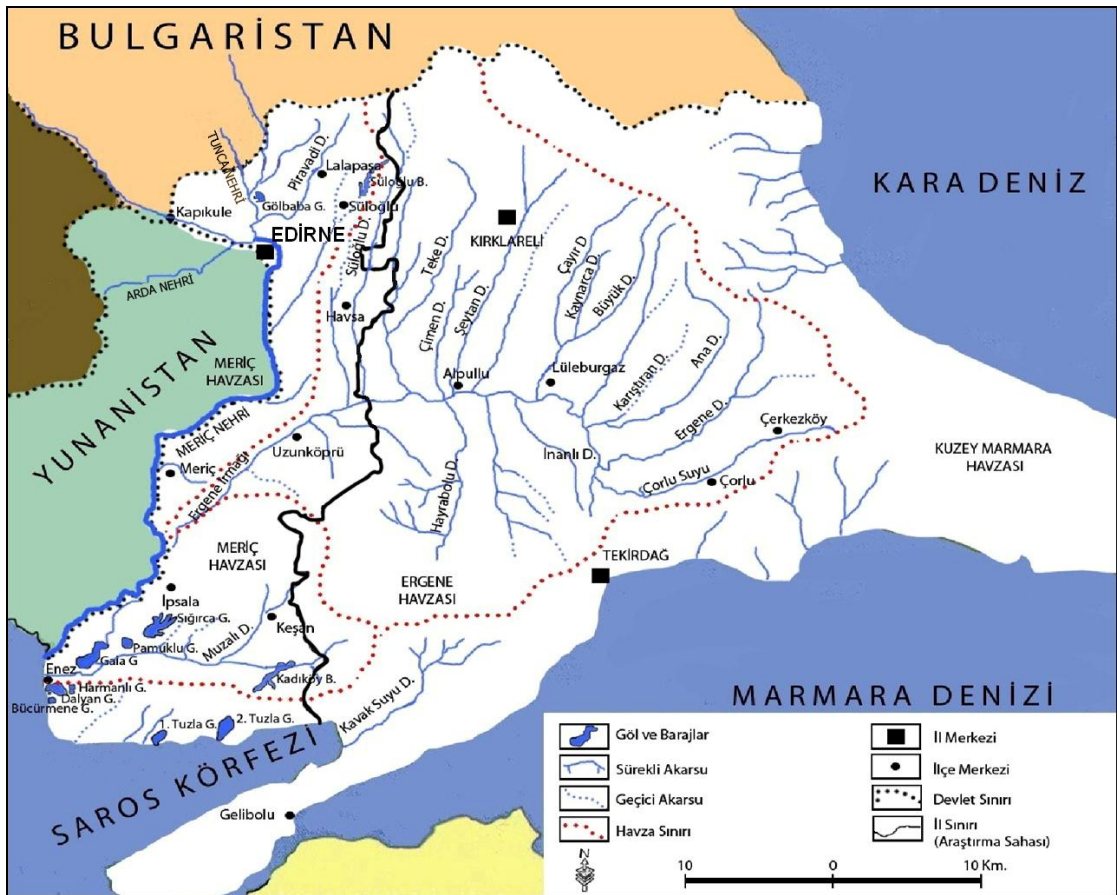

Harita 1.2. Edirne İli Doğal Bitki Örtüsü (Dönmez, 1990'dan Değiştirilerek).

1.1.4. Hidrografya Özellikleri ve Turizm

Hidrografik kaynaklar (yer altı suları, akarsu, göl ve denizler), jeo-ekonomik turistik kaynaklar arasında olup, bir yerde doğal çevreye bağımlı potansiyel çekim gücü taşıyıcı kaynaklardır. Bu kaynaklar dünyanın birçok ülkesinde turistik ve rekreasyonel faaliyetler açısından yoğun bir şekilde değerlendirilmekte olup, yurdumuzda ise yeni yeni keşfedilmektedir.¹³⁰

Araştırma sahası yüzey suları Ege Açık Havzası'nda yer almaktadır. Su kaynakları açısından zengin olan il topraklarında akarsuların çoğu bir alt havza olan Meriç-Ergene Havzası ile Ege Açık Havzası'na ulaşırken Saros Körfezi kıyı şeridinin oluşturduğu dar kısımda bulunan bazı dereler ise doğrudan Ege Açık Havzası'na sularını ulaştırmaktadır.¹³¹ Araştırmanın bu bölümünde ilde bulunan hidrografik kaynaklar sınıflandırılarak açıklanacaktır.

Harita 1.3. Araştırma Sahasının Hidrografik Yapısı (Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008'den Değiştirilerek).

¹³⁰ Doğanay, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. 48.

¹³¹ Saraçoğlu, s. 147.

1.1.4.1. Akarsular

Edirne İli'nin başlıca akarsuları Meriç Nehri ve kollarını oluşturan Arda, Tunca nehirleri ile Ergene Irmağı'dır. Ayrıca il topraklarında bu akarsuların kollarını oluşturan dereler de bulunmaktadır.

Akarsuların rejimleri düzensizdir. Genellikle ilkbahar bazen de sonbahar yağmurları ve eriyen karların etkisiyle ırmakların su düzeyi yükselir. Bu dönemlerde akarsu kıyıları su altında kalır. Yaz aylarında ise kuraklığa bağlı olarak su düzeyleri düşer.¹³²

Meriç Nehri, Bulgaristan'dan (Rodop Dağları) doğar. Türk-Yunan sınırındaki Maraş Köprüsü'nde Arda Nehri ile birleşir. Daha sonra da Edirne yakınlarında Bülbül Adası'nda Tunca Nehri'yle birleşerek güneydoğu istikametinde ilerler. İpsala İlçesi sınırlarında Sarıcaali Köyü, Hancağz Mevkii'nde Ergene Irmağıyla birleşir.¹³³ Beslenme havzası oldukça geniş olup, havzasının büyük bir kısmı Bulgaristan sınırlarında kalmaktadır (Bütünü 53.000 km² olup, 14.000 km² ise Türkiye sınırları içinde yer almaktadır). Hafif engebeli araziler ve düzlükler ortasında, geniş yatağı içinde menderesler çizerek akan nehir, Ergene Kavşağı Mevki'den itibaren geniş bataklıklar, sazlıklar ve birçok gölün ortasından akarak Saros Körfezi'ne ulaşır. Bir kolu Yunanistan'da diğeri ise Enez'in hemen batısında olmak üzere başlıca iki ağızla Ege Denizi'ne dökülür.¹³⁴

Meriç Nehri ülkemiz sınırları dışındaki kesimde Yunanistan-Bulgaristan sınırını çizmektedir. Ülkemiz sınırlarına girdikten sonra ise Edirne-Karaağaç arasında topraklarımızda akar. Karaağaç Mevkii'nin ardından Türkiye-Yunanistan doğal sınırını çizer. Toplam uzunluğu yaklaşık olarak 490 km kadar olup, Türkiye-Yunanistan sınırı boyunca ise yaklaşık olarak 185 km uzunluğundadır. Derinliği ise 60 cm ile 5,2 m arasında değişmektedir.¹³⁵

Kış mevsiminde sık sık taşkınların görüldüğü Meriç Nehri, vadisini adeta deniz görünümüne çevirir. Ege Denizi'nin kabardığı dönemlerde Meriç Nehri'nin geriye

¹³² Saraçoğlu, s. 147.

¹³³ Korkut, s. 7.

¹³⁴ Saraçoğlu, s. 147.

¹³⁵ Edirne Valiliği İl Turizm Müdürlüğü, s. 14.

doğru yapabileceği taşkınlardan oluşabilecek zararları önlemek için set yapılmıştır. Bu set ile su baskınları önlenmeye çalışılmaktadır.

Fotoğraf 1.2. Meriç Nehri'nden Bir Görünüm.

Meriç Nehri, özellikle yaz dönemlerinde tarımsal amaçlı olarak değerlendirilmektedir. Başta çeltik ve pancar tarlaları olmak üzere tarım arazilerinin sulamasında yararlanılır.¹³⁶

Ayrıca yine yaz mevsiminde Meriç Nehri'ne serinlemek için girildiği de görülür. Ancak nehir tabanında yer yer çamurlu çukurluklar bulunmaktadır. Yüzme çok tehlikeli olup, boğulma vakaları sıklıkla yaşanmaktadır. Bu sebeple Meriç Nehri'nde yüzme yasaklanmıştır. Meriç Nehri'nde küçük gemilerle ulaşım faaliyetlerinin yapıldığı çeşitli tarih kitaplarında geçmekte olup, Meriç Köprüsü'nün batısında liman iskelesi kalıntısı bulunmaktadır.¹³⁷

Meriç Nehri çevresi; kuş gözlemciliği (Ornitoloji), izcilik, kampçılık, doğa yürüyüşleri, av turizmi ve rekreasyonel faaliyetler açısından yüksek bir turistik

¹³⁶ Saraçoğlu, s. 147.

¹³⁷ Korkut, s. 7.

potansiyeye sahip olmasına karşın günümüzde turistik anlamda sportif olta balıkçılığı açısından sınırlı olarak değerlendirilmektedir.

Tunca Nehri, Bulgaristan'da Koca Balkan Dağları'nın Yumrukçal Tepesi'nden doğar. Suakacağı Köyü'nden Türkiye sınırlarına girer. Edirne'de Bülbül Adası Mevkii'nde Meriç Nehri'yle birleşir. Tunca Nehri'nin uzunluğu 330 km olup, yalnızca 61 km'si Türkiye topraklarından geçmektedir. Derinliği 82 cm ile 5,4 m arasında değişir. Bu nedenle arazi sulama açısından oldukça elverişlidir. Saniyede 31 m³ su taşıyan nehirde yatak eğimi çok azdır.¹³⁸ Bu nedenle belirli yerlerde menderesler yaparak akmaktadır. Bu durum akarsu yatağı ve çevresinde yer yer güzel manzaraya sahip alanların oluşmasına neden olmuştur. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak yer verilecek olan Eğribük Mevkii bu yerlere örnek olarak verilebilir. Nehrin Edirne Kent Merkezi'nden geçen kıyıları sportif olta balıkçılığı, kent merkezi dışında kalan kıyıları ise rekreasyonel amaçlı olarak değerlendirilmektedir.

Fotoğraf 1.3. Tunca Nehri'nden Bir Görünüm.

---

¹³⁸ Kubaş, s. 45.

Arda Nehri, Bulgaristan'ın Rodop Dağları'ndan doğmaktadır. Uzunluğu 220 km olan Arda Nehri'nin derinliği 10 cm ile üç m arasında değişmektedir. Yunanistan'a açılan Pazarkule Sınır Kapısı yakınlarında Edirne İli sınırlarına girerek bir km'lik bir mesafenin ardından Ardakule Mevkii'nde Maraş Köprüsü altında Meriç Nehri'yle birleşir. Meriç'le birleştiği yerde bulunan Maraş Köprüsü güvenlik gerekçesiyle II. Dünya Savaşı'nda Türk Ordusu tarafından uçurulmuş, daha sonra yeniden inşa ettirilmiştir.¹³⁹ Arda Nehri ve kıyıları trekking, sportif olta balıkçılığı ve rekreasyonel açıdan potansiyele sahiptir. Ancak sınır güvenlik bölgesi olması dolayısıyla bu potansiyel değerlendirilememektedir.

Ergene Irmağı, Istranca Dağları'ndaki Kara Tepe'den (Kırklareli İli'nin Saray İlçesi yakınlarında Güneş Kayası Mevkii) doğar. Kırklareli-Pehlivanköy İlçesi üzerinden il sınırlarına girer. Uzunköprü, Meriç ve İpsala ilçeleri topraklarının bir bölümünü sular. İpsala İlçesi'nde Sarıcaali Köyü, Hancağız Mevkii'nde Meriç Nehri'yle birleşir. Uzunluğu yaklaşık 281 km olup, akaçlama alanı 14.000 km²'dir.¹⁴⁰ Yazın suları kuraklığa bağlı olarak çok azalır, ancak kışın ve ilkbaharda taşkınlar görülür. İrmak saniyede 47 m³ akım değerine sahiptir.¹⁴¹

Ergene Havzası'nda yaz aylarında kuru ve çok sıcak Orta Anadolu'yu andıran Karasal iklim koşulları görülür. Kurak iklim koşullarının yanı sıra ırmak sulamada da yoğun olarak kullanılır. Bu sebeple yatağının belirli kesimlerinde kuruma olur. Daima bulanık bir su olup, yağışlı mevsimlerde taşkın yaparak orta ve aşağı kesimindeki ovaları kaplar. Taşkın dönemlerinde bazen bir km'den fazla bir alan üzerine yayılır. Uzunköprü'den aşağı bütün bir ovayı kaplar. Meriç Nehri'ne kavuşmadan önce geniş bataklıklar yapar.¹⁴²

Irmağın belirli kesimleri sportif olta balıkçılığı ve rekreasyonel amaçlı olarak değerlendirilebilmektedir. Bunun yanı sıra kuş gözlemciliği ve av turizmi potansiyeli bakımından elverişlidir. Ayrıca Ergene ve kolları üzerinde turistik açıdan önem taşıyan Osmanlı köprüleri bulunmaktadır. Bu köprülerden özellikle Tarihi Uzunköprü Köprüsü ilin önemli turistik çekicilikleri arasındadır.

¹³⁹ Korkut, s. 7.

¹⁴⁰ Ramazan Özey, "Türkiye'nin Sınır Aşan Suları ve Sorunları", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 2, 1997, s. 54.

¹⁴¹ Balcı Akova, *Ergene Havzası'nın Coğrafi Potansiyeli*, s. 47-48.

¹⁴² Saraçoğlu, s. 147-148.

Fotoğraf 1.4. Ergene Irmağı'ndan Bir Görünüm.

İlin ana akarsularının yanı sıra Telmata Bataklığı'na dökülen Keşan Deresi (Doğanca-Muzalı) ve Büyükdoğanca Deresi, Tunca Nehri'nin kollarından Pravadi Deresi, Maarif Deresi ve Kocadere ile Ergene Irmağı'nın kollarından Süloğlu Deresi ve Basamaklı Deresi çevresi; sportif olta balıkçılığı, kuş gözlemciliği (Ornitoloji), izcilik, kampçılık, doğa yürüyüşleri, av turizmi ve rekreasyonel faaliyetler açısından yüksek bir turistik potansiyele sahiptir.

1.1.4.2. Göller

Bilindiği üzere göller, denizler gibi suya bağlı olarak gerçekleştirilen rekreasyonel faaliyetlere (yüzme, sportif olta balıkçılığı, su kayağı, yelken açma, kürek çekme, sörf, kano vb.) olarak tanılır. Denizden uzak yerlerin bu gereksinimini karşılaması yanında deniz kıyılarından farklı olarak sessiz ve sakin ortam sunması, kitle turizmine açılan deniz kıyısından uzaklaşanlara ekoturizm ve kırsal turizm olanağı sunmaktadır.

Bunun yanında göller ve çevreleri bazı suya dayalı olmayan (yürüyüş, bisiklete binmek, fotoğraf çekmek, piknik, izcilik ve kamping, manzara seyretmek, ornitoloji, avcılık, sağlık vb.) rekreasyonel faaliyetler açısından da ilgi çekmektedir.¹⁴³

Araştırmanın bu bölümünde ilde bulunan doğal ve yapay göller hakkında genel bilgiler verilmeye çalışılacaktır. Araştırma sahasını oluşturan Edirne İli'nde dokuz doğal göl bulunmaktadır. Göllerin altısı Aşağı Meriç Vadisi'nde (Gala, Pamuklu, Sığırcı, Bücürmene, Dalyan, Harmanlı) bulunmaktadır. Edirne Kenti'nin yaklaşık 10 km kuzeyinde Göl Baba Gölü, Saros Körfezi Kıyıları'nda ise I. ve II. Tuzla lagün gölleri bulunmaktadır.

Gala Gölü, turistik açıdan Edirne İli'nde yer alan göllerin en önemlisidir. Enez-İpsala ilçeleri arasında, Enez İlçe Merkezi'nin yaklaşık olarak 10 km kuzeydoğusunda yer alır. Alüvyon set gölü olup, kenarları sazlık, ortası göldür. Alanı yaklaşık olarak sekiz km² olup, derinliği 10 m kadardır. Gölün Meriç ile bağlantısı vardır. Göl bu bağlantısıyla fazla sularını Meriç Nehri'ne aktarmaktadır. Suları kışın tatlı, yazın tuzludur. Yaz mevsiminde sıcaklık ve buharlaşmanın etkisiyle tuzlu, kışın ise Meriç Nehri taşkınlar yaparak göle doğru yayılır. Dolayısıyla kışın suları büyük ölçüde tatlı olmaktadır.¹⁴⁴

Gala Gölü, Büyük Gala ve Küçük Gala olarak iki kısımdan oluşmaktadır. **Küçük Gala**'nın derinliği 1-1,5 m'dir. Göl tamamen sazlarla kaplıdır. Her ikisinin toplam alanı 17 km²'yi bulmaktadır.¹⁴⁵

Büyük Gala ve Küçük Gala Gölleri balık varlığı bakımından zengin olup, kıyısında dalyanlar vardır.¹⁴⁶ Balıkçılık faaliyetlerinin yanı sıra sportif olta balıkçılığı yönüyle turizm ve rekreasyonel açıdan değerlendirilmektedir. Bu yönüyle ciddi bir turistik potansiyeli bulunmaktadır.

Enez-İpsala arasında Tabiat Koruma alanı durumunda olup, yaklaşık 20 balık, 40 bitki ve 200 kuş türünü barındırır. Bunlar arasında Karabatak, Gece Balıkçılı, Alaca Balıkçıl, Küçük Akbalıkçıl, Erguvani Balıkçıl, Çeltikçi, Küçük Orman Kartalı, Kılıçkakan, Uzun Bacak, Karasumru, Kaşıkçı ve Bıyıklı, Sumru, Meriç Deltası'nda

¹⁴³ Doğaner, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. 81-82.

¹⁴⁴ Saraçoğlu, s. 481.

¹⁴⁵ Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, s. 46.

¹⁴⁶ Korkut, s. 9.

kuluçkaya yatan önemli kuş türleri olup, Tepeli Pelikan Kuğu, Küçük Karabatak, Akkuyruklu Kartal ve Saz Delicesi gibi türler aynı alanda yoğun bir biçimde görülürler.¹⁴⁷

Küçük Gala Gölü ve Pamuklu Gölleri ile çevresindeki 2369 hektarlık alan 1991 yılında "Tabiatı Koruma Alanı" ilan edilmiştir.¹⁴⁸ Gala Gölü ve Pamuklu Göllerinin bulunduğu alan 1992 yılında ise Taşaltı, Bücürmene ve Dalyan lagün göllerini de kapsayacak biçimde "Sit Alanı" statüsü kazanmıştır.¹⁴⁹

Gala ve yakınında bulunan Pamuklu göllerini kapsayan alan, 5 Mart 2005 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan 2005/8547 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla "Gala Gölü Millî Parkı" adıyla millî park yapılmıştır.¹⁵⁰

Fotoğraf 1.5. Gala Gölü’nden Bir Görünüm.

¹⁴⁷ Asaf Ertan, “Doğal Hayatı Koruma Derneği Gala Gölü Projesi” *Gala Gölü ve Sorunları Sempozyumu: 27 Mayıs 1988 – Enez: Bildiriler*, (s. 5), Enez 1988.

¹⁴⁸ Edirne İli Enez İlçesi Hudutları Dâhilinde Bulunan Küçük Gala Gölü, Pamuklu Göl ve Çevresindeki 2.369 Hektarlık Alanın Tabiatı Koruma Alanı Olarak Belirlenmesi Hakkında Karar, *T.C. Resmi Gazete*, 20964, 18 Ağustos 1991.

¹⁴⁹ Derya Özkan, Evrim Özkan Töre, Zeynep Korkmaz, Mine Gökdemir, Zeynep Özdemir Eren, *Edirne Turizm Raporu*, Turizm Endüstrileri Kültür ve Turizm Grubu, İ.B.B. İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi. İstanbul 2008, s. 12.

¹⁵⁰ Edirne İli Sınırları İçerisinde Bulunan Gala ve Pamuklu Göllerini Kapsayan Alanın Gala Gölü Millî Parkı Olarak Belirlenmesi Hakkında Karar, *T.C. Resmi Gazete*, 8547, 5 Mart 2005.

Pamuklu Gölü, Yeni Karpuzlu Kasabası'nın dört km kadar güneyindedir. Edirne İli'nin üç büyük gölünden biri olup, alüvyon set gölüdür. Derinliği ortalama 70 cm olan gölün suları tatlıdır. Pamuklu Gölü'nün önemli bir kısmı sazlıklarla kaplıdır. Yağışlı mevsimlerde genişleyen gölün alanı, yaz sonlarına doğru artan buharlaşmayla küçülmekte bazı yıllarda ise tümüyle kurumaktadır.¹⁵¹ Meriç sularının azaldığı kurak dönemlerde çeltik tarımı yapan çiftçiler gölden sulama amaçlı yararlanırlar. Kurak geçen yaz mevsimlerinde gölün kuruyan kısımlarında tarımsal faaliyetler yapılmaktadır. Kışın soğuk günlerde ise göl donar.¹⁵² Çevresi bataklık ve sazlıktır. Yaz dönemlerinde göl yüzeyinde adeta balık yığınları oluşur. Bu balıklar başta kartallar olmak üzere balıkla beslenen kuşlara yem olur. Bu açıdan göl çevresi kuş faunası yönünden oldukça zengindir.¹⁵³ Özellikle ornitoloji ve doğa gözlemciliği bakımından yüksek bir potansiyel bulunmaktadır.

Fotoğraf 1.6. Pamuklu Gölü'nden Bir Görünüm.

Sığırca Gölü, Yeni Karpuzlu Kasabası'nın hemen doğusundadır. Yaklaşık olarak 6,5 km²'lik bir yüzölçümüne sahiptir. Alüvyon set gölü özelliği taşımaktadır. Gölün alanı yağışların çoğaldığı dönemlerde ve kış mevsiminde genişler. Bu dönemde Paşaköy

¹⁵¹ Korkut, s. 9.

¹⁵² Saraçoğlu, s. 481.

¹⁵³ Kaya, s. 169-179.

kenarına kadar uzanır.¹⁵⁴ Yazın da karasallığa bağlı olarak daralır lakin gölün çekildiği yerlerde diğer göllerde olduğu gibi ekim yapılmaz çünkü bu sahalar çoraktır.¹⁵⁵ Bu gölden yöre halkının daha çok balıkçılık amaçlı yararlandığı görülür. Kıyısında balıkçılık tesisleri vardır. Avlanan balıklar hemen bu binalarda tuzlanır.¹⁵⁶ Turistik anlamda sportif olta balıkçılığına elverişlidir.

Fotoğraf 1.7. Sığırca Gölü'nden Bir Görünüm.

Dalyan (Tekke Gölü), Enez İlçesi'nin güneyinde bulunan Dalyan Gölü'nün alanı yaklaşık 3,4 km²'dir. Gölün alanı, göle dökülen akarsuların taşıdığı su miktarına bağlı olarak yaz ve kış aylarında değişiklik gösterir.¹⁵⁷ Kıyılarında 10-20 cm arasında değişen derinlik, ortalara doğru 1,5 m'ye yaklaşmaktadır. Göl suları sodyumlu ve tuzlu olup, kullanma suyu ve tarımsal faaliyetlerde kullanılamaz. Kumluk olan göl çevresinde herhangi bir doğal bitki örtüsü yoktur. Göl çevresi kışın ulaşımına olanak vermez. Yazın ise kuruyan yerlerinden her türlü araç geçebilir. Enez Fatih Kaptan-ı Derya Yunus'un

¹⁵⁴ Korkut, s. 9.

¹⁵⁵ Saraçoğlu, s. 481.

¹⁵⁶ Korkut, s. 9.

¹⁵⁷ Edirne Valiliği, *1967 İl Yıllığı*, Dizerkonca Matbaası, İstanbul 1968, s. 48.

Türbesi göl kenarındadır. Türbe çevresinde tekke bulunduğu için Dalyan Gölü bazı kaynaklarda Tekke Gölü olarak yer almaktadır.¹⁵⁸

Bücürmene (Işık) Gölü, Enez İlçesi sınırları içinde Dalyan (Tekke) Gölü'nün güneyindedir. Saros Körfezi'ne oldukça yakındır. Alanı yaklaşık olarak 76 hektardır. Ortalama derinlik 50-80 cm arasında değişmektedir. Suyu sodyumlu ve tuzlu olduğundan sulamada kullanılmaz.¹⁵⁹ Göl kefal ve yılan balıkları bakımından zengindir. Edirne'nin balıkçılık yapılan göllerindedir. Göl kıyısında tuzla bulunmaktadır. Osmanlı Dönemi'nde Edirne'nin tuz ihtiyacı buradan karşılanmaktaydı. Balkan Savaşları'nda tuzla kapatılmıştır. Kuzey ve doğu bölümlerinde doğal bitki örtüsü sazlık ve kamışlıktır. Bunun dışında kalan kıyıları kumluk olduğundan herhangi bir bitki örtüsü yoktur.¹⁶⁰

Fotoğraf 1.8. Enez Kalesi'nden Dalyan (Tekke) Gölü ve Hemen Gerisindeki Bücürmene (Işık) Gölü'nün Görünümü.

Harmanlı (Taşaltı) Gölü, Dalyan Gölü ile aynı yapıda ve onunla bağlantılıdır. Bu iki göl arasında 100 m'lik bir kanal bulunmakta olup, iki göl suları birbirine karışır. Dalyan Gölü'nden tarihi bir köprüyle ayrılır. Yüzölçümü, yaklaşık 70 hektardır. Kışın

¹⁵⁸ Korkut, s. 9.

¹⁵⁹ Edirne Valiliği, *1967 İl Yıllığı*, s. 48.

¹⁶⁰ Korkut, s. 9.

yağışların etkisiyle göl alanında değişiklikler olur. Sığ bir göl olup, en derin yeri 80 cm'dir. Suyu orta derecede tuzludur. Kuzey kıyılarında çeltik ekimi yapılırken diğer kıyıları ise bütünüyle bataklıktır. Kışın, soğuk günlerde yüzeyinde ince bir buz tabakası oluşur. Bataklık kesimler yaz aylarında kuruduğu için ulaşım olanağı verir.¹⁶¹

Fotoğraf 1.9. Harmanlı (Taşaltı) Gölü'nden Bir Görünüm.

Gölbaba Gölü, Edirne Kenti'nin yaklaşık olarak 10 km kuzeyinde Büyükdöllük Köyü ile Değirmenyeni Köyü arasındadır. Tunca Nehri, Tunca Ovası'na doğru ilerlerken Gölbaba Gölü'nün yanından geçer. Taşkın zamanında göl ile Tunca Nehri birleşir ve ovayı kaplar. Alanı taşkın dönemlerinde iki km²'yi bulmakta olup, derinliği meteorolojik şartlara göre ve Tunca Nehri'nin seviyesine bağlı olarak 30-40 cm ile 1,5 m arasında değişmektedir.¹⁶² Göl ayrıca çevresindeki dört çeşmeden ve yeraltı sularından sürekli beslenerek orta kısmında yıl boyunca su bulundurur. İlkbaharda gölün suları azalmaya başlar ve gölün ortasında bir adacık oluşur. Göl, yaz mevsiminde tümüyle sazlık ve bataklık haline gelir. Su seviyesi mevsimler ve yağışlara göre değişen Gölbaba Gölü'nün büyük bir kısmı sazlıklardan oluşmaktadır.¹⁶³

¹⁶¹ Edirne Valiliği, *1967 İl Yıllığı*, s. 48.

¹⁶² Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 33.

¹⁶³ Korkut, s. 9-10.

Fotoğraf 1.10. Gölbaba Gölü'nden Bir Görünüm.

Çevre köylerde yaptığımız mülakatlar neticesinde romatizmalı hastaların şifa bulmak için yazın gölün bataklığına girdikleri tespit edilmiştir. Sağlık Turizmi açısından değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusunda bir bilimsel araştırma çalışması yapılmamıştır. Ayrıca göl çevresi yaban ördekleri başta olmak üzere kuş faunası olarak çok zengin olup, ilin önemli av sahaları arasında yer almaktadır.

Gölbaba ve çevresi 25/9/1997 tarih, 4218 sayılı karar ile Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.¹⁶⁴

Eğribük Mevkii, Gölbaba Gölü'nün yaklaşık olarak üç km batısında Değirmenyeni Köyü sınırları içinde yer alır. Tunca Nehri'nin yaptığı mendereslerden adını almaktadır. Bu bölge doğal bitki örtüsü çeşitliliği ve fauna zenginliğiyle ön plana çıkan bir gözlem sahasıdır.

I. Tuzla Gölü (Tuz-Vakıf Gölü), Enez İlçesi sınırlarında Vakıf Köyü'nün güneyinde, Vakıf Köyü ile Saros Körfezi arasında yer almaktadır. Yaklaşık 1,5 km²'lik bir yüz ölçümüne sahip olup, bu alan mevsimlere göre değişebilir. Çok tuzlu olan suları

¹⁶⁴ Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, s. 147.

kullanılamaz. Göl çevresi kumluk olup, üzerinde herhangi bir doğal bitki örtüsü yoktur.¹⁶⁵ Osmanlı Devleti döneminde göl, tuzla olarak çevresindeki arazi ise Vakıf arazisi olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde yaz aylarında Vakıf ve Karaincirli köylerinde yaşayan köylüler turşu yapımında gölden çıkan tuzlardan yararlanmaktadırlar.¹⁶⁶

Fotoğraf 1.11. I. Tuzla Gölü'nden Bir Görünüm.

II. Tuzla Gölü (Tuzlu Gölü), Keşan İlçesi Mecidiye Köyü'nün güneybatısında Saros Körfezi'nde kıyıya oldukça yakın Erikli Sahili'nin hemen gerisinde denizle bağlantılı sığ bir lagün gölüdür. Yaklaşık 2,5 km²'lik bir yüzölçümüne sahip olup, suyu acımsı ve tuzlu sığ bir göldür, suyu kullanılamaz. Deniz tarafındaki kıyıları kumludur. Çevresinde doğal bitki örtüsü yoktur.¹⁶⁷

Edirne İli'nin lagün göllerini (I. ve II. Tuzla gölleri) Saros Körfezi'nden ayıran kıyı okları kumlu plajlarıyla yaz mevsiminde yoğun bir şekilde kıyı turizmine sahne

¹⁶⁵ Edirne Valiliği, *1967 İl Yıllığı*, s. 49.

¹⁶⁶ Ceylan, *Enez İlçesinin (Edirne) Coğrafyası*, s. 59.

¹⁶⁷ Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, s. 106.

olmaktadır. Bunun yanı sıra göllerin çevresi amatör olta balıkçılığı, foto safari, bisiklet turları, doğa yürüyüşleri ve doğa eğitimi çalışmalarına son derece elverişlidir.¹⁶⁸

Fotoğraf 1.12. Erikli ve II. Tuzla Gölü'nün Uzaktan Görünümü.

Doğal göllerin yanı sıra Edirne İli'nde sulama, taşkın koruma ve önleme, içme ve kullanma suyu temini ile elektrik üretimi gibi çeşitli amaçlar için inşa edilmiş beş baraj ve 37 gölet bulunmaktadır. Mevcut baraj ve göletlerin yanı sıra üç baraj ve dokuz gölet inşaatı da çeşitli aşamalarda devam etmektedir.¹⁶⁹ Bu yapay göllerden Dokuzdere Göleti ve Süloğlu Barajı çevresi kamp ve karavan turizmi açısından sınırlı olarak değerlendirilmektedir.

1.1.4.3. Ege Denizi

Edirne İli'nin güneyi Ege Deniziyle (Saros Körfezi) çevrilidir. Ege Kıyıları, Meriç Nehri'nin denize döküldüğü Enez'den başlayarak Keşan İlçesi Sazlıdere Köyü kıyı şeridine kadar uzanmaktadır.

¹⁶⁸ Yaşar, *Saros Körfezi Kuzey Kıyıları ve Çevresinin Turizm Coğrafyası*, s. 137-138.

¹⁶⁹ D.S.İ. XI. Bölge Müdürlüğü 2010 Verileri, Edirne.

Kıyılarının uzunluğu yaklaşık olarak 73 km olup, derinlik asimetriktir. Edirne Kıyıları'nda, genişliği 10 km'yi bulan ve derinliği 90 m'yi geçmeyen bir şelf alanı uzanır. Bu alanın doğusunda Sazlıdere kıyı şeridinden yaklaşık olarak üç km açıkta yerleşilmemiş birkaç küçük ada (Üç Adalar-Eşek Adaları) vardır.¹⁷⁰

Ege Denizi'nin en tuzlu kesimlerinden (% 39) olan Saros Körfezi'nde yılın belirli dönemlerinde karmaşık girdaplar çizen akıntılar görülür. Bu akıntılar nedeniyle Saros Körfezi kendi kendini temizleme özelliğine sahiptir.¹⁷¹

Yılda üç defa ve aynı zamanda olmak üzere, Şubat, Nisan ve Temmuz aylarının 15. veya 18. günü başlayıp, 25. veya 28. günü sona eren körfezin kendi kendini temizlemesi işlemi esnasında tabanda soğuk su ve yüzeyde sıcak suyun oluşturduğu akıntılar; körfezi, içine atılan tüm artık ve atık maddelerden kurtarmaktadır.¹⁷²

Yüksek su sirkülasyonuna sahip olması, yoğun yerleşimin olmaması ve sanayileşmemiş bir bölge olması nedeniyle Edirne Kıyıları Ege'nin en temiz kıyıları arasındadır.¹⁷³

Bilindiği üzere deniz turizmine bağlı olarak sürdürülen etkinlikler turizm sektörünün en önemli etkinlikleri arasında yer almaktadır. Denizlerin en önemli çekiciliği kuşkusuz doğal güzellikleri ve bu çevrede yapılan beşeri yatırımlardır.

Denizler, bir taraftan sahip oldukları kıyılar, kumsallar, koylar gibi coğrafi özellikleriyle turistik açıdan çekici manzaralar sunarken, diğer taraftan suyla ilgili çok çeşitli rekreasyonel faaliyetlere (yüzme, sualtı dalış, yelken, su kayağı, su paraşütü, windsurf, optimist kürek çekmek vb.) olanak sağlamaktadır.¹⁷⁴

İl kıyılarında deniz turizmine bağlı olarak altısı Enez İlçesi'nde (Enez, Sultaniçe, Gülçavuş, Vakıf, Karaincirli, Büyükevren), altısı da Keşan İlçesi'nde (Sazlıdere Gökçetepe, Mecidiye, Erikli, Danişment, Yayla) olmak üzere toplam 12 kıyı sayfiye yerleşmesi bulunmakta ve buralarda bulunan plajlarda deniz turizmi aktiviteleri

¹⁷⁰ Edirne Valiliği, *1967 İl Yıllığı*, s. 49.

¹⁷¹ Turizm Bakanlığı, s. 946.

¹⁷² Yılmaz, s. 132.

¹⁷³ Hakan Eşme, "Bir Kıyı Yönetim Modeli Olarak Saros Körfezi'ni Korumanın Temel Stratejik Adımları ve İzlenmesi Gereken Yollar" *Keşan Sempozyumu: 15-16 Mayıs 2003 – Keşan: Bildiriler*, (s. 393), İstanbul 2003.

¹⁷⁴ Doğaner, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. 81-82.

gerçekleştirilmektedir.¹⁷⁵ Kıyılarda yüzme, su kayağı, sörf, kürek, yelken sporları yapılabilmektedir.

Su üstünde icra edilen deniz turizmi etkinliklerinin yanı sıra, su altı etkinlikleri açısından da oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Kıyılarda dalış sporu, su altı fotoğrafçılığı ve su altı arkeolojisi icra edilebilmektedir. Kıyı şeridinin belirli kesimlerinde ilgili aktivitelerin amatör ve profesyonel düzeylerde yapılmasına olanak sağlayan dalış noktaları vardır. Türkiye'deki ilk sualtı tarih müzesinin de yapım çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca kayalıklarda olta balıkçılığı ve kıyıya yakın ormanlık alanlarda avcılık yapılmaktadır.

Enez'de günümüzde 600 kapasiteli bir liman bulunmakta olup, yat turizmi kapsamında münferit olarak Saros Körfezi'ne gelen yatlara da hizmet vermektedir. Bununla birlikte Denizcilik Müsteşarlığı, Keşan Mecidiye Kıyıları'nda geliştirdiği proje ile bölgeye büyük bir yat limanı kazandırmayı planlamaktadır.¹⁷⁶

Yakın bir zamana kadar daha çok yörede yaşayan halkın tercih ettiği Edirne Kıyıları, son yıllarda İstanbul başta olmak üzere Türkiye'nin birçok yerinden yerli turist çekmektedir. İstanbul'a en yakın Ege Kıyıları konumundaki bölge, Marmara Denizi'nin giderek kirlenmesiyle yakın çevrede arayışta olan İstanbullular tarafından değerlendirilmeye başlamıştır. Bölgeye olan yerli turist talebinin artışında, 2005 yılında tamamlanan Kınalı-Tekirdağ-Keşan bölünmüş yolu ile İstanbul'dan Saros Körfezi'ne ulaşımın ortalama 2,5 saate inmiş olmasının etkisi büyüktür.

1.1.5. Toprak Özellikleri ve Turizm

Edirne İli, toprak özellikleri açısından değerlendirildiğinde öncelikle toprak çeşitliliği dikkati çekmektedir. İl topraklarını genel olarak Alüvyon, Hidromorfik Alüvyonlar, Hidromorfik Tuzlu Alüvyonlar, Gromosoller, Redzinalar, Kireçsiz Kahverengi, Kahverengi Orman ve Podsolik topraklar ile Kumullar olmak üzere sekiz grupta ele alabiliriz.

---

¹⁷⁵ Korkut, s. 10.

¹⁷⁶ Yılmaz, s. 127.

Alüvyon Topraklar, Edirne Kenti'nin kuzeyinde Tunca Nehri'nin Sarayakpınar'dan Meriç Nehri'ne karıştığı yere kadar olan kısımdan başlayarak Meriç'in Kuleliburgaz istasyonuna kadar olan kısmında yer almaktadır.¹⁷⁷ Ayrıca Ergene Irmağı'nın Uzunköprü'ye kadar devam eden vadileri boyunca 200-500 m genişliğinde şeritler oluşturarak uzanırlar.¹⁷⁸

Hidromorfik Alüvyonlar, Ergene Vadisi'nde Uzunköprü ile Ergene Irmağı'nın Meriç'e ulaştığı yere kadar olan kısımda yer almaktadır. Ayrıca Keşan ile Aşağı Meriç Vadisi arasındaki alçak sahalarda da görülmektedir. Hidromorfik Tuzlu Alüvyonlar ise Kuleliburgaz istasyonundan başlayarak Aşağı Meriç Ovası'na kadar olan kesimde dar bir şerit teşkil ederek uzanmaktadır. Gala Gölü'nün kuzeydoğusunda geniş bir saha kaplarlar.

Grumusoller, Ergene Havzası'nın büyük bir kısmını içine alacak şekilde Edirne-Lalapaşa hattından güneydoğuya doğru Marmara Kıyıları'na kadar uzanan geniş bir alanda yer alırlar. Redzinalar, ise Bulgaristan sınırına yakın kesimlerde çok dar bir alanda görülmektedir.

Kireçsiz Kahverengi Topraklar, Edirne Kenti'nin 20 km kadar güneyinden Tekirdağ'ın 15 km kadar doğusunda kıyıya çekilecek hattın güneybatısındaki sahalarda kesintisiz olarak uzanırlar. Kahverengi Orman ve Podsolik Topraklar ise orta ve dik eğimlerde ve Kuru Dağı üzerinde yaygındır.

Kıyı kumulları, kıyılarda dar plaj şeritleri şeklinde uzanmakta, Enez çevresinde genişlemektedir. Bu genişlemede kuşkusuz Meriç Nehri tarafından biriktirilen kum yığınlarının etkisi büyüktür.¹⁷⁹

Sonuç olarak araştırma sahasının toprakları çok değerli olup, doğal kaynak olarak önem taşımaktadır. Tarım topraklarının Edirne İli'nin genel arazi varlığı içinde oranının % 73,5 olması¹⁸⁰ ve tarımsal faaliyetlerin % 34 ile il ekonomisinde önde gelen sektör olması¹⁸¹ Edirne İli'nde toprakların korunmasının önemini ortaya koymaktadır.

¹⁷⁷ Dönmez, *Trakya'nın Bitki Coğrafyası*, s. 86.

¹⁷⁸ Balcı Akova, *Ergene Havzası'nın Coğrafi Potansiyeli*, s. 73.

¹⁷⁹ Dönmez, *Trakya'nın Bitki Coğrafyası*, s. 66-88.

¹⁸⁰ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 29.

¹⁸¹ Kubaş, s. 45.

Nitekim son yıllarda Edirne İli'nde toprak kirliliğinin hat safhalara ulaştığı yapılan çalışmalarla ortaya koyulmuş,¹⁸² Çevre ve Orman Bakanlığı,¹⁸³ yerel yönetimler¹⁸⁴ ve TEMA Vakfı gibi STK'lar¹⁸⁵ tarafından çevre sorunlarının giderilmesini ve toprakların korunmasını amaçlayan çeşitli projeler üretilmiştir.

Saros Körfezi kıyı şeridinde yapılaşma son yıllarda hızla artmaktadır. Kıyı kumulları üzerinde tesislerin kurulması, inşaatlarda yapı malzemesi olarak kullanmak amacıyla kumulların kaçak olarak taşınması ve turistik faaliyetlerden oluşan kirliliğin yeteri kadar temizlenmemesi gibi nedenler birtakım çevresel olumsuzluklar oluşturmaktadır.¹⁸⁶

Kıyı kumullarının yanı sıra akarsu boylarında da yasal ve kaçak yoldan kum çıkarımı söz konusudur. Bu durum ise akarsu boylarında gelişen ekosistemlerin zarar görmesine neden olmakta ve doğal turistik kaynakları etkilemektedir.

1.2. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.2.1. Nüfus Gelişimi

1.2.1.1. Cumhuriyet Öncesi Nüfus Gelişimi

Araştırma sahasını oluşturan Edirne İli'nde yerleşme tarihi çok eski devirlere dayanmasına karşın, nüfus ile ilgili bilgi ve belgeler Osmanlı Devleti ve sonrasına aittir.

Osmanlı Devleti öncesinde Edirne ve çevresinin yaklaşık olarak 10.000 civarında bir nüfusa sahip olduğu tahmin edilmektedir. Osmanlı Devleti idaresiyle birlikte askeri önem kazanan Edirne, Balkanlar'ın fethi için önemli bir üs olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde kentte gelişen askeri fonksiyonlar, nüfusu arttıran en önemli faktördür.¹⁸⁷

¹⁸² Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, s. 36.

¹⁸³ Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, *Meriç - Ergene Havzası Koruma Eylem Planı*, Ankara 2008, s. 68-70.

¹⁸⁴ Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Trakya Kalkınma Birliği, *1/100.000 Ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Çevre Düzeni Plan Revizyonu*, İstanbul 2009, s. 232.

¹⁸⁵ TEMA Vakfı, (t.y.), *Koruma Projeleri*, Erişim Tarihi: 12.08.2010, <http://www.tema.org.tr/Sayfalar/TumProjeler.html>

¹⁸⁶ Rüya Yılmaz, Derya Serbest, "Saros Körfezi Kıyı Kumulları Üzerindeki Çevresel Etkilerin Araştırılması", *Trakya Üniv. Fen Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 2005, s. 78.

¹⁸⁷ Darkot, Coğrafi Giriş, s. 5.

Bu dönemde Edirne ve çevresinde iskân politikası benimsenmiş, Orta Asya'dan Osmanlı Devleti'ne göç eden Türk boyları yöreye yerleştirilmiştir. Bu nedenle günümüzdeki yerleşmelerin pek çoğu adını Türklere ait oymak, aşiret, cemaat gibi aile ve soy özelliklerinden almaktadır.¹⁸⁸

Başkent'in 1368 yılında Edirne'ye taşınması, kent ve çevresinin daha çok büyümesine ve gelişmesine neden olmuştur. Bu dönemden itibaren Edirne, uzun yıllar hem Osmanlı Devleti'nin hem de Avrupa'nın en büyük kentleri arasında yer almıştır.¹⁸⁹

İstanbul'un fethinin ardından başkent'in Edirne'den taşınması, nüfus gelişimini yavaşlatmış, ancak 16. ve 17. yüzyıllarda Edirne ve çevresi Osmanlı Devleti'nin en büyük yerleşim alanlarından biri olma özelliğini sürdürmüştür.¹⁹⁰

Edirne Vilayeti nüfusuna dair ilk sayısal verilere 1530 tarihli Rumeli Eyaleti İcmal Defterinde rastlanmaktadır. Bu tarihlerde Edirne'nin nüfusunun 20.000 civarında olduğu görülmektedir.¹⁹¹

Osmanlı padişahlarında 17. yüzyılda av geleneği başlamış, bu sebeple hanedanın Edirne'ye olan ilgisi artmıştır. Bu dönemlerde Edirne yeni bir gelişme sürecine girmiş, çevresindeki mesire yerleri ve avlaklar güzel köşklerle donatılmıştır.¹⁹² Dönemin padişahları, zamanlarının büyük bir kısmını Edirne'de geçirerek devleti buradan idare etmişlerdir. Ayrıca bu dönemde Edirne, şehzadelerin padişahlığa hazırlandığı idari merkezler arasında da yer almıştır. Bu sebeple Osmanlı Devleti içinde Edirne, adeta ikinci başkent olarak anılmaktaydı. Başkent'in Edirne'den İstanbul'a taşınmış olmasına rağmen kentte bulunan birçok önemli tarihi eser 1453'ten sonra yapılmıştır. Bu durum kent'in İstanbul'un fethi sonrasında da Osmanlı Devleti açısından koruduğu önemin en önemli göstergesidir.¹⁹³

Osmanlı Padişahlarından IV. Mehmet (1648-1687), II. Süleyman (1687-1691) ve II. Mustafa (1695-1703) uzun süre Edirne'de oturmuşlardır. Hatta II. Mustafa

¹⁸⁸ Saliha Koday, "Trakya'da Köy Adlarına Coğrafyanın Etkisi" *Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte Trakya konulu 28. Coğrafya Meslek Haftası: 10-12 Haziran 1998 – Edirne: Bildiriler*, (s. 251), Coğrafya Meslek Haftaları Serisi: 2, Türk Coğrafya Kurumu, İstanbul 2000.

¹⁸⁹ Pars Tuğlacı, *Osmanlı Şehirleri*, Milliyet Yay., İstanbul 1985, s. 104.

¹⁹⁰ Zeki Arkan, "Edirne with Its Improvement, Settlement, Economy and Trade in XIV-XVII Centuries" *Edirne İçinde*, Republic of Turkey, Ministry of Culture Publishing, Ankara 1993, s. 106.

¹⁹¹ Emecen, *Tarih Koridorlarında Bir Sınır Şehri: Edirne*, s. 63.

¹⁹² Mustafa Nuri Türkmen, "Osmanlı'da Av Seferleri", *Acta Turcica Tematik Türkoloji Dergisi*, 1, 2009, s. 24.

¹⁹³ Yıldırım, s. 26.

Dönemi'nde İstanbul, bir kaymakam (Başbakan Vekili) tarafından yönetiliyor, resmi başkent olmamasına karşın devlet Edirne'den idare ediliyordu. Sultan II. Mustafa Dönemi'nde gerçekleşen ve tarihte Edirne Vakası (1703) olarak bilinen siyasi olayın ardından padişahların Edirne'ye olan ilgisi azalmaya başlamıştır.¹⁹⁴

Coğrafi konumu ve nüfus potansiyeli, 16 ve 17. yüzyıllarda Edirne'nin ticari yönden gelişmesini sağlamıştır. Bu dönemde Edirne, gelişen atölye tipi sanayisiyle Balkan kentlerine ve Orta Avrupa'ya ihracat yapan pamuklu dokuma sanayi ve transit ticaret merkezi olarak yer almıştır.¹⁹⁵ Yine bu dönemlerde Edirne ve civarında çok sayıda panayırın olduğu, Edirne'de ve diğer Balkan kentlerinde üretilen malların bu panayırlarda pazarlandığı da bilinmektedir.¹⁹⁶

Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyılın ortalarından itibaren başlayan gerileme dönemiyle birlikte Edirne ve çevresinde de gerilemeler olmuştur. Yönetim bozuklukları ve askeri başarısızlıklar ile batıda terk edilen kale ve bölgelerden gelen göçler, Edirne'nin gerileme sürecine girmesine neden olmuştur. Ayrıca bu dönemde görülen büyük yangın (1745) ve deprem (1752) Edirne'yi harabeye çevirmiştir.¹⁹⁷

Edirne Vilayeti, 19. yüzyılda coğrafi konumu nedeniyle Balkanlar'da yaşanan savaşlar ve göçlerden en fazla etkilenen Osmanlı vilayetlerinden biridir. Bu sebeple Edirne ve çevresi nüfus olarak çok hareketli bir dönem geçirmiştir.¹⁹⁸

Edirne, 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rus ordularının işgaline uğramıştır. İşgal öncesinde yaklaşık 140.000 kadar olan nüfus, işgal sonrasında 100.000 civarına gerilemiştir. Bu dönemde Edirne Vilayeti'nde yaşayan halkın bir kısmı Anadolu içlerine doğru göç etmiş, bir kısmı ise savaşın yol açtığı sefaletten dolayı yaşamlarını yitirmiştir.¹⁹⁹

Sultan II. Mahmut Dönemi'nde (1831 yılında), askere alınacak Türk erkek nüfusunu tespit etmek amacıyla sadece erkek nüfusun sayıldığı özel amaçlı bir sayım

¹⁹⁴ Ratip Kazancıgil, Murat Tuğrul, *Edirne ve Osmanlı Padişahlar*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay., No: 34, Edirne 2001, s. 62-81.

¹⁹⁵ Emecen, *Tarih Koridorlarında Bir Sınır Şehri: Edirne*, s. 67.

¹⁹⁶ İbrahim Sezgin, "XVIII. Asırda Edirne'nin İktisadi ve Ticari Durumu", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 2006, s. 27.

¹⁹⁷ Uğurluel, s. 51-52.

¹⁹⁸ Darkot, *Coğrafi Giriş*, s. 5.

¹⁹⁹ Hayati Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. MEB Yay., No: 2982, Eğitim Dizisi: 10, İstanbul 1997, s. 223.

yapılmıştır. Bu nüfus sayımına göre Edirne Vilayeti'nin toplam nüfusu 74.948 olup, Edirne Kenti'nin nüfusu ise 44.000'dir. Bu rakamlara tahmini olarak kadın nüfusunu da ilave ettiğimizde 1831 yılında Edirne Vilayeti toplam nüfusunun 160-170.000, Edirne Kenti'nin ise 90-100.000 civarı bir nüfusa sahip olduğu tahmin edilmektedir.²⁰⁰

Edirne Vilayeti, 1867 İdare-i Vilayet Nizamnamesi'ne göre Edirne Merkez, Filibe, Gelibolu, Tekirdağ ve İslimye sancaklarından oluşuyordu. Edirne Sancağı, Babaeski, Dimetoka, Kırkkilise (Kırklareli), Cısır-i Mustafa Paşa, Uzunköprü ve Edirne Merkez kazalarından oluşmaktaydı.²⁰¹

Edirne ve çevresi 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından bir yıla yakın bir süre Rus işgali altında kalmıştır. Bu dönemde Edirne Kenti'nin nüfusunun 80.000 dolayında olduğu tahmin edilmektedir.²⁰²

Osmanlı idari taksimatı içinde 1893 yılında Edirne Vilayeti, Edirne Merkez, Kırkkilise, Tekfurdağı, Gelibolu, Gümülcine ve Dedeoğlu sancaklarından oluşmaktaydı. Bu tarihte yapılan Osmanlı Devleti Genel Nüfus Sayımında Edirne Vilayeti'nin nüfusu 851.497 olarak tespit edilmiştir. Bu sayım sonucuna göre Edirne Merkez Sancağı'nın nüfusu ise 230.109'dur.²⁰³ Nüfusun bu denli büyümesinde Balkanlarda Osmanlı'ya bağlı devletlerin bağımsızlıklarını kazanmaya başlamalarıyla buralarda yaşayan Türklerin yöreye olan göçleri etkili olmuştur.

Edirne Vilayeti, 1897 yılı idari yapılandırmasına göre Edirne Merkez, Kırkkilise, Tekfurdağı, Gelibolu, Gümülcine ve Dedeoğlu sancaklarından oluşmaktadır. Edirne Merkez Sancağı ise Cısır-i Mustafapaşa, Kırcaali, Cısır-i Ergene (Uzunköprü), Dimetoka, Ortaköy ve Havsa kazalarından oluşmaktaydı.²⁰⁴ Bu dönem Edirne Vilayeti'nin toplam nüfusu 986.446'ya ulaşmıştır. Bu dönemde vilayetin yüzölçümü 64.356 km², nüfus yoğunluğu ise km²'ye 15,3 kişidir. Bu nüfusun % 51,2'si erkek, % 48,8'i kadınlardan

²⁰⁰ Cem Behar, *Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu (1500-1927)*, D.İ.E. Yay., No: 1877, Ankara 1996, s. 23-25.

²⁰¹ Ramazan Özey, "19. Asırda Edirne Vilayeti Coğrafyası", *Marmara Coğrafya Dergisi*, 6, 2002, s. 13.

²⁰² Darkot, Coğrafi Giriş, s. 6.

²⁰³ Özey, Türkiye'nin Sınır Aşan Suları ve Sorunları, s. 13.

²⁰⁴ Tefik Güran, *Osmanlı Devleti'nin İlk İstatistik Yılığ - 1897*, D.İ.E. Yay. No: 2045, Ankara 1997, s. 4.

oluşmaktadır. Ayrıca Edirne Vilayeti nüfusunun % 29,3'ü gayrimüslimlerden oluşmaktadır.²⁰⁵

Edirne Vilayeti, 1906-1907 arası dönemde Gümülcine, Kırkkilise, Dedeoğaç, Tekfurdağı ve Gelibolu livalarından oluşmaktadır. Osmanlı Devleti 1906-1907 Genel Nüfus Sayımına göre Edirne Vilayeti'nin toplam nüfusu 1.106.005 olup, Edirne Merkez Kazası'nın nüfusu ise 299.147'dir. Edirne Vilayeti nüfusunda, 1897 yılından 1906 yılına kadar geçen sürede büyük bir artış görülmüştür. Bu büyük artışın görülmesinde Balkanlar'dan gelen göçmenlerin Edirne Vilayetine yerleştirilmesi etkili olmuştur.²⁰⁶

Edirne, 20. yüzyılın başında yaklaşık 42.000 km² yüzölçümüne sahip bir idari bölgenin fonksiyonel merkezi durumundayken I. Balkan Savaşı sonunda Bulgar işgaline uğramış, II. Balkan Savaşı sonrasında ise tekrar Osmanlı idaresine girmiştir. Ancak Edirne, Balkan Savaşları sonunda Meriç Nehri batısında kalan (Batı Trakya) topraklarını kaybederek hinterlandını önemli ölçüde yitirmiş, bir sınır yerleşmesi olmuştur.²⁰⁷

Edirne Vilayeti, 1914 yılı idari taksimatına göre Edirne Merkez, Kırkkilise (Kırklareli), Tekirdağ ve Gelibolu livalarından oluşmaktaydı. Genel Nüfus Sayımının yapıldığı 1914 yılı sayım sonucuna göre Edirne Vilayeti'nin toplam nüfusu 627.500²⁰⁸ olup, Edirne Kenti'nin nüfusu ise 108.423'e gerilemiştir.²⁰⁹

I. Dünya Savaşı sonrasında Yunan İşgaline uğrayan Edirne ve çevresinde iki yıl süren işgal döneminde Anadolu içlerine doğru göçler artmış, bölge önemli oranda nüfus kaybetmiştir.²¹⁰

---

²⁰⁵ Güran, s. 19-23.

²⁰⁶ Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikler*, Tarih Vakfı Yurt Yay., No: 133, İstanbul 2003, 204-205.

²⁰⁷ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, s. 223.

²⁰⁸ Behar, s. 47.

²⁰⁹ Karpat, s. 208.

²¹⁰ Bekir Sıtkı Baykal, "Edirne'nin Uğramış Olduğu İstilalar" *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı* İçinde, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993, s. 179-183.

1.2.1.2. Cumhuriyet Dönemi Nüfus Gelişimi

Cumhuriyet'in ilanının ardından Osmanlı idari yapılanması kaldırılmış, sancak statüsündeki yerleşmeler vilayete dönüştürülmüştür. Böylece Osmanlı Devleti'nin son döneminde sancak statüsünde olan Edirne il yapılmıştır.²¹¹

Türkiye'de nüfus sayımlarında kentsel ve kırsal nüfusları belirlenirken il idari sınırlarında yer alan ilçe merkezleri, kent (şehir) nüfusu olarak sayılmakta olup, kasaba, köy ve köy altı yerleşmelerin nüfusu ise kırsal (köy) nüfus olarak sayılmaktadır.

Türkiye'de ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılında günümüzdeki idari sınırlara sahip olan Edirne İli'nin nüfusu 150.889 olarak tespit edilmiştir. 1927 yılı sayım sonuçlarına göre il nüfusunun % 32,15'i (48.517 kişi) kentlerde, % 64,85'i ise (102.372 kişi) kırsal alanlarda yaşamaktaydı.

Sekiz yılın ardından 1935 yılında yapılan ikinci nüfus sayımında ise il nüfusu % 2,81 oranında gerçekleşen yıllık artışla 184.840'a yükselmiştir. Bu dönem nüfusun % 30,2'si (55.812 kişi) kentlerde, % 69,8'i ise (129.028 kişi) kırsal kesimde yaşamaktaydı.

Uzun bir sürenin ardından yapılan ikinci sayım sonuçlarına göre Edirne kent nüfusunda az artış yaşanmıştır. Kentsel nüfustaki artışın az olmasında bu dönemde Yunanistan'la yapılan mübadeleler etkili olmuştur. Türk-Rum nüfus değişimi ve bu dönemde kentte yaşayan değişik dinlere mensup insanların göç etmeleri kent nüfusunda az miktarda bir artışa neden olmuştur.²¹² Ancak bu dönemde kırsal nüfus büyük bir artış göstermiştir. Kuşkusuz bu durumun oluşmasındaki en önemli faktör, bu dönemde ülkede uygulanan genel tarım politikalarıdır.²¹³ Bu dönem geniş tarım topraklarına sahip olan ilin kırsal kesimi nüfus adına kentsel alanlara göre yerleşme açısından daha cazip alanlardır.

Edirne İli nüfusu, 1940 yılında yapılan sayım sonucuna göre 251.373 olarak tespit edilmiştir. Bu dönem il nüfusu, yıllık % 7,19 artış oranıyla en yüksek artış devresine sahiptir. Bu dönem zarfında toplam nüfusun % 28,22'si (70.942 kişi) kentlerde, % 71,78'i ise (180.431 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu dönemde kent nüfuslarında az

²¹¹ Onur Oral, *Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri Edirne Yönetim Şekli ve Edirne Valileri*, Edirne Valiliği Yayınları, İstanbul 2004, s. 16.

²¹² Evangelia Balta, E., "Edirne Rum Cemaati (XIX. Yüzyıl Ortası-1922)" Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht* İçinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 239.

²¹³ Sadık Rıdvan Karluk, *Türkiye Ekonomisi: Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1999, s. 160.

artış görülmüştür. Kırsal alanlarda ise hızlı nüfus artışı devam etmektedir. Bu artış, ülkede uygulanan tarım temelli kalkınma politikalarıyla ilgilidir.

Edirne İli nüfusu, 1945 yılında yapılan sayım sonucuna göre 198.271 olarak tespit edilmiştir. Bu dönemde Edirne İli'nde, % -4,22 ile en düşük yıllık azalma oranı görülmektedir. İl nüfusunun % 26,46'sı (52.463 kişi) kentlerde, % 73,54'ü ise (145.808 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu sayımda il genelinde büyük bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüşün nedeni II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileridir. Bilindiği üzere bu dönemde Türkiye fiili olarak savaşa katılmamıştır. Ancak, savaş döneminde genel seferberlik ilan edilmiş, nüfusu teşvik eden erkek nüfus askere alınmıştır. Bu durum ekonomik sektörlerin faaliyetlerini duraklatmıştır. Savaş döneminde batı komşularımız da dâhil olmak üzere Avrupa'da birçok ülke Alman işgaline uğramıştır. Ülkemiz de bir dönem işgal tehdidi yaşamıştır. Dolayısıyla batı sınırimızda yer alan Edirne'de II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileriyle büyük bir nüfus gerilemesi olmuştur.²¹⁴

Edirne İli nüfusu, 1950 yılında yapılan sayım sonucuna göre 221.268 olarak tespit edilmiştir. Bu dönemde yıllık artış oranı % 2,31 olup, il nüfusunun % 25,46'sı (56.354 kişi) kentlerde, % 74,54'ü ise (164.914 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesini takip eden 1950 sayımı sonuçlarına göre il genelinde kısmi bir artış gerçekleşmiştir.

Bu sayımın ardından 1955 yılında yapılan sayım sonucuna göre 252.190 olarak tespit edilmiştir. Bu sayım döneminde il nüfusunda, % 2,79 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Nüfusun % 29,15'i kentlerde (73.516 kişi), % 70,85'i ise (178.674 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır.

Türkiye 1950'li yılların ardından kalkınma politikasını değiştirmiş, sanayi temelli kalkınmaya önem vermeye başlamıştır. Yine aynı dönemde tarımda makineleşme ve teknolojinin uygulanmaya başlanması kırsal alanlarda istihdam koşullarını sınırlandırmıştır. Dolayısıyla bu sayım döneminden itibaren kırsal alandan kentlere ve küçük kentlerden büyükşehirlerle doğru yönelen göçlerle Türkiye'de kırsal nüfus azalmaya başlamış, kent nüfusu ise artmaya başlamıştır.²¹⁵ Bu durum Edirne İli'nde de

²¹⁴ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 47.

²¹⁵ Erol Tümertekin, *Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar*, İstanbul Üniv. Yay., No: 1840, Coğrafya Enst. Yay., No: 72, İstanbul 1973, s. 3.

belirgin durumdadır. Bu sayım döneminden itibaren il genelindeki kırsal nüfus oranı azalmaya başlamış, kentsel nüfus oranı ise hızla artmaya başlamıştır.

Edirne İli nüfusu, 1960 yılında yapılan sayım sonucuna göre 276.479 olarak tespit edilmiş olup, yıllık % 1,92 oranında bir artış gerçekleşmiştir. İl nüfusunun % 31,30'u kentlerde (86.542 kişi), % 68,70'i ise (189.937 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu sayım döneminde hem kentsel alanlarda, hem de kırsal kesimde artış gerçekleşmiştir. Ancak yine bu dönemde, kent nüfusundaki hızlı nüfus artışı ve il nüfusu içindeki kentsel nüfusun oransal artışı devam etmektedir.

Edirne İli nüfusu, 1965 yılında yapılan sayım sonucuna göre 303.234 olarak tespit edilmiş olup, yıllık % 1,93 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Toplam nüfusun % 33,69'u (102.171 kişi) kentlerde yaşarken % 66,31'i (201.063) ise kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu sayım döneminde yine hem kent nüfusunda hem de kırsal nüfusta artışlar gerçekleşmiş olup, toplam nüfus içindeki kent nüfusu hızla artmaya devam etmektedir.

Edirne İli nüfusu, 1970 yılında yapılan sayım sonucuna göre 316.425 olarak tespit edilmiş olup, 1965-1970 arası dönemde yıllık nüfus artış oranı % 0,87 olarak gerçekleşmiştir. Bu sayım sonucuna göre toplam nüfusun % 37,91'i (119.978 kişi) kentlerde, % 62,09'u ise (196.447 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu sayım döneminde kentlerde nüfus artışı görülürken, kırsal kesimde ise 5.000 civarı bir nüfus kaybı söz konusudur. Kırsal kesimde görülen bu azalmanın nedeni İstanbul ve Çorlu gibi sanayi merkezlerine doğru başlayan göçlerdir.

Edirne İli nüfusu, 1975 yılında yapılan sayım sonucuna göre 340.732 olarak tespit edilmiş olup, yıllık % 1,53 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Sayım sonucuna göre toplam nüfusun % 39,85'i (135.792 kişi) kentlerde yaşarken, % 60,15'i ise (204.940 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır. Hem kentlerde hem de kırsal kesimde artış görülmüştür.

Edirne İli nüfusu, 1980 yılında yapılan sayım sonucuna göre 363.266 olarak tespit edilmiş olup, % 1,32 oranında yıllık nüfus artışı gerçekleşmiştir. Sayım sonucuna göre nüfusun % 42,18'i (153.236 kişi) kentlerde, % 57,82'u ise (210.050 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu sayım döneminde kent nüfuslarında (özellikle Edirne Kenti'nde) artış olmuştur. Kırsal kesimde ise kısmi bir artış gerçekleşmiştir.

Edirne İli nüfusu, 1985 yılı sayımı sonucuna göre 389.638 olarak tespit edilmiş olup, yıllık % 1,45 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Nüfusun % 45,83'ü (178.610 kişi) kentlerde yaşarken % 54,17'si ise (211.028 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu sayım dönemi, kırsal kesimde nüfus artışının duraksadığı dönemdir. Kırsal kesimde az miktarda artış gerçekleşmiştir. İl nüfusunda gerçekleşen artış, kentlerde görülen artıştan kaynaklanmaktadır.

Edirne İli nüfusu, 1990 yılı sayımı sonucuna göre 404.599 olarak tespit edilmiş olup, 1985-1990 arası dönemde yıllık nüfus artışı % 0,76 olarak gerçekleşmiştir. Bu sayım sonucuna göre il nüfusunun % 52'si (210.421 kişi) kentlerde, % 48'i ise (194.178 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu sayımda da 1985 sayımına benzer bir durum söz konusudur. İl nüfusunda bir önceki döneme göre artış söz konusu olup, bu artış kentlerde gerçekleşen artışla ilgilidir. Ancak, bu kez kırsal alanda belirgin bir nüfus kaybı söz konusudur. Ayrıca bu sayım dönemi öncesinde Süloğlu İlçesi oluşturulmuş, Edirne İli günümüzdeki mevcut idari şeklini almıştır.

Bu sayımın ardından beş yıl arayla yapılan nüfus sayımlarının 10 yılda bir yapılmasına karar verilmiştir.²¹⁶ Ancak, 1997 yılında görevde bulunan hükümet Türkiye'deki hızlı nüfus artışını dikkate alarak 1999 yılında yapılacak seçimler öncesinde seçmen sayısını tespit etmek için 30 Kasım 1997 Pazar günü bir ara dönem nüfus sayımı yapılmasına karar vermiştir.²¹⁷

Bu karar doğrultusunda yapılan 1997 yılı sayımı sonucuna göre Edirne İli nüfusu 398.125 olarak tespit edilmiş olup, 1990-1997 arası yedi yılı kapsayan uzun sayım döneminde yıllık nüfus artışı % -0,22 oranında gerçekleşmiştir. Bu sayım sonucuna göre il toplam nüfusunun % 56,59'u (225,266 kişi) kentlerde, % 43,41'i ise (172,860 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır.

Sayım sonuçlarına göre il genelinde kısmi bir nüfus kaybı olmuştur. 1945 yılından sonra yükselen yıllık artış hızı, bu sayım devresinde tekrar düşüşe geçmiştir. Kentsel alanlarda görülen nüfus artışı devam etmekte olup, bu sayım döneminde ilk kez kentsel nüfus, oransal olarak kırsal nüfusu geçmiştir.

²¹⁶ Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında 219 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2. Maddesinin (D) Fıkrasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, *T.C. Resmi Gazete*, 403, 23 Şubat 1990.

²¹⁷ Genel Nüfus Tespiti Yapılması ve Seçmen Kütüklerinin Güncelleştirilmesi Hakkında Kanun, *T.C. Resmi Gazete*, 4300, 30 Temmuz 1997.

Bu sayımın ardından üç yıl gibi kısa bir süre geçmesine rağmen 1990 yılında yürürlüğe konulan 403 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname gereğince 2000 yılında yeniden nüfus sayımı yapılmıştır. Bu sayım sonucuna göre Edirne İli nüfusu 402.606 olarak tespit edilmiş olup, 1997-2000 arası dönemde yıllık nüfus artışı % 0,37 oranında gerçekleşmiştir. Nüfusun % 57,36'sı (230,908 kişi) kentlerde, % 42,64'ü ise (171.698 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu sayım devresinde il genelinde az miktarda bir artış gerçekleşmiştir. Ancak kırsal kesimde nüfus gerilemesi devam etmekte olup, nüfus artışı kentlerde görülen artıştan kaynaklanmaktadır.

Bu sayımın ardından 2005 yılında nüfus sayımı ve ilgili kurumların yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Çalışmalar kapsamında ilk olarak 18.11.2005 tarihinde Devlet İstatistik Enstitüsü kaldırılarak yerine Türkiye İstatistik Kurumu kurulmuştur.²¹⁸ Ardından 2006 yılında nüfus hizmetleri konusunda yeni bir düzenlemeye gidilerek Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) çalışmaları başlatılmıştır. Kamu hizmetlerinin web tabanlı olarak yürütülmesini amaçlayan sistemin (e-devlet) bir parçası olarak geliştirilen yeni sayım modeliyle ülkedeki nüfus miktarı ve hareketliliklerinin online olarak dijital ortamda takibinin sağlanması amaçlanmıştır.²¹⁹

Bu sistemle yapılan ilk sayımın sonuçları 2007 yılı sonunda açıklanmıştır. Sayım sonuçlarına göre il nüfusu 396.462 olarak tespit edilmiştir. 2000-2007 arası yedi yılı kapsayan uzun dönemde yıllık nüfus artış oranı % -0,21 olarak gerçekleşmiştir. Sayım sonucuna göre il nüfusunun % 65,54'ü (259.809 kişi) kentlerde, % 34,46'sı ise (136.653 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır.

ADNKS 2008 yılı sayım sonuçlarına göre ise Edirne İli nüfusu 394.644 olarak tespit edilmiştir. Bu sayım sonucunda yıllık nüfus artış oranı % -0,45 olarak gerçekleşirken toplam nüfusun % 66,40'ı (262.039 kişi) kentlerde, % 33,60'ı (132.605 kişi) ise kırsal kesimde yaşamaktadır.

ADNKS 2009 yılı sayımı sonuçlarına göre ise Edirne İli nüfusu 395.463 olarak tespit edilmiştir. Yıllık nüfus artışı % 0,20 olarak gerçekleşmiştir. Bu sayım sonucuna göre toplam nüfusun % 66,82'ı (264.213) kentlerde, % 33,18'ı (131.250) ise köylerde yaşamaktadır.

²¹⁸ Türkiye İstatistik Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 5429, 25 Nisan 2006.

²¹⁹ Nüfus Hizmetleri Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 5490, 29 Nisan 2006.

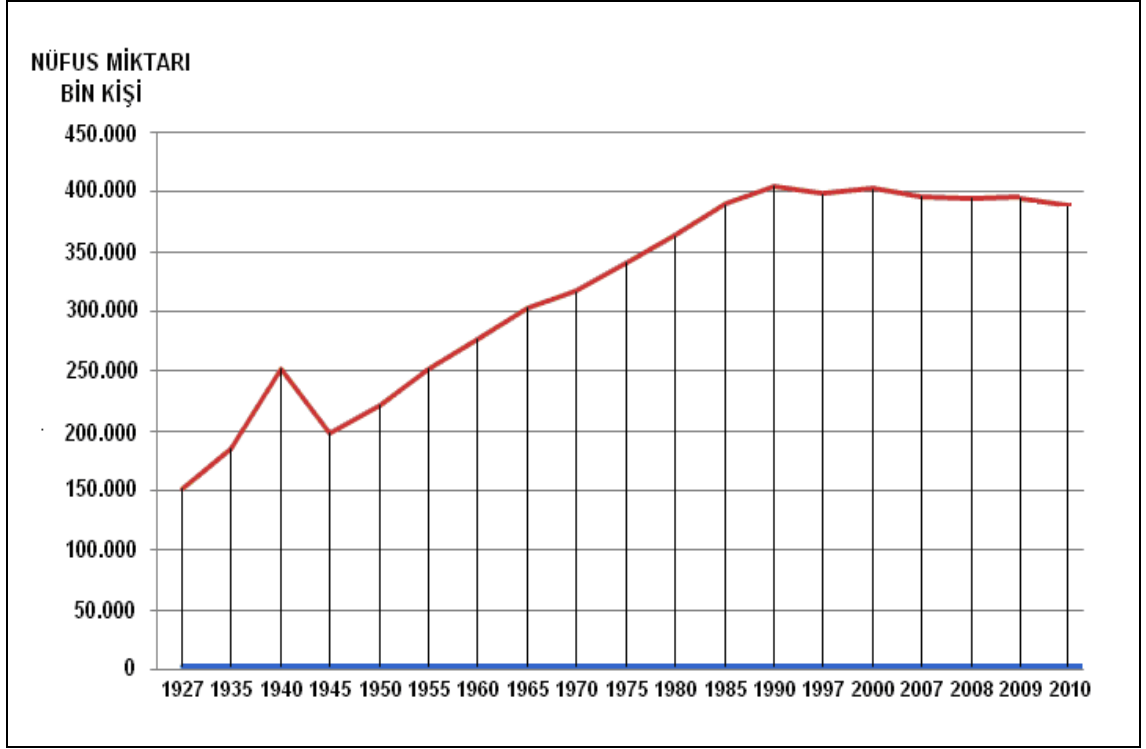
ADNKS 2010 yılı sayım sonuçları ise 28.01.2011 tarihinde açıklanmıştır. Bu sayım sonucuna göre Edirne İli nüfusu 261.920 olarak tespit edilmiştir. Yıllık nüfus artış oranı % -0,86 olarak gerçekleşmiştir. Bu sayım sonucuna göre toplam nüfusun % 67,08'i (261.920) kentlerde, % 32,92'i ise (128.508) ise köylerde yaşamaktadır.

ADNKS ile yapılan sayım sonuçlarına göre il nüfusundaki düşüş devam etmektedir. Bu azalma son yıllarda uygulanan tarım politikalarıyla cazibesini yitirmiş olan kırsal nüfusta, kentsel nüfusa göre daha belirgindir. Edirne İli'nde yaşanan nüfus kaybı bölgenin istihdam açısından önemli sanayi merkezleri olan İstanbul ve Çorlu'ya yönelen iç göçlerle ilgilidir. Bu konu araştırmanın ilerleyen bölümünde yer alan göçler başlığıyla yer alacak olan kısımda daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

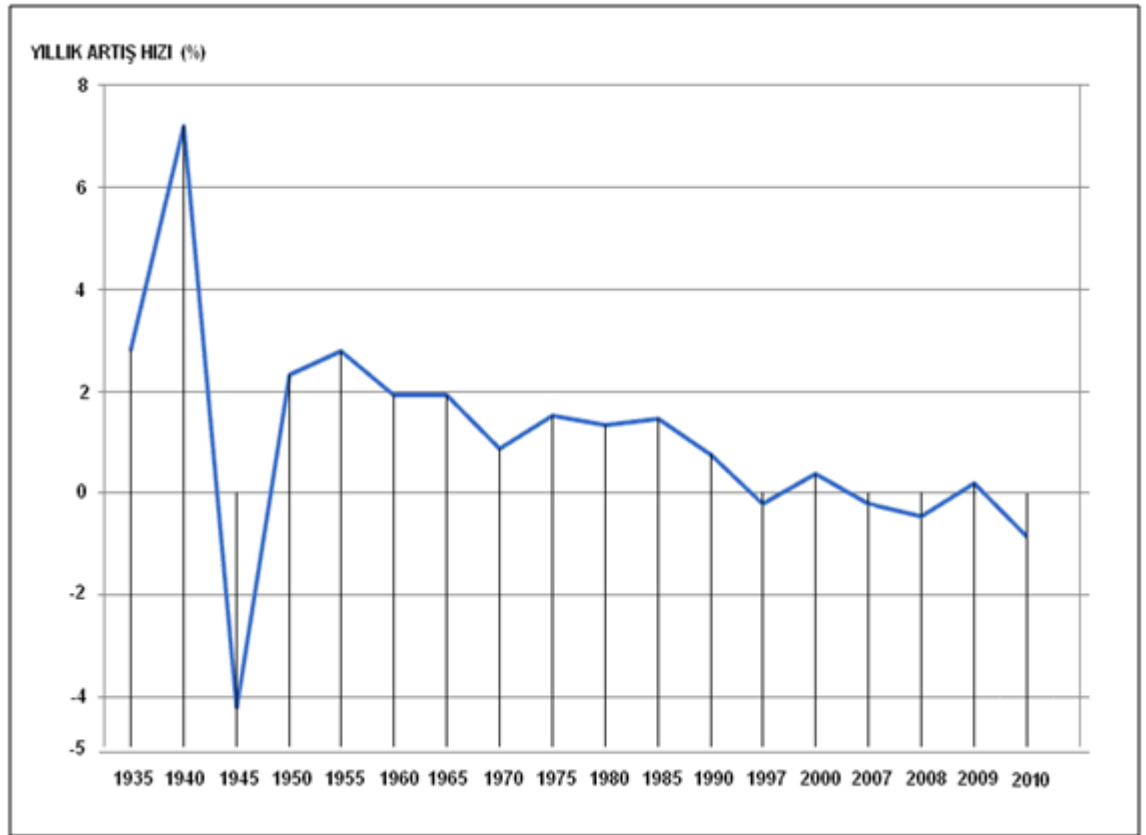
Tablo 1.18. Cumhuriyet Dönemi Edirne İli Nüfus Gelişimi.

Sayım Yılı	İl Nüfusu	Yıllık Artış ve Azama Hızı (%)	Kentsel Nüfus	Yıllık Artış ve Azama Hızı (%)	Kırsal Nüfus	Yıllık Artış ve Azama Hızı (%)
1927	150.889	-	48,517	-	102,372	-
1935	184.840	2,81	55,812	1,87	129,028	3,25
1940	251.373	7,19	70,942	5,42	180,431	7,96
1945	198.271	-4,22	52,463	-5,20	145,808	-3,83
1950	221.268	2,31	56,354	1,48	164,914	2,62
1955	252.190	2,79	73,516	6,09	178,674	1,66
1960	276.479	1,92	86,542	3,54	189,937	1,26
1965	303.234	1,93	102,171	3,61	201,063	1,17
1970	316.425	0,87	119,978	3,48	196,447	-0,45
1975	340.732	1,53	135,792	2,63	204,940	0,86
1980	363.266	1,32	153,236	2,56	210,050	0,49
1985	389.638	1,45	178,610	3,31	211,028	0,09
1990	404.599	0,76	210,421	3,56	194,178	-1,59
1997	398.125	-0,22	225,266	2,35	172,859	-1,56
2000	402.606	0,37	230,908	0,83	171,698	0,22
2007	396.462	-0,21	259.809	1,78	136.653	-2,91
2008	394.644	-0,45	262.039	0,85	132.605	-2,96
2009	395.463	0,20	264.213	0,83	131.250	-1,02
2010	390.428	-1,27	261.920	-0,86	128.508	-2,08

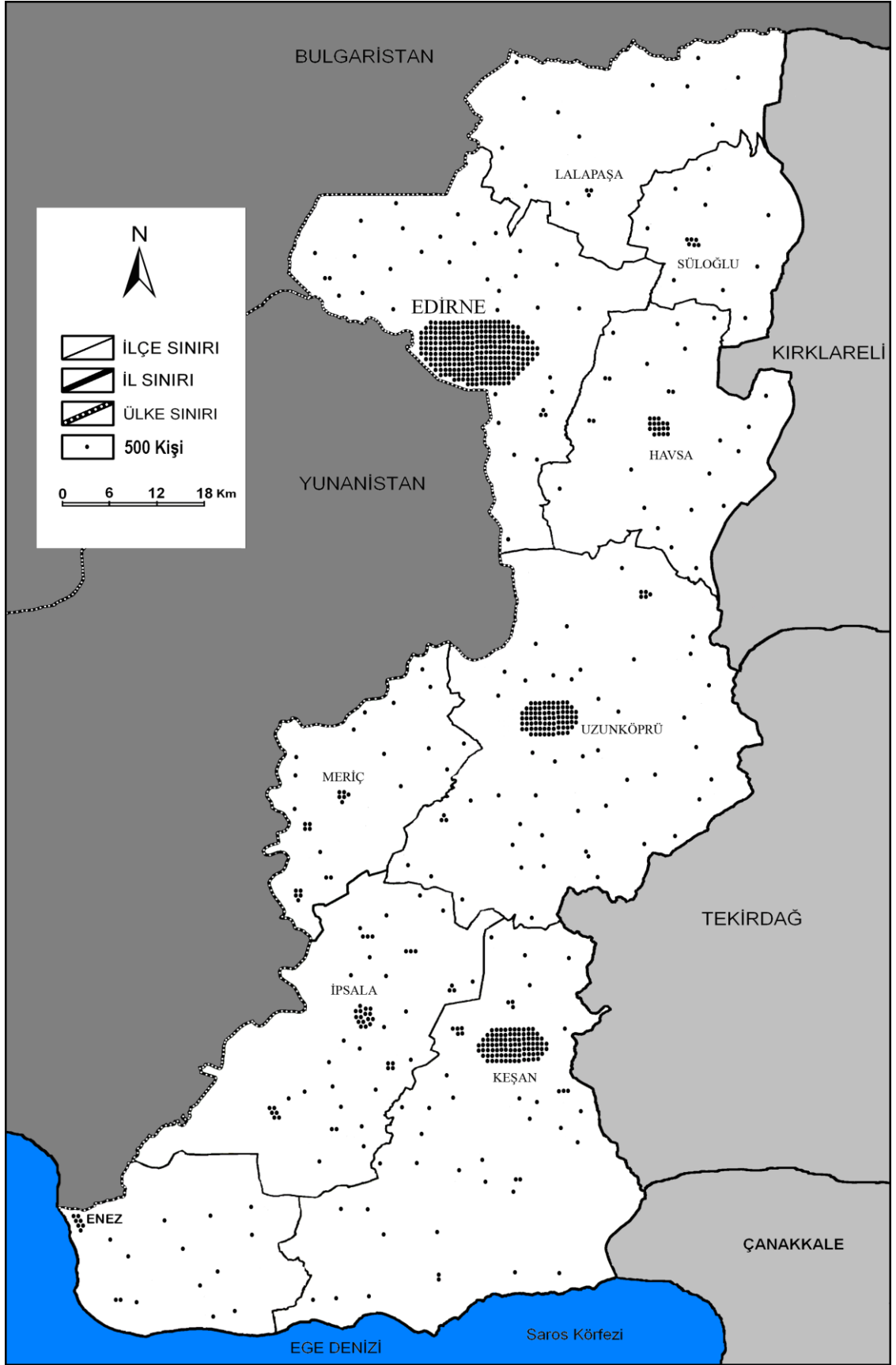
Kaynak: D.İ.E. 1927-2000 ile TÜİK 2007-2010 ADNKS Nüfus Sayımı Sonuçları.

Şekil 1.6. Edirne İli Nüfusunun Sayım Devreleri Arasındaki Gelişimi (1927-2010).

Şekil 1.7. Edirne İli Nüfusunun Sayım Devreleri Arasındaki Artış ve Azalma Oranları (1927-2010).

Harita 1.4. Araştırma Sahasında Nüfusun Dağılışı.

Tablo 1.19. Edirne İli Kırsal-Kentsel Nüfusun Yıllara Göre Seyri.

Sayım Yılı	Nüfus	Kentsel Nüfus	Oranı (%)	Kırsal Nüfus	Oranı (%)
1927	150.889	48,517	% 32,15	102,372	% 64,85
1935	184.840	55,812	% 30,20	129,028	% 69,80
1940	251.373	70,942	% 28,22	180,431	% 71,78
1945	198.271	52,463	% 26,46	145,808	% 73,54
1950	221.268	56,354	% 25,46	164,914	% 74,54
1955	252.190	73,516	% 29,15	178,674	% 70,85
1960	276.479	86,542	% 31,30	189,937	% 68,70
1965	303.234	102,171	% 33,69	201,063	% 66,31
1970	316.425	119,978	% 37,91	196,447	% 62,09
1975	340.732	135,792	% 39,85	204,940	% 60,15
1980	363.266	153,236	% 42,18	210,050	% 57,82
1985	389.638	178,610	% 45,83	211,028	% 54,17
1990	404.599	210,421	% 52,00	194,178	% 48,00
1997	398.125	225,266	% 56,59	172,859	% 43,41
2000	402.606	230,908	% 57,36	171,698	% 42,64
2007	396.462	259.809	% 65,54	136.653	% 34,46
2008	394.644	262.039	% 66,40	132.605	% 33,60
2009	395.463	264.213	% 66,82	131.250	% 33,18
2010	390.428	261.920	% 67,08	128.508	% 32,92

Kaynak: D.İ.E. 1927-2000 ile TÜİK 2007 ve 2009 ADNKS Nüfus Sayımı Sonuçları.

1.2.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

1.2.3.1. Nüfusun Cinsiyet Oranı ve Yaş Yapısı

Nüfusun yaş gruplarına dağılımı ve cinsiyet oranlarını belirleyen pek çok faktör bulunmaktadır. Nüfusun cinsiyet yapısı ile yaş grupları ve her yaş grubuna dağılmış nüfus miktarının bilinmesi, özellikle nüfusun zaman içindeki değişimi ve bu süreçteki demografik olayların belirlenmesi²²⁰ ve bazı sosyal ve ekonomik sorunların tespiti bakımından önemlidir.²²¹ Ayrıca ülke, bölge, il ve hatta yöre çalışmalarında belirlenecek yaş yapısı, sadece ileri bir tarihteki nüfusun tahmin edilmesinde değil, aynı zamanda eğitim gibi yöreye yönelik hizmet yatırımlarının plânlanması açısından da büyük yarar sağlayacaktır.²²² Bu nedenle, il nüfusunun yaş yapısı, dar ve geniş aralıklı

²²⁰ Serhat Zaman, Ogün Coşkun, “Rize İli’nin Nüfus Coğrafyası Özellikleri ve Bunları Etkileyen Etmenler Üzerine Bir İnceleme”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (2), 2007, s. 272.

²²¹ Hakkı Yazıcı, *Orta Sakarya Vadisi’nin Coğrafi Etüdü, Yenice-Alpagut Arası*, Anadolu Üniversitesi, Yay., No: 1040, Eskişehir 1998, s. 70.

²²² Koca, s. 116.

gruplandırmaya göre incelenerek nüfusun, bu özelliği açısından mevcut durum ele alınarak turizmle ilgi kurulacaktır.

Edirne İli toplam nüfusu daha önce de ifade edildiği üzere 2010 yılı ADNKS sayım sonuçlarına 390.428 olarak tespit edilmiştir. Bu nüfusun 194.166'sı (% 49,73'ü) kadın, 196.262'si (% 50,27'si) erkek nüfustan meydana gelmektedir. Toplam nüfus içinde 2.096 kişilik erkek nüfus fazlası dikkati çekmektedir. Belirli bir nüfus kitlesi içinde 100 ya da 1000 kadın başına düşen erkek sayısı ile ifade edilen nüfusun cins oranı²²³, Edirne İli'nde % 101,07'lik bir değere sahiptir.

Bir yerdeki toplam nüfusun içerisinde kadın ve erkek sayılarının farklılıklar göstermesinin çeşitli nedenleri vardır. Her ne kadar doğumlar ve ölümler önemli rol oynasa da, iç göçlerin etkisi büyüktür. Çünkü göç hareketlerine çoğunlukla erkek nüfus katılmaktadır. Bu bakımdan göç alan yerlerde erkek nüfus fazlası, göç veren yerlerde ise, kadın nüfus fazlalığı ortaya çıkmaktadır.²²⁴

Tablo 1.20. Edirne İli Nüfusunun Cinsiyet Oranlarının Sayım Devrelerine Göre Değişimi.

Sayım Yılı	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Fark	Cins Oranı %
1927	73.958	76.931	-2.973	96,1
1935	92.743	92.097	646	100,7
1940	148.606	102.767	45.839	144,6
1945	99.378	98.893	485	100,4
1950	112.242	109.026	3.216	102,9
1955	129.453	122.737	6.716	105,4
1960	142.130	134.349	7.781	105,7
1965	157.377	145.857	11.520	107,8
1970	165.161	151.264	13.897	109,1
1975	182.944	157.788	25.126	115,9
1980	195.638	167.648	27.990	116,6
1985	209.988	179.650	30.338	116,8
1990	213.966	190.633	23.333	112,2
2000	213.724	188.882	24.842	113,1
2007	203.569	192.893	10.676	105,5
2008	202.714	191.930	10.784	105,6
2009	201.450	194.013	7.437	103,8
2010	196.262	194.166	2.096	101,0

Kaynak: D.İ.E. 1927-2000 ile TÜİK 2007-2010 ADNKS Nüfus Sayımı Sonuçları.

²²³ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, s. 164.

²²⁴ Yazıcı, s. 70.

Edirne İli'nde kadın-erkek nüfusu arasındaki fark yalnızca ilk sayımın yapıldığı 1927 yılında kadınların lehine olmuş, diğer tüm nüfus sayımlarında erkeklerin lehine gerçekleşmiştir. II. Dünya Savaşı'na rastlayan 1940 yılı sayımında fark asker nüfus nedeniyle % 144,6 ile en fazla olmuştur. Savaşın hemen sonrasında erkek-kadın nüfusu arasında kapanan fark, il nüfusunun gelişimine paralel olarak artmış, son yıllarda ise il nüfusunun gerilemesine paralel olarak gerilemiştir.

Edirne İli nüfusunun oranlarında erkek nüfus lehine görülen fark, turizm sektöründe oldukça fazladır. Arazi çalışmaları esnasında ilde yer alan turizm müesseselerinin resepsiyon, halkla ilişkiler, temizlik, çamaşırhane ve mutfak gibi çeşitli iş kollarında kadınların çalıştıkları görülmüştür. Ancak erkek çalışan sayısının ağırlıkta olduğu gözlemlenmiştir. Bu farkı sergilemek amacıyla ilk önce veri temin edilmeye çalışılmış, ancak ilgili kuruluşlardan elde edilen verilerin birbirini tutmaması (sezonluk çalışanlar, stajyer, yarı zamanlı, part-time ya da sosyal güvencesiz çalışanlar) nedeniyle anket ve mülakat yöntemiyle bilgi teminine karar verilmiştir.

Araştırma sahasında turizmde çalışanların demografik profilini çıkarmak amacıyla turizm sektörü çalışanlarına yönelik olarak uygulanan ankette (3) *cinsiyet* sorusuna (Soru 1) yer verilmiştir. Anket sonuçlarına göre söz konusu işletmelerde çalışanların % 73,3'ünün erkek, % 26,7'sinin ise kadın olduğu tespit edilmiştir.

Birleşmiş Milletler, 0-14 yaş grubunu çocuk nüfus, 15-64 yaş grubunu yetişkin, olgun, faal ya da aktif nüfus, 65 yaş ve üzerini ise yaşlı nüfus olarak tanımlamaktadır. Ayrıca yine 0-14 yaş grubu ile 65 yaş ve üzeri nüfus çoğunlukla işgücü olarak değerlendirilemediğinden bağımlı nüfus olarak tanımlanmaktadır.²²⁵

Edirne İli nüfusu geniş aralıklı gruplandırıldığında, toplam nüfusun %17,02'sinin 0-14 yaş grubu, % 71,62'sinin 15-64, % 11,36'sının ise 65 ve üzeri yaş gurubunda olduğu görülür.

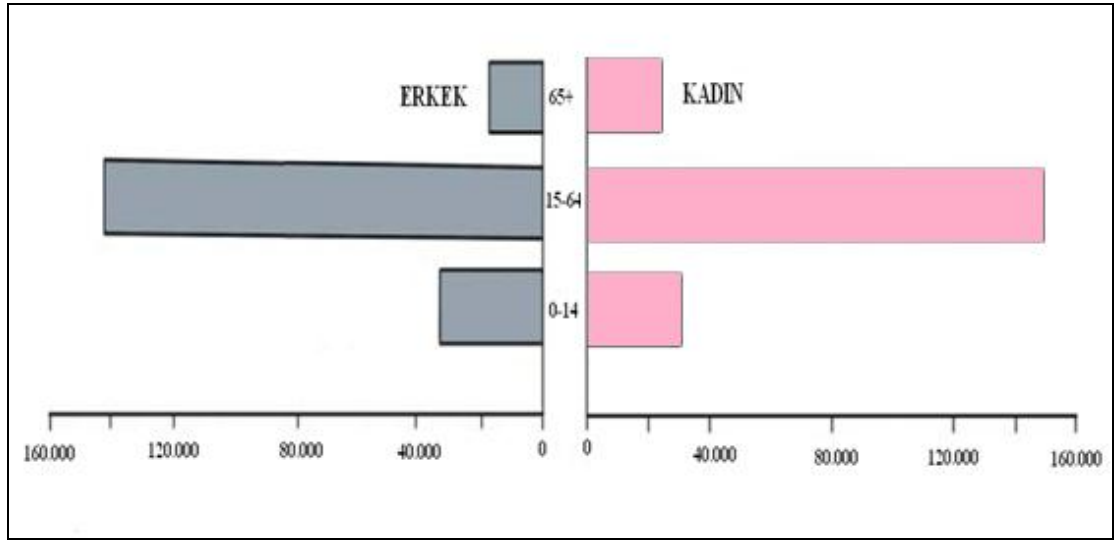
---

²²⁵ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, s. 167.

Tablo 1.21. Edirne İli Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı.

Yaş Grubu	Toplam	%	Erkek	%	Kadın	%
0-14	66.485	17,02	34.243	8,77	32.242	8,25
15-64	279.588	71,62	142.806	36,57	136.782	35,03
65-+	44.355	11,36	19.213	4,96	25.142	6,42
Toplam	390.428	100.00	196.262	50,30	194.166	49,70

Kaynak: TÜİK, 2010 ADNKS Nüfus Sayımı Sonuçları.

Şekil 1.8. Edirne İli Nüfusunun Geniş Aralıklı Gruplandırılmaya Göre Dağılımı.

Türkiye nüfusunun yaş yapısı ile karşılaştırıldığında Edirne İli'nde genç nüfus Türkiye ortalamasının altında, yetişkin nüfus ve yaşlı nüfus ise Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir. Bunun yanı sıra yaş grubu olarak 0-14 yaş grubu ile 65 yaş ve üzeri nüfusun esas alındığı bağımlı nüfus bakımından da Edirne İli (% 28.38), Türkiye ortalamasının (% 32,82) gerisindedir.

Tablo 1.22. Türkiye Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı.

Yaş Grubu	Toplam	%
0-14	18.878.582	25,60
15-64	49.516.670	67,18
65-+	5.327.736	7,22
Toplam	73.722.988	100

Kaynak: TÜİK, 2010 ADNKS Nüfus Sayımı Sonuçları.

Edirne İli nüfusunun büyük oranı Aktif Nüfus olarak kabul edilen nüfus çağındadır. Turizm bir hizmetler sektörü olduğu için bir yerde yaşayan insanların turizme ilgisi ve turistlere davranış şekli oldukça önemlidir. Yapılan araştırmalarda özellikle genç nüfusun turizme daha yatkın olduğu, turizm hareketlerine katıldığı, turist ile iletişim kurmaya meraklı olduğu belirtilirken yaşlı nüfusun ise turizme ilgisinin daha az olduğu ifade edilmektedir.²²⁶ Ayrıca turizm çoğunlukla genç nüfusun istihdam edildiği bir hizmetler sektörü türüdür. Genç nüfus yapısına sahip olması bahsedilen hususlar açısından Edirne İli'ne turizm adına önemli avantajlar sağlamaktadır.

Edirne İli nüfusunun dar aralıklı yaş gruplarına dağılımı incelendiğinde (Tablo 1.23.) genç nüfusta erkekler lehine az bir fark görülürken yetişkin nüfusta ise belirgin farklar göze çarpar. Örneğin 20-24 yaş arası yaş grubunda 1.962 kişilik bir erkek nüfus lehine bir fark vardır. Önceki ADNKS sayımlarında daha belirgin olan bu fark araştırma sahasının bir sınır ili olmasıyla ilgilidir. Sınır ili olması ilde askeri fonksiyonların gelişmesine dolayısıyla asker nüfusun fazla olmasına neden olmuştur.

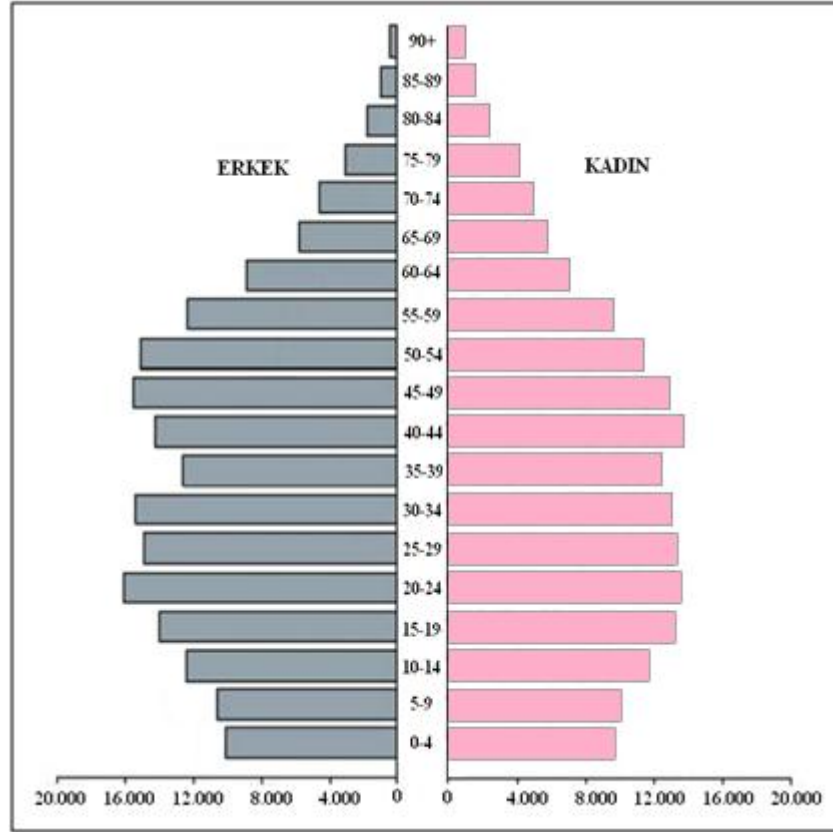
Tablo 1.23. Edirne İli Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Dağılımı.

Yaş Grubu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
0-4	10.407	2,67	9.927	2,55	20.334	5,20
5-9	10.866	2,79	10.326	2,65	21.192	5,41
10-14	12.970	3,32	11.989	3,07	24.959	6,51
15-19	14.047	3,60	13.631	3,50	27.678	7,13
20-24	16.578	4,24	14.616	3,74	31.194	8,03
25-29	15.001	3,85	14.200	3,63	29.201	7,53
30-34	15.264	3,90	14.068	3,60	29.332	7,51
35-39	13.925	3,57	13.994	3,59	27.919	7,21
40-44	14.472	3,70	14.047	3,60	28.519	7,30
45-49	15.362	3,93	15.493	3,97	30.855	7,90
50-54	15.126	3,89	14.500	3,71	29.626	7,63
55-59	13.346	3,41	12.634	3,23	25.980	6,71
60-64	9.685	2,49	9.599	2,45	19.284	4,43
65-69	6.184	1,59	7.002	1,80	13.186	3,43
70-74	5.554	1,42	6.949	1,78	12.503	3,20
75-79	4.125	1,05	5.669	1,45	9.794	2,50
80-84	2.362	0,60	3.757	0,97	6.119	1,62
85-89	852	0,21	1.356	0,34	2.208	0,62
90+	136	0,04	409	0,10	545	0,13
Toplam	196.262	50,27	194.166	49,73	390.428	100

Kaynak: TÜİK, 2010 ADNKS Nüfus Sayımı Sonuçları.

²²⁶ Emekli, *Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri*, s. 66.

Bunun yanı sıra yetişkin nüfus yaş aralıklarında çoğunlukla erkekler lehine farklar görülürken 35-39 ve 45-49 yaş aralıklarında kadın nüfusun daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum istihdam amacıyla iç göç hareketine katılan erkek nüfus nedeniyle oluşmuştur. Yaşlı nüfus yaş aralıklarında ise fark kadınlar lehinedir.

Şekil 1.9. Edirne İli Nüfusunun Dar Aralıklı Gruplandırılmaya Göre Dağılımı.

1.2.2.2. Nüfusun Eğitim Durumu

Nüfusun eğitim durumu ifadesi ile genellikle okur-yazar olan ve olmayan nüfus anlaşılmaktadır. Söz konusu bu iki gösterge nüfusun eğitim düzeyi konusunda önem taşımaktadır. Ancak, bir yerin nüfusunun eğitim durumunu ortaya koymada yeterli değildir. Çünkü bir yerin nüfusunun eğitim düzeyi sadece okur-yazarlıkla ölçülemez. Okullaşma oranı, okul çağı nüfusunun eğitim kademelerindeki artışı, okul, öğretmen ve öğrenci sayısı dengesi ile bir yerin toplam nüfusunun ilk, orta ve yüksek öğretim bitirenlerinin, birbirine ve ülke nüfusuna oranları gibi kriterler dikkate alınmalıdır.²²⁷

²²⁷ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, s. 171.

Edirne İli nüfusunun eğitime ait en güncel verileri 2009 ADNKS nüfus sayımı sonuçlarına aittir. İlde altı yaş üzeri toplam nüfus 369.923'dür. Bu nüfus içinde okuma-yazma bilmeyen nüfus miktarı 22.018'dir. Okuma-yazma bilmeyen nüfusun, altı yaş üzeri toplam nüfus içindeki oranı % 5,97'dir. Bu rakam ildeki eğitim çağındaki toplam nüfusa oranlandığında Edirne İli okur-yazar oranının % 94,03 olduğu ortaya çıkmaktadır. ADNKS 2009 sayımı sonuçlarına göre okur-yazar oranının Türkiye ortalaması % 92,86 olduğuna göre Edirne İli okur-yazar oranının Türkiye ortalamasının az bir oranda üzerinde olduğu görülmektedir.

Edirne İli'nde okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı kadınlarda daha fazladır. İlde okuma-yazma bilmeyenlerin % 75,53'ü (16.629 kişi) kadınlardan, % 24,47'si ise (5.389 kişi) erkeklerden oluşmaktadır.

İlde okuma-yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerin sayısı 55.793 olup, altı yaş üzeri toplam nüfus içindeki oranı % 15,08'dir. Bir okul bitirmeyen fakat okuma-yazma bilenlerin sayısı birbirine yakın olmakla birlikte az bir oranla kadınlarda daha fazladır. Okuma-yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 55.793 kişinin % 50,64'ü (28.250 kişi) kadın, % 49,36'sı ise (28.933 kişi) erkek nüfustan oluşmaktadır.

Edirne İli nüfusu eğitim durumuna göre sınıflandırıldığında ildeki ilkokul mezunları en kalabalık kesimi oluşturmaktadır. İlkokul mezunu toplam sayısı 136.323 olup, ilkokul mezunları altı yaş üzeri toplam nüfus içinde % 36,85'lik bir orana sahiptir. Erkek-kadın ilkokul mezunu sayısı da birbirine oldukça yakındır. İlkokul mezunlarının % 52,3'ü (71.604 kişi) kadın, % 47,7'si ise (65.256 kişi) erkek nüfustan oluşmaktadır.

İldeki ilköğretim mezunu sayısı, ilkokul mezunu sayısına göre oldukça düşüktür. İlköğretim mezunları altı yaş üzeri toplam nüfus içinde % 8,91'lik bir orana sahiptir. İl eğitim durumu içindeki oranın düşük olmasındaki en önemli faktör; zorunlu eğitim-öğretimin yakın bir zamanda ilköğretim düzeyine (sekiz yıla) çıkarılmasıdır. İlköğretim mezunlarının % 55,93'ü (18.837 kişi) erkeklerden, % 44,07'si ise (14.060 kişi) kadınlardan oluşmaktadır.

Edirne İli'nde zorunlu eğitim-öğretimin sekiz yıla çıkarılması ile kaldırılan ortaokul ve dengi okullardan mezun sayısı 17.343 olup, ortaokul ve dengi okul mezunları altı yaş üzeri toplam nüfus içinde % 4,70'lik bir orana sahiptir. İldeki

ortaokul ve dengi okullardan mezunlarının % 69,96'sı (11.265 kişi) erkek, % 30,04'i ise (6.078 kişi) kadınlardan oluşmaktadır.

Lise veya dengi okul mezunları altı yaş üzeri toplam nüfus içinde % 17,78 (65.709) ile Edirne İli'ndeki en büyük ikinci kesimi oluşturmaktadır. Lise veya dengi okul mezunlarının % 57,04'ü (37.485 kişi) erkeklerden, % 42,96'sı ise (28.224 kişi) kadınlardan oluşmaktadır.

Edirne İli'nde yüksekokul veya fakülte mezunu sayısı 25.605 olup, bu sayı ilde % 6,92'lik kesimi oluşturmaktadır. Yüksekokul ve fakülte mezunlarının % 56,22'si (14.396 kişi) erkekler, % 43,78'i ise (11.209 kişi) kadınlardan oluşmaktadır.

Lisansüstü eğitim mezunları, eğitim durumu olarak Edirne İli'nde en az kesimi oluşturmaktadır. İlde 1.398 yüksek lisans mezunu bulunmakta olup, % 0,39'luk kesimi oluşturmaktadır. Yüksek lisans mezunlarının % 61,01'i (853) erkek, % 38,99'u ise (545) kadınlardan oluşmaktadır. Doktora mezunu sayısı ise toplamda 468 olup, ilin eğitim durumu içinde % 0,12'lik kesimi oluşturmaktadır. Doktora mezunlarının % 61,75'i (289 kişi) erkeklerden, % 38,25'i ise (179 kişi) kadınlardan oluşmaktadır.

Edirne İli'nde eğitim-öğretim düzeyi bilinmeyenlerin sayısı da oldukça fazladır. İlde % 3,28'lik (12.069) kesimi oluşturan eğitim durumu bilinmeyenlerin % 60,96'sı erkek, % 39,04'ü ise kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 1.24. Edirne İli Nüfusunun Eğitim Durumu.

NÜFUSUN EĞİTİM DURUMU	Altı Yaş Üzeri		Erkek		Kadın	
	Nüfus	(%)	Nüfus	(%)	Nüfus	(%)
Okuma-yazma bilmeyen	22.018	5,97	5.389	24,47	16.629	75,53
Okuma-yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	55.793	15,08	27.543	49,36	28.250	50,64
İlkokul mezunu	136.323	36,85	65.019	47,7	71.604	52,3
İlköğretim mezunu	32.897	8,91	18.837	55,93	14.060	44,07
Ortaokul veya dengi okul mezunu	17.343	4,70	11.265	69,96	6.078	30,04
Lise veya dengi okul mezunu	65.709	17,78	37.485	57,04	28.224	42,96
Yüksekokul veya fakülte mezunu	25.605	6,92	14.396	56,22	11.209	43,78
Yüksek lisans mezunu	1.398	0,39	853	61,01	545	38,99
Doktora mezunu	468	0,12	289	63,68	179	36,32
Bilinmeyen	12.069	3,28	7.357	60,96	4.712	39,04
TOPLAM	369.923	100	188.433	-	181.490	-

Kaynak: TÜİK, 2009 ADNKS Nüfus Sayımı Sonuçları.

1.2.2.2.1. Öğrenim Durumu - Turizm İlişkisi

Bir yerde gelişmişliğin en önemli göstergelerinden olan öğrenim düzeyi arttıkça insanların değişik yerleri görme, değişik kültürleri tanıma ve öğrenme eğiliminin arttığına dair bulgular mevcuttur.²²⁸ Öğrenim düzeyi arttıkça insanların tatil harcamaları ve turizm faaliyetlerine katılımı arttığı gibi, turizm faaliyetlerinin görüldüğü yerde halkın turizme ve turistlere karşı hoşgörüsü de artmaktadır. Öğrenim düzeyinin artmasıyla birlikte insanların turistlerle iletişim konusunda özgüveni de artmaktadır.²²⁹

Nitekim araştırmamız için uyguladığımız Edirne halkının turizme bakış açısı konulu anket (1) uygulamasında (500 kişiye uygulanmış olup, deneklerin 497'si eğitim durumunu belirtmiştir.) yer verilen *Sizce Edirne'de turizm faaliyetleri geliştirilmeli mi?* Sorusuna (Soru 7) anket katılan 116 üniversite mezununun büyük bir çoğunluğu, % 85,34'ü (99 kişi) kesinlikle geliştirilmeli diye yanıt verirken % 6,91'i (sekiz kişi) geliştirilmeli, % 5,17'si ise (altı kişi) yorum yok, % 2,58'i (üç kişi) ise gereksiz diye işaretlemiştir.

Ankete katılımda çoğunluğu oluşturan lise ve dengi okul mezunlarında (312 kişi) bu soruya verilen cevap % 73 (228 kişi) ile kesinlikle geliştirilmeli, % 17,3'ü (54 kişi) geliştirilmeli, % 5,7'si (18 kişi) yorum yok, % 1,2'si (dört kişi) az geliştirilmeli, % 0,9'u (üç kişi) gereksiz, % 0,9'u (üç kişi) kısmen gereksiz, % 0,6'sı (iki kişi) ise kesinlikle gereksiz bulmuştur.

Ankete katılan temel eğitim (ilkokul, ortaokul ve ilköğretim) mezunlarından (65 kişi) % 58,4'ü (38 kişi) kesinlikle geliştirilmeli, % 13,8'i (dokuz kişi) geliştirilmeli, % 4,6'sı yorum yok (üç kişi), % 1,5'i (bir kişi) az geliştirilmeli, % 12,3'ü (sekiz kişi), % 3'ü kısmen gereksiz (iki kişi), ise % 6,1'i gereksiz (dört kişi) kesinlikle gereksiz şeklinde yanıtlamıştır.

Anket uygulamalarında hiçbir okul mezunu olmayıp, okur-yazar olan dört kişi ile okur-yazar olmayan sadece bir kişi ile karşılaşmış onların cevapları da il içindeki nüfusları itibariyle örneklem sayılmayacağından önem arz etmediği için bu kısımda yer verilmesi uygun görülmemiştir.

²²⁸ Nagihan Oktayer, Nazan Susam, Murat Çak, *Türkiye'de Turizm Ekonomisi*, İstanbul Ticaret Odası Yay., No: 2007-69, İstanbul 2007, s. 24.

²²⁹ Emekli, *Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri*, s. 66.

Eğitim seviyesinin yanı sıra yerel halkın turizm konusunda eğitimi Edirne gibi turizm zenginliklerine sahip bir yerde halkın turizme ilgisini çekmenin ilk adımını oluşturmaktadır. Yerli halkın turistlere hoşgörülü davranmasında ve yerli halk-turist yakınlaşmasında eğitim düzeyinin payı büyüktür. Bu eğitim sadece öğretim kurumlarında değil, turistik yerlerde yapılacak eğitici seminer, konferans, kurs gibi etkinliklerle de tamamlanmalıdır.

Eğitim çalışmalarında yerli halka geleneksel inançlara uygun davranmayan, ülkenin töre ve alışkanlıklarına uymayan turistlerin garipsenmemesi, turistlere hoşgörülü davranılması ve onlara ilgi gösterilmesi üzerinde durulmalıdır. Yerli toplumun radyo, televizyon, gazete, dergi gibi kitle iletişim araçlarıyla ve bölgede etkili olan muhtar, öğretmen, turizm görevlileri, tarafından eğitilmesi, bu eğitimde turistlerin ve turizmin yararlarının anlatılması gerekmektedir.²³⁰

1.2.2.2.2. Turizm Sektöründe Çalışanların Eğitim Durumu

Edirne İli'ndeki turizm sektörü çalışanlarına yönelik olarak uygulanan anket (3) çalışmasında sektörde çalışan personelin eğitim durumunu belirlemek amacıyla da bir soru (Soru 8) yöneltilmiştir. Anket sonuçlarına göre bu ankete katılan çalışanların (113 kişi) % 23,90'ı ilköğretim mezunu (27 kişi), % 60,18'i ortaöğretim mezunu (68 kişi), % 15,92'si ise üniversite mezunudur (18 kişi).

Tablo 1.25. Edirne İli'nde Turizm Sektöründe Çalışanların Eğitim Durumları.

Öğrenim Durumları	Mezun Sayısı	%
İlköğretim	27	23,90
Ortaöğretim	68	60,18
Üniversite	18	15,92
Toplam	113	100

Kaynak: Anket Sonuçlarından Elde edilmiştir.

²³⁰ Emekli, *Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri*, s. 66.

Ortaöğretim mezunlarının (68 kişi) % 70,5'i genel lise mezunu (48 kişi), % 29,5'i ise meslek lisesi mezunudur (20 kişi). Ortaöğretim mezunlarının sadece % 10,2'sinin turizm meslek lisesi mezunu (yedi kişi) olduğu tespit edilmiştir. Bu sayının az olmasında kuşkusuz Edirne Anadolu Turizm Meslek Lisesi'nin 2002 yılında faaliyete başlaması ve 2006 yılı gibi kısa bir süre önce mezun vermeye başlaması etkilidir.

Yaptığımız mülakatlarda bazı turistik işletme yöneticileri nitelikli eleman bulmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Turizm uzmanlarının da sıklıkla vurguladıkları üzere turizm alan eğitimine sahip nitelikli elemanlara sahip olmak bir turizm müessesine olan talebi arttırıcı unsurlardan biridir.²³¹ Edirne Anadolu Turizm Meslek Lisesi de sektörün nitelikli ara eleman ihtiyacını karşılamak için kurulmuştur. Ancak okul yöneticileri ile yaptığımız mülakatlarda okul öğrencilerinin üniversite yerleştirme sınavlarında (YGS-LYS) oldukça başarılı oldukları, dolayısıyla çok az bir kısmının liseden mezun olduktan sonra mesleğe atıldığı ortaya çıkmıştır. Okul öğrencileriyle yaptığımız mülakatlarda da öğrenciler çoğunlukla düşük maaşlar ve iş güvencesinin olmaması gibi nedenlerden dolayı liseden mezun olduktan hemen sonra mesleğe atılmak istemedikleri ve üniversite öğrenimini devam ettirmek istediklerini ifade etmişlerdir.

Bununla birlikte üniversite mezunlarının da sadece % 22,2'si turizm ile ilgili alanlardan mezun olup (dört öğrenci), % 77,8'i ise farklı alanlardan mezundur (14 kişi). Oysa ilde yer alan Trakya Üniversitesi'nde Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu'na bağlı lisans düzeyinde eğitim veren bir turizm program ile Edirne Sosyal Bilimler ve Keşan meslek yüksek okullarında ön lisans düzeyinde eğitim veren turizm programları bulunmaktadır.

Turizm sektörü çalışanlarına uygulanan ankette (3) çalışanların yabancı dil bilgisini ortaya koyma adına da bir soruya (Soru 11) yer verilmiştir. Sonuçlar turizmde eğitilmiş eleman ihtiyacını göstermek adına oldukça düşündürücüdür. Çünkü ankete katılan çalışanların (113 kişinin) % 42,48'i (48 kişi) yabancı dil bilmekte olup, % 57,52'si (65 kişi) yabancı dil bilmemektedir.

---

²³¹ Michael Riley, Adele Ladkin, Edith Szivas, *Tourism Employment Analysis and Planning*, Aspects of Tourism 6, Channel View Publications. Bristol 2002, s. 272.

Yabancı dil bilenlerin (48 kişinin) % 62,5'i (30 kişi) bir yabancı dil, % 25'i (12 kişi) iki yabancı dil, % 12,5'i (beş kişi) ise üç yabancı dil bilmektedir.

Tablo 1.26. Turizm Sektöründe Çalışanların Yabancı Dil Öğrenim Durumu.

Yabancı Dil Durumu	Sayı	%	Dil Sayısı	Sayı	%
Yabancı Dil Bilenler	48	42,48	Bir Yabancı Dil Bilenler	30	62,5
			İki Yabancı Dil Bilenler	12	25
			Üç Yabancı Dil Bilenler	6	12,5
Yabancı Dil Bilmeyenler	65	57,52	-	65	-
Toplam Ankete Katılan	113	100	-	113	100

Kaynak: Anket Sonuçlarından Elde Edilmiştir.

Ankete katılan turizm sektörü çalışanlarının bildikleri yabancı dillerin dağılımına bakılacak olursa çalışanların en çok bildiği yabancı dil % 33,92 ile İngilizce (19 kişi) olup, İngilizceyi % 23,21 (13 kişi) ile Bulgarca, % 19,64 (11 kişi) ile Yunanca, % 10,71 (altı kişi) ile Almanca, % 5,36 (üç kişi) ile Rusça takip etmektedir. Sektör çalışanlarından % 7,16'sı (dört kişi) formda yer alan diğer dilleri işaretlemişlerdir.

Çalışanların İngilizceden sonra en çok bildikleri diller Bulgarca ve Yunanca olması dikkat çekicidir. Bu durum coğrafi konumla ilgilidir. Bir sınır ili olan Edirne İli'nin gerek ticari gerekse turistik amaçlı en çok ziyaretçileri yurdumuzun batı komşuları olan Bulgaristan ve Yunanistan vatandaşlarıdır. Bu nedenle sektör açısından Bulgarca ve Yunanca bilen personel önemlidir. Sektör yöneticileri başta Bulgarca, Yunanca ve Rusça olmak üzere bu dilleri bilen eleman temini konusunda zorlandıklarını belirtmişlerdir. Sektör çalışanlarından dördü formda diğer dilleri işaretlemişlerdir. Kendilerine bu dillerin ne olduğu sorduğumuzda ikisi Pomakça, biri Romence, biri ise Arnavutça olarak cevap vermiştir. Sektör çalışanlarının Pomakçayı bilmesi yörenin kültürel özellikleriyle ilgili olup, Romence ve Arnavutça ise yine coğrafi konum ile bağlantılıdır.

Tablo 1.27. Turizm Sektöründe Çalışanların Bildiği Yabancı Diller.

Yabancı Diller	Personel Sayısı	%
İngilizce	19	33,92
Bulgarca	13	23,21
Yunanca	11	19,64
Almanca	6	10,71
Rusça	3	5,36
Pomakça	2	3,58
Romence	1	1,79
Arnavutça	1	1,79

Kaynak: Anket Sonuçlarından Elde edilmiştir.

1.2.2.2.3. Edirne’de Turizm Eğitimi

Edirne’de orta öğretim kurumu olarak ilk turizm okulu 2002-2003 öğretim yılında faaliyete başlamış olan Edirne Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi’dir. Edirne Kenti’nde bulunan okulda günümüzde 178 öğrencinin öğrenim görmektedir.

Edirne’de Trakya Üniversitesi’ne bağlı olarak faaliyet gösteren iki meslek yüksek okulunda (Edirne Sosyal Bilimler ve Keşan) iki yıllık eğitim veren ön lisans programları bulunmaktadır. Turizm ve konaklama sektöründe hizmet üretim süreçlerinde görev alabilecek ve yönetime yardımcı olacak veya kendi adına iş yeri açıp, çalıştırabilecek nitelikli ara insan gücü yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu programlarda 239 öğrenci öğrenim görmektedir.

Edirne Sosyal Bilimler ve Keşan meslek yüksek okullarının yanı sıra Edirne Kent Merkezi’nde faaliyet gösteren Arda ve Tunca meslek yüksek okullarında da ön lisans programları açılmış olup, alt yapı çalışmaları devam etmektedir. Bu yüksek okullarda açılan turizm programlarına 2011-2012 öğretim yılında öğrenci alınması planlanmaktadır.

Trakya Üniversitesi’nin iki yıllık ön lisans programının yanı sıra Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu’na bağlı olarak faaliyet gösteren dört yıllık Turizm İşletmeciliği

ve Otelcilik Bölümü lisans programı bulunmaktadır. Faaliyete 2006-2007 eğitim-öğretim yılında başlamış olan bölümde bir yıl zorunlu yabancı dil hazırlık eğitimi verilmektedir. Bölümde sekiz öğretim elemanı görev yapmakta, 285 öğrenci öğrenim görmektedir.

Trakya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü'nün de Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği Anabilim Dalı bulunmaktadır. Bu anabilim dalına öğrenci alınmamakta, anabilim dalı öğretim elemanları fakülte seçmeli dersleri ve işletme Bölümü derslerini vermektedirler.

Tablo 1.28. Araştırma Sahasındaki Turizm İle İlgili Yüksek Öğretim Programları.

Sıra	Meslek Yüksek Okulu	Program	Programın Derecesi	Programın Faaliyet Başlaması	Öğretim Elemanı Sayısı	Öğrenci Sayısı
1	Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	Lisans	2006-2007	8	285
2	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği Anabilim Dalı	Lisans	1993-1994	2	-
3	Edirne Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu	Ağırlama Hizmetleri Ağırlama Hizmetleri (İkinci Öğretim)	Ön Lisans	2005-2006	4	113
4	Keşan Meslek Yüksek Okulu	Turizm ve Otel İşletmeciliği Turizm ve Otel İşletmeciliği (İkinci Öğretim)	Ön Lisans	1994-1995	5	126
5	Arda Meslek Yüksek Okulu	Gastronomi ve Mutfak Sanatları Programı	Ön Lisans	2011-2012	-	-
6	Tunca Meslek Yüksek Okulu	Turizm ve Otel İşletmeciliği	Ön Lisans	2011-2012	-	-

Kaynak: Trakya Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, Edirne.

Örgün eğitimin yanı sıra 1998-1999 eğitim-öğretim döneminden itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitimi Geliştirme Vakfı (TUGEV) ve Trakya Üniversitesi işbirliğinde Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu'nda bünyesinde lise mezunlarına yönelik iki yıl eğitim veren Turizm ve Otelcilik Uygulamalı Sertifika Programı başlatılmıştır. Program turizm ve konaklama sektörüne nitelikli eleman kazandırma amacıyla faaliyet göstermektedir.

Bunun yanı sıra turizm alanında kısa süreli ilk meslek edindirme kursu 2002 yılında Edirne ETUR A.Ş. - İŞKUR ve Trakya Üniversitesi'nin katkılarıyla ‘‘Turizm Danışma Elemanı’’ adıyla açılmış, kursa katılan 20 öğrenci sektörün farklı yerlerinde istihdam edilmiştir.

Ayrıca Edirne Esnaf ve Sanatkârlar Odası Birliği, Edirne Lokantacı ve Aşçılar Odası ve İŞKUR işbirliğinde çeşitli projeler kapsamında her yıl istihdama yönelik mesleki eğitim kursları düzenlenmektedir.²³²

1.2.3. Göçler

Araştırma sahasını oluşturan Edirne İli, sosyo-ekonomik açıdan en gelişmiş ve en fazla göç alan bölge olan Marmara Bölgesi'nde yer almasına karşın, daha çok göç veren bir il konumundadır (Tablo 1.29.). Türkiye'nin sanayileşmiş illerine (İstanbul, Bursa, Kocaeli ve Tekirdağ) yakınlığı ve onların çekim alanı içinde yer alması, sanayileşmemiş olması, tarıma dayalı ekonomiye sahip olması ve sınırda yer alması bu durumun oluşmasının temel nedenleri olarak sıralanabilir.²³³

Edirne İli'nin yıllara göre göç hareketleri incelendiğinde eldeki verilere göre 1941 yılında askeri birliklerin stratejik nedenlerle Çatalca'nın doğusuna çekilmesi, il nüfusunun önemli bir kısmının Anadolu'ya göç etmesine yol açmıştır. II. Dünya Savaşının ardından, 1945 sonrasında il nüfusu geri dönmeye başlamıştır. Türkiye'ye 1923-1949 ve 1950-1958 dönemlerinde Balkanlar'dan gelen göçmenlerden 84,946'sı Edirne İli'ne yerleştirilmiştir. Bu rakam 1950 toplam nüfusunun yaklaşık olarak % 38'i kadardı.

Edirne İli, 1955-1975 yılları arasında göç alan iller arasında yer almıştır. Bu göçleri; Edirne'ye tarımsal faaliyetlerde çalışmak üzere gelen daimi ve mevsimlik tarım işçi göçleri ile 1970'li yılların başlarından itibaren ilde gelişen sanayileşmeye bağlı

²³² Güler Gönenç, *Markalaşma Sürecinde Edirne*, s. 43-44.

²³³ Okan Yaşar, ‘‘Edirne İli'nin Nüfus Hareketleri Bakımından İncelenmesi ve Son Dönemde Göçlere Katılanların Sosyo-Ekonomik Nitelikleri’’, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21, 2009, s. 195.

olarak gelen fabrika işçileri ve konut sayısının artışıyla ilgili olan yapı işçisi göçleri oluşturmaktadır.²³⁴

Edirne İli'nin aldığı göçler 1975 yılı sayım devresinden itibaren azalmaya başlamış, verdiği göçler ise artmaya başlamıştır. Bu durumun oluşmasında ilin kırsal kesiminde tarımda yaşanan makineleşme sonucu oluşan işsiz nüfusun başta İstanbul olmak üzere Marmara Bölgesi'ndeki sanayileşmiş kentlere yerleşmeye başlamasıdır. Edirne'de 2000 yılı sayımına kadar devam eden göç olgusunun 2000 yılından sonra da devam ettiği TÜİK ADNKS nüfus sayım sonuçlarıyla da ortaya çıkmaktadır.

Tablo 1.29. Sayım Devrelerine Göre Aldığı ve Verdiği Göç Miktarları.

Sıra	Sayım Devresi	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Fark
1	1965 - 1970	54.554	30.779	23.775
2	1975 - 1980	21.364	24.063	- 2.699
2	1985 - 1990	24.462	31.955	- 7.493
3	1990 - 2000	35.973	41.079	- 5.106
4	2007 - 2008	11.202	14.249	- 3.047
5	2008 - 2009	12.910	15.183	- 2.273
6	2009 - 2010	14.019	14.830	- 811

Kaynak: D.İ.E. 1990 ve 2000, TÜİK 2008 ve 2009 Göç Verileri.

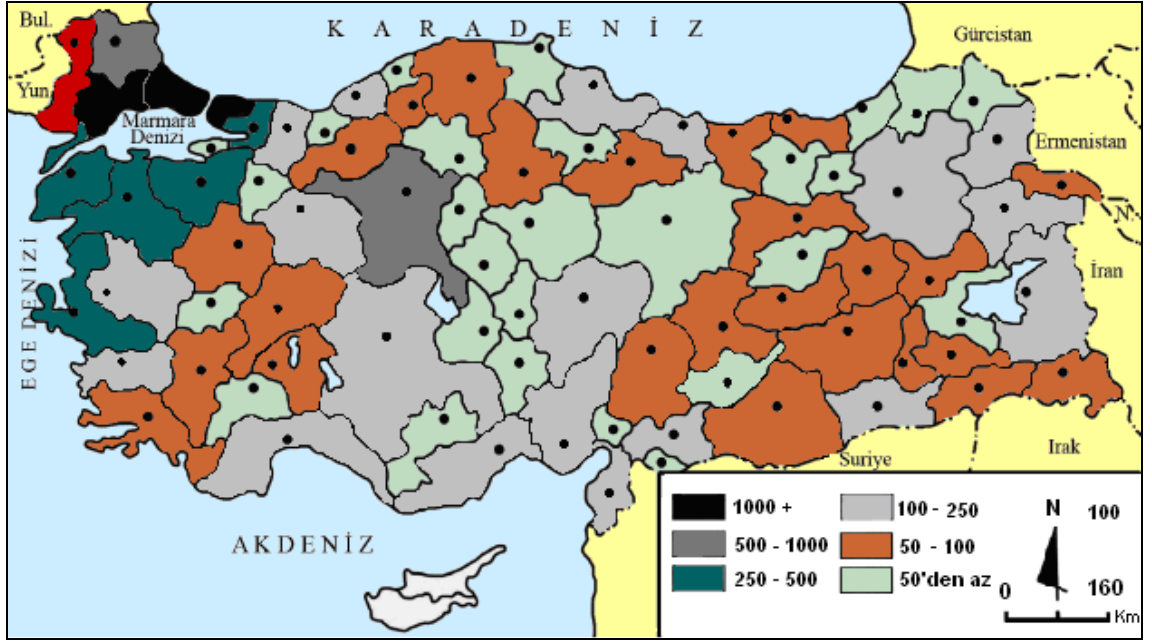
En güncel göç değerlerini içeren 2010 yılı ADNKS sayım sonuçlarına göre Edirne İli'nin diğer illere verdiği göçler incelendiğinde en fazla göç verdiği ilin İstanbul (4.596) olduğu görülmektedir. Edirne İli'nden 2010 yılında hemen hemen her ile göç olmuştur. Bununla birlikte İstanbul'a göç eden nüfus, toplam göç eden nüfusun % 30'unu oluşturmaktadır. Edirne İli'nin göç verdiği iller sıralamasında Tekirdağ (2.274) ikinci sırada, Kırklareli (733) üçüncü sıradadır. Bu illeri sırasıyla Ankara (653), İzmir (473), Bursa (400) ve Çanakkale (358) takip etmektedir. Bu illere göç eden nüfus, toplam göç eden nüfusun yaklaşık olarak % 63,9'unu oluşturmaktadır. Edirne'den bu illere göçün yaşanmasının ana nedeni istihdam koşulları ve coğrafi yakınlıktır. Sanayi ve ticaret potansiyelinin yüksek olduğu İstanbul ve Çorlu (Tekirdağ) ilde göç eğilimi taşıyan insanların en çok tercih ettikleri yerlerdir.

²³⁴ Yaşar, Edirne İli'nin Nüfus Hareketleri Bakımından İncelenmesi ve Son Dönemde Göçlere Katılanların Sosyo-Ekonomik Nitelikleri, s. 204.

Tablo 1.30. Edirne İli'nin Diğer İllere Verdiği 2010 Yılı Göç Miktarları.

Göç Verdiği İller	Verdiği Göç Miktarı	Göç Verdiği İller	Verdiği Göç Miktarı
Adana	119	Konya	106
Adıyaman	47	Kütahya	54
Afyonkarahisar	52	Malatya	72
Ağrı	197	Manisa	130
Amasya	33	Kahramanmaraş	77
Ankara	653	Mardin	109
Antalya	215	Muğla	92
Artvin	12	Muş	38
Aydın	111	Nevşehir	24
Balıkesir	286	Niğde	26
Bilecik	44	Ordu	149
Bingöl	50	Rize	31
Bitlis	40	Sakarya	138
Bolu	59	Samsun	108
Burdur	28	Siirt	49
Bursa	400	Sinop	27
Çanakkale	358	Sivas	29
Çankırı	8	Tekirdağ	2.274
Çorum	41	Tokat	75
Denizli	64	Trabzon	89
Diyarbakır	92	Tunceli	27
Elazığ	73	Şanlıurfa	91
Erzincan	53	Uşak	20
Erzurum	116	Van	106
Eskişehir	148	Yozgat	21
Gaziantep	106	Zonguldak	121
Giresun	22	Aksaray	11
Gümüşhane	27	Bayburt	32
Hakkâri	50	Karaman	17
Hatay	149	Kırıkkale	33
Isparta	28	Batman	79
Mersin	126	Şırnak	99
İstanbul	4.596	Bartın	24
İzmir	473	Ardahan	33
Kars	129	Iğdır	43
Kastamonu	28	Yalova	38
Kayseri	120	Karabük	37
Kırklareli	733	Kilis	9
Kırşehir	21	Osmaniye	33
Kocaeli	305	Düzce	47
TOPLAM VERDİĞİ GÖÇ			14.830

Kaynak: TÜİK, 2010 Göç Verilerinden Düzenlenmiştir.

Harita 1.5. Araştırma Sahasından Göç Eden Nüfusun İllere Göre Dağılımı (2010).

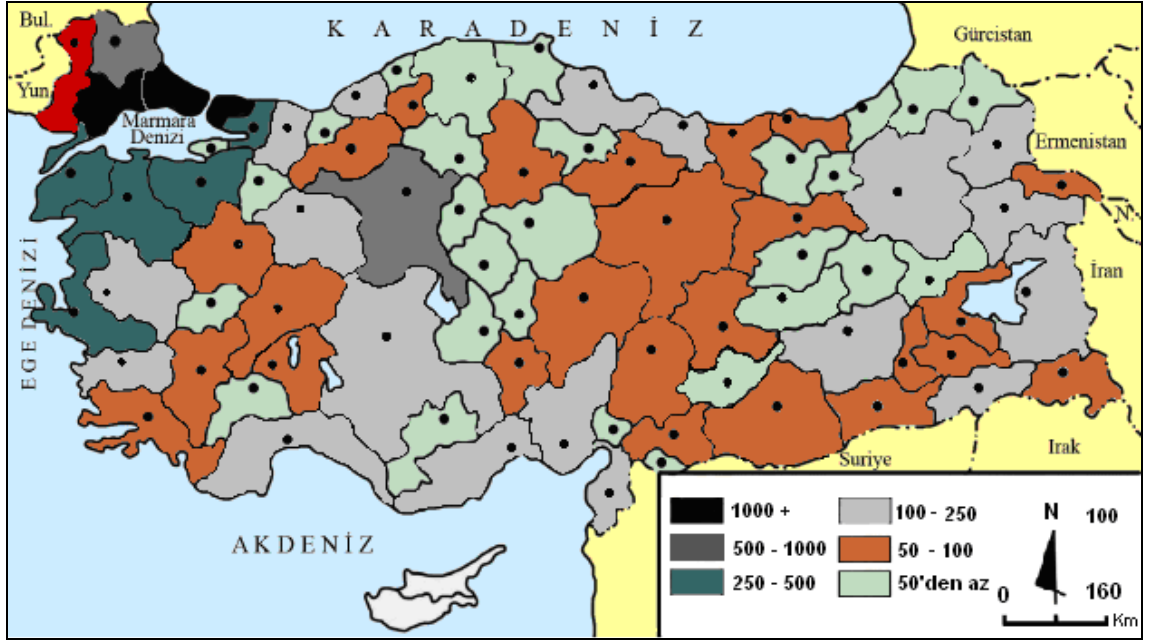
Edirne İli'nin aldığı göçler incelendiğinde de sıralamada küçük bir değişiklik ile listenin aynı olduğu görülmektedir. İstanbul (4.002) Edirne'nin en fazla göç aldığı il olup, İstanbul'u sırasıyla Tekirdağ (1.689), Kırklareli (830), Ankara (513), Çanakkale (454), İzmir (452) ve Bursa (401) takip etmektedir. Edirne İli yurdumuzun bütün illerinden göç almış olmasına karşın söz konusu illerden aldığı göç, toplam göç miktarının % 59'unu oluşturmaktadır. Göç alma eğiliminde de bu illerin ön planda olması bu illere istihdam amaçlı giden nüfusun umduğunu bulamayıp geriye dönmesi ve coğrafi konum açısından yakınlıkla ilgilidir.

Tablo 1.31. Edirne İli'nin Diğer İllerden Aldığı 2010 Yılı Göç Miktarları.

Göç Aldığı İller	Alınan Göç Miktarı	Göç Aldığı İller	Alınan Göç Miktarı
Adana	101	Konya	173
Adıyaman	30	Kütahya	64
Afyonkarahisar	71	Malatya	70
Ağrı	216	Manisa	129
Amasya	36	Kahramanmaraş	78
Ankara	513	Mardin	82
Antalya	109	Muğla	93
Artvin	22	Muş	29
Aydın	125	Nevşehir	47
Balıkesir	328	Niğde	57
Bilecik	41	Ordu	126
Bingöl	45	Rize	26
Bitlis	59	Sakarya	111
Bolu	40	Samsun	169
Burdur	17	Siirt	68
Bursa	401	Sinop	30
Çanakkale	454	Sivas	67
Çankırı	24	Tekirdağ	1.689
Çorum	50	Tokat	79
Denizli	78	Trabzon	85
Diyarbakır	169	Tunceli	49
Elazığ	39	Şanlıurfa	58
Erzincan	63	Uşak	27
Erzurum	104	Van	113
Eskişehir	144	Yozgat	49
Gaziantep	79	Zonguldak	128
Giresun	62	Aksaray	24
Gümüşhane	32	Bayburt	29
Hakkari	59	Karaman	10
Hatay	159	Kırıkkale	30
Isparta	63	Batman	67
Mersin	118	Şırnak	134
İstanbul	4.002	Bartın	47
İzmir	452	Ardahan	40
Kars	168	Iğdır	47
Kastamonu	37	Yalova	33
Kayseri	90	Karabük	60
Kırklareli	830	Kilis	32
Kırşehir	26	Osmaniye	30
Kocaeli	258	Düzce	18
TOPLAM ALDIĞI GÖÇ			14.019

Kaynak: TÜİK, 2010 Göç Verilerinden Düzenlenmiştir.

Harita 1.6. Araştırma Sahasına Göç Eden Nüfusun İllere Göre Dağılımı (2010).

Edirne’de kırsal kesimde tarımsal faaliyetlere bağlı olarak yaz aylarında kısmi bir nüfus hareketliliği yaşanmaktadır. Bunun haricinde özellikle Saros Körfezi Kıyılarında turizme bağlı belirgin bir mevsimlik nüfus hareketliliği görülür. Bu nüfus hareketliğindeki en büyük payı, sayısı 18.500’ü aşan yazlık sayfiye konutların sakinleri oluşturmaktadır. Çoğunlukla Edirne ve İstanbul’da ikamet edenlerin sahip olduğu yazlık konutların yanı sıra yine yaz aylarında faaliyete geçen otel, pansiyon, tatil köyü, orman içi dinlenme, çadır ve kamp alanları, kamu kuruluşları ve askeri dinlenme tesisleri ve kampları, restoran, lokanta, market, kafeterya ve çay bahçeleri, emlakçı, giyim ve nalburiye mağazaları vs. tesisler ile Saros Körfezi kıyı yerleşmelerinin yaz aylarında toplam nüfusu 100.000’i aşmaktadır. Bu nüfus ağırlıklı olarak Erikli, Mecidiye ve Enez’de yer alır.

Sahil yerleşmelerinin bağlı olduğu köyler ile Enez İlçe Merkezi’nin toplam nüfusunun 9.371 olduğu dikkate alındığında yaz aylarında görülen nüfus hareketliliğinin boyutunun ne denli büyük olduğu ortaya çıkmaktadır.

Saros Körfezi sahil yerleşmelerinde yaz döneminde gününbirlik nüfus hareketlilikleri de yaşanmaktadır. Kıyı yerleşmelerinde bulunan tesislerde çalışan personellerin çoğunluğu kıyı yerleşmelerinin bağlı olduğu köylerde yaşamaktadır.

Sabah tesislerde çalışmaya gelen personelin bir bölümü akşam belirli bir saatten sonra köydeki evlerine geri dönmektedir.

1.2.4. Tarihi Gelişimi

Edirne, Bursa'dan sonra Osmanlı Devleti'ne 85 yıl başkentlik yapmıştır. Bölgenin verimli tarım topraklarına sahip olması ve Avrupa'dan İstanbul'a açılan yolların kesişme noktasında yer alması, Edirne ve çevresinin tarihte önemli bir yerleşim alanı olmasına neden olmuştur.

Edirne'nin ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu kesin olarak tespit edilememiştir. Ancak, kentin ilk kurucularının Trakların soyundan gelen Bettogerriler ve Odrisler olduğu kabul edilmektedir. İlk kaynaklarda kentin adı Orestias, Odrissiye ve Uscudama gibi değişik isimlerde geçmektedir.²³⁵

Bölgeye de ismini veren Traklar hakkında henüz yeterli düzeyde bilgi bulunmamasına karşın Hellenistik dönemde Yunan kültürüyle karıştığı, kent uygarlığı olmadığı ve M.Ö. I. yüzyılda tarih sahnesinden silindiği bilinmektedir.²³⁶

Odrisler'in ardından Edirne ve çevresi Makedonyalıların istilasına uğramıştır. Makedonyalılar Dönemi'nde bir Site halini alan Edirne, bu dönemde Orestlerin bir kolonisi haline gelmiştir. Makedonyalılar Edirne'ye Orestia, kentte varoluşlarına ise Gonnoi adını vermişlerdir.²³⁷

M.Ö. 513'te Perslerin yönetimi altına giren Edirne, Trakya'da Pers hâkimiyetinin ortadan kalkmasıyla birlikte 5. yüzyılın ortalarına kadar Odrislerin yönetimi altında kalmıştır. Edirne ve çevresi M.Ö. 280-279 senelerinde Galatlar'ın (Kelt) istilasına uğramış, Makedonya Krallığı'nın Romalılar tarafından ortadan kaldırılmasıyla birlikte M.Ö. 168 yılında Romalıların hâkimiyeti altına girmiştir.²³⁸

Romalılar, Edirne ve Trakya üzerindeki etkilerini arttırmak için bölgede birtakım krallıklar ve prenslikler kurma yoluna gitmişlerdir. Roma krallarının boyunduruğu

²³⁵ İsmet Parmaksızoğlu, "Edirne" *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1996, Cilt: 14, s. 336.

²³⁶ Edirne Valiliği, *Edirne: Suların Buluştuğu Yer*, s. 14.

²³⁷ Tayyib Gökbilgin, *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşaeli Livası*, İstanbul Üniv. Ed. Fak. Yay., İstanbul 1952, s. 109.

²³⁸ Arif Müfid Mansel, "İlk Çağda Edirne" *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı* içinde, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993, s. 22-23.

altına giren Traklar, İmparator Claudious zamanında (M.S. 44-46) bir Roma İmparatorluğu eyaleti haline gelmiştir.²³⁹

M.S. 123-124 senelerinde Trakya'yı ziyareti esnasında Roma İmparatoru Hadriaunus, Orestia Kasabası'nın stratejik bakımdan önemini görmüş, kasabayı yeniden imar ederek²⁴⁰ kendi ismini vermiştir. Böylece Orestia Kasabası, Hadrianopolis olarak adlandırılmıştır. Edirne bu dönemde, bir Roma Ordugâhı (Castrum) konumundaydı.²⁴¹

Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında ikiye ayrılmasıyla birlikte Edirne ve çevresi, Bizans (Doğu Roma) İmparatorluğu sınırları içinde kalmıştır.²⁴² Edirne bu tarihten sonra birçok kez farklı milletler tarafından istila edilmiş ve sık sık el değiştirmiştir.

Bizans Dönemi'nde Edirne, sürekli olarak Balkanlar'dan inen tehlikeler altında kalmıştır. Edirne ve çevresi 5. yüzyılda önce Hun ve Got sonrasında da Slav ve Bulgar akınları ile büyük zarar görmüştür.²⁴³ Özellikle 7. yüzyılın ikinci yarısında Bulgarlar, Bizans İmparatorluğu'nun yönetim boşluğundan faydalanarak Bizans topraklarına saldırmışlar ve Edirne'yi ele geçirerek yakıp, yıkmışlardır.²⁴⁴

Edirne ve çevresi, 7. yüzyıldan itibaren 13. yüzyıla kadar sürekli olarak Bizans ile Bulgar krallığı arasında el değiştirmiştir. Peçenek Türkleri, 11. yüzyılda bir dönem Edirne'ye yönelik akınlar düzenlemiş ancak başarılı olamamışlardır.²⁴⁵

Bizans İmparatorluğu kendi iç çekişmeleri ile uğraşırken kısa zamanda büyüyen Osmanlı Devleti, 14. yüzyılda Balkan Yarımadası'na akınlar yapmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti tahtına 1360 yılında oturan Sultan I. Murat, 1362 yılında Balkan Yarımadası'na geçerek Keşan, Lüleburgaz, Çorlu, Babaeski ve Dimetoka kasabalarını fethetmiş, komutanı Lala Şahin Paşayı Edirne'nin fethiyle görevlendirmiştir.²⁴⁶ Lala

---

²³⁹ Mansel, s. 23.

²⁴⁰ Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yay., Edirne 1940, s. 9.

²⁴¹ Mansel, s. 24.

²⁴² Feridun M. Emecen, "Tarih Koridorlarında Bir Sınır Şehri: Edirne" Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht* İçinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 50.

²⁴³ Semavi Eyice, "Bizans Devrinde Edirne Tarihinde Başlıca Olaylar" *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı* İçinde, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993, s. 41.

²⁴⁴ Peremeci, s. 9.

²⁴⁵ İlhan Özalp, *Kısa Edirne İli Tarihi*, Edirne Ticaret Borsası Kültür Yayınları, Edirne 1999, s. 20.

²⁴⁶ Peremeci, s. 11.

Şahin Paşa, dönemin Edirne Tekfuru olan Adriyan'ı yenerek 1362 senesinin Temmuz ayında Edirne Kalesi'ni teslim almıştır.²⁴⁷

Edirne'nin Osmanlılar tarafından hangi tarihte fethedildiği konusunda farklı bilgi ve görüşler vardır. Bu konuda, İnalçık,²⁴⁸ Taeschner,²⁴⁹ Hibri²⁵⁰ ve Tosyavizade²⁵¹ Edirne'nin 1361 yılında, fethedildiğini ileri sürerken, Meriç,²⁵² Gökbilgin,²⁵³ Parmaksızoğlu²⁵⁴ ve Peremeci²⁵⁵ 1362 yılını kabul etmektedir. Buna karşın Uzunçarşılı²⁵⁶ ve Kazancıgil²⁵⁷ 1363 yılını kabul etmekte, Burnov²⁵⁸ ise 1371 yılında fethedildiğini kabul etmektedir. Tarihi kaynakların birçoğu, Edirne'nin fetih tarihini Hicri 763 yılı olarak göstermektedir. Hicri 763 yılı, Miladi olarak M.S. 1361 yılına karşılık geldiğine göre Edirne'nin bu tarihte fethedildiği kabul edilebilir.²⁵⁹

Fetihten hemen sonra Edirne'ye gelen Sultan I. Murat, kentin yönetimini Lala Şahin Paşa'ya bırakarak bir süre daha Bursa ve Dimetoka'yı başkent olarak kullanmaya devam etmiştir.²⁶⁰ Bu dönemde fethedilmesine karşın kentin hemen başkent yapılmaması Balkanlar'da Sırp, Macarlar, Bulgarlar ve Eflâkluların, Trakya'dan ise topraklarını geri almak isteyen Bizans'ın tehdidi altında olmasıyla ilgilidir. Nitekim Osmanlı Devleti Sırp, Macar, Bulgar ve Eflâklılardan oluşan Haçlı İttifakı'na karşı

²⁴⁷ Gökbilgin, s. 110.

²⁴⁸ Halil İnalçık, "Edirne'nin Fethi" *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı* İçinde, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993, s. 159.

²⁴⁹ Franz Taeschner, "1453 Yılına kadar Osmanlı Türkleri", (Çev. Necmi Ülker), *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 5, 1990, s. 292.

²⁵⁰ Abdurrahman Hibri, *Enisü-i Müsamirin: Edirne Tarihi (1360-1650)*, (Çev. Ratip Kazancıgil), Edirne Valiliği Yay., İstanbul 1999, s. 14.

²⁵¹ Rıfat Osman Tosyavizade, *Edirne Rehnüması (Edirne Şehir Kılavuzu)*, (Çev. Ratip Kazancıgil), Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay., Edirne 1994, s. 24.

²⁵² Rıfık Melul Meriç, "Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanatı Tarihi Enst. Yay., 1, 1963, s. 439.

²⁵³ Gökbilgin, s. 6.

²⁵⁴ Parmaksızoğlu, s. 341.

²⁵⁵ Peremeci, s. 11.

²⁵⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Cilt: 1, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1982, s. 163.

²⁵⁷ Ratip Kazancıgil, *Şehir Tarihi Kronolojisi (1300-1994)*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay., No: 11, Edirne 1995, s. 16.

²⁵⁸ Alexander Burmov, "Türkler Edirne'yi Ne Vakit Aldılar", (Çev. Hasan Eren), *Belleten*, VIII/49, 1949, s. 106.

²⁵⁹ Murat Karademir, *Edirne Çeşmeleri*, Edirne Valiliği Yay., Konya 2008, s. 8.

²⁶⁰ Gökbilgin, s. 110.

kazandığı Sırpsındığı Savaşı'ndan sonra başkenti H. 770 / M. 1368 yılında Edirne'ye taşıyabilmiştir.²⁶¹

Edirne ve çevresi, Osmanlı Devleti idaresiyle birlikte askeri açıdan önem kazanmış, hem Balkanlar'ın hem de İstanbul'un fethi için askeri bir üs haline gelmiştir.²⁶² Yıldırım Bayezit Dönemi'nde Avrupa'ya ve Asya'ya yapılan seferlere buradan hazırlanılmıştır.²⁶³

Yıldırım Bayezit'in 1402 yılında Timur Ordularına yenilmesiyle birlikte başlayan Fetret Devrinde Edirne ve çevresi, Musa Çelebi'nin yönetimi altında bulunuyordu. Osmanlı tahtına çıkan Çelebi Mehmet, 1413 yılında bölgeyi Musa Çelebi'nin elinden almıştır. Çelebi Mehmet'in 1421 yılında vefat etmesinden sonra Sultan II. Murat tahta çıkmıştır.²⁶⁴ Sultan II. Murat zamanında Edirne tam manasıyla devlet merkezi olduğu gibi askeri üs fonksiyonunu tekrardan kazanmış, aynı zamanda önemli bir ticaret merkezi de olmuştur.²⁶⁵ Sultan II. Murat imar ve bayındırlık işlerine önem vermiş, günümüzde ayakta duran tarihi yapıların önemli bir kısmı onun döneminde yapılmıştır.²⁶⁶

Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde İstanbul'un fethedilmesine dair planlar Edirne'de yapılmış ve fetih için gereken ağır toplar Edirne'de döktürülmüştür. İstanbul'un 29 Mayıs 1453 tarihinde fethedilmesiyle birlikte başkent Edirne'den İstanbul'a taşınmıştır. Ancak Edirne fetihten sonra da Balkanlar'a yapılan seferlerin hareket üssü olarak önemini korumuş, devletin ikinci merkezi konumuna gelmiştir. Fatih, İstanbul'u fethettikten sonra tekrar Edirne'ye dönmüş, zamanın büyük bir kısmını Edirne Sarayı'nda geçirmiştir.²⁶⁷

²⁶¹ Ahmet Badi, *Riyaz-ı Belde-i Edirne (Edirne Şehri Tarihi)*, (Çev. Ratip Kazancıgil), Edirne Valiliği Yay., No: 13, İstanbul 2000, s. 21.

²⁶² Darkot, Coğrafi Giriş, s. 5.

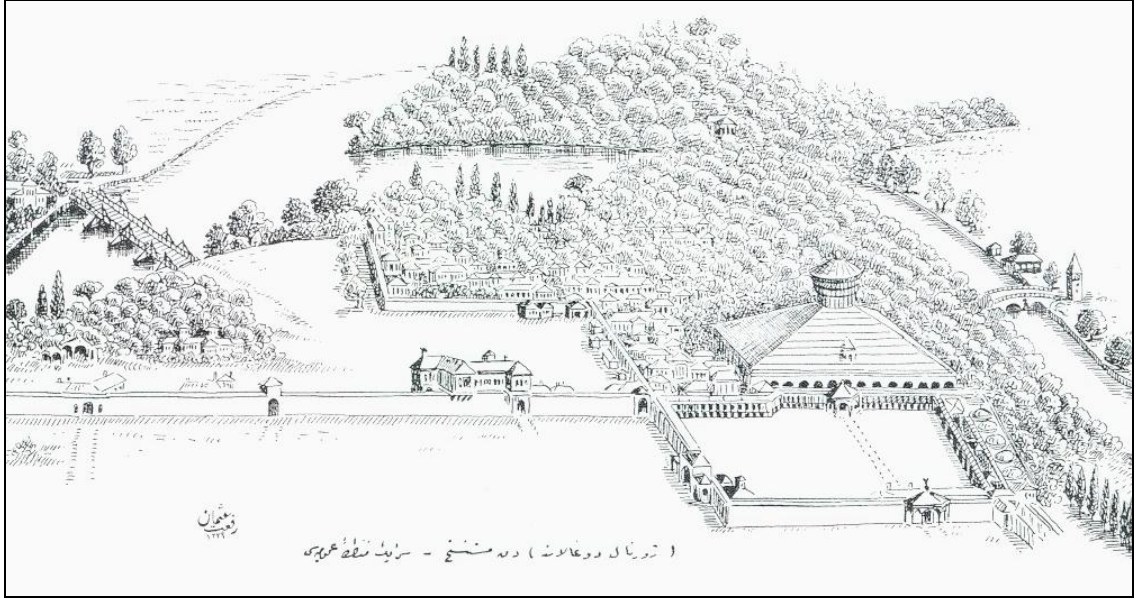
²⁶³ Özalp, s. 20.

²⁶⁴ Kazancıgil, *Şehir Tarihi Kronolojisi (1300-1994)*, s. 18-19.

²⁶⁵ Peremeci, s. 14.

²⁶⁶ Sultan II. Murat döneminde Edirne'de Muradiye, Darülhalis, Üç şerefeli, Gazimihal, Şah Melek, Saruca Paşa Camileri; Bedesten, Tahtakale ve Topkapı Hamamları; Acemioğlanlar Kışlası; Harbiye Mektebi yapılmıştır. "Edirne Sultan I. Murat zamanında alındı, Sultan II. Murat zamanında yapılarla donatıldı" sözü Edirne Halkınca Söylenmektedir.

²⁶⁷ Peremeci, s. 17.

Fotoğraf 1.13. Yapımına II. Murat zamanında başlanan Saray-ı Cedid'i Gösteren Bir Gravür. (Kaynak: Tosyavizade, 1989).

Sultan II. Bayezit'in, Gedik Ahmet Paşa'yı Edirne Sarayı'nda idam ettirmesiyle birlikte Edirne, II. Bayezit ile oğlu I. Selim (Yavuz Sultan Selim) arasındaki mücadelelere sahne olmuştur.²⁶⁸

Osmanlı sultanları 16. yüzyılda Edirne'ye ayrı bir önem vermişlerdir. Kanuni Sultan Süleyman, doğuya yapacağı seferler öncesinde Edirne'ye gelmiş ve sefer hazırlıklarını buradan yönetmiştir. Bu dönemde kentte pek çok sanat eserinin inşa edilmesi, Edirne'nin sahip olduğu önemin göstergesidir.²⁶⁹

Osmanlı padişahlarında, 17. yüzyılda birlikte başlayan süreklilik geleneği ile hanedanın Edirne'ye olan ilgisi giderek artmış, I. Ahmet'ten itibaren bu asırdaki bütün padişahlar kente ayrı bir önem vermişlerdir. Özellikle bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren padişahlar tüm zamanlarını Edirne'de geçirmişlerdir. Osmanlı padişahlarından I. Ahmet, II. Osman, IV. Murat ve IV. Mehmet'in Edirne koruluk ve ormanlarında av partileri düzenlemeleri ile kent tekrar ihtişamlı günlerine dönmüştür.²⁷⁰

Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyıl'da gerileme döneminin başlamasıyla birlikte Edirne ve çevresinde de gerilemeler olmuştur. Bu yüzyılın hemen başında meydana

²⁶⁸ Parmaksızoğlu, s. 343.

²⁶⁹ Esin Atıl, "Klasik Dönem Osmanlı Sanatı ve Mimarisi", Ekmeleddin İhsanoğlu (Ed.), *Osmanlı Medeniyeti Tarihi* içinde, (s. 461) Cilt: 2, Zaman Yay., İstanbul 1999.

²⁷⁰ Yıldırım, s. 26.

gelen Edirne Vakası,²⁷¹ 1745 yılında çıkan büyük yangın²⁷² ve 1752 yılında görülen deprem Edirne'yi harabeye çevirmiş,²⁷³ yönetim bozuklukları ve askeri başarısızlıklar ile batıda terk edilen kale ve bölgelerden gelen göçler, Edirne'nin gerileme sürecine girmesine, önemini ve ihtişamlı günlerini kaybetmesine neden olmuştur.²⁷⁴

Edirne 19. ve 20. yüzyıllarda dört kez işgale uğramıştır. Edirne ve çevresini ilk olarak, Mora Ayaklanması sonrasında yapılan 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda 1829 yılında Rus işgaline uğramıştır. İşgalin ardından imzalanan Edirne Antlaşması ile Rus askerleri kenti terk etmişlerdir.²⁷⁵

Bu işgalin ardından 49 yıl sonra, tarihte 93 Harbi olarak yer alan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda, 1878 yılında ikinci kez Rus işgaline uğramıştır. Savaşta Silivri'ye kadar olan toprakları işgal eden Ruslar, Berlin Antlaşması ile Edirne ve Doğu Trakya'dan çekilmişlerdir.²⁷⁶

Osmanlı Devleti, yaşadığı iç huzursuzlukların (31 Mart Vakası) ve Trablusgarb'ın elden çıkmasının ardından yıpranmış olarak 1912 yılında Balkan devletleri ittifakı (Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan, Yunanistan) ile yaptığı I. Balkan Savaşı sonunda Trakya topraklarının büyük bir kısmını (Midye-Enez hattının batısını) kaybetmiştir. Bu savaş sonunda 1913 yılında Edirne, Bulgar işgaline uğramıştır.

I. Balkan Savaşı sonunda Bulgaristan'ın fazla toprak aldığı düşünün Yunanistan, Karadağ, Sırbistan ve I. Balkan Savaşı'na katılmayan Romanya birleşerek, Bulgaristan'a karşı II. Balkan Savaşı'nı başlatmışlardır. Balkan devletlerinin kendi aralarında çıkan anlaşmazlıktan yararlanan Osmanlı Devleti, Meriç Nehri doğusundaki topraklarını geri almıştır.²⁷⁷

Edirne'nin uğramış olduğu son düşman işgali, I. Dünya Savaşı sonunda olmuştur. Edirne ve çevresini 25 Temmuz 1920 tarihinde işgal eden Yunan ordusu, Mudanya

²⁷¹ Tarihte Edirne vakası olarak bilinen olay, Sultan II. Mustafa'nın tahtan indirilerek yerine Sultan III. Ahmet'in Edirne'de tahta çıkarılması ve Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin burada idam edilmesi olayıdır (Bkz: Peremeci, s. 23).

²⁷² Feridum M. Emecen, "Kuruluştan Kaynarca'ya Osmanlı Siyasi Tarihi" Ekmeleddin İhsanoğlu (Ed.) *Osmanlı Tarihi* İçinde, (s. 57) Cilt: 1, Zaman Yay., İstanbul 1999.

²⁷³ Badi, s. 239.

²⁷⁴ Uğurluel, s. 51-52.

²⁷⁵ Baykal, s. 179-183.

²⁷⁶ Baykal, s. 183-185.

²⁷⁷ Muzaffer Tufan, "Tarih Açısından Edirne'nin Yeri" *I. Edirne Kültür Araştırmaları Sempozyumu: 23-25 Ekim 2002 – Edirne: Bildiriler*, Edirne Valiliği Yay., Edirne 2003, s. 10.

Antlaşması ile iki yılın ardından 25 Kasım 1922 tarihinde Meriç Nehri'nin batısına geri çekilmiştir.²⁷⁸

Ulusal sınırlar içerisinde kalan tarihi kültür mirasının belli bir turistik organizasyon yardımıyla gösterilmesi esasına dayanan Tarih Turizmi ya da Tarihsel Kültür Turizmi;²⁷⁹ Edirne Turizmi'nin temelini oluşturmaktadır.

Tarihte pek çok medeniyetin hâkim olduğu Edirne İli, Türkiye'nin en fazla tarihi esere sahip illeri arasında yer almaktadır. Özellikle Osmanlı Devleti döneminden kalma tarihi eserler ilin en önemli turistik çekicilikleri arasında yer almaktadır.

Araştırmanın ikinci bölümünde yer alan beşeri ve kültürel turistik kaynaklar başlığı altında ildeki tarihi eserler ve turizm ilişkisi ayrıntılı olarak yer alacaktır.

1.2.5. Yerleşme Özellikleri

Yerleşmeler büyüklüklerine göre makro ölçekte *kır* ve *kent* yerleşmeleri şeklinde iki grupta ele alınırlar. Yerleşmelerin kır-kent yerleşmeleri şeklinde ayrılımlarını sağlayan pek çok ölçüt olmakla birlikte ana ölçüt nüfus miktarıdır.

Daha önce de ifade edildiği üzere Türkiye'de bazı araştırmacılar 20.000 nüfus kriterini (Özgür²⁸⁰, Özçağlar,²⁸¹) kriter olarak kabul etmekle birlikte, çoğunlukla kentleşmenin eşik değeri olarak 10.000 nüfus (Doğanay²⁸², Emiroğlu²⁸³, Tümertekin²⁸⁴, Darkot²⁸⁵) kriteri kabul etmektedir. Kır yerleşmeleri de nüfusuna göre kasaba yerleşmeleri (2000-10.000 arası nüfus) ile köy ve köye bağlı, köyden küçük yerleşmeler (2000 nüfus altı) olarak ikiye ayrılmaktadır. Ayrıca kır yerleşmeleri yerleşme süresine göre daimi ve geçici yerleşmeler şeklinde ikiye de ayrılırlar.

²⁷⁸ Kazancıgil, *Şehir Tarihi Kronolojisi (1300-1994)*, s. 194.

²⁷⁹ Greg Richars, *Cultural Tourism in Europe*, CABI, Wallingford 1996.

²⁸⁰ Ertuğrul Murat Özgür, "Yeni İlçe Merkezlerimizin Fonksiyonel Bakımdan Gösterdiği Özellikler", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fak., Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 12, 1996, s. 31-32.

²⁸¹ Ali Özçağlar, *Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler*, Ekol Yay., Ankara 1997. s. 9.

²⁸² Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, s. 428.

²⁸³ Mecdi Emiroğlu, "Türkiye Coğrafi Bölgelerine göre Şehirleşme ve Şehirli Nüfus", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 7, 1975, s. 127-128.

²⁸⁴ Tümertekin, s. 1.

²⁸⁵ Besim Darkot, *Türkiye İktisadi Coğrafyası*, İstanbul Üniv. Yay., No: 1307, Coğrafya Enstitüsü Yay., No: 51, İstanbul 1972, s. 59.

Nüfus kriterini dikkate aldığımızda ilde üç kent yerleşmesi (Edirne, Keşan, Uzunköprü) bulunmaktadır. Kır yerleşmesi olarak ise 11 kasaba yerleşmesi (çoğunluğu ilçe ve belde merkezleri) ve 248 köy tüzel kişiliğine sahip köy yerleşmesi bulunmaktadır.

1.2.6. İl İdari Alanındaki Yerleşmeler

Edirne İli, idari olarak Edirne Merkez İlçe ile birlikte dokuz ilçe (Keşan, Uzunköprü, Havsa, Enez, Süloğlu, İpsala, Lalapaşa ve Meriç) yönetim biriminden oluşmaktadır. Bu ilçelere bağlı 15 belde yerleşmesi (yedisi İpsala, altısı Keşan, üçü Meriç ve üçü Uzunköprü İlçesi'ne sınırları içinde) bulunmaktadır.

İlde yer alan toplam 248 köy yerleşmesinin dağılımını sıralayacak olursak Merkez İlçe'ye bağlı 37, Enez'in 19, Havsa'nın 22, İpsala'nın 16, Keşan'ın 44, Lalapaşa'nın 27, Meriç'in 21, Süloğlu'nun 10, Uzunköprü'nün ise 52 köyü bulunmaktadır.

Tablo 1.32. Edirne İli'nde Belediye Örgütlü Yerleşmeler.

Yerleşme	Nüfusu	Belediye Türü
EDİRNE	138.793	İl Merkezi
ENEZ	3.826	İlçe Merkezi
HAVSA	8.602	İlçe Merkezi
İPSALA	8.332	İlçe Merkezi
İpsala - Esetçe	2.184	Belde
İpsala - Hacı	1.514	Belde
İpsala - İbriktepe	1.596	Belde
İpsala - Kocahıdır	1.190	Belde
İpsala - Sultan	1.573	Belde
İpsala - Yenikarpuzlu	3.243	Belde
KEŞAN	54.314	İlçe Merkezi
Keşan - Beğendik	2.654	Belde
Keşan - Çamlıca	1.074	Belde
Keşan - Mecidiye	945	Belde
Keşan - Paşayığit	1.426	Belde
Keşan - Yenimuhacir	1.941	Belde
LALAPAŞA	1.347	İlçe Merkezi
MERİÇ	3.158	İlçe Merkezi
Meriç - Küplü	2.785	Belde
Meriç - Subaşı	2.026	Belde
SÜLOĞLU	3.394	İlçe Merkezi
UZUNKÖPRÜ	40.154	İlçe Merkezi
Uzunköprü - Kırçalih	3.354	Belde
Uzunköprü - Kurtbey	1.667	Belde

Kaynak: 2010 (ADNKS) Nüfus Sayımı Sonuçları ve TODAİ Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi 2010 Verileri.

Tablo 1.33. Edirne İli İdari Durumuna Göre Yerleşmeler.

İlçe Adı	Belediye Sayısı	Köy Sayısı
Edirne Merkez	1	37
Enez	1	19
Havsa	1	22
İpsala	7	16
Keşan	6	44
Lalapaşa	1	27
Meriç	3	21
Süloğlu	1	10
Uzunköprü	3	52
Toplam	24	248

Kaynak: Edirne Valiliği İl Mahalli İdareler Müdürlüğü 2010 Verileri.

1.2.7. Turizme Bağlı Olarak Kurulan ve Gelişen Yerleşmeler

Turistik ve rekreasyonel amaçlı olarak genellikle mevsime bağlı olarak kurulan ve gelişen yerleşmelere sayfiye yerleşmeleri denir. Bu yerleşmelerde ikincil konutların (yazlık-kışlık evler) yanı sıra pansiyon, motel, otel, tatil köyleri, kamp yeri gibi tesisler yer almaktadır.²⁸⁶

Edirne İli'nin Keşan ve Enez ilçelerinin sınırlarında yer alan Saros Körfezi kıyı kesiminde bulunan 12 yerleşmenin (Sazlıdere, Gökçetepe, Mecidiye, Erikli, Danişment, Yayla, Karaincirli, Büyükevren, Vakıf, Sultaniçe, Gülçavuş, Enez) kıyılarında yazlık sayfiye konut yerleşim alanları bulunmaktadır. Bu yerleşmelerden Enez ve Mecidiye belediye örgütlü yerleşme olup, diğerleri köy tüzel kişiliğine sahiptir.

Saros Körfezi Kıyıları ilk olarak 1970 yılında İmar ve İskân Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü Planlama Dairesi tarafından turizm yönünden gelişebilecek önemli yerlerden biri olarak belirtilmiştir.²⁸⁷ Aradan geçen 40 yıllık sürede turistik tesisler bakımından beklenen seviyeye henüz ulaşamamış olsa da Edirne ve çevre illerde yaşayan yerli turistlerce yapılan ikincil konutlar yönüyle bir büyüme olmuştur. Bu büyüme dikkate alınarak Keşan ve Enez ilçelerinin sınırlarında yer alan Saros Körfezi kıyı yerleşmeleri ve çevresi 2006 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın teklifiyle Bakanlar Kurulu tarafından Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi

²⁸⁶ Özgüç, Sayfiye Yerleşmeleri: Gelişme ve Başlıca Özellikler, s. 150.

²⁸⁷ İmar ve İskân Bakanlığı, *Marmara Bölgesi: Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Düzeni*, İmar ve İskân Bakanlığı Yay., Ankara 1970, s. 97.

olarak ilan edilmiştir.²⁸⁸ Bununla birlikte Saros Körfezi'nin belirli kesimleri (Keşan İlçesi Sazlıdere Köyü Sahili ve Üç Adalar ile Enez İlçesi'nde I. Tuzla Gölü çevresi, Karaincirli ve Vakıf Köyleri arasındaki arazi) uzun yıllar NATO Askeri Tatbikat Alanı kapsamına alınarak yerleşime izin verilmemiştir. Bu durum turistik faaliyetlerin gelişimini olumsuz olarak etkilemiştir.

1.2.7.1. Keşan Kıyı Yerleşmeleri

Sazlıdere: Keşan-Gelibolu (İstanbul-Çanakkale) yolu üzerinde, Kuru Dağı çam ormanları ile Saros Körfezi'nin arasında yer alan Sazlıdere Köyü, Edirne'ye 142 km, Keşan'a ise 32 km uzaklıktadır.

Köyün nüfusu 241 olup, sahili üç km kadar güneyindedir. Sahil yolunda ve kıyıda 128 yazlık konut yer almaktadır. Turistik tesis olarak tek yıldızlı bir otel ve lokanta bulunmaktadır.

Sazlıdere Sahili taşlık ve engebeli bir topoğrafik yapıya sahiptir. Bu nedenle Saros Körfezi'nde bulunan diğer yerleşmelere göre daha az gelişmiştir. Kayabaşı Mevkii ilgi çekici doğa manzarasına sahiptir.

Kıyının karşısında yaklaşık iki mil açıkta yörede yerli halk tarafından Eşek Adaları diye adlandırılan Üç Adalar bulunmaktadır. Bunlardan büyüğü beyaz taşlarla işaretli Hedef Adası, yakın bir zaman kadar askeri tatbikatlarda kullanılmaktaydı. Yöredeki avcılarının Tavşanlı Ada diye adlandırdıkları ortadaki ada, zeytinlik ve maki ile kaplıdır. Bir kayalık halindeki küçük ada ise Saros Körfezi'nde dalış yapılan önemli noktalar arasındadır.

---

²⁸⁸ Saros Körfezi Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi İlanı Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı, *T.C. Resmi Gazete*, 26370, 8 Aralık 2006.

Fotoğraf 1.14. Sazlıdere Sahil Yolundan Üç Adalar'ın Görünümü.

Gökçetepe: Sazlıdere Köyü'nün beş km batısında yer alan Gökçetepe Köyü Edirne'ye 135, Keşan'a ise 25 km uzaklıktadır. Köyün nüfusu 477 olup, sahili dört km kadar güneybatısındadır.

Kıyıya giden yolun çevresinde 398 sayfiye konut vardır. Saros Körfezi'nin Kuru Dağı etekleri ile bulunduğu noktada yer alan sahil, kızılçam ormanlarıyla kaplıdır. Gökçetepe ve çevresi yörede *Kayıp Cennet* ve *Marız* olarak da bilinir. Geçmiş Bizans Dönemi'ne uzanan Kaletpe Kalesi (1. Derece Arkeolojik Sit) kalıntıları bulunmaktadır. Kıyı kesimi denizkestaneleri ve tehlikeli kayalıklardan oluştuğu için yüzmeden çok dalış ve kampçılıkta kullanılmaktadır. Kıyıda Orman Bölge Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet gösteren Gökçetepe Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırlı Kamp Alanı bulunmaktadır. Kamp 15 hektarlık bir alanda kurulmuş olup, yıllık 2500 kişilik kapasiteye sahiptir. Çadır ve karavan alanlarının yanı sıra 43 bungalovdan oluşan 100 yatak kapasiteli bir pansiyon ve restoran bulunmaktadır.

Marmara Bölgesi'nde yaşayan karavan ve kamp tutkunlarının en çok tercih ettiği yerler arasında olan Gökçetepe Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırlı Kamp Alanı, çam

ağaçlarında görülen mantar hastalığı ve ağaçların gençleştirilmesi çalışmaları nedeniyle 2007 yılından beri kapalıdır.

Mecidiye: Saros Körfezi'nin en büyük yerleşmelerinden biri olan Mecidiye, 945 nüfusa sahip olup, Edirne'ye 137 km Keşan'a ise 28 km uzaklıktadır. Keşan İlçesi'nin belediye örgütlü yerleşmelerinden biridir. Mecidiye Beldesi'nde toplam 3646 sayfiye yazlık konut bulunmaktadır. Sayfiye konutların yanı sıra bir otel ve 10 ev tipi pansiyon, beş restoran ve lokanta, yedi market, üç emlakçı bulunmaktadır. Mecidiye'de bulunan petrol istasyonu Keşan kıyı şeridinde hizmet veren tek akaryakıt istasyonudur. Bunların yanı sıra 4. Mekanize Piyade Tugayı Askeri Kampı da Mecidiye'de bulunmaktadır.

Mecidiye Sahili beldenin altı km kadar güneyindedir. Büyük tesislerin bulunmadığı sahilde çay bahçeleri, küçük çaplı marketler ve ev tipi pansiyonlar bulunmaktadır. Mecidiye Sahili'nin yanı sıra Uzunkum Plajı ve halk arasında İtalyan Koyu olarak bilinen Kale Mevkii diğer denize girilen yerleridir.

Tarihte Ege Adaları ile Trakya arasında ticaretin yürütüldüğü iki koydan oluşan İbrice Limanı'nı kış aylarında (av sezonunda) bölgede yaşayan balıkçılar yoğun olarak kullanmakta, yaz aylarında ise İstanbul'dan bölgeye gelen dalış okulları, dalış meraklılarına eğitim vermektedirler. Ayrıca İbrice Limanı çevresi sportif amaçlı olta balıkçılığı ve zıpkınla balıkçılık yapılan yerler arasındadır.

Erikli: Mecidiye Beldesi'nin dört km batısında yer alan Erikli Köyü, Edirne'ye 140 km Keşan'a ise 30 km uzaklıktadır. Köyün nüfusu 368 olup, sahili üç km kadar güneydoğusundadır.

Erikli, 1970'li yıllara kadar tarımsal faaliyetlerle geçinen, küçük bir köy yerleşmesi iken, Keşan Belediye'sinin plaja restoran ve misafirhaneden oluşan bir tesis kurmasıyla gelişmeye başlamıştır.

Saros Körfezi de aniden değil de yavaş yavaş derinleşen kıyı yapısı, plajında kayalık olmaması, berrak denizinde yosun ve zararlı bir deniz canlısının bulunmaması ve altın sarısı kumulları, hemen gerisinde balıkçıl kuşların, pelikanların, flamingoların doğal barınma mekânı olan Tuzla Gölü'nün bulunması Erikli'yi turistik anlamda cazip kılmış ve hızla büyümesini sağlamıştır.

Belediye tesisinin açılmasının ardından sayfiye yazlık konutları, otel ve pansiyonlar açılmaya başlanmış, yerleşme hızla büyüyerek Saros Körfezi kıyı şeridinin en büyük yazlık yerleşimi olmuştur.

Erikli’de günümüzde yaklaşık 4270 yazlık sayfiye konut bulunmakta olup, bölgenin turistik açıdan en büyük ve nitelikli otel ve pansiyonları bulunmaktadır. Erikli’de üç turistik otel, dokuz apart otel ve pansiyonlarda 600 civarı yatak kapasitesi bulunmaktadır. Ayrıca bir kamping alanı, restoran ve lokantalar, kafeterya ve çay bahçeleri, marketler, emlakçı, giyim ve nalburiye türü iş yerleri de vardır. Turizm sezonunda sağlık merkezi ve PTT şubesi hizmet vermektedir.

Yaz mevsiminde günübirlikçilerle birlikte nüfusun 50.000’i bulunduğu yerleşmede kış aylarında turistik faaliyetler durmakta, buna bağlı olarak yaz mevsimi dışındaki dönemlerde daimi ikamet eden nüfus hemen hemen hiç kalmamaktadır.

Saros Körfezi’nin en büyük turistik yerleşmesi olan Erikli, günümüzde illegal yapılaşma, aşırı yapılaşma ve konut yoğunluğu, yerel yönetim hizmetlerin yetersiz kalması gibi birtakım sorunlara sahiptir.

Fotoğraf 1.15. Erikli Sayfiye Konutlarından Bir Görünüm.

Kıyı turizminin yanı sıra, dalış, rüzgâr sörfü, sportif olta balıkçılığı ve zıpkınla balık avlama, avcılık Erikli’de icra edilen turistik aktivitelerdir.

Zengin denizaltı canlı varlığına sahip olan Erikli ve çevresinde dalış sporunun cazibesi her geçen gün artmaktadır. Erikli Sahili’nde, Edirne Saros Turizm Altyapı Hizmet Birliği tarafından mali olarak desteklenen Su Altı Tarih Müzesi kurulması projesi çalışmalarına 2010 Nisan ayında başlanmış olup, 2011 yılı yaz sezonuna kadar tamamlanması planlanmaktadır.

Proje kapsamında bölgede yapay resifler oluşturularak gemi ve uçakların batırılma çalışmaları devam etmektedir. Proje ile ayrıca Çanakkale Savaşları’nı hatırlatan heykel, resim ve seramikler 6-12 m sualtına indirilerek özellikle Mart ve Nisan aylarında Savaş Turizmi Kapsamında Çanakkale’ye Avustralya, Yeni Zelanda, Fransa ve İngiltere gibi ülkelerden gelen turistlere dalış imkânı sağlanması planlanmaktadır.

Bunun yanı sıra Tuzla Gölü ve çevresinde ekoturizm kapsamında ornitoloji, ormanlık kesimde ise av turizmi potansiyelini değerlendirme projeleri bulunmaktadır. Bu projelerle 12 haftalık olan turizm sezonunun yedi aya çıkarılması hedeflenmektedir.

Danişment: Erikli Köyü’nün dört km kadar batısında yer alan Danişment Köyü, Edirne’ye 150, Keşan’a ise 38 km uzaklıktadır. Yerleşme 131 nüfusuyla Keşan’a bağlı kıyı yerleşmelerinin en küçüğü olup, sahili iki km kadar güneyindedir.

Sahili’nde 200 civarında yazlık sayfiye konut yer almaktadır. Yazlık konut az olmasına karşın Danişment Sahili’nde iki kamp bulunmaktadır. Bunlardan biri uzun yıllar sadece Millî Eğitim Bakanlığı personeline yönelik hizmet veren ancak şimdilerde tüm memurların yararlanabildiği Edirne Valiliği İl Özel İdare Genel Sekreterliği Danişment Eğitim ve Dinlenme Tesisleri’dir. Bu tesisin 64 odası, restoranı ve çay bahçesi bulunmakta olup, yaz aylarında üç ay kadar faaliyet göstermektedir.

Diğer kamp ise Orman Bölge Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet gösteren Danişment Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırli Kamp Alanı’dır. Kamp alanı altı hektarlık bir alana kurulu olup, yıllık 5.000 kişi kapasiteye sahiptir. Çadır ve karavan kamp alanının yanı sıra, tesiste piknik alanı, bar, restoran, büfe, market, kasap ve manav türü tesisler bulunmaktadır.

Fotoğraf 1.16. Danışment Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırılı Kamp Alanı'ndan Görünümler.

Yayla: Danışment Köyü'nün dört km kadar batısında yer alan Yaylaköy, Edirne'ye 150 km, Keşan'a ise 38 km uzaklıktadır. Köyün nüfusu 422 olup, sahili dört km kadar güneyinde yer alır.

Saros Körfezi'nin büyük yazlık yerleşimlerinden biri olan Yayla sahilinde 3100 civarında yazlık sayfiye konut bulunmaktadır. Sahilde otel bulunmaz ancak ev tipi pansiyonlar ve haftalık-aylık olarak kiralanılan müstakil evler mevcuttur. Turizm sezonunda restoran ve lokantalar, kafeterya ve çay bahçeleri, marketler, emlakçılar ve giyim mağazaları faaliyete girmektedir. Kumsalı yakın zamanda yapılan balıkçı limanı nedeniyle büyük zarar görmüştür. Ancak yat turizmi açısından değerlendirilmesi konusunda planlamalar yapılmaktadır.

Fotoğraf 1.17. Yayla Sayfiye Konutlarından Bir Görünüm.

1.2.7.2. Enez Kıyı Yerleşmeleri

Karaincirli: Enez İlçesi'nin kıyı kesiminin en doğusunda yer alır. Edirne'ye 147 km, Enez'e 23 km uzaklıktadır. Köyün toplam nüfusu 608 olup, sahili altı km kadar güneyinde yer alır.

Düz ve verimli arazilere sahip olan köyde ekonomik faaliyet olarak tarım ve hayvancılık yoğun olarak yapılmaktadır. Sayfiye konut sayısı 160 kadar olup, Saros Körfezi'nin en küçük sayfiye yerleşmelerinden biridir.

Vakıf: Karaincirli Köyü'nün dört km batısında yer almaktadır. Edirne'ye 149 km, Enez'e ise 21 km uzaklıktadır. Köyün toplam nüfusu 332 olup, sahili dört km kadar güneyindedir.

Vakıf Sahili, Enez İlçesi'nin en önemli turizm alanlarından biridir. Köy ile sahil arası ilgi çekici bir doğa manzarasına sahiptir.

Tuzla Gölü (bazı kaynaklarda I. Tuzla gölü olarak geçer), Vakıf Köyü ile Karaincirli Köyü arasında yer alır. Tuzla Gölü çevresi yakın bir zamana kadar askeri tatbikat alanı olarak kullanıldığından uzun yıllar yerleşime kapalı tutulmuştur.

Sahil yolu üzerinde ve kıyıda yaklaşık 140 sayfiye yazlık ev bulunmaktadır. Sayfiye yazlık konutların yanı sıra kıyıda sezonluk hizmet veren 120 odalı ve 550 yatak kapasiteli büyük bir turistik otel, köy içinde de küçük bir pansiyon bulunmaktadır. Köyde ayrıca yakın bir zamana kadar hizmet veren D.S.İ ve Köy Hizmetleri kurumlarına ait iki kamp bulunmaktaydı.

Bunlardan 30 bin metrekarelik ormanlık sahada kurulu 135 evden oluşan D.S.İ kampı, 2004 yılına kadar faaliyet göstermiş olup, amacı dışında kullanıldığı gerekçesiyle işletilmesi Orman Bakanlığı tarafından iptal edilmiştir. Orman İşletme Şefliği daha sonra kampta bulunan konutları ihale ile şahıslara kiraya vererek bir tatil sitesi oluşturmuştur.

Köy Hizmetleri kampı ise 100 evden oluşmakta olup, 2005 yılına kadar yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Köy Hizmetleri kurumunun kapatılmasının ardından Özel İdare Genel Sekreterliği'ne devredilen kamp, daha sonra bir yıl kadar Tarım ve Köy İşleri İl Müdürlüğü tarafından işletilmiş, ardından terk edilmiştir. Tesis yaklaşık üç yıldır işletilmemekte ve atıl durumdadır.

Fotoğraf 1.18. Karaincirli Sayfiye Konutlarından Görünüm.

Büyükevren: Keşan-Enez yolunun 40. km'sinde yer alan Büyükevren Köyü, Edirne'ye 155 km, Enez'e ise 13 km uzaklıktadır. Köyün toplam nüfusu 767 olup, sahili sekiz km kadar güneybatısında yer alır.

Kıyı yolu üzerinde ve sahilde 750 kadar sayfiye yazlık konut bulunmaktadır. Uzun bir kumsal, berrak bir denizi olan Büyükevren Sahili'nde çam ormanları bulunmaktadır.

Fotoğraf 1.19. Büyükevren Sayfiye Konutlarından Görünüm.

Gülçavuş: Büyükevren Köyü'nün beş km kadar güneybatısında yer alan Gülçavuş Köyü, Edirne'ye 155 km, Enez'e ise 18 km uzaklıktadır. Köyün toplam nüfusu 215 olup, sahili iki km kadar güneybatısındadır.

Köy halkının temel geçim kaynakları tarım ve balıkçılıktır. Sahilde 960 sayfiye yazlık konut bulunmaktadır. Deniz turizmi kapsamında yüzme ve güneşlenmenin yanı sıra, avcılık, zıpkınla balık avlama ve rüzgâr sörfü Gülçavuş Sahili'nde icra edilen diğer turistik aktiviteler arasındadır.

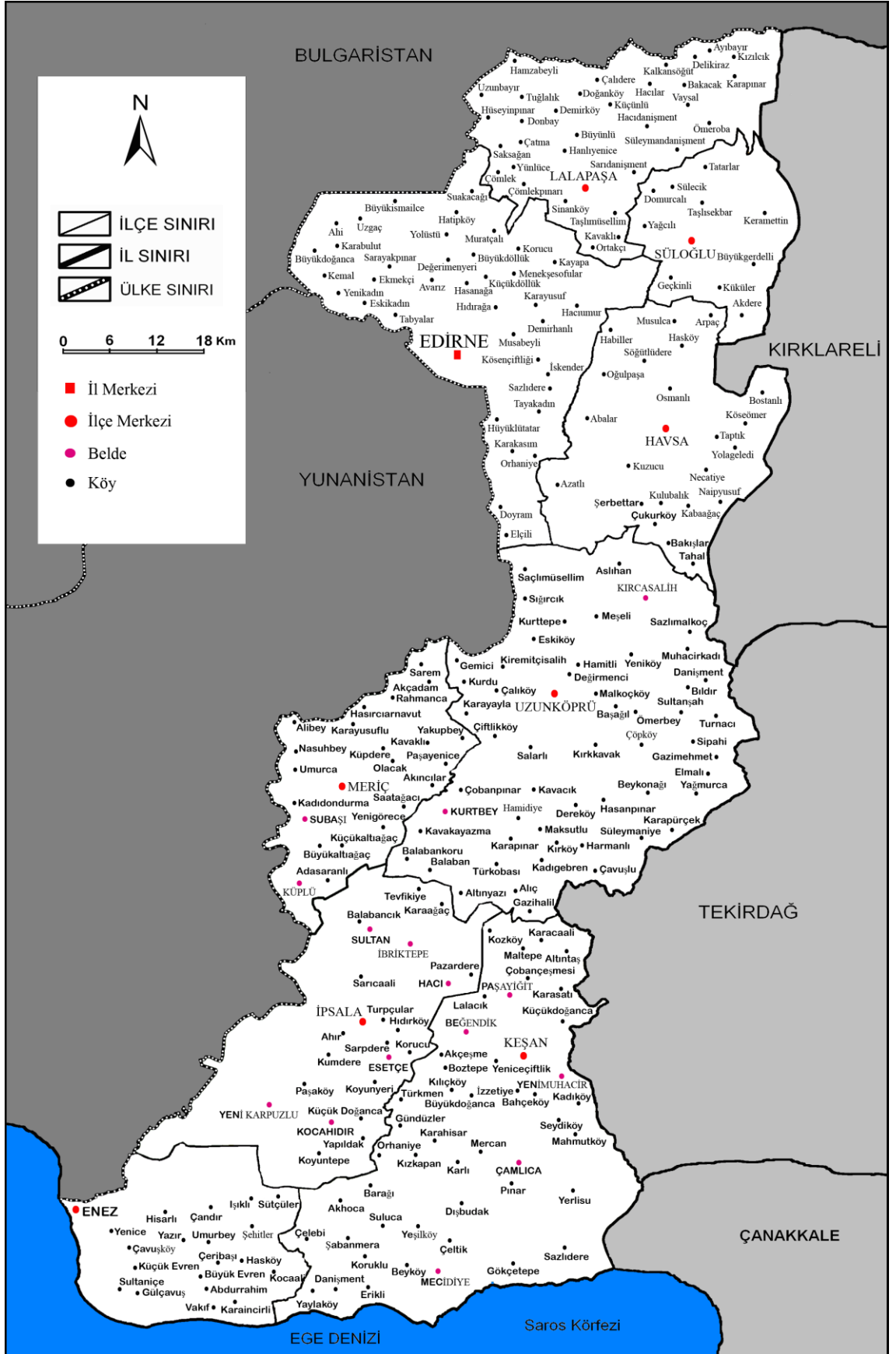
Sultaniçe: Gülçavuş Köyü'nün iki km batısındadır. Edirne'ye 200 km, Enez'e ise 22 km uzaklıktadır. Köyün nüfusu 1039 olup, Enez İlçe Merkezi'nden sonra Enez İlçesi'nin en büyük yerleşmesidir. Sahili, köyün üç km kadar güneyindedir.

Balıkçılık halkın en önemli geçim kaynağıdır. Balıkçı barınağı yakın bir zamanda genişletilerek limana dönüştürülmüştür. Liman yaz aylarında yatlarla hizmet verebilecek şekilde inşa edilmiştir. Limanın yakın bir zamanda yat limanına dönüştürülmesi planlanmaktadır.

Sultaniçe Kıyıları'nda 1470 kadar sayfiye yazlık konut bulunmaktadır. Ev tipi pansiyonlar da bulunmaktadır. Sultaniçe Sahili, Saros Körfezi'nde sportif amaçlı olta balıkçılığı ve zıpkınla balıkçılık yapılan yerler arasındadır.

Enez Sahili: Edirne'nin kıyıda yer alan tek ilçe merkezidir. Sınırdaki yer alması uzun yıllar askeri ve yasak bölge kapsamında ele alınmasına ve yerleşmenin geri kalmasına sebep olmuştur. Yasak bölge kapsamından çıkarılması başta ilçe merkezinden yaklaşık sekiz km uzaklıkta yer alan sahil kesimi olmak üzere ilçenin turizm anlamında gelişmesine neden olmuştur.

Enez kıyı kesiminde yaklaşık 3000 civarında yazlık sayfiye konut bulunmaktadır. Tarihi ve doğal turistik değerleri olan Enez, son yıllarda yaz aylarında ciddi bir yoğunluk yaşamakta, nüfusu 50.000'ler seviyesine gelmektedir. Enez ekonomisine ciddi bir katkı sağlayan deniz turizmi hızla gelişmektedir. İlçe merkezinde ve sahilde iki otel ve dört motelde toplam 355 adet yatak kapasitesi vardır. Ayrıca sahilde İstanbul Üniversitesi (Prof. Dr. Nazım TERZIOĞLU Sosyal Tesisleri) ve Trakya Üniversitesi'ne (Enez Öğrenci Eğitim ve Dinlenme Tesisleri) ait yazlık kamplar bulunmaktadır. Bu iki kampın yatak kapasitesi 600'dür. Daha çok balıkçılık amaçlı kullanılan bir limanı olup, yaz aylarında yatlarla tahsis edilmektedir. Yaklaşık 600 yat kapasiteli limanın tamamen yat limanına dönüştürülmesi çalışmaları devam etmektedir.

Harita 1.7. Araştırma Sahasında İdari Duruma Göre Yerleşmeler.

1.3. EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.3.1. Tarım ve Hayvancılık

Edirne İli'nde en önemli ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. Sektörün istihdam oranı giderek azalmasına karşın % 49 gibi yüksek bir oranla tarım istihdam açısından önemini korumaktadır.²⁸⁹

Tablo 1.34. Edirne İli'nde Toplam İstihdam İçinde Tarımın Payı.

Sayım yılı	1980		1985		1990		2000	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Toplam istihdam	197.249		206.171		218.788		196.389	
Tarım	128.901	65,3	125.451	60,8	130.797	59,8	97.404	49,7
Sanayi	13.441	6,8	16.000	7,8	16.972	7,8	17.688	9,0
İnşaat	5.395	2,7	5.506	2,7	6.711	3,0	5.925	3,0
Hizmet	48.943	24,9	58.616	28,4	63.472	29,0	74.895	38,1
İyi tanımlanmamış faaliyetler	569	0,3	598	0,3	836	0,4	477	0,2

Kaynak: D.İ.E., 2000, Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 22, Edirne, Yay No: 2528, D.İ.E. Matbaası, Ankara, s. 53.

Edirne İli'nin toplam yüzölçümü 627.595 hektardır. 2008 yılı istatistik çalışmaları sonuçlarına göre bu alanın 370.015 hektarı tarım arazisi, 104.502 hektarı orman arazisi, 57.985 hektarı ise çayır-mera arazisidir. Tarım dışı alan ise 77.290 hektardır.

Tablo 1.35. Edirne İli Arazi Varlığı.

KULLANILIŞ BİÇİMİ	ALAN (HA)	YÜZÖLÇÜMÜNE ORANI (%)
Tarımsal Alan	370.015	60,68
Ormanlık Alan	104.502	17,14
Çayır- Mera Alanı	57.985	9,51
Tarım Dışı Alan	77.290	12,67
Toplam Tarımsal Alan	609.791	100

Kaynak: Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Bitkisel Üretim Verileri.

²⁸⁹ Mustafa Şimşek, *Edirne Uygun Yatırım Alanları Araştırması*, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Araştırma Müd. Yay., Ankara 2000, s. 54.

Edirne’de işlenen tarım alanları (370.015 hektar), toplam İl yüzölçümünün % 60,68’ini oluşturmaktadır. Edirne İli’ndeki tarımsal arazinin 355.947 hektarı tarla alanı olup, toplam tarımsal alanın % 96,2’ini oluşturmaktadır. Bu alanın; 91.875 hektarında sulu tarım, geriye kalan 278.140 hektarında ise kuru tarım yapılmaktadır. Bunun yanında 10.651 hektar sebze arazisi, 3.416 hektar ise meyve arazisidir.²⁹⁰

Tablo 1.36. Edirne İli’nde Tarımsal Arazilerin Kullanımına Göre Dağılımı.

KULLANILIŞ BİÇİMİ	ALAN (HA)	YÜZÖLÇÜMÜNE ORANI (%)
Tarla Arazisi	355.947	96,2
Sebze Arazisi	10.651	2,88
Meyve Arazisi	3.416	0,92
Toplam Tarımsal Alan	370.015	100

Kaynak: Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Bitkisel Üretim Verileri.

İlin en geniş arazi varlığına sahip İlçeleri sırayla, Uzunköprü, Keşan, Merkez İlçe, Lalapaşa, İpsala ve Havsa’dır.

Edirne İli tarım alanlarının 38.844 hektarı Devlet Su İşleri Bölge Teşkilatı tesisleri, 37.337 hektarı ise Valilik İl Özel İdaresi tesisleri ve halk sulaması olmak üzere toplam 76.181 hektar arazi sulanmaktadır.

Buğday ve ayçiçeği, Edirne denilince akla ilk gelen tarım ürünleridir. Bu iki ürün tarla alanlarının % 93’ünde iki münavebe şeklinde ekilmektedir. Buğday ve ayçiçeğinin ardından çeltik tarımı gelmektedir. Çeltik genellikle Meriç, Ergene ve Tunca havzalarında sulanabilen alanlarda üretilmektedir.

Edirne’nin Türkiye toplam ayçiçeği üretimindeki payı yaklaşık % 27’dir. Ayçiçeği alımı işlenmesi ve pazarlamasıyla uğraşan 110 bini aşkın üyeli Trakya Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği’nin (Trakya Birlik) merkezi Edirne’de bulunmaktadır.

Türkiye’nin toplam çeltik üretiminin yaklaşık % 49,3’ini, buğday üretiminin % 5,1’ini Edirne karşılar. Diğer önemli bitkisel ürünler arasında şekerpancarı, arpa, üzüm, karpuz, kavun, fasulye, soğan sayılabilir. Ayrıca yulaf, mısır, fiğ, yonca gibi yem

²⁹⁰ Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Arazi Kullanım Durumu Verileri, Edirne.

bitkileri ile başta domates olmak üzere diğer sebzeler de mahalli ihtiyacı karşılamak üzere üretilmektedir. Bunun yanında dekar başına geliri oldukça yüksek olan seracılık ilde gelişmektedir.²⁹¹

Tablo 1.37. Edirne İli'nde Üretimi Yapılan Tarla Bitkileri.

TARIM ÜRÜNÜ		EKİLİ ALAN (HEKTAR)	REKOLTE (TON)	VERİM (KG/DA)
TAHİL	Buğday	1.734.253	920.198	531
	Çeltik	407.487	371.600	912
	Arpa	66.200	34.880	527
	Tiritikale	12.980	6.603	509
	Yulaf	250	87	350
BAKLAGİLLER	Nohut	1.600	230	144
	Kuru Fasulye	3.268	601	184
YEM BİTKİLERİ	Fiğ (Ot)	12.870	5.262	409
	Hayvan Pancarı	78	355	4.551
	Yonca (Kuru Ot)	14.600	14.040	962
	Korunga (Kuru Ot)	398	76	192
ENDÜSTRİ BİTKİLERİ	Ayçiçeği	1.150.707	258.425	225
	Şekerpancarı	15.550	87.925	5.654
	Tütün	50	15	300
	Susam	900	57	63

Kaynak: Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Bitkisel Üretim Verileri.

Fotoğraf 1.20. Edirne'deki Çeltik Tarlalarından Bir Görünüm.

²⁹¹ Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Tarımsal Üretim Verileri, Edirne.

Tablo 1.38. Edirne İli'nde Yetiştirilen Sebze ve Meyveler.

TARIM ÜRÜNÜ		REKOLTE (TON)	EKİLİ ALAN (HEKTAR)
SEBZELER	Domates	10.660	32.860
	Fasulye (Taze)	2.364	1.685
	Bezelye (Taze)	750	296
	Biber (Dolmalık)	1.161	1.099
	Biber (Sivri)	3.900	4.055
	Bamya (Taze)	1.457	598
	Sarımsak (Taze)	411	278
	Kabak (Sakız)	440	394
	Soğan (Taze)	2.270	2.965
	Hıyar	1.420	2.572
	Havuç	418	483
	Marul (Göbekli)	565	381
	Marul (Kıvırcık)	1.202	855
	Turp	348	311
	Karnabahar	575	520
	Bakla (Taze)	590	178
	Lahana (Beyaz)	1255	2.760
	Patlıcan	2.516	4.251
	Lahana (Kırmızı)	220	393
	Karpuz	31.290	111.445
	Ispanak	2.140	2.236
	Kavun	22.849	54.929
	Pırasa	1.820	4.035
Bal Kabağı	450	1.084	
MEYVELER	Üzüm (Sofrahk)	9.133	3.416
	Üzüm (Şaraplık)	6.557	
	Armut	1.754	
	Elma	3467	
	Erik	950	
	Ceviz	907	
	Şeftali	835	
	Ayva	446	
	Kayısı	351	
	Kiraz	348	
	Badem	292	
	Dut	243	
	Vişne	152	

Kaynak: Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Bitkisel Üretim Verileri.

Tablolardan da anlaşılacağı üzere Edirne İli'nde birçok tarımsal ürün yetiştirilmekle birlikte bu ürünler genellikle Edirne İli'nde ve yakın çevrede tüketilecek kadar yetiştirilmekte olup, Türkiye ekonomisinde önemli bir paya sahip değildir. Özellikle tarımda alternatif ürünler ortaya çıkarmayı hedefleyen devlet destekli projeler ile tarımın geliştirilmesi planlanmaktadır.

Edirne'de bitkisel üretimin yanında önemli tarımsal faaliyetlerden biri de hayvancılıktır. Araştırma sahasındaki hayvancılık faaliyetleri; büyükbaş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık, arıcılık, kümes hayvancılığı ve balıkçılık şeklinde beş grupta ele alınabilir.

Edirne'de büyükbaş hayvancılık çoğunlukla ahır hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Süt hayvancılığının yapıldığı mandıralar yaygındır. Bununla birlikte az sayıda et üretiminin yapıldığı besi çiftliği de bulunmaktadır.

İldeki toplam büyükbaş hayvan sayısı 146.258 olup, bunların çoğunluğunu yüksek süt verimine sahip Kültür Irkı ve Kültür Melezi hayvanlar oluşturmaktadır. Yerli diye tabir edilen ve daha çok mera hayvancılığında beslenen yerli hayvan ırkı sayısı oldukça azdır. Bu durum hayvancılığın İntensif (modern) olarak yapıldığının bir göstergesidir. Süt üretimi yaklaşık olarak yılda 160.000 ton civarındadır.

Tablo 1.39. Edirne İli'nde Büyükbaş Hayvan Varlığı.

BÜYÜKBAŞ HAYVANLAR	ADET
Kültür Irkı	76.102
Kültür Melezi	64.353
Yerli	5.704
Manda	99
TOPLAM	146.258

Kaynak: Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Hayvansal Üretim Verileri.

Edirne'de küçükbaş hayvancılık bireysel yetiştiriciler tarafından kırsal kesimde yapılmaktadır. Küçükbaş hayvancılıkta koyun yetiştiriciliği ön planda olup, 175.933 adet yerli cins koyun, 9.148 adet ise merinos cinsi koyun bulunmaktadır. Bunun yanında

49.495 adet kıl keçisi bulunmaktadır. Keçi sayısının az olması ilin topoğrafik koşullarıyla ilgilidir.²⁹²

Tablo 1.40. Edirne İli'nde Küçükbaş Hayvan Varlığı.

KÜÇÜKBAŞ HAYVANLAR	ADET
Koyun (Yerli)	175.933
Koyun (Merinos)	9.148
Keçi (Kıl)	49.495
TOPLAM	234.576

Kaynak: Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Hayvansal Üretim Verileri.

Fotoğraf 1.21. Turizm Sezonu Öncesinde Turistik Bir Tesisin Bahçesinde Otlayan Küçükbaş Hayvanlar.

Hayvansal üretimde canlı hayvan sevkiyatlarının kontrol altına alınması, piyasanın kontrollü, üreticinin ürününün değerini bulması ve hayvan sevkiyatının daha

²⁹² Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Hayvansal Üretim Verileri, Edirne.

az maliyetli ve basit hale gelmesi amacıyla 2003 yılında Edirne Merkez İlçe’de Edirne Ticaret Borsasına bağlı faaliyet gösteren Canlı Hayvan Borsası ve Et Ürünleri Entegre Tesisi kurulmuştur. Keşan ve Havsa ilçelerinde de canlı hayvan pazarı bulunmaktadır.²⁹³

Edirne İli’nde yük hayvanı sayısı oldukça azdır. Bu durum çiftçilerin gelir düzeyinin yüksek olması ve modern tarım araçlarına sahip olmaları ile topoğrafya koşullarının sadeliğiyle açıklanabilir.

Tablo 1.41. Edirne İli Yük Hayvanları Sayısı.

YÜK HAYVANLARI	ADET
At	1150
Katır	10
Eşek	1170
TOPLAM	2330

Kaynak: Edirne Tarım İl Müdürlüğü
2008 Hayvansal Üretim Verileri.

Edirne İli kümes hayvancılığı açısından incelendiğinde kümes hayvanlarının genellikle çiftliklerde diğer hayvanlarla birlikte yetiştirildiği görülmektedir. Bunun yanında az sayıda sadece kümes hayvanı yetiştirilen modern kümesler de bulunmaktadır. İlde kümes hayvanı olarak en fazla yumurta tavuğunun beslendiği görülmektedir.

Tablo 1.42. Edirne İli’nde Kümes Hayvanları Varlığı.

KÜMES HAYVANLARI	ADET
Yumurta Tavuğu	221.843
Et Tavuğu	23.235
Hindi	13.322
Kaz	11.113
Ördek	15.895
TOPLAM	285.408

Kaynak: Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008
Hayvansal Üretim Verileri.

²⁹³ Trakya Kalkınma Ajansı, *TR21 Trakya Bölge Planı Taslağı 2010-2013*, Tekirdağ 2010, s. 51.

Edirne’de zengin bitki örtüsü varlığı Arıcılık için önemli bir potansiyelin oluşmasını sağlamaktadır. İlde yıllardır icra edilen arıcılık faaliyetleri 2004 yılında Arıcılığı Geliştirme Projesi ile Arıcılar Birliği ve Bal Üreticileri Birliğinin kurulmasıyla son yıllarda daha da gelişmeye başlamıştır. Günümüzde 248 köyü bulunan Edirne’nin 243 köyünde arıcılık yapılmakta olup, 50.000 e yakın kovan bulunmaktadır. 2008 yılı itibariyle Edirne’de 764.413 Kg Bal, 59.468 Kg Bal Mumu üretilmiştir.

Tablo 1.43. Edirne İli Arıcılık Verileri.

ARICILIK	MİKTAR
Arıkovanı Sayısı (Eski Usul)	6.773 ADET
Arıkovanı Sayısı (Yeni Usul)	41.139 ADET
Arıcılık Yapan Köy Sayısı	243
Doğal Bal Üretimi	764.413 (KG)
Balmumu Üretimi	59.468 (KG)

Kaynak: Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Hayvansal Üretim Verileri.

Fotoğraf 1.22. Saros Körfezi Kıyıları’nda Arı Kovanları.

Edirne'deki balıkçılık faaliyetlerini tatlı su balıkçılığı ve deniz balıkçılığı şeklinde ikiye ayırabiliriz. İlde yer alan nehir, göl ve göletler ile kültür balıkçılığının yapıldığı çiftliklerde 2008 yılında toplam 38.446 kg tatlı su balığı üretimi yapılmış olup, Enez ve Keşan ilçeleri kıyı kesiminde ise 1.605.948 kg Deniz Balığı Üretimi yapılmıştır. Enez İlçesi'nde Su ürünleri Kooperatifi mevcut olup, deniz mahsullerinin daha iyi pazarlanmasını sağlamaktadır. Balıkçılığı geliştirmek için birtakım projeler geliştirilmektedir.²⁹⁴

Tablo 1.44. Edirne İli'nde Balıkçılık.

TATLI SU BALIĞI ÜRETİMİ	MİKTARI KG	DENİZ BALIĞI ÜRETİMİ	MİKTARI KG
Levrek	1.244	Dil Pisi	16.800
Sazan	8.664	Dülger	4.368
Sudak	1.161	Hamsi	1.510.000
Yılan	2.040	Kırlangıç	5.520
Kerevit	712	Ahtapot	44.500
Havuz Balığı	24.625	Mürekkap Balığı	24.760
TOPLAM	38.446	TOPLAM	1.605.948

Kaynak: Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Balıkçılık Verileri.

Bir köyde, bir çiftlik ya da dağ evi gibi yerlerde konaklayarak, kırsal kültürle tanışarak ve kaynaşarak bir tatil geçirme faaliyeti olarak tanımlanan turizm faaliyetlerine Kırsal Turizm denir.²⁹⁵

Yoğun ve stresli kent yaşamından uzaklaşmak ve doğal hayat özlemine gidermek isteyenler için geliştirilen, sağlık uzmanlarının beden ve ruh sağlığı açısından tavsiye ettiği bu alternatif turizm çeşidi dünyada oldukça yaygın olup, ülkemizde de giderek yaygınlaşmaktadır. Örneğin, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği tarafından altı yıl önce başlatılan "Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi Projesi" bu turizm faaliyetine örnek verilebilir. Günümüzde ülkemizin değişik yörelerindeki 60 çiftlik bu proje kapsamında yılın belirli dönemlerinde turist ağırlamaktadır.²⁹⁶

²⁹⁴ Salih Ceylan, "Fishery on the Meriç Delta, Trachia, Turkey" *The 6th Romania-Turkish Geographical Seminary: 5-14 June 2009 – Bucharest: Proceedings*, (s. 162-164), Bucharest 2009, s. 162-164.

²⁹⁵ Füsün Soykan, "Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi için Önemi", *Ege Coğrafya Dergisi*, 12, 2003, s. 12.

²⁹⁶ NTVMSBC, (4 Haziran 2010), Tarım Turizmi, Erişim Tarihi: 11.07.2010, <http://www.ntvmsnbc.com/id/25099446/>

Araştırma sahasını oluşturan Edirne İli'nde, tarımsal faaliyetlerin ön planda olmasına karşın Kırsal Turizm ve onun kapsamında icra edilen Tarım Turizmi (Agroturizm) ve Çiftlik Turizmi gibi turizm aktiviteleri bulunmamaktadır.

İlde kırsal yerleşme olarak 248 köy yerleşmesi bulunmakta olup, kasaba karakteri taşıyan altı ilçe merkezi ve 15 belde yerleşmesi bulunmaktadır. Bu yerleşmelerde tarımsal faaliyetler oldukça yoğun olarak icra edilmektedir. Bunun yanı sıra çiftlik, mandıra türü tarımsal yapılar da oldukça yaygındır. Bu bakımdan Kırsal Turizm kapsamında değerlendirilebilecek önemli bir turizm potansiyeli söz konusudur. İstanbul'a yakınlığının da bu konuda Edirne'ye sağlayacağı avantaj da dikkate alınarak Kırsal Turizm ve onun kapsamında icra edilen Tarım Turizmi ve Çiftlik Turizmi gibi turizm aktiviteleri çeşitli projeler kapsamında geliştirilebilir.

Günümüzde sürdürülebilir tarımın teminatı olarak görülen organik tarım ile kırsal turizm ve agro-ekoturizm gibi turistik aktivitelerin araştırma sahasında geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması; çevre kirliliğinin azalmasına olumlu katkı sağlayacak, ekosistemde sarsılan doğal dengeyi yeniden tesis edecek, biyo-çeşitliliği koruyacaktır.²⁹⁷

Kırsal turizmin yanı sıra ilde yiyecek-içecek alanında faaliyet gösteren turistik tesisler tarım ve hayvancılık sektöründen ürün talep etmekte, bu nedenle turizmi doğrudan etkilemektedir.²⁹⁸ Örneğin tava ciğeri Edirne Mutfağı'nın en çok talep gören ürünüdür. Edirne Kent Merkezi'nde tava ciğерinin günlük tüketimi yaklaşık bir ton 200 kg kadardır.

Tarımsal faaliyetler ilde turizme sağladığı potansiyelin yanı sıra birtakım olumsuz etkilerde de bulunmaktadır. Tarımsal faaliyetlerde kullanılan tarım ilaçları ve kimyasal maddelerin hidrografik kaynaklara ulaşması ekolojik bozulmalara sebep olmakta ve doğal turistik kaynakları tehdit etmektedir. Bu durum yasadışı olarak çeltik tarım alanlarının genişletme çalışmaları yapılan Enez-İpsala arası bölgede çok belirgindir. Yine ilin güney kesiminde keçi yetiştiriciliği yapılan köylerin çevresindeki ormanlık alanlarda yer yer orman tahribatı da görülmektedir.

²⁹⁷ Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, *Edirne Tarım Master Planı*, Ankara 2005, s. 105.

²⁹⁸ Gülüm Burcu Başer, *Tarım-Turizm Sektörü İlişkisi ve Trakya'da Bulunan Turizm İşletme Belgeli Tesislerde Tarımsal Ürün Talebi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2002, s. 16.

1.3.2. Sanayi

Edirne İli 1969 yılına kadar tarım ağırlıklı bir ekonomiye sahipti. Bunun yanı sıra ilde üretilen buğday, ayçiçeğinin işlendiği küçük ölçekli un ve yağ işletmeleri bulunmaktaydı. İlin 1969 yılında ‘‘Kalkınma Öncelikli Yörelere’’ kapsamına alınması ve teşvik uygulamaları, sanayinin gelişmeye başlamasını sağlamış, bu dönemden itibaren orta ve büyük ölçekli fabrikalar kurulmuştur. Ancak Edirne İli’nin 1976 yılında kalkınmada öncelikli iller kapsamında çıkarılması sanayinin hızını yavaşlatmıştır. Sanayi faaliyetleri 1990’lı yıllardan itibaren yeni bir gelişme sürecine girmiş, tekstil alanında üretim yapan tesisler açılmaya başlamıştır.

Edirne İli’nde bulunan sanayi işletmelerinin büyük bir bölümü çeltik, un, yağ ve süt ürünleri konusunda faaliyet gösteren işletmelerden oluşmaktadır. Ayrıca ilde yetiştirilen çeltiğin pirince işlenebilmesi amacıyla çok sayıda çeltik işleme fabrikası da bulunmaktadır.²⁹⁹

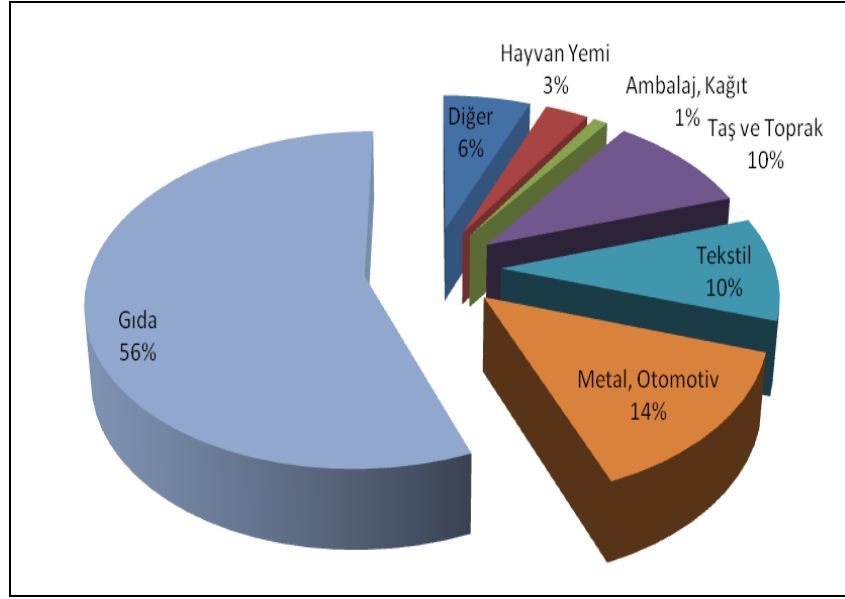
İlin en hızlı gelişen ilçeleri Edirne Merkez İlçe ve Uzunköprü İlçesi’dir. Özellikle Uzunköprü İlçesi’nde yağ ve çeltik işleme konusunda faaliyet gösteren çok sayıda işletme bulunmaktadır.

Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü verilerine göre ilde 251 adet sanayi işletmesi bulunmaktadır. Bunların 48 tanesi büyük sanayi işletmesi statüsündedir.

İldeki sanayi tesislerinin 141 adedi (% 56’sı) gıda sanayi işletmesi olup, bunların 31 adedi çeltik işleme fabrikasıdır. Geriye kalanlar ise yetiştirilen tarımsal ürünlerin işlendiği un ve yağ fabrikalarıdır. Ayrıca ilde hayvancılığın yaygın olması süt üretimini de arttırmıştır. Buna bağlı olarak ilde süt ürünleri işleyen çok sayıda mandıra bulunmaktadır. Bununla birlikte ilde 36 adet metal ve otomotiv sanayi, 24 adet tekstil, 25 adet taş ve toprak sanayi (14’ü adet maden), iki adet ambalaj ve kâğıt işletmesi, sekiz adet yem fabrikası bulunmaktadır. Bunların dışında faaliyet gösteren fabrikaların sayısı da 15 adettir (Tablo 1.45. ve Şekil 1.10.).³⁰⁰

²⁹⁹ Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, *Meriç - Ergene Havzası Koruma Eylem Planı*, s. 10.

³⁰⁰ Edirne Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, 2010 Verileri, Edirne.

Şekil 1.10. Edirne İli'nde Sanayinin İş Kollarına Göre Dağılımı.

Tablo 1.45. Edirne İli'ndeki Sanayi Tesislerinin İlçelere Göre Dağılımı (2009).

Sektör	Edirne Merkez	Uzunköprü	İpsala	Keşan	Meriç	Enez	Lalapaşa	Havsa	Toplam
Tekstil	10	1	1	5	-	-	1	6	24
Gıda	18	61	22	27	4	2	-	7	141
Metal, Otomotiv	8	18	-	9	-	-	-	1	36
Taş ve Toprak	6	2	-	11	-	3	1	2	25
Ambalaj, kağıt	1	-	-	-	-	1	-	-	2
Hayvan Yemi	1	3	1	2	-	-	-	1	8
Diğer	11	1	-	3	-	-	-	-	15
Toplam	55	86	24	57	4	6	2	17	251

Kaynak: Edirne Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü 2010 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Edirne İli'ndeki sanayi kuruluşlarının %14'ü büyük ölçekli, % 18'i orta ölçekli, % 44'ü küçük ölçekli, % 24'ü çok küçük ölçekli sanayi tesisi statüsündedir.

Sanayi tesislerinin bir kısmı Edirne Merkez İlçe'de ve Keşan İlçesi'nde bulunan Organize Sanayi Bölgelerinde bulunmaktadır. Bununla birlikte sanayi tesislerinin bir kısmı taşıma ve ulaşım kolaylığı nedeniyle D-100 Karayolu üzerinde yoğunluk

kazanmıştır. Uzunköprü Organize Sanayi Bölgesi kuruluş çalışmaları devam etmektedir.

Edirne Merkez İlçe’de iki, Keşan, Uzunköprü, Meriç, Havsa ilçelerinde birer olmak üzere altı küçük sanayi sitesi bulunmaktadır. Ayrıca Uzunköprü II. kısım, Süloğlu, Lalapaşa, İpsala ilçelerinde de küçük sanayi sitesi kurulum çalışmaları devam etmektedir.³⁰¹

Edirne İli’nin ekonomisi tarım ağırlıklı olup, sanayi açısından Marmara Bölgesi’nin en geri kalmış illerinden biridir. Gelişmekte olan il sanayisi de tarımsal ürünlerin işlendiği tarıma dayalı sanayi işletmelerinden oluşmaktadır. Sanayi tesislerinin hava, su, toprak ve gürültü kirliliği gibi çevresel etkileri bulunmaktadır. Bu etkileri başta ildeki tarım toprakları üzerinde görülebilir. Bununla birlikte sanayi tesislerinin turizm alanına etkisi çok belirgin değildir.

Sanayi tesislerinin turizme yönelik olumsuz etkileri yalnızca Saros Körfezi Kıyıları’nda yer alan Mecidiye Beldesi’nde görülür. Sahile inen yolda bulunan taş ve kireçtaşı ocakları sahil yolunun sürekli bozulmasına ve doğa manzarasının bozulmasına neden olmaktadır. Yine sahil yerleşmelerinde inşaat sektöründe yapı malzemesi olarak kullanılmak üzere kaçak kum çıkarımı plajlara zarar vermektedir.

Bununla birlikte İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Metropolitan Planlama Merkezi’nce hazırlanan Trakya Kalkınma Birliği Planı (TRAKAB) projesiyle kademe kademe İstanbul’un sanayisinin ve nüfusunun Trakya’ya taşınması hedefleniyor. Bu projenin uygulanması başta ildeki tarım toprakları üzerinde olmak üzere sanayinin birtakım olumsuzluklarını beraberinde getirecek, kuşkusuz bundan turistik kaynaklar ve turizm etkilenecektir.

1.3.3. Ticaret

Bir sınır ili olan Edirne, Türkiye’nin Avrupa’ya açılan kara ve demiryolu sınır kapılarına sahiptir. Ulaşım açısından sahip olduğu bu elverişli konumu ilde ticari açıdan zengin bir potansiyelin oluşmasını sağlamıştır.³⁰² D-100 Karayolu’nun Ortadoğu

³⁰¹ Kubaş, s. 74.

³⁰² Emel Güler Gönenç, Nevin Altuğ,, “Trakya Bölgesi’nde Turizmin Ticarete Etkisi” *Keşan Sempozyumu: 15-16 Mayıs 2003 – Keşan: Bildiriler*, (s. 143), Edirne 2006.

lkeleri ile bağlantısının tamamlanması transit taşımacılığı ve ticaret sektörünü geliştirmiştir.³⁰³ Bunun yanı sıra yurt dışına çalışmaya giden işçilerimizin Türkiye'ye giriş ve çıkışlarını uzun yıllar karayoluyla Edirne üzerinden yapmaları da ticaretin gelişmesini sağlayan bir diğer etkindir. Özellikle Edirne Kent Merkezi uzun yıllar yaz aylarında gurbetçi diye ifade edilen yurtdışında yaşayan işçilerimizin tatil hareketliliğinden ticari anlamda istifade etmiştir.

Ancak 1992 yılında TEM Otoyolu'nun tamamlanmasının ardından İstanbul'a 2,5-3 saat gibi kısa bir sürede ulaşımın sağlanması gurbetçilerin önemli bir kısmının konaklamada İstanbul'u tercih etmelerini sağlamıştır.

Edirne'de günümüzde dar kapsamlı yürütülmesine karşın önemli bir sınır ticareti potansiyeli bulunmaktadır. Kısa bir dönem Bulgaristan ile ülkemiz arasında Sınır Ticareti yoğun olarak icra edilmiştir. Sınır ticareti, Edirne'de 19 Mart 1997 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Bakanlar Kurulu Kararıyla uygulanmış, üç yıl gibi kısa bir sürenin ardından 28/04/2000 tarih ve 2000/364 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'yla son verilmiştir. Bu dönemde başvurusu uygun görülen 158 gerçek ve tüzel kişiye sınır ticareti belgesi verilmiştir. Edirne Valiliği'ne toplam 321 adet ithalat talebi başvurusu yapılmış olup, bunlardan 285'ine ithalat uygunluk belgesi verilmiş, 22 milyon 927 bin 924 \$'lık ithalat gerçekleştirilmiştir.³⁰⁴

Bulgaristan vatandaşları Edirne Kent Merkezi'nde yakın bir zamanda restore edilerek ibadete açılan iki kiliseyi ve Balkan Savaşları mekânlarını ziyaret etmekte, Yunanlılar ise alışveriş için daha ekonomik buldukları için kente gelmektedirler. Ayrıca Bulgaristan ve Yunanistan'da yaşayan soydaş Batı Trakya Türkleri genellikle yaz ve son bahar aylarında Edirne Merkez İlçe, Keşan ve İpsala'da kurulan pazar ve çarşılarda yörede düğün alışverişi diye tabir edilen bir tür sınır ticareti alışverişi yapmaktadırlar. Bu alışveriş yörede ticari faaliyetleri önemli derecede canlandırmaktadır.

³⁰³ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 438.

³⁰⁴ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 441.

Fotoğraf 1.23. İpsala Pazarından Bir Görünüm.

Bununla birlikte 2001 yılında Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye Dış İşleri Bakanlıkları sınır ticareti ve turizmi anlaşması imzalamışlardır. Protokol kapsamında Edirne'ye ‘‘Balkan Ülkeleri Ticaret Merkezi’’ kurulması ve vatandaşların karşılıklı seyahatlerini kolaylaştıracak vize uygulamalarına geçişi planlanmış ancak şimdiye kadar somut bir adım atılmamıştır.³⁰⁵ Bölge ülkeleriyle 2004 yılından sonra yapılan Sınır Ötesi İşbirliği ve Bölgesel İşbirliği Programları çerçevesinde sınır turizmi ve sınır ticaretini geliştirme konularının ağırlıkta yer aldığı küçük çaplı çeşitli projeler AB fonlarınca desteklenmiştir.

Edirne'deki fabrikalarda üretilen mallar hem yurt içine hem yurt dışına (tekstil gibi) gönderilmektedir. Ayrıca tarım ürünleri (ayçiçeği yağı, buğday unu ve pirinç) satılıp, daha çok dayanıklı tüketim malları alınmaktadır.³⁰⁶

Edirne İli ve ilçelerinde toplam 1.752 adet şirket olup, bunların 1.519'u limited şirketi, 135'i anonim şirketi, 98'i ise kolektif şirkettir.³⁰⁷ Edirne'de faaliyet

³⁰⁵ Güler Gönenç, Trakya Bölgesi'nde Turizmin Ticarete Etkisi, s. 145.

³⁰⁶ Edirne Valiliği, 2005 İl Yıllığı, s. 441.

³⁰⁷ Edirne Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, 2010 Verileri, Edirne.

göstermesine rağmen şirket merkezi İstanbul'da bulunan fabrikalar da mevcuttur. Edirne Ticaret ve Sanayi Odası verilerine göre bu şirketlerin 102'si turizm ve ilgili alanlarda faaliyet göstermektedir.³⁰⁸ Bu şirketlerin büyük çoğunluğu otel, pansiyon, restoran, lokanta, kafeterya vb. türdeki işletmelerdir. Bu işletmelerin yanı sıra araştırmanın ilerleyen bölümlerinde de ayrıntılı olarak yer verilecek olan özellikle tarihi çarşılarında faaliyet gösteren el sanatları ve hediyelik eşya imalatı şirketleri de araştırma sahasındaki turizm ile ticaret arasındaki etkileşimi ortaya koyan unsurlar arasındadır.

1.3.4. Madencilik ve Enerji Kaynakları

Madenciliğin Edirne ekonomisinde önemli bir yeri bulunmamakta olup, il ekonomisindeki payı da her geçen gün azalmaktadır. Örneğin il gayri safi millî hâsılası içindeki payı 1987 yılında % 8,3 iken 1998 yılında bu oran % 1,7'ye kadar gerilemiştir. Bunun yanı sıra faal nüfusun % 9,4 gibi düşük bir oranı madencilik sektöründe çalışmaktadır.³⁰⁹

İlde 35 adet arama ruhsatlı, 32 adet işletme ruhsatlı, dört adet işletme imtiyazlı maden sahası bulunmaktadır. İlde maden kömürü, gümüş, fosfat, bakır, bizmut, altın, fluorit, kuvars, kuvars kumu ve kristalleri, mermer, traverten, alüminyum, kuvarsit, fosfor tuzu, bentonit gibi madenler bulunmaktadır.³¹⁰

Edirne İli'nde ekonomik önemi olan ve işletilen başlıca maden linyittir. Toplam 40 milyon ton linyit rezervine sahip olup, bu rezervler ağırlıklı olarak Uzunköprü ve Keşan ilçeleri civarında bulunmaktadır.

Merkez, Keşan, Enez ilçelerinden çıkarılan kömür kapalı işletmeler ile çıkarılmakta, Uzunköprü İlçesi'nde ise bu işletmelerin % 60'ı açık işletme, % 40'ı ise kapalı işletme durumundadır.

Edirne İli dâhilinde çıkartılan kömürün % 35'i sanayi tesislerinde ve meskenlerde yakacak olarak tüketilmektedir. Geri kalan % 65'lik kısmı ise Pınarhisar Çimento Fabrikası, Akçimento Büyükçekmece Fabrikası ve diğer illerde ısınma amaçlı enerji olarak kullanılmaktadır. Bu kömürlerin nakli karayolu taşımacılığı ile yapılmaktadır.

³⁰⁸ Edirne Ticaret ve Sanayi Odası 2010 Kurum Verileri, Edirne.

³⁰⁹ Şimşek, s. 54.

³¹⁰ Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, s. 157.

Linyit rezervi Demirhanlı'da 75 milyon ton, Keşan'da beş milyon ton, Meriç Karayusuflu'da 10 milyon ton, Uzunköprü Harmanlı'da 14,5 milyon ton, Enez Çavuşköy'de 1,5 milyon ton olmak üzere toplam 106 milyon tondur. İlde çıkarılan linyit kömürleri genellikle ilin ihtiyacını karşılamaktadır.

Edirne İli'nde 153 milyon ton rezervi bulunan kaliteli bentonit kaynakları Enez İlçesi yakınlarında bulunmaktadır. İlde çimento hammaddesi olarak kullanılan kireç taşı Lalapaşa İlçesi yakınlarında bulunmaktadır. Toplam rezerv 72.750.000 ton olarak tahmin edilmektedir. Ayrıca yine Lalapaşa İlçesi yakınlarında fosfat ve florit kaynakları bulunmaktadır. Edirne İli'nde işletilmeyen altın ve gümüş kaynakları bulunmaktadır.³¹¹

Enerji kaynakları açısından incelendiğinde Edirne İli'nin Hamitabat Doğal Gaz Çevrim Santrali'nden Enterkonnekte Sistemine bağlı enerji kullandığı görülmektedir.

Mesken ve işyerlerinin ısıtılmasında yaygın olarak ilde çıkarılan kömür kullanılmaktadır. Ayrıca bölgede bulunan sanayi kuruluşlarında kömür kullanılmaktadır.

Lalapaşa, Süloğlu, Havsa, Uzunköprü ve Meriç ilçelerinde yılda 100 ster yakacak odun kullanılmakta olup, bu odunlar devlet ormanlarımızda tedarik edilmektedir. Tüketilen odun daha çok meşe ve diğer yapraklı türlerdir.

Saros Körfezi Kıyıları rüzgâr enerjisi bakımından önemli potansiyele sahip olup, son yıllarda Enez İlçesi'nde de rüzgâr enerjisinden elektrik üreten santraller kurulmaya başlanmıştır.

Edirne İli'nde kullanılan elektrik enerjisine ait rakamlar incelendiğinde toplam tüketilen enerjinin % 50'si sanayi tesislerinde kullanıldığı görülmektedir.³¹²

Başta belirtildiği gibi madencilik ve enerji kaynakları üretimi ilde yoğun olarak yürütülen faaliyetler arasında değildir. Maden ocakları da turizm faaliyet alanlarının oldukça uzağında yer almaktadır. Bu bakımdan ilde turizm faaliyetlerine karşı olumsuz bir etkileri de söz konusu değildir. Ancak İlde bulunan linyit ocaklarında ilkel yollarla üretim yapılmaktadır. Bu sebeple madencilerinde can kaybına neden olan kaza olaylarına sık sık rastlanmaktadır. En son 7 Temmuz 2010 tarihinde Keşan İlçesi

---

³¹¹ Kubaş, s. 77.

³¹² Kubaş, s. 78.

Küçükdoğanca Köyü'nde bulunan maden ocağında çıkan yangın sonucu oluşan göçüğün altında üç maden işçisi can vermiştir. Kazanın ardından 5-6 ay gibi uzun bir süre geçmiş olmasına karşın maden işçilerinin cenazelerine henüz ulaşılammıştır. Bu durum ocaklarda madencilik standartları açısından geri kalmış bir şekilde üretim yapıldığının göstergesidir.

Fotoğraf 1.24. Enez Rüzgâr Enerjisi Santrallerinden Bir Görünüm.

İKİNCİ BÖLÜM

EDİRNE İLİ'NDE TURİZM

2.1. EDİRNE'DE TURİZMİN TARİHÇESİ

Araştırmanın ilk bölümünde de vurgulandığı üzere Edirne İli coğrafi konum olarak İstanbul'dan Avrupa'ya açılan yolların kesişme noktasında yer almaktadır. Bu sebeple tarih boyunca il toprakları İstanbul'a varmadan önceki son duraklama yeri ya da İstanbul'dan ayrılanlar için ilk konaklama yeri olmuştur.

Osmanlı idaresine geçmesinin ardından başkentini Edirne'ye taşınması, Edirne'nin merkezilik özelliğini ve kentsel çekim gücünü arttırarak hinterlandını genişletmiş, kent ve çevresinin daha çok büyümesine ve gelişmesine neden olmuştur. Edirne uzun yıllar hem Osmanlı Devleti'nin hem de Avrupa'nın en büyük kentleri arasında yer almıştır.³¹³

Günümüzdeki motel fonksiyonunu gören hanlar ve kervansaraylar ile yine geçmişte günümüzün alışveriş merkezleri konumundaki bedesten, arasta ve çarşılar kentlerin en önemli çekim alanları arasındaydı.³¹⁴

Edirne'de Osmanlı'dan günümüze kalan kervansaray, bedesten, han, çarşı, arasta türü ticari yapılar, geçmişte turistik faaliyetleri destekleyen altyapı tesisleriydi. Bu tesisler Edirne'deki turistik faaliyetlerin tarihi kanıtları özelliğindedir. Araştırma sahasında geçmişte 60 civarında kervansaray, çarşı, bedesten ve han tipi tarihi yapı bulunmaktaydı.³¹⁵ Edirne'de modern konaklama tesisleri yapılmaya başlandığı dönemde de bu yapılar konaklama tesisi olarak kullanılmıştır. Kentte 1860 yılında açılan ilk otel olan Auberge de l'Etoile'de geleneksel bir han yapısı üzerine inşa edilmiştir.³¹⁶ Günümüzde Rüstem Paşa Kervansarayı ve Taş Han otel olarak kullanılmaktadır.

Bunların yanı sıra Edirne ve diğer Balkan kentlerinin verimli topraklarında üretilen tarımsal ürünler ve mallar, Edirne pazar ve panayırlarında pazarlanmaktaydı.³¹⁷

---

³¹³ Tuğlacı, s. 104.

³¹⁴ Mesut Orhan Sezgin, *Genel Turizm (Turistik Kavramlar-Ekonomi-Pazarlama-Turizm Mevzuatı)*, Tütibay Yay., Ankara 1995, s. 24.

³¹⁵ Tosyavizade, s. 68-69.

³¹⁶ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 490.

³¹⁷ İ. Sezgin, s. 27.

Tarihteki işlevselliğini yitirmiş olmasına karşın, ilçe merkezlerinde panayır geleneği devam etmektedir.

Başkentten Edirne'den İstanbul'a taşınması sonucu Edirne'deki idari ve ticari hareketlilik yavaşlamış, ancak 16. ve 17. yüzyıllarda Edirne ve çevresi Osmanlı Devleti'nin en büyük yerleşim alanlarından biri olma özelliğini sürdürmüştür.³¹⁸ Edirne'de bulunan birçok önemli tarihi eserin 1453'ten sonra yapılmış olması, kentin İstanbul'un fethi sonrasında da Osmanlı Devleti açısından koruduğu önemin en önemli göstergesidir.³¹⁹

Edirne'deki Avcılık ve Av sporu faaliyetleri de geçmişi çok eski tarihlere uzanan turistik etkinlikler arasındadır. Edirne ve çevresinin göçmen kuşların geçiş güzergâhında yer alması ve sahip olduğu zengin fauna (tavşan, tilki vb.) nedeniyle saha geçmişte de avcılık açısından değerlendirilmekteydi.

Edirne, 17. yüzyılda Sultan I. Ahmet ile birlikte Osmanlı Padişahlarında başlayan süreklilikle avcılık geleneğiyle hanedan ve devlet büyüklerinin mesire ve konuklarını ağırlama yeri olmuştur. Bu dönemde Edirne çevresindeki mesire yerleri ve avlaklar güzel köşklemlerle donatılmıştır. Padişah ve hanedan üyelerinin yanı sıra, üst düzey devlet görevlileri, bağlı beylik ve devletler ile çeşitli ülke hükümdarları ve misafirler Edirne ve çevresinde avcılık etkinliklerine katılmışlardır.³²⁰

Osmanlı Dönemi'nde üst düzey devlet adamları ve halk arasında da yaygın olan avcılık ve av turizmi etkinlikleri cumhuriyetle birlikte azalmıştır. Sınır bölgesi olması ve il topraklarının büyük bir kesiminin doğal koruma alanı olması bu durumun oluşmasında etkilidir. Araştırma sahasında avcılık günümüzde kırsal alanlarda yaşayan insanların yaz aylarında daha çok sosyal bir etkinlik tarzında yürüttüğü faaliyetler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Edirne'deki tarihi turistik etkinliklerden bir diğeri de Kırkpınar Yağlı güreşleridir. Kırkpınar, Edirne'yi Ortaköy'e bağlayan 35 km'lik yolun üzerinde Simavina (Samona)

³¹⁸ Arıkan, s. 106.

³¹⁹ Yıldırım, s. 26.

³²⁰ Mehmet Açırgan, "Edirne'de Sultanların Av Bahçesi: Hadika-i Hassa", *Acta Turcica Tematik Türkoloji Dergisi*, 1, 2009, s. 73.

ile Sarı Hızır köyleri arasında bulunan ve Balkan Savaşı'ndan sonra (1913) Yunanistan'a bırakılan Nazif Ağa Tarlası denilen çimenlik yerin adıdır.³²¹

Tarihi kaynaklara göre I. Murat Dönemi'nden itibaren bölgede yağlı güreş müsabakaları düzenlendiği anlaşılmaktadır. Sultan I. Murat, Edirne'de saraya bağlı bir güreşçi ocağı kurmuştur. Osmanlı'nın en büyük spor organizasyonu olan güreşler Sultan Abdulhamit Dönemi'ne kadar kesintisiz devam etmiştir. Rus işgallerinde yapılamayan güreşler, Balkan Savaşları sonunda Edirne ile Mustafapaşa yolu arasındaki "Virantekke" denilen yerde düzenlenmiştir.³²²

Cumhuriyet'in ardından 1924 yılında Edirne Sarayı'nda yapılmaya başlanmıştır. İlk yıllarında yöresel bir etkinlik olan güreşler zamanla ülkemizin en büyük spor etkinliklerinden biri olmuştur. Her yıl Haziran ayının son haftası ya da Temmuz ayının ilk haftasında Sarayı'nda Er Meydanı olarak adlandırılan güreş sahasında organize edilmektedir. Yağlı güreş sporu müsabakaların yanı sıra kültür ve sanat festivali şeklinde icra edilmektedir. Etkinlikler haftası, bir hafta süreyle devam etmekte olup, Edirne'nin en önemli turizm organizasyonudur.

Uzun yıllar sadece ulusal düzeyde tanınan ve iç turizm açısından değerlendirilen Kırkpınar, son yıllarda başta Belediye ve Valilik olmak üzere ilgili kurumların tanıtım çalışmalarıyla uluslararası alanda da tanınmaya başlamış, yabancı turist sayısı da hızla artmıştır. Tanıtım çalışmaları sonucunda UNESCO Somut Olmayan Mirasın Korunması Komitesi, 17 Kasım 2010 tarihinde Kenya Nairobi'de yapılan toplantısında Kırkpınar'ı UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültür Mirası Listesi'ne dâhil etmiştir.³²³

Araştırma sahasının sınır bölgesinde yer alması turistik faaliyetleri olumsuz yönde etkilemiştir. Edirne, II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkilerinin en belirgin yaşandığı yerlerden biridir.³²⁴ II. Dünya Savaşı'nın ardından dünya'da turizmin sektör olarak ortaya çıkmaya başladığı dönemlerde ise soğuk savaş nedeniyle araştırma sahasının birçok kesimi askeri yasaklı bölge kapsamına alınmış, turizmin de yer aldığı pek çok ekonomik faaliyet olumsuz olarak etkilenmiştir. Bu dönemde Saros Körfezi Kıyıları'nın

³²¹ Kubaş, s. 97.

³²² Edirne Valiliği, *Er Meydanı: Kırkpınar Geleneksel Yağlı Güreşleri*, ETUR Edirne Turizm End. ve Tic. A.Ş. Yay., Edirne 2003, s. 20.

³²³ Cihan Haber Ajansı, (28 Haziran 2010), Edirne Mutlu: Kırkpınar, Unesco Listesi'ne Girdi, Erişim Tarihi: 23.11.2010, <http://www.cihan.com.tr/>

³²⁴ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 47.

bazı kesimleri NATO tatbikat alanı kapsamında olmuş ve uzun yıllar turistik yerleşime izin verilmemiştir. İlk olarak 1970 yılında İmar ve İskân Bakanlığı tarafından turizmin gelişebileceği önemli yerlerden biri olarak belirtilen Saros Körfezi Kıyıları, bu tarihten itibaren görülen hızlı gelişim sonucunda 2006 yılında Bakanlar Kurulu tarafından Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmiştir.

Karayolu ulaşımı ve tır taşımacılığının 1950’li yıllardan itibaren hızla gelişmesi ülkemizin batıya açılan en önemli sınır kapısı olan Kapıkule’ye sahip olan Edirne’de ticaret ve turizmi olumlu yönde etkilemiştir. Almanya’da çalışan Türk işçiler 1960 ve 1970’li yıllarda yaz aylarında yurda gelişlerinde genellikle otomobillerini kullanmışlar, giriş ve çıkışlarında çoğunlukla Edirne’de konaklamışlardır.³²⁵

Bu durum 1992 yılına, TEM Otoyolu’nun yapımına kadar devam etmiştir. TEM Otoyolu’nun yapılmasının ardından Kapıkule’den İstanbul’a ulaşımın ortalama 2,5-3 saatlik bir süreye kadar düşmesi, karayolu ile yurda giriş yapan gurbetçilerin transit olarak geçmesini sağlamış, Edirne’de konaklama eğilimlerini azaltmıştır.

Daha önce de vurgulandığı üzere sınır bölgesine yakın olması, Soğuk Savaş Dönemi’nde NATO tatbikat alanı olması ve Yunanistan ile kötü ilişkiler Saros Körfezi Kıyıları’nın birçok kesiminin askeri yasaklı bölge olmasını sağlamış, turistik faaliyetleri uzun yıllar olumsuz olarak etkilemiştir.³²⁶

Yunanistan ile 2000’li yıllarda düzelmeye başlayan ilişkiler, kıyı şeridinin turizm açısından gelişiminin önünü açmıştır. Ayrıca düzelen ilişkiler paralelinde gümrük geçişlerinde yaşanan kolaylık, soydaş Batı Trakya Türklerinin Edirne çarşı ve pazarlarında yaptığı, yörede düğün alışverişi diye tabir edilen sınır ticaretini arttırmıştır.

Soğuk savaşla birlikte Bulgaristan’da yaşayan soydaşlarımızın bazıları yaşadıkları olumsuzluklar nedeniyle yurdumuza göç etmeye başlamıştır. Bu göçler 1980’li yıllarda yoğunlaşmış, 1992 yılına kadar devam etmiştir.³²⁷ Ülkemizde Bulgar göçmeni diye tabir edilen Bulgaristan’dan ülkemize göç etmiş olan 300.000 vatandaşımızın bir kısmı da Edirne’de yaşamaktadır.

³²⁵ Edirne Valiliği, *1967 İl Yıllığı*, s. 152.

³²⁶ Kenan Arınç, “Türk-Yunan Anlaşmazlığına Jeopolitik ve Jeostratejik Bir Yaklaşım”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 7, 1997, s. 152-153.

³²⁷ Turhan Çetin, “Bulgaristan’daki Soydaşlarımızın Türkiye’ye Göç Etme Süreçlerini Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 8 (1), 2008, s. 57.

Post-sosyalist dönem sonrasında Bulgaristan'la düzelen ilişkiler Türkiye'de yaşayan Bulgaristan göçmeni vatandaşlarımız ve Bulgaristan'da yaşayan akrabaları arasında yaşanan karşılıklı ziyaret ve turizm hareketliliğini arttırmıştır. Türkler arasında yaşanan bu hareketliliğin yanı sıra Bulgaristan'da yaşayan Bulgarların da Edirne'ye yönelik turistik ziyaretleri başlamıştır. Bu hareketlilik 2004'te Aziz Sweti George (Bulgar-Ortodoks) Kilisesi ve 2008'de de Sweti Konstantin-Elena (Bulgar-Ortodoks) Kilisesi'nin restorasyonu ile inanç turizmi kapsamında hız kazanmıştır.

Edirne'de doğal, tarihi ve kültürel değerlerin turizmde değerlendirilmesine yönelik çalışmalar 2000-2004 yılları arasında Fahri YÜCEL'in valiliği döneminde hız kazanmıştır. Bu dönemde tarihi eserlere yönelik restorasyon, bakım ve onarım çalışmaları yapılmış, yöresel el sanatları ve hediyelik eşya atölyeleri kurulmuş ve çeşitli tanıtım çalışmaları yapılmıştır.

Son yıllarda ülkemizde görülen ekonomik büyüme ve gelişmeye bağlı olarak Edirne'ye inanç turizmi temelli günöbirlik kültür turları ve iç turizm talebi gelişme göstermiştir. Yine son yıllarda başta İstanbul'dan olmak üzere yurdun dört bir yanından Çanakkale şehitlerini anmak üzere Gelibolu Yarımadası'na yönelik tarih turizmi temelli kültür turları da artmıştır. Bu turların bir kısmı Edirne gezisini de programa almaya başlamıştır.

Tur programlarının yanı sıra üniversite öğretim elemanları ve öğrencileri tarafından yapılan kulüp gezileri, arazi çalışmaları, bilimsel ve eğitim amaçlı olarak ziyaretlerin sayısı bölgede artan üniversite ve üniversite öğrencisi sayısına paralel olarak artmaktadır. Başta İstanbul olmak üzere Marmara Bölgesi kentleri ülkemizde yüksek öğretim kurumlarının en fazla yoğunlaştığı bölgedir. Ülkemizin en eski ve köklü devlet üniversiteleri ve vakıf üniversitelerinin büyük çoğunluğu da İstanbul'da yer almaktadır. Edirne İli sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal değerleriyle bölge üniversitelerinin Sanat Tarihi, Mimarlık, Tarih, Arkeoloji, Müzecilik, Coğrafya, Jeoloji ve Çevre Mühendisliği gibi bölümlerinin uygulama alanı olarak değerlendirilmektedir.

Araştırma sahasını oluşturan Edirne İli, 2007 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi 2023 kapsamında belirlenen yedi Turizm Gelişim Koridoru'ndan biri olan Trakya Kültür Koridoru sınırlarında yer almaktadır. Beşeri ve kültürel turistik kaynakların yoğunlaştığı Edirne Kent Merkezi ise

ilgili planda turizmde ‘‘Marka Kent’’ projesi kapsamına alınmış, turizmde planlı gelişim hız kazanmıştır. Bir süreç dâhilinde ilde ağırlık kazanan tarihi ve kültürel kaynaklı turizm faaliyetleri geliştirilmeye, doğa temelli turizm faaliyetleriyle çeşitlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu dönemde turistik yatırımlarda ve tanıtım faaliyetlerinde turizm kenti yapılması düşünülen Saros Körfezi ön plana çıkmıştır.³²⁸

2.2. KAMU VE ÖZEL KURULUŞLARDA TURİZMİN ÖRGÜTLENMESİ

2.2.1. Kamu Kuruluşları

Edirne İli’nde turizm ile ilgili doğrudan ve dolaylı olarak faaliyet gösteren beş kamu kuruluşu bulunmaktadır. Bunlar, Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Edirne Özel İdare Genel Sekreterliği ETUR A.Ş., Edirne Belediyesi AB ve Uluslararası İlişkiler Bürosu UNESCO Ofisi, Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü ile Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü ve Edirne Vakıflar Müzesi’dir. Bunların haricinde ilde turizm ile ilgili bir mahalli idare birliği (Edirne Saros Turizm Altyapı Hizmetleri Birliği) bulunmaktadır. Ayrıca yine tarihi anıtlar ve restorasyon yönüyle turizmle ilgili olan Edirne Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü kuruluş çalışmaları da devam etmektedir.

Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü: Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın Edirne Taşra Teşkilatını oluşturan Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Devecihan Kervansarayı’nda faaliyet göstermektedir. Kurum Edirne’deki kültür ve turizm faaliyetlerinin organizasyon, tanıtım, planlanma ve denetiminden sorumludur.

Müdürlüğün Edirne Kent Merkezi’nde Turizm Enformasyon Bürosu bulunmaktadır. Bürolarda turizme yönelik danışmanlık hizmeti verilmektedir.

Edirne Müzesi (Arkeoloji ve Etnografya Müzesi) ve Türk-İslam Eserleri Müzesi, İl halk kütüphanesi ve ilçe halk kütüphaneleri kurumun diğer bağlı birimleridir.

ETUR (Edirne Turizm Endüstri ve Ticaret A.Ş.): Çoğunluk hissesi Edirne İl Özel İdare Genel Sekreterliği’ne ait olan ETUR A.Ş., Edirne’de iç ve dış turizm

³²⁸ Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı: 2007-2013*, Ankara 2007, s. 62.

faaliyetlerini geliştirmek, turistlerin seyahat, konaklama, eğence, dinlenme, turistik eşya, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 1972 yılında kurulmuştur.

ETUR iki faaliyet biriminden oluşmaktadır. Bunlardan geleneksel el sanatları üretim, tanıtım ve pazarlama birimi, geleneksel Türk el sanatları atölye ve mağazalarının açılması ile hediyeelik eşya üretimi ve pazarlaması alanında faaliyet göstermektedir. Bu faaliyetleri Trakya niversitesi, sivil toplum örgütleri ve ev hanımlarıyla gerçekleştirmektedir. Bu birimin dışında kültür varlığı niteliğindeki eski eserlerin bakım, onarım ve restorasyonunu yapmak, rölöve ve restorasyon projeleri hazırlamakla görevli bir de restorasyon teknik bürosu bulunmaktadır. Büroda beş mimar, bir sanat tarihi, bir restoratör ve bir restorasyon uzmanı olmak üzere toplam sekiz personel görev yapmaktadır.³²⁹

Edirne Belediyesi AB ve Uluslararası İlişkiler Bürosu UNESCO Ofisi: Ülkemizin en önemli tarihi yapıtlarından biri olan Edirne Selimiye Camii ve Kllyesi, Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 04/07/2003 tarih ve 7697 Sayılı Kararı ile Sit Alanı olarak ilan edilmiş, 13/12/2007 tarih ve 1715 Sayılı Kararı ile Koruma Alanı olarak belirlenmiştir.

UNESCO Dünya Mirası n Listesi'nde (Tentative) bulunan tarihi yapıtın, Dünya Kültür Mirası Listesi'ne konulması için çalışmalar başlatmış ve Edirne Belediyesi AB ve Uluslararası İlişkiler Bürosu bünyesinde 2009 yılı Mart ayında kurulan UNESCO Dünya Mirası alışmalarını Yürütme Birimi kurulmuştur. Birimin kurulduğu günden bu güne kadar yaptığı çalışmaları şu şekilde sıralayabiliriz;

- Selimiye Camii ve Kllyesi UNESCO Dünya Mirası Başvuru Dosyasının hazırlanması,
- Selimiye Camii ve Kllyesi ve Edirne Tarihsel Merkezi Koruma Alanı Yönetim Planının Hazırlanması,
- UNESCO Edirne Ofisi'nin kurulması çalışmalarının yürütülmesi, şeklinde dir.³³⁰

³²⁹ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 96.

³³⁰ Edirne Belediyesi AB ve Uluslararası İlişkiler Bürosu 2010 UNESCO Dünya Mirası alışmalarını Yürütme Birimi Verileri, Edirne.

Edirne Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü: Kùltür ve Turizm Bakanlığı, Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün Trakya taşra teşkilatını oluşturan kurum Edirne Kaleiçi Senti'nde bulunan tarihi İlhan KOMAN evinde faaliyet göstermektedir. Kurum Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinde bulunan Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kurulları kararlarının alınmasına ve uygulanmasına dair işlemlerin yürütülmesini ve koordinasyonunu sağlamaktadır. Doğal, Tarihi, Arkeolojik ve Kentsel sit alanlarının araştırma, teklif ve envanter çalışmalarını yapmaktadır.

Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü ve Edirne Vakıflar Müzesi: Tarihi varlıkların önemli bir kısmı Vakıf Kùltür Varlığı'dır. Vakıf Kùltür Varlıklarının tespit ve envanterini yapmak, bakım, onarımı ve restorasyon işlerini yapma, işletme olarak kiraya verme ve denetleme yetkisi Vakıflar Kanununa göre Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aittir.³³¹

Edirne İli'ndeki tarihi ve kültürel turistik eserlerin çoğu vakıf eseri niteliği taşımaktadır. Bu nedenle Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 25 taşra teşkilatından biri Edirne'de kurulmuştur. Edirne'de Eski Camii yanındaki tarihi binada faaliyet göstermektedir. Kuruma bağlı olarak Selimiye Külliyesi'nin Dar'ül Kurra Medresesi bölümünde oluşturulmuş bir Vakıf Müzesi bulunmaktadır.

Tarihi cami ve mescitlerden elde edilen eski eser niteliği kazanmış eşya ve parçaların sergilendiği müze, Selimiye Külliyesi'nin içinde yer alması ve ücretsiz olarak gezilmesi nedeniyle ilin turistler ve günübirlikçiler tarafından en çok ziyaret edilen müzesidir.

Edirne Saros Turizm Altyapı Hizmet Birliğı: Bir mahalli idare birliğı olan kurum 24/12/2007 tarihinde Edirne Turizm Altyapı Hizmetleri Birliğı adı altında kurulmuştur. İlk dönem çalışmalarının ardından birliğın Edirne Kent Merkezi'nde fonksiyonel olmadığı, Keşan'a taşınması gerektiğı sonucu çıkmıştır. Birliğın merkezi 2008 Aralık ayında yapılan tüzük değışikliğıyle Keşan'a taşınarak adı Edirne Saros Turizm Altyapı Hizmet Birliğı olarak değıştirilmiştir. Bu değışikliğın ardından yapılan seçimde Keşan Belediye Başkanı Mehmet Özcan, birliğın başkanlığına seçilmiştir. Keşan, İpsala ve Enez belediyeleri ve Edirne Özel İdare Genel Sekreterliğı birliğın

³³¹ Vakıflar Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 26800, 27 Şubat 2008.

ortağı olup, Saros Körfezi'nde bulunan altı turistik tesis birliğin diğer üye kuruluşlarıdır. Kurum tarafından Erikli Sahili'nde Su Altı Tarih Müzesi kurulması projesi geliştirilmiş olup, 2011 yılı yaz sezonuna kadar tamamlanması planlanmaktadır.³³²

2.2.2. Dernekler ve Kooperatifler

Edirne İli'nde turizm alanında faaliyet gösteren sekiz dernek ve beş kooperatif bulunmaktadır. Derneklerin yedisi Edirne Merkez İlçe'de faaliyet gösterirken biri Keşan'da (Saros Körfezi Turizm Otelciler ve Yatırımcılar Derneği) faaliyet göstermektedir. Kooperatifler ise Saros Körfezi sahil yerleşmelerinde kurulmuştur.

İlde turizm alanında faaliyet gösteren dernekler incelendiğinde derneklerin çoğunun 2000 yılından sonra açıldığı dikkat çekmektedir. Edirne İli'nde toplam 521 derneğin faaliyet gösterdiği³³³ dikkate alındığı zaman turizm alanında faaliyet gösteren dernek sayısının oldukça az olduğu dikkat çekmektedir.

Edirne'yi Tanıtma ve Turizm Derneği: İldeki en eski turizm derneği olup, Edirne Valiliği'nin teşvikiyle 1973 yılında kurulmuştur. Toplam 136 üyesi olan dernek, Edirne'nin turistik ürünleri (mutfağı, hediyeelik eşya ve el sanatları) üzerine üretim, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yürütmektedir. Edirne'de Uluslararası Kültür ve El Sanatları etkinlikleri adı altında faaliyetler düzenlemekte olup, il dışında ve yurt dışında düzenlenen kültür, el sanatları, turizm ve tanıtım fuarlarında Edirne'yi tanıtan stantlar açarak turizm alanında çalışmalar yapmaktadır.

Edirne Tarih-Turizm ve Kültür Derneği: Dernek 2009 yılında kurulmuş olup, toplam 29 üyesi vardır. Daha çok kent merkezinde faaliyet gösteren dernek, Edirne'de yaşayan halkta tarih, kültür ve turizm bilinci oluşturmayı ve ilin tarihi, kültürel ve turistik değerlerinin tanıtımını yapmayı amaçlamaktadır.

Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği: Faaliyetlerine 2001 yılında başlayan derneğin büyük çoğunluğu eski Kırkpınar ağa ve sporcularından oluşan 44 üyesi bulunmaktadır. Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin yurtiçinde ve yurtdışında tanıtımını amaçlayan dernek, yağlı güreşlerin organizasyonunda görev almaktadır.

³³² Edirne Saros Turizm Altyapı Hizmet Birliği, *2009-2010 Faaliyet Dönemi Brifing Dosyası*, Edirne 2010.

³³³ Edirne Valiliği Edirne İl Dernekler Müdürlüğü Verileri, Edirne.

Edirne Kùltürünü El Sanatlarını Tanıtma Derneği: Dernek, 2008 yılında kurulmuş olup, 67 ev hanımı üyesi bulunmaktadır. Öncelikle Edirne'ye özgü el sanatlarının üretim ve tanıtım faaliyetlerini amaçlamaktadır. Ayrıca Edirne Belediyesi ortaklaşa Eski Camii'nin arkasında oluşturulan Emek Pazarı'nda bu ürünlerin pazarlanarak ev hanımlarına ek maddi gelir sağlamayı da hedeflemektedir. İlde ürünlerin sergi ve pazarlanmasının yapıldığı etkinlik ve sergiler organize etmekte, ilde diğer kuruluşlarca düzenlenen turizm içerikli sergilerde stantlar açmaktadır. Ayrıca il dışındaki ulusal ve uluslararası turizm fuarlarında da tanıtım stantları açmaktadır.

Edirne'yi Tanıtma ve Tava Ciğeri Kalite Koruma Derneği: İlde Esnaf ve Sanatkârlar Odası'na bağlı olarak faaliyet gösteren yedi tava ciğerisi tarafından 2010 yılında kurulmuştur. Derneğin amacı; Tava Ciđerini Edirne adına tescillemek, tanıtımını yapmak ve kalitesini korumaktır. Yeni kurulan dernek diğer illerde düzenlenecek yemek kùltürü etkinlikleri, turizm ve tanıtım fuarlarına katılmayı planlamaktadır.

Saros Kùrfezi Turizm Otelciler ve Yatırımcılar Derneği: 2008 yılında Saros Kùrfezi Kıyı yerleşmelerinde faaliyet gösteren 22 konaklama işletmesinin sahibi tarafından kurulmuştur. Derneğin merkezi Keşan'da olup, Saros Kùrfezi Kıyıları'nda turizm sektörünü geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Edirne Roman Kùltürünü Araştırma Tanıtma ve Yardımlaşma Derneği: Edirne ve çevresinde yaşayan Roman kùltürünün yaşatılması ve tanıtılmasını hedefleyen dernek 2004 yılında kurulmuş olup, 71 üyesi bulunmaktadır. Başta Kakava Şenlikleri olmak üzere Roman kùltürünün tanıtımıyla ilgili etkinliklerde önemli rol oynamaktadır.

Trak Kùltürünü Araştırma Derneği: Bölgeye adını veren ilk çağ medeniyeti Traklar'a ait tarihi kalıntılarla ilgili araştırma ve envanter çalışmaları yapmayı ve eserlerin korunmasına dair öneriler sunmayı hedefleyen dernek aynı zamanda bu eserlerin tanıtımını amaçlayan bilimsel organizasyonlar düzenlemeyi hedeflemektedir. Dernek 2009 yılında kurulmuş olup, toplam 25 üyesi bulunmaktadır.

Tablo 2.1. Edirne İli'nde Turizm İle İlgili Faaliyet Gösteren Dernekler.

Sıra No	Dernek	Kuruluş Yılı	Üye Sayısı	Turizm ile ilgili Faaliyetler
1	Edirne'yi Tanıtma ve Turizm Derneği	1973	136	Turistik Değerlerin Tanıtımı, Turistik Ürünlerin Üretimi ve Pazarlanması
2	Edirne Tarih-Turizm ve Kültür Derneği	2009	29	Turistik Değerlerin Tanıtımı,
3	Edirne'yi Tanıtma ve Tava Ciğeri Kalite Koruma Derneği	2010	7	Tava Ciğeri'nin tanıtımı, tescillenmesi ve kalitesini korunması
4	Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği	2001	44	Kırkpınar'ın Tanıtımı ve Organizasyonu
5	Edirne Kültürünü El Sanatlarını Tanıtma Derneği	2008	67	Turistik Ürünlerin Üretimi ve Pazarlanması
6	Keşan Saros Körfezi Turizm Otelciler ve Yatırımcılar Derneği	2008	22	Turistik Tesislerin Geliştirilmesi
7	Edirne Roman Kültürünü Araştırma Tanıtma ve Yardımlaşma Derneği	2004	71	Roman Kültürü ve Kültürel Turizm Etkinlikleri Organizasyonu
8	Trak Kültürünü Araştırma Derneği	2009	25	Trak Döneminden Kalma Tarihi ve Turistik Eserlerin Tanıtımı

Kaynak: Edirne Valiliği Edirne İl Dernekler Müdürlüğü 2010 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Sınırlı Sorumlu Turizm Geliştirme Kooperatifleri: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı il müdürlüklerine bağlı olarak faaliyet gösteren S.S. Turizm Geliştirme Kooperatifleri, 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre kurulmaktadır.³³⁴ Edirne İli'nde de Saros Körfezi kıyı yerleşmelerinde beş adet Turizm Geliştirme Kooperatifi bulunmaktadır.

Halen yürürlükte olan Belediye Kanununa göre bir yerleşmeye belediye teşkilatının kurulabilmesi için o yerleşmenin daimi nüfusunun 5.000'in üzerinde olması gerekmektedir. Yine ilgili kanuna göre belediye teşkilatı bulunan yerleşmede daimi nüfus 2000'in altına düşünce belediye kapatılmaktadır.³³⁵

³³⁴ Kooperatifler Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 13195, 24 Nisan 1969.

³³⁵ Belediye Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 25874, 13 Temmuz 2005.

Saros Körfezi kıyı yerleşmelerinden Enez ve Mecidiye belediye örgütlü yerleşme olup, bu yerleşmeler belediyeler vasıtasıyla başta altyapı olmak üzere yerel yönetim hizmetlerinden faydalanmaktadır. Diğer kıyı yerleşmelerinin ise daimi nüfusu 5000'in altında olduğundan bu yerleşmelerde belediye kurulamamaktadır. Bunun yanı sıra bağlı oldukları ilçenin de belediye mücavir alanı sınırları dışında olduklarından altyapı hizmetlerinden yararlanamamaktadırlar. Bu sebeple sahil yerleşmelerinde altyapı hizmetleri sağlamak amacıyla S.S. Turizm Geliştirme Kooperatifleri kurulmuştur.

Kıyı yerleşmelerinde kurulan S.S. Turizm Geliştirme Kooperatifleri, üyelerinden aldıkları aidatlarla ve hizmet gelirleriyle çevreden su kaynaklarının araştırılması, kuyuların açılması, borularla su getirilmesi, su şebekesinin döşenmesi, kanalizasyon isale hattı yapımı, bakım ve onarımı, arıtma tesisi kurulması, bordür, tretuvar ve yol yapımı, asfalt kaplama, çevre düzenlemesi gibi birtakım altyapı hizmetlerini sağlamaktadırlar.

Saros Körfezi'ndeki en eski turizm geliştirme kooperatifi, en büyük kıyı yerleşmesi olan Erikli'de 1989 yılında kurulmuştur. Üye sayısı 3422 olan kooperatif, üyelerinden topladıkları aidatlarla ve sağlanan hizmet gelirleriyle Erikli'ye altyapı hizmetleri sağlamaktadır.

S.S. Erikli Sahili Turizm Geliştirme Kooperatifinin örnek alınmasıyla 1995 yılında Yayla kooperatifi, 2008 yılında ise Gökçetepe, Gülçavuş ve Sultaniçe kooperatifleri kurulmuştur. Bu iki kooperatifin dışındaki kooperatifler fonksiyonel değildir. Gökçetepe Turizm Geliştirme Kooperatifi ilk toplantısının ardından bir kez daha toplanamamış olup, feshedilme aşamasındadır. Gülçavuş ve Sultaniçe Kooperatifleri ise az sayıda üye ve düşük bütçeye sahiptir.

Tablo 2.2. Edirne İli'nde Faaliyet Gösteren S.S. Turizm Geliştirme Kooperatifleri.

Sıra No	Turizm Geliştirme Kooperatifleri	Kuruluş Yılı	Üye Sayısı
1	S.S. Erikli Sahili Turizm Geliştirme Kooperatifi	1989	3422
2	S.S. Yayla Sahili Turizm Geliştirme Kooperatifi	1995	612
3	S.S. Gökçetepe Turizm Geliştirme Kooperatifi	2008	61
4	S.S. Sultaniçe Turizm Geliştirme Kooperatifi	2008	82
5	S.S. Gülçavuş Turizm Geliştirme Kooperatifi	2008	28

Kaynak: Edirne İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü Verilerinden Düzenlenmiştir.

2.3. TURİSTİK ORGANİZASYONLAR

Dönemi, yapıldığı yer, katılanların sayısı ya da niteliği programla belirtilen özel önemi olan günler, festivaller, şenlikler, panayır, kültürel etkinlikler, sanat gösterileri bir yerin en önemli tanıtım unsurları ve turizm çekilicilikleri arasında yer alır.³³⁶

Araştırma sahasını oluşturan Edirne İli, bu anlamda zengin bir potansiyele sahiptir. İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü verilerine göre ilde bir yıl içerisinde 13 şenlik, 10 festival, yedi Mahalli Kutlama ve Anma Günü, altı panayır düzenlenmektedir. Bunlarla birlikte tüm ilçe merkezlerinde kurtuluş etkinlikleri de düzenlenmektedir.

Araştırma sahasının özel gün ve kutlamalar açısından zengin bir potansiyele sahip olması, tarihi öneminin yanında kültürel zenginliğiyle de ilgilidir. Edirne’de yaşayan Roman vatandaşlar tarafından baharın gelişinin kutlandığı Kakava Şenlikleri, Türklerce baharın gelişinin kutlandığı Hıdrellez Şenlikleri ve Dallık Festivalleri, daha çok Bektaşî ve Alevî inancına sahip vatandaşlarımızca yapılan Sultan Nevruz Günü etkinlikleri araştırma sahasındaki kültürel çeşitliliğin yansımasıdır.

Roman kültürüne sahip vatandaşların bahar bayramı olarak kutladıkları Kakava Şenlikleri, “Edirne’nin Fetih Yılı Dönümü Kutlama Programı” etkinliklerinin bir parçası olarak Edirne Valiliği tarafından organize edilmektedir. Açılışında il protokolünün katıldığı etkinlikler Tarihi Kırkpınar Meydanı yakınında düzenlenmektedir.

Oluşturulan odun yığını üzerinde yükselen alevlerin etrafında geleneksel kıyafetlerini giyen Romanlar, bu günü oyunlar oynayarak geçirirler. Etkinlikler esnasında Edirne Belediyesi tarafından katılanlara ikramlar yapılır. Renkli görüntülerin yaşandığı etkinlikler gece mehteran ve konserle tamamlanmaktadır. Organizasyonda Valilik ve Belediyenin yanı sıra Edirne Roman Kültürünü Araştırma Tanıtma ve Yardımlaşma Derneği aktif rol oynamaktadır.

---

³³⁶ Sezgin, s. 24.

Fotoğraf 2.1. Edirne Kakava Şenlikleri'nden Görünümler (Kaynak: Cihan Haber Ajansı).

Kakava Şenlikleri, önemli bir etnik ve kültürel ilgi konusu olan Roman Kültürü'nün sergilendiği ortamdır. Etno-turizm ve kültürel turizm açısından önemli bir yeri vardır. Yerli ve yabancı turistlerin Kakava Şenlikleri'ne olan ilgisi her geçen yıl biraz daha artmaktadır. Bu yıl etkinlikler Alman ve Japon turistlerin katılımıyla daha da renklenmiştir. Tanıtım ve sistemli bir organizasyonla turizm açısından daha verimli bir şekilde değerlendirilebilir.

Türk kültüründe Hızır ve İlyas peygamberlerin buluştuğu gün olarak kabul edilen Hıdrellez; kışın sona ermesi ve yaz günlerinin başlaması bayramı olarak kutlanır. Hıdrellez gününde Hıdırlık olarak adlandırılan yeşillik, ağaçlık alanlarda, su kenarlarında, bir türbe ya da yatırın yanında piknik yapılır, ateş yakılıp, üzerinden atlanarak dualar edilir.³³⁷ Bunların yanı sıra şenlik ve oyunlar düzenleme; yiyecek hazırlama; temizlik yapma, giyim kuşam; hediyeleşme, ziyaret, sosyal dayanışma; ad verme; Hızır Baba inancı gibi inanç ve gelenekler ile çok çeşitli etkinlikler de görülmektedir.³³⁸

³³⁷ Lütfi Sezen, "İlkyaz Bayramları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 35, 1999, s. 82-83.

³³⁸ Alâeddin Uca, "Türk Toplumunda Hıdrellez – II", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 35, 2007, s. 251.

Uzun yıllar Anadolu’da olduğu gibi Edirne’de de bu etkinlik yapılmaktaydı. Günümüzde bir semt olan Yıldırım’da bulunan Hıdır Baba Türbesi çevresi kentin Hıdırlık yeriydi. Burada bulunan Hıdırlık Tabyası da ismini bu yerden almaktadır.

Köy şenliklerine Edirne Merkez İlçe’ye bağlı Tayakadın Köyü ve Meriç İlçesi Hasırcıarnavut Köyü’nde yapılan bahar şenlikleri örnek verilebilir. Tayakadın Bahar Şenlikleri Edirne Kültür ve Sanat Derneği ile Atatürkçü Düşünce Derneği Edirne Şubesinde organize edilmekte olup, kültürel ve sanatsal etkinlikleri içerir. Hasırcıarnavut Köyü Şenlikleri ise köy derneğince düzenlenmekte olup, il dışında yaşayan köy sakinlerini bir araya getirmeyi amaçlamaktadır.

Fotoğraf 2.2. Hasırcıarnavut Köyü Şenlikleri’nden Bir Görünüm.

Hıdrellez Şenlikleri Edirne Merkez İlçe dışındaki ilçelerde Dallık Festivalleri adıyla kutlanır. Dallık Festivalleri belediye örgütlü yerleşmelerde belediye tarafından organize edilir. Merkez İlçe ve kuzeydeki ilçelerin köylerindeki nazaran daha geniş katılımlı ve etkinlikler açısından daha renklidir.

Edirne’de yaşayan Alevi inancına sahip vatandaşlar ise bahar bayramını 21 Mart’ı 22 Mart’a bağlayan gece düzenledikleri özel cem ayini ile kutlamaktadır. Bu özel günü Sultan Nevruz Günü olarak adlandırmaktadırlar.

Edirne’nin en önemli turizm organizasyonu niteliğindeki Kırkpınar Geleneksel Yağlı Güreşleri ile buna hazırlık niteliğindeki Havsa Yağlı Güreş Şenliği, İpsala Kel Aliço Pehlivan Yağlı Güreşleri ve Lalapaşa Yağlı Güreş Şenliği sportif amaçlı düzenlenen etkinliklerdir.

Fotoğraf 2.3. İpsala Kel Aliço Pehlivan Yağlı Güreşleri.

Daha önce de ifade edildiği gibi Kırkpınar Geleneksel Yağlı Güreşleri; Edirne Belediyesi, Gençlik ve Spor genel Müdürlüğü, Güreş Federasyonu ortaklığında oluşturulan Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Organizasyon Kurulu tarafından organize edilmektedir. Güreş organizasyonunda ayrıca Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği de aktif rol oynamaktadır. Havsa ve Lalapaşa Güreş şenlikleri bu ilçelerin belediye başkanlıklarınca, İpsala Kel Aliço Pehlivan Yağlı Güreşleri ise İpsala Kaymakamlığı’nca organize edilmektedir. Edirne Belediyesi organizasyonunda düzenlenen ve 2010 yılında dördüncüsü düzenlenen Uluslararası Ters Lale Taekwondo Turnuvası Edirne’de yapılan bir diğer önemli spor organizasyonudur.

Tablo 2.3. Edirne İli'nde Organize Edilen Şenlikler.

Sıra No	ŞENLİKLER	YERİ	TARİHİ
1	Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri ve Kültür Etkinlikleri Haftası	Edirne (Sarayıçi)	27 Haziran 3 Temmuz
2	Kakava Şenlikleri	Edirne Acı Çeşme ve Gogo Mezarlığı	5-6 Mayıs
3	Hidrellez	Edirne	5-6 Mayıs
4	Hidrellez	İpsala (Çevre Mesire Yerleri)	6 Mayıs
5	Hidrellez	Uzunköprü (Bülbül Korusu)	6 Mayıs
6	Havsa Yağlı Güreş Şenliği	Havsa	11 Haziran
7	Lalapaşa Yağlı Güreş Şenliği	Lalapaşa	Ağustos 1. Haftası
8	Uluslararası Ters Lale Taekwondo Turnuvası	Edirne	21-23 Mayıs
9	İpsala Kel Aliço Pehlivan Yağlı Güreşleri	Aliço Pehlivan Köyü / İpsala	16 Mayıs
10	Bocuk Gecesi	Çamlıca Beldesi / Keşan	Ocak ayı içerisinde
11	Meriç Hasırcıarnavut Köyü Bahar Şenliği	Hasırcıarnavut Köyü / Meriç	Mayıs ayı içerisinde
12	Tayakadın Bahar Şenlikleri	Tayakadın Köyü / Edirne	25-26 Mart
13	Yeniköy Kültür ve Yayla Şenlikleri	Yeniköy Beldesi/ Uzunköprü	Ağustos 4. Haftası

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2010 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Kültürel ve Sportif etkinliklerin yanı sıra ilde Turizm ve Tanıtım amaçlı etkinlikler de düzenlenmektedir. Bu yıl sekizincisi düzenlenen Keşan Kültür ve Turizm Festivali, 11.'si düzenlenen İpsala Çeltik Kültür ve Sanat Festivali ile 1977'den beri düzenlenen ve Trakya'daki en eski festivallerden biri olan Enez Av ve Balık Festivali bu kapsamda düzenlenen etkinliklere örnek verilebilir. Turizm ve Tanıtım amaçlı festivaller de belediyelerce organize edilmektedir.

Tablo 2.4. Edirne İli'nde Organize Edilen Festivaller.

Sıra No	FESTİVALLER	YERİ	TARİHİ
1	Trakya Üniversitesi Kültür Sanat ve Spor Şenlikleri	Trakya Üniversitesi Kampüsü	21-29 Mayıs
2	Keşan Kültür ve Turizm Festivali	Keşan	27 Temmuz 2 Ağustos
3	Keşan Dallık Festivali	Keşan	Mayıs 1-2.Haftası
4	İpsala Çeltik Kültür ve Sanat Festivali	İpsala	17-19 Ağustos
5	Enez Av ve Balık Festivali	Enez	Haziran'ın İlk Haftası
6	Enez Dallık Festivali	Enez	Mayıs 2. Haftası
7	Uzunköprü Dallık Festivali (Ataba Şenliği)	Uzunköprü	Mayıs 3-4. Haftası
8	Uzunköprü Kurtbey Beldesi Dallığı	Kurtbey Beldesi / Uzunköprü	Mayıs ayı içerisinde
9	Meriç Nasuhbey Dallığı	Nasuhbey Köyü / Meriç	Mayıs'ın 1-2. Haftası
10	Karpuz Festivali	Beğendik Beldesi / Keşan	25-27 Temmuz

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2010 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Edirne İli'nde hasat mevsiminin ardından düzenlenen ve ağırlıklı olarak yöresel tarım ürünleri ve hayvanların satıldığı ilçe panayırıları, günümüzde eski görkemli durumları kalmamış olmasına karşın, yöresel bir iç turizm ve ticaret hareketliği sağlamaktadır. Panayırılar da yine belediyelerin denetiminde gerçekleştirilmektedir.

Tablo 2.5. Edirne İli Panayırıları.

Sıra No	PANAYIRLAR	YERİ	TARİHİ
1	Lalapaşa Hayvan ve Emtia Panayırı	Lalapaşa Kavaklık Mevkii	Ağustos'un İlk Haftası
2	Süloğlu Panayırı	Süloğlu	9 Ağustos
3	İpsala Hayvan ve Emtia Panayırı	İpsala	Ağustos'un Son Haftası
4	Keşan Hayvan ve Emtia Panayırı	Keşan	Eylül'ün İlk Haftası
5	Uzunköprü Hayvan ve Emtia Panayırı	Uzunköprü	Eylül'ün İlk Haftası
6	Havsa Hayvan ve Emtia Panayırı	Havsa	10 Eylül

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2010 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Araştırmanın ilk bölümünde de vurgulandığı üzere Edirne köklü bir tarihi geçmişe sahiptir. İlde tarihi öneme sahip olan mahalli kutlama ve anma günleri, düzenlenen birtakım etkinliklerle kutlanmaktadır.

Her yıl 26 Mart'ta Karagün adında bir anma töreni düzenlenmektedir. Karağaç Yolu'nun (Lozan Caddesi) üzerinde bulunan Jandarma Şehitliği'nde, Bulgar işgali esnasında işgale direnerek şehit olan 12 jandarmanın mezarı başında Bulgar işgalinde şehit olan askerler ve halk anılır.

Edirne, Büyük Türk hükümdarı Fatih Sultan Mehmet'in doğduğu kenttir. Günümüzde Selimiye Külliyesi'nin arkasında bulunan, Eski Edirne Sarayı'nın bir parçası olan Taş Odalar ünlü hükümdarın doğup, büyüdüğü mekândır.³³⁹ Edirne Valiliği ve Trakya Üniversitesi organizasyonunda her yıl 29 Mart tarihinde Sultan Mehmet'i anma törenleri düzenlenir.

Türk tarihine damgasını vuran ünlü mimar Koca Sinan, “ustalık eserim” diye tanımladığı Selimiye Camii başta olmak üzere Kanuni Köprüsü, Yalnızgöz Köprüsü, Sinan Ağa Çeşmesi, Rüstem Paşa Kervansarayı, Ali Paşa Çarşısı, Taş Han gibi kentin en önemli tarihi yapılarının mimarıdır. Bu yönüyle kent ile özdeşleşmiş abide şahsiyetlerden biridir. Tarihçiler Mimar Sinan'ın ölümünü 9 Nisan olarak kabul etmektedir. Bu itibarla her yıl 9 Nisan'da Edirne Kent Merkezi'nde birtakım etkinliklerle anılırken, Trakya Üniversitesi'nde ise Uluslararası Mimar Sinan Konferansı adı altında büyük bir sempozyum organize edilmektedir.

Daha önce de ifade edildiği üzere Osmanlı Devleti'nin M. Ö. 1363'te Haçlı Ordusunu yenerek Türklerin Balkanlar'dan atılamayacağını kanıtladığı Sırp sındığı Savaşı'nın Türk tarihinde yeri ve önemi büyüktür. Savaşın cereyan ettiği Sarayakpınar Köyü, Edirne Kent Merkezi'nin yaklaşık 11 km uzağındadır. Burada savaşın anısını yaşatmak için yapılmış olan anıtta her yıl 21 Ekim tarihinde il protokolünün katıldığı küçük bir etkinlikle savaş anılmaktadır.³⁴⁰

Atatürk, 1930 yılının Kasım ayında başlattığı yurt gezisi çerçevesinde 21-25 Aralık 1930 tarihleri arasında Edirne'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir.³⁴¹ Bulunduğu süre içerisinde Edirne Belediye Binası'nda kalmıştır. Atatürk'ün kaldığı oda aslına uygun

³³⁹ Kazancıgil, *Edirne ve Osmanlı Padişahlar*, s. 31.

³⁴⁰ Özalp, s. 20.

³⁴¹ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 21.

olarak tefriş edilmiş olup, burada her yıl 21-25 Aralık tarihlerinde Atatürk'ün kente gelişi anma etkinlikleri yapılmaktadır.

Tablo 2.6. Edirne İli'nde Mahalli Kutlama ve Anma Günleri.

Sıra No	MAHALLİ KUTLAMA VE ANMA GÜNLERİ	YERİ	TARİHİ
1	Karagün	Edirne	26 Mart
2	Fatih Sultan Mehmet'i Anma Günü	Edirne	29 Mart
3	Mimar Sinan'ı Anma Günü	Edirne	9 Nisan
4	Edirne'nin Fetih Yılı Dönümü Kutlama Programı	Edirne	6 Mayıs
5	Sultan Nevruz Günü	Edirne	21-22 Mart
6	Sırsındığı Savaşı Zaferi	Merkez İlçe, Sarayakpınar Köyü	21 Ekim
7	Avçılar Bayramı	Süloğlu ve Lalapaşa	Eylül'ün İlk Haftası
8	Atatürk'ün Edirne'ye Gelişleri	Edirne	21-25 Aralık

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2010 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Araştırmanın ilk bölümünde de ifade edildiği üzere araştırma sahası Cumhuriyet'in ilanından önceki 100 yıllık sürede dört işgal görmüştür (1829 ve 1878 Rus, 1913 Bulgar, 1920 Yunan).

Bu işgallerin sonuncusu olan Yunan İşgali, iki yıl kadar sürmüş ve ilde büyük tahribata neden olmuştur. Batı Cephesinde Yunanlılara karşı kazanılan Kurtuluş Savaşı'nın ardından imzaladığımız Mudanya Ateşkes Antlaşması hükümlerince Yunanlılar Meriç Nehri'nin batısına çekilerek işgal ettikleri Doğu Trakya topraklarından çekilmişlerdir. Yunanlıların çekilmelerinin ardından ordu birliklerinin Edirne'de bulunan yerleşmelere girişleri ilde kurtuluş günleri olarak kutlanmaktadır.

Tablo 2.7. Edirne İli'nde Düşman İşgalinden Kurtuluş Günleri.

Sıra No	MAHALLİ KUTLAMA VE ANMA GÜNLERİ	YERİ	TARİHİ
1	Edirne'nin Kurtuluşu	Edirne	25 Kasım
2	Uzunköprü'nün Kurtuluşu	Uzunköprü	18 Kasım
3	Keşan'ın Kurtuluşu	Keşan	19 Kasım
4	Meriç'in Kurtuluşu	Meriç	19 Kasım
5	İpsala'nın Kurtuluşu	İpsala	20 Kasım
6	Süloğlu'nun Kurtuluşu	Süloğlu	22 Kasım
7	Enez'in Kurtuluşu	Enez	23 Kasım
8	Havsa'nın Kurtuluşu	Havsa	23 Kasım
9	Lalapaşa'nın Kurtuluşu	Lalapaşa	27 Kasım

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2010 Verileri.

2.4. TÜRKİYE TURİZMİNDE EDİRNE'NİN YERİ

Turizmde en önemli veri kaynaklarından birini istatistikler oluşturmaktadır. Bu nedenle Edirne'nin Türkiye Turizmi'ndeki yeri belirlenmeye çalışılırken nicel verilerden yararlanılacaktır.

Bir yerde konaklama tesisine giriş sayısı o yere gelen turist sayısını büyük ölçüde ortaya koymaktadır. Bu nedenle bakanlık ve belediye belgeli konaklama tesislerinin Edirne ve Türkiye'deki istatistikleri karşılaştırılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan temin edilen verilere göre 2009 yılında Edirne'deki konaklama tesislerine 23.455'i yabancı, 200.233'ü yerli olmak üzere toplam 223.688 kişi giriş yapmıştır. Bu veriler değerlendirildiğinde Edirne'de konaklama tesislerine gelen turistlerin sadece % 10,48'inin yabancı turist olduğu, % 89,52 gibi yüksek bir kesimin ise yerli turist olduğu görülür. Türkiye genelinde 2009 yılında konaklama tesislerinde kalanların % 42,83'ünün yabancı, % 57,17'sinin yerli turistler olduğu dikkate alındığında Edirne Turizmi'nin daha çok iç turizme hitap ettiği ortaya çıkmaktadır (Tablo 2.8.).

Türkiye'deki konaklama tesislerine 2009 yılında 19.304.422'si yabancı, 25.760.739'u yerli olmak üzere toplam 45.065.161 giriş yapmıştır. Edirne'deki

konaklama tesislerine gelen yabancı sayısı 2009 yılında Türkiye geneli konaklama tesislerine gelen yabancı sayısının % 0,12'sini, yerli konaklama sayısı da Türkiye geneli yerli konaklama sayısının % 0,77'sini oluşturmaktadır. Edirne İli'nde konaklamak üzere tesislere gelen toplam kişi sayısı Türkiye geneli konaklayan kişi sayısının % 0,49'u kadardır (Tablo 2.8.).

Bir turist'in bir konaklama tesisine giriş kaydı yaptırarak tesiste geçirdiği her gece geceleme sayısı olarak ifade edilir. Bir yerdeki turistik tesislerde kalınan gece sayısı o yerin turistik çekiciliğini ortaya koyan unsurlar arasındadır. Tesislerdeki ortalama kalış süresi turistlerin bir yere olan turistik talebinin boyutlarını ortaya koymaktadır. Nitekim konaklama süresi arttıkça turistlerin harcamaları ve bir yerin turizm gelirleri doğru orantılı olarak artmaktadır.

Geceleme sayıları değerlendirildiğinde ise Edirne'de konaklayan yabancı turistlerin geceleme sayısı Türkiye geneli geceleme sayısının % 0,04'ünü, yerli turistlerin geceleme sayısı ise Türkiye geneli toplam geceleme sayısının % 0,63'ünü oluşturmaktadır. Edirne'de görülen toplam geceleme sayısı ise Türkiye geneli görülen toplam geceleme sayısının % 0,25'i kadardır (Tablo 2.8.).

Geceleme sayılarının tesis giriş sayısına göre oransal olarak daha az olması, turistlerin konaklama tesislerindeki ortalama kalış süresiyle ilgilidir. Edirne'deki konaklama tesislerinde 2009 yılında konaklayan yerli ve yabancı turistlerin ortalama geceleme sayısı 1,4 gün iken Türkiye genelinde konaklayan yerli ve yabancı turistlerin ortalama geceleme sayısı 2,7 gündür.³⁴² Bu durum Edirne'nin konumuyla ilgilidir. Daha önce ifade edildiği üzere ulaşım sistemlerinin gelişmiş olması, 2,5-3 saat gibi kısa bir sürede İstanbul'a ulaşımın sağlanması özellikle Edirne Kent Merkezi'ne gelen turistlerin konaklama eğilimlerini azaltmaktadır.

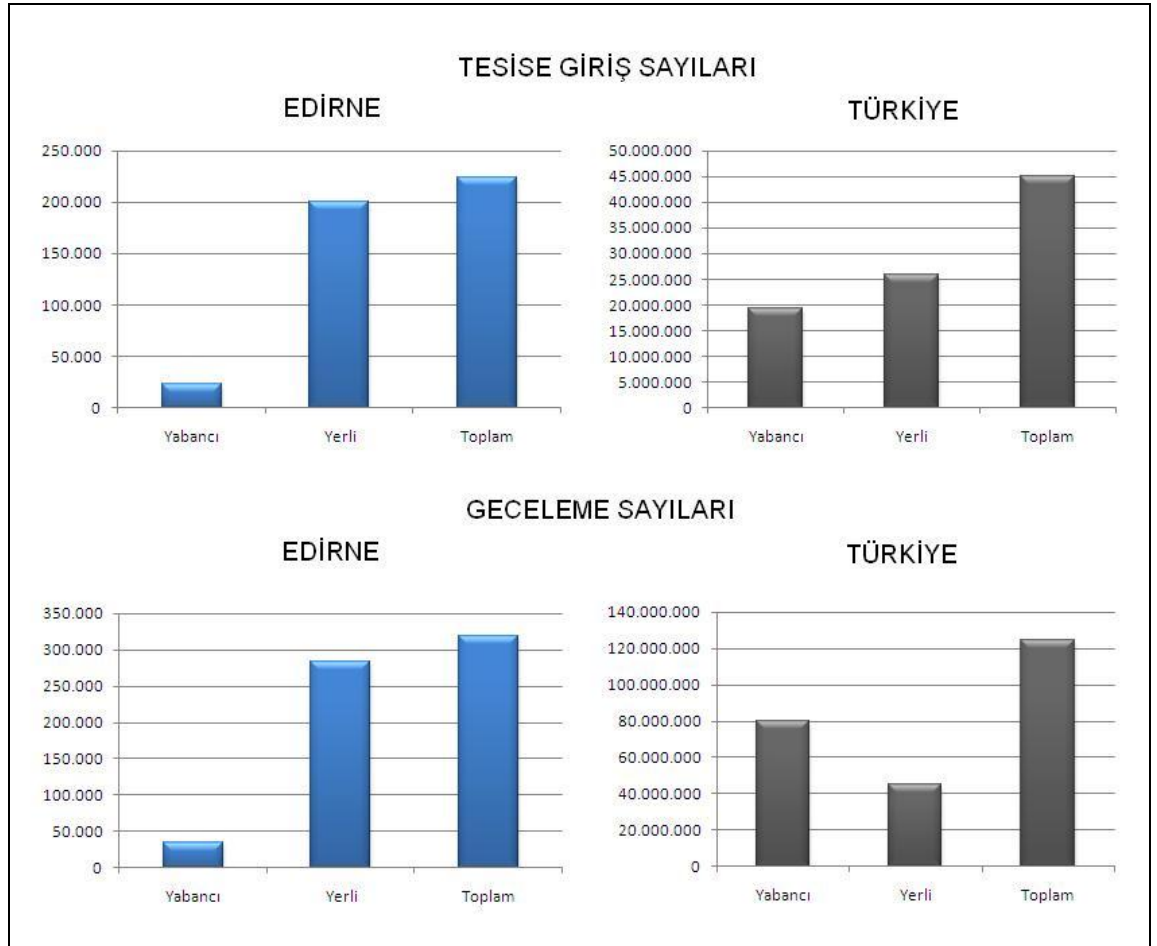
---

³⁴² Kültür ve Turizm Bakanlığı 2009 Turizm İstatistikleri, Ankara.

Tablo 2.8. Edirne İli ve Türkiye Konaklama İstatistikleri Karşılaştırması (2009).

Yer	TESİSE GİRİŞ SAYISI			GECELEME			Kalış Süresi Ort.
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	
Edirne	23.455	200.233	223.688	34.033	284.093	318.126	1,4
Edirne (%)	10,48	89,52	100	10,70	89,30	100	-
TÜRKİYE	19.304.422	25.760.739	45.065.161	79.670.940	44.718.277	124.389.217	2,7
Türkiye (%)	42,83	57,17	100	64,04	35,96	100	-
Pay (%)	% 0,12	% 0,77	% 0,49	0,04	0,63	0,25	-

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı 2009 Turizm İstatistikleri.

Şekil 2.1. Edirne İli ve Türkiye Konaklama İstatistikleri Karşılaştırması.

Son dokuz yılın konaklama verileri incelendiğinde Edirne İli'nde hem yabancı turist sayısında hem de yerli turist sayısında genel bir artış görülmektedir. Ayrıca son dokuz yılda yerli turist sayısının ve oranının yabancı turist sayısından ve oranından her dönem fazla olduğu, ancak yabancı turist oranının giderek arttığı görülmektedir. Bu durum başta Kırkpınar, sınır turizmi ve inanç turizmi olmak üzere Edirne'de çeşitlenen turizm faaliyetlerine karşı artan yabancı turist talebi ile ilgilidir.

Tablo 2.9. Edirne İli Konaklama İstatistikleri (2000-2009).

Yıllar	TESİSE GİRİŞ SAYISI			GECELEME			Ortalama Kalış Süresi
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Toplam
2009	23.455	200.233	223.688	34.033	284.093	318.126	1,4
2008	26.885	207.254	234.139	34.785	287.556	322.341	1,3
2007	17.228	226.088	243.316	25.653	313.236	338.889	1,5
2006	12.622	183.213	195.835	18.975	256.512	275.487	1,4
2005	13.205	172.699	185.904	19.732	250.420	270.152	1,4
2004	13.114	160.176	173.290	19.890	219.144	239.034	1,3
2003	12.516	150.222	162.738	21.024	223.916	244.940	1,5
2002	21.720	167.571	189.291	29.106	222.918	252.024	1,3
2001	11.143	74.521	85.664	14.262	104.999	119.261	1,3
2000	13.672	225.197	238.869	20.509	285.009	305.518	1,2

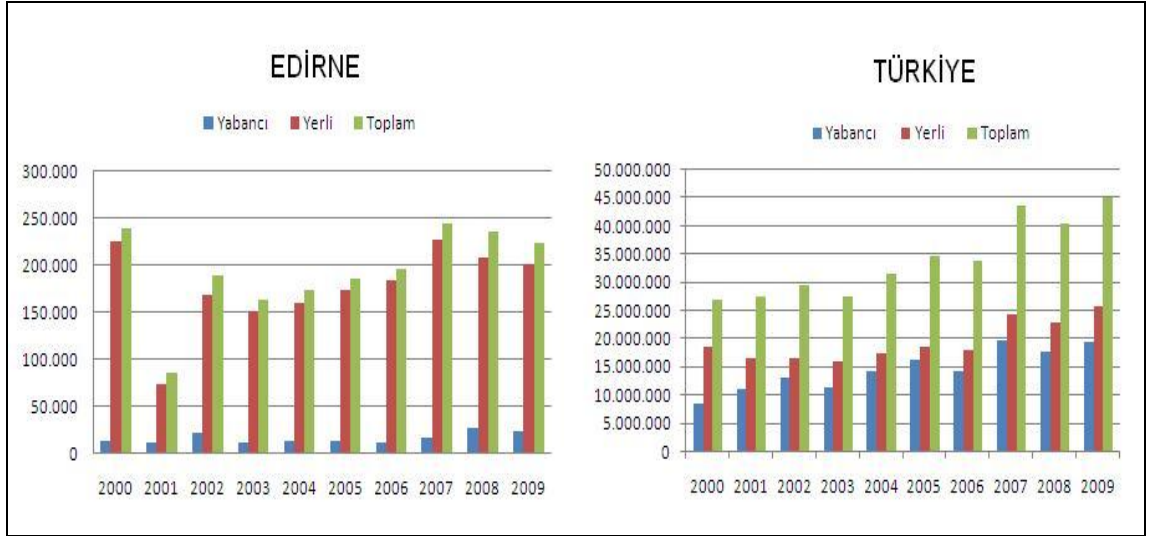
Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı 2000-2009 Turizm İstatistikleri.

Tablo 2.10. Türkiye Konaklama İstatistikleri (2000-2009).

Yıllar	TESİSE GİRİŞ SAYISI			GECELEME			Ortalama Kalış Süresi
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Toplam
2009	19.304.422	25.760.739	45.065.161	79.670.940	44.718.277	124.389.217	2,7
2008	17.762.818	22.755.200	40.518.018	73.590.885	40.326.871	113.917.756	2,8
2007	19.596.923	24.178.439	43.775.362	74.191.840	41.775.470	115.967.310	2,6
2006	14.157.056	18.029.047	33.756.204	56.895.351	34.157.426	91.052.777	2,6
2005	16.210.441	18.358.651	34.569.092	71.141.390	31.865.789	103.007.179	2,9
2004	14.077.001	17.399.114	31.476.115	62.071.774	31.230.128	93.301.902	2,9
2003	11.347.760	16.040.127	27.387.887	51.118.310	28.814.909	79.933.219	2,9
2002	13.121.431	16.373.138	29.494.569	53.213.533	28.231.253	81.444.786	2,7
2001	10.922.771	16.405.210	27.327.981	43.607.631	27.380.820	70.988.451	2,5
2000	8.466.081	18.370.987	26.837.068	34.504.508	31.963.448	66.467.956	2,4

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı 2000-2009 Turizm İstatistikleri.

Şekil 2.2. Edirne İli ve Türkiye’de Turistlerin Tesislere Giriş Sayısının Yıllara Göre Dağılımı.

Konaklama istatistiklerinin (tesise giriş sayısı ve geceleme sayısının) il genelinde gösterdiği dağılım, ildeki turistlerin dağılımının belirlenmesi açısından önemlidir. Edirne İli konaklama istatistiklerinin ilçelere göre dağılımı incelendiğinde yerli ve yabancıların gerçekleştirdiği konaklamaların Merkez İlçe’de yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 2.11. Edirne İli Konaklama Sayılarının İlçelere Göre Dağılımı (2009).

İLÇELER	TESİSE GİRİŞ SAYISI			GECELEME		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Merkez	16.407	94.287	110.694	21.706	132.450	154.156
Keşan	3.661	61.606	65.267	5.814	74.244	80.058
Enez	2.207	23.154	25.361	4.647	48.250	52.897
İpsala	579	8.855	9.434	1.258	15.983	17.241
Uzunköprü	426	7.509	7.935	426	8.344	8.770
Havsa	106	2.773	2.879	113	2.773	2.886
Meriç	69	2.049	2.118	69	2.049	2.118
TOPLAM	23.455	200.233	223.688	34.033	284.093	318.126

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı 2009 Turizm İstatistikleri.

Bu durum ildeki beşeri ve kültürel kaynakların Merkez İlçe’de toplanmasıyla açıklanabilir. Merkez İlçe’nin dışında bir diğer yoğunlaşma alanı da Saros Körfezi

Kıyıları'nın bulunduğu Enez ve Keşan ilçeleridir. Turistik kaynakların az olduğu diğer ilçelerde konaklama sayısı oldukça düşüktür.

Konaklama istatistiklerinin yanı sıra sınır kapılarından yurda giriş yapan yabancı ülke vatandaşları sayısı da bir yerdeki turizm hareketliliğinin değerlendirilmesi açısından önemlidir.

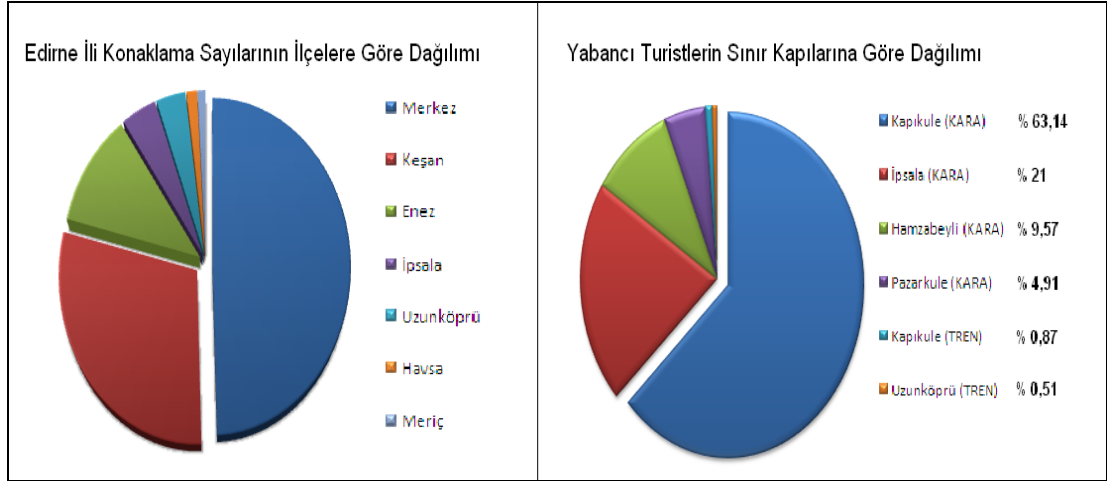
Daha önce de ifade edildiği üzere Edirne'de dördü kara, ikisi ise tren yolu sınır kapısı olmak üzere altı sınır kapısı bulunmaktadır. Bu kapılardan ülkemize giriş yapan yabancı ülke vatandaşlarının sayısı, bu sayının kapılara göre dağılımı, ulaşım sistemi ve ülke genelindeki kapılara göre durumu karşılaştırılarak incelenmiştir.

Tablo 2.12. ve Tablo 2.13'dan anlaşılacağı üzere 2009 yılında Edirne İl'inde yer alan sınır kapılarından toplam 27.077.114 kişi giriş yapmıştır. Bu rakam 2009 yılında tüm Türkiye sınır kapılarından giriş yapan yabancı ülke vatandaşlarının % 10,01'ini oluşturmaktadır. İlde yer alan kara sınır kapıları kara yolu ile yurda giren yabancıların % 44,35'ini, ildeki demiryolu sınır kapıları ise tren ile yurda giren yabancıların % 52,68'ini oluşturmaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere ilde yer alan sınır kapılarından Kapıkule Kara Sınır Kapısı ve Kapıkule Demiryolu Sınır Kapısı Türkiye'nin en işlek sınır kapıları olarak bu yoğunlukta ön plandadır.

Tablo 2.12. Edirne'ye Gelen Yabancıların Sınır Kapılarına Göre Dağılımı (2009).

EDİRNE	SINIR KAPISI	GELEN YABANCI	Oran (%)
	Kapıkule (KARA)	1.712.238	63,14
	İpsala (KARA)	569.617	21,00
	Hamzabeyli (KARA)	259.453	9,57
	Pazarkule (KARA)	133.343	4,91
	Kapıkule (TREN)	23.260	0,87
	Uzunköprü (TREN)	13.478	0,51
	TOPLAM	2.711.389	100

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı 2009 Turizm İstatistikleri.

Şekil 2.3. Edirne İli Konaklama Sayılarının İlçelere Göre Dağılımı.

Şekil 2.4. Yabancı Turistlerin Sınır Kapılarına Göre Dağılımı.

Tablo 2.13. Edirne ve Türkiye'ye Gelen Yabancıların Sınır Kapısı Türüne Göre Dağılımı (2009).

	SINIR KAPISI TÜRÜ				TOPLAM
	HAVA	KARA	TREN	DENİZ	
EDİRNE	-	2.674.651	36.738	-	2.711.389
Edirne'nin Türkiye içindeki Oranı	0,0	44,35	52,68	0,0	10,01
TÜRKİYE TOPLAM	18.959.340	6.029.950	69.167	2.018.657	27.077.114
ORANI %	70,01	22,27	0,26	7,46	100,00

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı 2009 Turizm İstatistikleri.

Tablo 2.14.'te de görüleceği üzere araştırma sahasında konaklayan turistlerin ülkelere göre dağılımı çeşitlilik göstermektedir. Bu dağılım içinde 1.677 kişiyle Bulgaristan vatandaşları ilk sırada yer almaktadır. Bulgaristan'ı 1.474 kişiyle Romanya ve 1.434 kişiyle Yunanistan vatandaşları takip etmektedir. Yabancı turistlerin bu ülkelerden gelmesi coğrafi yakınlıkla ilgilidir. Komşu ülkelerin yanı sıra ilde yer alan tesislerde vatandaşları konaklayan ülkeler arasında 1.345 kişiyle Almanya yer almaktadır. Alman vatandaşlarının önemli bir kısmını ülkemizden Almanya'ya işçi olarak yerleşerek Alman vatandaşlığına geçmiş, gurbetçi diye ifade edilen Türkler oluşturmaktadır.

Tablo 2.14. Edirne'deki Otellerde Konaklayan Turistlerin Ülkelere Göre Dağılımı (2006).

ÜLKE	TESİSE GELİŞ SAYISI	ÜLKE	TESİSE GELİŞ SAYISI
ALMANYA	1.345	CEZAYİR	6
AVUSTURYA	293	FAS	21
FRANSA	364	MISIR	1
İNGİLTERE	490	TUNUS	52
İRLANDA	72	TOPLAM AFRİKA	80
İSPANYA	72	KUVEYT	2
İTALYA	255	IRAK	28
PORTEKİZ	16	LÜBNAN	22
YUNANİSTAN	1.434	ÜRDÜN	610
ÇEK CUM.	204	S.ARABİSTAN	3
İSVİÇRE	47	SURİYE	97
İZLANDA	9	K.K.T.C.	27
POLONYA	201	İSRAİL	57
MACARİSTAN	88	YEMEN	5
BENELÜX ÜLK.	560	TOP. BATI ASYA	851
İSKANDİNAV ÜLK.	265	ÇİN HALK CUM.	23
TOP.AVRUPA OECD	5.715	FİLİPİNLER	165
A.B.D.	252	HİNDİSTAN	12
AVUSTRALYA	48	İRAN	498
JAPONYA	94	MALEZYA	1
KANADA	86	PAKİSTAN	10
G.KORE	7	DİĞ.GÜN.ASYA	2
MEKSİKA	8	TOP. GÜN. ASYA	711
YENİ ZELANDA	20	TOPLAM ASYA	1.562
TOPLAM OECD	3.703	ARJANTİN	74
B.D.T.	704	BREZİLYA	8
YUGOSLAVYA	759	KOLOMBİYA	9
ARNAVUTLUK	34	ŞİLİ	1
BULGARİSTAN	1.677	VENEZÜELLA	1
ROMANYA	1.474	TOP. AMERİKA	93
DİĞER AVRUPA	8	YABANCI TOPLAM	12.622
TOP.DOĞU AVRUPA	4.656		

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı 2006 Turizm İstatistikleri.

2.5. DOĞAL TURİSTİK KAYNAKLAR

2.5.1. Koruma Altındaki Alanlar ve Turizm

Tabiatı Koruma Alanları; *bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz kalmış veya kaybolmaya yüz tutmuş, ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup, sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış, tabiat parçalarını*

ifade etmektedir. Türkiye’de 35 adet tabiat koruma alanı olup, Gala Gölü ve çevresi 1991 yılında tabiatı koruma alanı ilan edilmiştir.³⁴³

Öncelikli amacı; özgün doğal ve kültürel ortamların korunarak denetimli bir şekilde halkın kullanımına sunulmak olan millî parklar;³⁴⁴ bir yerdeki en önemli turistik kaynaklar arasında yer almaktadır. Edirne İli hudutları dâhilinde yer alan Gala Gölü ve Pamuklu Göl tabiatı koruma alanı 2005 yılından itibaren millî park statüsü kazanmıştır.

2.5.1.1. Gala Gölü Millî Parkı

Araştırmanın birinci bölümünde ayrıntılı olarak ele alınan Edirne İli doğal göllerinin turistik açıdan önemli olanları, Meriç Nehri’nin denize döküldüğü Enez Yöresi’nde yer almaktadır.

Enez kıyı şeridi ve Enez-İpsala arasında yer alan Gala Gölü, Pamuklu Göl, Taşaltı Gölü ile Bücürmene ve Dalyan lagün gölleri yaklaşık 20 balık, 40 bitki ve yaklaşık 200 kuş türünü barındırmaktadır.³⁴⁵ Göl ve orman ekosistemlerine ait çeşitli canlı türlerinin yaşam alanı olan saha Manyas Kuş Cenneti’nden sonra ülkemizin ikinci büyük kuş cennetidir. Bu açıdan önemli bir ornitoloji bölgesidir.³⁴⁶

Özellikle göçmen kuşlar açısından dünyadaki ender sulak alanlardan biri olan sahada uzun yıllar yoğun av baskısı ile tarım ilaçları ve yapay gübrelerin aşırı kullanımı sonucu büyük doğa tahribatı yaşanmıştır. Bunun sonucunda Gala Gölü ve Pamuklu Göl çevresindeki 2369 hektarlık alan 1991 yılında "Tabiatı Koruma Alanı" ilan edilmiştir. Bölgede av yasağı getirilmiş, balıkçılığın daha sistemli bir şekilde yürütülmesi çalışmaları yapılmıştır. Ancak bu çalışmalarda çok başarılı olunamamıştır.³⁴⁷

³⁴³ Kültür Bakanlığı, (t.y.), Tabiatı Koruma Alanları, Erişim Tarihi: 12.12.2009, <http://www.kultur.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF7EE1F1486EE5030E907B2819D2941289>

³⁴⁴ Zaman, S., *Kemer’in Turizm Coğrafyası*, s. 170.

³⁴⁵ Ertan, s. 5.

³⁴⁶ Mustafa Kaya, Cengiz Kurtonur, “Gala Gölü ve Çevresinin (Edirne) Ornitho-Faunası Üzerine Araştırmalar”, *Trakya Üniv. Fen Bilimleri Dergisi*, 4 (2), 2003, s. 171.

³⁴⁷ Asaf Ertan, “Önemli Bir Kuş Alanı olan Gala Gölü ve Havzalarında Doğayı Koruma ve Kullanma Sorunları” *Enez Çevre Sempozyumu: 8-9 Eylül 1993– Edirne: Bildiriler*, (s. 48), Enez Çevre Vakfı Yay. No: 1, Edirne 1993.

Fotoğraf 2.4. Gala Gölü'nden Bir Görünüm.

Tabiat Koruma Alanı, 1992 yılında Gala Gölü ve Pamuklu Gölleri'nin yanı sıra Taşaltı, Bücürmene ve Dalyan lagün göllerini de kapsayacak şekilde genişletilerek "Doğal Sit Alanı" statüsü verilmiştir.³⁴⁸

Ardından gelişen süreçte Gala Gölü ve yakınında bulunan Pamuklu Gölü'nü kapsayan 6090 hektarlık alan, 5 Mart 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 2005/8547 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla "Gala Gölü Millî Parkı" adıyla millî park yapılmıştır.³⁴⁹

Önemli bir potansiyeli olmasına karşın günümüzde kuş gözlemciliği, doğa gözlemciliği ve bitki gözlemciliği (botanik turizmi) sınırlı olarak yapılmaktadır. Bu durum Tabiatı Koruma Alanları'nın turistik amaçlı kullanılmasını kısıtlayan statüyle ilgilidir. Genellikle yakın çevre üniversitelerinde görev yapan bilim adamları ve araştırmacılar bölgede bilimsel amaçlı geziler yapmaktadır.

³⁴⁸ Özkan, s. 12.

³⁴⁹ Türkiye İstatistik Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 5429, 25 Nisan 2006.

Araştırmacıların dışında yakın çevre üniversitelerinin ilgili bölümleri, üniversite öğrenci kulüpleri, doğa dernek ve vakıfları zaman zaman arazi uygulamaları düzenleyerek sahayı ziyaret etmektedirler.

Turistik kapsamda sahaya gelen ornitoloji ve doğa meraklılarının sayısı sahanın sahip olduğu potansiyele oranla oldukça az düzeyde olup, tanıtım çalışmaları ve yakın yerleşmelerde turistik alt yapı tesislerinin geliştirilmesi, kuşkusuz bölgeye olan turist talebini arttıracaktır.

Millî park statüsünde olmasından dolayı sahada sportif olta balıkçılığı ve avcılık yasaktır. Ancak ekoturizm, kamp ve karavan turizmi, izcilik gibi turistik etkinliklerin geliştirilmesini sınırlandıran bir durum söz konusu değildir.

2.5.2. Sulak Alanlar

Ramsar Sözleşmesi'ne göre sulak alanlar; çekilmiş devresinde derinliği -6 m'yi geçmeyen; doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları tatlı, tuzlu ya da çok tuzlu; başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık, sazlık ve turbiyeler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan sulak kalan yerleri olarak tanımlanmaktadır.³⁵⁰

Sulak alanlar, fauna ve flora yani biyolojik hayat bakımından başlıca yetişme ve çoğalma ekosistemleridir. Bu ekosistemlerde fauna ve flora elemanı türleri büyük zenginlik gösterir.³⁵¹

Sulak alanlar, güzel manzarası ve barındırdığı doğal hayatın yanı sıra kuş gözleme, balık tutma, avcılık, yürüyüş ve su sporları yönünden ideal ortamlar sunması sebebiyle yerli ve yabancı çok sayıda insanın ilgisini çekmektedir. Bu bakımdan kuş gözlemciliği (ornitoloji) ve botanik turizmi açısından önemli potansiyel içerirler.³⁵²

Edirne İli'nde I. Sınıf Nitelikli Sulak Alan kapsamına giren “Meriç Deltası” ve B Sınıfı Nitelikli Sulak Alan kapsamındaki “Saros Körfezi” ve “Ergene Havzası” olmak üzere üç adet sulak alan bulunmaktadır.

³⁵⁰ Çevre Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 18132, 9 Ağustos 1983.

³⁵¹ Doğanay, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. 484.

³⁵² Koray Haktanır, Sevinç Arcaç, *Çevre Kirliliği*, Ankara Üniv. Ziraat Fak. Yay., No: 1503, Ankara 1998, s. 184.

2.5.2.1. Meriç Deltası

Meriç Nehri'nin denize döküldüğü yerde taşıdığı alüvyonların depolanması ve yatay yönde yer değiştirmesi sonucu oluşan Meriç Deltası, Yunanistan-Türkiye sınırlarında çok geniş sazlıklar, göller ve tarım alanlarından oluşan ülkemizdeki en önemli sulak alanlardan biridir.

Önemli bir kısmı Yunanistan sınırları içerisinde yer alan delta, Türkiye'nin ve dünyanın Önemli Kuş Alanları'ndan (ÖKA) biri olmasının yanı sıra diğer hayvanlar ve bitkiler için de önemli yaşam alanları oluşturan önemli bir biyolojik rezervdir.³⁵³

Meriç Deltası, 1960'lardan itibaren sulak alan kayıpları ve doğal alanların tahribine rağmen, günümüzde önemini korumaktadır. Deltadaki en önemli tehdit su rejimine yapılan müdahaleler olup, 1970'li yıllarda başlayan kurutma projeleri ile İpsala-Enez arasında kalan daimi sulak alanlar büyük ölçüde azalmıştır.

Bu bölgede çeltik tarımını genişletme çalışmaları yasadışı olarak sürmektedir. Geçmişte balık varlığı bakımından oldukça zengin olan göller, Meriç Nehri'nin yatağının değiştirilmesi, taşkın önleme setleri ile Meriç Nehri ve göllerin deniz bağlantısının bozulması ve yoğun kirlilik nedeniyle bu özelliğini önemli ölçüde kaybetmiştir. Ayrıca Meriç ile birleşen Ergene Irmağı'nın kirli suları da alandaki doğal yaşamı olumsuz yönde etkilemektedir.³⁵⁴

³⁵³ Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Trakya Kalkınma Birliği, s. 141.

³⁵⁴ Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Trakya Kalkınma Birliği, s. 142.

Fotoğraf 2.5. Meriç Deltası'ndan Bir Görünüm.

Toplam alanı 7000 hektarı bulan Meriç Deltası, özellikle kuş gözlemciliği (ornitoloji) ve turizmi (ornito turizm) açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Enez-İpsala arasındaki özel izinle gidilebilen sınır set yolu güzel doğa manzarasına sahip olup, doğa gözlemciliği açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak sınır güvenliği bu alanda turizmin gelişmesini engellemektedir. Yunanistan ile ortak çalışmalar yapılarak bölgede turizm planlı olarak belirli bir süreç dâhilinde geliştirilebilir.

2.5.2.2. Saros Körfezi Sulak Alanı

Saros Körfezi Sulak Alanı B Sınıfı Nitelikli sulak alan kapsamında olup, körfezin Keşan İlçesi'nde yer alan kıyı şeridinin kuzeyinde bulunur. Enez İlçesi'nden doğuya doğru Yayla ve Suluca Körfezi'ne ulaşan sırtları takiben Hızırilyas Tepe'sine buradan da Karatepe Köyü kuzeyinden doğuya doğru Manastır Tepe ve 210 Tepe'ye, ardından da güneye doğru Saros Körfezi'ne inen sınırlar arasında kalan alandır.³⁵⁵

³⁵⁵ Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Trakya Kalkınma Birliği, s.142.

Saros Körfezi kıyı şeridi kumulları Kuzey Ege kumullarının günümüze kalan en iyi örnekleridir. Saros Körfezi giderek yoğunlaşan kıyı turizm bölgesi olmasının yanı sıra kumulların yüzey sularının akışını engellemesi sonucunda alanın kuzeyinde mevsimsel hafif tuzlu lagünler (I. Tuzla Gölü ve II. Tuzla Gölü) oluşmuştur.

Kızılçam ormanı (*Pinus brutia*), maki toplulukları, sarp kireçtaşı kayalıkları üzerindeki bitki toplulukları, kumullar ve kıyı lagünlerinden oluşan zengin bir habitat çeşitliliğini içerir. Sınırlı yayılış gösteren endemik ve nadir türleri içeren, zengin bitki örtüsüne sahip kumul alanlar, deniz kenarından karaya doğru değişik bir mozaik oluşturmuştur. Nesli küresel ölçekte tehlike altında olan kuş türleri için önemli üreme ve kışlama alanıdır. Alanda üreyen önemli memeli türleri, yaşayan sürüngen ve kelebek türleri yer almaktadır.³⁵⁶

Fotoğraf 2.6. Saros Körfezi'nde Oluşmuş Sulak Alanlardan Bir Görünüm.

Bu bakımdan özellikle I. Tuzla Gölü (Tuz-Vakıf Gölü) ve II. Tuzla Gölü (Tuzlu Gölü) çevresi kuş gözlemciliği (ornitoloji) ve botanik turizmi açısından önemli potansiyele sahiptir. Başta Erikli ve çevresinde ekoturizm kapsamında kamp ve karavan

³⁵⁶ Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Trakya Kalkınma Birliği, s. 142-143.

turizmi, ornitoloji, doğa gözlemciliği, bitki gözlemciliği, sportif olta balıkçılığı ve av turizmi potansiyelini değerlendirme projeleri geliştirilerek turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve üç aylık sezonunun yedi aya çıkarılması hedeflenmektedir.

2.5.2.3 Ergene Havzası Sulak Alanı

Ergene Irmağı, Kırklareli-Pehlivanköy İlçesi'nden Edirne İli sınırlarına girerek Uzunköprü, Meriç ve İpsala ilçeleri topraklarının bir bölümünü sulayarak İpsala İlçesi'nde Sarıcaali Köyü, Hancağız Mevkii'nde Meriç Nehri'yle birleşmektedir.³⁵⁷

Ergene Irmağı, yağışlı mevsimlerde taşkın yaparak orta ve aşağı kesimindeki ovaları kaplar. Taşkın dönemlerinde bazen bir km'den fazla bir alan üzerine yayılır. Uzunköprü'den güneye bütün ovayı kaplar. Meriç Nehri'ne kavuşmadan önce geniş bataklıklar yapar.³⁵⁸ Bu özellikleriyle ırmak ve çevresindeki göletler, belirli dönemlerde göçmen kuşların konakladığı mekânlardır. Kuş gözlemciliği (ornitoloji), sportif olta balıkçılığı ve piknik gibi rekreasyonel faaliyetlerin yanı sıra sınırlı olarak kamp ve karavan turizmi ile izcilik gibi faaliyetler de yapılmaktadır.

Fotoğraf 2.7. Ergene Havzası'nda Yer Alan İbriktepe Gölet'inden Bir Görünüm.

³⁵⁷ Balcı Akova, *Ergene Havzası'nın Coğrafi Potansiyeli*, s. 47-48.

³⁵⁸ Saraçoğlu, s. 147-148.

2.5.3. Doğal Sit Alanları

Doğal sit alanları; bir yerdeki jeolojik, tarih öncesi ya da tarihi devirlere ait ender özellikleri bakımından korunması gerekli alanlardır. Doğal sitler, kendi arasında üç gruba ayrılmaktadır. Bilimsel muhafaza açısından evrensel değeri olan, ilginç özellik ve güzelliklere sahip olması ve ender bulunması nedeniyle kamu yararı açısından mutlaka korunması gerekli olan, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlar, I. Dereceden Doğal Sit Alanı olarak tanımlanırken; doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yanında kamu yararı göz önüne alınarak kullanıma açılacak alanlar, II. Dereceden Doğal Sit Alanı; doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yanında yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de göz önünde tutularak konut kullanımına da açılacak alanlar ise III. Dereceden Doğal Sit olarak tanımlanmaktadır.³⁵⁹

Doğa ve Tabiat meraklılarının ilgi odağında olan Doğal Sit Alanları, başta doğal çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğini temel alan ekoturizm ve onun kapsamında icra edilen etkinlikler olmak üzere turistik açıdan önem taşıyan doğal kaynaklardır.

Edirne İli'nde toplam 23 Doğal Sit Alanı bulunmaktadır. Edirne Merkez İlçe'de Kırkpınar, Tavuk Ormanı'nda başlayan setler boyunca kentin batı ve güney istikametlerini kavrayan yeşil bir kuşak halinde görülmektedir. Sarayıçi ve Tarihi Karaağaç yolu, doğal sitlerin Merkez İlçe'de yoğunlaştığı bölgelerdir. Merkez İlçe'de bulunan doğal sit alanları Edirne Kenti'nin en önemli rekreasyon alanlarını oluşturmaktadır. Keşan ve Enez kıyıları doğal sitlerin yoğunlaştığı ikinci bölgedir. Keşan ve Enez kıyı şeridi ve Enez'de bulunan göller ildeki doğal sit alanlarının yoğunlaştığı ikinci önemli bölgedir. Kıyı şeridi Edirne İli'nin gelişmekte olan turizm aksıdır.

---

³⁵⁹ Doğal (Tabii) Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları, *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararları*, 60/659, T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, 5 Kasım 1999.

Tablo 2.15. Edirne İli Doğal Sit Alanları.

SIRA	DOĞAL SİT ALANLARI	İLÇE	TARİH VE ÖZELLİK
1	Pazarkule Devlet Ormanı	Edirne Merkez	08.11.1990 II.Derece Doğal Sit
2	Karaağaç Söğütlik Devlet Ormanı	Edirne Merkez	08.11.1990 II.Derece Doğal Sit
3	Asker Söğütlüğü Söğütlik Devlet Ormanı	Edirne Merkez	08.11.1990 II.Derece Doğal Sit
4	Sarayıçi Özel Tavuk Ormanı	Edirne Merkez	04.04.1991 I.Derece Doğal Sit
5	Sarayıçi Kırkpınar Meydanı	Edirne Merkez	04.04.1991 I.Derece Tarihi ve Doğal Sit
6	Meriç Nehri Köprüsü ile Karaağaç Sementi arasındaki yolun her iki tarafı	Edirne Merkez	21.03.1997 I.Derece Doğal Sit
7	Avarız - Yolüstü - Hatip Köy bölgelerinden geçen bir kısmında İğnesi - Değirmenyeni arasında kalan (Eğribük)	Edirne Merkez	25.09.1997 I.Derece Doğal Sit
8	Keşan ve Enez Sahili, Dalyan Gölü, Evreşe Sahili (Erikli, Yayla, Danişment, Karaincirli, Vakıf, Büyükevren, Gülçavuş, Sultaniçe)	Keşan ve Enez	I. ve III. Derece 25.04.1996
9	Edirne İli Keşan ve Enez Sahillerini oluşturan Saros Körfezi	Keşan ve Enez	I. ve III. Derece 19.09.1996
10	Kale Boğazı Deltasından, Uzunkum-Küçükköy ve Toplar tepesini içine alan bölge.	Keşan-Mecidiye	(05.03.1998 / 4522) I.Derece Doğal Sit
11	Tuzla Gölü	Keşan-Erikli Dere	(10.05.1992/1733) II.Derece Doğal Sit
12	Edirne İli İlçesi Karpuzlu ve Koyuntepe Köyü Pamuklu Gölü Mevki Gala Gölü	Enez	16.05.1991 I. Derece
13	Çanakkale G 16 . D3 Sultaniçe Tuzla gölü Çevresi Şubat Deresi ve Tabyalar Kavaklı Deresi etekleri - Kumtepe Mevkii arası	Enez	22.12.1995 I.Derece Doğal Sit
14	Enez Büyük Gala Gölü Doğal Siti	Enez	(07.05.1992/1121) I.Derece Doğal Sit
15	Enez-Dalyan-Taşaltı-Işık ve Tuzla Gölleri ile Büyük Gala gölü ve çevresi	Enez	(07.05.1992 / 1121) II.Derece Doğal Sit
16	Edirne İli Enez İlçesi Gala Gölü	Enez	16.05.1999 I. Derece
17	Enez Gala Gölü Doğal Sit	Enez-İpsala Arası	(15.02.1991/834) I.Derece Doğal Sit
18	Sultaniçe Köyü yakınlarında ormanlık alan ile deniz arasında Karagöl	Enez-Sultaniçe	(17.03.1995 / 2322) I.Derece Doğal Sit
19	Nusuhbey Köyü Teke Bayırı Mevkiinde bulunan 17 adet asırlık meşe ağacı	Meriç	19.09.1996 I. Derece Tarihi ve Doğal Sit

Kaynak: Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü Verileri.

2.5.4. Ormanlar

Ormanlar, bir yerdeki doğal bitki örtüsüyle ilgili önemli turistik ve rekreasyonel çekicilikler arasında yer almaktadır.³⁶⁰ Sağlık turizmi, spor turizmi, av turizmi, kamp ve karavan turizmi gibi pek çok turistik aktiviteye olanak sağlamaktadır.

Ormanlar, Edirne İli toplam arazi varlığı içinde % 17,14'lük bir kesimi oluşturmaktadır. Araştırmanın ilk bölümünde de belirtildiği gibi ormanlar üç kuşak halinde sıralanmaktadır. *Birinci kuşak* İl topraklarının kuzeyinde yer alan Batı Istrancalar'ın (Yıldız Dağları) kuzey yamaçlarında büyük ölçüde kayın ormanları ve yer yer Karadeniz fundalarının yer aldığı ormanlık bir alan bulunmaktadır.³⁶¹ Istranca Dağları'nın güneyinde ise özellikle Bulgaristan sınırına paralel olarak uzanan sahada meşe türlerinin hâkim olduğu kuru ormanlar yer almaktadır.³⁶² Birinci kuşak, ilde avcılık faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı bölgedir. Gerek sahip olduğu fauna (tavşan, kurt, çakal, yaban domuzu, tilki vb.) açısından, gerekse il topraklarının göçmen kuşların (yaban ördeği, yaban kazı vb.) geçiş güzergâhında yer alması nedeniyle Av Turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir.

İkinci kuşağı ise Kuru Dağı'nın kuzey eteklerinden Ergene Vadisi'ne kadar uzanan platolar kesimi kuru ormanları oluşturmaktadır. Bu alanda hâkim eleman da tüylü meşe'dir.³⁶³ Bu bölgenin çoğunluğunda avcılık faaliyetleri yapılmakla birlikte belirli kesimlerinde bu faaliyet sınırlandırılmıştır.

Üçüncü kuşak, bölgenin güney kesimi ve kıyı kuşağındadır. Burada nemli ılıman iklim şartlarında büyüyen yaprağını döken ağaç (Ova akçaağacı, çiçekli dişbudak, doğu gürgeni, kermes meşesi vb.) ve çalılar (Akçakesme, katran ardıcı, yabancı mersin, karaçalı) hâkimdir.³⁶⁴ Ayrıca ilgili sahada (Enez-Tekirdağ arasında) meşe ve kızılçam ormanlarının tahrip edildiği yerlerde maki türleri ve psödömakiler,³⁶⁵ Kuru Dağı üzerinde de kızılçam ormanları (*Pinus brutia*) yayılış göstermektedir.³⁶⁶ Üçüncü kuşak ormanlarının bulunduğu kesim büyük ölçüde av yasağı olan bölgelerdir. Bu ormanlarda doğa yürüyüşleri (trekking), izcilik, kamp ve karavan turizmi etkinlikleri yapılmaktadır.

³⁶⁰ Hayati Doğanay, *Ekonomik Coğrafya 1: Doğal Kaynaklar*, Aktif Yayınları, Erzurum 2004, s. 384.

³⁶¹ Saraçoğlu, s. 59.

³⁶² Korkut, s. 14.

³⁶³ Dalgıç, *Edirne'nin Yeşil Örtüsü: Ağaç ve Çalılar*, s. 17.

³⁶⁴ Irmak, *Trakya'nın Orman Yetiştirme Bölgelerinin Sınıflandırılması*, s. 84.

³⁶⁵ Asan, s. 27.

³⁶⁶ Dönmez, *Trakya'nın Bitki Coğrafyası*, s. 215.

Kıyıda yer alan orman içi dinlenme-çadır ve kamp alanları söz konusu turistik faaliyetlerin yoğunlaştığı sahalardır. Saros Körfezi Kıyıları'nda Gökçetepe ve Danişment'te kızılçam ormanları içinde iki Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırlı Kamp Alanı bulunmaktadır. Bu iki büyük orman kamp alanının yanı sıra Erikli'de de küçük özel bir orman kamp yeri bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.8. Çandır Dağı Ormanlık Kesiminden Bir Görünüm.

2.5.5. Av Turizmi

Av turizmi, yaban hayatı kaynaklarıyla turizm arasındaki ilişkinin bir şeklidir. Bir yerdeki turizm sezonunun kış aylarına yayılmasını sağlayabilecek turizm etkinlikleri arasındadır.³⁶⁷

Ekolojik koridor niteliğindeki il topraklarında akarsu, göl ve gölet kenarları başta yaban ördeği, yaban kazı ve kuğular olmak üzere, Avrupa-Afrika göç yolu üzerinde göçmen kuşlar için bir dinlenme noktasıdır. Göçmen kuşların yanı sıra il ormanları da tavşan, tilki, kurt, çakal, yaban domuzu vb. yaban hayatı bakımından zengindir. Bu özellikler Edirne'de önemli bir Avcılık ve Av Turizmi potansiyelinin gelişmesini sağlamıştır.

³⁶⁷ Akova, *Turizm Araştırmaları*, s. 43.

Edirne ve çevresinde avcılık faaliyetlerinin tarihi oldukça eskidir. Osmanlı Devleti Dönemi'nde özellikle 17. yüzyılda Sultan I. Ahmet ile birlikte Osmanlı padişahlarında av geleneği başlamış, padişah ve hanedan üyelerinin yanı sıra, üst düzey devlet görevlileri, Osmanlı'ya bağlı beylik ve devletler ile çeşitli ülke hükümdarları ve önemli misafirler de Edirne ve çevresindeki avcılık etkinliklerine katılmışlardır.³⁶⁸

Fotoğraf 2.9. Tarihi Av Köşkü (Bülbül Köşkü).

Edirne Avcılık-Atıcılık İhtisas Derneği ve Avcılık Kulübü yetkilileriyle yaptığımız mülakatlarda yetkililer; ilde günümüzde sportif ve rekreasyonel amaçlı olarak ilin belirli kesimlerinde avcılık yapıldığını, avcılık faaliyetlerine katılanların büyük çoğunluğunu kırsal kesimde yaşayan Edirnelilerin olduğunu ifade etmişlerdir.

Yine mülakatlarda yetkililer, Edirne'ye il dışından avcılık amaçlı az sayıda turist geldiğini ve gelenlerin de çoğunlukla İstanbul ve yakın çevreden geldiğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte yabancı turistlerin araştırma sahasına olan av turizm talebi sınırlıdır.

---

³⁶⁸ Ağırhan, s. 73.

Oysaki av turizminde komşu ülke Bulgaristan, hem iç turizm hem de dış turizm açısından oldukça ileri düzeydedir.³⁶⁹ Turizm geliştirme çalışmalarında bu ülke örnek alınmalıdır.

Akarsu ve göllerin zengin tatlı su balık ekosistemi sportif olta balıkçılığı potansiyeli oluştururken, kıyılarda sportif olta balıkçılığının yanı sıra zıpkınla balık avlanmaktadır.

2.5.6. Akarsu Turizmi

Doğal kaynaklar arasında yer alan akarsular; başta rafting, kano ve nehir kayığı gibi özel bilgi ve beceri isteyen, alternatif bir turizm çeşidi olan doğa ve spor turizmi kapsamında değerlendirilebilir. Ayrıca ulaşım araçlarına bağlı olarak yapılan ırmak boyu tekne gezintileri ve gemi turizmi de akarsulara bağlı olarak gerçekleştirilebilen diğer önemli turistik faaliyetlerdir.³⁷⁰

Akarsuların üzerinde ya da etrafında bazı doğal ve kültür varlıkları olabilir. Bu doğal ve beşeri varlıklar akarsulara turistik potansiyel kazandırabilir. Örneğin kanyon vadiler, çağlayanlar, travertenler gibi coğrafi şekiller ile akarsuların içinde aktığı kentlerin tarihi yapıları (Venedik, Budapeşte, Paris, St. Petersburg vb.) ve eski kültürlerin nehirler boyunca oluşturdukları kültür kalıntıları (Nil Nehri kıyısı gibi) da akarsu turizmi kapsamında yürütülen turistik ve rekreasyonel faaliyetler arasındadır.³⁷¹

Akarsular sportif olta balıkçılığı ile turizme konu olabilir. Ayrıca akarsu çevreleri önemli yaban hayatı bölgeleridir. Çünkü yabani hayvanlar, hayatlarını sürdürmek için gerekli su temininde akarsuları kullanmaktadırlar. Göçmen kuşların geçiş güzergâhları da akarsu boylarında olur. Bu açıdan akarsular, avcılık faaliyetleri ve av turizmi için de önemli bölgelerdir.

Akarsu kıyılarında görülen ırmak vejetasyonu, biyolojik çeşitlilik ve ekolojik yapı da turizm potansiyelinin bir parçası olabilir. Akarsular, doğa gözlemciliği, bitki

³⁶⁹ Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Trakya Kalkınma Birliği, s. 147.

³⁷⁰ Akova, *Turizm Araştırmaları*, s. 103.

³⁷¹ Doğaner, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. 94.

gözlemciliği, yabani hayvan gözlemciliği ve ornitoloji (kuş gözlemciliği) gibi faaliyetlerle de turizme konu olabilir.

Bunların yanı sıra akarsular, günübirlik geziler, keşif gezileri, izcilik, kampçılık ve karavancılık gibi sportif etkinlikler ve rekreasyon aktiviteleri açısından da bir potansiyel oluşturmaktadır.

Edirne İli'nin ana akarsularını oluşturan Meriç Nehri ve kolları (Arda, Tunca ve Ergene) akarsu turizmi açısından oldukça zengin bir potansiyele sahip olmasına karşın turizm ve rekreasyonel amaçlı olarak sınırlı bir şekilde değerlendirilmektedir. Meriç ve kolları ülkemizin batı sınırını oluşturmakta olup, bazı kesimleri askeri bölge kapsamındadır. Bu durum akarsuların turistik ve rekreasyonel anlamda değerlendirilmesini sınırlandıran en önemli faktördür.

Sportif olta balıkçılığı akarsularda görülen başlıca etkinliktir. Arazi uygulamaları esnasında bu etkinliğin çoğunlukla Edirne İli sakinleri ve yakın çevreden gelen günübirlikçilerce icra edildiği, Edirne Kent Merkezi'nde (Bülbül Adası, Sarayıçi, Tunca ve Meriç nehirleri) üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Fotoğraf 2.10. Tunca Köprüsü'nün Altında Sportif Olta Balıkçılığı.

Meriç Nehri'nin Türkiye-Yunanistan sınırını oluşturması ve yatağında çamur kaplı çukurların olması nedeniyle yüzme yasaklanmıştır.³⁷² Meriç Nehri Deltası ve nehrin Enez-İpsala arasındaki yatağı kuş gözlemciliği (ornitoloji) ve turizmi (ornitoturizm) açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Bu güzergâhta bulunan set yolundan sınır güvenliği nedeniyle özel izinle gidilmektedir.

Ayrıca nehirlerin birçok kesimi güzel doğa manzarasına sahip olup, doğa gözlemciliği açısından önemli bir potansiyele sahiptir.³⁷³ Tunca Nehri'nde bulunan Eğribük güzel doğa manzarasına sahip alanlara örnek olarak gösterilebilir. Nitekim Eğribük, Edirne'nin en çok talep edilen rekreasyon alanları arasındadır.

Ergene Irmağı ve kollarının çevresi tarımsal amaçlı değerlendirilmekte olup, turistik faaliyetler sınırlı olarak yapılmaktadır. Göçmen kuşların geçiş güzergâhında olan ırmak kenarlarında kuş gözlemciliği (ornitoloji), sportif olta balıkçılığı ve piknik gibi rekreasyonel faaliyetlerin yanı sıra sınırlı olarak kamp ve karavan turizmi ve izcilik gibi faaliyetler de yapılmaktadır.

Bununla birlikte Süloğlu Deresi çevresi izcilik, kampçılık ve karavancılık potansiyeline sahiptir. Az sayıda da olsa, günümüzde söz konusu turistik faaliyetler kapsamında başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin değişik yerlerinden özellikle yaz aylarında turistler Süloğlu Deresi çevresine gelmektedirler.³⁷⁴

2.5.7. Göl Turizmi

Bilindiği üzere göller, denizler gibi suya bağlı olarak gerçekleştirilen rekreasyonel faaliyetlere (yüzme, sportif olta balıkçılığı, su kayağı, yelken açma, kürek çekme, sörf, kano vb.) olanak tanırırlar. Denizden uzak yerlerin bu gereksinimini karşılamasının yanında deniz kıyılarından farklı olarak sessiz ve sakin ortam sunması, kitle turizmine açılan deniz kıyısından kaçanlara ekoturizm ve kırsal turizm olanağı sunmaktadır. Bunun yanında göller ve çevreleri suya dayalı olmayan (yürüyüş, bisiklet, doğa

³⁷² Korkut, s. 9-10.

³⁷³ Turizm Bakanlığı, s. 949.

³⁷⁴ Turizm Bakanlığı, s. 947.

fotoğrafçılığı ve gözlemciliği, piknik, izcilik ve kamping, ornitoloji, avcılık, sağlık vb.) bazı rekreasyonel faaliyetler açısından da ilgi çekmektedir.³⁷⁵

Edirne göllerinde sazlık alanlar geniş yer kaplar. Ayrıca bazı göllerin çevresi de bataklıktır. Bu durum av turizmi potansiyelini artırır ancak göllerde yapılabilen birçok turistik faaliyeti (yüzme, sportif olta balıkçılığı, su kayağı, yelken açma, kürek çekme, sörf, kano, piknik, yürüyüş, bisiklete binmek, izcilik ve kamping, karavancılık, manzara seyretmek, ornitoloji) de sınırlandırmaktadır.

Edirne İli göllerinden Dalyan (Tekke), Bücürmene (Işık), Sığırca gölleri, sportif amaçlı balıkçılık açısından önemli potansiyele sahiptirler. Bu göllerden sadece Dalyan Gölü (Tekke Gölü) ve Bücürmene (Işık) Gölü'nde Sportif olta balıkçılığı yapılmaktadır. Yakın çevreden ve İstanbul'dan insanlar hobi amaçlı olarak yılın belirli dönemlerinde özellikle Bücürmene (Işık) Gölü'ne kefal ve yılan balığı tutmak için gelmektedirler.³⁷⁶

Edirne İli gölleri göçmen kuşların göç yolları üzerinde önemli konuma sahiptirler. Gala ve Pamuklu göllerini kapsayan "Gala Gölü Millî Parkı" ülkemizin Manyas Kuş Cennetinden sonra ikinci büyük kuş cennetidir. Bu açıdan önemli bir ornitoloji bölgesidir. Gala ve Pamuklu göllerini kapsayan sulak alanın göl ve orman ekosistemlerine ait çeşitli canlı türlerini barındırmaktadır. Kuş gözlemciliği, doğa gözlemciliği ve bitki gözlemciliği potansiyeline sahip olup, bu kapsamda sınırlı olarak değerlendirilmektedir. İlde yer alan göller, izcilik kampçılık ve karavan turizmi açısından bir potansiyele sahiptirler. Ancak sadece Dokuzdere Göleti ve çevresi bu amaçla değerlendirilmektedir.³⁷⁷

Yaz döneminde Gölbaba Gölü Kıyıları'nda görülen kurumadan kaynaklanan çamurun yöre halkı tarafından şifalı olduğu kabul edilmektedir. Yakın çevre kırsalında yaşayan köylüler, gölün çamurunu romatizma tedavisinde kullanmaktadırlar.³⁷⁸ Ayrıca yine çevre illerden de bölgeye gelindiği köylülerce ifade edilmektedir. Ancak göl çamurunun sağlık turizmi açısından değerlendirilip, değerlendirilemeyeceği konusunda bir bilimsel araştırma yapılmamıştır.

³⁷⁵ Doğaner, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. 81-82.

³⁷⁶ Korkut, s. 9.

³⁷⁷ Turizm Bakanlığı, s. 947.

³⁷⁸ Korkut, s. 9.

2.5.8. Deniz-Kıyı Turizmi

Edirne İli'nin güney kesimini oluşturan Saros Körfezi Kıyıları'nda 1970'li yıllarda başlayan kıyı turizmi, sezonun Akdeniz ve Ege Kıyıları'na göre kısa olması, sahanın sınıra yakın olması ve askeri tatbikat bölgesi olması gibi nedenlerden dolayı çok fazla gelişmemiştir. Turizmin yavaş gelişmesi uzun yıllar yörenin doğal özelliklerini korumasını sağlamıştır. İstanbul'a en yakın Ege Kıyıları konumundaki bölge, zaman içerisinde Marmara Denizi'nin giderek kirlenmesiyle başta İstanbullular olmak üzere yakın çevrede arayışta olan yerli turistler tarafından değerlendirilmeye başlanmıştır. Kıyıda bulunan 12 yerleşmenin (Sazlıdere, Gökçetepe, Mecidiye, Erikli, Danişment, Yayla, Karaincirli, Büyükevren, Vakıf, Sultaniçe, Gülçavuş, Enez) sahil kesiminde gelişen sayfiye yerleşmelerinde turistik ve rekreasyonel faaliyetlere paralel olarak ikincil konutlar (yazlık evler) pansiyon, motel, otel, apart otel, kamp yeri, restoran, lokanta, kafeterya ve çay bahçesi gibi turistik tesisler kurulmuştur. Ayrıca market, emlak, giyim ve nalburiye türü işletmeler kurulmuştur.

Arazi uygulama çalışmalarında kıyılarda icra edilen turistik etkinlikler tespit edilerek yerleşmelere göre sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Buna göre Deniz Turizmi kapsamında yüzme ve güneş banyosu bütün Saros Körfezi sahil kesiminde icra edilmekte olup, rüzgâr sörfü, su kayağı, kürek çekme, yelken gibi su sporları ağırlıklı olarak Erikli, ve Gülçavuş'ta, dalış, su altı fotoğrafçılığı ve su altı arkeolojisi gibi sualtı sporları da daha çok Sazlıdere (Üç Adalar), Gökçetepe, Mecidiye (İbrice), Erikli, Danişment'te yapılmaktadır.

Daha önce de ifade edildiği gibi turizm sezonu üç ay gibi kısa süre ile sınırlıdır. Bir yerde iklimik değerler uygun değilse kıyı turizminin o çevrede önemli bir gelişme göstermesini beklemek uygun olmaz.³⁷⁹ Ancak çeşitli projelerle etkinlikler çeşitlendirilerek sezonun 6-7 aya çıkarılması hedeflenmektedir. Bu açıdan alternatif turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Erikli Sahili'nde kurulması planlanan Sualtı Tarih Müzesi ile dalış, sualtı fotoğrafçılığı ve sualtı arkeolojisi gibi sporların potansiyelinin daha iyi değerlendirilmesi planlanmaktadır.

³⁷⁹ Serhat Zaman, *Antalya Merkez İlçenin Doğal Turistik Kaynakları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001, s. 20.

Balıkçılık amaçlı kurulmuş olan ve av sezonunda bu amaçla yoğun olarak kullanılan Enez ve İbrice limanları, yaz aylarında yatlara da sınırlı olarak hizmet etmektedir. Denizcilik Müsteşarlığı, Mecidiye Kıyıları'nda geliştirdiği proje ile yakın bir zamanda bölgeye büyük bir yat limanı kazandırmayı planlamakta, böylece sınırlı olarak icra edilen yat turizmini geliştirmeyi amaçlamaktadır.³⁸⁰

Bu turistik aktivitelerin yanı sıra Gökçetepe ve Danişment Kıyıları'nda kamp ve karavan turizmi, izcilik ve doğa yürüyüşleri yapılırken Enez ve Erikli'de olta balıkçılığı, Mecidiye, Gülçavuş ve Sultaniçe'de ise zıpkınla balık avcılığı gibi sportif amaçlı balıkçılık etkinlikleri ağırlıklı olarak yapılmaktadır. Avcılık ise orman sınırının kıyıya yakın olduğu Erikli, Vakıf ve Sultaniçe'de sınırlı olarak yapılmaktadır.

Tablo 2.16. Edirne İli (Saros Körfezi) Kıyıları'nda Yapılan Turizm Etkinlikleri.

SIRA	TURİZM TÜRÜ	TURİSTİK ETKİNLİK	YAPILDIĞI YER
1	Deniz Turizmi	(Yüzme-Güneş Banyosu)	Keşan Sahilleri (Sazlıdere, Gökçetepe, Mecidiye, Erikli, Danişment, Yayla) Enez Sahilleri (Karaincirli Vakıf, Büyükevren, Gülçavuş, Sultaniçe, Enez)
2	Su Sporları Turizmi	Rüzgâr Sörfü, Su Kayağı, Kürek, Yelken	Erikli, Gülçavuş
3	Su Altı Sporları Turizmi	Dalış, Su Altı Fotoğrafçılığı ve Su Altı Arkeolojisi	Sazlıdere (Üç Adalar), Gökçetepe, Mecidiye (İbrice), Erikli, Danişment
4	Yat Turizmi	Yat Gezileri	Mecidiye (İbrice) ve Enez Sahil
5	Kamp ve Karavan Turizmi	Kampçılık, Karavan, İzcilik, Doğa Yürüyüşleri	Gökçetepe ve Danişment Orman İçi Dinlenme Yerleri, Erikli Kamping
6	Sportif Amaçlı Balıkçılık	Olta Balıkçılığı, Zıpkınla Balık Avcılığı	Erikli, Mecidiye, Sultaniçe, Gülçavuş, Enez
7	Av Turizmi	Avcılık	Erikli, Vakıf, Sultaniçe (Kıyıya yakın ormanlarda)

Kaynak: Arazi uygulama çalışmaları.

³⁸⁰ Yılmaz, s. 127.

Başta en büyük yazlık kıyı yerleşmesi Erikli olmak üzere yerleşmeler, ikinci konut baskısı altında olup, plansız yapılaşma ve konut yoğunluğu, yerel yönetim hizmetlerinin yetersiz kalması gibi birtakım sorunlara sahiptir.

Saros Körfezi kıyı yerleşmelerinin sahip olduğu bir diğer sorun ise ulaşım sorunudur. Özellikle kıyı yerleşmelerinin birbiriyle olan bağlantı yolları yöreye olan turist talebine cevap verecek nitelikte değildir. Buna karşın ulaşımında görülen gelişmeler sahanın turizmini olumlu olarak etkilemiştir. Örneğin, 2005 yılında tamamlanan Kınalı-Tekirdağ-Keşan bölünmüş (duble) yolu ile İstanbul'dan Saros Körfezi'ne ulaşımın 2,5 saate inmiş olması ve 2006 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın teklifiyle Bakanlar Kurulu tarafından Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmesiyle ülke çapında tanıtımının artması son yıllarda sahaya yönelik artan yerli turist talebinin nedenleri arasındadır. Dolayısıyla kıyı yerleşmelerinin birbirleriyle olan ulaşımını geliştirme yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

Yerleşim alanlarından gelen kanalizasyonlar doğrudan denize verilmektedir. Yine sahilde kaçak kum çıkarımı plaj kumulları için çok önemli bir tehdit oluşturmaktadır.

Fotoğraf 2.11. Tekne Gezintisi (İbrice Limanı). **Fotoğraf 2.12.** Zıpkınla Balık Avlama (Sultaniçe)

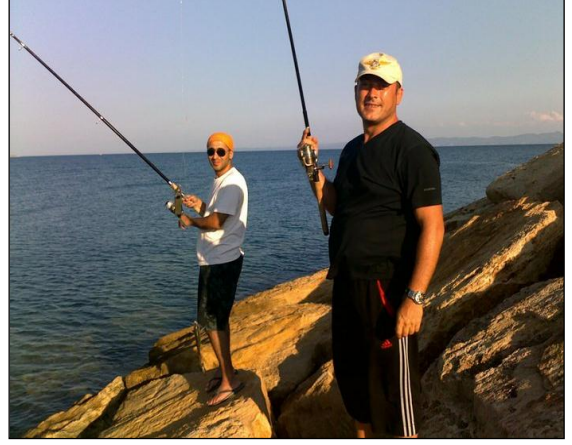
Fotoğraf 2.13. Rüzgar Sörfü (Erikli).

Fotoğraf 2.14. Dalış (İbrice).

Fotoğraf 2.15. Avcılık (Vakıf-Karaincirli arası).

Fotoğraf 2.16. Sportif Olta Balıkçılığı (Mecidiye).

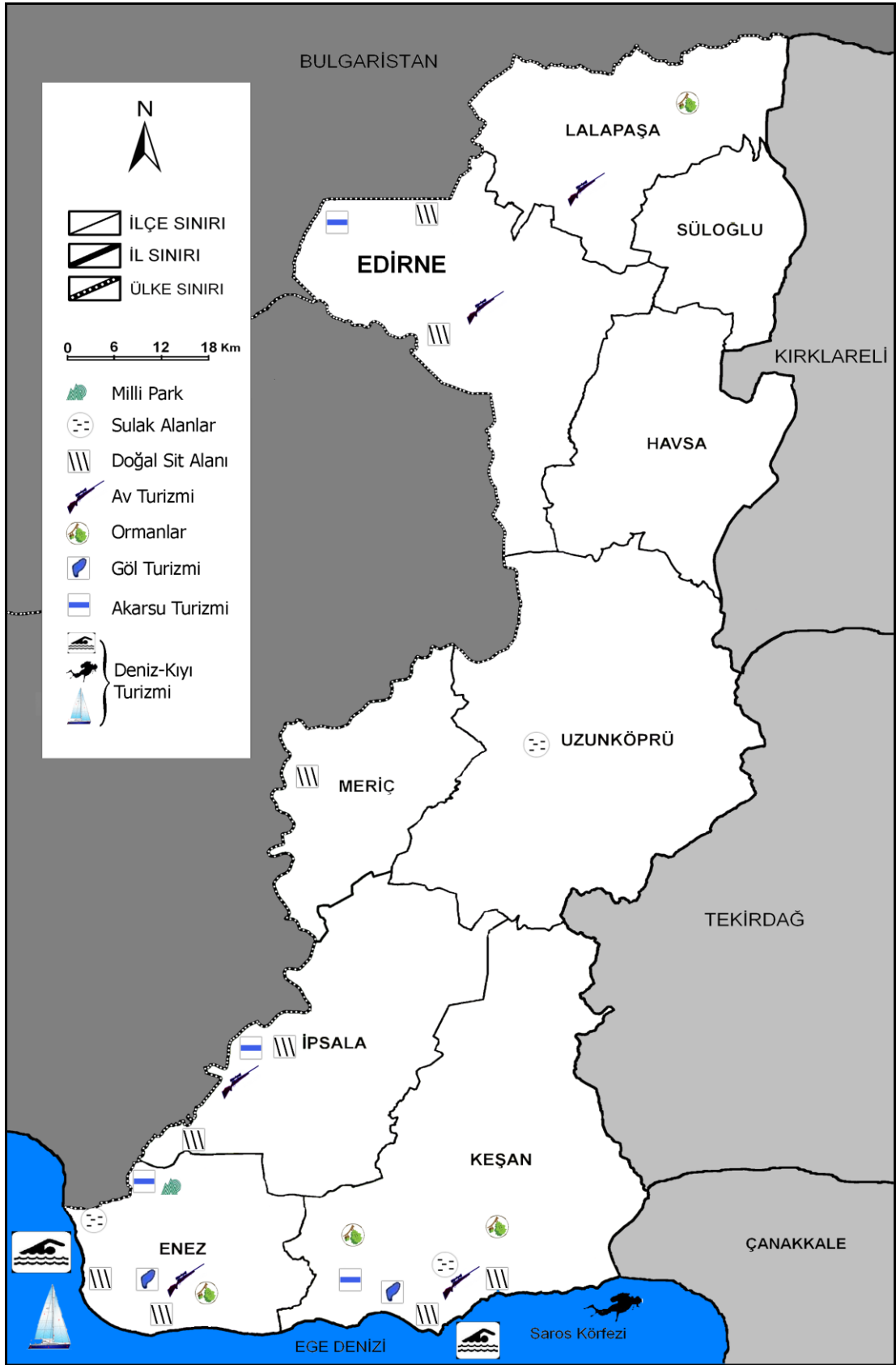

Fotoğraf 2.17. Çadır Kamp Alanı (Danişment).

Fotoğraf 2.18. Karavan ve Kamp Alanı (Gökçetepe).

Harita 2.1. Araştırma Sahasının Doğal Turistik Kaynakları.

2.6. BEŞERİ VE KÜLTÜREL TURİSTİK KAYNAKLAR

2.6.1. Ören Yerleri ve Arkeolojik Değerler

Araştırma sahasını oluşturan Edirne, Ören Yerleri ve Arkeolojik Değerler açısından zengin bir ilimizdir. İl sınırları içerisinde 119 Arkeolojik Sit Alanı, bir Kentsel Sit Alanı, iki Tarihi Sit Alanı, iki Tarihi ve Kentsel Sit Alanı, bir Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanı bulunmaktadır.³⁸¹ Edirne Kent Merkezi'nde Eski Edirne Kalesi kalıntıları ve Makedonya (Saat) Kulesi'nin içinde yer aldığı Kentsel Arkeoloji Parkı bulunmaktadır. Kentsel Arkeoloji Parkı'nın yanı sıra Enez (Ainos) Antik Kenti ve tarihi geçmişi Paleolitik Çağa kadar uzanan Megalitik Anıtlar (Dolmenler, Menhirler ve Tümülüsler) dikkat çekicidir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce tescillenmiş olan bu yapılara, turistik anlamda önemli derecede değerlendirilmemesine karşın, potansiyel oluşturması nedeniyle araştırmamızda yer verilmesi uygun görülmüştür.

2.6.1.1. Kentsel Arkeoloji Parkı

Edirne Kent Merkezi'nde eski Edirne Kalesi kalıntılarının ve Makedonya Kulesi'nin bulunduğu alandır. Arkeolog Şahin YILDIRIM başkanlığında 2002 ve 2003 yıllarında yapılan kazı çalışmaları sonrası elde edilen Bizans ve Osmanlı dönemlerine ait önemli bulguların sergilenmesi amacıyla çevre düzenlemesi yapılarak oluşturulmuştur. Kentsel Arkeoloji Parkı, genellikle kale kalıntılarını ve Makedonya (Saat) Kulesi'ni görmeye gelen yerli ve yabancı turistlerce ziyaret edilmektedir.

2.6.1.2. Edirne Kalesi

Roma İmparatoru Hadrianus, 123-124 yıllarında Edirne'ye (Hadrianopolis) yaptığı gezinin ardından yaptırmıştır. Savunma amaçlı yapılmış olup, Castrum şeklinde bir kare planına sahiptir. Dört köşesinde ve kuleler arasında bulunan büyük, yuvarlak 12 burçtan inşa edilmiştir. Edirne Kalesi'nin değişik adlarla anılan dokuz kapısı vardı (Top

³⁸¹ Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, (t.y.), Türkiye Genelinde Sit Alanları ve İllere Göre Dağılımı, Erişim Tarihi: 12.02.2010, <http://kvmgm.turizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF03077CA1048A183464FCDB8C1B1E6E40>

kapısı, Kafes kapısı, Keçeciler kapısı, Öğrin kapısı, Manyas kapı, Tavuk kapısı, Balık pazarı kapısı, İstanbul kapısı Orta kapı). Edirne Kalesi'nin dört büyük burcundan Üç Şerefeli Camii'nin yakınındaki "Makedonya Kulesi" adı verilen burç üzerine daha sonra Saat Kulesi inşa edilmiş, Saat Kulesi olarak anılmaya başlanmıştır.³⁸²

Duvarlarda yer alan Bizans yazıtlarından, kalenin bu dönemde onarıldığı anlaşılmaktadır. Edirne'nin gelişmesi ve yayılması sırasında kale kentin ortasında kalmış, kimi bölümleriyle 19. yüzyıl sonlarına kadar onarımlarla korunabilmiştir. Dört kuleden günümüze Makedonya Kulesi ve çevresi kalmıştır.³⁸³

2.6.1.3. Makedonya (Saat) Kulesi

Edirne Kalesi'nin dört büyük burcundan Üç Şerefeli Camii'nin yakınındaki "Makedonya Kulesi" adı verilen burç üzerine Vali Hacı İzzet Paşa tarafından 1884'te ahşap olarak yaptırılmıştır. "Yangın Kulesi", "Saatli Kule", "Memleket Saati" gibi isimlerle de anılmıştır. Burcun üzeri demir parmaklıklarla çevrilerek, aşağıdan yukarıya doğru daralarak inşa edilen dört katlı ahşap yapının her katında aydınlatma pencereleri bulunmaktaydı. Fransa'ya ısmarlanan kule saati iki yıl sonra yerine monte edilmiştir. Ahşap olan Saat Kulesi'nin yerine 1894 yılında kâgirden yeni bir Saat Kulesi inşa ettirilmiştir. Yapılan bu ikinci Saat Kulesi, Yangın Kulesi olarak da kullanılmıştır. Mustafa Şemi PAK tarafından 1926 yılında yenilenmiş, ancak 1953 depreminde zarar görmüş ve tehlike arz ettiği için dönemin yetkilileri tarafından 6 Temmuz 1953 tarihinde dinamitle patlatılmak suretiyle üç katı indirilmiştir. Kültür Bakanlığı tarafından 1990'lı yıllarda kısmen restore ettirilmiştir.³⁸⁴

³⁸² Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 292.

³⁸³ Bayık, s. 19.

³⁸⁴ Semavi Eyice, "Edirne Saat Kulesi ve Üzerindeki Bizans Kitabesi" Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht* İçinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 311.

Fotoğraf 2.19. Edirne Kalesi Kalıntıları ve Makedonya (Saat) Kulesi.

2.6.1.4. Dolmenler

Trakya'daki tarih öncesi anıtların arasında en görsel ve ilginç olanları kuşkusuz levha halindeki iri taş bloklardan yapılan megalitik anıtlardır. Bir tür megalitik anıtlar olan Dolmenler yerel halk tarafından "kapaklıkaya" olarak adlandırılmaktadır. Dolmen kelimesi keltçe olup, bu dilde taş masa anlamına gelen Tolmen kavramından gelmektedir.³⁸⁵

Mezar olarak kullanılan anıtlar M.Ö. 12. yüzyılda yapılmaya başlanmıştır. Uzunlukları 7,5 m, genişlikleri 2,8 m ve yüksekleri üç metreye varan anıtsal yapılardır. Dik olarak konan büyük taş blokların üstlerinin aynı tür taş ile kapatılmasından oluşur. Bir arka oda, bir orta oda ve ön giriş kısmı olmak üzere üç bölümü vardır. Odaların önünü kapatan taşta da "ruh deliği" olarak tanımlanan bir açıklık vardır. Bugün çoğu açıkta olan bu anıtların etrafında bir çevre duvarı ve çoğunun da üzerinde, taşlardan oluşan bir tepeciğin olduğu bilinmektedir.³⁸⁶

³⁸⁵ Edirne Valiliği, 2005 İl Yıllığı, s. 316.

³⁸⁶ Edirne Valiliği, 2005 İl Yıllığı, s. 316.

Prof. Şevket Aziz KANSU tarafından 1960'lı yıllarda Lalapaşa ve çevresinde yapılan incelemeler sonucunda 19 civarında dolmen ve menhirler (dikilitaş) saptanmıştır. Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN ve ekibinin 1990'lı yılların sonlarında yapmış olduğu araştırmalar sonucunda, 1998 yılı itibarıyla 118 adet dolmenin Lalapaşa çevresinde yoğunlukta olmak üzere Kırklareli'nin kuzeyine kadar uzandığı tespit edilmiştir.

Fotoğraf 2.20. Lalapaşa Yakınlarında Bulunan Bir Dolmenden Görünüm.

Trakya'da dolmenler genellikle tepelerin ve alçak sırtların üzerinde dururlar. Düzlüklerde bulunanlara da rastlamak mümkündür. Bazıları ise gruplar halinde bulunurlar. Dolmenlerin üzeri çoğunlukla bir tümülüs ile örtülmektedir.³⁸⁷

Edirne'de bulunan dolmenler megalitik dönemin en ilgi çekici kalıntıları arasındadır. Bu bakımdan özel ilgi turizmi, tarih ve arkeoloji turizmi gibi turistik

---

³⁸⁷ Yıldırım, s. 32.

aktiviteler açısından önemli potansiyele sahiptirler. Bu arkeolojik mirasın turistik açıdan gelecekte değerlendirilmesi amacıyla çeşitli planlama çalışmaları yapılmaktadır.³⁸⁸

2.6.1.5. Dikilitaşlar (Menhirler)

Dikilitaşlar (Menhirler), toprak üstü yükseklikleri dört metreyi geçen büyük taşlardır. Bunlar tek ya da gruplar halinde olabilecekleri gibi, bazen dolmenlerin, bazen de mezar tepelerinin çevresine yerleştirilmişlerdir. Yerel olarak bunların "şehit mezarları" olduğu inancından dolayı günümüzde çoğu kez İslam mezarlıklarının içinde kalmış ve diğer mezar taşları ile karışmışlardır. Dikilitaşlar üzerinde halen ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır, ancak bunların bazılarının belirli doğrultular üzerinde diziler oluşturduğu anlaşılmaktadır.³⁸⁹

Menhirler, Trakya'nın yanı sıra Fransa'da ve İngiltere'de bulunmaktadır. Büyüklükleri sebebiyle de, canlıymışlar gibi halk masallarına konu olmuşlardır. İlgili efsanelerde menhirler; doğarlar, büyürler, dans ederler ve ağlarlar. Bazı menhirler tarihi bir hatırayı sonsuzlaştırırlar. Menhirler, toprak sınırını belirtmek için de kullanılmış olabilirler. Menhirlerin dikilme sebeplerine en uygun açıklama ise, bunların ilkel idoller yani dini semboller olduklarıdır. Genel olarak yalnız duran menhirler, bazen bir çizgi üstünde dizilmiş de olabilirler. Daire şeklinde dizilmiş olanlar, belki dini anıtlar veya kurban sunaklarıydı. Cromlech (Kromlek) denilen bu dizilerin yönleri yıldızlara göre olduğu için, güneş tapınağı da olabilirler.³⁹⁰

Menhirlere genellikle dolmenlerin dağılım alanı içerisinde rastlanmaktadır. Bunlardan en tanınanı Lalapaşa'nın Çömlekpınar köyünün iki km güneyinde bulunan Kırıkköy menhir grubudur.³⁹¹ Bu bölge tarih ve arkeoloji meraklıları, yakın çevre üniversitelerinin öğretim elemanı ve öğrencileri tarafından ziyaret edilen yerler arasındadır.

³⁸⁸ Edirne İl Özel İdare Genel Sekreterliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Trakya Kalkınma Birliği, İstanbul Meropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi, *1/25.000 ölçekli Edirne İl Çevre Düzeni Planı*, İstanbul 2010, s. 269.

³⁸⁹ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 316.

³⁹⁰ Yıldırım, s. 48.

³⁹¹ Burçin Erdoğan, "Tarih Öncesi Dönemde Edirne" Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht* İçinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 17.

Fotoğraf 2.21. Lalapaşa Kırıkköy Yakınlarında Bulunan Dikilitaşlardan Bir Görünüm.

2.6.1.6. Klasik Tümülüsler

Tümülüsler Trak topluluklarının seçkin sınıflarının üyelerini temsil eden mezarlıklardır. Ölen kişilerin zenginliklerini koruma amaçlı yapılardır. Bu yapılar, genelde civara hâkim tepeler ve sırtlar üzerinde bulunmakta ve bu suretle sahiplerinin zenginlik ve güçlerini ilan etmektedir.³⁹²

Tümülüslere Trakya'nın pek çok yerleşim yerinde rastlanılır. Günümüzde Tümülüsler, Trakya'da üç ana bölgede toplanmıştır. Bu bölgeler, Edirne-Kırklareli-Pınarhisar-Vize-Saray yolu olmak üzere birinci bölge, Ergene Vadisi'ndekiler ikinci bölge, Edirne-Uzunköprü-Keşan-Malkara-Tekirdağ istikameti olmak üzere üçüncü bölge şeklindedir.³⁹³

Edirne İli'ndeki Tümülüslerin bazıları kazı çalışmalarıyla korunabilmiş bazıları ise defnecilerin tahribatına uğramıştır. Tümülüsler, Edirne-Lalapaşa yolu üzerinde

³⁹² Yıldırım, s. 44.

³⁹³ Yıldırım, s. 44-45.

dolmenler ve menhirlere yakın bir bölgede yer almaktadır. Bu bölge, Arkeoloji Turizmi Bölgesi ilan edilerek sahip olduğu arkeolojik miras turizm amaçlı değerlendirilebilir.

Fotoğraf 2.22. Lalapaşa – Süloğlu Arasında Bulunan Bir Tümülüs.

2.6.1.7. Enez (Ainos) Antik Kenti

Meriç (Hebros) Nehri'nin denize döküldüğü yerde kurulu olan Ainos (Enez) adı ilk kez Homeros'un ünlü eseri İlyada Destanı'nda geçmiştir. Antik çağda önemli bir liman olan Ainos, M.Ö. 6. yüzyılın sonlarında Pers egemenliği altında kalmıştır. Salamis Savaşı'ndan sonra Atik-Delos Deniz Birliği'ne katılarak en parlak günlerini yaşayan yerleşme, daha sonra Makedonya, Ptolemayos, Roma, Bizans yönetimine girmiştir. Has Yunus Bey tarafından 1456 yılında Osmanlı topraklarına katılan Antik Enez, kalenin bulunduğu Akropol'de kurulmuş, yerleşim alanıysa Meriç'e bakan dik yamaçlarda sona ermekteydi. Ainos Antik Kenti'ndeki kazılar 1971 yılında Prof. Dr. Afif Erzen başkanlığında yapılmaya başlanmıştır. Günümüzde çalışmalar Prof. Dr. Sait Başaran gözetiminde 60-80 kişilik ekip ile ayrı ayrı yerlerde yürütülmektedir.³⁹⁴

³⁹⁴ Yıldırım, s. 52.

Başaran'ın 2006-2007 Edirne Ainos Kazısı'na ait yayımladığı bilgilere göre bölgede bilinen en eski yerleşmenin Enez Kenti'nin kenarında yer alan Hoca Çeşme Höyüğü'nde olduğu anlaşılmaktadır. Neolitik Çağa (M.Ö. 6500) ait olan bu yerleşmeden ele geçen kalıntılar, Hoca Çeşme yerleşmesindeki Anadolu ile Balkanlar arasında yapılan ticari ve kültürel ilişkiyi ortaya çıkarmaktadır. Akropolde (bugünkü Orta Çağ Kalesi) yapılan kazılarda, özellikle yerli kaya işlenerek oluşturulan mekânların içinde, M.Ö. 4 bin yılına ait keramik kalıntılarının bulunmuş olması, burada Kalkolitik Çağ'dan itibaren yerleşimin olduğunu göstermektedir. Yapılan kazılar sonucu bugünkü kent merkezinde ve çevresinde de önemli kültürel kalıntılar bulunmuştur. Erken Roma Dönemi'ne ait caddeler, su ve kanalizasyon sistemleri, tabanı mozaiklerle kaplı zengin evler, mezarlar, günümüze kadar ayakta kalan tümülüsler, şapel ve kiliseler, Ainos'un kuruluşundan itibaren zengin bir kent olduğunu gözler önüne sermektedir.³⁹⁵

Fotoğraf 2.23. Enez'de Yürütülen Kazı Çalışmalarından Bir Görünüm.

³⁹⁵ Sait Başaran, “Trakya’da Bir Prenslik Merkezi: Ainos Antik Kenti”, *Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Obje ve Ritüel Söyleşileri 26 Mart 2008*, Erişim Tarihi: 12.08.2010, http://www.obarsiv.com/e_voyvoda_0708.html

2.6.1.8. Saray Kalıntıları (Saray-ı Atik ve Saray-ı Cedit)

Saraylar; bir yandan padişahların ve ailelerinin meskeni olduğu gibi, diğer yandan da padişahlarla halkın ilişkilerinin kurulduğu, devlet görevlilerinden bazılarının çalıştığı, yabancı devlet temsilcileriyle görüşmelerin yapıldığı, siyasi ve idari bazı merasimlerin cereyan ettiği kurumlardır. Dolayısıyla kendine özgü yapılarıyla tarih meraklılarının ilgi duyduğu mekânlar arasındadır. Osmanlı Devleti'ne 85 yıl gibi uzunca bir süre başkentlik yapmış olan Edirne'de iki saray kalıntısı bulunmaktadır.

Eski Saray (Saray-ı Atik): Edirne'nin fethi sonrası buraya gelen I. Murat, Tekfur Sarayı'nı beğenmemiş ve yeni bir saray yapılmasını emretmiştir. Herhangi bir kalıntısı bulunmadığından Osmanlılar tarafından yapılan ilk sarayın yeri günümüzde tam olarak bilinmemektedir. Kimileri bu yapının Tunca Nehri boyunda olduğunu söylerken, kimileri de Yıldırım Bayezit'in ikamet ettiği Kavak Meydanı denilen Sarı Bayır'da olduğunu söylemektedir. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde ise Eski Saray, Selimiye'nin kurbunda, Kavak Meydanı'nda diye geçmektedir. Evliya Çelebi, bu sarayın Musa Çelebi tarafından genişletildiğini ve yanında Yeniçeri odalarının yapıldığını söylemektedir. Osman Nuri Peremeci ise Eski Saray'ın bugünkü Selimiye Camii'ne yakın bir yerde olduğunu, Yeni Saray'ın yapılmasının ardından Acemi Oğlanlar Kışlası haline geldiğini, sonrasında kısa bir dönem Hatice Sultan Sarayı olan yapının, Osmanlı'nın son dönemlerinde ise Askeri İdadi olarak kullanıldığını ifade etmektedir. Cumhuriyet sonrası dönemde ise çeşitli kaynaklarda Eski Saray'ın olduğu yerde Kız Muallim Yatılı Mektebi'nin bulunduğu ve bu binanın yıkılarak yerine askeri kışla inşa edildiği geçmektedir.³⁹⁶

Bazı araştırmacılar; söz konusu yerde bulunan Fatih Sultan Mehmet'in doğduğu ve sütanesi Ümmügülüm Taya Hatun'un yaşadığı rivayet edilen Taş Odalar'ın da Eski Saray'ın bir parçası olduğunu kabul etmektedir. Taş odalar 2006 yılında restore edilerek butik otel yapılmış, yanında saray çay bahçesi yapılarak kente bir rekreasyon alanı kazandırılmıştır. Selimiye Külliyesi ile Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi arasında bulunan mekân, konumu nedeniyle kente gelen turistlerin dinlenme ve konaklama yerleri arasındadır.

---

³⁹⁶ Uğurluel, s. 150-152.

Fotoğraf 2.24. Bazı Tarihçiler Tarafından Eski Saray'ın Bir Kalıntısı Olduğu İddia Edilen ve Günümüzde Otel Olarak İşletilen Selimiye Taş Odalardan Bir Görünüm.

Yeni Saray (Saray-ı Cedit): Tunca Nehri kıyısında olup, günümüzde Sarayıçi olarak anılan yerde bulunmaktaydı. Yapımına 1450'de II. Murat tarafından başlatılmış, onun ölümünden sonra inşasına Fatih Sultan Mehmet döneminde devam edilmiştir. Saray, Bab-ı Humayun, Alay Meydanı, Bab-üs Saade, Arz Odası, Cihannüma Kasrı, Harem ve Enderun'un bölümlerinden oluşuyordu. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde eklemeler yapılarak genişletilmiştir. Kanuni sultan Süleyman, Saryiçi'nde adını taşıyan bir köprüyle, saraya su getirtmiş, köprü'nün iki ucuna yüksek dört köşeli su terazisiyle, birer oda yaptırmıştır. Bunlar Terazi Kasrı ve Adalet Kasrı adlarıyla anılırdı. Bunun sadece yeni restore edilmiş olan Adalet Kasrı ayakta kalabilmiştir. Yine bu dönemde, Cihannüma'ya Hünkar Sofrası eklenmiştir. Kanuni'den sonra yapılan eklemelerle genişletilen Sarayı Cedit'deki kasırlar şunlardır; Mamak Sarayı (II. Selim), Bayırbahçe Kasrı (II. Osman), İmadiye Kasrı (IV. Murat), Alay Köşkü, Bülbül Kasrı, Değirmen Kasrı, Sepetçi ve İftar Kasırları ile Şehsuvar (IV. Mehmet), Şikâr Kasrı, Gülhane Kasrı (Valide Turhan Sultan) kasırlarıdır. Bu kasır ve köşklere başka saray eklentileri arasında çok sayıda hamam, mutfak daireleri ve fırınlar, zindan ve ahırlar da vardı. Edirne Sarayı'nı çok seven padişahlar sonraki yıllarda saraya ilaveler yaparak

geliştirmişler ve kasırların sayısı 20'ye çıkarılmıştı. Edirne saraylarının parlak dönemi 1703 ayaklanmalarına değin sürmüştü, III. Ahmet'in Edirne'den ayrılmasıyla da saray terk edilmiştir. 18. yüzyılda sarayın onarımına başlanmış, 1829 Rus işgalinde yakılmıştır. Cephanelik olarak kullanıldığı 1869 yılında ise yanmıştır. Edirne'nin görkemli sarayları arasında Çadır Köşkü, Buçuk Tepe, Hıdırlık ve Yıldız Kasırları ile Demirtaş Kasrı da sayılabilir.³⁹⁷

Sarayıçi olarak anılan yerde günümüzde Saray kalıntıları bulunmaktadır. Yapılan kazılar 1994 yılından beri devam etmekte ve saray planı gün yüzüne çıkmaktadır. Çalışmalar 2009 yazında yoğunlaşmış olup, Kum Kasrı Hamamı restorasyonu devam etmektedir.

Tunca Nehri'nin iki kolu arasında bulunan Sarayıçi, Edirne Kent Merkezi'ne yaklaşık iki km uzaklıkta olup, 57 dekarlık bir alana sahiptir. Geleneksel Kırkpınar Güreş Meydanı, Tavuk Ormanı Rekreasyon Alanı, Balkan Şehitliği ve Anıtı Edirne Kenti'nin önemli turistik mekânları arasındadır.

Fotoğraf 2.25. Yeni Edirne Sarayı'nın Giriş Kapısı.

³⁹⁷ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 273- 274.

Fotoğraf 2.26. Adalet Kasrı.

2.6.2. Müzeler

Kültürel turizm faaliyetlerinin temel çekicilikleri arasında yer alan müzeler,³⁹⁸ bir yerde doğrudan turizm çekiciliği olabildiği gibi turizm faaliyetlerini destekleyen ve çeşitlendiren unsurlar arasında da yer alır. Dünya genelinde özellikle turizm endüstrisine yönelik tüketici eğilimlerinde meydana gelen değişmeler, müzelerin işlevlerinin yeniden sorgulanmasını sağlamıştır. Günümüzde müzeler tarihi değeri olan eserleri sergileyerek, ziyaretçilere nostalji ile karışık görsel zevkler vermenin ötesinde; buldukları bölgenin iktisadi gelişimine katkı sağlayan bir misyonu da üstlenmeye başlamıştır.³⁹⁹ Edirne İli de değişik içeriğe sahip sekiz müzesi (yedi tanesi aktif olup, kent tarihi müzesinin farklı bir müzeye dönüştürme çalışmaları devam etmektedir.) ve Saros Körfezi Kıyıları'nda yer alan Erikli'de yapım çalışmaları devam eden sualtı arkeoloji müzesiyle ciddi bir turizm potansiyeline sahiptir. Ayrıca restorasyon çalışmaları devam eden Eski Edirne Elektrik Fabrikası'nın da Kent Belleği Müzesi ve

³⁹⁸ Gözde Emekli, “Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, 2006, s. 51-59.

³⁹⁹ Metin Erhan, “Kent Müzelerinin Turizm Sektörüne Katkısı” *III. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi: 17-19 Nisan 2008 – Balıkesir: Bildiriler* (s.175-178) Balıkesir 2008.

Kültür Merkezi olarak yapımı planlanmaktadır. Bu bakımdan araştırmamızın bu bölümünde Edirne müzeleri ve turizm ilişkisi irdelenmiştir.

Edirne Müzesi (Arkeoloji ve Etnografya Müzesi): Edirne Müzesi, 1925 yılında Atatürk'ün emriyle, Selimiye Camii Külliyesi'nde yer alan Dar'ül Kurra Medresesi'nde, Dr. Rıfat Osman TOSYAVİZE, Arif DAĞDEVİREN ve Necmi İÇE tarafından kurulmuştur. Edirne'de kurulan bu ilk müzeye Edirne Arkeoloji Müzesi denilmekle birlikte müzede arkeolojik eserlerin yanı sıra değerli etnografik eserler ve mezar taşları da yer almaktaydı. Osmanlı Devleti'nin yaklaşık 85 yıl başkentliğini yapan Edirne'de saray, halk sanatlarını etkilemiş ve etnografya açısından zenginlik kazandırmıştır. Bu sebeple Etnografik zenginliğin sergilenmesi amacıyla ikinci bir müzeye ihtiyaç duyulmuştur. Etnografya Müzesi adı altında ikinci bir bölüm yine Selimiye Camii avlusu içindeki diğer medrese olan Dar'ül Tedris Medresesi'nde, Edirne'nin kurtuluşunun on üçüncü yılında (25 Kasım 1936) açılmıştır.⁴⁰⁰

Bu Müze için Millî Eğitim Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü mali destek sağlamış, ayrıca Ankara Etnografya Müzesi ve Topkapı Sarayı Müzesi'nden bazı değerli eserlerle takviye edilmiştir. Ancak, II. Dünya Savaşı yıllarında Edirne müzelerindeki eserlerin birçoğu savaş tehdidi nedeniyle İstanbul ve Anadolu'da yer alan diğer müzelere gönderilmiştir. Savaşın ardından elde kalanlar bir süre yalnızca Dar'ül Tedris Medresesi'nde sergilenmiştir. Bununla birlikte satın alma, bağış ve kazılardan gelen eserlerle müzedeki eserlerin sayısı artmış ve Edirne'de yeni bir müze binasına ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bunun üzerine 1966 yılında yatırım programına alınan yeni müze binası, 1971 yılında tamamlanmıştır. Dar'ül Tedris Medresesi'nde sergilenen eserler, 13 Haziran 1971 yılında "Arkeoloji ve Etnografya Müzesi" adı ile açılan yeni müzeye taşınmıştır. Dar'ül Tedris Medresesi binası ise yeni oluşturulan Türk İslam Eserleri Müzesi'ne tahsis edilmiştir.⁴⁰¹

⁴⁰⁰ Yıldırım, s. 92.

⁴⁰¹ Edirne Valiliği, *Edirne: Suların Buluştuğu Yer*, s. 79.

Fotoğraf 2.27. Edirne Müzesi (Arkeoloji ve Etnografya Müzesi).

Günümüzde Edirne İli'ndeki en büyük turistik çekiciliklerden olan Selimiye Camii ve Külliyesi'nin hemen güneyinde, modern binasında hizmet veren Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi iki bölümden oluşmaktadır. Arkeoloji seksiyonu; Fosiller, Sikkeler, Taş Eserler, Metal Eserler, Kemik Eserler, Pişmiş Toprak Eserler şeklinde sınıflandırılmış altı bölümden oluşmaktadır. Ayrıca arkeoloji seksiyonunda Edirne ve çevresinde arkeolojik kazılar sonucu elde edilen paleontolojik bulgular ile Prehistorik, Roma ve Bizans dönemlerine ait yazıtlar, mimari elemanlar, toprak kaplar, steller, heykeller sergilenmektedir.

Fotoğraf 2.28. Edirne Müzesi (Arkeoloji ve Etnografya Müzesi) Arkeoloji Seksiyonu.

Etnografya seksiyonu ise Cam, Metal, Ahşap ve Tekstil Eserler şeklinde dört bölümden oluşmaktadır. Çoğunluğu Erken Osmanlı Dönemi Kültürü'nü yansıtan eserler olmak üzere; Osmanlı ev eşyaları, sikkeler, halılar, kilimler, kıyafetler ve ahşap Edirnekâri eşyalardan oluşmaktadır.⁴⁰² Müze ziyaretçi kayıtları incelendiğinde Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nin genellikle yerli ziyaretçi ve turistler tarafından ziyaret edildiği dikkat çekmektedir. Toplam ziyaretçi sayısının 2009 yılında 13.695 olduğu müze çoğunlukla yerli ziyaretçiler tarafından ziyaret edilmektedir. Yabancı ziyaretçi sayısı oldukça düşük bir orana (% 1,6'lık) sahip olup, 2009 yılında müzeyi sadece 222 yabancı turist ziyaret etmiştir.⁴⁰³ İstatistiklerde yer alan yerli ziyaretçi sayısı da tam anlamıyla yerli turist ve günübirlikçileri yansıtmamaktadır. Çünkü ilgili rakam içerisinde müzeler haftasında müzeleri ziyaret eden ilköğretim okulu öğrencileri ve Edirne'de yaşayan halk da dâhil edilmiştir. Nitekim arazi uygulamaları esnasında da müzenin kente gelen turistler ve günübirlikçiler tarafından Selimiye Külliyesi'nde yer alan diğer bir müze olan Vakıf Müzesi'ne oranla çok daha az ziyaret edildiği tespit edilmiştir. Turistler ve günübirlikçilerle yapılan mülakatlarda müzenin varlığından pek

⁴⁰² Uğurluel, s. 258-259.

⁴⁰³ Edirne Müze Müdürlüğü 2009 Müze Ziyaretçi Verileri, Edirne.

haberdar olmadıkları, külliyyeye yakınlık ve ücretsiz olması nedeniyle Selimiye Vakıf Müzesi'ni tercih ettikleri anlaşılmıştır.

Fotoğraf 2.29. Edirne Müzesi (Arkeoloji ve Etnografya Müzesi) Etnografya Seksiyonu.

Türk-İslam Eserleri Müzesi: Edirne Müzesi Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet gösteren Türk İslam Eserleri Müzesi; Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nin 1971 yılında yeni yapılan binasına taşınmasından sonra Dar'ül Tedris Medresesi'nin yeniden düzenlenmesiyle oluşturulmuştur.⁴⁰⁴

Medresenin 14 odası eserlerin sergilenmesi için düzenlenmiştir. Müzede Kırkpınar güreşleri, Balkan harbi, Tekke eserleri, Sarayıçi çevresindeki kazılarda bulunan eserler, silahlar, ölçü aletleri, cam eşyalar, mutfak eşyaları, özel el dokuma çoraplar, Edirnekâri ağaç işleri, mezar taşları, Edirne'deki cami, hamam, çeşme vb. yapılara ait yazıtlar, tamir kitabeleri, Bab'üs Saade kapısı üzerinde yer alan arma ile 19. yüzyıl sonuna ait Edirne Evleri'nin ahşap tavan göbekleri sergilenmektedir.⁴⁰⁵

Müze 2009 yaz döneminden itibaren tadilat ve restorasyona alınmış olup, 2011 yaz dönemine kadar ziyarete kadar kapalı kalacaktır. Bu müzenin ziyaretçi istatistikleri

⁴⁰⁴ Edirne Valiliği, *1967 İl Yıllığı*, s. 49.

⁴⁰⁵ Edirne Valiliği, *1967 İl Yıllığı*, s. 81.

ile ilgili olarak güncel bilgiler bulunmamaktadır. Ancak Kent turizm destinasyonunun merkezini oluşturan Selimiye Külliyesi'nde olması nedeniyle Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ne nazaran daha çok ziyaretçi çekmektedir.

Fotoğraf 2.30. Türk-İslam Eserleri Müzesi.

Selimiye Vakıf Müzesi: Selimiye Külliyesi'nin güneybatı köşesinde yer alan Dar'ül Kurra Medresesi'nin 2006 yılında restore edilmesinin ardından kurulan Selimiye Vakıf Müzesi; Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet göstermektedir.

Müzedede; Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı cami ve mescitlerden elde edilen tarihi eser niteliği kazanmış eşyalarından örnekler, Osmanlı Dönemi'ne ait yapıların onarımları sırasında ele geçen çini parçaları, lüleler, vakıf cami ve mescitlerinden gelen hat levhalar, Kur'an-ı Kerimler, şamdanlar, hilyeler, usturlaplar, rahleler, çini parçaları ve değişik objeler sergilenmektedir. Ayrıca dersane olarak kullanılan büyük odada

yapının özgün işlevini yansıtan bir canlandırmaya yer verilmiş, revak bölümünde de Mimar Sinan tanıtılmaya çalışılmıştır.⁴⁰⁶

Fotoğraf 2.31. Selimiye Vakıf Müzesi.

Vakıf Müzesi, Edirne Kenti'nin en çok ziyaret edilen bölgesi olan Selimiye Külliyesi'nin içinde yer alması ve ücretsiz olarak gezilmesi nedeniyle ilin turistler ve günübirlikçiler tarafından en çok ziyaret edilen müzesidir. Ancak müze ücretsiz olması nedeniyle ziyaretçi sayısının belirlenmesi adına herhangi bir istatistiksel kayıt tutulmamıştır.

Sağlık Müzesi: Edirne Kent Merkezi'nde Yeni İmaret Senti'nde bulunmaktadır. Yapımına Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde başlanıp, 1488 yılında II. Bayezit Dönemi'nde tamamlanmıştır. Osmanlı Devleti'nde temel tıp bilimlerinin öğretildiği bir üniversite konumundaydı. Darüşşifası (hastanesi) ise bu öğrencilerin uygulama

⁴⁰⁶ Vakıflar Genel Müdürlüğü, (t.y.), Selimiye Vakıf Müzesi, Erişim Tarihi: 01.08.2010, http://www.vgm.gov.tr/08_KulturelFaaliyetler/002_Muzeler/edirne.cfm

yaptıkları yerdî.⁴⁰⁷ II. Bayezit Külliyesi'nin Sağlık Müzesi yapılması çalışmaları Trakya Üniversitesi'nin, kültürel miras ve korumacılık alanında gerçekleştirdiği en büyük projelerden biridir. Bu projeye, Osmanlı Devleti'nin ikinci başkenti olan Edirne'nin önemli bir eserinin yok olması önlenmiş ve kentin turizm hayatına önemli bir marka kazandırılmıştır. Bu önemli tarihi yapı, 1984 yılında Trakya Üniversitesi'ne devredilmiş ve bir restorasyon süreci sonrasında, eğitim alanları olarak kullanılmaya başlanmıştır. Külliye'nin müze yapım çalışmaları 1993 yılından itibaren başlamış, 1997 yılında ise müze hizmete girmiştir. Kısa sürede geliştirilen müze Türkiye'nin bu şekilde düzenlenmiş tek sağlık müzesidir.⁴⁰⁸ Müzede, hekimliğin gelişmesi ve değişik sağlık hizmetleri hakkında geniş bilgiler içeren bölümler bulunmaktadır. Dünyanın en prestijli müzecilik ödülllerinden olan Avrupa Konseyi Müze Ödülü'nü 2004 yılında alarak önemli bir tanıtım fırsatı yakalayan müze, 2005 yılında ise Hırvatistan'ın Dubrovnik Kenti'nde yapılan "Dünya Ödüllü Müzeler Buluşması'nda" en iyi ikinci sunum, 2008 yılında ise Almanya'nın Köln Kenti'nde En İyi Sunum Ödülü'nü alarak ülkemizin ve kültürümüzün tanıtımına büyük bir katkı sağlamıştır. Ayrıca müze, Avrupa Kültür Mirası Birliği tarafından Mükemmellik Kulübü'ne kabul edilmiştir.⁴⁰⁹ Ziyaretçi sayısının 2009 yılında toplam 132.825'i bulduğu müze, Edirne'de Selimiye Camii'nin ardından en çok ziyaret edilen ikinci mekândır.

---

⁴⁰⁷ Uğurluel, s. 258-259.

⁴⁰⁸ Yıldırım, s. 150.

⁴⁰⁹ Trakya Üniversitesi Sağlık Müzesi Müdürlüğü, (t.y.), Tarihçe, Erişim Tarihi: 01.08.2010, <http://saglikmuzesi.trakya.edu.tr/>

Fotoğraf 2.32. Sağlık Müzesi (II.Bayezit Külliyesi).

Fotoğraf 2.33. Sağlık Müzesi'nin İçinden Görünümler.

Çağdaş Resim ve Heykel Müzesi: Trakya Üniversitesi'ne bağlı olarak faaliyet gösteren müze; Bayezit Külliyesi'nin Medrese bölümünde, 23 Eylül 2002 tarihinde açılmıştır. Türkiye çağdaş ressam ve heykeltıraşlarının eserlerinin sergilendiği müzenin açılışında 72 sanatçı, toplam 85 resim ve beş heykel bağışında bulunmuştur. Günümüzde 15 ayrı odasında yaklaşık 150 eser sergilenmekte ve zaman zaman önemli sergilere de ev sahipliği yapmaktadır.⁴¹⁰

Fotoğraf 2.34. Çağdaş Resim ve Heykel Müzesi'nin İçinden Bir Görünüm.

Lozan Müzesi ve Anıtı: Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sınırlarını belirleyen Lozan Antlaşması'nın anısını yaşatmak amacıyla bir müze yaptırılması Edirne'de çok eski tarihlerde planlanmaktaydı. Karaağaç Senti'nde yer alan eski tren istasyonu yerleşkesine Trakya Üniversitesi Rektörlüğü'nün taşınmasının ardından, üniversitenin Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Balkan Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin teklifleri ile üniversite senatosunun 27/11/1996 tarihli yedinci toplantısında oybirliği ile Lozan Meydanı, Anıtı ve Müzesi yapılması kararı alınmıştır.

⁴¹⁰ Yıldırım, s. 161.

Tarihi değerlendirmeler göz önüne alındığında, anıt yerinin tespitinde Karaağaç yerleşkesinin tercihi en doğru seçimdir. Çünkü 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi'ne göre, Trakya hududu Meriç Nehri ile çizilmiş ve Karaağaç Beldesi, Meriç Nehri'nin sağında, Yunanistan topraklarında kalmıştır. Karaağaç, Lozan Antlaşması toplantılarında ciddi ve çok önemli tartışmalara yol açmış ve 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması ile Yunanlıların savaş sırasında yapmış oldukları tahribata karşılık "Harp Tazminatı" olarak, Türk tarafına bırakılmıştır.⁴¹¹

Trakya Üniversitesi, Edirne Valiliği, Edirne Belediye Başkanlığı, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Mimar Sinan Üniversitesi işbirliğinde 29 Mart 1998 tarihinde temeli atılan anıt, 110 günde tamamlanarak 17 Temmuz 1998 yılında Cumhurbaşkanı Süleyman DEMİREL tarafından açılmıştır.⁴¹²

Yerleşke içinde oluşturulan Lozan Meydanı'nda inşa edilen Lozan Anıtı, Anadolu'yu, Trakya'yı ve Karaağaç'ı sembolize eden üç beton sütundan oluşmaktadır. Sütunlar birlik ve beraberliği temsil eden bir çemberle birbirine bağlanmakta, bu çemberin ön yüzüne yerleştirilmiş genç kız figürü ise zarafeti ve hukuku temsil etmektedir. Bir elindeki güvercin barış ve demokrasiyi, diğer elindeki belge ise Lozan Antlaşması'nı simgelemektedir.⁴¹³

Lozan Meydanı'nın hemen yanında yer alan Lozan Müzesi, eski istasyonun ek binalarından birinde düzenlenmiştir. İdari oda ile üç sergi salonundan oluşan müzede İnönü Vakfı ve Tarih Vakfı'ndan temin edilen tarihi belgeler, kitaplar, haritalar, antlaşmanın mimarı ikinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye ait bazı özel eşyalar ve çeşitli karikatürler sergilenmektedir. Ayrıca müzenin her bölümünde, ziyaretçileri bilgilendiren manyetik ses sistemi bulunmaktadır.

Anıtlı beraber bütün Lozan Meydanı düzenlenmesinde yaklaşık 150 değişik süs ağacı ve çalısı ile 5000 adet mevsimlik çiçek dikilmiş, beş dönüm alan çimlendirilmiştir. Ayrıca yerleşkede bir Lozan Fidanlığı yapılmıştır. Bu fidanlığa 29 Ekim 1997 tarihinde 74 adet fidan dikilmiştir. Her 29 Ekim'de törenle fidan sayısı Cumhuriyet'in yaşı ile arttırılmaktadır.⁴¹⁴

⁴¹¹ Yıldırım, s. 156.

⁴¹² Edirne Valiliği, *Edirne: Suların Buluştuğu Yer*, s. 84.

⁴¹³ Uğurluel, s. 288.

⁴¹⁴ Yıldırım, s. 156.

Lozan Anıtı ve Müzesi, çalışma günlerinde 8:30-17:30 saatleri arasında ziyarete açıktır. Ziyaretçi sayısı olarak istatistiksel bir kayıt bulunmamaktadır. Ancak anıt ve müze tarihi Karaağaç Semei'nin turistik çekicilikleri arasında yer almakta, yerli ve yabancı turistlerce ziyaret edilmektedir.

Fotoğraf 2.35. Lozan Anıtı ve Lozan Müzesi'nden Görünümler.

Balkan Savaşı Müzesi ve Şükrü Paşa Anıtı: Edirne'nin en çok ziyaret edilen müzelerinden biri olan Balkan Savaşları Müzesi; Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde inşa ettirilmiş olan 30 tabyadan biri ve Balkan Savaşları'nda Edirne Savunması'nın yapıldığı Kıyık Tabyası'nda yer almaktadır. Bir hayli ilginç olan ve günümüzde müze olarak kullanılan tabyada açık top mevzileri, hendekler, toplanma ve eğitim alanları, depolar, nizamiye bölümleri, bölük, tabur ve alay komuta binaları, cepanelikler, gözetleme menzilleri ve yatakhane bulunmaktadır.⁴¹⁵

Müze, Edirne Valiliği'nin katkılarıyla 2000 yılında 54. Mekanize Piyade Komutanlığı tarafından düzenlenmiştir. Bu müzenin inşa edilmesinin amacı, Edirne

⁴¹⁵ Edirne Valiliği, *Edirne: Suların Buluştuğu Yer*, s. 82.

kuşatması yıllarında halkın ve askerlerin yaşadığı olumsuz koşulların konu mankenleriyle canlandırılarak anlatılmasıdır. Ayrıca müze alanında Edirne Savunması şehitleri anısına, Şükrü Paşa'yı temsilen bir anıt inşa edilmiştir. Müze 14 bonet ve 23 bölümden oluşmaktadır. Edirne halkı tarafından Türk Silahlı Kuvvetleri'ne bağışlanan silah, belge ve mühimmatların sergilendiği dört adet sergi vitrini, iki adet top, bir adet yemek arabası, 118 adet pano (harita, resim, bilgi notları) ile 28 adet konu mankeni bulunmaktadır.⁴¹⁶ Ayrıca müzenin her bölümünde, ziyaretçileri bilgilendiren manyetik ses sistemi bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.36. Şükrü Paşa Anıtı ve Balkan Savaşı Müzesi'nden Görünümler.

⁴¹⁶ Uğurluel, s. 265.

Vali Fahri Yücel Kent Tarihi Müzesi (Hafızağa Konağı): Selimiye Külliyesi'nin hemen batısında bulunan kentin anıtsal mimari eserlerinden biri olan Hafızağa Konağı içinde yer almaktadır. Dönemin Edirne Valisi Fahri Yücel'in büyük çabalarıyla T.B.M.M. Kültür ve Sanat Dairesi Başkanlığı ödeneğiyle Kent Tarihi Müzesi kurulması amacıyla 2000 yılında satın alınan Hafızağa Konağı, ÇEKÜL Vakfı tarafından restore edilmiştir.⁴¹⁷ Kurulmasında büyük emeği geçen ve görevi başında vefat eden Vali Fahri Yücel adına açılan müze, 17.04.2005 tarihinde hizmet vermeye başlamıştır. Kentin değişik dönemlerde çekilmiş fotoğrafları ve arşiv belgeleri dört yıl burada sergilenmiştir. İşletmesi Valilik Özel İdare Genel Sekreterliği'nce yürütülen müze⁴¹⁸, araştırma çalışmalarını yürüttüğümüz 2009 yılı sonlarında ilgisizlik gerekçesiyle malzemeleri Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ne devredilerek kapatılmıştır. Alan uzmanları, yaptığımız mülakatlarda kentlerin tarihi serüvenlerini fotoğraflar ve çeşitli görsel objeler aracılığıyla canlandıran bu tür müzelerin Türkiye'de sayısının çok az olduğunu ve müzenin Edirne'ye ayrı bir değer kattığını, kent turizmi adına önemli bir kayıp olduğunu ifade etmişlerdir.

Fotoğraf 2.37. Vali Fahri Yücel Kent Tarihi Müzesi (Hafız Ağa Konağı).

⁴¹⁷ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 290.

⁴¹⁸ Yıldırım, s. 160.

Müzenin kapanmasının ardından Hafız Ağa Konağı uzun bir süredir ziyarete kapalı olarak bekletilmektedir. Yetkililer, yaptığımız mülakatlarda konağın UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınması için çalışılan Selimiye Külliyesi'nin uluslararası tanıtım ve yönetim ofisi olarak yapılacağını ifade etmişlerdir.

2.6.3. Tarihi Köprüler ve Turistik Değerleri

Edirne İli'nin turistik açıdan potansiyel oluşturan bir diğer tarihi ve mimari zenginliği de köprüleridir. Edirne Kent Merkezi'ni çevreleyen Meriç ve Tunca nehirlerinin karşılıklı yakaları tarihi taş köprülerle birbirine bağlanmıştır.⁴¹⁹ Bununla birlikte Ergene Irmağı üzerinde Türkiye'nin en uzun tarihi köprüsü olan Ergene (Uzunköprü) Köprüsü ilde yer almaktadır.⁴²⁰

Edirne köprüleri çeşitli dönemlerde yapılan ve onarımlarla günümüze ulaşan Osmanlı Taş Köprü Mimarisi'nin en güzel örnekleri arasındadır. Köprülerin çoğu Osmanlı Dönemi'ne ait olmasına karşın, Gazimihal (Hamidiye) Köprüsü ve Yıldırım Bayezit Köprüsü Osmanlı Öncesi Döneme aittir. Ancak bu köprüler de Osmanlı Dönemi'nde çeşitli onarımlar ve restorasyonlarla yenilenmiştir.⁴²¹

Araştırma sahasında turistik önem taşıyan 10 tarihi köprü bulunmaktadır (Tablo 2.17.). Bu köprüler genellikle yerli turist ve ziyaretçi kapsamına giren sanat tarihine ve mimarlık tarihine özel ilgi duyan tarih meraklıları ile Marmara Bölgesi'nde yer alan üniversitelerin sanat tarihi, mimarlık, tarih, arkeoloji, müzecilik vb. bölümlerinin öğretim elemanları ve öğrencileri tarafından gününbirlik arazi çalışmaları, bilimsel ve eğitim amaçlı olarak ziyaret edilmektedirler. Söz konusu 10 tarihi köprü günümüzde de araç trafiğine açıktır.

⁴¹⁹ Rıdvan Canım, ‘‘Edirne'nin Köprüsü Taştan’’ Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht* İçinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 382.

⁴²⁰ Kubaş, s. 24.

⁴²¹ Tosyavizade, s. 67.

Tablo 2.17. Tarihi Edirne Köprüleri.

NO	KÖPRÜ ADI	YAPIM TARİHİ	AKARSU	YER	MEVKİİ
1	Gazimihal (Hamidiye) Köprüsü	1282	Tunca	Edirne	Eski Avrupa Yolu
2	Yıldırım Köprüsü	14. y.y.	Tunca	Edirne	Yıldırım Bayezit
2	II. Bayezit (Yeniimaret) Köprüsü	1488	Tunca	Edirne	Yeniimaret Yolu
7	Yalnız Göz Köprüsü	1570	Tunca	Edirne	Bulgaristan Yolu
3	Fatih (Cephanelik-Bönce) Köprüsü	1452	Tunca	Edirne	Sarayıçi
4	Saraçhane (Şahabettin Paşa-Sultan Mustafa) Köprüsü	1451	Tunca	Edirne	Sarayıçi Yolu Saraçhane Mevkii
5	Saray Köprüsü (Kanuni Köprüsü)	1560	Tunca	Edirne	Sarayıçi Yolu
6	Tunca (Ekmekçizade Ahmet Paşa - Eski Köprü) Köprüsü	1615	Tunca	Edirne	Karaağaç Yolu
9	Meriç (Abdülmecit - Mecidiye - Yeni Köprü) Köprüsü	1847	Meriç	Edirne	Karaağaç Yolu
10	Ergene Köprüsü - Uzunköprü	1443	Ergene	Uzunköprü	Ergene Irmağı

Kaynak: Edirne Valiliği, 2005; Tosyavizade, 1994, ve Yıldız, 1967.

Ergene (Uzunköprü) Köprüsü: Edirne Köprülerinin en ilgi çekici köprüsü olup, dünyanın en uzun ikinci taş köprüsü olduğu iddia edilmektedir.⁴²² Uzunköprü İlçe Merkezi'nde yer alan köprü, ilçeye adını vermiştir. Taşkınlar yaparak Trakya'dan Anadolu'ya olan ulaşımı aylarca kısıtlayan Ergene Irmağı'ndan geçit sağlamak amacıyla Padişah II. Murat tarafından 1444'te Mimar Müslihiddin'e inşa ettirilmiştir. Taştan yapılmış olan köprünün temelleri, sivri ve yuvarlak olarak iki tip olup, 174 gözü olan köprünün toplam uzunluğu 1.392 m ve 6.80-6.90 m genişliğindedir.⁴²³

Ülkemizin turistik anlamda en ilgi çekici tarihi köprüleri arasındadır. Araç trafiğine açık olan köprü, günümüzde yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Çevre yolu ve bölünmüş yol çalışmaları kapsamında yapımı planlanan yeni köprünün hizmete girmesinin ardından köprü trafiğinin azaltılması ve turistik açıdan daha etkin bir şekilde değerlendirilmesi planlanmaktadır.

⁴²² Kubaş, s. 24.

⁴²³ Yıldız, s. 97.

Meriç (Abdülmecit-Mecidiye-Yeni Köprü) Köprüsü: Edirne-Karaağaç yolunda, Meriç Nehri'nin üzerinde yapılmıştır. Sultan Abdülmecit zamanında 1842'de yapımına başlanmış, 1847'de tamamlanmıştır. Uzunluğu 263 m, genişliği yedi m'dir. Taş köprü'nün 13 ayak üzerinde, 12 sivri kemeri bulunmakta olup, yanlara doğru eğimlidir. Ayaklar arasında ayrıca boşaltma gözleri de bulunmaktadır. Ortasındaki yazıtlı köşkü, mermerdendir. Bazı kaynaklarda bu köprü Abdülmecit, Mecidiye ve Yeni Köprü gibi değişik adlarda da geçmektedir.⁴²⁴

Edirne Kenti'nin en önemli rekreasyonel alanlarına yakın bir konumdadır. Köprü'nün Karaağaç kesiminde kafeteryalar ve turistik yiyecek-içecek tesisleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.38. Ergene (Uzunköprü) Köprüsü. **Fotoğraf 2.39.** Meriç Köprüsü.

Yıldırım Bayezit Köprüsü: Yıldırım Bayezit Camii'ne ve Eski İmaret'e yakınlığı nedeniyle Yıldırım Köprüsü olarak anılır. Osmanlı Fethi'nden önce yapılan köprü'nün kesin yapım tarihi bilinmemektedir. Kitabesinden 1544 yılında Kanuni Dönemi'nde onarım gördüğü anlaşılmaktadır.⁴²⁵

Saraçhane (Şahabettin Paşa-Sultan Mustafa) Köprüsü: Kentin kuzeybatısında Sarayıçi yakınında, Tunca Nehri üzerinde yapılmıştır. Padişah II. Murat Dönemi'nin önemli devlet adamlarından Şahabettin Paşa tarafından 1451'de yaptırılmıştır. Köprü 120 m uzunluğunda ve beş m genişliğinde olup, 11 ayaklı, 12 kemerlidir. Köprü'nün iki

⁴²⁴ Edirne Valiliği, 2005 İl Yıllığı, s. 272.

⁴²⁵ Edirne Valiliği, 2005 İl Yıllığı, s. 273.

yanında bulunan kemerler toprak altında kalmıştır. Orta kemeri 1702’de yıkılan köprü, Sultan II. Mustafa tarafından onartıldığında 50 m kadar uzatılmıştır. Köprünün doğusunda Saraçhane Mahallesi bulunduğuundan bu adla da anılmaktadır.⁴²⁶

Fotoğraf 2.40. Yıldırım Bayezit Köprüsü.

Fotoğraf 2.41. Saraçhane Köprüsü.

Gazimihal (Hamidiye) Köprüsü: Kentin batısında, Bulgaristan’a giden Eski Avrupa yolunda, Tunca Nehri üzerinde yer alır. Bizans Dönemi’nde İmparator Mikhael Palaiologos tarafından yaptırılmıştır. Osmanlı Dönemi’nde, 1402’de Gazi Mihal Bey, köprüyü adeta yeniden yapılcasına onartmıştır. Bu sebeple onun ismiyle anılmaktadır. Kemankeş Kara Mustafa Paşa’nın 1640’ta yaptırdığı sivri kemer biçiminde Tarih Köşkü (Kitabe Köşkü) vardır. Köprü gövdesine sızan suların atılması amacıyla yapılan drenaj düzeni ilgi çekicidir. Sultan II. Abdülhamit 1900 yılında İtalyan ustalara yeniden yaptırmıştır. Bu sebeple Hamidiye Köprüsü olarak ta adlandırılmaktadır.⁴²⁷

Kanuni Köprüsü (Saray Köprüsü): Sarayıçi’nde, Tunca Nehri üzerinde yapılmıştır. Edirne’den Sarayıçi’ne geçilen bir köprüdür. Kanuni Sultan Süleyman’ın Terazi ve Adalet Kasırlarıyla birlikte 1560’da Mimar Sinan’a yaptırdığı tahmin edilmektedir. Yontma taştan inşa edilmiş olan köprü, 60 m uzunluğunda ve dört gözlüdür.⁴²⁸

⁴²⁶ Bayık, s. 54.

⁴²⁷ Yıldız, s. 98.

⁴²⁸ Edirne Belediyesi, *Edirne Rehberi*, İki Nokta Yay., İstanbul 1987, s. 30.

Fotoğraf 2.42. Gazi Mihal Köprüsü.

Fotoğraf 2.43. Kanuni Köprüsü.

Fatih (Cephanelik-Bönce) Köprüsü: Sarayıçi'nde Demirkapı ile Adalet Kasrı arasında, Tunca Nehri üzerinde yapılmıştır. Yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde, 1452 yılında yapıldığı sanılmaktadır. Ortasında büyük bir gözü, yanlarında ise iki küçük gözü olan köprünün 34 m. boyunda boşaltma gözleri vardır.⁴²⁹

Bu köprülerin haricinde Edirne'de kalıntı halde ya da tamamen ortadan kalkmış köprüler de bulunmaktadır. Tunca üzerindeki Kapıkule yol yapım çalışmaları esnasında doldurularak ortadan kaldırılan Seferşah Köprüsü, Tavuk Ormanı'nda bulunan Topçular Köprüsü ve Değirmen Köprüsü ile Bostancıbaşı Kasrı civarında bulunan Sepetçiler Köprüsü, Edirne'nin zaman içinde kaybolan tarihi değerleri arasındadır.⁴³⁰

II. Bayezit Köprüsü: Bayezit Külliyesi yakınlarında, Tunca Nehri üzerinde yapılmıştır. Sultan II. Bayezit'in 1488 yılında Mimar Hayreddin'e yaptırdığı sanılmaktadır. Uzunluğu 78 m, genişliği ise altı m'dir. Kesme taştan sağlam bir köprü olup, beş kemeri bulunmaktadır.⁴³¹

⁴²⁹ Tosyavizade, s. 68.

⁴³⁰ Edirne Valiliği, *Edirne: Suların Buluştuğu Yer*, s. 57.

⁴³¹ Yıldırım, s. 64.

Fotoğraf 2.44. Fatih Köprüsü.

Fotoğraf 2.45. II. Bayezit Köprüsü.

Yalnızgöz Köprüsü: II. Bayezit Köprüsü'ne ek olarak kenti Yeni İmaret Mahallesi'ne bağlamak amacıyla Tunca Nehri üzerinde yapılmıştır. Padişah II. Selim zamanında, 1570'te Mimar Sinan'a yaptırılmıştır.⁴³²

Tunca (Ekmekçizade Ahmet Paşa-Eski Köprü) Köprüsü: Edirne Kent Merkezi'ni Karaağaç Sementi'ne bağlayan ilk köprüdür. Ekmekçizade Ahmet Paşa tarafından 1608-1615 yılları arasında Tunca Nehri üzerinde yaptırılmıştır. Mimarı Sedefkâr Mehmet Ağa'dır. Köprü'nün 11 ayak üzerine, 10 kemeri vardır. Yansı ve ortadaki yazıtlı köşkü yakın tarihlerde su taşkınlarıyla yıkılmış, betonarme olarak yeniden yapılmıştır.⁴³³

Köprü Edirne Kenti'nin eğlence mekânları ve rekreasyon alanlarının bulunduğu Bülbül Adası'na oldukça yakın bir konumdadır. Ayrıca Edirne Kenti'nin sportif amaçlı olta balıkçılığı yapılan yerleri arasındadır.

⁴³² Kubaş, s. 36.

⁴³³ Yıldırım, s. 64.

Fotoğraf 2.46. Ekmekçizade Köprüsü.

Fotoğraf 2.47. Yanlızöz Köprüsü.

2.6.4. Medreseler

Bilindiği üzere Medreseler Müslüman ülkelerde, orta ve yüksek öğretimin yapıldığı eğitim kurumlarının genel adıdır. Büyük Selçuklular ile birlikte Türk toplumunda görülmeye başlayan bu eğitim kurumlarında *İslami İlimler* ile *Pozitif İlimlerin* öğretimi birlikte yapılmaktaydı.⁴³⁴

Osmanlı Devleti'nin bilim, sanat ve kültür merkezleri arasında yer alan Edirne'de medreseler, önemli sivil mimari yapılar arasında yer almaktaydı. Ayrıca bir dönem başkent olması ve takip eden süreçte İstanbul'a yakın olması, tanınmış ilim adamlarının kentte yaşamasına olanak sağlamıştır. Bazı şehzadelerin eğitimlerini Edirne medreselerinde tamamlamaları Edirne medreselerinin sahip olduğu önemin bir göstergesidir.

Evliya Çelebi, *Seyahatnamesi*'nde Edirne'de on iki medresenin bulunduğundan bahsetmektedir. Bu medreselerden *Muradiye Medresesi* ve *Yıldırım Medresesi*'nin önde geldiğini belirtmiştir. Ahmet Badi Efendi'de "Rıyaz-ı Belde-i Edirne" adlı eserinde, Edirne'de 46 medresenin olduğundan söz etmiştir. Genelde camilere bitişik konumlarda yer alan medreseler Cumhuriyet Dönemi'ne kadar varlığını devam ettirmiş, Tevhid-i Tedrisat kanunuyla (3 Mart 1925'ten itibaren) kapatılmıştır. Bu sürecin ardından bir

⁴³⁴ Fâik Reşat Ünal, *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, MEB Basımevi, İstanbul 1964, s. 3.

kısmı depo, lojman vb. amaçlar doğrultusunda kullanılırken bir kısmı da yıkılma sürecine girmiştir.⁴³⁵

Tablo 2.18. Edirne Medreseleri.

NO	MEDRESE	YAPIM TARİHİ	YER
1	Dar'ül Hadis Medresesi	1435	Edirne - Set Yolu
2	Selimiye Medresesi (Dar'ül Kurra)	1575	Edirne - Meydan
3	Dar'ül Tedris Medresesi	1575	Edirne - Meydan
4	Saatli Medrese	1447	Edirne - Üç Şerefeli Yanı
5	Peykler Medresesi	1482	Edirne - Üç Şerefeli Yanı
6	Yıldırım Medresesi	1396	Edirne - Yıldırım Bayezit
7	II. Bayezit Tıp Medresesi	1488	Edirne - Tunca Nehri Kıyısı
8	Sokollu Medresesi	1577	Havsa

Kaynak: Zeybekoğlu, vd., 2007.

Edirne turizminde medreseler önemli bir yere sahiptir. Selimiye Külliyesi içinde yer alan Dar'ül Kurra Medresesi günümüzde Vakıf Müzesi olarak, Dar'ül Tedris Medresesi Türk-İslam Eserleri Müzesi olarak, II. Bayezit Tıp Medresesi ise Sağlık Müzesi olarak hizmet vermektedir. Müze olarak hizmet vermeleri, bu medreselerin hem daha iyi bir şekilde korunmasına neden olmuş, hem de turizm adına daha iyi değerlendirilmesini sağlamıştır.

Bu medreselerin yanı sıra Üç Şerefeli Camii'nin yanında bulunan Saatli Medrese ve Peykler Medresesi de, Edirne'ye gelen yerli ve yabancı turistlerin ziyaret ettiği mekânlar arasında yer almaktadır. Bu medreselerde restorasyon çalışmaları devam etmektedir.

2.6.5. İmaretler

Hayırevi, aşyeri, aşhane, aşevi gibi değişik isimlerle adlandırılan imaretler, Osmanlı Devleti'nin sosyal yardım kuruluşları arasındadır. Başta yoksul ve düşkünler olmak üzere kent dışından gelenlere, yolculara, kimsesizlere; yiyecek, giyecek ve sağlık

⁴³⁵ Özkan Ertuğrul, *Edirne'nin Kültür Tarihinde Özel Bir Albüm*, Troya Yay., No: 20, İstanbul 1995, s. 35.

yardımları yapan kuruluşlardı. Genellikle külliyeler içerisinde kurulan imaretlerin giderleri, imareti ya da camiye yapanın kurduğu vakıf aracılığıyla sağlanmaktaydı.

Günümüzde bazı imaretler hala aynı amaçla hizmet etmeye devam etmektedir. Tarihi sosyal yardım kurumlarının sergilenmesi açısından önemli olan imaretler, cami, medrese, darüşşifa gibi tesislerle birlikte külliye içinde yerli ve yabancı turistlerin ziyaret ettikleri mekânlar arasındadır. Bu anlamda tarihi ve turistik değeri olan Edirne Kent Merkezi'nde de dokuz tane imaret kalıntısı bulunmaktadır (Tablo 2.19). Bunlara ek olarak üç imaret ise (Hüdavendigâr İmaret, Sarucapaşa İmaret, Atik Ali Paşa İmaret) tarihi kaynaklarda geçmesine karşın günümüzde bunlara ait hiçbir iz kalmamıştır.⁴³⁶

Tablo 2.19. Edirne İmaretleri.

NO	İMARET ADI
1	Yıldırım Bayezit İmaret (Eski İmaret)
2	Gazi Mihal Bey İmaret (Orta İmaret)
3	Muradiye İmaret (Mevlevihane İmaret)
4	Mezit Bey İmaret (Yeşilce)
5	Balaban Paşa İmaret
6	İbrahim Paşa İmaret
7	Evliya Kasım Paşa İmaret
8	Seyitler İmaret (Fazlullah paşa)
9	Sultan II. Bayezit İmaret (Yeni İmaret)

Kaynak: Kazancıgil, 1999.

Fotoğraf 2.48. II. Bayezit Külliyesi İmaret.

Fotoğraf 2.49. Yıldırım Bayezit İmaret.

⁴³⁶ Ratip Kazancıgil, *Edirne İmaretleri*, Edirne Valiliği Yay., No: 6, İstanbul 1999, s. 13-14.

2.6.6. Tarihi Ticaret Yapıları

Geçmişte Çin ve Hindistan'dan başlayarak Avrupa'nın içlerine kadar uzanan tarihi yollar (İpek Yolu) Anadolu'dan geçirdi. Asya ile Avrupa arasında bir köprü konumunda olan Anadolu'nun coğrafi yapısı, eski tarihlerde Anadolu halkını nakliyeciler ve tüccar bir millet haline getirmiştir.⁴³⁷

Geçmişte, günümüzdeki motel fonksiyonunu gören hanlar ve kervansaraylar tarihte ticari ve turistik faaliyetleri destekleyen altyapı tesisleriydi. Yine geçmişte günümüzün alışveriş merkezleri konumundaki bedesten ve çarşılar kentlerin en önemli çekim alanları arasındaydı.⁴³⁸

Günümüzde kent merkezlerindeki kervansaraylar, hanlar, bedesten ve çarşılar, ticari yapılar olarak değerlendirilmektedir. Genellikle bu yapılar restore edilerek yöreye özgü hediyelik ve turistik eşyaların satıldığı işyerleri ve oteller olarak kullanılmaktadır. Bu sayede tarihi yapıların daha iyi korunarak ticari ve turistik açıdan değerlendirilmesi sağlanmaktadır. İstanbul Kapalıçarşı ve Mısır Çarşısı, Erzurum Taşhan (Rüstem Paşa Bedesteni) restore edilerek ticari ve turistik olarak değerlendirilen tarihi ticaret yapılarına örnek verilebilir.

Coğrafi konumu itibariyle tarihsel süreç içinde Avrupa geçiş koridorunda yer alan araştırma sahası, tarihte İstanbul'a varmadan önceki son durak olmuş ve ticarî açıdan önemli faaliyet alanı olmuştur. Bu sebeple araştırma sahasında geçmişte 60 civarında kervansaray, çarşı, bedesten ve han tipi tarihi ticaret yapısı bulunmaktaydı.⁴³⁹ Günümüzde dokuz tanesi varlığını koruyabilmiştir. Bunlardan Enez Sahil Kervansarayı haricindekiler çarşı olarak hizmet vermektedir. Enez Kervansarayı'nın da hazırlanan bir projeye yakın bir zamanda turizme kazandırılması planlanmaktadır.

Rüstem Paşa Kervansarayı: Edirne Kent Merkezi'nde Eski Cami'nin hemen arkasında yer almaktadır. Kanuni Sultan Süleyman'ın Sadrazamı Rüstem Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmış olan yapı (1560-1561), Klasik Osmanlı Mimarisi'nin en görkemli kervansaraylarından biridir. Dikdörtgen bir açık avlu etrafında yerleştirilmiş iki katta 102 odadan oluşan yapının ön cephesinde 21 dükkân bulunur. Büyük avlunun bulunduğu Büyük Han bölümünün ikinci katında alttan ısıtılmalı

⁴³⁷ Sezgin, s. 24.

⁴³⁸ Sezgin, s. 24.

⁴³⁹ Tosyavizade, s. 68-69.

tipik Türk Hamamı yapılmış, devrin özelliğine uygun çinilerle kaplanmıştır.⁴⁴⁰ Osmanlı Dönemi'nde özellikle Edirne ve çevresinde üretilen ipekböceği kozaları bu kervansarayda pazarlanmaktaydı. Bu Kervansaray, Edirne işgallerinde tahribata uğramıştır. Uzun yıllar bakımsız kalan kervansarayın içi, 1972 yılında restore edilerek turistik otel haline getirilmiştir.⁴⁴¹ Yapılan restorasyon çalışması, Ağa Han mimarlık ödülünü almıştır. Kervansarayın ön cephesinde yer alan dükkânlar, ticari amaçlı olarak günümüzde de kullanılmaktadır.

Fotoğraf 2.50. Rüstem Paşa Kervansarayı.

Ekmekçizade Ahmet Paşa Kervansarayı: Ayşe Kadın Senti'nde bulunduğundan Ayşe Kadın Hanı diye de anılır. Sultan I. Ahmet zamanında Edirne Defterdarı Ekmekçizade Ahmet Paşa tarafından 1609 yılında yaptırılmıştır. Mimarı Sedefkâr Mehmet Ağa ile Edirneli Hacı Şaban'dır. Eski İstanbul Caddesi üzerinde yer alan kervansaray, 17. yüzyılda başkentten gelen kervanların konaklamasını sağlama amacıyla yaptırılmıştır.

Duvarları kesme ve yontma taştandır. Taç kapının sivri kemer içinde yazıtı vardır. Anıtsal bir yapı olan kervansarayın arka yüzündeki mermer süslemeli pencereler

⁴⁴⁰ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 66.

⁴⁴¹ Güler Gönenç, *Markalaşma Sürecinde Edirne*, s. 84.

ilginçtir. Tek katlı olan kervansarayda odalar yerine salonlar bulunmaktadır. Bu bölümlerin avlu ile bağlantısı yoktur.⁴⁴²

Kervansaray, 2008 yılında kültür merkezi olarak kongreler, seminerler, fuarlar ve diğer ekonomik, sosyal, kültürel, ikili ilişkiler için bir buluşma yeri yapılması amacıyla Edirne Valiliği'nce giderleri Avrupa Birliği Sınır Ötesi İşbirliği fonlarınca karşılanarak restore ettirilmiştir.⁴⁴³

Devecihan Kervansarayı: Defterhane olarak, resmi defterlerin ve arşivlerin korunması amacıyla Sadrazam Hersekli Ali Paşa tarafından 1560 yılında yaptırılan Deveci Han, Osmanlı Hanları'nın erken dönem örneklerindedir. Yapımında kesme taş ve tuğla kullanılmış olan yapının üst katında 31 oda bulunmaktadır. Yapının güney cephesinde Mustafa Razi (Çirpanlı Razi) tarafından yazılmış bir kitabe bulunmaktadır. Tarih boyunca farklı biçimlerde kullanılan han 1846 yılında Vali Rüstem Paşa tarafından tamir ettirilerek 1953 yılına kadar cezaevi olarak kullanılmıştır. Uzun yıllar kullanılamaz durumda kalan bina 1993 yılında Kültür Bakanlığı tarafından restorasyon projeleri kapsamına alınmış, 25 Kasım 2000 tarihinde de restorasyonu tamamlanarak İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ana hizmet binası olarak hizmete açılmıştır.⁴⁴⁴ Ayrıca kültür merkezi olarak da kullanılmaktadır. İki sanat galerisi (Edirneli ressam Hayri ÇİZEL ve Edirne'de görev yapan Hasan Rıza Sergi salonları) ve çok amaçlı kullanılan bir salonu bulunmaktadır.

---

⁴⁴² Yıldırım, s. 72.

⁴⁴³ Cihan Haber Ajansı, (21 Kasım 2010), Tarihi Ekmekçizade Ahmet Paşa Kervansarayı Düzenlenen Törenle Hizmete Açıldı. Erişim Tarihi: 23.11.2010, <http://www.cihan.com.tr/>

⁴⁴⁴ Uğurluel, s. 192.

Fotoğraf 2.51. Devecihan Ön Kapı Girişi.

Ali Paşa Çarşısı: Kanuni Sultan Süleyman'ın son dönemlerinde, Hersekli Semiz Ali Paşa tarafından 1569 yılında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Edirne'de kıymetli eşya satan (Altın, Gümüş vb.) ticaret erbabını bir çatı altında toplamak ve korunmasını sağlamak amacıyla yaptırılmıştır.⁴⁴⁵

Çarşının dış duvarları kesme taşla örülü olup, üst kısımları tuğla örülüdür. Koridor şeklinde 300 m. uzunluğunda olan çarşı kırmızı ve beyaz taşlarla örülü kemerlerle bölünmüş beşik tonozla örtülüdür. Çarşının tam ortasında dua yeri bulunmaktadır. Koridorun iki yanında sıralanmış ve girişlerdeki dükkânlarla birlikte toplam 129 dükkânı bulunmaktadır. Çarşının altı kapısı olup, bu kapıların üçü doğu yönüne, Saraçlar Caddesi'ne açılmaktadır. Diğer kapıların biri kuzey, diğeri güney ucunda olup, bir kapısı ise batı yönünde bulunmaktadır.

⁴⁴⁵ Güler Gönenç, *Markalaşma Sürecinde Edirne*, s. 84.

Fotoğraf 2.52. Alipaşa Çarşısı'nın Ön Kapı Girişi.

Çarşı 28 Eylül 1992 yılında geçirdiği bir yangınla tamamen yanmıştır. Çağın teknolojisi ile donatılarak aslına uygun restore edilmiş ve 25 Kasım 1997 yılında kullanıma açılmıştır.⁴⁴⁶ Günümüzde Edirne'nin ticari hayatında önemli yere sahip olan çarşıda değişik kollarında işyerleri bulunmaktadır. Ancak turistik eşya satan dükkânlar çoğunluktadır.

Fotoğraf 2.53. Alipaşa Çarşısı'nın Ön ve Arka Kapı Girişi ile İçinden Görünümler.

⁴⁴⁶ Edirne Valiliği, *Edirne: Suların Buluştuğu Yer*, s. 66.

Selimiye Arasta Çarşısı: Sultan III. Murat tarafından Selimiye Camii'ne gelir sağlamak amacıyla Mimar Davut Ağa'ya yaptırılmıştır. Arasta, 255 metre uzunluğunda, 73 kemer üzerine tonozlarla örtülü holün iki tarafına sıralanmış 124 dükkândan ibaret olup, dört kapısı bulunmaktadır. Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde çarşının "Kavaflar (ayakkabıcılar) Çarşısı" olduğunu yazar.⁴⁴⁷ Savaş dönemlerinde tahribata uğrayan çarşı restore edilmiştir. Son dönemlerde Edirne ticari hayatında tekrar önem kazanmaya başlamıştır. Turistik eşya satan dükkânlar çoğunlukta olup, Selimiye Camii'ni ziyarete gelen yerli ve yabancı turistlerin tercih ettikleri bir alışveriş noktasıdır.

Fotoğraf 2.54. Selimiye Arasta Çarşısı'nın Girişi ve İçinden Görünümler.

Bedesten: Sultan Çelebi Mehmet zamanında Eski Camii'nin yanında 1418 yılında mimar Alâeddin tarafından camiye vakıf olarak yaptırılmıştır. Eski iki renkli kesme taşlarla süslemeli duvarlı, 14 kubbeli bir yapıdır. Kubbeler kurşunla kaplıdır. Yapının dört yanında kapılar vardır. Her kubbenin altında, sivri kemerli bir pencere bulunmaktadır. Dört cephesinde 54 dükkân bulunmaktadır. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde, Bedesten'deki elmas ve takıların birkaç mısır hazinesi değerinde olduğunu ve bunları altmış gece bekçisinin koruduğunu yazar.⁴⁴⁸ Son yıllarda onarılmış olan bedesten, çarşı olarak kullanılmaktadır. Günümüzde ise yoğun çalışan bir alışveriş merkezi durumundadır.

⁴⁴⁷ Bayık, s. 52.

⁴⁴⁸ Uğurluel, s. 178-180.

Fotoğraf 2.55. Bedesten'den Görünümler.

Taş Han: Üç şerefeli Camii'nin karşısında Sokullu Hamamı'nın bitişiğinde bulunan han, 16. yüzyılın II. yarısında Sokullu Mehmet Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Alt katta dükkân sıraları, üst katta da han odaları bulunmaktadır. Taş Han, 1965 yılına kadar onarım görmemiş ve büyük bir kısmı yıkılmıştır.⁴⁴⁹ Günümüzde üst kattaki odalar otel olarak kullanılmakta olup, alt katlar ise dükkândır.

Fotoğraf 2.56. Taşhan'ın Dış Cephesinden Bir Görünüm.

⁴⁴⁹ Uğurluel, s. 191.

Havlucular Hanı: Ekmekçizade Ahmet Paşa tarafından 17. yüzyılda yakınındaki sebil ile birlikte inşa edilmiştir. Yedi yol ağzında bulunan yapı ilk halini koruyamamıştır. Havlucular Hanı 1752 depreminde üst katını kaybetmiş, tamir sırasında şekil değiştirmiştir. Bu handa bir aralar solaklar bulunduğu için Solaklar Hanı denilmiştir. Daha sonraları pamuklu kumaşlar ve astarlıklar dokuyanlar tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle de astarcılar hanı olarak ta anılmıştır. Yakın bir dönemden itibaren havlucular esnafı tarafından kullanılmaya başlanmış ve Havlucular Hanı olarak isimlendirilmiştir.⁴⁵⁰

Enez Sahil Kervansarayı: Osmanlı sahil kervansaraylarının en güzel örneklerinden biri olan kervansaray, Enez İlçe Merkezi'ne yedi km uzaklıktaki, plajda Gümrük Mevkii'nde bulunmaktadır. Kesin yapım tarihi bilinmemekle birlikte, yapı özellikleri itibariyle 16. yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir. Karadeniz ve Ege arasındaki ticaret yolu üzerinde önemli bir bağlantı noktası üzerinde yer alır.

Doğu-batı doğrultusunda kıyıya dik olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen plâna sahiptir. Birçok kısmı yıkılmış olan yapı mimari özelliğini kaybetmiştir. Yapının yaklaşık olarak yüksekliği 8.50 m., dıştan dışa 10,60 metre, uzun cephesi ise 106.75 m ölçüsündedir. Bugün yer yer ağaçlı bir tarla içinde kalmış olan yapı, uzaktan ince uzun bir siluet halinde görülmekte, fakat yaklaştıkça hacim olarak belirlemektedir.⁴⁵¹

Kervansaray, yakın bir zamanda Trakya Üniversitesi tarafından çevresi temizlenerek korumaya alınmıştır. Belediye tarafından geliştirilen proje kapsamında kervansaray restore edilerek otel, alışveriş merkezi, park açılması planlanmaktadır. Bu sayede turistik açıdan daha etkin bir şekilde kullanılması planlanmaktadır.

2.6.7. Edirne Evleri ve Tarihi Binalar

Edirne farklı din ve inançlardaki insanların oluşturduğu ortak kültürün zaman içinde geliştirdiği, geleneksel konut anlayışının bütün evrelerini ve özelliklerini içeren bir yerdir.⁴⁵² Bu nedenle Edirne'ye turistik potansiyel kazandıran tarihi ve kültürel unsurlardan biri de Edirne Evleri'dir.

⁴⁵⁰ Uğurluel, s. 193.

⁴⁵¹ Gönül Cantay, "Enez Kervansarayı", *Yöre Dergisi*, 17, 2001, s. 15.

⁴⁵² Edirne Valiliği, *Edirne: Suların Buluştuğu Yer*, s. 72.

Edirne’de tarihi evler, kentin tarihi çekirdeğini oluşturan Kaleiçi semti ile Karaağaç Sementi’nde yer almaktadır. Edirne Evleri’nin büyük çoğunlu ahşaptır. Genellikle iki katlı olan evlerin dış yüzü bağdadi sıva ya da ahşap kaplamalıdır. Odaları büyükçe olup, tepe pencereleri bulunan, içi oldukça süslenmiş mekânlardır.⁴⁵³

Selamlıklar, yola daha yakın ve konukların rahat ulaşabilecekleri yerlerde yapılmıştır. Harem daireleri ise sokaktan görülmeyecek şekilde geride bahçe içinde inşa edilmiştir. Bahçeler, bol ağaçlı ve gölgeli yüksek duvarlarla çevresinden soyutlanmıştır. Bu yönüyle Osmanlı yaşam biçimini sergilemektedir.

Bahçenin ortasında, dokuz-on basamaklı merdivenle çıkılan ve duvarlarında yalnızca açılıp kapanabilen kepenkleri bulunan bir köşk yer alır.

Edirne Evleri’ni bahçe içindeki konumlarına göre üç ana başlık altında toplamak mümkündür;

1) Sokak üzerinde yer alanlar: İki katlı olanların üst katında sokağa bakan pencereler olmasına rağmen alt katta pencere yoktur. Tek katlı evlerde ise sokak cephesinde hiç pencere yoktur.

2) Sokaktan uzakta ve bahçenin bir köşesinde yer alanlar: Komşu arsalara bitişik olanlarda, komşuya bakan cephede hiç pencere yoktur.

3) Bahçenin ortasında yer alanlar: Evin dört yönü de bahçeye baktığı için, istenilen yönlere rahatlıkla pencere açma olanağı bulunmaktadır.⁴⁵⁴

Edirne’nin büyük evlerinde çift kanatlı büyük giriş kapıları avluya açılır. “Yelkovanlı” ise selamlık kapılarına verilen addır. Selamlık kapıları taşlıktan çok genellikle avluya açılmaktadır. Bu kapılardan evin mermerden döşenerek özenle yapılmış bir mekânına girilir. Avlu olarak adlandırılan bu mekânın ortasında havuz, uygun bir yerinde ise çeşme bulunurdu.

Odalar, en sade yaşayanlardan, çok zengin ve görkemli yaşam sürdürenlere kadar aynı ilkelerin geçerli olduğu düzendedir. Odalar günlük olarak adlandırılan oturma odası, eskiden musandıralık denilen yatak odası ve hoşmetlik olarak adlandırılan misafir

⁴⁵³ Şennur Akansel, “Edirne Kaleiçi Geleneksel Konutları ve Kaleiçi’nin Günümüzdeki Görünümü”, *Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 2004, s. 200.

⁴⁵⁴ Yıldırım, s. 76-79.

odaları olarak üç tiptedir. Ayrıca bazı evlerde namaz odaları adı verilen namaz kılmaya ayrılmış bir mekân daha vardır.⁴⁵⁵

Günümüzde Kaleiçi Edirne Evleri'nin bazıları, kimliklerine uygun biçimde korunarak sahip oldukları zengin kültürel mirasın geleceğe taşınması sağlanmıştır. Rıza Bey'in Evi (Beyaz Ev-Bahaî Evi), Hafızağa Konağı, Kırkpınar Kültür Evi, Eski Vali Konağı (Devlet Konuk Evi), İlhan Koman Evi (Ünlü Heykeltıraş), Zorlutuna Konağı (Dertli Mustafa Bey Konağı) bunlara örnek olarak verilebilir.

Fotoğraf 2.57. İlhan Koman Evi'nden Bir Görünüm.

Ancak Edirne Kent Merkezi'nde tescillenmiş pek çok tarihi ev, terk edilmiş, metruk durumdadır. Bakımsızlık nedeniyle sayıları hızla azalmaktadır. Edirne Belediyesi verilerine göre 2009 yılı içinde Kaleiçi Sementi'nde 16 adet tarihi Edirne Evi yanmıştır. Bu yangınların 14'ü sabotaj nedeniyle olmuştur.

⁴⁵⁵ Metin Sözen, Cengiz Erüzün, *Anadolu'da Ev ve İnsan*, Emlak Bankası Yayınları, İstanbul 1996, s. 126.

Fotoğraf 2.58. Tarihi Kaleiçi Evlerinden Bir Görünüm.

Fotoğraf 2.59. Tarihi Kaleiçi Evlerinden Bir Görünüm.

Edirne Kent Merkezi'ndeki Kaleiçi Evleri'nin yanı sıra sayfiye konutunu andıran Karaağaç Evleri de oldukça ilgi çekicidir. Edirne-Karaağaç yolunda sağlı sollu, ana cadde üzerinde veya sokak aralarında yer alan Karaağaç Evleri'nin bazıları da restore edilerek günümüze kadar ulaşmıştır. Bunlar arasında Laleli Konak (Ruhi Esin) ve Dr. Bahattin Öğütmen Konağı (Cumhur Bey Konağı) ilgi çekicidir. Ayrıca Karaağaç Evleri'nin bazıları kafeterya, lokanta, restoran olarak işletilmektedir.

Fotoğraf 2.60. Karaağaç Dr. Bahattin Öğütmen Konağı (Cumhur Bey Konağı).

Edirne Evleri ve konaklarının yanı sıra yine kent merkezinde Osmanlı'nın son dönemlerine ait estetik açıdan güzelliğini koruyan tarihi binalar da bulunmaktadır. Günümüzde çoğunlukla okul olarak kullanılan bu yapılar; Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yıllarının tarihine ve mimarisine ışık tutmaktadır.

Binaların kullanılıyor olmaları sürekli bakımlarının yapılmasına ve korunmasına neden olmuştur. Arazi çalışmaları esnasında bu binaların bazılarının yerli turist ve ziyaretçi kapsamına giren sanat tarihine ve mimarlık tarihine özel ilgi duyan tarih meraklıları ile Marmara Bölgesi'nde yer alan üniversitelerin sanat tarihi, mimarlık, tarih, arkeoloji, müzecilik vb. bölümlerinin öğretim elemanları ve öğrencileri tarafından

günöbirlik arazi çalışmaları, bilimsel ve eğitim amaçlı olarak ziyaret edildikleri tespit edilmiştir.

Tablo 2.20. Edirne Kenti'ndeki Tarihi Binalardan Bazıları.

SIRA	GÜNÜMÜZDEKİ KULLANIMI	YAPIM YILI	GEÇMİŞTEKİ KULLANIMI
1	Edirne Belediyesi Ana Hizmet Binası	1898	Belediye Binası
2	Trakya Üniversitesi Rektörlük Binası	1913	Karaağaç Gar Binası
3	Edirne Devlet Türk Müziği Topluluğu Binası	1905	Türk Ocağı, Edirne Kültür Merkezi
4	Halk Eğitim Merkezi	1916	İttihat ve Terakki Kulübü Binası
5	Askeri Kışla (54. Mekanize Piyade Tugayı)	1870	Harbiye Kışlası
6	Meriç Köprüsü Kafeteryası	1905	Gümrük Muhafaza Karakol Binası, Jandarma Karakol Binası
7	Koza Hanı (Atıl Durumda)	Bilinmiyor	Koza Hanı
8	Eski Edirne Elektrik Fabrikası (Atıl Durumda)	1923	Elektrik Fabrikası
9	Değirmen Kafeterya (Karaağaç)	Bilinmiyor	Buzhane Binası
10	İnönü İlköğretim Okulu	1905	Musevi Ekalliyet İlkokulu
11	Atatürk İlköğretim Okulu	1881	Mekteb-İ Rüştiye, Edirne İdadisi, Sultani, Merkez Orta Okulu
12	Edirne Lisesi	1908	Eski Erkek İlk Öğretmen Okulu
13	Edirne Anadolu Öğretmen Lisesi	1911	Eski Kız İlk Öğretmen Okulu
14	İstiklal İlköğretim Okulu	1909	Emniyet Müdürlüğu, İttihat Ve Terakki Darüleylamı, Yunan Bankası, Maarif Emaneti Ve Maarif Müdürlüğu
15	Şehit Asım İlköğretim Okulu	1928	Şehit Asım İlkokulu
16	Yusuf Hoca İlköğretim Okulu	1909	Dar-ül İrfan Mektebi
17	Edirne Erkek Yetiştirme Yurdu	1912	Edirne Bulgar Okulu
18	Birinci Murat Lisesi	1893	Pulak Okulu (Polonya Azınlık Okulu)
19	Fevzipaşa İlköğretim Okulu	1906	Rum Okulu
20	Endüstri Meslek Lisesi	1895	Sanatlar Mektebi, Sanat Enstitüsü

Kaynak: Tosyavizade, 1994; Tunca, 2006 ve Edirne Valiliği, 2002.

Fotoğraf 2.61. Belediye Binasından Bir Görünüm.

Fotoğraf 2.62. Karaağaç İstasyonu.

Fotoğraf 2.63. Karaağaç Gümrük Karakol Binası.

Fotoğraf 2.64. Fevzipaşa İlköğretim Okulu.

2.6.8. İnanç Turizmi

Toplumsal yapının bir unsuru olan din, hem tarihsel hem de kültürel bir olgudur. Bununla birlikte turizme katılmayı teşvik eden faktörler (güdüler) arasında yer alır.⁴⁵⁶ Bir turizm türü olan *İnanç Turizmi*; insanların sürekli olarak yaşadıkları, çalıştıkları ve her zamanki olağan gereksinimlerini karşıladıkları yerlerin dışında, dini gereksinimlerini yerine getirmek, inanç çekim merkezlerini görmek amacıyla yaptıkları gezilerdir.⁴⁵⁷

Gerek ilk çağ uygarlıklarından bazılarının Anadolu'da gelişmesi, gerekse Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde Havariler ile Orta Musevilerin yaşadıkları ülkede maruz kaldıkları ağır baskı ve yok etme politikaları sonucu bu topraklara sığınmış olmaları, Türklerin kendi dinleri olan İslamiyet'e ait dinsel mimari eserlerin yanı sıra çok sayıda sinagog ve kilisenin de ülkemizde yer almasına neden olmuştur. Toplumumuzun hoşgörü temelli İslam anlayışı çerçevesinde günümüze kadar ulaşan bu eserler, kültür ve inanç turizmi açısından ülkemizi avantajlı duruma getirmektedir.⁴⁵⁸

İnanç turizminin en önemli turistik unsurlarını dini yapılar ve mekânlar oluşturmaktadır.⁴⁵⁹ Edirne İli'nde günümüzde var olan dini yapıların tamamı Osmanlı Devleti Dönemi'nden kalmıştır. Osmanlı Devleti'ne 85 yıl kadar başkentlik yapmış ve her döneminde Osmanlının en önemli kentleri arasında yer almış olan Edirne'de, İslam inancına ait yapılar ağırlık kazanmaktadır. Bununla birlikte bir Türk-İslam devleti olmasına karşın farklı dini düşünce mensuplarına hoşgörülü davranan ve inanç özgürlüğü sunan Osmanlı Devleti içinde diğer din mensupları da özgürce yaşamış ve dini yapılar inşa etmişlerdir. Söz konusu bu durumlar, kentteki dini yapı ve mekânların çeşitliliğini arttırmıştır.

Araştırmamızın sonunda Edirne İli'nde, üç büyük semavi din olan İslamiyet, Hıristiyanlık ve Museviliğe ait dini yapı ve mekânların yanı sıra İslam Dünyası'nda

⁴⁵⁶ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 36.

⁴⁵⁷ Zekeriya Bingöl, *Gelenekselden Evrensele Anadolu'da İnanç Turizmi*, Detay Yay., Ankara 2007, s. 3.

⁴⁵⁸ Z. Bingöl, s. 3.

⁴⁵⁹ Azize Tunç Hussein, Firuzan Saç, *Genel Turizm: Gelişimi ve Geleceği*, Siyasal Yay., Ankara 2008, s. 29.

ortaya çıkan senkretik⁴⁶⁰ akımlardan biri olan Bahaîlik dinine ait yapı ve mekânlar da tespit edilmiştir.

2.6.8.1. İslam Dini Mekânları ve Turistik Potansiyelleri

Edirne’de İslamiyet inancının ağırlık kazanması Osmanlı idaresiyle başlamaktadır. Osmanlı fethinin ardından kısa bir süre sonra başkent olması ve her dönem Osmanlının önemli kentleri arasında yer alması, Edirne’de tarihi dini yapılardan camilerin ağırlık kazanmasını sağlamıştır. Edirne Kent Merkezi’nde Osmanlı Devleti Dönemi’nde yapılmış, 32 adet tarihi cami bulunmaktadır. İlçelerde ise iki tarihi (Havsâ ve Enez’de) cami vardır (Tablo 2.21.).

Camiiler, Edirne’nin beşeri kaynaklı önemli turistik çekicilik unsurları arasında yer almaktadır. Tamamına yakını günümüzde ibadete açık olan bu camilerin yerli ve yabancı ziyaretçileri bulunmaktadır. Ancak arazi çalışmaları sırasında özellikle beş caminin yerli ve yabancı turistler tarafından yoğun bir şekilde ziyaret edildiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla araştırmada beş cami ile ilgili kısa bilgiler verilmesine karar verilmiştir. Ayrıca ilde camilerin yanı sıra tarihi değer taşıyan İslam inancı yapılarından tarikat yapıları (tekkeler, dergâhlar, zaviyeler) ile çok sayıda türbe de bulunmaktadır.

---

⁴⁶⁰ Bir dinden türeyerek farklı akımların birbiri içerisinde eriyerek yeni bir inanç yapısının ortaya çıkması olarak tanımlanır (Bkz: Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yay., Konya 1998, s. 337).

Tablo 2.21. Edirne İli Tarihi Camileri.

NO	CAMİİ ADI	YAPIM TARİHİ	YER	SEMT
1	Arif Ağa (Kümbet) Camii	1445	Edirne	Karanfiloğlu
2	Ayşekadın Camii	1469	Edirne	Sabuni
3	Beylerbeyi Camii	1429	Edirne	Babademirtaş
4	Dar'ül Hadis Camii	1434	Edirne	Set Yolu
5	Defterdar Mustafa Paşa Camii	1576	Edirne	Sabuni
6	Evliya Kasım Paşa Camii	1478	Edirne	Tunca Kıyısı
7	Eski Cami (Cami-i Atik - Ulu Camii)	1414	Edirne	Sabuni
8	Gazi Hoca Camii	1520	Edirne	Gazi Hoca
9	Gazimihal Camii	1422	Edirne	Gazimihal
10	Hızır (Hıdır) Ağa Camii	16. Y.Y.	Edirne	Meydan
11	II. Bayezit Camii ve Külliyesi	1488	Edirne	Tunca Nehri Kıyısı
12	İsmailağa Camii	1577	Edirne	Babademirtaş
13	Kadı Bedreddin Camii	1529	Edirne	Abdurrahman
14	Kirazlı (Hadım Sahabettin Paşa) Mescidi	1436	Edirne	Babademirtaş
15	Kuşdoğan Camii	1421	Edirne	Babademirtaş
16	Lari Çelebi (laleli) Camii	1514	Edirne	Sabuni
17	Mezit Bey (Yeşilce) Camii	1441	Edirne	Abdurrahman
18	Muradiye Camii	1436	Edirne	Muradiye
19	Sarı Cami (Sofu Bayezit) Camii	1519	Edirne	Küçükpazar
20	Saruca (Saruca Paşa) Camii	1459	Edirne	Kaleiçi
21	Selçuk Hatun Camii	1455	Edirne	Fakih
22	Selimiye Camii	1574	Edirne	Meydan
23	Sitti Sultan Camii	1482	Edirne	Fakih
24	Süle Çelebi Camii	1560	Edirne	Abdurrahman
25	Süleymaniye Camii	1548	Edirne	Talatpaşa
26	Şahmelek (Paşa) Camii	1429	Edirne	Mithatpaşa
27	Şeyh Çelebi Camii	1574	Edirne	Yanıkçı Şahin
28	Şeyh Sücaettin Camii Kalıntısı	1535	Edirne	Tunca Kıyısı
29	Taşlık Camii	1473	Edirne	Taşlık
30	Yahya Bey Camii	1577	Edirne	Sarıcapaşa
31	Yıldırım Bayezit Camii	1396	Edirne	Yıldırım Bayezit
32	Üç Şerefeli Cami	1447	Edirne	Meydan
33	Sokullu (Kasım Paşa) Külliyesi	1577	Havsa	Edirne Yolu
34	Fetih (Fatih-Ayasofya) Camii	1456	Enez	Enez Kalesi

Kaynak: Edirne Müftülüğü 2010 Verileri ve Tunca, 2006.

Eski Camii (Cami-i Atik-Ulu Camii): Osmanlı Devleti'nden günümüze ulaşmış en eski anıtsal yapılardan biri olan Eski Camii, Edirne Kent Merkezi'nde, Meydan Semti'nde yaptırılmıştır. Yapımına 1403'te Çelebi Süleyman tarafından başlanmış, Çelebi Sultan Mehmet zamanında 1414'te bitirilmiştir. Mimarı Konyalı Hacı Alâeddin, kalfası Ömer İbn-i İbrahim'dir.⁴⁶¹ *Erken Dönem Camileri* başlığı altında çok birimli

⁴⁶¹ Baha Tanman, "Edirne'de Erken Dönem Osmanlı Camileri ve Özellikle Üç Şerefeli Camii Hakkında" Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht* İçinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 328-329.

veya çok kubbeli camiler grubuna girer. Camii, 1748’de yangından, 1752’de depremden zarar görmüştür. Sultan I. Mahmut Dönemi’nde 1754’te, 1924 ve 1934’te onarılmıştır.⁴⁶²

II. Murat Dönemi’nde Edirne’ye gelen ve camiye girerek vaaz verdiği söylenen Hacı Bayram Veli’ye duyulan saygı nedeniyle vaaz kürsüsü imamlarca kullanılmaz. Ayrıca Kâbe’den getirildiği rivayet edilen ve mihrabın sağında bulunan *Kâbe Taşı*, özel bir ziyaret noktasıdır. Bu taşın önünde iki rekât namaz kılanların duaları kabul edilir şeklinde bir inanç yaygındır. Halk arasında Eski Camii, Edirne’de duaların kabul edildiği dört yerden biri olarak bilinir. Osmanlı Padişahlarından II. Ahmet ve II. Mustafa’ya bu camide Kılıç Kuşanma törenleri yapılmıştır.⁴⁶³ Üç Şerefeli Camii’nin yapımının ardından Cami-i Atik yani Ulu Camii adını almıştır.⁴⁶⁴ Tarihi önemi nedeniyle Edirne’ye gelen yerli ve yabancı turistlerin en önemli uğrak yerlerinden biridir.

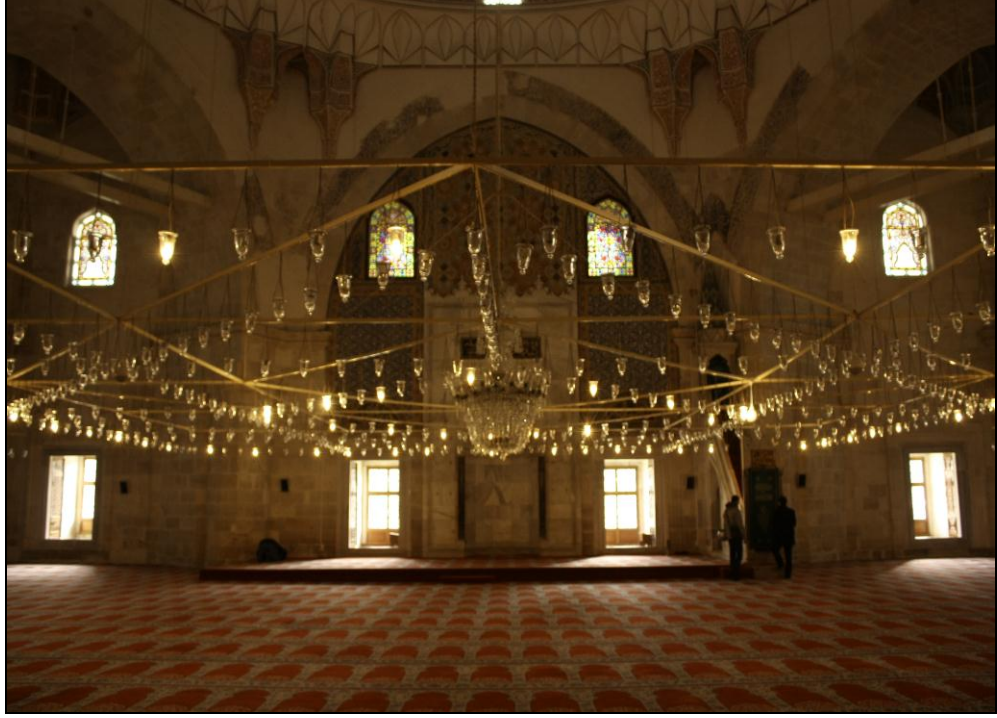

Fotoğraf 2.65. Eski Camii (Cami-i Atik-Ulu Camii) Dışarıdan Bir Görünüm.

⁴⁶² Edirne Valiliği, *Edirne: Suların Buluştuğu Yer*, s. 34.

⁴⁶³ Uğurluel, s. 37.

⁴⁶⁴ Kubaş, s. 26.

Fotoğraf 2.66. Eski Camii (Cami-i Atik-Ulu Camii) İçinden Bir Görünüm.

Üç Şerefeli Camii: Edirne Kent Merkezi'nde, Meydan Senti'nde bulunan Üç Şerefeli Camii 1443-1447 arasında Sultan II. Murat tarafından yaptırılmıştır. Mimarı, ünlü Türk Mimarı Koca Sinan'ın ustası Muslihittin Ağa, ustası Şahabettin'dir.⁴⁶⁵

Osmanlı Sanatı'nda Erken ile Klasik dönem üslubu arasında yer almaktadır. Osmanlı Mimarisi'nde ilklere sahip olan Üç Şerefeli Camii, bazı özellikleriyle çığır açan bir camii olarak kabul edilir. Selçuklu Mimarisi'ndeki çok kubbeli dönemden, tek kubbeli döneme geçişin ilk denemelerindendir. Osmanlı Mimarisi'nin en görkemli eserleri olan planlı camilerin ilk örneğidir. Daha önce yapılan camilerden farklı olarak geniş bir şadırvan avlusu vardır. Osmanlı Mimari Tarihi'nin ilk büyük revaklı avlusuna sahiptir. Yine Osmanlı camilerinde harem taşıdığı bulunan ilk deneme Üç Şerefeli'de gerçekleştirilmiştir.⁴⁶⁶ Orta kubbesi yüksek ve büyüktür. Açılma gücüne karşı sekiz payandası vardır. Camiye girer girmez ana kubbenin altına gelinir. Kubbelerdeki orijinal kalem işleri Osmanlı Camileri'nde görülen en eski örneklerdir. Kubbede çeşitli meyvelerden oluşan Meyve Sofrası görülür.⁴⁶⁷

⁴⁶⁵ Kubaş, s. 25.

⁴⁶⁶ Tanman, s. 350.

⁴⁶⁷ Edirne Belediyesi, s. 30.

Fotoğraf 2.67. Üç Şerefeli Camii Dışarıdan Bir Görünüm.

Caminin dört minaresi avlunun dört köşesindedir. Bu minarelerden en yüksek ve üç şerefeli olanı, camiye adını vermiştir. Bu şerefelerin her birine ayrı merdivenle çıkılır.⁴⁶⁸

Osmanlı Mimarisi'nde Klasik Dönem'in ilk eserinden olan bu önemli yapıt, kendinden sonra yapılan birçok cami için de model olmuştur. İl turizminde önemli bir yere sahip olan Üç Şerefeli Camii, Edirne Kenti'nin en önemli beşeri turizm kaynakları arasındadır. Bu sebeple Edirne'ye gelen yerli ve yabancı turistlerin en önemli uğrak yerleri arasındadır.

---

⁴⁶⁸ Yıldız, s. 30.

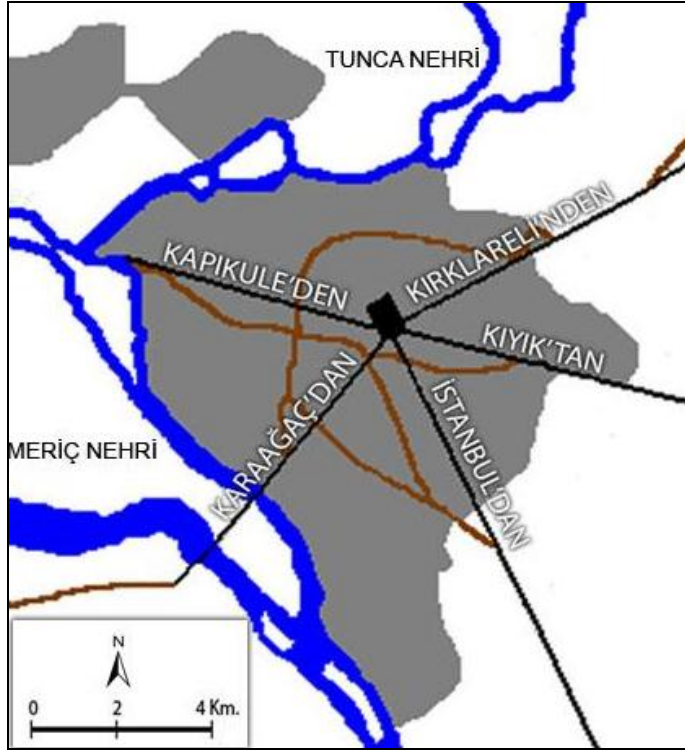
Fotoğraf 2.68. Üç Şerefeli Camii İçinden Bir Görünüm.

Selimiye Camii: Edirne'nin ve Osmanlı Devleti'nin simgesi olan cami, Osmanlı-Türk Sanatı'nın ve Dünya Mimarlık Tarihi'nin başyapıtları arasında kabul edilir. Sultan II. Selim tarafından 1569-1575 yılları arasında Ünlü Türk Mimarı Koca Sinan'a yaptırılmıştır. Mimar Sinan'ın 80 yaşında yapımına başladığı ve “ustalık eserim” olarak nitelendirdiği anıtsal yapı, Edirne Kent Merkezi'nde Yeni Mahalle'de, eskiden Sarıbayır ve Kavak Meydanı olarak adlandırılan yerdedir.⁴⁶⁹

Dört minaresi çok uzaktan göze çarpan Selimiye Camii, kurulduğu yerin seçimiyle, Mimar Sinan'ın, aynı zamanda ne kadar usta bir kent plancısı olduğunu da göstermektedir.⁴⁷⁰

⁴⁶⁹ Rahmi Hüseyin Ünal, “Selimiye Mosque” *Edirne* İçinde, Republic of Turkey, Ministry of Culture Publishing, Ankara 1993, s. 88.

⁴⁷⁰ Hasan Kuruyazıcı, “Selimiye Bir Yapı Dört Farklı Görünüm” Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht* İçinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 365.

Harita 2.2. Selimiye Camii'nin Kent İçindeki Konumu (Kuruyazıcı, 1998'den Değiştirilerek Çizilmiştir.)

Kesme taştan yapılan caminin iç bölümü 1.620 m² olup, cami toplamda ise 2.475 m²'lik bir alanı kaplamaktadır. Külliye ile birlikte ise 22.202 m²'ye ulaşmaktadır. Alan itibariyle mimarlık tarihinde en geniş mekâna kurulmuş yapılarından biridir.⁴⁷¹

Cami yerden yüksekliği 43.28 m ve 31.30 m çapında bir kubbeye sahiptir. Genişliği altı m olan kemerlerle birbirine bağlanan sekiz büyük payeye oturur. Köşelerde dört, mihrap yerinde ise yarım kubbe merkezi kubbeyi destekler. Mimar Sinan'ın özgün olarak geliştirdiği sekiz dayanaklı cami planının en başarılı örneğidir.⁴⁷²

Önünde 18 kubbe ve 16 sütunla çevrili revak bulunmaktadır. Ortada, mermerden zarif bir şadırvan vardır. Son Cemaat yeri, kalın yuvarlak altı sütun üzerine beş kubbelidir. Mermer işlemeli giriş kapısının üzerindeki kubbe yivli, diğerleri düzdür.

⁴⁷¹ Kubaş, s. 24.

⁴⁷² Tosyavizade, s. 52.

Caminin 3.80 m çapında, 70.89 m yüksekliğinde üçer şerefeli dört zarif minaresi vardır. Giriş yönündekilerle şerefelere tek yolla, diğer ikisinde ise üç şerefeye ayrı ayrı yollardan çıkılmaktadır.⁴⁷³

Fotoğraf 2.69. Selimiye Camii Dışarıdan Bir Görünüm.

Cami, mimari özelliklerinin erişilmezliği yanında taş, mermer, çini, ahşap sedef, malakârî, hat gibi süsleme özellikleriyle de son derece önemlidir. Ortasında 12 mermer sütuna oturan müezzin mahfili yer alır. Sağda kitaplık bulunmaktadır. Mihrabın solunda Hünkâr Mahfili vardır. Hünkâr Mahfili alt bölümünün tavanındaki özgün kalem işleri, dönemin tüm canlılığını göstermektedir. Kubbe ve kemerleri süsleyen özgün kalem işleri görülür.⁴⁷⁴

⁴⁷³ Bayık, s. 85-86.

⁴⁷⁴ Oktay Aslanapa, ‘‘Edirne’de Türk Mimarisi’nin Gelişmesi’’ *Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı* İçinde, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993, s. 229.

Yapının çini süslemelerinin Osmanlı ve Dünya Sanatı'nda ayrı bir yeri vardır. 16. yüzyıl çiniciliğinin en güzel örnekleri olan bu çiniler, sır altı tekniğinde olup İznik'te yapılmıştır.⁴⁷⁵

Bir külliye olarak inşa edilen Selimiye Camii'nin taş duvarlarla çevrili geniş dış avlusunda, Dar'ül Sübyan, Dar'ül Kurra ve Dar'ül Hadis yapıları bulunmaktadır. Cami terasının altında yer alan Arasta (çarşı), III. Murat zamanında Selimiye Camii'ne vakıf olarak yaptırılmıştır.⁴⁷⁶

Fotoğraf 2.70. Selimiye Camii İçinden Bir Görünüm.

Selimiye Külliyesi Edirne'nin en çok turist çeken yeridir. Türkiye'nin en büyük tarihi camilerinden biri olan Selimiye, kente uğrayan yerli ve yabancı turistlerin, günübirlikçilerin ve kentten transit olarak geçen gurbetçilerin en önemli uğrak yeridir.

Selimiye Külliyesi'nin UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer alması için çalışmalar devam etmektedir. Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer alması tarihi yapının turistik cazibesini arttıracak, potansiyelinin daha iyi değerlendirilmesini sağlayacaktır.

⁴⁷⁵ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 252.

⁴⁷⁶ Kubaş, s. 25.

Fotoğraf 2.71. Selimiye Camii İçinden Farklı Görünümler.

Bayezit Camii ve Külliyesi: Tunca Nehri kıyısında bulunan külliye, Edirne'nin en önemli yapıtlarındandır. Sultan II. Bayezit'in 1484-1488 yılları arasında yaptırdığı külliye'nin mimarı Hayreddin'dir. Bu külliye'nin kurulmasının temel amacı Edirne'yi bir Darüşşifa'ya (Hastaneye) kavuşturmadır.⁴⁷⁷

Cami, Tıp Medresesi (Temel Bilimler Fakültesi), Darüşşifa (hastane), İmaret (mutfak, yemekhane, erzak depoları), Hamam, Tabhane (Misafir ve Dinlenme Yeri), Köprü, Un Değirmeni, Su Deposu, Sübyan Mektebi, Mehterhane, Muvakkithane (günün saatlerini ve takvimini bildirir) Mumhane gibi sosyal, dini ve kültürel bölümlerin çok geniş bir alana yayıldığı, etkileyici bir görünümü olan büyük bir komplekstir.⁴⁷⁸

⁴⁷⁷ Yıldırım, s. 64.

⁴⁷⁸ Kubaş, s. 25.

Fotoğraf 2.72. II. Bayezit Camii ve Külliyesi.

Külliye küçükü büyüklü 100'e yakın kubbeye örtülüdür. Yapıların en ilginç 20.55 m. çaplı, tek kubbeli, iki minareli anıtsal camidir. Darüşşifa (Hastane) ve Tıp Medresesi caminin batısında bulunmaktadır.⁴⁷⁹ Günümüzde Sağlık Müzesi olarak kullanılan Darüşşifa, Osmanlı Bilim ve Kültür Tarihi yönünden önemlidir. Araştırmanın ilerleyen kısmında Edirne'de yer alan müzeler ve turistik önemleri başlığında ayrıntılı olarak ele alınacak olan külliye Edirne İli'nin en çok turist çeken tarihi eserleri arasındadır.

Muradiye Camii: Muradiye Mahallesi'nde, Sarayıçı'ne hâkim bir tepe üzerinde yer almaktadır. Yazıtında tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak vakfiyesine ve kaynaklara dayanarak 1436'da Sultan II. Murat tarafından yaptırıldığı tahmin edilmektedir.⁴⁸⁰ II. Murat ilk başta burayı bir Mevlevihane olarak yaptırmıştır. Dolayısıyla bazı kaynaklarda Mevleviyye Camii olarak geçmektedir.⁴⁸¹ Mimarını bilinmemektedir. Yan mekânlı (zaviyeli) camilerin en güzel örneklerinden biridir. Caminin arka iki kubbesi ve son Cemaat yeri olup, avlusunda şadırvanı vardır. Dış görünüşünün yalınlığına karşın, iç süslemesi yönüyle 15. yüzyıl Osmanlı Sanatı'nın en

⁴⁷⁹ Yıldız, s. 55.

⁴⁸⁰ Bayık, s. 36.

⁴⁸¹ Tunca, s. 133.

önemli yapıtlarındandır. Mihrap ve duvarları kaplayan çiniler, Türk Çini Sanatı'nın en güzel örneklerindedir. Orta kubbeleri birbirine bağlayan kemerde, duvarlarının üst bölümlerinde ve örtü düzeninde zengin kalem işleri vardır. Minberi ahşaptır. Mihrapta mavi-beyaz çiniler de kullanılmıştır. Sarkıtlı yaşmak, kenar suyu ve yazıları ile Bursa Yeşil Camiinden sonra Osmanlı Sanatı'nın en görkemli çinili mihrabıdır. Edirne'de 1752 ve 1953'te yaşanan depremlerde büyük ölçüde zarar görmüş ve sonrasında onarılmıştır.⁴⁸² Diğer dört camiye göre daha bilinmeyen bir yerde olduğundan turizm açısından tam anlamıyla değerlendirilememektedir.

Fotoğraf 2.73. Muradiye Camii.

Camiler Dışındaki İslam Dini Yapıları: Tekke ve Tarikatlar Osmanlı toplum yapısının önemli bir inanç unsuruydu. Toplumun dini yaşantısına yön veren bu kuruluşlar Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde işlevini yitirmiş olsalar da kuruldukları dönemde bilim, eğitim ve öğretim kurumları olmalarının yanında aynı zamanda dönemlerinin fikir kulüpleriydi.⁴⁸³

⁴⁸² Bayık, s. 36.

⁴⁸³ Tunca, s. 127.

Fethi sonrasında bir Osmanlı kenti olarak yeniden kuruluşunu, payitahtlık yıllarını ve sonrasında Balkanlar'daki güçlü konumunu sağlayan süreç; kentin tarikatlar, tekke, dergâhlar ve türbeler beldesi konumuna ulaşmasını sağlamıştır.

Edirne'de Osmanlı Dönemi'nde Bektaşî, Kadiri, Rıfai, Halveti, Celveti, Mevlevî, Gülşeni, Cerrahi, Nakşibendî, Sezaiyye tarikatları faaliyet göstermiş olup, bu tarikatların dergâh, tekke ve zaviyeleri bulunmaktadır. Ünlü Edirne tarihçisi Badi Efendi Edirne ve çevresinde Osmanlı Dönemi'nde 56 adet tarikatın bulunduğu bahsetmektedir. Bu tarikat yapılarının bahçelerinde genellikle tarikat adamlarının türbeleri bulunmaktadır.⁴⁸⁴ Tarikat adamlarının yanı sıra devlet adamları, şehzadeler ve bazı ünlü isimlere ait çok sayıda türbe olup, bu türbelerin yakın çevreden ziyaretçileri bulunmaktadır. Bunlardan en çok ziyaret edilen türbeler Tablo 2.22. de sıralanmıştır.⁴⁸⁵

Tablo 2.22. Edirne'deki Türbeler.

ŞEHZADE TÜRBELERİ	DEVLET BÜYÜKLERİ-ÖNEMLİ KİŞİLERİN TÜRBELERİ	EVLİYA TÜRBELERİ
<ul style="list-style-type: none"> • Dar'ül Hadis Kapalı Türbe • Dar'ül Hadis Açık Türbe • Selimiye Açık Türbe 	<ul style="list-style-type: none"> • Beylerbeyi (İncili Çavuş) • Rıdavanî Ahmet Bey (Tütünsüz Baba) • Fatma Hanım Türbesi • Kesikbaş Baba Türbesi • Vali Hacı İzzet Paşa Türbesi • Şah Melek Paşa Türbesi • Karamanoğlu Mehmet Bey • Merzifonlu Kara Mustafa Paşa • Hibri Türbesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Hasan Sezai Efendi Türbesi • Şekmeti Mehmet Efendi Türbesi (Kız Türbe) • Koyun Baba

Kaynak: Tunca, 2006, Bozdoğan vd. 2006.

Fotoğraf 2.74. Selimiye Bahçesindeki Türbe. **Fotoğraf 2.75.** Osmanlı Mezar Taşları (Müze).

⁴⁸⁴ Tunca, s. 127.

⁴⁸⁵ Melek Bozdoğan, Hatice Kıran Çakır, Selma Özkan "Edirne Türbelerinin Mekânsal Analizi", *Trakya Üniv. Fen Bilimleri Ens. Dergisi*, 7 (1), 2006, s. 24.

2.6.8.2. Hıristiyanlık Dini Mekânları ve Turistik Potansiyelleri

Edirne ve çevresi, Osmanlı Devleti fethinden önce Ortodoks Hıristiyan (Sırp, Bulgar ve Rum) nüfusun yaşadığı bir bölgeydi. Fetihle birlikte uygulanan iskân politikasıyla Müslüman-Türk nüfusu bölgeye yerleştirilmiştir. Buna karşın Edirne, yüz yıllar boyunca Osmanlı Devleti içinde Ortodoks nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgeler arasında olmuştur.

Cumhuriyet'in ilanından sonra yapılan mübadeleler ve göçlerle Hıristiyan nüfusu Edirne'den ayrılmış, Edirne'deki kiliseler kapanmıştır.⁴⁸⁶ Yakın bir dönemde Bulgaristan ve Yunanistan'la düzelmeye başlayan ilişkilerin akabinde ilde gelişmeye başlayan sınır ticareti ve günübirlik alışverişlerle ilgili ülke vatandaşlarının Edirne'ye giriş-çıkışı artmıştır. Bu gelişmelerin ardından Kültür Bakanlığı, Bulgaristan'la yapılan anlaşmayla yıkık ve atıl halde bulunan iki kiliseyi (Aziz Sweti George ve Sveti Konstantin-Elena) restore ettirmiştir.

Arazi çalışmaları esnasında yapılan mülakatlarda Edirne'de günümüzde Hıristiyan nüfusun oldukça az olduğu ve yakın zamanda hizmete giren kiliselerin daha çok Bulgaristan'dan Edirne'ye gelen günübirlikçilere ve turistlere hizmet verdiği tespit edilmiştir.

Aziz Sweti George (Bulgar-Ortodoks) Kilisesi: Edirne'nin Kıyık Senti'nde bulunan kilise, 1880 yılında Edirne'de yaşayan Ortodoks mezhebine mensup Bulgar Cemaati'nce yaptırılmıştır. Kilise içi 1889'da Slav Bulgarcası yazılarıyla dekore edilmiştir. Cumhuriyet'in ilk dönemlerinden itibaren mübadeleler ve göçlerle azalan cemaati nedeniyle uzun yıllar kapalı kalmıştır.⁴⁸⁷ Bulgaristan'ın finans desteğiyle restore edilen kilise, Mayıs 2004'te Bulgaristan Başbakanının katılımıyla düzenlenen bir törenle yeniden ibadete açılmıştır. Günümüzde aktif olarak faaliyet gösteren kilise'de ilk yapıldığı dönemden kalma tarihi tablolar mevcuttur. Bu sebeple Edirne'ye gelen yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir.

---

⁴⁸⁶ Balta, s. 546.

⁴⁸⁷ Kubaş, s. 28.

Fotoğraf 2.76. Aziz Sweti George (Bulgar-Ortodoks) Kilisesi.

Fotoğraf 2.77. Aziz Sweti George (Bulgar-Ortodoks) Kilisesi İçinden Görünüm.

Sweti Konstantin-Elena (Bulgar-Ortodoks) Kilisesi: Edirne'de bulunan diğer Bulgar Kilisesi olan Sveti Konstantin-Elena Kilisesi, adını I. Konstantin ve annesi Helena'dan almaktadır. Edirne'nin Uzunkaldırım Sırtı'nda bulunan kilise, Doğu Ortodoks Mimarisi'nin en güzel örneklerinden birini teşkil etmektedir. Kilise 1869 tarihinde Edirne'de yaşayan Ortodoks-Bulgar Cemaati'nce yaptırılmıştır. Cumhuriyet'in ilk dönemlerinden itibaren mübadele ve göçlerle azalan cemaati nedeniyle uzun yıllar

kapalı kalmış ve kaderine terk edilmiştir.⁴⁸⁸ Bulgaristan hükümetinin de destekleriyle 2008'de yeniden restore edilen kilise dönemin Bulgaristan Başbakanı Sergey STANIŞEV'in de katıldığı törenle yeniden açılmıştır.

Fotoğraf 2.78. Sweti Konstantin-Elena (Bulgar-Ortodoks) Kilisesi.

İtalyan (Katolik) Kilisesi: Edirne'de Kaleiçi Sempti'nde, Gazi Paşa Caddesi'nde bulunmaktadır. Kilisenin yapım tarihi kesin olarak bilinmemesine karşın, 19. yüzyılın ortalarında Edirne'de (özellikle Karaağaç Sempti'nde) yaşayan Katolik Hıristiyanlar ve Fransız aileler için İtalyan Konsoloslugu tarafından yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Halk arasında İtalyan Kilisesi olarak bilinmektedir. Bu kilise dikdörtgen planlı olup moloz taş ve tuğladan bazilika planlı olarak yapılmıştır. Üç nefli olan bazilikanın üzeri ahşap bir çatı ile örtülüdür. İki katlı, bahçe içerisindeki kilisenin müştemilat binasının dört cephesinde de dikdörtgen söveli pencereleri bulunmaktadır. Giriş kapısı mermerden yuvarlak kemerli olup üzerinde Latince yazılı bir kitabesi bulunmaktadır. Cemaatinin olmaması nedeniyle uzun yıllar harabe kalan kilise ve müştemilatı⁴⁸⁹ 2006 yılında Edirne Valiliği tarafından onarılarak İstiklal İlköğretim Okulu'na tahsis edilmiştir.

⁴⁸⁸ Tunca, s. 242.

⁴⁸⁹ Uğurluel, s. 226.

Arazi araştırmaları esnasında Edirne’yi ziyarete gelen yabancı turistlerin kilise binasının fotoğrafını çektikleri tespit edilmiştir. Bu açıdan fonksiyonunu yitirmesine karşın, kenti ziyarete gelen Katolik dinine mensup turistlerin ilgisini çekmektedir.

Fotoğraf 2.79. İtalyan (Katolik) Kilisesi.

Enez Kiliseleri: Enez İlçesi’nde de kilise kalıntıları bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi Enez Ayasofyası’dır. Enez Kalesi içinde 12. yüzyılda Bizans Dönemi’nde yaptırılan kilise, Enez’in Osmanlılar tarafından fethedilmesinin ardından camiye çevrilmiş ve bu tarihten itibaren Fetih Camii olarak anılmaya başlanmıştır. Uzun yıllar camii olarak kullanılan yapı Balkan Savaşları’nda yıkılmıştır. Restorasyon alışmaları devam etmektedir. Ayrıca Ayasofya’nın giriş kapısı önünde tek nefli kaba işçilikle yapılmış bir kilise kalıntısına daha rastlanmıştır.⁴⁹⁰ Bunun yanı sıra Enez Kalesi’nde Hagios Gregorios Neokaserias řapeli⁴⁹¹ kalıntısı bulunmaktadır.

⁴⁹⁰ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 275.

⁴⁹¹ Genellikle büyük kiliseler içinde küçük ve özel olarak yapılan kiliselere şapel adı verilir. (Bkz: TDK Büyük Türkçe Szlik, (t.y.), Erişim Tarihi: 12.12.2009, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>)

Fotoğraf 2.80. Enez Ayasofyası (Fetih Camii).

Enez’de kent dışında bir tarla içerisinde üç duvarı yıkılmış olmasına rağmen doğu duvarı oldukça iyi durumda olan bir kilise kalıntısı da bulunmaktadır. Kaba bir taş işçiliği göstermekte olan bu kilisede yunan haçı bulunmaktadır.

Uzunköprü (Aziz Louis) Rum Ortodoks Kilisesi: Bizans Dönemi’nden kaldığı tahmin edilen Aziz Louis kilisesi, Uzunköprü İlçe Merkezi’nde bulunmaktadır. Günümüzde atıl durumda olup, 2010 yılında başlanması planlanan restorasyon çalışması sonunda Kültür Evi ve Müze yapılarak inanç turizmi kapsamında değerlendirilmesi planlanmaktadır.⁴⁹²

2.6.8.3. Yahudiler ve Merkez Havrası

Edirne ve çevresinde Yahudi yerleşiminin ilk izleri Bizans (I. Theodosius) Dönemi’ne kadar uzanmasına karşın, dini düşünce ve inanç özgürlüğüyle bilinen

⁴⁹² Uzunköprü Belediyesi, *İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Faaliyet Raporu*, Edirne 2009.

Osmanlı Devleti Dönemi'ne kadar pek varlık gösterememişlerdir.⁴⁹³ Avrupa'da karanlık çağ diye adlandırılan Orta Çağ'da Yahudiler, Hıristiyan Dünyası'ndan büyük baskı ve şiddet görmüş, Avrupa'dan sürgün edilmişler ya da göç etmek zorunda kalmışlardır.⁴⁹⁴ Buna karşın Osmanlı Devleti topraklarında Yahudi yerleşimine müsaade etmiştir. Edirne fethedildiğinde küçük bir Yahudi azınlığı bulunmaktaydı. Osmanlı Fethinin ardından Edirne'ye başlayan Yahudi göçü 1492'de yoğunluk kazanmıştır. Bu dönem sürüldükleri İspanya'dan ve sonraki dönemlerde Portekiz'den gelen Yahudiler, burada kendi cemaatleri için sinagoglar (13 adet), okullar vb. tesisler kurmuşlardır. Böylece Edirne Osmanlı Devleti içinde İstanbul ve Selanik'ten sonra en önemli yerleşim bölgesi olmuştur.⁴⁹⁵ Edirne'de 1903 yılında yaşanan büyük yangınla tüm sinagoglar tahrip olmuştur. Bunun üzerine Yahudiler 1906 yılında dönemin Padişahı Sultan II. Abdülhamit Han'dan tüm küçük sinagogların yerini alacak tek bir büyük havranın yapımı için izin almışlardır. Aynı yıl başlanan ve Merkez Havra diye adlandırılan Büyük Sinagog'un inşaatı 1907 yılında tamamlanmıştır.

Fransız Mimar DEPPE tarafından 600 erkek ve 300 kadını barındırabilecek büyüklükte inşa edilen sinagogun yanında bir haham lojmanı ve Yahudi Cemaati için bir de okul inşa edilmiştir.⁴⁹⁶

Yahudi Cemaati, Cumhuriyet'in ilanının ardından Edirne'den göç etmeye başlamıştır. Trakya Olayları ile birlikte 1934 yılında göç hız kazanmış, Sinagog ilgisizlik ve bakımsızlık sürecine girmiştir. İsrail Devleti'nin 1948 yılında kurulmasıyla devam eden göçlerle 1990'lı yıllarda cemaatsiz kalan Havra, 1995 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün mülkiyetine devredilmiştir. Üzerinde biriken karlar nedeniyle beş Ocak 1997 tarihinde ise ön cephe dışındaki kısmı çökmüştür.⁴⁹⁷

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Trakya Üniversitesi ile kültür hizmetlerinde kullanılmak üzere, restorasyonunun gerçekleştirilmesi için bir devir anlaşması yapılmıştır. Ancak 2010 yılına kadar bir ilerleme olmamıştır. Türkiye Musevi

⁴⁹³ Rıfat N. Bali, "Edirne Yahudileri" Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht* İçinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 205.

⁴⁹⁴ R. Mark Cohen, *Haç ve Hilal Altında Ortaçağ'da Yahudiler*, (Çev. Ahmet Fethi) Sarmal Yay., İstanbul 1997, s. 13.

⁴⁹⁵ Ratip Kazancıgil, *Edirne Mahalleleri*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay., No: 7, Edirne 1992, s. 31.

⁴⁹⁶ Tunca, s. 242.

⁴⁹⁷ Bali, s. 207.

Cemaati'nin talebi üzerine mülkiyeti yeniden Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir.

Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğünden edinilen bilgilere göre 2010 yılı itibariyle Sinagog'un restorasyon projesi tamamlanmış olup, ihaleye verilmiştir. Sinagog'un restorasyonunun 2012 yılında tamamlanarak ibadete açılması planlanmaktadır.

Fotoğraf 2.81. Merkez Havrası.

Merkez Havranın haricinde altı adet tamamen yıkık durumda Sinagog ve bir mezarlık bulunmaktadır. Halk arasında Buçuktepe Musevi Mezarlığı olarak bilinen mezarlık, istimlâk faaliyetleri ile daralmış, uzun yıllar bakımsız ve harabe bir durumda kalmıştır. Cemaate çeşitli dönemlerde liderlik etmiş hahamların mezarların yer aldığı mezarlık 1996 yılında Trakya Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü tarafından bakıma alınmıştır.⁴⁹⁸

Edirne'de yaşayan yerli halk, yaptığımız mülakatlarda Musevi inancı ve onun türevleri (sebataycılık vb.) olan bazı inançlara mensup insanların Edirne'de varlığından söz etmişlerse de arazi çalışmaları esnasında ilgili inanç mensuplarına rastlanmamıştır.

⁴⁹⁸ Bali, s. 207.

Musevi Cemaati Türkiye Hahambaşılığı görevlileriyle de Edirne'nin Yahudi inancı açısından önemine dair mülakat yapılmıştır. Yetkililer, Edirne'de cemaatlerinin bulunmadığını ve Vakıflar Kanunu'na göre Türkiye'de 10 yıl bir dini yapının cemaati olmaması durumunda Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredilmesi gerektiğini ve bu sebeple Edirne'deki dini yapılar ve mezarlıkla ilgili bir tasarruflarının olmadığını ifade etmişlerdir. Yine başta Büyük Sinagog olmak üzere Edirne'deki yapıların kendileri açısından önem taşıdığını ve bu sebeple turistik amaçlı yerli ve yabancı Musevilerin Edirne'yi ziyaret ettiklerinden bahsetmişlerdir.

2.6.8.4. Bahaîlik ve Edirne

İslam Dünyası'nda ortaya çıkan akımlardan biri olan Bahaîlik, 19. yüzyılda İran'da Mehdi İnancına dayanan Babilik inancının bir devamı niteliğindedir.⁴⁹⁹ Babilik dininin kurucusu olan Mirza Ali Muhammed'in Tebriz'de öldürülmesinin ardından dini grubun başına Bahauallah adıyla anılan Mirza Hüseyin Ali geçmiştir. Bu dönemde İran'da hızla yayılmaya başlayan din, İran yönetimi ile çatışmaya başlayınca Mirza Hüseyin Ali ve kardeşi Yahya Nuri gibi grubun önde gelenleri Rus ve İngiliz elçilerinin aracılığıyla Osmanlı idaresinde bulunan Bağdat'a sürgün edilmiştir. Burada bir süre yaşamaya devam eden Mirza Hüseyin Ali ve kardeşi Yahya Nuri'nin aralarında doğan ihtilaf ve çatışmalar nedeniyle Osmanlı yönetimi, her iki kardeş ve yakınlarını ilk önce İstanbul'a getirmiş, İstanbul'da dört ay kadar ikamet ettirdikten sonra Edirne'ye sürgün etmiştir.⁵⁰⁰

Mirza Hüseyin Ali, Edirne'de çeşitli evlerde beş yıl kadar yaşamıştır. Edirne yaşamı esnasında Mirza Hüseyin Ali dünyanın dört bir yanına başta krallar, hükümdarlar ve devlet başkanları olmak üzere dine davet mektupları yazmıştır. Din mensuplarınca peygamber kabul edilen Mirza Hüseyin Ali'nin Avrupa kıtasının bir parçası olan Edirne'de yaşaması, dini öğretilerini tebliğ etmesi ve dünyanın dört bir

⁴⁹⁹ Mustafa Öz, “İslam Dünyasında Ortaya Çıkan Senkretik Akımlar: Babilik ve Bahaîlik” Şinasi Gündüz (Ed.), *Yaşayan Dünya Dinleri İçinde*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, s. 460.

⁵⁰⁰ Günay Tümer, Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, (4. Baskı), Ankara 2002, s. 389-390.

yanına buradan mektuplar göndermesi Bahaîlik açısından Edirne'ye kutsal bir değer kazandırmaktadır.⁵⁰¹

Edirne'de bulunan din mensuplarıyla yapılan mülakatlardan Mirza Hüseyin Ali'nin Edirne'de birçok evde yaşadığı anlaşılmaktadır. Ancak bu evlerin çoğu zamanla ortadan kalkmıştır. Günümüzde ise Edirne'de Bahaîlere ait yalnızca Mirza Hüseyin Ali'nin kaldığı bir ev bulunmaktadır. Beyaz Ev ya da Rıza Bey Konağı olarak bilinen bu ev, din mensuplarınca 1960'lı yıllarda satın alınarak içi, dışı ve bahçesi orijinaline yakın bir şekilde restore edilmiştir.

Fotoğraf 2.82. Beyaz Ev'in (Rıza Bey Konağı) Dışarıdan Bir Görünümü.

Bahaîlik dinine mensup olan vatandaşlarımız ya da yabancılar, randevu sistemiyle evi ziyaret edip, dinlerine göre kutsal saydıkları bu mekânda ibadet etmektedirler. Bahaîlik dini mensupları dışındaki turist ve ziyaretçiler için evin bahçesi ve girişteki ziyaretçi odası ziyarete açık olup, evin ibadet yapılan üst katlarındaki odaları yalnızca din mensuplarına açıktır. Ayrıca Milletvekilleri, Vali, Belediye Başkanı, Garnizon

⁵⁰¹ Cüneyt Can, *Bahaîlik Dini ve Edirne*, 29.12.2009 tarihinde yapılan Bilirkişi Mülakatı Notları, Ankara, s. 2.

Komutanı gibi il protokolünde ön sıralarda yer alan önemli insanlar da evin her bölümünü ziyaret edebilmektedir.

Fotoğraf 2.83. Beyaz Ev'in (Rıza Bey Konağı) Bahçesinden Bir Görünüm.

Türkiye Bahaî Toplumunu Dış İlişkiler Temsilciliği Direktörü Prof. Dr. Cüneyt Can, araştırma için yaptığımız mülakatta ellerinde kesin bir istatistiki veri bulunmamakla birlikte Türkiye'de yaklaşık 10.000 Bahaî dini mensubunun bulunduğunu ve bunların Edirne, İstanbul, Hatay, Ankara ve İzmir'de yaşadıklarını, Edirne dışında yaşayan Bahaîlerin yılda birkaç kez Edirne'ye geldiklerini ifade etmiştir.

Türkiye'deki din mensuplarının yanı sıra değişik ülkelerde yaşayan Bahaîler de bu evi ziyaret etmektedirler. Yetkililer, evin yıllık ortalama ziyaretçi sayısının 18.000 civarında olduğunu ifade etmişlerdir. Buna ek olarak beş yılda bir Mayıs ayında Bahaîliğin merkezi olan İsrail Hayfa'da büyük bir kongre düzenlenmekte ve dünyanın dört bir yanında yaşayan Bahaîler burada bir araya gelmektedirler. Bu kongreye katılan Bahaî dini mensuplarının birçoğu genellikle ya gidiş yolunda ya da dönüş yolunda Edirne ve İstanbul'a uğrayarak buralarda kutsal saydıkları mekânları ziyaret etmektedirler. Dolayısıyla kongre düzenlenen yıllarda Edirne'ye gelen yabancı din

mensubu sayısı 40.000'i bulmaktadır.⁵⁰² Otel yöneticileri, yapılan mülakatlarda ilgili dönemlerde kentteki otellerde kısa süreli bir doluluk yaşandığını ifade etmişlerdir.

Edirne'de Bahaîlik dinine ait bu evin yanı sıra Bahaîlerin defnedildiği bir mezarlık ve bahçe (İzzet Ağa Bahçesi) de bulunmaktadır. Bu yönleriyle Bahaîler, Edirne İnanç Turizmi'nin önemli bir unsurudur.

Fotoğraf 2.84. Edirne Bahaî Mezarlığı.

Fotoğraf 2.85. İzzet Ağa Bahçesi'nden Bir Görünüm.

⁵⁰² Can, s. 3.

2.6.12 Savaş Alanlarının Turizm Amaçlı Değerlendirilmesi

Savaşlar tarih boyunca toplumların hayatı üzerinde çok yönlü etkiler bırakmıştır. Turizm faaliyeti de savaşların çeşitli etkileri altında kalmış, onlardan etkilenmiştir. Savaşların turizm faaliyetine bir katkısı da askeri çekiciliklerin ortaya çıkmasıdır. Savaş alanları, kaleler, donanma limanları, askeri müzeler askeri çekiciliklerin başında gelmektedir. Bu çekiciliklere bağlı olarak ortaya çıkan bir turizm çeşidi ise savaş alanları turizmidir.⁵⁰³

Bir başka tanımıyla savaş turizmi; tarih meraklılarının tarihi savaşları kendi yorumlarıyla anlamak istemeleri sonucu savaş alanlarını ziyaretleriyle ortaya çıkan turizm türüdür.⁵⁰⁴

Edirne İli jeopolitik konumu nedeniyle tarihsel süreç içinde askeri açıdan önemli bir merkez konumunda olmuştur. Edirne, Osmanlı Devleti idaresine girdikten sonra millî tarihimizin en önemli savaşlarından biri kabul edilen ve Osmanlı Devleti'ne yönelik ilk Haçlı Savaşı olan Sırpsındığı Savaşı (1364) il topraklarında yapılmıştır. Bu savaşın ardından başkent olan Edirne, Balkanlar'ın ve İstanbul'un fethi için bir askeri üs haline gelmiştir.⁵⁰⁵ İstanbul'un fethinin ardından ise Avrupa'ya yapılan seferlerin hazırlıklarının yapıldığı ordugâh kent olmuştur.⁵⁰⁶

Osmanlı'nın son dönemlerinde askeri önemi artan kent; Avrupa'da giderek toprak kaybeden Osmanlı'nın işgal ve istila hareketlerine karşı savunma mevzisi konumunda olmuştur.

Edirne, 19. ve 20. yüzyıllarda dört kez işgale uğramıştır. Osmanlı-Rus Savaşları (1828-1829 ve 1877-1878) sonunda iki kez Rus İşgaline uğrayan kent, 1913 yılında I. Balkan Savaşı sonunda Bulgar işgaline uğramıştır. I. Dünya Savaşı sonunda ise Yunan İşgaline uğramıştır.⁵⁰⁷ Bu bakımdan kentte birçok tarihi askeri bina ve alan bulunmaktadır. Özellikle Balkan Savaşları esnasında Şükrü Paşa komutasında yapılan Edirne Savunması, yakın tarihimizin en ilgi çeken askeri olayları arasındadır.

⁵⁰³ Alparslan Aliğaçoğlu, "Savaş Alanları Turizmi için Tipik Bir Yer: Gelibolu Yarımadası Tarihi Millî Parkı", *Millî Folklor Dergisi*, 78, 2008, s. 88.

⁵⁰⁴ Suna Doğaner, "Savaş ve Turizm: Troya ve Gelibolu Savaş Alanları", *Türk Coğrafya Dergisi*, 46, 2006, s. 3.

⁵⁰⁵ Darkot, Coğrafi Giriş, s. 5.

⁵⁰⁶ Özalp, s. 20.

⁵⁰⁷ Kazancıgil, *Şehir Tarihi Kronolojisi (1300-1994)*, s. 194.

Araştırmamızın bu bölümünde Edirne İli'nde turistik açıdan önem arz eden ve turistik potansiyel taşıyan savaş alanlarına yer verilecektir.

2.6.9.1. Tabyalar

İlerleyen top teknolojisi 18. ve 19. yüzyılda kent yakınlarına konuşlandırılmış olan toprakların kentleri çevreleyen surları kolayca parçalamasına neden olmuştur. Bu sebeple işgallere karşı kentlerin merkezden savunulması zorlaşmış ve yeni bir kent savunma sistemi geliştirme gereği ortaya çıkmıştır.⁵⁰⁸ Tabya savunma sistemi adı verilen sistem ile kent içindeki askeri fonksiyon alanları kent dışına, kenti sınırlandıran ve açılan geçitler ile tepeler çevresine kaydırılmıştır. Tabya, sözlük anlamıyla ayrı olarak yapılmış ve silahlarla güçlendirilmiş istihkâm demektir.⁵⁰⁹ Kentlerin savunma noktaları olmalarının yanında, bir kışla fonksiyonuna sahip askeri karargâh yerleridir. Aynı zamanda tabyalar, silah-mühimmat deposu olarak ta kullanılmıştır.⁵¹⁰

Osmanlı Devletinde Çanakkale gibi askeri stratejik öneme sahip olan yerler ile Erzurum, Edirne gibi sınırda yer alan önemli kentlerde bu kent savunma sistemi uygulanmıştır.

Tabyalar Edirne gündemine 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşından sonra girmiştir. Edirne'nin Ruslarca işgal edilmesi sürecinde tabyaların bir ihtiyaç olduğu düşüncesi ortaya çıkmış ve tabyalar ilk kez bu dönemde topraktan yapılmıştır. Tarihte 93 Harbi olarak bilinen 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'nde yeniden elden geçirilerek onarılan tabyalar, bu savaşta önemli ölçüde kullanıldılar. Ardından 1893 yılında onarıma alınan tabyalar, 1903 yılında adeta yeniden inşa ettirilmiştir. Edirne'de bulunan tabyalar özellikle Edirne Savunması'nda (1913) önem kazanmış olup, kent yaklaşık olarak beş ay beş gün bu tabyalardan savunulmuştur.⁵¹¹

Edirne'ye yaklaşık beş km uzaklıkta 30 tabya bulunmaktadır. Cumhuriyet'in kurulmasını takip eden süreçte uzun bir dönem askeri amaçlı kullanılan bu değerler,

⁵⁰⁸ Müctüba İlgürel, "Osmanlı Devleti'nde Ateşli Silahlar", *Yeni Türkiye*, 6 (31), 2000.

⁵⁰⁹ TDK Büyük Türkçe Sözlük, (t.y.), Tabya Maddesi, Erişim Tarihi: 12.12.2009, <http://www.tdk.gov.tr/>

⁵¹⁰ Nusret Çam, 1993, *Erzurum Tabyaları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993, s. 17.

⁵¹¹ Uğurluel, s. 258-259.

zamanla işlevini yitirmiş ve boşaltılmıştır. Bir kısmı da ilgisizlik nedeniyle yok olmuştur.⁵¹²

Edirne Savunması günlerinde tabyaların en önemlileri Hıdırlık ve Kıyık tabyalarıydı. Hıdırlık Tabyası, Müstahkem Mevkii Kumandanı Şükrü Paşa'nın karargâhı olarak kullanılmıştır. Kıyık Tabyası ise Kale Kumandanı İsmail Paşa'nın karargâhıydı. Edirne Müdafaası günlerinde bu iki tabya arasında telefon iletişimi bulunmaktaydı. Savunma, bu iki tabyadan yönetilmiştir.

Hıdırlık Tabyası, Yıldırım Mahallesi'nde Edirne Kenti'ne hâkim çok güzel manzaraya sahip (Hıdırlık Tepe) bir alanda bulunmaktadır. Bu tabyada 2005 yılında bir yüzey araştırması yapılarak restorasyon çalışmaları başlatılmış, karargâh binası ve savunma mekânları ortaya çıkarılmıştır. Belediye de çevre düzenlemesi yapmış, kente önemli bir rekreasyon ve mesire alanı kazandırmıştır. Ancak alt yapı bakımından yetersiz olup, hafta sonları arazi uygulamalarında yalnızca kent halkına hizmet vermekte olduğu gözlenmiştir. Yabancı ziyaretçisi oldukça azdır ancak değerlendirilmeyi bekleyen, Edirne kent turizmini çeşitlendirecek ve zenginleştirecek ciddi bir turizm potansiyeline sahiptir.

Fotoğraf 2.86. Hıdırlık Tabya'dan Bir Görünüm.

⁵¹² Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 273.

Edirne'nin diğer önemli tabyası olan Kıyık Tabyası ise kentin kuzeyinde bulunan 104 m rakımlı Buçuk Tepe'ye kuruludur. Tabya içinde açık top mevzileri, hendekler, toplanma ve eğitim alanları, depolar, nizamiye bölümleri, bölük, tabur ve alay komuta binaları ile yatma yerleri bulunmaktadır. Edirne Valiliği'nin katkılarıyla 2000 yılında 54. Mekanize Piyade Komutanlığı tarafından Balkan Savaşları Müzesi olarak düzenlenen tabya, Şükrü Paşa Anıtı ile birlikte kent turizminin önemli unsurları arasında yer alır.

Fotoğraf 2.87. Kıyık Tabya'dan Bir Görünüm.

2.6.9.2. Sırp Sındığı Savaş Alanı ve Anıtı

Osmanlı Devleti'nin M.S. 1363 yılında; Sırp, Macar, Bulgar ve Eflâklılar'dan oluşan Haçlı İttifakı'na karşı kazandığı Sırpsındığı Savaşı, Türklerin Balkanlar'dan atılamayacağını göstermesi açısından Türk tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Sırpsındığı Savaşı'nın gerçekleştiği Sarayakpınar Köyü'nde savaşın anısını yaşatmak ve genç nesillere önemini anlatmak amacıyla 1990 yılında köy girişindeki 560 m²'lik alana bir anıt inşa edilmiştir. Anıtın tamamlanmasından sonra her yıl bu savaşa

ilişkin törenler de yapılmaya başlanmıştır.⁵¹³ Anıt üzerinde bazı yabancı tarihçilerin, Mithat Cemal KUNTAY, Edirneli Ruhi ve Ali YAZICIOĞLU'nun yazılarından örnekler bulunmaktadır. Atatürk'ün "Türk evladı ecdadını tanıdıkça büyük işler yapabilmek için kendinde kuvvet bulacaktır" sözü de buraya eklenmiştir.

Bu anıtın bulunduğu yer ve savaş alanı turizm adına yeterince değerlendirilememektedir. Her yıl 21 Ekim tarihinde küçük bir etkinlikle savaş anılmaktadır. İl protokolünün katıldığı etkinlikler, küçük çaplı gerçekleşmektedir. Edirne'deki bazı ilköğretim ve liseler katılmakta, Trakya Üniversitesi tarih bölümü öğrenci ve öğretim elemanları da katılmaktadır. Arazi uygulama çalışmalarında köylülerle yapılan mülakatlarda yerli ve yabancı turistlerin sahayı çok nadir ziyaret ettiği ortaya çıkmıştır. Bazı yerli ve yabancı turist ve gönübirlikçilere Sırp Sındığı Savaş Alanı ve Anıtı sorulmuş ancak büyük çoğunluğunun bu bölgeyi bilmedikleri ve pek ilgi duymadıkları anlaşılmıştır.

Fotoğraf 2.88. Sırp Sındığı Savaş Anıtı.

⁵¹³ Onur Oral, *Sırp Sındığı Zaferi: Rumeli'nin İlk Şehitleri: Anıt Mezar*, ABC Ofset. Edirne 1995, s. 8.

2.6.9.3. Sarayıçi Balkan Şehitliği ve Anıtı

Edirne Sarayıçi'nde Tunca Nehri'nin kıyısındadır. I. Balkan Savaşı sırasında Bulgarlara esir düşen ve Edirne Sarayıçi'nde aç bırakılarak ölüme mahkûm edilen 20.000 şehidin aziz hatıralarını yaşatmak amacıyla Edirne Sarayıçi'nde⁵¹⁴ yaptırılmış ve 14 Ocak 1994 tarihinde törenle ziyarete açılmıştır. Şehitlik; namazgâh, şadırvan, kitabeler ve otopark bölümlerinden oluşmaktadır. Projesi Yüksek Mimar Nejat Dinçel tarafından çizilmiştir. Heykeltıraş Prof. Dr. Tankut ÖKTEM'e ait Mehmetçik Heykeli ile Heykeltıraş Metin YURDANUR'un Balkan Savaşı Rölyefi, şehitliği tamamlamaktadır. Şehitlikte 12 blok üzerine 100 subay ve 400 erin adı yazılmıştır.⁵¹⁵ Sarayıçi turizm destinasyonu içinde yer alan şehitlik, kente gelen yerli-yabancı turist ve ziyaretçilerin uğradığı mekânlar arasındadır.

Fotoğraf 2.89. Balkan Savaşı Anıtı.

Balkan Şehitliği'nin yanı sıra ilde bilinen 21 şehitlik bulunmaktadır.⁵¹⁶ Yetkililer, yapılan mülakatlarda bu şehitliklerin bazılarının savaş tarihine özel ilgi duyan tarih

⁵¹⁴ Tunca, s. 265.

⁵¹⁵ Uğurluel, s. 254-255.

⁵¹⁶ Onur Oral, Latif Bağman, *Edirne Şehit Anıtları*, Türkiye Şehitlik İmar Vakfı Yay., No: 2, İstanbul 1980, s. 6.

meraklıları tarafından az da olsa ziyaret edildiğini ifade etmişlerdir. Ancak arazi uygulamaları esnasında bunların turizm anlamında değerlendirilmediği tespit edilmiştir.

Tablo 2.23. Edirne İli'nde Yer Alan Şehitlikler.

SIRA	ŞEHİTLİK ADI	YERİ	SAVAŞ DÖNEMİ
1	Arnavutköy Şehitliği (Babadan oğula Anıtı)	Merkez İlçe Hasanağa Köyü	Balkan Savaşları
2	Asker Hastanesi Şehitliği	Sarayakpınar yolu	Balkan Savaşları ve Çanakkale Savaşı
3	Beş Şehitler	Yeni İmaret Mezarlığı	Yunan İşgali (25 Temmuz 1920)
4	Cevizler Şehitliği (Üç Şehitler Anıtı)	Edirne-Lalapaşa yolu	Balkan Savaşları
5	Geçkinli Şehit Anıtı	Yağlı Köyü	Balkan Savaşları (22 Ekim 1912)
6	Hasköy Şehitliği Anıtı	Havsa (Edirne Kırklareli yolu)	Balkan Savaşları
7	Havsa Şehitliği	Sokullu Külliyesi	Yunan İşgali
8	Hızırlık Tabya Şehitliği	Edirne Yıldırım Mahallesi	Balkan Savaşları (26 Mart 1913)
9	İbrahim Akıncı Anıtı	Edirne Karaağaç yolu	Yunan İşgali
10	Kartaltepe Şehitliği	Edirne - Karaağaç Tatar Köyü	Balkan Savaşları (5 Kasım 1912)
11	Kayapa Şehitliği	Edirne Kayapa Köyü	Balkan Savaşları
12	Keşan Taburu Şehitliği (Maltepe Şehitliği)	Edirne Sabuncu Bağları Musabeyli Köyü	Balkan Savaşları (9-10 Şubat 1913)
13	Kurtkale Karakolu Şehitliği		Balkan Savaşları
14	Küçük Döllük Şehitler Anıtı	Edirne-Lalapaşa yolu	Balkan Savaşları
15	Maraş Şehitliği	Edirne Karaağaç	Balkan Savaşları
16	Mezartepe Şehitliği	Trakya Üniversitesi Kampüsü	Balkan Savaşları (24 Mart 1913)
17	Sabuncu Bağları Şehitliği		Balkan Savaşları (25 Mart 1913)
18	Söğütlük Şehitliği (Jandarma Şehitliği)	Edirne Karaağaç yolu	Balkan Savaşları (25 Mart 1913)
19	Sultan Selim Camii Şehitliği (İntikamtaşı Şehitliği)	Edirne Kapıkule yolu	Balkan Savaşları
20	Süvari Yüzbaşısı Reşit Bey Şehitliği	Edirne Kapıkule yolu üzeri	Balkan Savaşları
21	Yassı Tepe Şehitliği	Edirne Avaruz Köyü	Balkan Savaşları

Kaynak: Oral ve Bağman,1980.

2.6.10. Kırkpınar

Ülkemizde *ata sporu* olarak adlandırılan güreş, Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya getirdikleri ve buradan tüm dünyaya yaydıkları spor dalı olarak bilinmektedir.⁵¹⁷ Bu yıl 649.'su düzenlenen Kırkpınar yağlı güreşleri de geleneksel güreş sporunun en güzel örneklerinden biridir.

Ülkemizde düzenlenen güreş spor organizasyonlarının en köklüsü olan güreşlerin tarihi Osmanlı'nın Rumeli'ye geçişine, Edirne ve çevresini fethine kadar uzanır. Başlangıcı ile ilgili çeşitli efsaneler bulunmaktadır.⁵¹⁸ Bunlar içinde en yaygın olan efsaneye göre; 1346 yılında Orhan Gazi'nin Rumeli'yi ele geçirmek için düzenlediği seferler sırasında büyük oğlu Süleyman Paşa, 40 askerle Bizanslılara ait Domuzhisar'ın üzerine yürür. Askerler baskınla burayı ele geçirirler. Öteki hisarların da ele geçirilmesinden sonra, 40 kişilik öncü birlik geri dönerek günümüzde Yunanistan topraklarında kalan Samona'da mola verir. Mola sırasında 40 cengâver burada güreşe tutuşur. Saatlerce süren güreşlerde, adlarının *Ali* ile *Selim* olduğu rivayet edilen iki kardeşin bir türlü yenişemedikleri görülür. Daha sonra bir Hıdrellez gününde, Edirne yakınlarındaki Ahiköy Çayırı'nda aynı çift yeniden güreşe tutuşur. Bütün bir gün güreşmelerine rağmen yine yenişemeyen kardeş pehlivanlar, gece boyunca da mum ve fener ışığında mücadelelerini sürdürmeye devam eder. Nihayetinde solukları kesilerek oldukları yerde can verirler. Arkadaşları onları aynı yerdeki bir incir ağacının altına gömerek oradan ayrılırlar. Yıllar sonra ise aynı yere gittiklerinde iki pehlivanın mezarlarının bulunduğu yerde gür bir pınar görürler. Bundan sonra halk orada yatanların anısına o yöreye, "Kırkpınar" adını verir.⁵¹⁹

⁵¹⁷ Âtuf Kahraman, *Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Kültür Ederleri Dizisi No: 133, Cilt: 1, Ankara 1989, s. 12.

⁵¹⁸ Edirne Valiliği, *Er Meydanı: Kırkpınar Geleneksel Yağlı Güreşleri*, s. 20.

⁵¹⁹ Cem Atabeyoğlu, "Kırkpınar Tarihi" Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht* İçinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 505.

Fotoğraf 2.90. Osmanlı Dönemi'nde Edirne Sarayı'nda ve Kırkpınar'da Yapılan Güreşleri Gösteren Minyatürler (Kaynak: Edirne Valiliği, 2003).

Kırkpınar, Edirne'yi Ortaköy'e bağlayan 35 km'lik yolun üzerinde Simavina (Samona) ile Sarı Hızır köyleri arasında bulunan ve Balkan Savaşı'ndan sonra (1913) Yunanistan'a bırakılan Nazif Ağa Tarlası denilen çimenlik yerin adıdır.⁵²⁰

Padişah I. Murat Dönemi'nden itibaren efsanedeki yiğitleri anmak ve güreş geleneğini sürdürmek için başlayan güreşler, savaş dönemleri haricinde Kırkpınar diye adlandırılan Nazif Ağa Tarlası'nda yapılmıştır. Balkan Savaşları sonunda güreşler, Edirne ile Mustafa paşa yolu arasındaki "Virantekke" denilen yerde düzenlenmiştir. İşgaller ve savaş dönemlerinin ardından 1924 yılında Edirne Türk Ocağı Başkanı, aynı zamanda Edirne İl Millî Eğitim Müdürü İsmail Hakkı SEVÜK'ün öncülüğünde Edirne Sarayı'nda yapılmaya başlanmıştır. İlk yılında geliri Türk Ocağı yararına düzenlenen güreşler, 1928 yılına kadar Kırkpınar Ağaları tarafından organize edilmiş, 1928 yılında ülkede meydana gelen ekonomik sıkıntılar nedeniyle ağalığa talip çıkmayınca,

⁵²⁰ Kubaş, s. 97.

güreşlerin organize ve gelenleri ağırlama işi Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından üstlenilmiştir. Organizasyonda görülen sıkıntılar üzerine 1946 yılından sonra Edirne Belediyesi tarafından organize edilmeye başlanmış, Ağalık sembolik olarak devam ettirilmiştir.⁵²¹

Harita 2.3. Kırkpınar'ın Yapıldığı Yerler (Edirne Valiliği, 2003'ten Değiştirilerek).

Kırkpınar Geleneksel Yağlı Güreşleri; her yıl Haziran ayının son haftası ya da Temmuz ayının ilk haftasında Sarayı'nda Er Meydanı olarak adlandırılan güreş sahasında organize edilmektedir. Burada yağlı güreşler için inşa edilmiş modern bir stadyum bulunmaktadır.

Er Meydanı, 1985 yılına kadar salaşpur denilen sazdan yapılmış tribünlerle çevrili olup, 1985 yılında dönemin Başbakanı Turgut ÖZAL'ın talimatlarıyla yenilenmeye başlanmış, 1996 yılında 25.000 izleyici kapasitesine ulaştırılarak günümüzdeki modern halini almıştır.⁵²²

⁵²¹ Halis Erdem, "Kırkpınar Güreşlerinin Tarihi" *Uluslararası II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu: 2-4 Temmuz 2006 – Edirne: Bildiriler*, (s. 148), Edirne 2006.

⁵²² Edirne Belediyesi, (t.y.), Sarayı "Er Meydanı", Erişim Tarihi: 23.11.2010, <http://www.edirne.bel.tr/Kirkpinar/sarayici.htm>

Fotoğraf 2.91. Edirne Kırkpınar Güreşlerinin Yapıldığı Er Meydanı.

Fotoğraf 2.92. Kırkpınar Güreşlerinin Yapıldığı Er Meydanı'nın Seyirci Girişi.

Güreşler, Edirne Belediyesi himayesinde Belediye, Gençlik ve Spor genel Müdürlüğü, Güreş Federasyonu ortaklığında oluşturulan Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Organizasyon Kurulu tarafından organize edilmektedir. Güreş

organizasyonunda ayrıca Kırkpınar Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği de aktif rol oynamaktadır.

Kırkpınar, çeşitli kategorilerde düzenlenen yağlı güreş sporu müsabakalarının yanı sıra Geleneksel Kırkpınar Yağlı Güreşleri ve Etkinlikleri Haftası adıyla kültür ve sanat festivali Şeklinde icra edilmektedir. Etkinlikler Haftası bir hafta süreyle Edirne'ye önemli bir canlılık kazandırmaktadır.

Fotoğraf 2.93 Kırkpınar Kültür Etkinliklerinden Bir Görünüm.

Hafta boyunca kentte panayır ve pazar kurulmakta, diğer dallarda spor müsabakaları ile Trakya ev yemekleri ve güzellik yarışması düzenlenmektedir. Bununla birlikte ülke çapında ünlü sanatçılar ve mahalli sanatçılar sahne almakta, bando ve halkoyunları, kukla, hacivat-karagöz ve Türk kuşu paraşüt gösterileri ile sergi açılışları gibi çeşitli kültürel etkinlikler de düzenlenmektedir.

Fotoğraf 2.94. Kırkpınar Panayırı ve Lunapark Alanından Bir Görünüm.

Uzun yıllar ulusal platformda tanınan ve yalnızca iç turizm açısından değerlendirilen Kırkpınar son yıllarda başta Belediye ve Valilik olmak üzere ilgili yerel kurumların tanıtım çalışmalarıyla uluslararası alanda da tanınmakta, bunun paralelinde yabancı turist sayısı da her yıl artmaktadır.⁵²³

Dünyanın ve yurdun dört bir yanından gelen turistler, basın mensupları, halkoyunları ekipleri, sanatçılar, diplomatlar ve devlet adamları Kırkpınar'a renk katmaktadır. Yakın bir zamana kadar Kırkpınar için sadece komşu ülkelerden turist gelmekteyken son yıllarda Almanya, Fransa, Japonya gibi ülkelerden de bir turist talebi oluşmaya başlamıştır (Fotoğraf 2.96.).

Kırkpınar'a gelen turist sayısı ile ilgili olarak bir istatistikî veri bulunmamaktadır. Arazi uygulamalarında yaptığımız mülakatlarda yetkililer bu sayının 15-20.000 civarında olduğunu ifade etmişlerdir. Kentteki konaklama tesisleri ve misafirhanelerin yatak kapasitesi 3000 civarında olup, etkinliklerin düzenlendiği hafta doluluk oranı %100'ü bulmaktadır. Etkinliklere katılan turistlerin bazıları Edirne Kenti dışında diğer

⁵²³ Derman Küçükaltan, Adil Oğuzhan, Sudi Apak, Ebru Z. Boyacıoğlu, "Bölgesel Kalkınmada Kültürel Turizmin Etkisi: Kırkpınar Yağlı Güreşleri Örneği", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 2005, s. 9.

ilçeler ve yakın il merkezlerinde konaklamakta ve Kırkpınar'a g n birlilik gidiş-geliş yapmaktadırlar.

Fotoğraf 2.95. Kırkpınar Güreşlerinin Efsanevi Başıpehlivanı Karam rselli Ahmet Taşı ile Japon Sumo Güreşçisinin Gösteri Maçından Bir Görünüm.

Arazi uygulamaları esnasında Kırkpınar için gelen yerli turistlerin büyük çoğunluğunun Edirne'nin yakın evresi (Kocaeli, Çanakkale, Balıkesir, Antalya, Denizli, Hatay, Muğla) başta olmak üzere Türkiye'nin batı bölgelerinden geldikleri, Karadeniz Bölgesi dışında Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden çok az sayıda turist geldiği tespit edilmiştir. Bu durumun oluşmasındaki en önemli neden kuşkusuz coğrafi konumdur. Ayrıca organizasyona katılan turistlerin büyük bir kesiminin güreşi yakınları olduğu ve dar gelirli ailelerin çoğunlukta olması nedeniyle kentin muhtelif yerlerine çadır kurarak konakladıkları tespit edilmiştir (Fotoğraf 2.97.).

Bununla birlikte ülkede yaşanan sosyo-ekonomik gelişmeler ve gündem Kırkpınar organizasyonlarını etkilemektedir. Arazi uygulamaları esnasında Kırkpınar'a ilgi duyan yerli halk ve uzun yıllardır organizasyona katılan yerli turistlerle yaptığımız mülakatlarda 1990 öncesinde Soğuk Savaş durumunun, 1990'lı yıllarda Türkiye-Yunanistan arasında yaşanan gerginliklerin, yakın dönemde ise terör olayları sonucu

asker ve polislerimizin şehit olmasının organizasyonları olumsuz yönde etkilediğini ifade etmişlerdir.

Fotoğraf 2.96. Kırkpınar Kültür Haftasında Dışarıda Konaklayanlar.

Kırkpınar'ın potansiyelinin değerlendirilmesi için uluslararası platformda tanıtım çalışmaları devam etmektedir. Çalışmalar sonucunda UNESCO Somut Olmayan Mirasın Korunması Komitesi Kenya Nairobi'de yapılan 17 Kasım 2010 tarihli toplantısında Kırkpınar, UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültür Mirası Listesi'ne girmeye hak kazanmıştır.⁵²⁴ Bu gelişme kuşkusuz zaman içerisinde araştırma sahasında Kırkpınar'a bağlı olarak dış turizm talebinin artmasına neden olacaktır.

Kırkpınar sadece Edirne'nin değil, ülkemizin de en önemli Spor Turizmi etkinlikleri arasındadır. Dünya'da geleneksel ve tarihi spor turizmi etkinlikleri giderek önem kazanmaktadır. Japon sumo güreşleri, geleneksel ve tarihi spor turizmi etkinliklerinin sürdürülebilirliği açısından güzel bir örnek teşkil etmektedir. Kırkpınar'ın turizmden gerekli payı alması tanıtım çalışmalarına bağlıdır. Bu nedenle tanıtım çalışmalarına önem verilmelidir.

⁵²⁴ Cihan Haber Ajansı, (28 Haziran 2010), Edirne Mutlu: Kırkpınar, Unesco Listesi'ne Girdi, Erişim Tarihi: 23.11.2010, <http://www.cihan.com.tr/>

2.6.11. Turistik Ürünler

2.6.11.1. Mutfak Turizmi

Yemek ve yemek kültürü, kuşkusuz insanların günlük yaşamlarının önemli ve ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Bununla birlikte yiyecek-içecek faaliyetlerinin turizm sektörünün vazgeçilmez bir bütünleyicisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.⁵²⁵

Dünya üzerindeki ülkeler, bölgeler ve yöreler, kendi mutfaklarını turistik bir çekicilik olarak kullanmaktadırlar. Bu konuda ön planda olan Uzakdoğu ve Japon mutfakları, hemen hemen her ülkeye girerek bu ülkelerin turistik çekiciliklerine açılmışlardır. Dünyada ve Avrupa’da yiyecek ve içecek konusuna verilen önem giderek artmakta, gastronomi turları özellikle İtalya, İspanya ve Fransa üzerinde yoğunlaşmaktadır.⁵²⁶

Türk kültüründe de önemli bir yeri olan yeme-içme kültürü ve bunun bir turistik ürün olarak pazarlanması Türkiye Turizmi açısından da giderek önem kazanmaktadır. Türkiye’de son yıllarda kentler mutfaklarına ait yemekleri sembolleştirerek turistik bir çekicilik olarak ortaya çıkarma çabası içindedirler.

Osmanlı’nın saray kenti olan Edirne zengin bir yemek kültürünün de merkezidir. Kültürlerin geçiş güzergâhında yer alan Edirne İli’nde, Anadolu’nun yemek kültürünü Balkanlar’a taşıyan Türkler ile Rumeli gelenekleri ve bölgesel özelliklerin birleşimiyle zengin bir mutfak anlayışı gelişmiştir.

Genel olarak Edirne Mutfağı, karakteristik yapısı itibarıyla tarımsal ekonomik yapı, coğrafi bölgelere göre çeşitlilik, ailelerin sosyal ekonomik yapılarına göre farklılık, tarihte birlikte yaşama zorunluluğundan doğan başka kültürlerden etkileşim, dinsel yapı ve normlar ve beslenme alışkanlıklarında cinsiyet farklılaşmaları ile yoğrulup biçim almıştır.

⁵²⁵ Murat Doğubay, İbrahim Giritlioğlu ‘‘Mutfak Turizmi’’ Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt (Ed.), *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi* İçinde, Nobel Yay., Dağıtım, Ankara 2008, s. 433.

⁵²⁶ Mehmet Akman, Mustafa Mete, *Türk ve Dünya Mutfakları*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1998, s. 27.

Edirne Mutfağı'nın da bu özelliklerinin içinde fazlalıkla Balkan Ülkeleri Mutfağı ile etkileşimleri bulunmakta olup, ancak daha çok etkilediği yönünde örnekler çoğunluktadır.⁵²⁷

Araştırma sahasını oluşturan Edirne İli'nin de mutfağına ait sembolleşen ve turistik ürün olarak potansiyel oluşturan yiyecek ve içecekleri bulunmaktadır.

Ciğer Tava, Edirne Mutfağı'nın son yıllarda popülaritesi artan, kente gelen yerli ve yabancı turistler tarafından en çok talep gören ürünüdür. Edirne Kent Merkezi'nde 20 civarında ciğerci lokantası ve restoranı bulunmaktadır. Bununla birlikte özellikle kenar mahallelerde el tezgâhlarında seyyar şekilde ciğerciler de vardır.

Ciğer Tavanın haricinde yemek olarak Satır Kebabı (Satır Köftesi), Ciğer Sarması, Elbasan Tava ve Rumeli Beğendisi, ara yiyecek olarak Mamzama ve Akıtma, içecek olarak ise Hardaliye Edirne Mutfağı'nın turistik potansiyel oluşturan önemli ürünleri arasındadır.

Bunların yanı sıra sadece yöre ustalarına has bir işleme tekniğiyle yapılan Edirne Peynirleri yerli turistlerin en çok rağbet ettiği turistik ürünlerindedir

Geçmiş Osmanlı Saray Mutfağına uzanan Deva-i Misk Tatlısı, Badem Ezmesi ve Gaziler Helvası ile Peynir Şekeri, Edirne Kurabiyesi (Bademli Kurabiye, Kavala Kurabiyesi), Patlıcan Reçeli Edirne Mutfağı'nın tatlılarını oluşturmaktadır. Bu ürünler Edirne'nin tarihi çarşılarında turistik ürün olarak satılmaktadır.

Tablo 2.24. Edirne Mutfağı'nın Turistik Ürünleri.

TÜR	YİYECEK	TÜR	YİYECEK
Yemek	Ciğer Tava	Tatlılar	Deva-i Misk Tatlısı
	Satır Kebabı (Satır Köftesi)		Edirne Kurabiyesi (Bademli Kurabiye, Kavala Kurabiyesi)
	Ciğer Sarması		Gaziler Helvası
	Elbasan Tava		Peynir Şekeri
	Rumeli Beğendisi		Patlıcan Reçeli
Ara Yemek	Mamzama		Badem Ezmesi
	Akıtma	İçecek	Hardaliye
	Edirne Peyniri		

Kaynak: Gizerler, 2004 ve Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

⁵²⁷ Müşerref Gizerler, *Türk Mutfağı ve Edirne'den Yemek Kültürümüz*, Edirne Valiliği Yayınları, İstanbul 2004, s. 12.

Fotoğraf 2.97. Edirne Mutfağı'yla Sembolleşen ve Mutfağının En Çok Talep Gören Turistik Ürünü Olan Ciğer Tava Lokantalarından Bir Görünüm.

2.6.11.2. Etnoğrafik Öğeler ve Turizm

Kültürel turizmin en önemli öğeleri arasında yer alan el sanatları, küreselleşen dünya turizminde giderek önem kazanmaktadır.⁵²⁸ Türkiye kültür turizminin en büyük sorunlarından biri kültürel turizm kapsamında sadece ören ve müze yerlerinin değerlendirilmesi, potansiyel oluşturan Türk Dönemi eserleri, el sanatları, müzik-dans türleri, yerel ekonomik ürünleri, mutfağı, özel gün kutlamaları, sivil mimari örnekleri gibi eşsiz olanakların değerlendirilememesidir.⁵²⁹

Tarihte 85 yıl Osmanlı'ya başkentlik yapan Edirne Kenti, hem başkent olduğu dönemde hem de sonrasında Osmanlı'nın en önemli kültürel merkezleri arasında yer almıştır. Bu sebeple zengin bir el sanatları geçmişine sahiptir. Edirne'de günümüzde 13 kolda geleneksel el sanatları faaliyeti yapılmaktadır (Tablo 2.25.). Bunlardan turizm sektörü pazarına hediyeelik eşya olarak sunulanlar (Ağaç İşlemciliği, Meyve Sabunculuğu, Süpürgecilik, Çinicilik, Şekercilik ve Peynircilik) varlığını sürdürmekle

⁵²⁸ Zafer Öter, "Türk El Sanatlarının Kültür Turizmi Bağlamında Değerlendirilmesi", *Milli Folklor Dergisi*, 86, 2010, s. 175.

⁵²⁹ Emekli, Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm, s. 56-58.

birlikte bazı el sanatları faaliyetleri de gün geçtikçe kaybolmaktadır (Lake kap ve kutu yapımcılığı, Ciltçilik ve Kitap kapakçılığı, Çiçek ressamlığı, Hattatlık, Talik yazı yazıcılığı ve oyuculuğu, Mezar taşçılığı, Çuhacılık, Saraçlık).

El sanatları ve hediyelik eşyaların üretiminde, tanıtım ve pazarlanmasında daha önce de belirtildiği gibi Edirne Valiliği Özel İdare Genel Sekreterliği'nin kuruluşu olan ETUR A.Ş. ile Edirne'yi Tanıtma ve Turizm Derneği, Edirne Kültürünü El Sanatlarını Tanıtma Derneği, Edirne Tarih-Turizm ve Kültür Derneği gibi sivil toplum kuruluşları aktif rol oynamaktadır.

Tablo 2.25. Edirne El Sanatları.

SIRA	EL SANATI	ÜRETİLEN ÜRÜNLER VE HİZMETLER
1	Ağaç İşlemeciliği	Edirnekâri
2	Meyve Sabunculuğu	Mis Sabunu İmalatı
3	Süpürgecilik	Ticari Süpürgecilik ve Turistik Amaçlı Aynalı Süpürge İmalatı
4	Çinicilik	Seramik Ürünler
5	Şekercilik	Deva-i Misk, Badem Ezmesi, Gaziler Helvası, Edirne Kurabiyesi, Patlıcan Reçeli, Padişah Macunları, Peynir Şekeri, Peynir Helvası
6	Peynircilik	Edirne Tipi Peynir Üretimi
7	Lake Kap ve Kutu Yapımcılığı	Özel Hediyelik Eşya Kutuları
8	Ciltçilik ve Kitap Kapakçılığı	Basılı Eserlerin Korunması
9	Çiçek Ressamlığı	Bitki Resimleri
10	Hattatlık (Talik Yazı Yazıcılığı ve Oyuculuğu)	Dini Mekânların Süslenmesi, Korunması ve Restorasyonu
11	Mezar Taşçılığı	Mezar Taşı Üretimi, Eski Mezarların Korunması ve Restorasyonu
12	Çuhacılık	İnce Yünlü Bez Üretimi
13	Saraçlık	Deri Ürünler

Kaynak: Güler Gönenç, 2007; Edirne Valiliği, 2005; Kubaş, vd., 2002; Turizm Bakanlığı, 2003'den Düzenlenmiştir.

Araştırmanın bu bölümünde turistik anlamda önem taşıyan bazı el sanatları hakkında kısaca bilgi verilmesi uygun görülmüştür.

Ağaç İşlemeciliği ve Edirnekâri: Saray kenti Edirne, 14. yüzyıla kadar uzanan bir ağaç işlemeciliği sanatı geçmişine sahiptir. Edirnekâri adı verilen "Edirne işi" anlamına gelen Edirne'ye özgü bir üslup ve teknikle yapılan özel bir ağaç işleme tekniği

vardır. Edirnekârî, ağaç işlerini oyma, kakma ve boya bezekli yapıtlar oluşturur. İşlemelerde genellikle lale, sümbül, karanfil, çiçek buketi, meyve gibi bitkisel motifler kullanılır. Günümüzde, sandık, dolap çerçeve gibi ahşap malzemeler üzerine boya ile işlenerek yapılmaktadır.⁵³⁰ Üretilen malzemeler otantik ve antika eşya satan iş yerlerinde turistik ürün olarak satılmaktadır. Ancak üreticiler ürünleri çoğunlukla İstanbul'a gönderdiklerini belirtmişlerdir.

Fotoğraf 2.98. Edirne ile Sembolleşen Edirnekârî El Sanatı Ürünleri.

Meyve Sabunculuğu ve Mis Sabunu: Edirne'nin eski el sanatlarından biri de meyve sabunculuğudur. Geçmiş, 17. yüzyıla kadar uzanır. Osmanlı'da misk, amber ve gül esansı karıştırılarak hamur kıvamına getirilen sabunun bire bir meyve boyutlarında şekillendirilmesi ve gerçek meyve renklerine uygun şekilde boyanmasıyla imal edilen meyve sabunları, zamanla Osmanlı Sarayı'na, sultanlara, yerli ve yabancı devlet erkânına sunulan değerli hediyeler arasına girmiş ve meyve sabunculuğu Edirne'de çok önemli bir meslek haline gelmiştir.

Günümüzde misk sabunu olarak ta adlandırılan ve portakal, limon, elma, armut vb. biçimlerinde yapılan sabunlar, hediyelik eşya olarak satılır. Ancak Türk Kültürüne

⁵³⁰ Güler Gönenç, *Markalaşma Sürecinde Edirne*, s. 93.

bir damga vuran ve Edirne'ye özgü bir sanat türü olarak gündemde olan meyve sabunculuğu 21. yüzyıla girerken maliyetlerinin artması ve ustalarının azalması nedeniyle üretimi gün geçtikçe azalmaktadır.⁵³¹

Fotoğraf 2.99. Edirne'nin Sembolleşen Ürünlerinden Mis Sabunu.

Seramik Ürünler ve Çinicilik: Çini ve seramik üretiminin çok eskilere dayandığı Edirne, Osmanlı Dönemi'nde Türk Çini ve Seramik Sanatı'nın önemli merkezlerinden biriydi. Sultanların vazgeçemediği süsleme tarzı, saray ve anıtsal yapıların emsalsiz çinileri, Edirne'nin kültür mirası içinde önemli bir yer tutar. Muradiye ve Selimiye camilerinde kullanılan tek renkli kabartma çiniler ünlüdür. Çinicilik, lülecilik, çanak-çömlekçilik araştırma sahasında günümüze dek varlığını sürdüren el sanatları arasındadır.⁵³² Devecihan Kültür Merkezi'nde ve el sanatlarıyla ilgili derneklere seramik ürünler ve çinicilik üzerine kurslar düzenlenmektedir. Bu kurslara genellikle ev hanımları katılmaktadır.

Süpürgecilik ve Aynalı Süpürge: Edirne'ye özgü bir sanat ürünü olan el süpürgesi; gelişen teknoloji karşısında temizlik aracı olarak önemini ve işlevini yitirmekte olup, geleneksel bir sanat ürünü ve hediyelik ürün olarak değerini

⁵³¹ İsmail Engin, "Edirne'de Süpürgecilik, Meyve Sabunculuğu ve Yapım Teknikleri" Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht* İçinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 536.

⁵³² Güler Gönenç, *Markalaşma Sürecinde Edirne*, s. 93.

korumaktadır. "Süpürgeciler Hanı" diye adlandırılan hanlarda, küçük dükkânlarda süpürge üretimi yapan esnaf sayısı her geçen gün azalmaktadır.

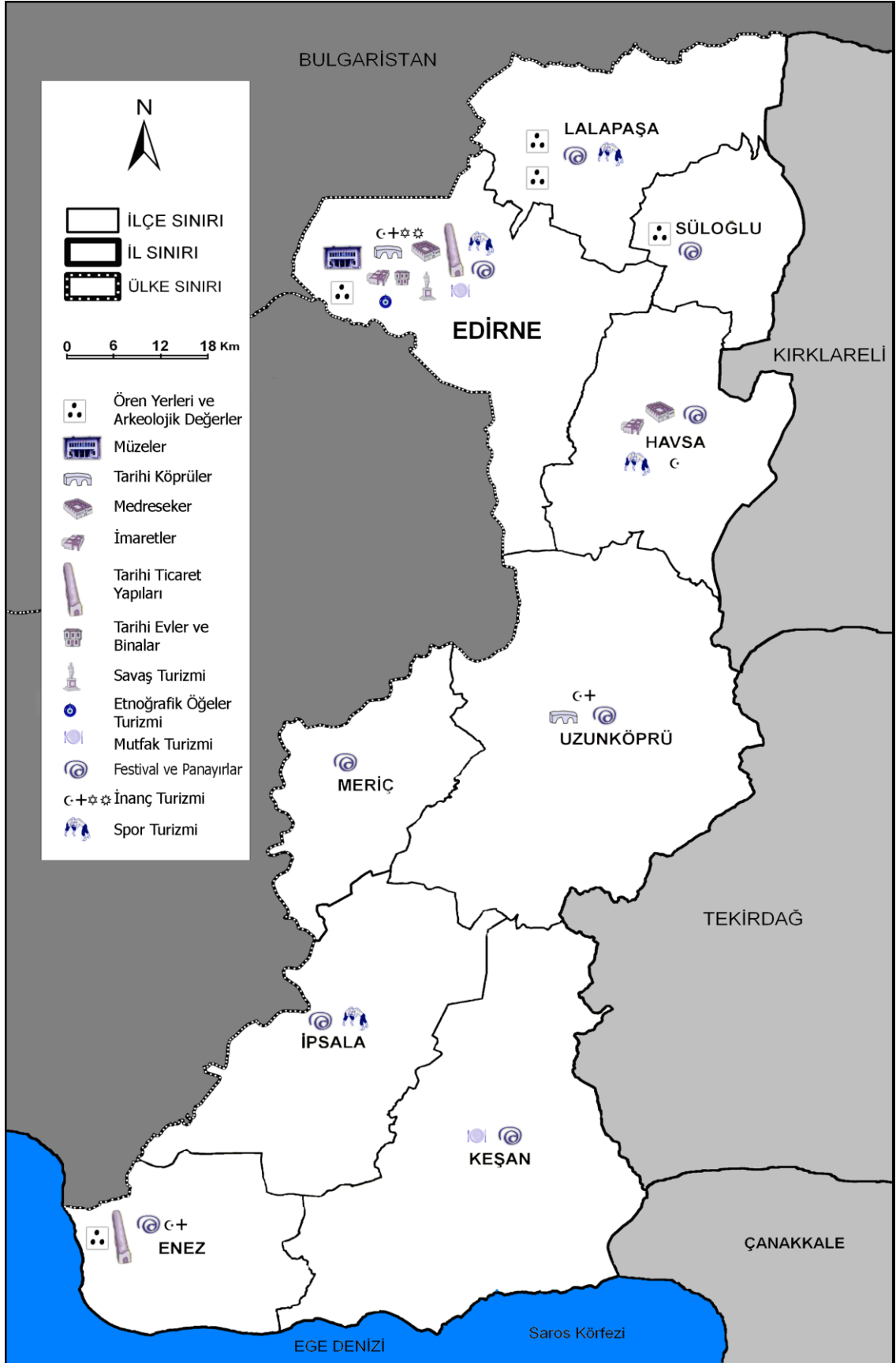
Edirne Kent Merkezi'nde Edirne Borsası'na bağlı olarak faaliyet gösteren Süpürge Ticaret Alım Tesisleri bulunmaktadır. Süpürge teli üreticileri ürettikleri ürünü burada süpürge imalatçılarına satmaktadırlar. İmalatçılarda ticari amaçlı üretilen süpürgeler başta İstanbul olmak üzere tüm Türkiye'ye gönderilmektedir.⁵³³

Edirne evlenme geleneklerinde bir çeyiz aracı olarak yer alan Aynalı Süpürge son yıllarda Edirne Çarşıları'nda hediyelik ürün olarak önem kazanmıştır. Üretilen aynalı süpürgeler, çoğunlukla İstanbul'a gönderilmekle birlikte Avrupa'dan da talep görmektedir.

Fotoğraf 2.100. Edirne'nin Sembolleşen Ürünlerinden Aynalı Süpürge.

⁵³³ Kubaş, s. 24.

Harita 2.4. Araştırma Sahasının Beşeri Turistik Kaynakları.

2.7. ALTERNATİF TURİZM TİPLERİ VE POTANSİYELLERİ

Kaynak olarak güneşin, denizin ve sahillerin kullanıldığı kitle turizmine alternatif olarak gelişen turizm türlerini içeren turizm anlayışı alternatif turizm olarak tanımlanmaktadır.⁵³⁴

Genel olarak doğaya, sosyal ve toplumsal değerle uyumlu turizm formları olarak tanımlanan alternatif turizm, ev sahibi ve ziyaretçilerin birlikte eğlendikleri, olumlu etkileşimlerinin gerçekleştiği ve deneyimlerini paylaştıkları turizm anlayışıdır.⁵³⁵

Turizm Bakanlığı, Turizm Terimleri Sözlüğü'ne göre alternatif turizm; sosyal ve ekolojik uyuma, yerli ve yabancı girişimlerin işbirliğine ve gelişmede yerli malzeme kullanılmasına öncelik verme amacını güden turizm çeşidi olarak tanımlanmaktadır.⁵³⁶

Geleneksel ve kitle turizmi ile kent turizminin olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla oluşturulmuş, yeni turistik ürünlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelmiş bir turizm çeşididir.⁵³⁷

Küçük ölçekli, bireysel, bağımsız ya da küçük grup aktiviteleri ile karakterize edilen alternatif turizm; yavaş, kontrollü, düzenli gelişmiş ve ev sahibi kültürlerin, geleneksel değerlerin ve toplumların korunduğu turizm anlayışıdır.⁵³⁸

Turizmde tüketicilerin beklentilerinin zamanla değişmesi ve dünya görüşlerinin giderek gelişmesi, onları yeni anlayışlara itmektedir. Bu arayışların sonucunda alternatif turizm adı altında yeni bir kavram doğmuş ve bu turizm şekli alışlagelmiş tatil anlayışlarının giderek değişmesine ve yeni turizm türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Alternatif turizm, geleneksel turizm anlayışına yeni bir yön vermek amacıyla yeni turistik ürünlerin bir araya getirilmesi sonucu oluşmuş bir turizm çeşididir. Alternatif

⁵³⁴ Zöhre Bulut, *Kemaliye (Erzincan) İlçesi ve Yakın Çevresinin Alternatif Turizm Kapsamında Rekreatif Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Erzurum 2006, s. 13.

⁵³⁵ William R. Eadington, Valene L. Smith., *Tourism Alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1995, s. 3.

⁵³⁶ Sebahattin Balcı, “Çankırı'nın Alternatif Turizm Potansiyeli” *Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı: 3-4 Mayıs 2003 – Ankara: Bildiriler*, Çankırı 2003.

⁵³⁷ Cevat Tosun, Yasin Bilim, Rahman Temizkan, “Alternatif Turizm ve Turistik Ürün Çeşitlendirme Stratejileri” *Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı: 3-4 Mayıs 2003 – Bildiriler*, Çankırı 2003.

⁵³⁸ Slavoj Meldik, *Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality*, Butterworth-Heinemann Publications, U.K. 2003, s. 11.

turizmin temel amacı; bir yandan gün geçtikçe farklılaşan insanların beklentilerine daha iyi bir biçimde cevap vermek, diğer yandan da ülkelerin potansiyellerini daha iyi kullanmalarını sağlayarak ekonomik, sosyal ve kültürel kazanımlarını arttırmaktır.⁵³⁹

Literatürde “yumuşak turizm”, “korumacı turizm”, “yeşil turizm”, “doğaya yönelik turizm” ve ekoturizm”, “uygun turizm”, sürdürülebilir turizm”, “ilerleyici turizm” gibi turizm çeşitleri ile birlikte anılan alternatif turizm kavramı⁵⁴⁰ özellikle 1990’lı yılların ortalarından itibaren kullanılmaya başlanmış ve çekiciliğini yavaş yavaş kaybetmeye başlayan kitle turizmine karşı yeni turizm modellerinin geliştirilmesi fikrini doğurmuştur.⁵⁴¹ Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın yayınlamış olduğu “Turizm Stratejileri 2023” kitapçığında da hedef alınan bu yeni modellerin önemi belirtilmiştir. İlgili Planda alternatif turizmde öncelikli olarak sağlık turizmi, termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, ekoturizm, yayla turizmi, kongre ve fuar turizmi gibi turizm çeşitlerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır.⁵⁴²

Araştırmamızın bu bölümünde Edirne İli’nde turistik açıdan önem arz eden ve turistik potansiyel taşıyan, mevcut turizm türlerine alternatif olabilecek turizm çeşitlerine kısaca yer verilerek açıklanmaya çalışılacaktır.

2.7.1. Botanik (Bitki) Turizmi

Bitki gözlemciliği ve fotoğrafçılığı, dünyada özel bir hobi olarak giderek önem kazanmaktadır. Bir ekoturizm faaliyeti olan Botanik (Bitki) Turizmi, doğal bitkilerin turistik ürün olarak değerlendirilmesi şeklinde tanımlanabilir.⁵⁴³

Türkiye’nin bitki örtüsü, turizm potansiyelimizin artırılması ve farklı mevsimlere çekilmesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca ülkemizin bitki örtüsü zenginliği bilim

⁵³⁹ Necdet Hacıoğlu, Cevdet Avcıkurt “Giriş” Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt (Ed.), *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi İçinde*, Nobel Yay., Dağıtım, Ankara 2008, s. 3.

⁵⁴⁰ Elif Akpınar, Yahya Bulut, “Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları” *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi: 20-22 Mayıs 2010 – Artvin: Bildiriler* (s. 1577), Artvin 2010.

⁵⁴¹ Gürkan Uçkun, Oğuz Türkay, “Alternatif Turizm Türlerinin Sürdürülebilirliği” *Türkiye’nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı: 3-4 Mayıs 2003 – Bildiriler*, Çankırı 2003.

⁵⁴² Kültür ve Turizm Bakanlığı, s. 22.

⁵⁴³ David Newsome, Ross Kingston Dowling, Susan A. Moore, *Wildlife Tourism*, Channel View Publications, Clevedon, 2005, s. 16.

dünyası açısından da bir değer taşımakta ve bilimsel araştırmalarda Türkiye'nin ismini ön plana çıkarmaktadır.⁵⁴⁴

Edirne İli, Doğal Hayatı Koruma Derneği'nce belirlenmiş olan Türkiye'nin 122 Önemli Bitki Alanından üçü tamamen sınırları içine almaktadır. Bu alanlar floristik açıdan zengin, nadir tür ve habitatların bulunduğu Meriç Deltası, Kuzey Saros Kıyıları ve Ergene Havzası'dır. Istranca Dağları Önemli Bitki Alanı'nın bir kesimi de Edirne İli sınırlarındadır.⁵⁴⁵

Edirne ve çevresinde 50 adet anıtsal değer taşıyan ve korunması gereken ağaç bulunmakta olup, oldukça görkemli olan bu ağaçlar, ilin sahip olduğu bitki örtüsü çekicilikleri arasındadır.⁵⁴⁶

Özellikle Eğiribük ve Gölbaba Gölü çevresi, Meriç Deltası ile Gala, Pamuklu, Taşaltı, Bücürmene ve Dalyan göllerini içine alan Gala Gölü Millî Parkı, Saros Körfezi kuzeyindeki ormanlık alan bitki gözlemciliği ve fotoğrafçılığı açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi bu faaliyetler sınırlı olarak icra edilmektedir. Tanıtım ve yakın yerleşmelerde turistik alt yapı tesislerinin geliştirilmesi kuşkusuz turist sayısının artmasını sağlayacaktır.

2.7.2. Ornitoloji (Kuş Gözlemciliği) ve Ornito Turizmi

Kuş türlerinin dağılımı, göçleri, davranışları ve ekolojisini inceleyen zooloji alt dalı olan Ornitoloji, kavram olarak günümüzde kuş gözlemciliği hobisi olarak ta kullanılmaktadır.⁵⁴⁷

Kuş gözlemciliği doğayı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir gözlem sporudur. Kuş gözlemciliğinin bir turizm faaliyeti olarak ele alınması da ornito-turizm olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'deki toplam kuş türlerinin sayısı Avrupa'nın tamamında bulunan kuş türleri kadardır. Ülkemizin kuşlar açısından zengin olmasının en önemli nedenleri, zengin sulak alanlara sahip olması ve kuş göç yolları üzerinde bulunmasıdır. Türkiye'de

⁵⁴⁴ Oktayer, s. 148.

⁵⁴⁵ Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Trakya Kalkınma Birliği, s. 138.

⁵⁴⁶ Dalgıç, *Trakya'nın Anıtsal ve Korunması Gereken Ağaçları*, s. 10.

⁵⁴⁷ Frank B. Gill, *Ornithology*, W. H. Freeman and Company, New York 2007, s. 24.

kuş gözlemciliği son yıllarda dünyadaki gelişmelere paralel olarak hızla yayılmaktadır.⁵⁴⁸

Ekolojik koridor niteliğindeki il topraklarında akarsu, göl ve gölet kenarları başta yaban ördeği, yaban kazı ve kuğular olmak üzere, Avrupa-Afrika göç yolu üzerinde göçmen kuşlar için bir dinlenme noktasıdır. Enez-İpsala arası saha yaklaşık 200 kuş türünü barındırır. Araştırmanın ilk bölümünde de vurgulandığı gibi il toprakları nesli küresel ölçekte tehlike altında olan kuş türleri için önemli üreme ve kışlama alanıdır.

Ornitoloji çok geniş alan çalışmaları gerektiren bir disiplin olup, alandaki bilgilerin büyük bir bölümü amatör ornitologlar tarafından elde edilmektedir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde özel bir hobi olarak giderek önem kazanmaktadır. Tanıtım ve alt yapı tesislerinin geliştirilmesi, kuşkusuz turist sayısının artmasını sağlayacaktır.

Fotoğraf 2.101. Gala Gölü Kuş Gözetleme Kulübelerinden Bir Görünüm.

⁵⁴⁸ Kültür ve Turizm Bakanlığı, (t.y.), Kuş Gözlemciliği, Erişim Tarihi: 10.11.2010, <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-19417/kus-gozlemciligi.html>

2.7.3. Doğa Yürüyüşleri (Trekking)

Son yıllarda deniz, kıyı turizmi ve buna bağlı aktivitelere karşılık olarak gelişen alternatif turizm olgusunun en fazla ilgi gören etkinliklerinden biri olup, Avrupa’da giderek artan bir ilgi görmektedir. Örneğin, Fransa’da her yıl yaklaşık 15 milyon kişi trekking yapmaktadır.⁵⁴⁹

Sahip olduğu doğal ve tarihi güzellikleriyle ülkemizde de bu yürüyüş sporu giderek turistik etkinlik olarak önem kazanmaktadır. Kaçkar Dağları, Yedi Göller, Çamlıhemşin, İkizdere, Uzungöl, Borçka, Adapazarı-Kazankaya, Yalova-Erikli, İzmit-Aytepe-Servetiye, Sapanca-Şahinkaya, İznik-Sansarak Likya Yolu (Fethiye-Antalya arası), St Paul’s Trail (Antalya), Bolu-Abant, Kapadokya trekking sporunun ülkemizde en çok yapıldığı alanlar olarak ön plana çıkmaktadır.

Edirne İli’nde de trekking sporuna elverişli yerler bulunmaktadır. Bunlardan “Sultan Yolu” olarak adlandırılan ve Kapıkule-Edirne-Hıdırağa-Ortakçı-Kavaklı-Yağcılı-Süloğlu-Büyükgerdelli güzergâhını kapsayan bu bölge son yıllarda trekking sporu yapan yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilmektedir. Planlamalar dâhilinde bu aktivite geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Fotoğraf 2.102. Edirne’de Trekking Yapan Turistler (Fotoğraf: Zaim Bosnalı).

Manzaralı kıyıları, kızılçam ormanları ve patika yollarıyla Saros Körfezi kıyı şeridi ile Gala Gölü Millî Parkı Edirne İli’nin en önemli trekking alanlarıdır. Meriç

⁵⁴⁹ Akpınar, s. 1579.

Vadisi ve Deltası da doğa gözlemciliği ve yürüyüşleri açısından önemli potansiyele sahiptir. Özellikle Enez - İpsala arasındaki özel izinle gidilebilen sınır set yolu doğa manzarasıyla çok ilgi çekicidir. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere sahanın sınır bölgesi olması bu tür sportif etkinlikleri sınırlandırmaktadır.

Fotoğraf 2.103. Enez-İpsala Sınır Set Yolu.

Başta Süloğlu Barajı çevresi olmak üzere kuzey kesimi ormanlık alanlar ve İstanbul-Çanakkale yolu üzerinde bulunan Kuru Dağı; ormanları, karaca yetiştirme bahçeleri ve kır bahçeleri ile trekking yapılabilecek yerler arasındadır.

Trekking sporu, araştırma sahasının doğal ve kültürel sit alanlarının tanıtılması açısından önemlidir. Trekking sporu ve buna bağlı turizmin geliştirilmesi için öncelikle trekking parkurlarının oluşturulması gerekmektedir.

2.7.4. Sportif Olta Balıkçılığı ve Zıpkınla Balıkçılık

Sportif olta balıkçılığı ve zıpkınla balıkçılık akarsu boyları, göl ve deniz kıyılarında yapılan amatör ve hobi amaçlı rekreasyonel ve turistik etkinliklerdir.⁵⁵⁰ Dünyada yapılan araştırmalara göre spor turizmi kapsamında en çok rağbet edilen beş etkinlik arasındadır.⁵⁵¹

Türkiye’de de amatör balıkçılıkla ilgili kuralları belirleyen bir mevzuat bulunmakta olup, bu mevzuat amatör balıkçılık turizmini; yerli ve yabancı amatör balıkçıların maddi bir kazanç sağlamaksızın, belirlenen kurallar çerçevesinde bu amaçla ayrılmış iç sular ve denizlerde yaptıkları balıkçılık etkinliği olarak tanımlanmaktadır.⁵⁵²

Sportif, rekreasyonel ve animatif faaliyetlerin, konaklama süresinin uzaması ve dolayısıyla turizmin ekonomik katkısının artırılması adına Türkiye Turizmi açısından taşıdığı büyük önem doğa temelli turizm projelerinde vurgulanmaktadır.⁵⁵³

Hidrografik açıdan zengin olan Edirne İli’nde hem tatlı su hem de tuzlu su balıkçılığı açısından zengin bir potansiyel bulunmaktadır. Meriç Nehri ve kolları (Arda, Tunca ve Ergene), doğal göller ve göletler, Saros kıyı şeridi amatör balıkçılık yapılabilen yerlerdir. Yaz ve son bahar aylarında özellikle hafta sonları Edirne’ye İstanbul başta olmak üzere çevresindeki yerleşmelerden amatör balık avcılığı amacıyla çok sayıda günübirlikçi ve turist gelmektedir.

Edirne Kent Merkezi’nde Tunca ve Meriç nehirlerinin Bülbül Adası ve Sarayıçi’nde kalan kesimi, Dalya Gölü ve Bücürmene Gölü ile Saros Körfezi’nde Erikli ve Enez kıyıları sportif olta balıkçılığının yoğunlaştığı yerlerdir. Mecidiye, Erikli, Gülçavuş ve Sultaniçe kıyılarında ise zıpkınla balık avcılığı yapılmaktadır.

⁵⁵⁰ Les Kilon, “Sport Fishing and Big Game Fishing” Gayle Jennings (Ed.), *in Water-Based Tourism, Sport, Leisure, and Recreation Experiences*, Elsevir Publishing, Burlington 2007, s. 112.

⁵⁵¹ Lisa Delpy Neirotti, “Sport Tourism Markets” James Higham (Ed.), *in Sport Tourism Destinations: Issues, Opportunities And Analysis*, Elsevir Publishing, Burlington 2005, s. 43.

⁵⁵² 2/2 Numaralı Amatör (Sportif) Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ, *T.C. Resmi Gazete*, 2697, 21 Ağustos 2008.

⁵⁵³ Düriye Bozok, Gülay Özdemir Yılmaz, “Eko-Turizm” Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt (Ed.), *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi İçinde*, Nobel Yay., Dağıtım, Ankara 2008, s. 129.

Fotoğraf 2.104. Sarayıçi Tunca Nehri Çevresinde Sportif Olta Balıkçılığı.

2.7.5. Kamp ve Karavan Turizmi

Kamp, doğada rekreatif veya sportif etkinliklerde bulunmak, kısa bir süreliğine konaklamak, dinlenmek gibi farklı amaçlar doğrultusunda çadır, baraka, karavan benzeri konaklama araçlarından faydalanılarak gerçekleştirilen bir rekreasyon uygulamasıdır. Bu etkinliğin gerçekleştirildiği mekânlar olan kampingler/kamp alanları ise; karayolları güzergâhları ve yakın çevrelerinde, kent girişlerinde, deniz, göl, dağ gibi doğal güzelliği olan yerlerde kurulan ve genellikle kampçuların kendi imkanlarıyla geceleme, yeme-içme, dinlenme, eğlence ve spor ihtiyaçlarını karşıladıkları en az 30 ünitelik (karavan, çadır, bungalov) tesislerdir.⁵⁵⁴

Edirne Merkez İlçe ve Havsa'da yol üzeri transit kampingler bulunmaktadır. Bunlar kamping ve konaklama için tasarlanmış özel turistik tesislerdir. Ayrıca Edirne Kent Merkezi'nde Karaağaç yolu üzerinde Söğütlük *İzzet Arseven Orman İçi Dinlenme Yeri-Kent Ormanı* bulunmaktadır. Kent Ormanı Edirne Kent Merkezi'ne yakın olduğundan konaklama tesisi bulunmamaktadır.

⁵⁵⁴ Mehmet Topay, Nurhan Koçan "Kamping / Çadırlı Kamp İçin Alan Seçim Kriterlerinin Belirlenmesi ve Bartın-Uluyayla'da Örnek Bir Uygulama", *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, A (1), 2009, s. 117.

Saros Körfezi Kıyıları'nda Gökçetepe ve Danişment'te Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırlı Kamp Alanı bulunmaktadır. Orman Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren bu iki büyük kamp, Türkiye'nin en çok tercih edilen kamp ve karavan alanları arasındadır. Bu iki büyük orman kamp ve karavan alanının yanı sıra Erikli'de de küçük bir özel orman kamp alanı bulunmaktadır. Orman içi dinlenme kamp alanlarında çadır ve karavan kamp alanının yanı sıra pansiyon, restoran, tesiste piknik alanı, bar, büfe, market, kasap ve manav gibi konaklama ve yiyecek içecek tesisleri bulunmaktadır.

Bunların yanı sıra yine Saros Körfezi kıyı kesiminde halka açık olmayan sadece ilgili kurumlarda çalışanların yaralanabildiği askeriye (Mecidiye), kamu kuruluşları (Danişment, Vakıf) ve üniversitelere (Enez) ait kamp ve dinlenme tesisleri bulunmaktadır.

Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde de ayrıntılı olarak ele alınacak olan kamp alanları, önemli turizm ve rekreasyon alanlarıdır. Kamp ve karavan turizminin araştırma sahası için sahip olduğu önem Türkiye Turizm Stratejileri 2023'e göre hazırlanan turizm geliştirme planlarında da vurgulanarak potansiyelinin daha iyi değerlendirilmesine yönelik yatırımlar planlanmaktadır.⁵⁵⁵

2.7.6. Sınır Turizmi

Modern turizmin bir formu olarak gelişen sınır turizmi, ülkelerin egemenlik sınırlarını oluşturan ulusal sınırların, coğrafi konumun yakınlığı sebebiyle bir çekim unsuru olarak komşu ülke halklarının birbirine yönelik turizm hareketini teşvik etmesi olarak tanımlanmaktadır.⁵⁵⁶

Gümrük Müsteşarlığı verilerine göre ülkemizin Avrupa'ya olan demiryolu ulaşımının tamamı, kara ulaşımının ise % 98'i Edirne İli üzerinden sağlanmaktadır. Ülkemizi Avrupa'ya bağlayan TEM Otoyolu (Kuzey-Güney Avrupa Otoyolu), D-100 Devlet Yolu (E-5) ve D-110 Devlet Yolu gibi üç önemli kara yolu hattı ile İstanbul'dan Pehlivan köy'e kadar tek hat olarak devam eden, Pehlivan köy'de iki hata ayrılarak

⁵⁵⁵ Özkan, s. 12.

⁵⁵⁶ Dallen J. Timothy, "Political Boundaries and Tourism: Borders as Tourist Attractions" [Politik Sınırlar ve Turizm: Turistik Cacibe Unsuru Olarak Sınırlar], *Tourism Management*, 16 (7), 1995, s. 525-532.

(Pehlivanköy-Edirne-Kapıkule ve Pehlivanköy-Uzunköprü-Eskiköy) ülkemiz dışına devam eden demiryolu hatları Edirne İl sınırlarında yer almaktadır.

Edirne dördü kara, ikisi demiryolu olmak üzere altı sınır kapısına sahiptir. Bu özelliğiyle Türkiye'nin en çok sınır kapısına sahip ilidir. Bu sınır kapılarından Kapıkule Kara ve Demiryolu Sınır Kapıları yurdumuzun en büyük ve en işlek sınır kapıdır. Sınır Kapıları ve ulaşım açısından sahip olduğu bu elverişli konumu Edirne'ye önemli bir Sınır Ticareti ve Sınır Turizmi potansiyeli sağlamaktadır. Önceki bölümlerde de ayrıntılı olarak ifade edildiği üzere dünyada yaşanan siyasal gelişmeler, savaşlar ve komşularımızla yaşadığımız kötü ilişkiler uzun yıllar bu potansiyelin değerlendirilmesini engellemiştir.

Cumhuriyet'in ilanı sonrası Yunanistan'la mübadele anlaşması yapılmış, Türk-Rum nüfusun bir kısmının karşılıklı olarak değişimi sağlanmış, bir kısmı da yaşadıkları yerde kalmıştır. Ülkemizin 2000'li yıllarda komşuları ile ilişkileri düzelmeye başlayınca Batı Trakya'da yaşayan soydaşlarımızın günöbirlik ve turistik hareketliliği artmıştır. Bu hareketlilikler içinde yaz ve sonbahar aylarında gerçekleşen düğün alışverişinin etkisi büyüktür. Yunan turistler de yaz aylarında İstanbul ağırlıklı olarak yaptıkları turistik turlara Edirne'yi de almaya başlamışlardır. Ayrıca çoğunlukla ticari amaçlar doğrultusunda bölge halkının Yunan kentlerini ziyaretleri de artmıştır.

Yunanistan'la olduğu gibi ülkemizin Bulgaristan ile olan ilişkileri de Soğuk Savaş Dönemi'nden 1990'lı yılların sonuna kadar olumsuzdu. Bu dönemde Bulgaristan'da yaşayan soydaşlarımızın 300.000 kadarı yurdumuzun değişik bölgelerine göç etmiştir.

Post-sosyalist dönem sonrasında Bulgaristan'la düzelen ilişkiler, Türkiye'de yaşayan Bulgaristan göçmeni vatandaşlarımız ve Bulgaristan'da yaşayan akrabaları arasında yaşanan karşılıklı ziyaret ve turizm hareketliliğini arttırmıştır. Türkler arasında yaşanan bu hareketliliğin yanı sıra Bulgaristan'da yaşayan Bulgarların Edirne'ye yönelik ticari ve turistik amaçlı ziyaretleri de başlamıştır.

Bulgaristan ile 2002 yılında kültürel mirasın korunması protokolü imzalanmıştır. Bu protokole göre Türkiye, Bulgaristan'da bulunan tarihi camileri, Bulgaristan ise Türkiye'de bulunan Bulgar kiliselerinin restorasyonunu üstlenmiştir.

Anlaşma kapsamında Bulgaristan 2004'te Edirne'de bulunan Aziz Sweti George (Bulgar-Ortodoks) Kilisesi ve 2008'de de Sweti Konstantin-Elena (Bulgar-Ortodoks)

Kilisesi'ni restore ettirmiştir. Kiliselerin restorasyonunun ardından bahar ve yaz aylarında hafta sonları Bulgarların kente günöbirlük ve turistik ziyaretleri artmıştır. Kente gelen Bulgarlar, kiliselerin yanı sıra Bulgar Mezarlığı ve Betır Beron gibi kendi dönemlerinden kalan diğer kültürel varlıkları ve kentteki diğer turistik mekânları ziyaret etmektedirler.

Komşu ölkeler Yunanistan ve Bulgaristan ile sınır turizminin geliştirilmesi, sınır ticaretinin geliştirilmesi ile paralel planlanmıştır. Bu kapsamda 2001 yılında Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye Dış İşleri bakanlıkları sınır ticareti ve turizmi anlaşması imzalamışlardır. Ancak bu protokol şimdiye kadar tam anlamıyla uygulanamamıştır. Bu protokol gereği yapıımı planlanan “Balkan Ölkeleri Ticaret Merkezi” henüz yapılamamış ve bölge insanların karşılıklı seyahatlerini kolaylaştıracak vize uygulamalarına karşılıklı olarak henüz geçilmemiştir.⁵⁵⁷ Kuşkusuz gümrüklerde ve vize uygulamalarında karşılıklı olarak yapılacak anlaşmalar bölge insanının sınır turizmi ve sınır ticareti faaliyetlerine katılımını teşvik edecek en önemli uygulamalar olacaktır.

Bölge ölkeleriyle 2003 yılından sonra Sınır Ötesi İşbirliği ve Bölgesel İşbirliği Programları yapılmıştır. Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı, Türkiye-Yunanistan Sınır Ötesi İşbirliği Programı (INTERREG III/A), Sınır Valilikleri İşbirliği, Avrupa Kıyı Bölgeleri Konferansı (CPRM), Ortak Küçük Projeler Fonu (OKPF) programları çerçevesinde aralarında sınır turizmi ve sınır ticaretini geliştirme konularının ağırlıklı olarak yer aldığı küçük çaplı çeşitli projeler AB fonlarınca desteklenmiştir.⁵⁵⁸ Ekmekçizade Ahmetpaşa Kervansarayı'nın restore edilerek Türk ve Bulgar ortak etkinliklerinin düzenleneceği bir kültür merkezi yapılması bu programlar çerçevesinde desteklenen proje çalışmalarından biridir.

⁵⁵⁷ Güler Gönenç, Trakya Bölgesi'nde Turizmin Ticarete Etkisi, s. 145.

⁵⁵⁸ Hülya Öztürk, *Edirne Kentinin Doğal ve Kültürel Özelliklerinin Peyzaj Mimarlığı ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2006, s. 116-117.

2.7.7. Ekoturizm

Dünyada 1970'lerde başlayan ve 1980'lerde hız kazanan çevreye ilgi hareketinin 90'lı yılların başında turizme yansısıyla doğan ekoturizm yaklaşımı,⁵⁵⁹ geleneksel ve kitlesel turizm olgusunun doğal ve kültürel çevreye zarar vermesi, turizme kaynak oluşturan doğal ve kültürel değerlerin zarar görmesi sonucu turistik yörelerin çekiciliğini yitirmeye başlamasıyla ortaya çıkmıştır.⁵⁶⁰

Ekoturizm; eğlenmeyi, doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaretler olarak tarif edilmektedir.⁵⁶¹

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES-The International Ecotourism Society) ekoturizm; çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını arttıran, doğal alanlara duyarlı seyahatler olarak tanımlamaktadır.⁵⁶²

Ekoturizmi ilgi odağına almış başka bir uluslararası kuruluş olan Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin (IUCN-International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) tanımına göre ise ekoturizm, doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyarettir.⁵⁶³

Bir alternatif turizm şekli olarak ortaya çıkan ekoturizm, turizmin olumsuz etkilerini azaltmak ve sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel gelişmeyi sağlamayı hedeflemektedir.⁵⁶⁴

⁵⁵⁹ Bozok, s. 111.

⁵⁶⁰ Gözde Emekli, "Yeni Bin Yılda Sürdürülebilir Turizmin Kazdağı ve Yakın Çevresi için Önemi" *I. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi: 15-16 Nisan 2004 – Balıkesir: Bildiriler*, (s. 416), Balıkesir 2004.

⁵⁶¹ Regina Scheyvens "Ecotourism and the Empowerment of Local Communities" [Ekoturizm ve Yerel Toplulukların Güçlendirilmesi], *Tourism Management*, 20 (2), s. 245.

⁵⁶² Sylvie Blangy., Hitesh Mehta, "Ecotourism and Ecological Restoration" [Ekoturizm ve Ekolojik Restorasyon], *Journal for Nature Conservation*, 14 (3-4), 2006, s. 235.

⁵⁶³ Oğuz Kurdoğlu, "Koruma Alanları ve Ekoturizmin Karadeniz Bölgesi Açısından İrdelenmesi", *Orman ve Av*, Türkiye Ormancılar Derneği Yay., 4, 2001, s. 4.

⁵⁶⁴ Rosaleen Duffy, *Trip Too Far: Ecotourism, Politics and Exploitations*, Earthscan Publications, London 2002, s. 78.

Bu turizm modeliyle kırsal alanda; doğal ve tarihi çekiciliklerin belli bir ölçüde bulunduğu yörelerde ana ekonomik uğraşısı tarım olan nüfusun, tarımsal faaliyetlerini sürdürmekle birlikte ziyaretçi konaklabilecek şekilde yönlendirilerek küçük turizm işletmeciliği yapması sağlanarak alternatif turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Ekoturizm ekonomik ve ekolojik verimliliği bir arada taşıyan bir ürün olarak küresel rekabetle birlikte ulusal ve uluslararası düzenlemeleri desteklemektedir (Bern, Ramsar, Rio, Mavi Bayrak).⁵⁶⁵

Yukarıdaki kuramsal çerçeve dikkatle incelendiğinde, Edirne ve yakın çevresinin ekoturizm uygulama bakımından son derece elverişli bir konuma sahip olduğu ortaya çıkar. Gerçektende Edirne’de daha çok kent merkezi ve Saros Körfezi kıyı şeridinde yoğunlaşan turizm faaliyetlerinin kanalize edilebileceği çok geniş bir kırsal turizm alanı mevcuttur.

Bu kırsal alanlarda çevresel-toplumsal ve ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasının temel amaç olarak gözetildiği Doğa Turizmi, Kırsal Turizm, Tarım Turizmi (Agroturizm) ve Çiftlik Turizmi gibi çeşitli Ekoturizm uygulamalarının geliştirilmesi planlanmaktadır.

Bu uygulamalar kapsamında tarımsal faaliyetlerin ekoturizmle ilişkilendirilmesi yoluyla geliştirilecek agro-ekoturizm faaliyetleri için Uzunköprü ve Keşan ilçeleri uygun görülmüştür.⁵⁶⁶

Planlamalara göre turist ve ziyaretçilerin tarımsal üretim faaliyetlerine katılımı mevcut tarımsal üretim altyapısının değerlendirilmesiyle sağlanacaktır. Öncelikle ev ve çiftlik pansiyonculuğu ile desteklenerek uygulanması planlanan uygulamalar, zamanla yeni turizm altyapısına ihtiyaç hâsıl olduğunda doğa mimarisiyle uyumlu, yerel istihdamı gözetilen pansiyon ve küçük otellerin kurulmasıyla geliştirilecektir.

Agro-ekoturizm faaliyetleri özellikle organik tarım, orman içi kontrollü bitki toplayıcılığı, ipek böcekçiliği, organik arıcılık faaliyetleri ve Uzunköprü İlçesi’ndeki bağcılık potansiyeli ile ilişkilendirilerek uygulanması planlanmaktadır.

⁵⁶⁵ Zaman, S., *Kemer’in Turizm Coğrafyası*, s. 239.

⁵⁶⁶ Edirne İl Özel İdare Genel Sekreterliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Trakya Kalkınma Birliği, İstanbul Meropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi, s. 90-91.

Ayrıca ekoturizm kapsamında Meriç, Enez, İpsala ve Keşan ilçelerinde özellikle Gala Gölü, Meriç Nehri ve Ganos Ormanları'nda doğa turizmi, İpsala ve Enez ilçelerinde orman alanlarının koruma-kullanma dengesini gözeterek av turizmi gibi turizm çeşitlerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.⁵⁶⁷

2.7.8. Kongre ve Fuar Turizmi

Kongreler hem ulusal hem de uluslararası platformlardaki dinamik ve çok yönlü gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü bilgi alışverişi ve yeni verilerin derlenerek değerlendirilmesi yoğun ulusal ve uluslararası, toplumsal ve kültürel ilişkileri gerektirmektedir.⁵⁶⁸ Bu nedenle bir destinasyonda kongrelerin gerçekleşmesi durumunda turizmin unsurlarının büyük bir bölümü yerine getirilmektedir.⁵⁶⁹

Kongre Turizmi, kişilerin daimi konakladıkları veya çalıştıkları yerler dışında uzmanlık gerektiren birimsel alanlarda veya meslek kollarında, belirli bir konuda, bilgi alışverişi yapmak amacıyla bir araya gelmelerinde ortaya çıkan seyahat konaklama olay ve ilişkilerinin tümü olarak tarif edilmektedir.⁵⁷⁰

Katılımcılarının gelir, kültür, eğitim ve sosyal yaşam bakımından üst düzeye sahip olmaları nedeniyle seçkinler turizmi olarak adlandırılan kongre turizmi,⁵⁷¹ bir başka tanımda ise insanların ortak konular üzerine toplu olarak görüşmelerde bulunmak amacıyla ikamet ettikleri yerlerin dışına organize biçimde seyahat etmeleri, gerektiğinde geçici konaklamalar yapacak şekilde bir yerde toplanmaları ve aynı zamanda etrafi görmek, öğrenmek, dinlenmek, eğlenmek gibi eğilimlerini tatmin etme olayı olarak tanımlanmaktadır.⁵⁷²

Kongre turizmi sadece fikir alışverişinde bulunmak üzere bir araya gelen üyelerin turistik hareketlerinden oluşmaz. Bu kapsamda üyelerin aileleri ve kongre merkezinin

⁵⁶⁷ Edirne İl Özel İdare Genel Sekreterliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Trakya Kalkınma Birliği, İstanbul Meropolitan Planlama ve Kentsel tasarım Merkezi, s. 91.

⁵⁶⁸ Yusuf Aymanıkuy, *Kongre Turizmi ve Fuar Organizasyonu*, Detay Yayıncılık, Ankara 2003, s. 7.

⁵⁶⁹ Hasan Eker, "Kongre Turizmi ve Bursa'da Kongre Turizminin Düzeyi" *I. Bursa Turizm Sempozyumu: 30 Eylül - 2 Ekim 2005 – Bursa: Bildiriler*, (s. 115.), Bursa 2005.

⁵⁷⁰ Tanju Karasu, *Kongre Turizmi ve Türkiye*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985, s. 9.

⁵⁷¹ Yusuf Aymanıkuy, *Türkiye'de Geliştirilebilir Turizm Şekli Olarak Kongre Turizmi ve İzmir İl Merkezi Örnek Uygulaması*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir 1997, s. 1.

⁵⁷² Yılmaz Özen, *Kongre Turizmi ve Kongre Organizasyon Tekniği*, TÜRSAB Yayınları, Ankara 1986, s. 11.

bulunduğu yerdeki yerel halk ele alınmaktadır. Kongre turizmi ihtiyaç duyulan tesislerin özellikleri, kongre kentlerinin özellikleri, kongre zamanları ve katılımcıların harcamaları gibi nedenlerle diğer turizm türlerinden farklılıklar göstermektedir.⁵⁷³

Dünya genelinde kongre ve toplantılar, turizm sektöründe önemli bir yere sahiptir. Çünkü kongre ve toplantılar turizmin önemli bir problemi olan sezonluk dalgalanmalardan etkilenmez. Bir başka ifade ile toplantıların yılın her ayında yapılabilmesi nedeni ile ülkeye önemli katkılar sağlamaktadır. Öte yandan bu tür turizm faaliyetlerinde konaklama süresi, diğer turizm faaliyetlerine göre daha uzun olduğundan getirisi daha fazla olmaktadır. Bundan dolayı, dünya üzerindeki gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke bu tür turizm aktivitelerini arttırmaya çalışmaktadır.⁵⁷⁴

Kongre turizmi kapsamındaki etkinlikler, sezonu değer olarak uzatma özelliği ile ulusal turizm geliri ve turist sayısını arttırarak sektöre özel bir canlılık kazandıran organizasyonlar olması nedeniyle son yıllarda Türkiye’de gelişen ve giderek önemi artan bir turizm türüdür.⁵⁷⁵

Türkiye, konaklama ve konferans tesisi zenginliği, dünyanın belli başlı kentlerine kolayca ulaşım imkânı, uygun iklimi, alternatif destinasyonlara göre çok daha düşük maliyet avantajı ile kongre turizmi açısından ideal bir konuma sahiptir.⁵⁷⁶

Türkiye’nin Kongre Turizmi kavramı ile ciddi biçimde tanışması 1995 yılında HABİTAT II’nin İstanbul’da gerçekleştirilmesine dayanmaktadır. Çünkü Kongre Turizmi kavramı her şeyden önce bir Kongre Merkezi veya merkezleri yapılmasına ihtiyaç duymaktadır. İstanbul ve böylece Türkiye ilk ciddi kongre merkezine Habitat nedeniyle tamamlanan veya daha doğru bir deyimle spor salonundan dönüştürülen Lütfü Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı ile kavuşmuştur. Habitat öncesi dönemde de

⁵⁷³ Saime Oral, Osman Avşar “‘Uluslararası Kongre Pazarında Yaşanan Gelişmeler ve Türkiye Kongre Turizminin Değerlendirilmesi’’ VIII. Ulusal Turizm Kongresi: 12-14 Aralık 1997 – Kuşadası: *Bildiriler*, (s. 42), Kuşadası 1997.

⁵⁷⁴ Yüksel Öztürk, İrfan Yazıcıoğlu, “‘Gelişmekte Olan Ülkeler için Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma’’, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitimi Fakültesi Dergisi*, 2, 2001, s. 186.

⁵⁷⁵ Oktayer, s. 139.

⁵⁷⁶ Kültür ve Turizm Bakanlığı, (t.y.), Kongre Turizmi, Erişim Tarihi: 10.11.2010, <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-19416/kongre-turizmi.html>

İstanbul'da kongreler düzenlenmişse de İstanbul ve akabinde Türkiye için kongre turizminin dönüm noktasının Habitat olduğu tartışmasızdır.⁵⁷⁷

Gelişen süreçte Türkiye'de 18 ilde kongre turizmine yönelik toplam 208 tesis bulunmakta, bu tesislerde farklı büyüklüklerde toplam 581 adet kongre salonu yer almaktadır. Bu merkezler aynı anda yaklaşık 110.000 kişiye konaklama imkânı sağlayabilecek kapasitede olup, salonları ise aynı anda yaklaşık 120.000 kişiye hizmet edebilecek ölçüdedir. Türkiye, 2006 yılı istatistikî değerlerine göre 443.500 turistle uluslararası kongre turizmi pastasından % 1,7 pay almıştır.⁵⁷⁸ Bu payda İstanbul, Antalya, Ankara, İzmir illeri ön plandadır. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 eylem planında da kongre turizminin ülkemiz açısından sahip olduğu önem belirtilerek sahip olduğu potansiyelin planlamalar dâhilinde daha verimli bir şekilde değerlendirilmesi hedeflenmektedir.⁵⁷⁹

Belirli bir alanda organize edilen kongrelerin her yıl farklı yerlerde yapılması kongre organizasyonlarında katılımcı sayısını yüksek tutan unsurlar arasındadır. Daha önce de ifade edildiği üzere İstanbul, her yıl ulusal ve uluslararası ölçekte düzenlenen birçok kongre, fuar ve toplantıya ev sahipliği yapmaktadır.

İstanbul'un arka bahçesi konumundaki Edirne, sahip olduğu alt yapı ve ulaşım olanakları açısından elverişli durumu ile Trakya'nın en önemli eğitim ve kültür merkezi olması gibi avantajlarıyla bölgede İstanbul'a önemli bir alternatif kongre kenti olarak hızla gelişmektedir.

Edirne'de 1982 yılından beri faaliyet gösteren Trakya Üniversitesi bir bölge üniversitesi özelliği taşımaktadır. Bünyesinde dört enstitü, sekiz fakülte, dört yüksekokul, dokuz meslek yüksekokulu ve devlet konservatuvarı bulunmaktadır. Üniversitede 8.940 ön lisans, 10.248 lisans, 1.016 yüksek lisans, 197 doktora ve 330'u tıpta uzmanlık eğitimi olmak üzere toplam 20.731 öğrencisi ve 455'i öğretim üyesi olmak üzere toplam 1283 öğretim elemanı görev yapmaktadır.⁵⁸⁰

⁵⁷⁷ İstanbul Ticaret Odası, *Kongre Turizmi Sektör Raporu*, İstanbul 2004, s. 2.

⁵⁷⁸ Yusuf Aymanıkuy, Mehmet Sarioğlan, "Kongre Turizmi" Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt (Ed.), *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi* İçinde, Nobel Yay., Dağıtım, Ankara 2008, s. 246.

⁵⁷⁹ Kültür ve Turizm Bakanlığı, s. 37.

⁵⁸⁰ Millî Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü, (t.y.), Türkiye Üniversiteleri İstatistikleri, Erişim Tarihi: 11.07.2010, <http://yogm.meb.gov.tr/istatistikler.htm>

Trakya Üniversitesi bünyesinde oluşturulan ilk kongre merkezi Hacı Ömer Sabancı Vakfı tarafından 1987 yılında yaptırılan Türkan Sabancı Kültür Merkezi'dir.

Bu kongre merkezi 430 kişi kapasiteli konferans salonu, 100 kişi kapasiteli seminer salonu, fuaye salonu, ve VIP odasından oluşmaktadır. Uzun yıllar Trakya Üniversitesi birimlerinin ve bölgenin resmi ve özel kuruluşlarının yaptıkları pek çok seminer, panel, konferans, sempozyum, kongre, sergi, tiyatro vb gösterimi gibi etkinliklere ev sahipliği yapmıştır.

Türkan Sabancı Kültür Merkezi gelişen süreçte bölgenin ihtiyacını karşılayamaz hale gelince 2006 yılında daha büyük ve modern bir kongre merkezi projesi geliştirilerek Balkan Kongre Merkezi'nin inşaatına başlanmıştır. Üç blok ve altı kattan oluşan merkez, 2009 yılında hizmete başlamış olup, 12.985 m² kapalı alan ve 2000 m² açık alana sahiptir. Merkezde 1000 kişilik bir kongre salonu, 550 kapasiteli yedi seminer salonu, kapalı ve açık sergi ve fuar alanları, kafeterya, restoran, misafirhane, VIP salonu, basın merkezi, danışma birimi, otopark gibi tesisler yer almaktadır.

Bu iki kültür merkezinin yanı sıra Trakya Üniversitesi'nin akademik birimlerine ait çeşitli seminer ve büyük toplantı salonları da bulunmaktadır. Trakya Üniversitesi kongre ve seminer salonlarında 2009 yılında dokuz bilimsel kongre, 2010 yılında ise dört kongre organizasyonu gerçekleştirilmiştir (Tablo 2.26.).⁵⁸¹

Trakya üniversitesi kongre ve sergi salonlarının yanı sıra Edirne'deki bir diğer önemli kongre ve fuar turizm merkezi Ekmekçizade Ahmetpaşa Kervansarayı Kültür Merkezi'dir. Edirne'nin önemli tarihi ticari yapıları arasında yer alan binanın tarihi 1609 yılına kadar uzanır. Uzun yıllar harabe halde bulunan tarihi yapı, Edirne Valiliği'nce Türkiye-Bulgaristan arasındaki sınır ötesi işbirliğinin, ekonomik ve kültürel ilişkilerin güçlendirilmesini amaçlayan bir proje geliştirilerek Avrupa Birliği Sınır Ötesi İşbirliği fonlarından yararlanılarak kültür merkezi olarak restore edilmiş ve 2008 yılında hizmete başlamıştır. Kervansaray 1.000 kişilik oturma yeri ve yaklaşık 1,400 kişilik (ayakta) salon kapasitesine sahiptir. Bina içinde 3.700 m², dışında ise 2,800 m² sergi alanı vardır. Bina özellikle fuar turizmi için çok müsaittir.

---

⁵⁸¹ Trakya Üniversitesi, (t.y.), Kongre Konferans Arşivi, Erişim Tarihi: 11.07.2010, http://www.trakya.edu.tr/kong_konf_uyurulari_arsiv.htm

Tablo 2.26. Trakya Üniversitesi'nde 2009 ve 2010 Yıllarında Düzenlenen Bilimsel Kongreler.

Sıra No	KONGRE ADI	TARİH
1	Uluslararası Sempozyum-Balkan Ülkeleri Arşiv Kaynaklarında Edirne	21-23 Ekim 2010
2	36. Ulusal Fizyoloji Kongresi	14-17 Eylül 2010
3	Uluslararası I. Balkan Dil, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu	8-10 Nisan 2010
4	6. Uluslararası Sinan Sempozyumu - Geleceği Tasarlamak	29-30 Nisan 2010
5	Francisella Tularensis ve Tularemi Sempozyumu	24-26 Eylül 2009
6	Uluslararası 5. Balkan Eğitim ve Bilim Kongresi	1-3 Ekim 2009
7	9. Acil Tıp Güz Sempozyumu	8-11 Ekim 2009
8	Trakya Bölgesi Kalkınma ve Girişimcilik Stratejileri Sempozyumu	16-18 Ekim 2009
9	1. Ulusal Kurumsal Yönetim, Yolsuzluk, Etik & Sosyal Sorumluluk Konferansı	11-13 Haziran 2009
10	7. Ulusal Biyolojik Psikiyatri Kongresi	2-6 Haziran 2009
11	The First International Spring Meeting	29-30 May 2009
12	Uluslararası V. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu	15-16 Mayıs 2009
13	5. Uluslararası Sinan Sempozyumu - Tarihsel Alanlarda Tasarım Dili	2-3 Nisan 2009

Kaynak: Trakya Üniversitesi Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, Edirne.

Edirne'nin bir diğer önemli kongre ve sergi merkezi de Devecihan Kültür Merkezi'dir. Tarihi ticaret yapısı olarak geçmişi 1560 yılına kadar uzanır. Osmanlı'nın son dönemlerinden 1953 yılına kadar Cezaevi olarak kullanılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca 2000 yılında restore ettirilerek İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ana hizmet binası ve kültür merkezi olarak kullanılmaktadır. Merkezde iki sanat galerisi (Edirneli ressam Hayri ÇİZEL ve Edirne'de görev yapan Hasan Rıza sergi salonları) ve 413 kişi kapasiteli bir konferans salonu bulunmaktadır.

Edirne Kent Merkezi'nde 1987'den beri faaliyet gösteren Mimar Sinan Vakfı bünyesinde de Balkan Kültür Merkezi adı altında bir kongre merkezi bulunmaktadır. Merkezde bir adet 300 kişi kapasiteli çok amaçlı salon, bir adet 140 kişi kapasiteli konferans salonu ile sergi, seminer ve toplantı salonları yer almaktadır.

Bunların yanı sıra hem Edirne Kent Merkezi'nde hem de ilçe merkezlerinde Halk Eğitim Merkezi salonları vardır. Belediye, Ticaret ve Sanayi Odası, Ticaret Borsası, Trakya Birlik gibi kurumlar ve çeşitli okullara ait çok amaçlı salonlar da kongre, sempozyum, çalıştay, konferans, seminer, panel gibi kongre turizmi kapsamında düzenlenebilecek etkinlikler açısından değerlendirilebilir durumdadır.

Bilimsel toplantı ve sunumların yanı sıra, toplantıyı renklendiren çeşitli sosyal faaliyetler, arazi uygulamaları ve yakın çevre gezileri kongrelerin cazibesini arttırmaktadır. Turistik değerlerinin zenginliğinin yanı sıra daha önce de ifade edildiği gibi Edirne İli doğal ve beşeri yapısıyla birçok bilimin uygulama alanı niteliğindedir. Bu bakımdan da Edirne kongre ve fuar turizmi açısından önemli bir avantaja sahiptir.

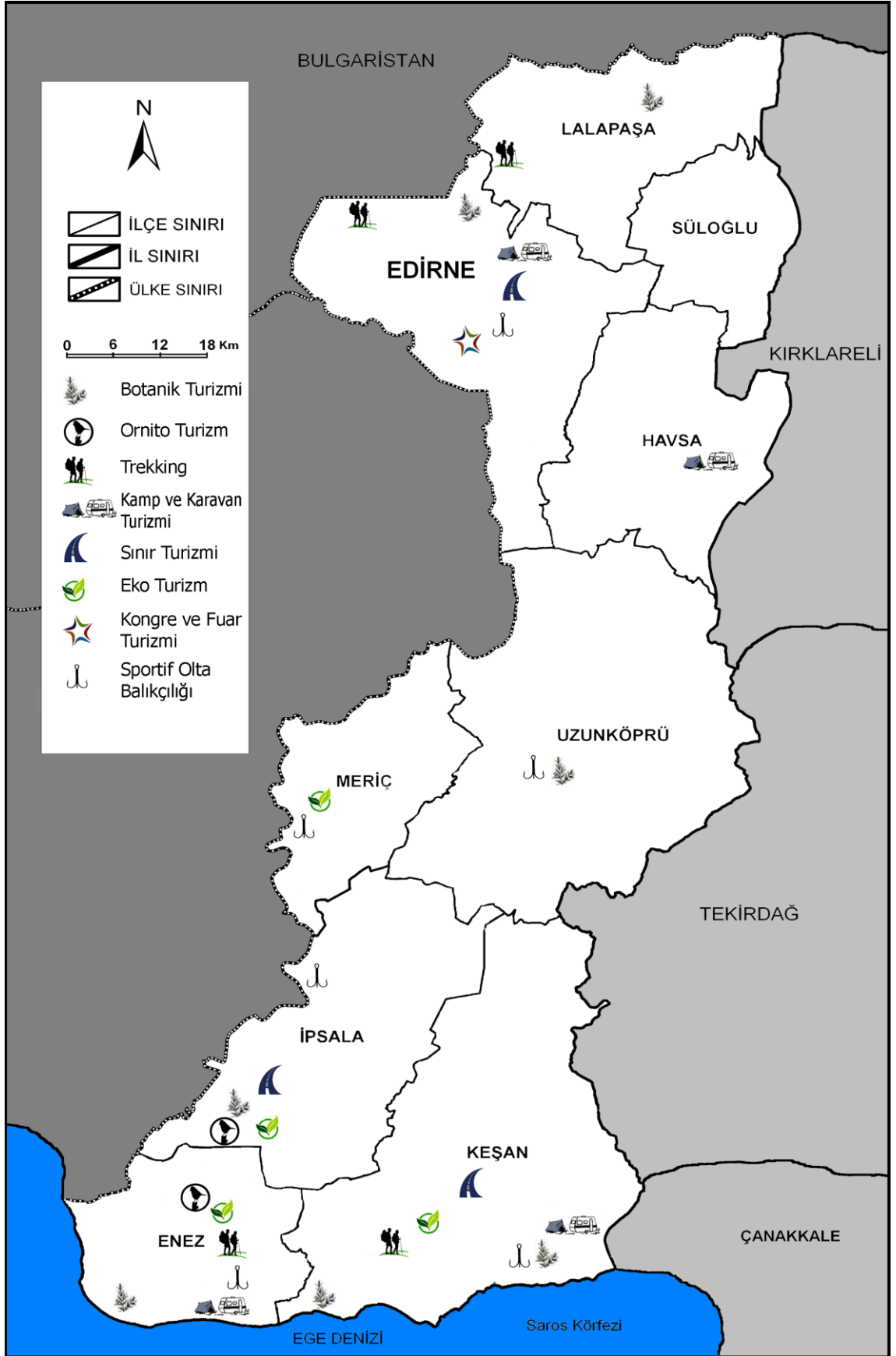
Edirne'nin kongre turizmi kapsamında yer alan etkinlikler açısından sahip olduğu potansiyel Kültür ve Turizm Bakanlığı ile ilgili yerel kurumlarca bilinmekte, Edirne'yi turizmde markalaşmaya götürecektürizm çeşitleri arasında kabul edilmektedir. Bu kapsamda kongre turizmine yönelik tesislerin geliştirilmesi, yeni fuar alanlarının oluşturulması ve tanıtım faaliyetlerinin yapılması gibi birtakım çalışmalar planlanmaktadır.⁵⁸²

Yapılan çalışmalarla Türkiye'de bilgi ekonomilerinin yoğunlaşma merkezlerinden biri olması hedeflenen Edirne'de günümüzdeki en büyük eksiklik dört ve beş yıldızlı otellerin olmamasıdır. Edirne İli'nde faaliyet gösteren otellerin hepsi üç yıldızlıdır. Edirne Kent Merkezi'nde Hacılar Ezanı Mevkii'nde dört yıldızlı Dedeman Edirne Oteli inşaatı devam etmekte olup, 2011 yılı sonunda açılması planlanmaktadır. Oysa Kültür ve Turizm Bakanlığı kriterlerine göre bir yerin Kongre Turizm Merkezi kapsamında değerlendirilmesi için öncelikle orada dört ve beş yıldızlı otellerin olması gerekmektedir.⁵⁸³

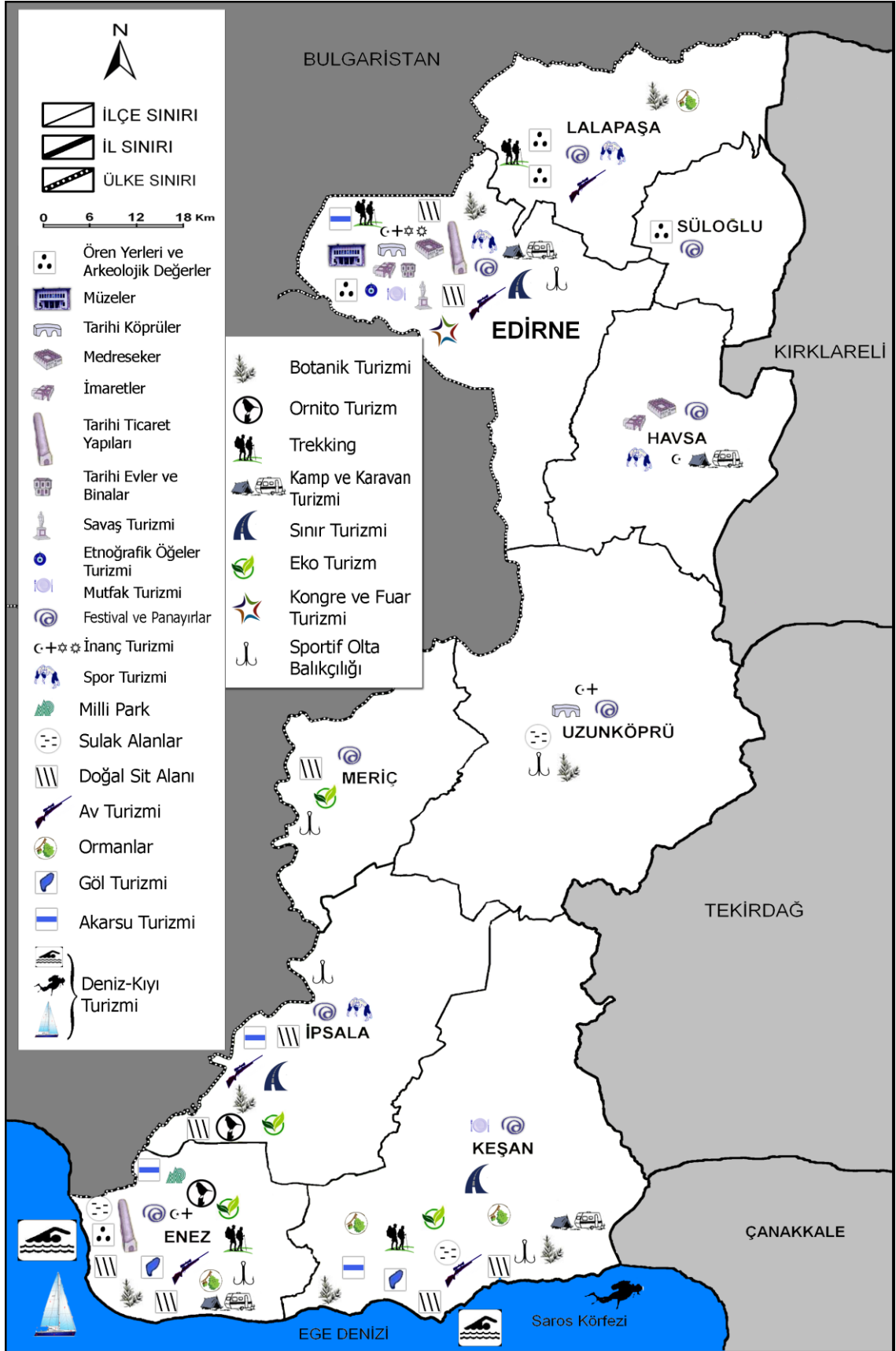
---

⁵⁸² Özkan, s. 26.

⁵⁸³ Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik, *T.C. Resmi Gazete*, 25852, 10 Mayıs 2005.

Harita 2.5. Araştırma Sahasında Alternatif Turizm Tipleri.

Harita 2. 6. Araştırma Sahasının Genel Turizm Etkinlikleri.

2.8. EDİRNE'DE TURİZM VE ULAŞIM

Herhangi bir yerin karayollarına, demir yollarına, havaalanlarına ve limanlara uzaklığı turizm açısından önem taşımaktadır. Coğrafi konumu nedeniyle bir yerin ulaşılabilirliğinin yüksek olması önemli bir avantajdır.⁵⁸⁴

Edirne İli'nin yurdumuzun Avrupa'ya açılan en önemli kara ve demiryolu sınır kapılarına sahip olması, gelişmiş bir ulaşım ağına sahip olmasını sağlamaktadır. Edirne'de dört kara sınır kapısı (Kapıkule, Hamzabeyli, Pazarkule ve İpsala kara sınır kapıları) ve iki demiryolu sınır kapısı (Kapıkule ve Eskiköy) bulunmaktadır. Bu özelliğiyle Edirne İli yurdumuzun en önemli sınır kapılarına sahip olmasının yanında ülkemizin en fazla sınır kapısına sahip ilidir. Bu sınır kapıları ve gelişmiş yol ağı Edirne'ye Sınır Ticareti ve Sınır Turizmi kapsamında avantaj sağlamaktadır.

Batı Trakya Türkleri ile Bulgaristan ve Yunanistan vatandaşları bu kapsamda sıklıkla Edirne'ye gelmektedir. Örneğin, Yunanistan ve Bulgaristan'da yaşayan soydaşlarımız yaz ve sonbahar aylarında Edirne Merkez İlçe, Keşan ve İpsala'da kurulan pazar ve çarşılarında, yörede düğün alışverişi diye tabir edilen alışverişleri yapmaktadırlar.

Bulgaristan vatandaşları Edirne Kent Merkezi'nde bulunan iki kiliseyi ve Balkan Savaşları mekânlarını ziyaret etmekte, Yunanlılar ise daha ekonomik buldukları için alışveriş amacıyla kente gelmektedirler.

Avrupa'ya açılan sınır kapılarının ilde yer alması yurtdışında çalışan vatandaşlarımızın da (gurbetçiler) özellikle yaz aylarında ülkemize giriş-çıkış yaptıkları dönemlerde Edirne'de konaklamalarını sağlamaktadır. Ancak TEM Otoyolu'nun yapılması, Edirne kent içi trafiğini rahatlatmış olmasına karşın kent ticaretini, günübirlik ziyaretleri ve turizm faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir. TEM Otoyolu ile birlikte İstanbul'a ulaşımın 2,5-3 saatlik bir süreye kadar düşmesi, yurtdışına giriş-çıkışlarda karayolunu tercih edenlerin Edirne'den transit geçmesini sağlamış, yolcuların kentte konaklama eğilimlerini azaltmıştır.

Kentsel alanlarda turistik kaynaklara ulaşımında sıkıntı yaşanmamaktadır. Ancak kent dışı sahalarda yolların standardının düşmesi nedeniyle bazı turistik kaynaklara

⁵⁸⁴ Emekli, *Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri*, s. 5.

ulaşımda sıkıntılar yaşanabilmektedir. Eğribük, Sırpsındığı Anıtı, Tabyalar ve Saros Körfezi kıyı yerleşmeleri ulaşım sorunu olan yerlere örnek verilebilir.

Özellikle kıyı turizmi için yollar geliştirilmelidir. İstanbul'a ve Marmara Bölgesi'ne en yakın Ege Kıyıları konumundaki Saros Körfezi'nin cazibesi son yıllarda yapılan bölünmüş (double) karayolu çalışmalarıyla daha da artmıştır. Kıyı yerleşmelerinde ulaşımın güçlendirilmesi potansiyelin daha iyi değerlendirilmesinin ön koşulları arasındadır.

Meriç Nehri'nin ve kollarının belirli dönemlerde taşkınlar yapması da ulaşımı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sel ve taşkın olayları nedeniyle ulaşım da görülen aksaklıklar kentsel alanlarda kısa sürede çözülmesine karşın, doğal turistik potansiyeli olan kırsal bölgelerde ise uzun süreli olumsuzluklara neden olabilmektedir. Gala Gölü ve çevresi buna örnek verilebilir. Meriç Nehri ve Gala Gölü'nde görülen taşkınlar nedeniyle İpsala-Enez arası ulaşım doğrudan sağlanamamakta, kapanan yol sebebiyle ulaşım çoğunlukla Keşan üzerinden yapılmaktadır.

Fotoğraf 2.105. Karaağaç Yolu Üzeri Tunca Köprüsü'nde Görülen Taşkıdan Görünüm.

2.8.1. Karayolu Ulaşımı ve Turizm

Yurdumuzun batıya açılan kapısı konumundaki Edirne İli, coğrafi konumu nedeniyle kıtalararası ve uluslararası yoğun bir ulaşım endüstrisinin merkezi durumundadır.

Edirne Kent Merkezi'ni Havsa-Babaeski-Lüleburgaz-Çorlu-Silivri üzerinden İstanbul'a bağlayan tarihi bir yol vardır. Bu tarihi yol geçmişte Anadolu'yu Avrupa'ya bağlamaktaydı. Günümüzde D-100 Devlet Yolu (E-5) olarak adlandırılan bu yol Cumhuriyet Dönemi'nde de uzun yıllar kullanılmıştır. Ancak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) kapsamında 14 ülke ile ortaklaşa uygulanan Kuzey-Güney Avrupa Otoyolu Projesi (Trans-European North-South Motorway) ile yapımına 1977 yılında başlanan ve 1992 yılında tamamlanan⁵⁸⁵ TEM Otoyolu'nun devreye girmesiyle D-100 Devlet Yolu eski önemini kaybetmiştir.

Ülkemizin Gürbulak Sınır Kapısı'ndan başlayıp, Kapıkule'ye kadar devam eden E-80 uluslararası karayolunun İstanbul-Avrupa kesimini oluşturan TEM Otoyolu Edirne İli'ndeki en önemli karayoludur. TEM Otoyolu ile birlikte Kapıkule-İstanbul arasındaki ulaşım 2,5-3 saatlik bir süreye kadar azalmıştır.

İpsala-Keşan-Malkara-Tekirdağ üzerinden İstanbul'a ulaşan D-110 karayolu ildeki ikinci önemli kara yoludur. Bu karayolu Edirne Kent Merkezinden güneye doğru inerek Havsa ve Uzunköprü'yü geçip, Çanakkale üzerinden Ege'ye bağlanan (D-550) yolu ile Keşan'da kesişmektedir.⁵⁸⁶

İlde ulaşım ağı topoğrafyanın elverişli özellikleri nedeniyle gelişmiştir. Edirne'de yolu olmayan yerleşme bulunmamaktadır. İldeki toplam karayolu uzunluğu 3288 km'dir. Meriç Nehri ve kollarının taşkınlar yaptığı dönemlerde görülen kısa süreli aksaklıklar haricinde ulaşım yönüyle büyük bir olumsuzluk yaşanmaz.

Karayolları Genel Müdürlüğü'nce 2005 yılından itibaren yol geliştirme çalışmaları başlamıştır. Devam eden çalışmalar sonucunda 2010 yılı sonunda Edirne İli'nde karayolu ulaşım ağı toplamı içinde bölünmüş yol oranı % 30'a yaklaşmıştır. Bunun yanı sıra Ulaştırma Bakanlığı'nca Çanakkale-İstanbul Otoyol Projesi

⁵⁸⁵ United Nations Economic Commission For Europe, *Trans-European North-South Motorway (TEM) Project Master Plan Detailed Report*, TEM Project Central Office Warsaw, Poland 2005, s. 15.

⁵⁸⁶ Kubaş, s. 103.

geliştirilmiş olup, bu proje Keşan İlçesi başta olmak üzere araştırma sahasının güney kesimi için büyük önem taşımaktadır.⁵⁸⁷

Tablo 2.27. Edirne İli Karayolu Ulaşım Ağı.

SIRA	KARAYOLU TÜRÜ	UZUNLUK
1	Otoyol	61 km
2	Devlet Yolu	275 km
3	İl yolu	418 km
4	Köy Yolu	2.534 km

Kaynak: Edirne İli Özel İdare Genel Sekreterliği Verileri.

Karayolu ulaşımı, araştırma sahasındaki turizm açısından en önemli ulaşım sistemidir. Edirne'ye gelen yerli ve yabancı turistlere uygulanan anket (2) uygulamasında yer verilen *Edirne'ye gelirken hangi ulaşım yolunu kullandınız?* Sorusuna (Soru 7) ankete katılan deneklerin % 94,2 gibi çok yüksek bir oranı karayolları yanıtını vermiştir. Bu durumun oluşmasının en önemli nedeni ilde hava ve deniz ulaşımının olmamasıdır.

⁵⁸⁷ Trakya Kalkınma Ajansı, s. 99.

Fotoğraf 2.106. D-100 (E-5) Devlet Yolu Eski Avrupa Yolu Olarak Adlandırılan Kesimi.

Fotoğraf 2.107. TEM Otoyolu Edirne Kent Girişi.

2.8.2. Demiryolu Ulaşımı ve Turizm

Edirne ve çevresinde demiryolu ulaşımı Osmanlı Devleti (Sultan Abdulaziz) Dönemi'ne kadar uzanır. Yöredeki demiryolu, İstanbul-Uzunköprü-Pityon-Karaağaç güzergâhının tamamlanmasının ardından Uzunköprü ve Karaağaç küçük gar binası ile birlikte 18 Haziran 1873'te hizmete başlamıştır. Günümüzde Trakya Üniversitesi Rektörlük binası olarak hizmet veren Karaağaç büyük gar binası inşaatına ise 1907'de başlanmış, I. Dünya Savaşı ve Lozan Antlaşması'nın ardından 1930 yılında tamamlanmıştır.⁵⁸⁸

Millî sınırlarımızın belirlenmesinin ardından 33 km'lik demiryolu bölümü, Demirköprü-Karaağaç arası Yunanistan topraklarında kaldığından demiryolu ulaşımında çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Bunun üzerine 67 km'lik Pehlivan köy-Kapıkule demiryolu bölümü yeniden yapılarak Edirne ve Kapıkule Garları ile birlikte 1 Kasım 1971 yılında hizmete girmiştir.⁵⁸⁹

Fotoğraf 2.108. Edirne Tren Garı.

⁵⁸⁸ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 451.

⁵⁸⁹ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 451.

Edirne İl sınırları dâhilinde demiryolu iki hattan oluşmaktadır. Uzunköprü'den Yunanistan'a, Kapıkule'den ise Bulgaristan'a demiryolu bağlantısı sağlanmaktadır.

Pehlivanköy-Uzunköprü-Eskiköy (Demirköprü) Demiryolu Sınır Kapısı kısmı 28 km olup, elektrikli ve sinyalizasyon sistemli değildir. Yunanistan üzeri Avrupa'ya yük taşımacılığının yanı sıra İstanbul-Selanik-Atina (Dostluk/Filia Ekspresi) tren seferleri bu hat üzerinden yapılır.

Pehlivanköy-Edirne-Kapıkule-Demiryolu Sınır Kapısı ise 67 km uzunluğunda olup, elektrikli ve sinyalizasyon sistemlidir. Bulgaristan üzerinden Avrupa'ya yük taşımacılığının yanı sıra İstanbul-Sofya-Venedik-Paris, İstanbul-Sofya-Belgrad-Zagreb -Viyana, İstanbul-Sofya-Bükreş (Bosfor Ekspresi) ana hatları ile Bosfor Ekspresi'ne Bükreş'te bağlanan İstanbul-Budapeşte ve İstanbul-Kişinev-Moskova seferleri ara hatlarla her gün beş tarifeli tren seferi karşılıklı olarak yapılır.⁵⁹⁰

Uluslararası demiryolu hatlarında 2009 yılında toplam 94.822 yolcu taşınmıştır. Uluslararası hatların yanı sıra İstanbul-Uzunköprü, İstanbul Kapıkule, Alpullu-Uzunköprü, Alpullu-Kapıkule arasında çalışan günlük 12 tren bulunmaktadır. Bu yerel hatlarda 2009 yılı itibariyle 601.944 yolcu taşınmıştır. Yerel hatların yanı sıra Ulaştırma Bakanlığı tarafından hazırlanan Kapıkule-Halkalı Hızlı Tren Projesi çalışmaları devam etmektedir.⁵⁹¹

Anket (2) uygulaması sonuçları Edirne'ye turizm ve rekreasyon amaçlı olarak gelen yerli ve yabancı turistlerin % 4,37 gibi çok az bir kısmının demiryolu ile geldiğini göstermektedir.

Kapıkule-Halkalı Hızlı Tren seferlerinin hayata geçmesiyle araştırma sahasında demiryollarının ulaşım açısından cazibesinin artması, turizm ve rekreasyonel faaliyetlere olan talebi de olumlu yönde etkileyecektir.

2.8.3. Denizyolu Ulaşımı ve Turizm

Edirne İli'nin denize kıyısı bulunmasına karşın deniz yoluyla yolcu ve yük taşımacılığı gelişmemiştir. Saros Körfezi Kıyıları'nda iki liman (İbrice Limanı, Enez

⁵⁹⁰ Edirne Valiliği, *2005 İl Yıllığı*, s. 452.

⁵⁹¹ Trakya Kalkınma Ajansı, s. 104.

Limanı) ve iki balıkçı barınağı (Yayla ve Sultaniçe) bulunmaktadır. Tarihte Ege-Marmara arasındaki ticari faaliyetlerde kullanılmış olan Saros Körfezi limanları ve barınakları zamanla işlevlerini yitirmiş, tamamen balıkçılık amaçlı kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde av sezonunda balıkçılar tarafından yoğun olarak kullanılan limanlar, gelişen kıyı turizmine bağlı olarak yaz aylarında ise kısmen turistik amaçlı değerlendirilmektedir.

Yaz aylarında dalış okullarının eğitim merkezi olarak faaliyet gösteren İbrice Limanı ve gelişen kıyı turizmiyle birlikte yatların uğramaya başladığı Enez Limanı'nın yakın bir zamanda yat limanına dönüştürülmesi planlanmaktadır.

Fotoğraf 2.109. İbrice Limanı (Mecidiye).

Fotoğraf 2.110. Enez Limanı ve Plajı.

Fotoğraf 2.111. Yayla Balıkçı Barınağı.

Fotoğraf 2.112. Sultaniçe Balıkçı Barınağı.

2.8.4. Havayolu Ulaşımı ve Turizm

Edirne İli'nde Havaalanı bulunmamaktadır. Coğrafi konumu ve İstanbul'a yakınlığı nedeniyle uzun yıllar hava ulaşımına gerek duyulmamıştır. Edirne Kenti'nin büyümesi sonucu artan taleple birlikte 1997 yılında Mimar Sinan Havaalanı adıyla Edirne Merkez İlçe'ye bağlı Demirhanlı Köyü sınırları içinde bir havaalanı inşaatına başlanmış, inşaat masraflarının İl Özel İdaresi bütçesinden karşılanamayacağı gerekçesiyle inşaatı durdurulmuştur.⁵⁹²

Günümüzde Edirne İli sakinleri hava ulaşımında 124 km uzaklıktaki Çorlu Havaalanı ve 227 km uzaklıktaki İstanbul Atatürk Hava Limanı'nı kullanmaktadır. Buna karşın arazi çalışmalarında yaptığımız mülakatlarda Edirne halkı çoğunlukla, İstanbul dışı seyahatleri için hava ulaşımına gereksinim duyduklarını ve Mimar Sinan Havaalanı'nın yatırım programına alınarak tamamlanmasını beklediklerini ifade etmişlerdir.

2.8.5. Sınır Kapıları

Edirne, dört kara sınır kapısı (Kapıkule, Hamzabeyli, Pazarkule ve İpsala kara sınır kapıları) ve iki demiryolu sınır kapısı (Kapıkule ve Uzunköprü demiryolu sınır kapıları) ile Türkiye'nin en fazla sınır kapısına sahip ilidir. Bu sınır kapılarının yanı sıra Uzunköprü-Eskiköy'de bir kara sınır kapısının daha açılması düşünülmektedir. Araştırmanın bu bölümünde Edirne'de bulunan sınır kapıları, turizme sağladıkları katkılar yönüyle ele alınmıştır.

2.8.5.1. Kapıkule Kara Sınır Kapısı

Türkiye'nin Bulgaristan'a açılan sınır kapısı olup, ülkemizi Avrupa'ya bağlayan en önemli sınır kapısıdır. Türkiye'nin millî sınırlarının çizildiği tarihte ilk olarak oluşturulan Kapıkule Gümrüğü, 1950'li yıllara kadar basit bir karakol ve küçük bir gümrük kapısı olup, Avrupa'dan Türkiye'ye geçit veren uluslararası bir yolun belirmeye başlamasıyla gelişmeye başlamıştır.⁵⁹³

⁵⁹² Kubaş, s. 104.

⁵⁹³ Edirne Valiliği, *1967 İl Yıllığı*, s. 152.

İlk geliştirme çalışmaları, 1950 yılında yapılmıştır. Bu kapsamda Kuleli Gümrük Binası ile bir beton kaplı peron ve üç giriş şeridi inşa edilmiştir. Karayolu ulaşımının gelişmesi ve özellikle Almanya’da çalışan Türk işçilerin otomobilleriyle yurda gelişleri ile tır taşımacılığındaki gelişmelere paralel olarak 1960 ve 1970’li yıllarda Kapıkule Sınır Kapısı, ihtiyacı karşılayamaz hale gelmiştir. Bu durum göz önüne alınarak 1971’de yurt dışında çalışanların Türkiye’ye araçlarıyla geldiklerinde Turing Otomobil Kurumunca triptik düzenlenmesi karşılığında alınan bedellerle gümrük sahasında önemli çalışmalar yapılmıştır. Gümrük sahasına başmüdürlük binası, gümrük muayene peronları, polis peronları yapılıp, zemin beton kaplanarak yeşil alanlar oluşturulmuştur.⁵⁹⁴

En kapsamlı çalışmalardan biri 1977 yılında yapılan Kapıkule merkez bina inşaatıdır. Bu kapsamda araç trafiğinin iyileştirilmesi amacıyla zaman içinde gümrük kapısına yeni peronlar ilave edilmiştir. Zaman içinde ortaya çıkan ihtiyaçlar Kapıkule’yi Avrupa’nın en büyük kara sınır kapısı haline getirmiştir. Özellikle İstanbul-Edirne arasında uzanan Trakya otoyolunun batı ucunda yer alan Kapıkule’nin coğrafi konumunun sağladığı avantajlardan dolayı her geçen gün önemi daha da artmaktadır.⁵⁹⁵

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’ne (TOBB) bağlı faaliyet gösteren Gümrük ve Turizm İşletmeleri Ticaret A.Ş (GTİ) tarafından yap-işlet-devret modeli ile 2009 yılında modernizasyonu gerçekleştirilen sınır kapısı dünyanın ikinci en yoğun ve Avrupa’nın en yoğun sınır kapısı konumundadır.⁵⁹⁶ Dış ticaretin 330 milyar doları bulunduğu Kapıkule sınır kapısından 2009 yılında 1.158.546 araç giriş-çıkış yapmıştır.⁵⁹⁷

2.8.5.2. Pazarkule Sınır Kapısı

Karaağaç Sementi’nde bulunan Pazarkule Sınır Kapısı, Türkiye’den Yunanistan’a karayolu ile giriş ve çıkışın yapıldığı hudut kapılarından biridir. Sınır Kapısının geçmişi

⁵⁹⁴ Edirne Gümrük ve Muhafaza Başmüdürlüğü, (t.y.), Kapıkule Gümrük Kapısı, Erişim Tarihi: 12.08.2010, <http://www.edirnegumruk.gov.tr/kapikule.aspx>

⁵⁹⁵ Zeki Koday, Z., “Türkiye’de Yolcu Giriş-Çıkışlarında Edirne İli’ndeki Gümrük Kapılarının Yeri ve Önemi” *Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte Trakya konulu 28. Coğrafya Meslek Haftası: 10-12 Haziran 1998 – Edirne: Bildiriler*, (s. 202), Coğrafya Meslek Haftaları Serisi: 2, Türk Coğrafya Kurumu, İstanbul 2000.

⁵⁹⁶ Gümrük ve Turizm İşletmeleri Ticaret A.Ş., (t.y.), Kapıkule Sınır Kapısı, Erişim Tarihi: 12.08.2010, <http://www.gtias.com.tr/page.asp?id=12>

⁵⁹⁷ Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı 2009 Sınır Kapıları Araç Giriş-Çıkış İstatistikleri, Ankara.

millî sınırların oluşturulmasına kadar gider.⁵⁹⁸ Ancak uzun yıllar siyasi olaylar nedeniyle kapalı kalmıştır. Günümüzde de sadece küçük araç trafiğine açıktır. Ticari amaçlı geçişlere kapalıdır. Bununla birlikte 28 yıl kadar diplomatik (diplomatik pasaport ve hizmet pasaportu) geçişlere de kapalı olan sınır kapısı 2010 yılı itibariyle diplomatik geçişlere açılmıştır.⁵⁹⁹ Pazarkule Sınır Kapısı'ndan 2009 yılında 67723 araç giriş-çıkış yapmıştır.⁶⁰⁰

Fotoğraf 2.113. Kapıkule Sınır Kapısı.

Fotoğraf 2.114. Pazarkule Sınır Kapısı.

2.8.5.3. İpsala Sınır Kapısı

İpsala Sınır Kapısı, Türkiye'den Yunanistan'a kara yolu ile giriş ve çıkışın yapıldığı yurdumuzun önemli ve yoğun hudut kapılarından biridir. İpsala Sınır Kapısı 2002 yılı sonunda faaliyete başlamıştır. Yaklaşık 106.000 metrekarelik bir alan üzerine tesis edilen bu sınır kapımız İthalat, İhracat, Yolcu (Yerli-Yabancı Turist ve İşçiler) ve

⁵⁹⁸ Edirne Valiliği, *1967 İl Yıllığı*, s. 175.

⁵⁹⁹ Turkish – Grek News, (4 Haziran 2010), Pazarkule Sınır Kapısı Diplomatik Geçişlere Açıldı, Erişim Tarihi: 12.07.2010, <http://www.turkishgreeknews.org/tr/pazarkule-sinir-kapisi-diplomatik-gecislere-acildi.html>

⁶⁰⁰ Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı 2009 Sınır Kapıları Araç Giriş-Çıkış İstatistikleri, Ankara.

Transit geçiş işlemlerinin en yoğun ve en hızlı yapıldığı kapıdır.⁶⁰¹ İpsala Sınır Kapısı'ndan 2009 yılında 424617 araç giriş-çıkış yapmıştır.⁶⁰²

2.8.5.4. Hamzabeyli Sınır Kapısı

Bulgaristan'a açılan ikinci sınır kapısıdır. Kapıkule sınır kapısını rahatlatmak amacıyla 2005 yılında hizmete açılmıştır. Modernizasyon alışmaları 2009 yılında Kapıkule ile birlikte tamamlanmıştır. Günümüzde 500.000 araç ve 1.500.000 yolcuya hizmet verebilecek kapasitede modern bir sınır kapısı olmuştur.⁶⁰³ Hamzabeyli Sınır Kapısı'ndan 2009 yılında 232.538 araç giriş-çıkış yapmıştır.⁶⁰⁴

Fotoğraf 2.115. Hamzabeyli Sınır Kapısı.

Fotoğraf 2.116. İpsala Sınır Kapısı.

2.8.5.5. Kapıkule Demiryolu Sınır Kapısı

Ülkemizin demiryolu ile Avrupa yönlü yolcu ve yük taşımacılığının yapıldığı en önemli demiryolu sınır kapısıdır. Bulgaristan'a açılan Demiryolu Sınır Kapısı ve Gümrüğü'dür.

⁶⁰¹ İpsala Kaymakamlığı, (t.y.), İpsala Sınır Kapısı, Erişim Tarihi: 12.07.2010, www.ipsala.gov.tr/gmr/gmr.asp

⁶⁰² Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı 2009 Sınır Kapıları Araç Giriş-ıkış İstatistikleri, Ankara.

⁶⁰³ Gümrük ve Turizm İşletmeleri Ticaret A.ř., (t.y.), Hamzabeyli Sınır Kapısı, Erişim Tarihi: 12.07.2010, <http://www.gtias.com.tr/page.asp?id=14>

⁶⁰⁴ Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı 2009 Sınır Kapıları Araç Giriş-ıkış İstatistikleri, Ankara.

İstanbul-Kapıkule-Bükreş-İstanbul arası Bosfor Ekspresi ile uluslararası yolcu taşınmaktadır. Ayrıca yaz sezonlarında Edirne-Avusturya (Villach) arasında gurbetçilerimize yönelik otomobilleri ile yolcu (oto kuşet) taşımacılığı yapılmaktadır. Yıllık ortalama 17.500 Otomobil, 50.000 yolcu taşınmaktadır. Kapıkule demiryolu hudut kapısından günlük ortalama 6000 ton yük girişi ve 3500 ton yük çıkışı yapılmaktadır.⁶⁰⁵

2.8.5.6. Uzunköprü (Eskiköy-Demirköprü) Demiryolu Sınır Kapısı

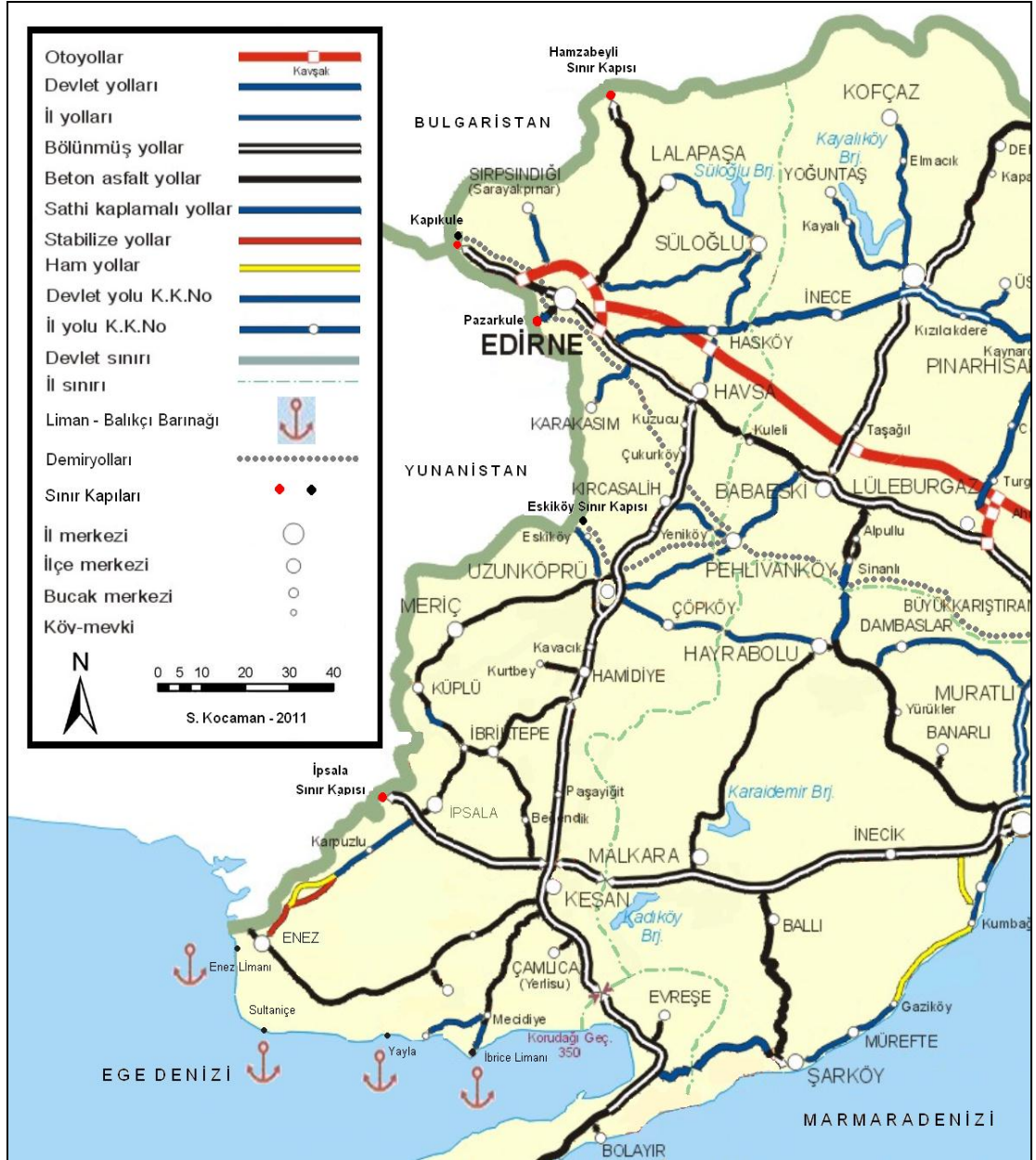
Uzunköprü (Eskiköy-Demirköprü) Demiryolu Sınır Kapısı ve Gümrüğü, ülkemizden Yunanistan'a açılan demiryolu sınır kapısıdır. Avrupa yönlü yolcu ve yük taşımacılığı yapılmaktadır. İstanbul-Uzunköprü-Selanik-Atina-İstanbul arası Dostluk/Filia Ekspresi ile uluslararası yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. Uzunköprü Sınır Kapısı'ndan yılda ortalama 15.000 yolcu giriş-çıkış yapmakta, 3000 ton yük taşınmaktadır.⁶⁰⁶

Fotoğraf 2.117. Kapıkule Demiryolu Gümrüğü. **Fotoğraf 2.118.** Uzunköprü Demiryolu Gümrüğü.

⁶⁰⁵ Edirne Valiliği, 2005 İl Yıllığı, s. 452.

⁶⁰⁶ Edirne Valiliği, 2005 İl Yıllığı, s. 452.

Harita 2.7. Edirne İli Ulaşım Ağı (Karayolları Genel Müdürlüğü 1. Bölge Haritasından Değiştirilerek).

2.9. EDİRNE'DE TURİZM VE KONAKLAMA HİZMETLERİ

2.9.1. Konaklama Tesisleri

Turistik gereksinimlerin tatminini sağlamaya yönelik mal ve hizmetlerin üretildiği ve pazarlandığı işletmelere turizm işletmeleri denir. Birinci derece turizm işletmeleri; *konaklama işletmeleri, seyahat işletmeleri, yiyecek-içecek işletmeleri, ulaşım işletmeleri ve pazarlama işletmeleri* şeklinde dört kategoride sınıflandırılırken animasyon, finans,

sigorta, kiralama, reklam, plaj, kongre ve sergi merkezleri ve g n birlik işletmeler ikinci derece turizm işletmeleri olarak kabul edilir.⁶⁰⁷

Bilindiği üzere turizm faaliyetleri, herhangi bir yerde ticari amaç gütmeksizin, gezip, eğlenme, spor yapma Şifa arama gibi amaçlarla en az bir gece, en fazla da altı ay süren konaklama faaliyetleri bütünü olarak tanımlanır. Bu bakımdan herhangi bir kişinin turist sayılabilmesi için konaklama olayının gerçekleşmesi, önemli koŐullardan biridir. Konaklama olayı gerçekleşmediği takdirde meydana gelen olay ziyaret, bunu getiren kişiye de ziyaretçi (günübirlikçi) denir.⁶⁰⁸ Bu nedenle konaklama tesisleri turistik aktivitelerin temel elemanlarından biridir.

Geçici olarak yerini terk eden kişinin en başta gelen gereksinimi konaklamadır. Bu nedenle herhangi bir yerin turistik açıdan önemi, bir noktada konaklama kapasitesine bağlı kalmaktadır.⁶⁰⁹ çünkü herhangi bir turistik sahadaki konaklama tesislerinin kapasitesi o sahaya yönelik turist akımını yönlendiren etmenlerden biridir.⁶¹⁰ Diğer taraftan, çeşitli konaklama tesisi türlerinin doğması ve bunların günümüzde kazandığı özellikler büyük ölçüde turizmin gelişimiyle ilişkili olmuştur.⁶¹¹

Konaklama işletmeleri; müŐterilerin öncelikle konaklama, onun yanında içerdiği ek tesislerle yeme-içme ve eğlence gereksinimlerini karŐılayan işletmeler olarak tanımlanmaktadır.⁶¹²

Araştırma sahasını oluşturan Edirne İli'nde 28 adet Turistik İŞletme Belgeli tesis bulunmaktadır. Bu tesislerin 23'  otel, biri motel ve kamping, biri eğlence tesisi ve biri de spor tesisi türündedir.

Otellerin altısı üç yıldızlı, 10'u iki yıldızlı, biri ise tek yıldızlı sınıfta olup, üç otel ise özel işletme belgeli'dir. İlde yer alan bakanlık işletme belgeli turistik konaklama tesislerinin toplam oda sayısı 838 olup, 1672 yatak kapasitesi bulunmaktadır (Tablo 2.28.).

⁶⁰⁷ Hussein, s. 47

⁶⁰⁸ Doğanay, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, s. 10.

⁶⁰⁹ Emekli, *Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri*, s. 129.

⁶¹⁰ Zaman, S., *Kemer'in Turizm Coğrafyası*, s. 126.

⁶¹¹ Emekli, *Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri*, s. 129.

⁶¹² Hussein, s. 47

Tablo 2.28. Edirne İli Bakanlık Turistik İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri.

SIRA	TESİS ADI	TÜRÜ	İLÇESİ	SINIFI	ODA	YATAK SAYISI
1	ŞİMŞEK OTEL	OTEL	EDİRNE	3 YILDIZ	48	120
2	ÇETİN OTEL	OTEL	KEŞAN	3 YILDIZ	37	69
3	ŞAPÇI PRESTİJ	OTEL	KEŞAN	3 YILDIZ	66	131
4	SAROS OTELİ	OTEL	KEŞAN	3 YILDIZ	42	76
5	ASAŞ OTEL	OTEL	İPSALA	3 YILDIZ	60	120
6	ARA OTEL	OTEL	HAVSA	3 YILDIZ	18	36
7	AKEFE OTELİ	OTEL	EDİRNE	2 YILDIZ	20	40
8	BALTA OTEL	OTEL	EDİRNE	2 YILDIZ	75	155
9	PARK OTEL	OTEL	EDİRNE	2 YILDIZ	60	109
10	SULTAN OTEL	OTEL	EDİRNE	2 YILDIZ	63	129
11	AÇIKGÖZ OTEL	OTEL	EDİRNE	2 YILDIZ	35	58
12	ŞABAN AÇIKGÖZ OTEL	OTEL	EDİRNE	2 YILDIZ	35	74
13	ARSLANLI OTEL	OTEL	EDİRNE	2 YILDIZ	49	88
14	ERGENE OTELİ	OTEL	UZUNKÖPRÜ	2 YILDIZ	42	84
15	ERİKLİ OTEL	OTEL	KEŞAN-ERİKLİ	2 YILDIZ	33	66
16	İŞÇİMEN AQUA RESORT OTEL	OTEL	KEŞAN-ERİKLİ	2 YILDIZ	42	84
17	DOST OTEL	OTEL	KEŞAN-ERİKLİ	1 YILDIZ	11	22
18	KERVANSARAY	OTEL	EDİRNE	ÖZEL BEL.	75	157
19	SELİMİYE TAŞ ODALAR	OTEL	EDİRNE	ÖZEL BEL.	9	18
20	ANTİK OTEL	OTEL	EDİRNE	ÖZEL BEL.	8	16
21	FİFİ MOTEL	MOTEL	EDİRNE	2. SINIF MOTEL	10	20
22	FİFİ CAMPİNG	KAMPİNG	EDİRNE	K2	-	30 Kamp Yeri
23	KÜBANA	EĞLENCE TESİSİ	EDİRNE	Özel	-	120 Kişilik
24	CEVAT AĞAOĞULLARI	SPOR TESİSİ	EDİRNE	Özel	-	-
	TOPLAM				838	1672

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2010 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Fotoğraf 2.119. Edirne Kent Merkezinde Bulunan Turistik İşletme Belgeli Bir Otelden Görünüm.

Fotoğraf 2.120. Edirne Kent Merkezinde Bulunan Bir Kamping Alanından Görünüm.

Bu tesislerin yanı sıra ilde yapımı çeşitli safhalarda devam eden altı adet Bakanlık Yatırım Belgeli turistik konaklama tesisi bulunmaktadır. Bunların tamamı otel olup,

faaliyete başlamalarıyla 340 oda ve 856 yatak kapasitesi daha eklenerek ildeki bakanlık belgeli tesislerin konaklama kapasitesi % 50'nin üzerinde bir artışla 1178 oda ve 2528 yatak kapasitesine ulaşacaktır.

Tablo 2.29. Edirne İli Bakanlık Turistik Yatırım Belgeli Konaklama Tesisleri.

SIRA	TESİS ADI	TÜRÜ	İLÇESİ	SINIFI	ODA	YATAK SAYISI
1	EDİRNE OTEL	OTEL	EDİRNE	4 YILDIZ	159	332
2	METROPOL	OTEL	EDİRNE	3 YILDIZ	68	296
3	KILIÇ DİNLENME TESİSLERİ OTELİ	OTEL	LALAPAŞA	3 YILDIZ	30	60
4	GÖRGÜLÜ	OTEL	KEŞAN	3 YILDIZ	52	106
5	MOR SALKIM OTEL	OTEL	KEŞAN-SAZLIDERE	1 YILDIZ	11	22
6	DUBARA OTEL	OTEL	ENEZ	BUTİK OTEL	20	40
	TOPLAM				340	856

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2010 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Bakanlık İşletme Belgeli turistik tesislerin il genelinde dağılımı incelendiğinde hâlihazırdaki bakanlık turistik işletme belgeli 24 tesisten 15'inin Edirne Merkez İlçe'de bulunduğu görülür. Bu tesislerin 12'si otel, biri motel, biri kamping, biri spor tesisi, biri ise eğlence tesisidir. Diğer ilçelerde sadece oteller bulunmaktadır. Merkez İlçe'den sonra tesis sayısının en fazla olduğu ilçe, altı tesis ile Keşan'dır. Keşan'ı, birer tesis ile Uzunköprü, Havsa ve İpsala ilçeleri takip etmektedir. İnşaatı devam eden turistik yatırım belgeli altı tesisin tamamı otel olup, tesislerin ikisi Edirne'de, ikisi Keşan'da, biri Lalapaşa'da bir diğeri ise Enez İlçesi'ndedir (Tablo 2.30.).

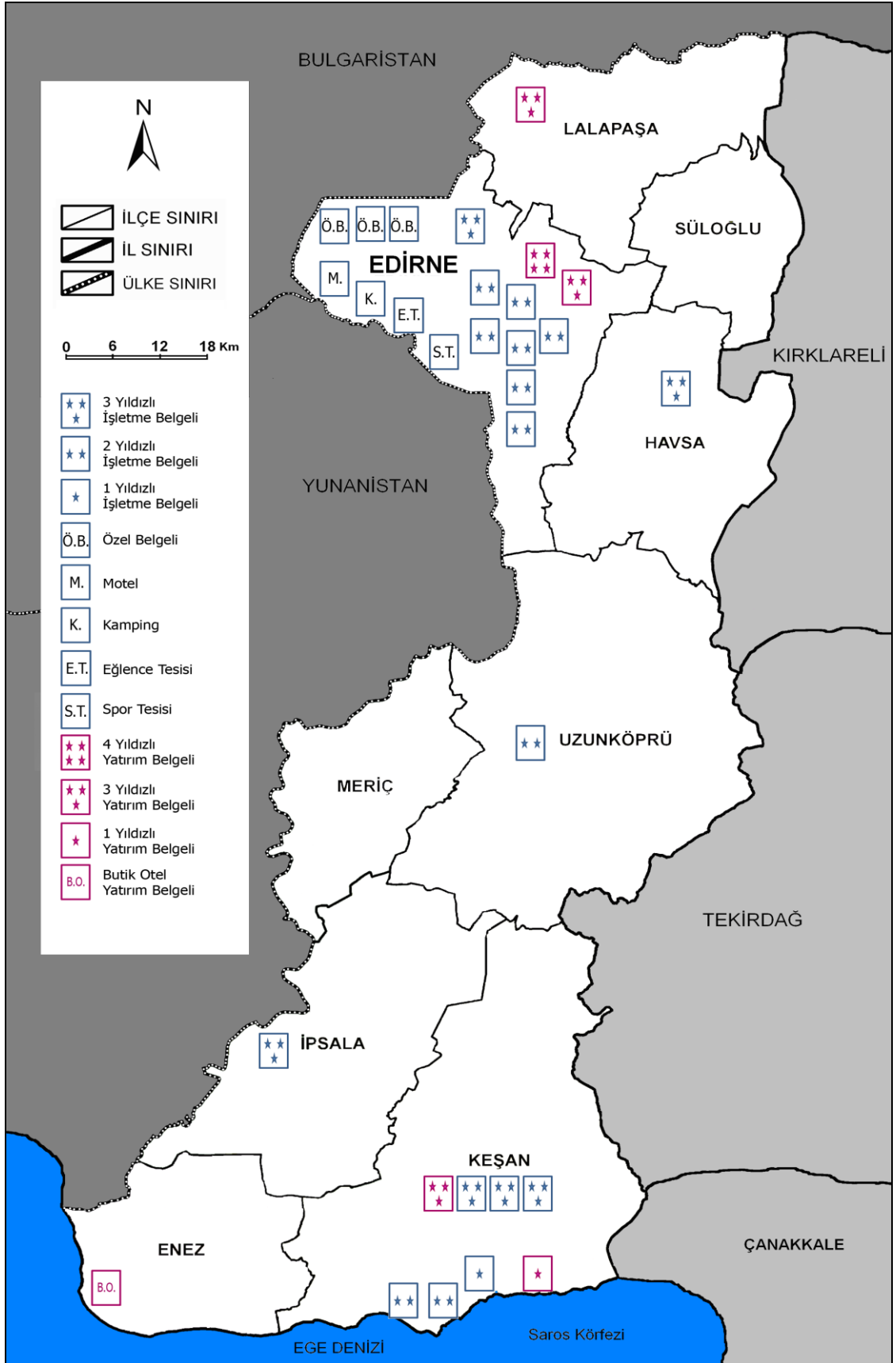
Tablo 2.30. Edirne İli Turistik Tesislerinin İl Geneline Dağılımı.

İLÇE	Tür ve Sınıf	Turizm Yatırım Belgeli			Turizm İşletme Belgeli		
		Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
EDİRNE	4 Yıldız	1	159	332	-	-	-
	3 Yıldız	1	68	296	1	48	120
	2 Yıldız	-	-	-	7	337	653
	Özel Belgeli	-	-	-	3	92	191
	2. Sınıf Motel	-	-	-	1	10	20
	Kamping	-	-	-	1	-	-
	Eğlence Tesisi	-	-	-	1	-	120
	Spor Tesisi	-	-	-	1	-	Havuz
	TOPLAM	2	227	628	15	497	984
ENEZ	Butik Otel	1	20	40	-	-	-
	TOPLAM	1	20	40	-	-	-
HAVSA	3 Yıldız	-	-	-	1	18	36
	TOPLAM	-	-	-	1	18	36
İPSALA	3 Yıldız	-	-	-	1	60	120
	TOPLAM	-	-	-	1	60	120
KEŞAN	3 Yıldız	1	52	106	3	145	276
	2 Yıldız	-	-	-	2	75	150
	1 Yıldız	1	11	22	1	11	22
	TOPLAM	2	63	128	6	231	448
UZUNKÖPRÜ	2 Yıldız	-	-	-	1	42	84
	TOPLAM	-	-	-	1	42	84
LALAPAŞA	3 Yıldız	1	30	60	-	-	-
	TOPLAM	1	30	60	-	-	-
İL GENELİ	GENEL TOPLAM	6	340	856	24	838	1672

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2010 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Fotoğraf 2.121. İpsala'daki Turistik İşletme Belgeli Otellerden Bir Görünüm.

Harita 2.8. Bakanlık Belgeli Turistik Tesislerin Dağılımı.

Ülkemizde bakanlık belgeli turistik tesislerin dışında henüz bakanlık standardına ulaşamamış küçük otellere, konaklama açısından yerel kalitesini ortaya koymak ve denetim yapıldığını vurgulamak için belediye belgesi verilir. Bu belgeye sahip olan turistik tesisler bakanlık belgeli otellerden sonra turistlerce en çok tercih edilen konaklama işletmeleridir.

Edirne İli'nde 23 adet belediye belgeli konaklama işletmesi bulunmaktadır. Bu tesislerin 21'si otel, ikisi kamping, biri pansiyon, biri ise butik otel türündedir. Bu tesislerin toplam oda sayısı 752 olup, yatak kapasitesi ise 1645'tir (Tablo 2.31.).

Tablo 2.31. Edirne İli Belediye Belgeli Konaklama Tesisleri.

SIRA	TESİS ADI	TESİS TÜRÜ	İLÇESİ	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
1	SARAY OTEL	OTEL	EDİRNE	45	107
2	KENT OTEL	OTEL	EDİRNE	26	55
3	TUNA OTEL	OTEL	EDİRNE	18	42
4	GÖKTUĞ OTEL	OTEL	EDİRNE	23	60
5	IŞIK OTEL	OTEL	EDİRNE	40	76
6	AYVAZOĞLU OTEL	OTEL	EDİRNE	20	45
7	ALTUNHAN OTEL	BUTİK OTEL	EDİRNE	27	60
8	SUSEŞİ TURİSTİK TESİSLERİ	MOTEL	EDİRNE	38	76
9	AKSARAYLI PANSİYON	PANSİYON	EDİRNE	12	21
10	LONDRA KAMPİNG	KAMPİNG	EDİRNE	53	126
11	ÖMÜR KAMPİNG	KAMPİNG	EDİRNE	50	104
12	ÜREK OTEL	OTEL	KEŞAN	60	150
13	ÇETİN OTEL	OTEL	KEŞAN	58	116
14	AĞADAYI OTEL	OTEL	KEŞAN	36	108
15	AYHAN OTEL	OTEL	KEŞAN	28	60
16	GRANT KIRCASALIH	OTEL	UZUNKÖPRÜ	16	32
17	DAĞLILAR OTEL	OTEL	UZUNKÖPRÜ	58	116
18	YILDIZ OTEL	OTEL	UZUNKÖPRÜ	15	40
19	GÜNEŞ OTEL	OTEL	UZUNKÖPRÜ	39	85
20	EGE OTEL	OTEL	ENEZ	12	32
21	MURAT OTEL	OTEL	ENEZ	13	30
22	SEBAT OTEL	OTEL	İPSALA	42	60
23	TÜRKAY OTEL	OTEL	HAVSA	23	44
	TOPLAM			752	1645

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Edirne, Keşan, Uzunköprü Ticaret ve Sanayi Odaları 2010 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Edirne İli'ndeki 24 adet Belediye Belgeli otelin 11'i Edirne Merkez İlçe'de beşi Keşan'da, dördü Uzunköprü'de, ikisi Enez'de, biri İpsala'da, biri ise Havsa İlçesi'nde yer alır (Tablo 2.32.).

Tablo 2.32. Edirne Belediye Belgeli Otellerin İl Geneline Dağılımı.

İLÇE	TESİS SAYISI	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
EDİRNE	11	352	772
KEŞAN	4	182	434
UZUNKÖPRÜ	4	128	273
ENEZ	2	25	62
İPSALA	1	42	60
HAVSA	1	23	44
TOPLAM	23	752	1645

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Edirne Ticaret ve Sanayi Odaları 2010 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Tablo 2.33'de de görüldüğü üzere Saros Körfezi Kıyıları'ndaki sahil yerleşmelerinde bakanlık işletme belgeli üç otel bulunmaktadır. Bu otellerin toplam oda sayısı 86 olup, yatak kapasitesi ise 181'dir (Tablo 2.33.). Bunların yanı sıra biri Keşan-Sazlıdere, diğeri Enez sahilde olmak üzere turistik yatırım belgeli iki otel inşaatı devam etmektedir. Bunların da yakın bir zamanda tamamlanmasıyla Saros Körfezi'nde bakanlık belgeli konaklama tesisi sayısı % 30'un üzerinde bir büyüme ile 117 oda ve 243 yatak kapasitesine ulaşacaktır.

Tablo 2.33. Saros Körfezi Turistik İşletme ve Yatırım Belgeli Konaklama Tesisleri.

SIRA	TESİS ADI	TÜRÜ	İLÇESİ	SINIFI	ODA	YATAK SAYISI	BELGE TÜRÜ
1	ERİKLİ OTEL	OTEL	KEŞAN-ERİKLİ	2 YILDIZ	33	66	İşletme
2	DOST OTEL	OTEL	KEŞAN-ERİKLİ	1 YILDIZ	11	22	İşletme
3	İŞÇİMEN AQUA RESORT OTEL	OTEL	KEŞAN-ERİKLİ	1 YILDIZ	42	93	İşletme
4	MOR SALKIM OTEL	OTEL	KEŞAN- SAZLIDERE	1 YILDIZ	11	22	Yatırım
5	DUBARA OTEL	OTEL	ENEZ	BUTİK OTEL	20	40	Yatırım
	TOPLAM				117	243	

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2010 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Turistik anlamda yeni yeni gelişen Saros Körfezi Kıyıları'nda yazlık ev yapılaşması daha yoğundur. Konaklama işletmesi olarak yazlık evlerin ticari amaçlı işletilmesiyle yapılan apart oteller ve pansiyonlar ön planda olup, bakanlık belgeli tesislerin yatak sayısı toplam sayı içinde % 10'dan daha az bir oran oluşturmaktadır.

Fotoğraf 2.122. Saros Körfezi'ndeki Turistik İşletme Belgeli Otellerden Bir Görünüm.

Bölgede bakanlık belgeli tesislerin dışında faaliyet gösteren otel, apart otel, pansiyon, motel gibi işletmeler sezonluk çalışmaktadır. Yaz aylarında sezonluk olarak üç ay kadar faaliyet gösteren bu konaklama tesislerinin toplam oda sayısı 312 olup, yatak kapasitesi ise 1200'dür (Tablo 2.34.). Bunların haricinde yine Mecidiye, Erikli, Yayla, Vakıf, Gülçavuş ve Sultaniçe'de sezonluk faaliyet gösteren Ev Tipi Küçük Pansiyonlar da bulunmaktadır.

Tablo 2.34. Edirne İli Saros Körfezi Sezonluk Konaklama Tesisleri.

SIRA	TESİS	İLÇE	TÜRÜ	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
1	Balcı Apart Otel	Enez	Sezonluk	21	63
2	Gala Motel	Enez	Sezonluk	17	51
3	Golden Beach	Enez	Sezonluk	19	49
4	İnci Motel	Enez	Sezonluk	24	130
5	Saros Beach	Enez-Vakıf	Sezonluk	120	550
6	Çelik Pansiyon	Enez-Sultaniçe	Sezonluk	9	18
7	Pehlivan Otel	Keşan-Erikli	Sezonluk	14	42
8	Yüksekdağ Apart Otel	Keşan-Erikli	Sezonluk	12	36
9	Dost Apart Otel	Keşan-Erikli	Sezonluk	8	40
11	Ödül Pansiyon	Keşan-Erikli	Sezonluk	16	64
12	Sevim Pansiyon	Keşan-Erikli	Sezonluk	10	30
13	Taşçı Pansiyon	Keşan-Erikli	Sezonluk	11	34
14	Yiğit Pansiyon	Keşan-Erikli	Sezonluk	17	65
15	Bademhan Pansiyon	Keşan-Erikli	Sezonluk	5	10
16	Sığınak Otel	Keşan-Mecidiye	Sezonluk	9	18
	TOPLAM			312	1200

Kaynak: Keşan Saros Körfezi Turizm Otelciler ve Yatırımcılar Derneği 2010 Verilerinden Düzenlenmiştir.

Fotoğraf 2.123. Erikli'de Sezonluk Faaliyet Gösteren Otellerden Bir Görünüm.

Özel otellerin yanı sıra Saros Körfezi kıyısı yerleşmelerinde kamu kuruluşlarına ait kamplar bulunmaktadır. Bunların en büyüğü Enez'deki 1973 yılında hizmete girmiş olan 500 yatak kapasiteli İstanbul Üniversitesi (Prof. Dr. Nazım TERZİOĞLU) Kültür ve Eğitim Tesisleridir. Yine Enez'de 100 yatak kapasiteli Trakya Üniversitesi Enez Öğrenci Eğitim ve Dinlenme Tesisleri de bulunmaktadır.

Danişment Sahili'nde ise uzun yıllar sadece Millî Eğitim Bakanlığı personeline hizmet veren günümüzde de tüm memurların yararlanabildiği 64 odalı Eğitim ve Dinlenme Tesisleri (Edirne Valiliği İl Özel İdare Genel Sekreterliği) bulunmaktadır.

Bunların yanı sıra Mecidiye Sahili'nde 4. Mekanize Piyade Tugayı Askeri Kampı bulunmaktadır. Oldukça büyük bir alana kurulmuş olan kampın kapasitesi hakkında bilgi talebimiz askeri güvenlik gerekçesiyle reddedilmiştir.

Tablo 2.35. Edirne İli Saros Körfezi'ndeki Faal Kamu Kurumu Kamp Tesisleri.

SIRA	TESİS	YERİ	TÜRÜ	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
1	4. Mekanize Piyade Tugayı Askeri Kampı	Keşan-Mecidiye	Askeri Eğitim ve Dinlenme Tesisleri	Bilgi verilmemiştir.	Bilgi verilmemiştir.
2	Danişment Eğitim ve Dinlenme Tesisleri (Edirne Valiliği İl Özel İdare Genel Sekreterliği)	Keşan-Danişment	Kamu Çalışanları Tatil ve Dinlenme Merkezi	64	192
3	Trakya Üniversitesi Enez Öğrenci Eğitim ve Dinlenme Tesisleri	Enez Sahili	Üniversite Eğitim ve Dinlenme Tesisleri	50	100
4	İstanbul Üniversitesi (Prof. Dr. Nazım TERZİOĞLU) Kültür ve Eğitim Tesisleri	Enez Sahili	Üniversite Eğitim ve Dinlenme Tesisleri	166	500
	TOPLAM			280	792

Kaynak: Keşan Saros Körfezi Turizm Otelciler ve Yatırımcılar Derneği 2010 Verileri ve Arazi Uygulamaları Notlarından Düzenlenmiştir.

Fotoğraf 2.124. İstanbul Üniversitesi Enez Kültür ve Eğitim Tesisleri Girişi.

Fotoğraf 2.125. İstanbul Üniversitesi Enez Kültür ve Eğitim Tesisleri Plajı.

Fotoğraf 2.126. Danışment Eğitim ve Dinlenme Tesisleri Girişi.

Fotoğraf 2.127. Danışment Eğitim ve Dinlenme Tesislerinin İçinden Bir Görünüm.

Faaliyeti devam eden dört kampın yanı sıra yakın bir zamana kadar Vakıf Sahili'nde iki büyük kamu kurumu kampı daha bulunmaktaydı. Bu kamplardan biri 30 bin metrekarelik ormanlık sahada kurulu 135 evden oluşan D.S.İ kampıydı. D.S.İ tarafından 2004 yılına kadar işletilen kamp, amacı dışında kullanıldığı gerekçesiyle Orman Bakanlığı tarafından geri alınmıştır. Orman İşletme Şefliği daha sonra kampta bulunan konutları ihale ile şahıslara kiraya vererek bir tatil sitesi oluşturmuştur. Günümüzde eski canlılığını yitirmiş olmasına karşın fonksiyonu değişmiş olarak yazlıkçılar tarafından kullanımı devam etmektedir.

Köy Hizmetleri kampı ise 100 evden oluşmakta olup, 2005 yılına kadar yoğun bir şekilde kullanılmaktaydı. Köy Hizmetleri kurumunun kapatılmasının ardından Özel İdare Genel Sekreterliği'ne devredilen kamp, bir yıl kadar Tarım ve Köy İşleri İl Müdürlüğü tarafından işletilmesinin ardından boşaltılmıştır. Mülkiyeti Özel İdare Genel Sekreterliği'ne ait olan kamp üç yıldır işletilmemektedir.

Tablo 2.36. Edirne İli Saros Körfezi'ndeki Kapalı Kamu Kurumu Kamp Tesisleri.

SIRA	TESİS	YERİ	DURUMU	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
1	Köy Hizmetleri Kampı	Enez-Vakıf	3 yıldır Kapalı	100	300
2	D.S.İ. Kampı	Enez-Vakıf	Kamp Evleri Kişilere Kiraya Verildi	135	500
	TOPLAM			235	800

Kaynak: Arazi Uygulamalarında Yapılan Anket ve Mülakat Notlarından Düzenlenmiştir.

Fotoğraf 2.128. Eski D.S.İ. Kamp Alanı, Şimdilerde Tatil Sitesi Olarak Kullanılan Alanın İçinden Bir Görünüm.

Fotoğraf 2.129. Eski Köy Hizmetleri Kamp Alanının İçinden Bir Görünüm.

Saros Körfezi Kıyıları'nda turistik konaklama tesisi olarak ayrıca üç Orman Kamp Alanı bulunmaktadır. Bunlardan Gökçetepe ve Danişment Sahili'ndeki kamplar, Orman Bakanlığı'na bağlı Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırli Kamp Alanı statüsünde olup, Erikli Sahili'ndeki ise Özel Kamping Alanı'dır.

Gökçetepe Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırli Kamp Alanı, 15 hektarlık alanda kurulmuş olup, yıllık 2500 kişilik kapasiteye sahiptir. Çadır ve karavan alanlarının yanı sıra 43 bungalovdan oluşan 100 yatak kapasiteli bir pansiyon ve restoran bulunmaktadır. Kamp alanı, çam ağaçlarında görülen mantar hastalığı ve ağaçların gençleştirilmesi çalışmaları nedeniyle 2007 yılından beri kapalıdır.

Diğer Orman Kamp Alanı ise Danişment Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırli Kamp Alanı'dır. Kamp alanı altı hektarlık bir alana kurulu olup, yıllık 5000 kişi kapasitesine sahiptir. Çadır ve karavan kamp alanının yanı sıra, tesiste piknik alanı, bar, restoran, büfe, market, kasap ve manav bulunmaktadır.

Orman Bakanlığı Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırli Kamp Alanlarının yanı sıra Keşan Erikli'de yaklaşık üç hektarlık bir alana kurulmuş olan yıllık 1000 kişi kapasiteli Yeşil Kamping adında özel kamp yeri de bulunmaktadır.

Tablo 2.37. Edirne İli Saros Körfezi Kamping Alanları.

Sıra	Tesis	Yer	Türü	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Alanı	Kapasitesi Yıl/Kişi
1	Gökçetepe Orman Kampı	Gökçetepe (Keşan)	Orman Bakanlığı Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırli Kamp Alanı	43	100	15 Hektar	2500
2	Danişment Orman Kampı	Danişment (Keşan)	Orman Bakanlığı Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırli Kamp Alanı	-	-	6 Hektar	5000
3	Yeşil Kamping	Erikli (Keşan)	Özel Kamp Yeri	-	-	3 Hektar	1000
	TOPLAM			43	100	24 Hektar	8500

Kaynak: Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü ve Arazi Uygulamalarında Yapılan Anket ve Mülakatlardan Düzenlenmiştir.

2.9.2. Seyahat Acenteleri

Seyahat acenteleri; kâr amacıyla turistlere ulaştırma, konaklama, gezi, spor ve eğlence imkânı sağlayan, onlara turizmle ilgili bilgiler veren, bu konuya ilişkin tüm hizmetleri gören, turizm ekonomisine ve genellikle ödemeler dengesine katkıda bulunan ticari kuruluşlardır.⁶¹³

Edirne İli'nde yedi Turizm Seyahat Acentesi bulunmaktadır. Acentelerin beşi Edirne Merkez İlçe'de, ikisi ise Keşan'da bulunmaktadır. Acentelerin beşinin şirket merkezi Edirne olup, iki acente ise merkezi başka yerde olan şube acenteleridir.

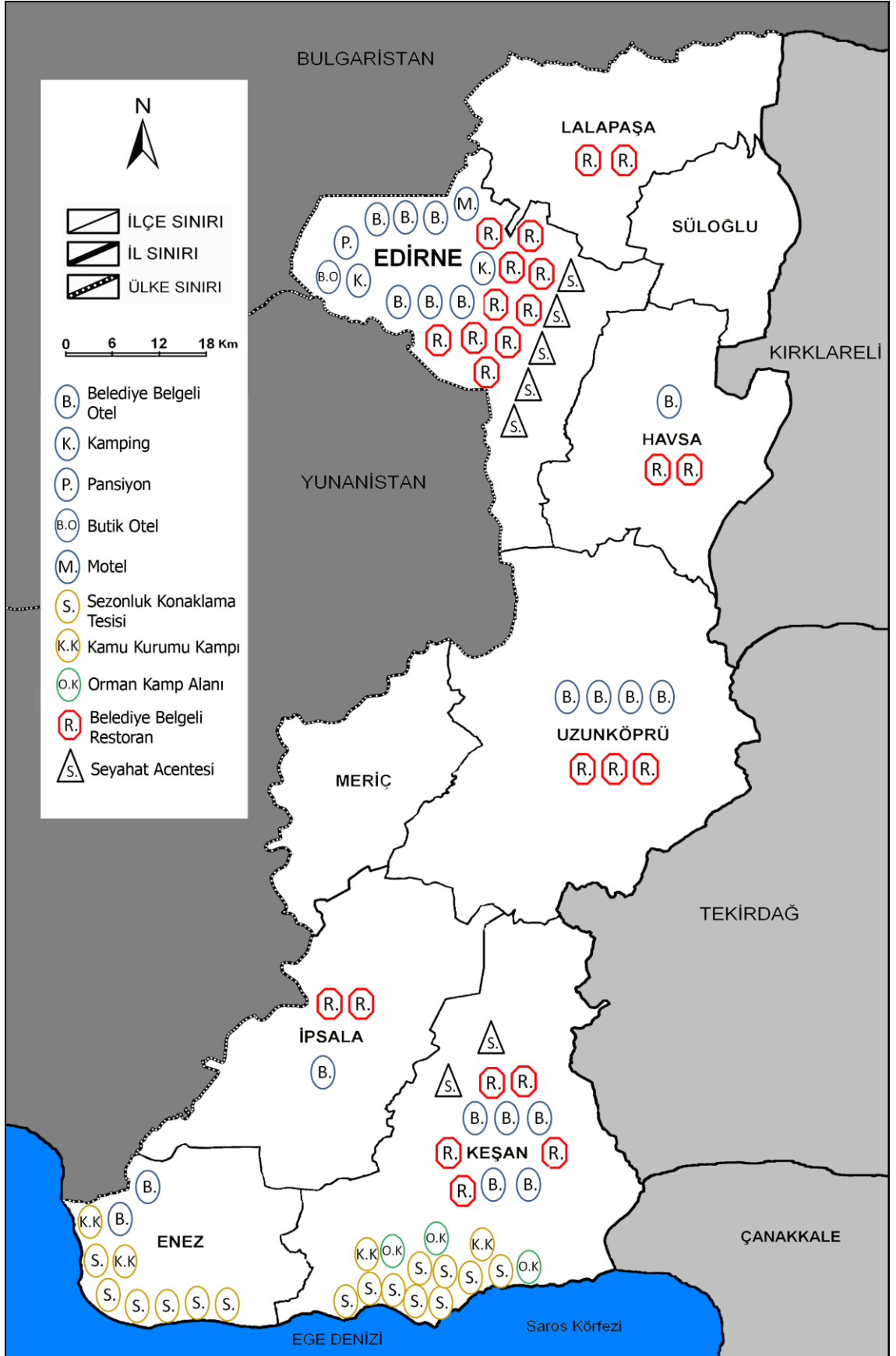
Edirne İli'nde turizm acentesi sayısının az olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum hava ulaşımının olmaması ve İstanbul'a yakınlıkla ilgilidir. İde faaliyet gösteren acenteler, çoğunlukla bilet satış, tatil organizasyonu, hac ve umre organizasyonu gibi alanlarda faaliyet göstermektedirler. Acentelerin Edirne'ye yönelik tur operatörlüğü ve organizasyonu faaliyetleri sınırlı olarak yapılmaktadır.

Tablo 2.38. Edirne İli Turizm Seyahat Acenteleri.

SIRA	ACENTE	GRUBU	YER
1	SEDAN TURİZM	A GRUBU	EDİRNE
2	KORUR TURİZM	A GRUBU (ŞUBE)	EDİRNE
3	SÜREKLİ TURİZM	A GRUBU	EDİRNE
4	ZIPKIN TURİZM	A GRUBU	EDİRNE
5	SALDA TURİZM	C GRUBU	EDİRNE
6	BEG TURİZM	A GRUBU	KEŞAN
7	METEOR TURİZM	A-G GRUBU (ŞUBE)	KEŞAN

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2010 Verileri.

⁶¹³ Sezgin, s. 104.

Harita 2.9. Bakanlık Belgeli Turistik Tesislerin Dışındaki Konaklama Tesislerinin Dağılımı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TURİZMİN ETKİLERİ

3.1. TURİZM - ÇEVRE ETKİLEŞİMİ

Turizm ve rekreasyonel faaliyetler kapsamında gerçekleştirilen etkinlikler, her ne kadar temiz endüstri olarak anılıyorsa da çevresel unsurların hemen hemen hepsinin üzerinde bazen olumlu ama çoğunlukla da olumsuz etkide bulunur.⁶¹⁴

Araştırmanın bu bölümünde turizm-çevre etkileşimi coğrafi bakış açısıyla irdelenerek Edirne İli'nde turizm ve rekreasyonel faaliyetlerden kaynaklanan çevre sorunları ile bazı çevre sorunlarının turizm üzerindeki etkisine yer verilmeye çalışılacaktır.

Bilindiği üzere belirli bir mekânda gerçekleşen turizm faaliyetleri çok yönlü etkileşim halindedir. İyi korunmuş ve planlı bir şekilde düzenlenmiş çevreler turizm açısından potansiyel kaynak değeri olurken, bunun aksine özgün değerlerini yitirmiş plansızca yönetilen çevreler turistik değerlerini zamanla kaybederler.⁶¹⁵

Çevre bozulmaları, bir yerde turizmde görülen gelişmenin sürdürülebilir olmadığına göstergesi olmakla birlikte turizm ve rekreasyonla ilgili faaliyetlerin kırsal alanlar ve doğal kaynaklar üzerindeki baskıları ile neden olduğu çevresel bozulma ve sorunlar günümüzde giderek hoşgörü sınırını aşmaktadır.⁶¹⁶

Doğal çekiciliklerin ön planda olduğu Saros Körfezi Kıyıları turizm sezonunun kısa olması, ulaşım ve turizm alt yapısının yetersiz olması, askeri bölge ve sınır güvenliği, soğuk savaş ve Yunanistan ile yaşanan olumsuz politik ilişkiler gibi sebeplerden dolayı turistik açıdan Türkiye'deki pek çok kıyı turizm alanına göre geç gelişmiştir. Dolayısıyla turizm faaliyetlerinin çevre üzerindeki olumsuz etkileri diğer kıyı yerleşmelerine göre daha geç oluşmuştur. Turizmin yavaş gelişmesi uzun yıllar yörenin doğal yapısını korumasını sağlamıştır. Erikli ve Enez sahillerinde 1970'li

⁶¹⁴ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 173.

⁶¹⁵ Zaman, S., *Kemer'in Turizm Coğrafyası*, s. 230.

⁶¹⁶ Turgay Gökçen, "Kırsal Alanlar ve Sürdürülebilir Turizm. Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasına Yönelik Ekolojik Yaklaşım" *Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Kolokyumu: 7-9 Kasım 1995 – İstanbul: Bildiriler*, (s. 299), İstanbul 1996.

yıllarda başlayan kıyı yerleşimi yukarıda bahsedilen olumsuz koşulların zaman içerisinde ortadan kalkmasıyla 1990'lı yıllardan itibaren hız kazanmıştır.

Günümüzde bölgede yapılaşma hızla devam etmekte olup, bölge ikincil konutların baskısı altındadır. Kıyılardaki yazlık-sayfiye konut sayısı 2010 yılı itibariyle 18.500'ü aşmıştır. Yazlık sayfiye konutlarının yanı sıra bölgede sezonluk faaliyet gösteren turistik otel, motel, apart otel, pansiyon, ev tipi pansiyonlar, orman içi dinlenme alanları, çadır, kamp ve karavan alanları, kamu dinlenme tesisleri gibi konaklama tesislerinin toplam yatak kapasitesi ise 3.000 civarındadır. Dolayısıyla yaz aylarında Saros Körfezi kıyı yerleşmeleri 100.000'in üzerinde nüfusu barındırmaktadır.

Saros Körfezi'nde Erikli başta olmak üzere yerleşmelerin kıyı kesiminin birçok yeri konut yoğunluğunu taşıyamayacak düzeydedir. Buralarda yapılaşma orman sınırlarına doğru hızla ilerlemektedir.

Kıyı şeridinde görülen hızlı yapılaşmanın kontrol edilememesi, doğal kaynakların tüketiminin, alt yapı ve temizlik ihtiyaçlarının artmasına neden olmaktadır. Bu artışın paralelinde sağlanamayan alt yapı hizmetlerinde görülen yetersizlikler çevre kirliliğinin boyutlarını arttırmaktadır.

Kıyı kumulları üzerinde tesislerin kurulması, kıyı kumullarının kaçak bir şekilde inşaatlarda yapı malzemesi olarak kullanılması ve turizm sezonlarında plajlarda oluşan kirliliğin yeteri kadar temizlenmemesi Saros Körfezi'nde toprak kirliliğinin ana nedenleridir (Fotoğraf 3.1.).

Saros Körfezi kıyı yerleşmelerinde kanalizasyon, içme suyu hattının yetersiz olması ile çöp toplama ve katı atık depolama gibi alt yapı tesislerinin bulunmaması çevre tahribatına neden olmaktadır. Erikli hariç diğer yerleşmelerde kanalizasyon hattı bulunmamakta, atık sular ya fosseptik çukurlarına boşaltılmakta ya da doğrudan denize verilmektedir. Söz konusu bu durumlar hidrografik kaynakların kirliliğine neden olduğu gibi insan sağlığını da tehdit etmektedir. Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü tarafından yapılan ve 2007-2008 yıllarını kapsayan bir araştırmaya göre Edirne İli Türkiye'de su kirliliğinin birinci

dereceden öncelikli olduğu iller arasında yer almaktadır.⁶¹⁷ Özellikle Saros Körfezi Kıyıları'nda Su kirliliğinde turizm faaliyetlerine bağlı oluşan kirlilik ön plandadır.

Fotoğraf 3.1. Kıyı Kumulları Üzerinde Kurulmuş Bir Turistik Tesisten Görünüm.

Saros Körfezi kıyı kesiminde hidrografik kaynaklardan özellikle lagün gölleri ciddi çevre sorunlarıyla karşı karşıyadır. Göl alanlarının küçülmesi, su kirliliği ve sığlaşma; turizm ve diğer ekonomik faaliyetler sonucu göllerde görülen başlıca çevre sorunlarıdır.

Yaz aylarında çoğunlukla turistik amaçlı değerlendirilen ve hazırlanan proje ile yakın bir zamanda yat limanına dönüştürülmesi planlanan Enez Limanı, yanlış yer seçimi nedeniyle Dalyan (Tekke) ve Bücürmene (Işık) lagün göllerini denizden ayıran kıyı oklarının giderek erimesine neden olmuştur.⁶¹⁸ Bunun yanı sıra ikincil konut inşaat hafriyatlarının lagün göllerine dökülmesi gölleri giderek küçültmektedir.

⁶¹⁷ Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, *Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu (2007-2008)*, Ankara 2010, s. 3.

⁶¹⁸ Okan Yaşar, “Saros Körfezi Kuzey Kıyılarında Yer Alan Lagün Göllerini [Enez-Erikli (Keşan) Arası] Etkileyen Çevresel Tehditler”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (33), 2010, s 180-181.

Fotoğraf 3.2. Enez Limanı ile Dalıyan ve Bücürmene Lagün Gölleri Uydu Görüntüsü.
(Kaynak: European Space Imaging / 2011).

Gala Gölü ve çevresindeki çeltik tarlalarının fazla suları ve sedimentleri Taşyarma Kanalı vasıtasıyla Taşaltı, Dalıyan ve Bücürmene (Işık) lagün göllerine boşaltılmaktadır. Bu durum Taşaltı, Dalıyan ve Bücürmene (Işık) lagün göllerini giderek sığlaştırmaktadır.

Meriç Nehri ve Ergene Irmağı'nın *sanayi ve evsel kökenli* kirlı suları, sulama kanalları (İP-1, Telmata ve Cimra Pompa istasyonları) aracılığıyla Gala Gölü'ne oradan da Taşaltı, Dalıyan ve Bücürmene (Işık) lagün göllerine ulaşmaktadır.⁶¹⁹

Dolayısıyla lagün göllerinde çevre sorunları ciddi ve acil tedbir alınması gereken boyutlardadır. Özel tedbirlerin alınmaması göllerin zamanla ekonomik ve turistik değerlerinin kaybolmasına neden olacaktır.

Ayrıca Saros Körfezi Kıyıları ve çevresi fauna ve flora açısından zengin bir sulak alan olup, belirli kesimleri tabiat koruma alanı ve doğal sit alanı statüsündedir. Gala

⁶¹⁹ Okan Yaşar, "Meriç Deltası ve Çevresinin Eko Turizm Potansiyeli" *I. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi: 27-30 Mayıs 2010 – Nevşehir: Bildiriler*, (s. 878), Ankara 2010.

Gözü ve Pamuklu Gözü'nü kapsayan 6090 hektarlık alan 2005'ten sonra Millî Park statüsüne alınmıştır. Bölge, Tabiat Koruma Alanı ilan edilmeden önce yoğun bir av baskısına maruz kalmıştır. Sportif olta balıkçılığı ve rekreasyonel faaliyetler ile tarımsal kökenli kirlilik; endemik bitki türlerini, göçmen kuşları ve göllerde bulunan balık türlerini tehdit ederek ekolojik bozulmalara neden olmuştur.

Daha önce de ifade edildiği üzere Saros Körfezi Kıyıları'nda meşe ve kızılçam ormanları bulunmaktadır. Bu ormanlar ülkemizin orman yangınları açısından hassas yerleri arasındadır. En son 26 Ağustos 2010 tarihinde Enez İlçesi Büyük Evren Köyü yakınlarında görülen orman yangınında 20 hektarlık bir orman yok olmuştur.⁶²⁰ Saros Körfezi'nde orman içi dinlenme, karavan, çadır ve kamping alanları ormanlarla iç içe bulunmaktadır. Yaz aylarında kirliliğin had safhaya ulaştığı bu alanlarda piknik, izcilik, kamp ateşi vb. etkinlikler yapılmaktadır. Bu bakımdan turizm ve rekreasyonel faaliyetler orman yangını riskini arttırmaktadır.

Yaz aylarında turizm ve rekreasyonel faaliyetlere bağlı olarak artan araç trafiği Saros Körfezi Kıyıları'nda hava kirliliğine neden olmaktadır. Edirne Merkez İlçe kadar büyük çapta olmasa da kıyı kesiminde de son yıllarda artan kirlilik önemli boyutlara ulaşmıştır.

Araştırma sahasındaki en önemli turizm faaliyet alanı olan Edirne Merkez İlçe, Çevre ve Orman Bakanlığı verilerine göre Türkiye'de hava kirliliğinin en fazla yaşandığı yerler arasındadır. Kış aylarında kirlilik yakıt tüketimine bağlı olarak artış göstermekle birlikte yaşam kalitesini de düşürmektedir.⁶²¹ Dolayısıyla kış mevsiminde hava kirliliği ve düşük sıcaklıklar turizmin de arasında bulunduğu pek çok faaliyeti olumsuz yönde etkilemektedir.

Hava kirliliğinin yanı sıra arazi uygulamalarında Edirne Kent Merkezi'nde turistik kaynakların bazılarının çok bakımsız olduğu, tahribata uğradığı ve çevrelerinde çöp yığınlarının olduğu görülmüştür. Bu tür çevre kirlilikleri özellikle çeşmelerde ve hamam kalıntılarının çevresinde yoğunlaşmaktadır.

⁶²⁰ Cihan Haber Ajansı, (26 Ağustos 2010), Enez'de Orman Yangını Kısmen Kontrol Altına Alındı, Erişim Tarihi: 23.10.2010, <http://www.cihan.com.tr/>

⁶²¹ Şermin Tağıl, Talat Koç, "Edirne Kenti'nde Hava Kalitesi" *Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte Trakya konulu 28. Coğrafya Meslek Haftası: 10-12 Haziran 1998 – Edirne: Bildiriler*, (s. 130-131), Coğrafya Meslek Haftaları Serisi: 2, Türk Coğrafya Kurumu, İstanbul 2000.

Edirne Kent Merkezi'nde turizm faaliyetlerinden kaynaklanan çevre kirliliği turistik organizasyon dönemlerinde artış göstermektedir. Kakava Şenlikleri ve Kırkpınar'ın organize edildiği dönemlerde kent merkezinde turizme bağlı olarak çevre kirliliği artmaktadır.

Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü tarafından yapılan ve 2007-2008 yıllarında Türkiye'deki illerin çevre sorunlarını ve bu sorunların öncelik sıralarını ele alan araştırmada Türkiye'de görülen 15 tür çevre sorunundan beşinin Edirne İli'nde yaşandığı belirtilmiştir. İlgili çalışmada bu sorunlardan su kirliliği birinci öncelikli sorun olarak görülürken toprak kirliliği ikinci öncelikli, atıklar üçüncü öncelikli, hava kirliliği dördüncü öncelikli, erozyon ise beşinci öncelikli sorun olarak değerlendirilmektedir.⁶²²

Tablo 3.1. Araştırma Sahasında Çevre Sorunlarının Öncelik Sırası (2007-2008).

	Su Kirliliği	Toprak Kirliliği	Atıklar	Hava Kirliliği	Erozyon
Edirne	1	2	3	4	5

Kaynak: Çevre ve Orman Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, 2010.

Araştırma sahasındaki turizm-çevre etkileşimi araştırmada yapılan anket uygulamalarında yer verilen sorularla da analiz edilmeye çalışılmıştır.

Edirne halkının turizme bakış açısı konulu anket (1) uygulamasında yer verilen *Sizce Edirne'de turizmden kaynaklanan çevre sorunları yaşıyor mu?* sorusuyla (Soru 9) Edirne'de halkın turizmden kaynaklanan çevre sorunları hakkındaki görüşü tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ankette yer alan bu soruya deneklerin % 35,95 gibi yüksek bir oranı az seçeneğini işaretlemiştir. Bu seçeneği % 16,67 ile yorum yok seçeneğini işaretleyenlerin oranı takip etmektedir. Diğer seçeneklere verilen yanıtların oranları (% 8,23 – 10,64 arası değerler) birbirine yakındır.

⁶²² Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, *Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu (2007-2008)*, s. 51.

Tablo 3.2. Edirne’de Halkın Turizmden Kaynaklanan Çevre Sorunları Hakkındaki Düşünceleri.

	Seçenek	f	%
Sizce Edirne’de turizmden kaynaklanan çevre sorunları yaşanıyor mu?	Hiç yok	42	8,43
	Çok az	49	9,83
	Az	179	35,95
	Normal düzeyde	51	10,25
	Fazla	41	8,23
	Çok Fazla	53	10,64
	Yorum yok	83	16,67
	Toplam	498	100

Kaynak: Anket Sonuçlarından Elde edilmiştir.

Bu soruya verilen yanıtlardan Edirne halkının büyük çoğunluğunun turistik faaliyetleri doğal çevre açısından ciddi bir tehdit olarak görmediği anlaşılmaktadır.

Edirne’de yaşayan yerli halkın yanı sıra Edirne’ye gelen turistlerin turizmden kaynaklanan çevre sorunları hakkındaki görüşü de yerli ve yabancı turistlere uygulanan anket (2) uygulamasında yer verilen *Sizce Edirne’de turizmden kaynaklanan çevre sorunları yaşanıyor mu?* sorusuyla (Soru 16) tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ankette yer alan bu soruya deneklerin % 38,22 gibi yüksek bir oranı normal düzeyde seçeneğini yanıtlamıştır. Bu seçeneği sırasıyla az (% 17,70), fazla (% 13,08) çok fazla (% 10,87), çok az (9,06), yorum yok (% 8,66), hiç yok (% 2,41) seçenekleri takip etmektedir.

Tablo 3.3. Edirne’ye Gelen Turistlerin Turizmden Kaynaklanan Çevre Sorunları Hakkındaki Düşünceleri.

	Seçenek	f	%
Sizce Edirne’de turizmden kaynaklanan çevre sorunları yaşanıyor mu?	Hiç yok	12	2,41
	Çok az	45	9,06
	Az	88	17,70
	Normal düzeyde	190	38,22
	Fazla	65	13,08
	Çok fazla	54	10,87
	Yorum yok	43	8,66
	Toplam	497	100

Kaynak: Anket Sonuçlarından Elde edilmiştir.

Bu soruya verilen yanıtlardan turistlerin turizmden kaynaklanan çevre sorunlarını normal boyutlarda buldukları ve pek dikkate almadıkları anlaşılmaktadır. Ankete yanıt verirken araştırma sahasını, çevre sorunları açısından turistik amaçlı ziyaret ettikleri diğer yerlerle karşılaştırdıkları dikkat çekmiştir.

Bilindiği üzere çevresel kötüye gidişin önlenmesinde ilk ve en önemli adımlardan biri, Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)'dir. ÇED'in amacı; ekonomik ve sosyal gelişmeye engel olmaksızın, çevre değerlerini ekonomik politikalar karşısında korumak, planlanan bir faaliyetin yol açabileceği bütün olumsuz çevresel etkilerin önceden tespit edilip, gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamaktır.

Turizm alanında yapılacak yatırımlara ÇED raporu zorunluluğunun getirilmesi, kuşkusuz turizmin çevreye verdiği olumsuz etkileri önemli derecede azaltacak, olumlu etkileri ise arttıracaktır.⁶²³

Olumsuz etkilerinin yanı sıra bir yerde turizm faaliyetlerinin gelişmesi, önemli doğal alanların korunması, arkeolojik, tarihi ve mimari değerlerin korunması, çevre kalitesinin geliştirilmesi, çevre değerlerinin artırılması, alt yapının geliştirilmesi ve çevresel duyarlılığın artması gibi olumlu çevresel etkilerde bulunur.⁶²⁴

Turizmin olumsuz etkilerini azaltmak ve olumlu etkilerini sağlamayı hedefleyen *sürdürülebilirlik* ve *çevre koruma* anlayışı giderek önem kazanmaktadır. Doğal, kültürel ve ekonomik kaynakların ekosisteme zarar vermeyecek şekilde belirli sınırlar içinde kullanılmasını hedefleyen sürdürülebilir gelişme, bir yandan ekonomik gelişmenin devamını öte yandan ise ekolojik dengenin korunmasını amaçlamaktadır. Daha önce de vurgulandığı üzere günümüzde alternatif turizm kaynakları da çevreci ve sürdürülebilirliği temel alan ekoturizm bakış açısına göre geliştirilmektedir.⁶²⁵

Araştırma sahasında turizmden kaynaklanan çevre sorunlarının yanı sıra bazı ekonomik faaliyetler olumsuz çevre koşullarının oluşmasına ve dolayısıyla doğal turistik kaynakların tahribatına neden olmaktadır.

---

⁶²³ Oktayer, s. 155-156.

⁶²⁴ Edward Inskeep, *Tourism Planning: An Integrated and Suitable Development Approach*, Van Nostrand Reinhold, New York 1991, s. 344-347.

⁶²⁵ Demir, s. 85.

İnşaat sektöründe yapı malzemesi olarak kullanılmak üzere kıyı kumullarının çıkarımı plajlara zarar vermektedir. Bunun yanı sıra akarsu boylarında da yasal ve kaçak yoldan kum çıkarımı da doğal yaşama büyük zarar vermektedir.

Saros Körfezi Kıyıları'nda yer alan Mecidiye'de sanayi tesislerinin turizme yönelik olumsuz etkileri görülür. Sahile inen yolda bulunan taş ve kireçtaşı ocakları sahil yolunun sürekli bozulmasına, doğa manzarasının kaybolmasına, gürültü ve görüntü kirliliğine neden olmaktadır.

3.2. SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİLERİ

Turizm, farklı sosyal ve kültürel değerlere sahip insanları buluşturan ve aralarında etkileşim sağlayan toplumsal bir olaydır. Turizm ile ortaya çıkan karşılıklı etkileşim ev sahibi toplum ve ziyaretçilerin davranışlarında çeşitli değişikliklere yol açabilir.⁶²⁶

Sosyal ve kültürel etkiler diye ifade edilen bu değişiklikler turizmin çevresel ve ekonomik etkilerine göre belirlenmesi daha zor olan etkileridir. Toplumsal ve kültürel etkilerin incelenmesinde göz önünde bulundurulması gereken başlıca nokta turizmle ilgili olan çeşitli nüfus gruplarının yapısı ve bileşimi ile bunlar arasındaki ilişkidir. Ev sahipleri ile konuklar diye ifade edilen gruplar genelde türdeş değildir. Demografik, toplumsal, etnik ve dil farklılıkları turistler arasında olduğu kadar ev sahipleri arasında da vardır. Bu gruplarda yer alanlardan bazıları turizme daha çok katılırlar ya da turizm olayından diğerlerine göre daha çok etkilenirler.

Turizmin araştırma sahasında oluşturduğu olumlu-olumsuz sosyal ve kültürel etkiler, yapılan anket uygulamalarında yer verilen bazı sorularla analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bu amaçla Edirne halkının turizme bakış açısı konulu anket (1) uygulamasında *Sizce turizm ve turistler Edirne'yi sosyo-kültürel açıdan nasıl etkilemektedir?* Sorusuna (Soru 10) yer verilmiştir.

Ankette yer alan bu soruya deneklerin % 33,53'ü olumsuz, % 21,69'u ise çok olumsuz yanıtını vermiştir. Buna karşın % 15,67'si olumlu, % 10,64'ü ise çok olumlu yönde etkilediğini düşünmektedir. Yine ankete katılanların % 8,23'ü etkileri normal

⁶²⁶ Demir, s. 144-145.

düzeyde değerlendirirken % 5,22'si hiçbir etkisi yok, % 5,02'si ise yorum yok yanıtını vermiştir.

Tablo 3.4. Edirne Halkının Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri Hakkındaki Düşünceleri.

	Seçenek	f	%
Sizce turizm ve turistler Edirne'yi sosyo-kültürel açıdan nasıl etkilemektedir?	Hiçbir etkisi yok	26	5,22
	Çok olumsuz	108	21,69
	Olumsuz	167	33,53
	Normal düzeyde	41	8,23
	Olumlu	78	15,67
	Çok olumlu	53	10,64
	Yorum yok	25	5,02
	Toplam	498	100

Kaynak: Anket Sonuçlarından Elde edilmiştir.

Ankete katılanlar bu soruda daha çok olumsuz yanıtları tercih etmişlerdir. Verilen yanıtlardan dünyada ve ülkemizde genel olarak hâkim olan turizmin toplumsal ve kültürel anlamda daha çok pozitif etkiler yaydığı anlayışının⁶²⁷ araştırma sahasında da yaygın olduğu anlaşılmaktadır.

Turizm faaliyetlerinin sosyo-kültürel açıdan bir yere sağladığı olumlu etkileri dikkate alarak Edirne halkının turizmin olumlu sosyo-kültürel etkileri hakkındaki görüşünü ortaya koymak amacıyla Edirne halkının turizme bakış açısı konulu anket (1) uygulamasında *Turizmin ve turistlerin sizi sosyal ve kültürel açıdan en çok olumlu etkileyen yönü nedir?* Sorusuna (Soru 11) yer verilmiştir.

Ankette yer alan bu soruya deneklerin % 25,56'sı çeşitli ülke ve kültürleri tanıma fırsatım oldu, % 23,13'ü yabancı dil öğrenme ve geliştirme özgüveni kazandım, % 19,11'i kültürler arası kaynaşma ve sosyalleşmemi sağladı, % 11,68'i siyasal, toplumsal, kültürel, dini ve ahlaki hoşgörüm arttı, % 8,86'sı dinlenme, tatil, eğlenme ve turizm anlayışım gelişti, % 6,23'ü insanlara davranış şeklim ve iletişim becerim gelişti, % 5,43'ü giyim tarzım gelişti ve modernleşti seçeneklerini yanıtlamıştır.

⁶²⁷ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 168.

Tablo 3.5. Edirne Halkının Turizmin Sosyo-Kültürel Açından Olumlu Etkileri Hakkındaki Düşünceleri.

	Seçenek	f	%
Turizm ve turistlerin sizi sosyal ve kültürel açıdan en çok olumlu etkileyen yönü nedir?	Çeşitli ülke ve kültürleri tanıma fırsatım oldu.	127	25,56
	Dinlenme, tatil, eğlenme ve turizm anlayışım gelişti.	44	8,86
	İnsanlara davranış şeklim ve iletişim becerim gelişti.	31	6,23
	Giyim tarzım gelişti ve modernleşti.	27	5,43
	Siyasal, toplumsal, kültürel, dini ve ahlaki hoşgörüm arttı.	58	11,68
	Yabancı dil öğrenme ve geliştirme özgüveni kazandım.	115	23,13
	Kültürler arası kaynaşmamı ve sosyalleşmemi sağladı.	95	19,11
	Toplam	497	100

Kaynak: Anket Sonuçlarından Elde edilmiştir.

Bu soruya verilen yanıtlardan araştırma sahasında çeşitli ülke ve kültürleri tanıma duygusu ile yabancı dili öğrenme ve geliştirme özgüveni gibi turizmin küreselleştirmeyi artırıcı olumlu etkilerinin ön planda olduğu anlaşılmaktadır.

Turizm faaliyetlerinin sosyo-kültürel açıdan bir yerde neden olduğu olumsuz etkileri dikkate alarak Edirne halkının turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkileri hakkındaki görüşünü ortaya koymak amacıyla Edirne halkının turizme bakış açısı konulu anket (1) uygulamasında *Turizmin ve turistlerin sizi sosyal ve kültürel açıdan en çok olumsuz etkileyen yönü nedir?* Sorusuna (Soru 12) yer verilmiştir.

Ankette yer alan bu soruya ankete katılan deneklerin % 25,56'sı gençler turistleri taklit ediyor, % 19,11'i, yöresel değerlere uymayan davranış şekline sahipler, % 17,70'i yöreye uymayan kılık-kıyafet giyiniyorlar, % 12,88'i ahlaki değerlerimizi bozuyorlar, % 11,27'si dini hassasiyetimizi zayıflatıyorlar, % 9,66'sı aile ve akrabalık ilişkilerini olumsuz etkiliyorlar, % 3,82'si ise suç oranını arttırıyorlar seçeneklerini yanıtlamıştır.

Tablo 3.6. Edirne Halkının Turizmin Sosyo-Kültürel Açıdan Olumsuz Etkileri Hakkındaki Düşünceleri.

	Seçenek	f	%
Turizmin ve turistlerin sizi sosyal ve kültürel açıdan en çok olumsuz etkileyen yönü nedir?	Dini hassasiyetimizi zayıflatıyorlar.	56	11,27
	Ahlaki değerlerimizi bozuyorlar.	64	12,88
	Yöreye uymayan kılık-kıyafet giyiniyorlar.	88	17,70
	Gençler turistleri taklit ediyor.	127	25,56
	Yöresel değerlere uymayan davranış şekline sahipler.	95	19,11
	Suç oranını arttırıyorlar.	19	3,82
	Aile ve akrabalık ilişkilerini olumsuz etkiliyorlar.	48	9,66
	Toplam	497	100

Kaynak: Anket Sonuçlarından Elde edilmiştir.

Bu soruya verilen yanıtlara göre olumsuz etkiler şeklinde sunulan seçeneklerdeki dağılım birbirine daha yakın olduğu görülmektedir. Bununla birlikte gençlere etkileri, kılık-kıyafet ve davranışlara etkileri gibi değerlerin dönüşüme uğraması türündeki olumsuz etkiler ağırlık kazanmıştır.

Turizmin sosyo-kültürel etkileşiminin turistlere bakan boyutu ise Edirne'ye gelen yerli ve yabancı turistlere uygulanan anket (2) çalışmasında yer verilen *Edirne'den ve Edirne halkından sosyo-kültürel açıdan nasıl etkilendiniz?* Sorusuyla (Soru 18) analiz edilmeye çalışılmıştır.

Ankette yer alan bu soruya deneklerin % 35,09'u normal düzeyde, % 21,98'i hiçbir etkileşim yaşamadım, % 19,15'i yorum yok seçeneklerini işaretlemişlerdir. Buna karşın % 9,68'i olumlu, % 8,47'si çok olumlu seçeneklerini işaretlemiş, % 3,42'si olumsuz % 2,21'i ise çok olumsuz seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 3.7. Edirne'ye Gelen Turistlerin Edirne ve Halkından Sosyo-Kültürel Yönden Etkilenmeleri Hakkındaki Düşünceleri.

	Seçenek	f	%
Edirne'den ve Edirne halkından sosyo-kültürel açıdan nasıl etkilendiniz?	Hiçbir etkileşim yaşamadım	109	21,98
	Çok olumsuz	11	2,21
	Olumsuz	17	3,42
	Normal düzeyde	174	35,09
	Olumlu	48	9,68
	Çok olumlu	42	8,47
	Yorum yok	95	19,15
	Toplam	496	100

Kaynak: Anket Sonuçlarından Elde edilmiştir.

Bu soruya verilen yanıtlar Edirne'ye gelen turistlerin büyük çoğunluğunun Edirne'den sosyo-kültürel açıdan önemli ölçüde etkilenmediği sonucunu ortaya koymaktadır. Bu durum araştırmalarda sıklıkla vurgulanan, turizmin sosyo-kültürel etkilerinin turistlerden çok yerli halk üzerinde olduğu⁶²⁸ görüşünün araştırma sahasında da hâkim olduğunu göstermektedir.

Turizmin bir toplum üzerinde etkiler oluşturması kaçınılmazdır. Sosyo-kültürel etkiler küçük turist akımlarında bile ortaya çıkarak farkında olmadan yayılır. Ancak sürdürülebilir turizmin temel unsurları arasında kabul edilen yerel kültürün bozulmasının önlenmesi ve turistlerin sorumlu davranışları üzerine dikkat çekilerek zararlı etkilerin kontrolü kısmen sağlanabilir.⁶²⁹

Sosyo-kültürel kalite, yerel halk ve ziyaretçiler için çok önemlidir. Sosyal gerginlik ve yüksek suç oranları yöreye gelen turist sayılarını azaltıp, yörede kötü bir imaj oluşturur. Bu sosyal etkilerin kontrolünde turizmin yerel ekonomiyle entegre olmasını sağlayan ve toplumu kapsayan dengeli bir turizm gelişimi önerilmektedir.⁶³⁰

Yerel halkın turizmi anlaması ve karar alma süreçlerine katılması, turizmde olumlu etkileri arttırıp, olumsuz etkileri azaltacak önemli bir planlama politikasıdır. Bu

⁶²⁸ Inskeep, s. 367.

⁶²⁹ Martin Mowforth, Ian Munt, *Tourism and Sustainability: New Tourism in the Third World*, (First Ed.), Routledge, London, 1998, s. 109.

⁶³⁰ Kathryn Lawrence, "Sustaibale Tourism Development" Mohan Munasinghe and Jeffrey A. McNeely (Ed.), in *Protected area economics and policy: Linking conservation and Sustainable Development*, World Bank/IUCN, Washington 1994, s. 263-269.

önemli politika turizmin kontrollü gelişimi ve yerel halkın zaman içinde bu gelişmeye uyumuna dayanır.⁶³¹

3.3. EKONOMİK ETKİLERİ

Turizm, üretim ve tüketim fonksiyonlarının bir arada yer aldığı ekonomik faaliyetler bütünüdür.⁶³² Turizmin önem kazanmaya başlamasıyla turizm tanımları da ağırlıklı olarak turizmin ekonomik boyutunun üzerinde yoğunlaşmış,⁶³³ böylece ekonomik etkileri öteden beri en çok dikkat çeken ve üzerinde durulan yanını oluşturmuştur.⁶³⁴

Günümüzde turizm ve seyahat endüstrisi; ulaştırma, konaklama, yeme-içme, rekreasyon, eğlence gibi alt sektörleriyle ekonomide sağladığı istihdam olanakları ve döviz girdileriyle dünyadaki en önemli ekonomik sektörlerin arasında yer almaktadır.⁶³⁵

Başta gelir sağlama etkisi olmak üzere millî gelir artışına, ödemeler dengesi açıklarının azalmasına, ekonomik büyüme, kalkınma ve istihdama olumlu katkılarıyla birlikte geliştiği yerlerde arazi, bazı mal ve hizmetlerin fiyatlarında aşırı artışlar oluşturarak yerli halk üzerinde birtakım olumsuz etkilerde de bulunmaktadır.⁶³⁶

Araştırma sahasında turizm sektöründe faaliyet gösteren şirket ve tesis sayısı, bunların kapasiteleri, resmi ve özel kuruluşlarla ilgili nicel bilgiler bulunmasına karşın turizm sektörü istihdam durumu, yıllık turizm geliri, bu gelirin yıllar içinde gösterdiği değişim ve turizm faaliyetlerinin il ekonomisindeki oranını ortaya koyan veriler bulunmamaktadır.

Bu durum *turizmin ekonomik etkilerini kesin bir şekilde ölçmek oldukça güçtür* yargısını desteklemektedir. Buna karşın doğrudan ya da dolaylı etkilerinin ekonominin

⁶³¹ Dimitrios Buhalis, “Marketing the Competitive Destination of The Future” [Geleceğin Rekabetçi Hedeflerinin Pazarlaması], *Tourism Management*, 21 (1), 2000, s. 97-116.

⁶³² Akoğlu, s. 56.

⁶³³ Hussein, s. 118.

⁶³⁴ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 58.

⁶³⁵ Cengiz Demir, Aydın Çevirgen, *Turizm ve Çevre Yönetimi: Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2006. s. 58.

⁶³⁶ Oktayer, s. 30.

her kesiminde hissedilmesi, gelişmiş ya da gelişmekte olan hemen her yerde teşvik edilmesine yol açmaktadır.⁶³⁷

Gelişen turizm faaliyetleri araştırma sahasında yaşayan yerli halk üzerinde ekonomik açıdan birtakım etkilerde bulunmaktadır. Araştırmada bu etkiler anketlerde yer verilen bazı sorularla analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bu kapsamda Edirne halkının turizme bakış açısı konulu anket (1) uygulamasında *Sizce turizm ve rekreasyonel faaliyetlerin ekonomik açıdan Edirne'ye etkisi nasıldır?* Sorusuna (Soru 13) yer verilmiştir.

Ankette yer alan bu soruya deneklerin % 37,70'i normal düzeyde, % 14,91'i hiçbir etkisi yok, % 12,5'i olumlu, % 11,09'u çok olumlu, % 10,69'u yorum yok, % 7,26'sı olumsuz, % 5,85'i çok olumsuz seçeneklerini işaretlemiştir.

Tablo 3.8. Edirne Halkının Turizmin Ekonomik Etkileri Hakkındaki Düşünceleri.

	Seçenek	f	%
Sizce turizm ve rekreasyonel faaliyetlerin ekonomik açıdan Edirne'ye etkisi nasıldır?	Hiçbir etkisi yok	74	14,91
	Çok olumsuz	29	5,85
	Olumsuz	36	7,26
	Normal düzeyde	187	37,70
	Olumlu	62	12,50
	Çok olumlu	55	11,09
	Yorum yok	53	10,69
	Toplam	496	100

Kaynak: Anket Sonuçlarından Elde edilmiştir.

Bu soruya verilen yanıtlar, turizm faaliyetlerinin ekonomik yönden henüz tam anlamıyla halkın gündeminde olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum ilde yürütülen turizm faaliyetlerinin bir sezona bağlı olması ile ilgilidir.

Aynı ankette (1) Edirne halkının turizmin olumlu ekonomik etkileri hakkında düşüncelerini tespit etmek için *Sizce Edirne'deki turizm faaliyetlerinin ekonomik açıdan en olumlu yönü nedir?* Sorusuna (Soru 14) yer verilmiştir.

⁶³⁷ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 58.

Bu soruya ankete katılan deneklerin % 20,52'si ekonomiyi canlandırıyor, % 15,08'i girişimciliği arttırıyor, % 14,08'i diğer sektörleri destekliyor, % 13,69'u bazı mesleklerin önem kazanmasını sağlıyor, % 13,49'u işsizliği gideriyor, % 12,88'i aile ekonomisine ek katkı sağlıyor, % 10,26'sı ise yorum yok, yanıtlarını vermiştir.

Tablo 3.9. Edirne Halkının Turizmin Olumlu Ekonomik Etkileri Hakkında Düşünceleri.

	Seçenek	f	%
Sizce Edirne'deki turizm faaliyetlerinin ekonomik açıdan en olumlu yönü nedir?	İşsizliği gideriyor.	67	13,49
	Ekonomiyi canlandırıyor.	102	20,52
	Diğer sektörleri destekliyor.	70	14,08
	Aile ekonomisine ek katkı sağlıyor.	64	12,88
	Girişimciliği arttırıyor.	75	15,08
	Bazı mesleklerin önem kazanmasını sağlıyor.	68	13,69
	Yorum yok.	51	10,26
	Toplam	497	100

Kaynak: Anket Sonuçlarından Elde edilmiştir.

Bu sorudaki seçeneklere, birbirine yakın oranlarda yanıt verilmiştir. Bu durum olumlu ekonomik etkilerin hemen hepsinin görüldüğü ve olumlu etkilerden herhangi birinin bariz bir şekilde ön plana çıkmadığını göstermektedir.

Aynı ankette (1) Edirne halkının turizmin olumsuz ekonomik etkileri hakkında düşüncelerini tespit etmek amacıyla *sizce Edirne'deki turizm faaliyetlerinin ekonomik açıdan en olumsuz yönü nedir?* Sorusuna (soru 15) yer verilmiştir.

Ankette yer alan bu soruya deneklerin % 30,70'i mal ve hizmetleri pahalı hale getiriyor, % 15,76'sı arazi fiyatlarını arttırıyor, % 13,54'ü geçici ve sosyal güvencesiz iş sağlıyor, % 12,32'si kiralari arttırıyor, % 11,11'i bazı sektörleri bitiriyor, % 9,90'ı bazı mesleklerin önem kaybetmesine neden oluyor, % 6,67'si yorum yok şeklinde yanıtlamıştır.

Tablo 3.10. Edirne Halkının Turizmin Olumsuz Ekonomik Etkileri Hakkında Düşünceleri.

	Seçenek	f	%
Sizce Edirne'deki turizm faaliyetlerinin ekonomik açıdan en olumsuz yönü nedir?	Arazi fiyatlarını arttırıyor.	78	15,76
	Kiraları arttırıyor.	61	12,32
	Geçici ve sosyal güvencesiz iş sağlıyor.	67	13,54
	Mal ve hizmetleri pahalı hale getiriyor.	152	30,70
	Bazı sektörleri bitiriyor.	55	11,11
	Bazı mesleklerin önem kaybetmesine neden oluyor.	49	9,90
	Yorum yok.	33	6,67
	Toplam	495	100

Kaynak: Anket Sonuçlarından Elde edilmiştir.

Ankette bu soruya verilen yanıtlarda mal ve hizmetleri pahalı hale getiriyor seçeneği diğer seçeneklere göre daha ön plandadır. Bu durum turizm bölgelerinde turistlerin gelişine bağlı olarak yaşanan sezonluk enflasyon ve pahalılığın toplumun her kesiminde hissedilmesi ile ilgilidir. Diğer seçenekler ise birbirine yakın oranlarda yanıtlanmıştır.

Türkiye'de uzun yıllar tarım ve sanayi temelli ekonomi politikaları hâkim olmuş, turizm 1962 yılında ilk kez hizmetler sektörünün bir alt dalı olarak kalkınma planlarında yer almaya başlamıştır. Ancak turizm, 1980'lerden sonra sektörel anlamda önem kazanmıştır.⁶³⁸

Araştırma sahasını oluşturan Edirne İli'nde ekonomik olarak önem arz eden bir turizm potansiyeli bulunmaktadır. Ancak bu potansiyel uzun yıllar dünyada yaşanan siyasal gelişmeler, savaşlar, komşularımızla yaşadığımız kötü ilişkiler ve Türkiye'nin ekonomik kalkınma politikaları nedeniyle ciddi anlamda değerlendirilememiştir.

Turizmin ekonomik potansiyelinin ortaya konulması ve değerlendirilmesi adına 2000'li yıllardan itibaren birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Önceleri turistik kaynakların tanıtımına yönelik yürütülen çalışmalar geldiğimiz süreçte potansiyelin daha iyi değerlendirilmesi ve sektörel açıdan önem kazanmasının sağlanması odaklı olarak planlanma ve yatırımları teşvik yönünde devam etmektedir.

⁶³⁸ Nazmi Kozak, Meryem Akdoğan Kozak, Metin Kozak, *Genel Turizm: İlkeler ve Kavramlar*, (6. Baskı), Detay Yayıncılık, Ankara 2006, s. 51.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. EDİRNE TURİZMİ'NİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2007 yılında hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te Turizm Gelişim Koridoru olarak belirlenen Trakya Kültür Koridoru sınırlarında bulunan araştırma sahası, aynı zamanda ilgili eylem planında Marka Kentler ve Markalaşan Turizm Bölgeleri oluşturma hedef ve stratejilerinin uygulama alanları arasında yer alır.

Bu çalışmalar turizm faaliyetlerinin gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Buna karşın araştırma sahası turizm faaliyetleri açısından birtakım sorunlarla da karşı karşıyadır. Bu sorunların temelinde plansız gelişim yani turistik sahada turizm için gerekli olan alt ve üst yapı donanımların turist talebinin artışına bağlı olarak önceden planlanmadan sonradan tesis edilmesi vardır.

Araştırmanın bu bölümünde Edirne İli'nde turizm faaliyetlerinin sorunları *Doğal Çevre Etmenlerinden Kaynaklanan Sorunlar* ve *Beşeri Çevre Etmenlerinden Kaynaklanan Sorunlar* şeklinde iki grupta sınıflandırılarak ele alınıp, çözüm önerilerine yer verilecektir.

4.1.1. Doğal Çevre Etmenlerinden Kaynaklanan Sorunlar

İklim özellikleriyle ilgili sorunlar: Edirne İli'nde *sıcaklıkların dağılışı ile turizm faaliyetleri arasındaki etkileşim* incelendiği zaman ilde görülen sıcaklık değerlerinin ilkbahar, yaz ve sonbahar mevsimlerinde turizm faaliyetleri açısından herhangi bir olumsuz etkiye neden olmadığı görülür. Buna karşın kış mevsiminde batı ve kuzeybatı (Doğu Avrupa) üzerinden gelen karasal polar hava (cPK) akımlarının etkisinin altına giren ilin kıyı kesimi haricindeki yerlerinde kış mevsimlerinde kar yağışlı günler (10,3-15,9 gün) ve don olayı (0,6-1,4 gün) görülebilmektedir. Dolayısıyla *kış mevsiminde sıcaklık değerleri açık havada gerçekleştirilen (outdoor) turistik aktivitelere* imkân tanımamaktadır.

Başta deniz turizmi olmak üzere doğal turistik kaynaklara bağlı olarak icra edilen turistik faaliyetlerin yoğunlaştığı Saros Körfezi Kıyıları'nda şimdiye kadar D.M.İ.G.M. tarafından sıcaklık ve deniz suyu sıcaklıklarına dair herhangi bir ölçüm yapılmamıştır. Ancak arazi uygulamalarında yaptığımız gözlemlerden ve mülakatlardan yaz mevsiminde ilgili iklim elemanlarının turizm faaliyetlerini olumlu yönde etkilediği sonucu ortaya çıkmasına karşın bölge diğer Ege Denizi Kıyıları'na göre daha *kısa bir turizm sezonuna* sahiptir. Bu durum enlem faktörüne bağlı olarak sıcaklık ve deniz suyu sıcaklık ortalamalarının genel olarak Kuzey Yarımküre'de kuzeye doğru gidildikçe azalmasıyla açıklanabilir.

Edirne İli'nin büyük bir kesiminde Akdeniz iklimi yağış rejimi görülmektedir. Kış aylarında yağış değerleri maksimuma ulaşmakta, ilkbahardan itibaren düşüşe geçerek yaz aylarında minimum değerler göstermekte, sonbahardan itibaren ise tekrar yükselişe geçmektedir. Düzensiz yağış rejimi ve zaman zaman görülen aşırı yağışlar akarsu debilerinde *ani akım yükselmelerine* neden olmaktadır. Bu durum ise ilin belirli kesimlerinde günlük hayatı olumsuz yönde etkileyerek *sel ve taşkın olaylarının* yaşanmasına neden olmakta, turizm de dâhil olmak üzere ekonomik faaliyetler üzerinde olumsuz etkilerde bulunmaktadır.

Bilindiği üzere turistlerin tatillerinde fiziksel olarak rahat edebilmeleri ve tatil süresince yapmayı tasarladıkları rekreasyon faaliyetlerini rahatsızlık duymadan gerçekleştirebilmeleri önemli ölçüde iklim koşullarına bağlıdır.⁶³⁹ Bu bakımdan araştırma sahasında turizm ve rekreasyonel faaliyetlerin geliştirilmesi adına yapılan planlama çalışmalarında iklimik özellikler mutlaka dikkate alınmalıdır.

Hidrografik özellikler ile ilgili sorunlar: Edirne'de başta Meriç Nehri ve Ergene Irmağı olmak üzere akarsularda görülen *sanayi, tarımsal ve evsel* kökenli *kirlilik* ile yasal ve kaçak yoldan *kum çıkarımı* akarsularda görülen başlıca sorunlardır. Akarsularda çevre kontrolleri düzenli bir şekilde yapılarak kirletici unsurlara karşı tedbirler alınmalı, gerekli yerlerde arıtma tesisleri yapılmalıdır.

Edirne'de bulunan göller ise bünyelerine katılan akarsular ve sulama kanalları nedeniyle *su kirliliği* ve *sığlaşma* ile ikincil konut inşaat hafriyatlarının göllere dökülmesi sonucu *göl alanlarının küçülmesi* sorunlarıyla karşı karşıyadır. Bu sorunlar

⁶³⁹ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 44.

Saros Körfezi lagün göllerinde daha yoğunluk kazanmaktadır. Göllerde çevre araştırmalarına önem verilmeli, sorunların boyutları detaylı bir şekilde ortaya konularak özel koruma tedbirlerini içeren projeler geliştirilmelidir. Aksi halde ekolojik bozulmalar nedeniyle göllerin kısa bir süre sonra ekonomik ve turistik değerlerinin kaybolması kaçınılmazdır.

Sel ve taşkın olayları, Edirne Kent Merkezi'nde özellikle Tunca ve Meriç nehirlerinin birbirine yaklaştığı *Bülbül Adası* ve *Karaağaç yolu üzerinde* görölmektedir. Meriç ve Tunca nehirleri, taşkınların önlenmesi için yapılan yatak derinleştirme ve set çalışmalarına elverişli değildir. Taşkınların önlenmesi nehirlerde su seviyelerini kontrol eden baraj ve gölet yapım çalışmalarıyla sağlanabilir. Baraj ve gölet yapım çalışmalarının Edirne İli'nde yaşanan taşkın ve sel olaylarının önlenmesinde yegâne tedbir olması dikkate alınarak başta Tunca Barajı olmak üzere yapımı devam eden taşkın kontrol amaçlı baraj ve göletlerin inşaatı en kısa sürede tamamlanmalıdır.

Akarsu ve göllerin çevresinde yer yer sazlık ve bataklıklar bulunmaktadır. Bu alanlar göçmen kuşlar başta olmak üzere fauna açısından zengin olup, ornitoloji ve doğa gözlemciliği açısından zengin turizm potansiyeli bulunmaktadır. Doğa gözlemciliği, trekking ve ornitoloji potansiyelinin değerlendirilmesi için bu bölgelerde *gezi-gözlem parkurlarının* oluşturulması gerekmektedir. Bu nedenle akarsu ve göllerin çevresindeki bazı yerlerde çevre sorunlarına neden oluşturmayacak kısmi drenaj çalışmaları yapılmalıdır.

Daha önce de vurgulandığı üzere Saros Körfezi kıyı yerleşmelerinde kanalizasyon, içme suyu hattının yetersiz olması ile çöp toplama ve katı atık depolama gibi *alt yapı tesislerinin bulunmaması* çevre tahribatına neden olmaktadır. Bazı yerleşmelerde atık suların ve kanalizasyonların doğrudan denize verilmesi deniz kirliliğini ciddi boyutlara taşımaktadır.

Hidrografik özellikler ile ilgili sorunların giderilmesinde çevresel etkilerin tespit edilip, tedbirlerin alınmasının sağlandığı ÇED uygulamaları büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle ilgili kurumların hidrografik kaynakların çevresinde görölen faaliyetleri ciddi bir şekilde denetlemesi ve sorunlara müdahale etmesi gerekmektedir. Ayrıca olumsuzlukların giderilmesi için sanayi tesisleri ve evsel atıkların drenaj hatlarında arıtma tesislerinin mutlaka kurulması gerekmektedir.

Bitki örtüsü ve yaban hayatı ile ilgili sorunlar: Araştırma sahası sınırlarında yer alan Meriç Deltası, Kuzey Saros Kıyıları ve Ergene Havzası Türkiye'nin 122 Önemli Bitki Alanı arasında yer almaktadır. Bunların yanı sıra Istranca Dağları Önemli Bitki Alanı'nın bir kesimi de Edirne İli sınırları içinde yer alır. Buralar bitki ve hayvan türleri açısından hassas yerlerdir. Bu alanların bazı kesimlerinde çevre sorunları sonucu endemik bitki türleri tehdit altındadır. Bu bölgeler için özel çevre koruma projeleri geliştirilmelidir.

Saros Körfezi Kıyıları'ndaki meşe ve kızılçam ormanları, orman yangınları açısından hassas bölgeler arasındadır. Turizm ve rekreasyonel faaliyetler yaz aylarında orman yangını riskini arttırmaktadır. İlin güney kesimi Çanakkale Bölge Müdürlüğü, Keşan Orman İşletme Müdürlüğü, kuzey kesimi ise İstanbul Bölge Müdürlüğü, Kırklareli İşletme Müdürlüğü, Edirne İşletme Şefliği denetimi altındadır. İlgili kurumların orman ekipleri, donanım ve ödenek gibi gereksinimler yönüyle güçlendirilmeli, araştırma sahasında yaşanabilecek muhtemel orman yangınlarına karşı daha etkin bir mücadele yürütülmesini sağlayacaktır.

Orman yangınlarının yanı sıra yaz aylarında orman kamplarının turizm ve rekreasyonel faaliyetler açısından yoğun kullanılması sonucu oluşan kirlilik ağaçlarda hastalıklara neden olabilmektedir. Gökçetepe Orman İçi Dinlenme Yeri ve Çadırılı Kamp Alanı 2007'den beri çam ağaçlarında görülen mantar hastalığı nedeniyle kapalıdır. Bu tür sahalar belirli bir zaman turizm ve rekreasyonel faaliyetlere kapatılarak ağaçlarda gençleştirme çalışmaları yapılmaktadır. Bu durum da turizm faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle orman kamp alanlarının temizliğine önem verilmelidir.

Orman sınırlarına doğru hızla ilerleyen yapılaşma Saros Körfezi Kıyıları'ndaki meşe ve kızılçam ormanlarını tehdit eden bir diğer sorundur. Büyük kesiminin doğal sit alanı kapsamında olduğu bu bölgede Gala Gölü Millî Parkı ve Tabiat Koruma Alanı gibi ekolojik açıdan önemli bir doğa harikası yer almaktadır. Hızlı yapılaşmanın getirdiği sorunlar gün geçtikçe doğal yaşamı daha çok tehdit etmektedir. Kıyı yerleşmeleriyle ilgili yetki belirsizliği ve denetimsizlik hızlı yapılaşmanın ana nedenidir.

Araştırma sahasının bitki örtüsü ile ilgili olarak dikkat çeken özelliklerinden biri de anıt ağaçlardır. Edirne Kültür Varlıkları ve Tabiat Koruma Kurulu tarafından Edirne İli'nde bulunan 50 anıtsal değer taşıyan ağaç tescil edilmiş, çevre düzenlemesi yapılarak ağaçlara Türkçe ve Latince isimleri yazılı plaketer takılmıştır. Ancak anıt ağaçların bazılarının çevresi çok çabuk kirlenebilmektedir. Önemli bitki örtüsü çekicilikleri arasında yer alan bu ağaçlar için birtakım özel koruma tedbirleri alınmalıdır.

Saros Körfezi'nin Çanakkale İl sınırları içinde kalan kesimi Çevre ve Orman Bakanlığı'nın teklifiyle 2010 yılı sonunda Bakanlar Kurulu tarafından özel çevre koruma bölgesi olarak ilan edilmiştir.⁶⁴⁰ Çevre Kanunu'nun 9. maddesine göre oluşturulan özel koruma bölgeleri, doğal kaynakların ve varlıkların korunması, kirliliğinin ve tahribatının önlenmesi ve kalitesinin iyileştirilmesi için gerekli idarî, hukukî ve teknik tedbirlerin uygulanma bölgeleridir.⁶⁴¹ Turizm faaliyetlerini sınırlandırıcı hükümleri olmasına karşın araştırma sahasının belirli kesimlerinin de bu kapsama alınması biyolojik ve hidrografik kaynakların önemli ölçüde korunmasını sağlayacaktır.

Araştırma sahasında floranın yanı sıra fauna ile ilgili de birtakım sorunlar bulunmaktadır. Sanayi, tarım ilaçları ve evsel atıkların akarsu ve göllere karışması sonucu oluşan kirlilik hidrografik kaynaklarda balık türleri ve sayısını etkilemektedir. Bu durum da araştırma sahasında yeni gelişen bir rekreasyonel aktivite olan sportif olta balıkçılığı ve zıpkınla balıkçılığın geleceğini olumsuz yönde etkilemektedir. Saros Körfezi'nin yılın belirli dönemlerinde kendi kendini yenileme özelliği, akarsu ve göllere göre bu tür kirleticilerden daha az etkilenmesine neden olmaktadır. Ancak kıyılarda da kanalizasyonun doğrudan denize verilmesi denizlerdeki canlı yaşamını olumsuz olarak etkilemektedir.

Göçmen kuşların geçiş sahasında önemli bir konuma sahip olan araştırma sahasında yaban hayatı ile ilgili sorunların yaşandığı alanlar da bulunmaktadır. Bu alanlar Orman Bakanlığı tarafından *Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayvanı Yerleştirme Sahaları* olarak ilan edilmiş olup, Millî Park ve Tabiat Koruma

⁶⁴⁰ Saros Körfezi'nin Özel Çevre Koruma Bölgesi Olarak Tespit ve İlanı ile Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin Sınır Koordinatlarının Yeniden Belirlenmesine İlişkin Karar, *T.C. Resmi Gazete*, 27789, 22 Aralık 2010.

⁶⁴¹ Çevre Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 18132, 9 Ağustos 1983.

Alanları'nda uygulanan av yasağı bu alanlarda da uygulanmaktadır. Bu bölgelerde ilgili kurumlarca alınan tedbirler ve yapılan denetimler arttırılmalıdır.

Toprak ve tarım alanlarıyla ilgili sorunlar: Daha önce de vurgulandığı üzere Saros Körfezi kıyı kumulları üzerinde turistik tesislerin inşa edilmesi, turizm sezonlarında plajlarda ciddi boyutlara ulaşan kirlilik ve kıyı yerleşmelerinde atık depolama tesislerinin olmaması sonucu topraklarda birtakım çevre sorunları görülmektedir.

Atık depolama sorunu sadece Saros Körfezi Kıyıları'nda değil il genelinde görülen önemli bir sorundur. Nitekim Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü tarafından yapılan ve 2007-2008 yıllarını kapsayan bir araştırmaya göre Edirne İli, Türkiye'de atık sorununun öncelikli olduğu iller arasında yer almaktadır. Yenikarpuzlu Beldesi hariç diğer yerleşmelerde atık sular arıtılmadan drenaj edilmektedir.⁶⁴² Bu sorun en fazla Saros Körfezi Kıyıları'ndaki yerleşmelerde görülmektedir.

Turizmin gelişimiyle birlikte Saros Körfezi kıyı yerleşmelerinde tarım toprakları üzerinde bir baskı oluşmuştur. Burada tarım topraklarının bir kısmının üzerinde turistik tesisler, ticari yapılar ve ikincil konutların yapılması tarım topraklarının daralmasına neden olmuştur. Bölgede turizmin tarım toprakları üzerindeki etkisi hızlı yapılaşmaya bağlı olarak artmaktadır.

Tarım topraklarının Kırsal Turizm, Tarım Turizmi (Agroturizm) ve Çiftlik Turizmi gibi turizm etkinlikleri açısından sağladığı potansiyel ile yiyecek-içecek işletmelerinin tarım ürünlerine olan talebi düşünülerek turizm gelişim planlarında tarım topraklarının korunması gözetilmelidir.

4.1.2. Beşeri Çevre Etmenlerinden Kaynaklanan Sorunlar

Nüfus ve yerleşmeler ile ilgili sorunlar: Edirne Kent Merkezi'nde Kakava Şenlikleri ve Kırkpınar gibi turizm organizasyon dönemlerinde genel bir nüfus hareketlenmesi görülmektedir. Bunun yanı sıra son yıllarda bahar aylarında Çanakale

⁶⁴² Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, *Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu (2007-2008)*, s. 6.

Şehitlerini Anma Etkinlikleri kapsamında düzenlenen tur programlarında günübirlik olarak Edirne'nin de yer alması sonucu bir nüfus hareketliliği görülmeye başlanmıştır. Yaz aylarında ise yurt dışında çalışan Türk işçiler, Bulgaristan ve Yunanistan'da yaşayan Türk soydaşlarımız, sınır turizmi kapsamında turistik ve ticari amaçlı olarak kente gelen Bulgar ve Yunan turistlerden kaynaklanan bir hareketlilik söz konusudur.

Bunların yanı sıra turizmin nüfus ve yerleşmeler ile ilgili etkisi araştırma sahasının diğer önemli turizm etkinlik alanı olan Saros Körfezi Kıyıları'nda daha net gözlenebilmektedir. Yaz aylarında bölgenin nüfusu 100.000'i aşmakta, turizm sezonunun sona ermesiyle Mecidiye ve Enez haricindeki kıyı yerleşmelerinde nüfus büyük ölçüde azalmaktadır.

Tatilcilerin yanı sıra kıyı yerleşmelerinde bulunan tesislerde çalışan personeller de bölgede önemli turizm hareketliliğine neden olmaktadır. Arazi araştırmalarında tesislerde çalışan personelin büyük kesiminin kıyı yerleşmelerinin bağlı olduğu köylerde yaşadığı ve günübirlik geliş-gidiş yaptıkları gözlenmiştir.

Mecidiye ve Enez haricindeki Saros Körfezi kıyı yerleşmelerinde belediye teşkilatının bulunmaması *altyapı hizmetlerinin yeterli düzeyde yapılamamasının* ana nedenidir. S.S. Turizm Geliştirme Kooperatifleri aracılığıyla sağlanmaya çalışılan yerel yönetim hizmetleri, Erikli ve Yayla dışındaki yerleşmelerde etkin bir şekilde işletilememektedir. Gökçetepe ve Sazlıdere turizm geliştirme kooperatifleri kapanma aşamasındadır.

Keşan, İpsala ve Enez belediyeleri ile Edirne Özel İdare Genel Sekreterliği ortaklığında oluşturulan ve 2008 Aralık ayından beri faaliyet gösteren Edirne Saros Turizm Altyapı Hizmet Birliği, 80 bin TL gibi sınırlı bir bütçeye sahiptir. Bu koşullarda kıyı yerleşmelerinin sahip olduğu sorunları çözmesi mümkün değildir. Bu nedenle kıyı yerleşmelerine özel bir statü uygulanarak belediye teşkilatı kurulmalıdır. Belediye teşkilatının kurulması yetki boşluğu ile denetimsiz ve plansız olarak hızlı bir şekilde büyüyen yerleşmelerin sorunlarının kontrol altına alınması ve giderilmesi adına yapılacak en önemli çalışmalardan biri olacaktır.

Ekonomik coğrafya ile ilgili sorunlar: Araştırma sahasında ekonomik faaliyet olarak tarım ve hayvancılığın hâkimiyeti hala devam etmekte ise de ekonomik bağımlılık giderek azalmaktadır. Gelişimiyle birlikte bu bağımlılığı azaltan ekonomik

faaliyetler arasında yer alan turizm, il ekonomisinde giderek önem kazanmaktadır. Araştırma sahasında ulaştırma, konaklama, yeme-içme, rekreasyon, eğlence gibi alt sektörleriyle ekonomide doğrudan etkinin yanı sıra ticaret, el sanatları ve tarımsal üretimin gelişimini de teşvik etmektedir.

Araştırmanın önceki bölümlerinde vurgulandığı üzere turizm ile birlikte araştırma sahasında hediyelik eşya satan iş yerleri, lokanta, restoran ve bar gibi yiyecek-içecek işletmeleri, eğlence mekânları, fotoğrafçılar, deniz malzemesi satan mağazalar, dalgıçlık kursları, emlakçı vb. iş kollarında turizm ile birlikte bir gelişim söz konusu olmuştur. Bu gelişim Edirne Kent Merkezi'nde yıl içerisinde süreklilik arz etmesine karşın, Saros Körfezi Kıyıları'nda sezonluk olarak görülmektedir. Turizm sektörünün mevsimlik karakteri, turizm devresi dışındaki zamanın ekonomik olarak durgun ya da ölü bir dönem olarak kalmasına neden olmuştur. Bu durum, turizm sektöründe çalışan işgücünün mevsimlik, bir başka ifadeyle geçici işgücü olarak kalmasına yol açmaktadır. Kıyı yerleşmelerinin bağlı olduğu köylerde yaşayan halk tarım ve hayvancılığa ek olarak yaz döneminde turistik tesislerde çalışmaktadır.

Turizm sektöründe çalışan personelin çalışma süresini öğrenmek amacıyla turizm sektörü çalışanlarına yönelik olarak uygulanan anket (3) çalışmasında yer verilen *Turizm sektöründe çalışma süreniz yılda kaç ay sürüyor?* Sorusuna (Soru 5) verilen cevaplardan sektörde çalışanların % 16,81'inin sürekli, % 49,55'inin 3'ay ve daha az, 33,64'ünün ise 3-8 ay arasında çalıştığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.1. Turizm Sektöründe Çalışan Personelin Çalışma Süresi.

	Seçenek	f	%
Turizm sektöründe çalışma süreniz yılda kaç ay sürüyor?	3 aydan az	4	3,54
	3 ay	52	46,01
	4 ay	11	9,73
	5 ay	9	7,97
	6 ay	7	6,20
	7 ay	11	9,74
	Sürekli	19	16,81
	Toplam	113	100

Kaynak: Anket Sonuçlarından Elde edilmiştir.

Ankette yer alan bu soruya verilen cevaplardan turizm ile ilgili istihdam edilen iş gücünün önemli bir kısmının (% 83,19) yılın büyük bir zamanında işsiz kaldığı ya da tarım ve hayvancılık başta olmak üzere turizm dışı sektörlerde çalışmak zorunda kaldığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar iklim koşulları ile turistlerin tatil dönemlerini yaz aylarında geçirme eğilimi turizm faaliyetlerinin yıl geneline yayılmasını sınırlandırıyor olsa da alternatif turizm tiplerinin uygulamaya konmasıyla turizm sektöründe sezon olarak daha uzun süreli istihdam mümkün olacaktır.

Edirne’de turizmin neden olduğu ekonomik sorunlardan biri de, ülkemizin birçok turistik yöresinde görülen mevsimlik enflasyon sorunudur. Özellikle gıda maddeleri ve lüks tüketim mallarında görülen bu sorun, gelir düzeyleri turistlere oranla birkaç kat daha düşük olan halkı zor durumda bırakmaktadır. Nitekim anket (1) sonuçlarına göre de Edirne halkı, turizmin mal ve hizmetleri pahalı hale getiriyor olmasını (% 30,14), turizmin en olumsuz etkisi olarak görmektedir.

Edirne’de turizm ile ilgili ortaya çıkan bir diğer ekonomik sorun da arazi fiyatlarında görülen artıştır. Bu durum sahaya olan yatırım talebiyle ilgilidir. Turizmin gelişmesiyle birlikte turistik tesislerin ve ikincil konutların hızla yapılmaya başlanması, özellikle Saros Körfezi Kıyıları’nda arsa fiyatlarında aşırı artışlar ve arsa spekülasyonu gibi sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Anket (1) sonuçlarına göre Edirne halkı turizm faaliyetlerinin arazi fiyatlarını arttırıyor olmasını (% 15,88) ikinci önemli ekonomik sorun olarak görmektedir. Bu sorun Edirne Kent Merkezi’nde ise daha çok kent turizm destinasyonu içinde kalan iş yerlerinin fiyatlarında ve kiralarında görülen artışlar şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Turizm sektörü ile ilgili sorunlar: Araştırma sahasında genel olarak turizmin sezonluk olarak icra edilmesi işletmelerde *karlılığın (gelir kapasitesi) sınırlı olmasına* neden olmaktadır. Bu durumda işletmelerin *profesyonel turizmci çalıştırmada güçlük çekmelerine* ve yakın yerlerden düşük gelirle eleman teminine neden olmaktadır.

Turistik işletmelerde çalışanlarda *profesyonel turizm elemanı mantığının* oturmadığını araştırmanın ilk bölümünde yer verilen anket sonuçları da ortaya koymaktadır. Sektör çalışanlarının çoğunun eğitim durumu ve yabancı dil bilgisi yeterli düzeyde değildir. Bunun yanı sıra turizm işletmelerinde az sayıda turizm ile ilgili alan mezunu çalışmaktadır.

Edirne'deki turistik tesislerin birçoğu *aile tipi işletme* özelliğindedir. Turizm ile ilgili yeterli eğitim almadan turizm işletmeciliğine başlayan bu kişiler sektör ile ilgili pek çok bilgidен yoksundur. Özellikle Saros Körfezi Kıyıları'nda kırsal alanlardaki tarım alanları ve diğer gayrimenkullerini satan ailelerin birçoğu herhangi bir deneyimi olmadan ya da eğitim almadan turizm sektöründe iş yapmaya başlamıştır. Bu durum *profesyonel işletmeci mantığının* gelişmemesine dolayısıyla müşteri memnuniyetsizliğine sebep olmaktadır.

Edirne'de turizm sektörünün önem kazanmasına bağlı olarak turizm talebi de artış göstermektedir. Bu talebin içinde hizmet beklentisi yüksek olan yabancı turist talebi daha yüksek oranda gelişmektedir. Hizmet kalitesinin artırılması Edirne'de turizmin gelişimini sağlayacak unsurlar arasındadır. Bu bakımdan hem işletme sahiplerinin hem de turizmde çalışan personelin turizm yeterlilikleri; yapılacak seminer, konferans ile eğitim ve sertifika programlarıyla yükseltilmelidir.

Edirne'de Trakya Üniversitesi bünyesinde bulunan yüksek öğretim programları sektörün ihtiyaç duyduğu uzmanlar ile orta ve yüksek kademe yönetici yetiştirmektedir. Ancak ilde nitelikli ara eleman sıkıntısı söz konusudur. Nitelikli ara eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulan Edirne Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi'nin öğrencileri üniversite yerleştirme sınavlarında oldukça başarılı olup, mezuniyetleri sonrasında mesleğe atılmaktan ziyade üniversite eğitimine devam etmeyi tercih etmektedirler.

Üniversite bünyesinde belirli dönemlerde açılan Turizm ve Otelcilik Uygulamalı Sertifika Programı ile İŞKUR başta olmak üzere sektör birlikleri tarafından kısa süreli meslek edindirme kursları nitelikli ara eleman ihtiyacını karşılamada yetersiz kalmaktadır. Sektörün ihtiyacı dikkate alınarak meslek edindirme kurslarının sayısı arttırılmalıdır.

Bunların yanı sıra Edirne'de Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren ve sektörün ihtiyaçlarına göre özel meslek elemanları yetiştiren bir Turizm Eğitim Merkezi (TUREM) kurulabilir.

İl genelinde bir diğer önemli sorun da *rehberlik faaliyetlerinin yetersizliği*dir. Edirne Kent Merkezi'nde profesyonel turist rehberi temininde çok fazla güçlük yaşanmazken Saros Körfezi Kıyıları'nda bu konuda güçlük yaşanmaktadır. Bunun yanı

sıra *kaçak rehberler* ve sınır kapılarındaki personellerin gelen turistleri Edirne'deki turizm faaliyetleri hakkında yönlendirmekte yetersiz kalması bu konuda görülen diğer eksikliklerdir.

Arazi uygulamaları döneminde yaptığımız mülakatlarda her ne kadar Turist Rehberleri Birliği (TUREB) üyesi bazı turist rehberleri karşı çıksalar da Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca profesyonel turist rehberi yetiştirme kursu açılması turist rehberi temini hususunda yaşanan sorunları önemli ölçüde azaltacaktır. Bunlara ek olarak sınır kapılarında ve Saros Körfezi yerleşmelerinde turizm danışma büroları kurulmalıdır.

Edirne'de bulunan az sayıdaki seyahat acentesi; bilet satış, tatil organizasyonu ile hac ve umre organizasyonu gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. Edirne'deki seyahat acentelerinin Edirne'ye özgü *tur programlarının yetersizliği* dikkat çekicidir. Ancak İstanbul'da faaliyet gösteren bazı firmaların Edirne'ye özgü kültür ve inanç turları bulunmaktadır. Bunlar da daha çok günübirlik turlar ya da Çanakkale gezi güzergâhına dâhil edilen kısa tur şeklindedir. Bunların yanı sıra Bulgaristan'da faaliyet gösteren tur şirketleri de son yıllarda Edirne'ye yönelik inanç ve kültür turu organizasyonları düzenlemektedir.

Turizm sektörü, yatırım teşviklerinden en fazla yararlanan sektörler arasındadır. Ancak genelde yatırımcıların turizm yatırımı yapmanın gerektirdiği resmi prosedürler ve teşvikler konularında yeteri kadar bilgisi bulunmamaktadır. Özellikle mahalli yatırımcılar çok kez yatırımın belli bir aşamasına geldikten sonra resmi gerekliliklerin farkına varmakta ve tekrar başa dönerek eksiklikleri tamamlamaktadır. Bazen de telafi edilemeyecek noktaya gelinmektedir. Bu durum yatırım maliyetini yükseltmekte veya yatırım düzeyini düşürmektedir.

Girişimde işbirliği eksikliği, güvensizlik, korku gibi durumların gereksiz şekilde büyük boyutlara ulaştığı araştırma sahası gibi yerlerde turizm sektöründeki yatırımlarda *konaklama kapasitesi, nitelik ve nicelik bakımından yetersizlikler* görülür. Örneğin ilde henüz dört ve beş yıldızlı otel bulunmamakta, bakanlık ve belediye belgeli turistik tesis sayısı da oldukça az sayıdadır. Bu tür sorunların azaltılması amacıyla, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri hâlihazırdaki rutin görevlerinin yanı sıra tüm yerel yönetim birimleri ile koordinasyonu

sağlayıcı ve yol gösterici bir kurum şeklinde yetkili kılınarak görevlendirilmesi düşünülmelidir.

Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, araştırma sahasındaki sivil toplum kuruluşlarını yönlendirerek ve destekleyerek turizmi geliştirme konusunda daha etkin rol almalarını sağlamalıdır. İlde hâlihazırda doğrudan ya da dolaylı olarak turizm ile ilgili faaliyet gösteren sekiz dernek, beş kooperatif bulunmaktadır. Bunların bazıları kapanma aşamasındadır.

4.2. PLANLAMA ÖNERİLERİ VE SWOT ANALİZİ

4.2.1. Turizm Planlamaları ve Edirne

Turizm planlaması, genel planlama kavram ve yaklaşımlarının turizm sisteminin belirli özelliklerine uyarlanarak uygulanmasıdır. Başka bir ifade ile belirli bir dönemde, bir yerde turizm sektöründe ulaşılmak istenilen hedefleri, bu hedeflere varabilmek için yararlanılabilecek araçları, olanakları, yapılacak işleri, iş zamanlaması ve işlerin sorumlularını gösteren disiplinli bir düzenlemedir.⁶⁴³

Dünyanın zengin ülkeleri, turizm planlamasını ülkelerin ekonomik durumlarını düzeltmelerini sağlayacak en kolay yol olarak ileri sürerler. Kalkınmakta olan ülkeler için ise bu ülkelerin turizm sektöründen yaralanabilmeleri için gerekli ön koşullar arasında kabul edilir. Planlama, turizmde sağlayacağı gelişimin yanı sıra aynı zamanda kontrolsüz gelişecek turizmin kendi dayanağı olan kaynaklarını tahrip edilmesini de önleyecektir.⁶⁴⁴ Nitekim turizmde planlama yapılmasının gerekliliği, son yıllarda turizmin kontrol edilemez biçimde büyümesi ve geri dönülemez olumsuz sonuçlara yol açmasıyla daha bir kesinlik kazanmıştır.⁶⁴⁵

Turizm faaliyetlerinin ilk planlama çalışmaları 12. yüzyıla, kutsal toprakların kitlesel ziyarete açılması için yapılan düzenlemelere kadar uzanmasına karşın turistik hareketlerin ekonomik sektör olarak planlanması gereği 1950'lerde turizmin ulaştığı büyük boyutlardan sonra anlaşılmıştır.⁶⁴⁶

⁶⁴³ Orhan İçöz, Turgut Var, İbrahim İlhan, *Turizm Planlaması*, Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s. 60.

⁶⁴⁴ Özgüç, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, s. 182.

⁶⁴⁵ Soykan, *Turizm Coğrafyası ve Turizm Planlaması*, s. 43.

⁶⁴⁶ Olalı, s. 76.

Turizmin tarihsel gelişim süreci içerisinde planlama yaklaşımlarının çok çeşitli olduğu görülür. Bu yaklaşımlar turizm sektörünün beklentilerine göre şekillenmekte ve değişmektedir.

Turizm planlaması yaklaşımlarının çeşitliliğine bağlı olarak, turizm planlaması türleri de oldukça farklıdır. Ancak bu türler birbirinden bağımsız değildirler. Örneğin zaman dikkate alınarak yapılan planlamada mekân ve sektörler dikkate alınmak zorundadır.⁶⁴⁷

Turizm planlaması aşağıdaki kriterlere göre şu şekilde sınıflandırılabilir.⁶⁴⁸

Planlamanın kapsadığı süreye göre (Dönemsel turizm planlaması):

Kısa vadeli turizm planlaması: 1-2 yıllık yatırım programlarını kapsar.

Orta vadeli turizm planlaması: 3-6 yıllık bir dönemi içine alır.

Uzun Vadeli Turizm Planlaması (stratejik planlama): 10-25 yıl arasındaki uzun bir döneme aittir.

Planlamanın örgütsel yapısına göre (Örgütsel turizm planlaması):

Entegre turizm planlaması: Turizm ile ekonomik sektörler arasındaki işbirliğini sağlar.

Sektörel turizm planlaması: Konaklama, alt yapı ve istihdam planlamasını kapsar.

Analiz edilen alanın ölçeğine göre (Mekânsal turizm planlaması):

Uluslararası (bölgeler arası) turizm planlaması: Farklı ülkelerin ortak turizm planlarıdır.

Ulusal (ülkesel) turizm planlaması: Ülke düzeyinde yapılan planlamalardır.

Bölgesel turizm planlaması: Bir ülkenin sınırları içindeki bir veya birkaç bölgeye ait planlardır.

Yerel turizm planlaması: Köy, kent, tarihsel merkez veya boş kırsal alanlardaki küçük ölçekli planlamalardır.

Turizm planlama çalışmalarında genelde *toplum-doğa-kültürel çevre* dengesinin kurulması gereği ortak noktayı oluşturmaktadır. Hatta mekânın bu üç önemli unsurundan birinde istenmeyen değişimlerin meydana gelmesini önlemek üzere

⁶⁴⁷ Soykan, Turizm Coğrafyası ve Turizm Planlaması, s. 46.

⁶⁴⁸ İbrahim İlhan, *Bölgesel Turizm Planlaması Modeli ve Nevşehir Örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1999.

planlamanın kendisinin de sürekli kontrol altında tutulması gerektiği de ileri sürülmektedir.⁶⁴⁹

Araştırma sahasını oluşturan Edirne İli'nde turizm ile ilgili ilk planlama çalışması 1938 yılında Abide Koruma Heyeti'nce yapılan Edirne Kent Merkezi'ndeki tarihi eserlerin koruma önceliklerinin yer aldığı çalışmadır. Bu çalışma ile kentteki tarihi eserler sınıflandırılarak korunmaya değer olanlar belirlenmiş, tarihi yapıların bir kısmı kamu mülkiyeti durumundan çıkartılarak satılmış bir kısmının da yıktırılması uygun görülmüştür.⁶⁵⁰

Bu çalışmayı 1965 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu revize etmiştir. Koruma bölgelerinin belirlenmesine dayanak olarak 1973 yılında yürürlüğe giren 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu'na göre 1974-1976 yılları arasında Edirne Kent Merkezi'nde Selimiye Camii ve çevresi, Kaleiçi ile Edirne kent dokusunu içine alan kentin doğu ve kuzey kesimi sit alanı olarak tescil edilmiştir.

Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu, 1979 yılında Edirne'de yaptığı toplantısında belediyenin imar planı uygulamalarında doğal, tarihi ve mimari değerleri koruma ve geliştirmeye yönelik çalışmalar önermiştir.⁶⁵¹ Bu çalışmalar doğrudan turizm planlaması ile ilgili olmayıp, birtakım koruma kararları içermektedir.

Araştırma sahasında doğrudan turizm ile ilgili planlama çalışmaları 2005 yılından sonra yapılmıştır. Planlama süreci, 1970 yılında İmar ve İskân Bakanlığı tarafından Türkiye'de turizmin gelişebileceği önemli yerlerden biri olarak belirtilen Saros Körfezi Kıyıları'nın 2006 yılında Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmesiyle başlamıştır.

Araştırma sahası, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 9. kalkınma planı çerçevesinde 2007 yılında yapılan ve Türkiye'nin geleceğe yönelik ulusal turizm stratejisini ortaya koyan Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013'te Trakya Kültür Koridoru ve Marka Kent geliştirme projesi kapsamına alınmış, turizmin geliştirilmesine yönelik birtakım planlama önerileri sunulmuştur.

⁶⁴⁹ Turgay Gökçen, "Turizm'de Planlama ve Kırsal Alanlar", Nazmiye Özgüç (Ed.), *İnsan ve Mekân: Prof. Dr. Erol Tümertekin'e 80. Yıl Armağanı* İçinde, Çantay Kitabevi, İstanbul 2006, s. 176.

⁶⁵⁰ K. D. Küçükaltan, s. 125.

⁶⁵¹ G. Küçükaltan, s. 59.

Bu ulusal ölçekli planın yanı sıra Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı ve Trakya Kalkınma Birliği ortaklığında 2009 yılında hazırlanan 1/100.000 Ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı, Edirne İl Özel İdare Genel Sekreterliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Trakya Kalkınma Birliği, İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi tarafından 2010 yılında yapılan 1/25.000 ölçekli Edirne İl Çevre Düzeni Planı ile Trakya Kalkınma Ajansı tarafından 2010 yılında yapılan TR21 Trakya Bölge Planı 2010-2013'te Türkiye Turizm Stratejisi 2023'ü temel alan turizm plan kararları bulunmaktadır.

Ayrıca Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından 2008 yılında yapılan Meriç-Ergene Havzası Koruma Eylem Planı ve Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü tarafından yapılan 2007 ve 2008 yıllarında yapılan İl Çevre Durum Plan Raporları'nda da araştırma sahasının turizm potansiyelinin değerlendirilmesi ve turistik kaynaklarının korunmasına dair öneriler yer almaktadır.

Bu çalışmalarda rasyonel plan kararlarının yanı sıra gerçekleştirilemeyecek nitelikte hedef ve stratejiler de yer almaktadır. Bazı plan kararlarının çalışma takviminde belirtilen zaman dilimleri geçmiş olmasına rağmen henüz hayata geçirilememiş olması, bu kararların doğru hedef ve stratejilerle üretilmediğini göstermektedir.

Turizm planlamaları multidisipliner bir yaklaşımla birden çok alan uzmanının ortak çalışmalarıyla ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmalarda coğrafyacıların çalışması reel plan kararlarının ortaya çıkmasını sağlayan unsurlar arasındadır.⁶⁵²

---

⁶⁵² Hall, s. 29.

4.2.2. Geleceğe Yönelik Öneriler

Bu bilgiler ışığında coğrafi bakış açısıyla araştırmanın içeriğinde yapmış olduğumuz analiz ve sentezlere dayanarak araştırma sahasında turizmin ekonomik potansiyelinin ortaya konulması, değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik rasyonel önerileri şu şekilde sıralayabiliriz;

1) Öncelikle turizme yönelik bölgesel eylem planı hazırlanmalıdır. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve diğer bölgesel planlamalarının uygulanabilirliği bu sayede takip edilebilir.

2) Edirne İli, konumu ve turistik alt yapı tesisleriyle fuar turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak bir yerde fuar turizminin gelişmesi büyük ölçüde organizatör firmaların o yerin potansiyelini keşfetmesine bağlıdır. Uluslararası fuarların düzenlenebilmesi için organizatör firmaların Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yerel kurumlar tarafından teşvik edilmesi gerekmektedir.

3) Turistik ürünlerin ve bölgesel el sanatlarının tanıtımı amacıyla Balkan Ülkeleri arasında karşılıklı sergiler düzenlenmelidir.

4) Türkiye Turizm Stratejileri 2023'te belirtilen Sanat Köyleri kurulması hedefi kapsamında Edirne Kent Merkezi'nde el sanatları, hediyelik eşya ve turistik ürünlerin tanıtım, üretim ve pazarlanmasının yapılacağı bir merkez kurulmalıdır.

5) Edirne'nin kongre turizmi açısından tam anlamıyla değerlendirilebilmesi için 4 ve 5 yıldızlı otellerin yaptırılması ilgili yerel kurumlar tarafından teşvik edilmeli, kongre turizmine yönelik özel tanıtım faaliyetleri yapılmalıdır.

6) İnanç turizmine yönelik ülkeler arası işbirliği geliştirilmeli, İnanç ve kültür turu programlarına Edirne'nin de alınması konusunda TÜRSAB ve tur şirketleri teşvik edilmelidir.

7) Edirne Kenti'nin Uluslararası Açık Hava Müzesi ününe kavuşturulması için gerekli yasal çalışmalar yapılmalıdır.

8) Kültür varlığı kabul edilen tescilli tarihi yapıların restore edilerek turizm amaçlı kullanılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Özellikle Kaleiçi bölgesinde restore edilmesi gereken çok sayıda sivil mimari örneği yapı bulunmaktadır.

9) Edirne Kent Merkezi'ndeki tabyaların turizm sektörüne kazandırılması sağlanmalı bu amaçla öncelikle Hıdırlık Tabyaları restorasyon çalışmaları kısa sürede tamamlanmalıdır.

10) Araştırma sahasında büyük ölçüde profesyonel turist rehberi açığı bulunmaktadır. Bu açığın giderilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından profesyonel turist rehberi kursunun açılması gerekmektedir. Yine nitelikli ara eleman açığının giderilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca, Edirne'ye Turizm Eğitim Merkezi kurulmalıdır.

11) Araştırma sahasında sadece Edirne Kent Merkezi'nde turizm danışma bürosu bulunmaktadır. Sınır kapılarına ve Saros Körfezi Kıyıları'ndaki bazı yerleşmelere de turizm danışma bürosu kurulmalıdır.

12) Komşu ülkelerle başta sınır turizmi olmak üzere turizm ve ticaretin geliştirilmesi amacıyla vize ve bürokratik uygulamalarda kolaylık sağlanması gerekmektedir.

13) Ulaştırma sistemlerini geliştirmeyi amaçlayan Mimar Sinan Havaalanı, Çanakkale-İstanbul Otoyol ve Kapıkule-Edirne Hızlı Tren projeleri bir an önce hayata geçirilmelidir.

14) Uzunköprü-Eskiköy'de açılması düşünülen kara sınır kapısı, Hayrabolu OSB ve Tekirdağ'da yapılması düşünülen limanlar ve bunların Avrupa ile olan bağlantıları açısından önemlidir. Avrupa'yla güçlü ulaşım bağlantısı turizm faaliyetlerinin gelişimi açısından önem taşımaktadır. Ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi araştırma sahasının Bulgaristan ve Yunanistan'daki Türk yerleşmeleri ile olan ilişkilerini güçlendirmesi açısından da önemlidir.

15) Av turizmi potansiyeli dikkate alınarak Av turizmi geliştirme çalışmaları yapılmalıdır. Bu kapsamda av alanları belirlenmeli ve uluslararası av müsabakalarıyla bölgenin tanıtımı yapılmalıdır. Konaklama ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla tesisler kurulmalıdır. Av turizminde komşu ülke Bulgaristan oldukça ileri düzeydedir. İlgili kurumlar turizm geliştirme çalışmalarında bu ülkeyi örnek almalıdır.

16) Gala Gölü başta olmak üzere yasaklı olan belirli bölgelerde avcılık ve balıkçılık Yunanistan'daki örneklerinde olduğu gibi kontrollü olarak serbest bırakılabilir.

17) Gala gölü ve çevresi, koruma-çevre düzenleme çalışmalarıyla eski kuş cenneti imajına yakışır bir şekle getirilmeli, potansiyelinin artırılması için ornito-turizmi destekleyen yatırımlar yapılmalıdır.

18) Araştırma sahasından geçmekte olan nehirlerin çevreleri temizlenerek turizm ve rekreasyonel amaçlı olarak kullanılmak üzere çevreye daha uygun hale getirilmelidir.

19) İlin tarım potansiyelinin agro-turizm (tarım turizmi), çiftlik turizmi ve kırsal turizm gibi etkinlikler açısından değerlendirilmesini hedefleyen planlamalar bulunmamaktadır. Alternatif tarım ve doğal turizm, alt ölçekli planlarla birlikte düşünülmelidir.

20) Sulu tarım yapılan alanlardan elde edilen tarımsal ürünler, bölgede yer alan turizm işletmelerinde değerlendirilmelidir. Diğer ürünler için verimsiz olan topraklarda, özellikle meyvecilik ve bağcılık gibi alternatif tarıma ağırlık verilmelidir.

21) Ekoturizm kapsamında organik tarım modeli ile Uzunköprü Yeniköy ve Edirne Merkez çevresindeki köyler başta olmak üzere tüm ilde yapılan bağcılık ile Meriç ve İpsala'da ceviz, badem yetiştiriciliği teşvik edilerek turizm açısından değerlendirilmelidir.

22) Enez ve Lalapaşa'da bulunan arkeolojik mirasın değerlendirilmesi projesi geliştirilerek mevcut sit alanları arkeoloji parklarına dönüştürülerek turizme kazandırılmalıdır.

23) Lalapaşa-Sinanköy'de eski kale duvarları, kiliseler vb. yapılar bulunmaktadır. Bu yapıların tespiti yapılmalı, bölgede kazılar yapılarak ortaya çıkarılacak kültürel değerler sit alanı ilan ile korunmalı ve turizm açısından değerlendirilmelidir.

24) Edirne Kent Merkezi'nde kent içi toplu taşıma sistemi turizm destinasyonuna göre geliştirilmelidir.

25) Bilgilendirme ve yön levhaları iyileştirilmeli ve içeriği zenginleştirilmelidir.

26) Daha etkin tanıtım amacıyla turistik değerleri tanıtıcı bilgilendirme kitapları, ayrıntılı kent haritaları, broşürler, web sayfaları, kısa filmler ve tanıtım CD'leri hazırlanarak seyahat acenteleri, yurtiçi ve yurtdışı bürolarıyla ilgili birimlere dağıtılmalıdır.

27) Tesislerin hizmet kalitesinin artırılması amacıyla ilgili kurumlarca yapılan denetimler artırılmalıdır.

28) Turizm gelişim bölgesi olarak düşünülen Saros Körfezi Kıyıları'nda 1/5000 ölçekli nazım planı ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planları henüz yapılmamıştır. Bu planların yapılması tesislerin mimari projelerinde topoğrafya ve doğal bitki örtüsüne uygun çözümler getirecektir.

29) Daha önce askeri yasak bölge kapsamında bulunduğundan dolayı turistik gelişme gösteremeyen Saros Körfezi balıkçı barınaklarının yat limanına dönüştürülerek denizyolu ile turizm açısından hizmete açılmalıdır. Denizcilik Müsteşarlığı'nın 2006 yılından beri bu yönde bir planlaması söz konusu ancak henüz somut bir çalışma bulunmamaktadır. Oysaki Saros Körfezi'nde yer alan Yunanistan, Dedeoğlu Bölgesi'nde bulunan uluslararası yat limanından yılda 40 milyon dolar elde etmektedir. Saros Körfezi'nin yat rotasına dâhil edilmesi, yat turizminden ve deniz turizmine bağlı olarak icra edilen etkinliklerden önemlenecek miktarda gelir sağlayacaktır.

30) Enez Limanı ise kurvaziyer turizmi diye ifade edilen lüks gemilerle yapılan ve üst gelir grubuna mensup kişilere hitap eden turizme hizmet edebilecek nitelikte geliştirilmelidir. Saros Körfezi Kıyıları'nın kurvaziyer turizmi rotalarına dâhil edilmesi bölgenin turistik açıdan gelişimini sağlayacak en önemli çalışmalar arasında yer alacaktır.

31) Enez-Gelibolu arası Saros Körfezi sahil yolu turistik tur güzergâhı haline dönüştürülmelidir.

32) Saros Körfezi kıyı yerleşmelerinde yol-ulaşım, kanalizasyon-altyapı, katı atık-çevre düzenlenmesi, yapı denetimi vb. çalışmaların acilen başlatılması gerekmektedir.

33) Kıyı yerleşmelerinde bir yetki boşluğu söz konusu olup, ilçe belediyeleri ile S.S. Turizm Geliştirme Kooperatifleri arasında kıyı yerleşmelerinin yönetimi üzerine tartışmalar yaşanmaktadır. Bu yerleşmelerin geliştirilmesi için oluşturulmuş olan

ESTAB sınırlı bütçeyle gerekli hizmeti sunamamaktadır. Bu nedenlerden dolayı kıyı yerleşmeleri için özel bir statü uygulanmalı, birkaçı birleştirilerek belediye teşkilatı oluşturulmalıdır.

34) Araştırma sahasının güneyi Kuzey Anadolu Fayı'nın en batı uzantısı konumundadır. Sismik açıdan oldukça hareketli olan bu sahada muhtemel bir depremden merkez üssüne yakın yerleşim yerleri büyük çapta etkilenebilir. Bu sebeple araştırma alanında yapılar zemin özellikleri göz önüne alınarak yapılmalıdır.

35) ESTAB tarafından sınırlı bütçeyle Erikli ve Mecidiye'de yürütülen su altı sporları geliştirme çalışmaları AB, DPT, Sınırötesi İşbirliği vb. proje fonlarıyla desteklenerek güçlendirilmelidir.

36) Erikli, Yayla, Gökçetepe, Sazlıdere bölgelerinin yelken ve rüzgar sörfü turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi amacıyla tanıtım ve turistik altyapı tesisleri kurulmalıdır.

37) Araştırma sahasında golf tesisi bulunmamaktadır. Planlamalarda Saros Körfezi Kıyıları'nda golf turizmi geliştirme çalışmalarına yer verilmelidir.

38) Sahil kesiminde bölgenin deniz turizmi alanındaki potansiyellerini yok edecek nitelikte tesisler yapılmamalı, kurulacak tesislerin doğaya uyumlu olmasına dikkat edilmelidir.

4.2.3. Edirne Turizmi'nin (SWOT) Analizi

SWOT Analizi; iç ve dış etkenlerin dikkate alınarak, sahip olunan *güçlü yönlerden* ve *fırsatlardan* en üst düzeyde yararlanarak, *tehditlerin* ve *zayıf yanların* etkisinin en aza indirgeneceği plan ve stratejilerin geliştirilmesidir. Günümüzde çok popüler olan bu yöntem 1960'larda Harvard Üniversitesi'nin profesörleri olan Learned, Christensen, Andrews ve Guth tarafından geliştirilmiş, 1970'li yıllarla birlikte birçok alanda planlama amacıyla kullanılmaya başlanmıştır.⁶⁵³

⁶⁵³ G. Nilay Yücenur, Nihan Çetin Demirel, Tufan Demirel, "Türkiye Ekonomisinde Stratejik Politika Seçimi için SWOT Analizi ile Entegre Edilmiş Bulanık AHP/ Bulanık ANP", *Sigma Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi*, 28, 2010, s. 227.

Bir ülkenin genel ve özel turizm politikalarının belirlenmesinde SWOT tekniğinden yararlanılarak, ülkenin turizm potansiyelinin içsel (güçlü ve zayıf yönler) ve dışsal (fırsatlar ve tehditler) faktörlerinin ortaya çıkarılması açısından önemlidir.⁶⁵⁴

Bununla birlikte SWOT Analizi, bir yerin turizm açısından güçlü ve zayıf yönlerinin açıkça bilinmesi ve analiz edilmesi, hedeflerine uygun stratejinin seçilmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca, uygulanmasıyla bir yerde turizm imkânlarının her zaman değerlendirmeye tabi tutulmasına, hatalarının görülmesine ve düzeltilmesine fırsat veren bir araç olacaktır.⁶⁵⁵

Bazı kaynaklarda durum analizi olarak ta tanımlanan SWOT Analizi; modern dünyada turizmde sadece sınırları belli mekânların planlanmasında ve turizm politikalarının belirlenmesinde kullanılmaz aynı zamanda turizm kuruluş ve işletmelerinin yönetimi açısından da önem taşımaktadır.⁶⁵⁶

Araştırmanın içeriğinde yapılan analiz ve sentezlere dayanarak araştırma alanının güçlü ve zayıf yönleri, fırsatlar ve tehdit unsurları SWOT analizi uygulaması yapılarak ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

---

⁶⁵⁴ Sertaç Güngör, Mükerrer Arslan, “Turizm ve Rekreasyon Stratejileri için SWOT Analizi, Görsel Kalite Değerlendirmesi, Turizm Tesislerinin Beğenilirliği ve Turizm Tesisleri Durum Analizi Uygulaması: Beyşehir İlçesi Örneği”, *Selçuk Üniv. Ziraat Fak. Dergisi*, 18 (33), 2004, s. 68-69.

⁶⁵⁵ Cevdet Avcıkurt, Ahmet Köroğlu, Murat Dogdubay, “Alternatif Turizmin Planlanmasında SWOT Analizinin Uygulanması” *Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı: 3-4 Mayıs 2003 – Çankırı: Bildiriler*, Çankırı 2003.

⁶⁵⁵ Meldik, s. 152.

	GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER	FIRSATLAR	TEHDİTLER
DOĞAL YAPI	<ul style="list-style-type: none"> ■ Bitki örtüsü çeşitliliği (endemik türler, ormanlar, anıt ağaçlar) ■ Yaban hayatı ve fauna zenginliği ■ Yerüstü su kaynakları (Akarsu, Göl, Deniz Turizmi) ■ Saros Körfezi Kıyıları'nın kendi kendini temizleme özelliği ■ Kıyılarda asimetrik derinlik ve geniş şelf alanı ■ Her türlü altyapının planlaması ve gerçekleştirilmesine imkân sağlayacak uygun topoğrafya koşullarına sahip olması. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Turizm sezonunun kısa olması ■ Kış mevsimi düşük sıcaklık değerleri ■ Ani ve aşırı yağışlar ■ Ani akım yükselmeleri ■ Bataklık ve sazlık alanlar ■ Bitki örtüsü bakımından hassas bölgeler 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Gala Gölü Millî Parkı ve Tabiat Koruma Alanı ■ Önemli bitki alanı bölgeleri ■ Göçmen kuş faunası ■ Saros Körfezi Kıyıları su altı ve su üstü spor aktiviteleri ■ Ekoturizm potansiyeli 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Saros-Gaziköy Fayı ■ Tarım, sanayi ve evsel kökenli ileri boyutlara varan hidrografik kirlilik ■ Sel ve taşkınlar ■ Bazı yerlerde fauna üzerindeki av baskısı ■ Akarsulardan yasal ve kaçak yoldan kum çıkarımı ■ Kıyı kumulları üzerinde yapılaşma ■ Göllere hafriyatların dökülmesi ■ Sulama kanallarının gölleri sığlaştırması ■ Kıyılarda hızlı yapılaşma ■ Hava kirliliği

	GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER	FIRSATLAR	TEHDİTLER
BEŞERİ VE KÜLTÜREL DEĞERLER	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ören yerleri ve zengin arkeolojik değerler ■ Müzeler ■ Tarihi değerlerin çeşitliliği ■ Dini mekânların çeşitliliği ve İnanç turizmi potansiyeli ■ Savaş turizmi alanları ■ Marka ürünler (Yöresel yiyecek-İçecek, el sanatları, Hediyelik eşyalar) ■ Kongre turizmi alt yapısı ■ Ulaşım altyapısı ■ Tarımsal faaliyetler (Kırsal, Agro ve Çiftlik turizmi) ■ Yapay gölet ve barajlar 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Sınır Bölgesi olması ■ Doğal, Tarihi ve Kültürel Sit alanlarının korunma yetersizliği ■ Turistik altyapı yetersizliği ■ Sivil toplum kuruluşları ■ Kültür ve turizm envanterinin olmaması 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kültür turizmi-Edirne kent merkezi tarihi ve kültürel yapısının günümüze aktarılmış olması ■ Sınır ötesi işbirlikleri ■ Turizm organizasyonları 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tarihi eserlerin çevresinde görülen kirlilik ■ Hızlı yapılaşma ■ Plansız gelişim ■ Altyapı hizmetlerinin yeterli düzeyde olmaması

	GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER	FIRSATLAR	TEHDİTLER
TURİZM SEKTÖRÜ VE ALT YAPISI	<ul style="list-style-type: none"> ■ Çeşitli turizm aktiviteleri sunması ■ Alternatif turizm türlerine imkân vermesi ■ Turizm eğitimi kuruluşları 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Turistik tesislerin yetersizliği (konaklama kapasitesi, nitelik ve nicelik olarak yetersiz olmaları) ■ Turizm alanında faaliyet gösteren firmaların zayıf ekonomiye sahip olması ■ Bölgenin turizm açısından yeterince tanıtımının yapılmaması ■ Profesyonel meslek elemanı sayısının azlığı ■ Rehberlik faaliyetinin yetersizliği ■ Tur programlarının yetersizliği ■ Tanıtım yetersizliği ve Edirne turizm imajının zayıflığı ■ Hizmet kalitesinin ihtiyaçlara cevap vermemesi ■ Yeterli pazarlamanın yapılamaması ■ Turizm bilincinin yeterince gelişmemiş olması 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Sınır Kapıları ■ Uluslararası ana ulaşım hattı üzerinde yer alma ■ İstanbul'a yakınlık ■ Coğrafi Konumu ■ Komşu ülkelerle düzelen ikili ilişkiler ■ Turizme yönlendirilebilecek işgücünün varlığı ■ Büyüyen dünya ve Türkiye turizmi, Türkiye'nin AB adaylığı ve stratejik öneminin artması 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ulusal ve uluslararası ekonomik krizler ■ Siyasal iktidarsızlıklar ■ Yüksek enflasyon ve alım gücü düşüklüğü ■ İmar denetiminin zayıflığı

	GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER	FIRSATLAR	TEHDİTLER
MERKEZİ YÖNETİM	<ul style="list-style-type: none"> ■ Saros Körfezi Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi Kapsamında yer alması 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kurumlar arası iletişim ve koordinasyon eksikliği ■ Devlet yardım ve desteklerinin yetersizliği ■ Uluslararası işbirliği programları hakkında yerel örgütlere gerekli aktarımı sağlayamaması 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Turizm Bakanlığı 2023 stratejisine göre turizm geliştirme bölgeleri ■ Turizmde Markalaşma Hedef Bölgeleri arasında 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kamu kurumları arasında yetki belirsizliği durumları ■ Orman kanununun 2/B maddesi
YEREL KAPASİTE	<ul style="list-style-type: none"> ■ Güçlü yerel bağlar ■ Sınır ötesi kentlerle işbirlikleri ■ Uluslararası organizasyon tecrübesi 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Turizm sektörünün geliştirilmesinde yerel otoritelerin yönlendirme kapasitelerinin yetersiz olması ■ Saros Körfezi Kıyıları yerleşmelerinin çoğunun köy tüzel kişiliği olması 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Yöresel ölçekte doğayı korumaya yönelik bilinçlenme ve sivil toplum örgütlenme faaliyetlerinin artması 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Saros Körfezi Kıyıları yerleşmelerinin çoğunda yerel yönetim kurumunun olmaması ■ Saros Körfezi Kıyıları'nda ikincil konut baskısı

SONUÇ

Araştırma sahasını oluşturan Edirne İli, Avrupa ile Türkiye arasında ulaşım açısından önemli bir geçiş noktasıdır. Türkiye'nin en işlek kara (Kapıkule, Pazarkule, Hamzabeyli ve İpsala) ve demiryolu (Kapıkule ve Eskiköy) sınır kapıları bulunmaktadır.

TEM, E-5 ve D-550 karayolları ile demiryolu bağlantıları Edirne İli'nde transit taşımacılığı ve ticaret sektörünü geliştirmiştir. Günümüzde çeşitli safhalarda devam eden Mimar Sinan Havaalanı, Kapıkule-Halkalı Hızlı Tren Hattı, Saros Körfezi Uluslararası Yat Limanı projeleri ve Uzunköprü-Eskiköy Kara Sınır Kapısı'nın hayata geçmesi ilin ulaşım altyapısını daha da güçlendirecektir.

Arazi varlığının % 60'ını tarım topraklarının oluşturduğu ildeki en önemli ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. Türkiye ayçiçeği üretiminin % 27'si, çeltik üretiminin % 49,3'ü, buğday üretiminin ise % 5,1'i araştırma sahasında üretilmektedir. Bölgenin sanayi açısından en geri kalmış illeri arasında yer alan Edirne'de sanayi faaliyetleri de tarıma dayalıdır.

Globalleşen ekonomik sürecin tarım sektörü üzerindeki olumsuz etkileri ile bunun yansımaları sonucu tarım kesiminde yaşanan girdi maliyeti ile ürün fiyatları arasındaki tersine ilişki tarıma dayalı Edirne ekonomisinin daralmasına ve durgunluğa sürüklenmesine neden olmaktadır. Bu ekonomik daralma Edirne İli'nden, başta sanayi ve ticaret potansiyelinin yüksek olduğu İstanbul ve Çorlu (Tekirdağ) olmak üzere Türkiye'nin değişik bölgelerine yönelik göçlere neden olmaktadır. Bu ekonomik daralmaya karşı günümüzde tam anlamıyla değerlendirilemeyen önemli bir turizm ve sınır ticareti potansiyeli bulunmaktadır.

Bölgenin verimli tarım topraklarına sahip olması ve Avrupa'dan İstanbul'a açılan yolların kesişme noktasında yer alması, Edirne ve çevresinin tarihin her döneminde önemli bir yerleşim alanı olmasını sağlamıştır. Yerleşme tarihinin M.Ö. I. yüzyıla, Traklar'a kadar uzandığı Edirne ve çevresi tarihsel süreçte coğrafi konumu nedeniyle çeşitli kültür ve medeniyetlerin buluşma ve kaynaşma noktası olmuştur.

Osmanlı idaresine geçmesinin ardından devlete 85 yıl başkentlik yapan Edirne Kenti ve çevresinde başta Osmanlı Devleti olmak üzere yöreye hâkim olmuş birçok uygarlıktan kalma tarihi ve kültürel turistik kaynak bulunmaktadır.

Tarihi ve arkeolojik değerleri, müzeleri, inanç turizmi öğeleri, savaş alanları, turistik ürünleri, Kırkpınar ve Kakava Şenlikleri gibi ulusal ve uluslararası öneme sahip turizm organizasyonları araştırma sahasının beşeri turistik çekim gücü taşıyıcıları durumundadır.

Sınır bölgesinde yer alması, soğuk savaş döneminde belirli kesimlerinin NATO Askeri Tatbikat Alanı kapsamında yer alması ve komşu ülkelerle kötü ilişkiler, uzun yıllar araştırma sahasının doğal turistik kaynaklar açısından sınırlı olarak değerlendirilmesine neden olmuştur.

Doğal turistik kaynakların yoğunluk kazandığı Saros Körfezi Kıyıları, 1970 yılında İmar ve İskân Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü Planlama Dairesi tarafından turizm yönünden gelişebilecek önemli yerlerden biri olarak belirtilmiştir. Aradan geçen 40 yıllık sürede turistik tesisler bakımından beklenen seviyeye henüz ulaşamamış olsa da Edirne ve çevre illerde yaşayan yerli turistlerce yapılan ikincil konutlar yönüyle bir büyüme olmuştur. Özellikle 2000'li yıllarla birlikte hızlı bir gelişim sürecine giren bölgede günümüzde 18.500'ün üzerinde sayfiye konut bulunmakta olup, konaklama tesislerine gelen turistlerle turizm sezonu öncesinde hayalet kent görünümüne sahip olan Saros Körfezi yerleşmelerinde nüfus 100.000'i aşmaktadır.

Sahil yerleşmelerinin bağlı olduğu köyler ile Enez İlçe Merkezi'nin toplam nüfusunun 9.371 olduğu dikkate alındığında yaz aylarında görülen nüfus hareketliğinin boyutunun ne denli büyük olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu hızlı ve plansız gelişimin sonucunda ciddi boyutlara ulaşan birtakım sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunların giderilmesi ve bundan sonraki gelişimin planlı olarak sağlanması amacıyla bölge 2006 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmiştir.

Turistik faaliyetler, Edirne Kent Merkezi'nde daimi iş istihdamı sağlamaktadır. Ancak doğrudan ya da dolaylı olarak turizm alanında hizmet veren kuruluş sayısının oldukça az olması genel istihdam oranı içinde turizm kaynaklı istihdam oranının düşük

olmasına neden olmaktadır. Saros Körfezi Kıyıları'nda ise turizm daha çok sezonluk ve geçici bir iş istihdamı sağlamaktadır. Mevcut turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve alternatif turizm faaliyetleriyle çeşitlendirilmesi bölgede zamanla turizm kaynaklı istihdamı arttıracaktır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan temin edilen verilere göre 2009 yılında Edirne'deki konaklama tesislerine 23.455'i yabancı, 200.233'ü yerli olmak üzere toplam 223.688 kişi giriş yapmıştır. Konaklamak üzere tesislere gelen kişi sayısı Türkiye geneli konaklayan kişi sayısının % 0,49'u kadardır. Bu veriler değerlendirildiğinde Edirne'de konaklama tesislerine gelen turistlerin sadece % 10,48'inin yabancı turist olduğu, % 89,52 gibi yüksek bir kesimin ise yerli turist olduğu görülür. Türkiye genelinde 2009 yılında konaklama tesislerinde kalanların % 42,83'ünün yabancı, % 57,16'sının yerli turistler olduğu dikkate alındığında Edirne Turizmi'nin daha çok iç turizme hitap ettiği ortaya çıkmaktadır.

Yabancı turistlerin de bir kısmını Batı Trakya Türkleri ile gurbetçi diye ifade edilen ve çalıştıkları ülke vatandaşlığına geçen Türklerin oluşturduğunu dikkate alırsak araştırma sahasının yabancı turistler tarafından daha düşük oranda ziyaret edildiğini söyleyebiliriz.

Sınırdaki yer alması turizmin gelişmesi adına araştırma sahasına önemli bir avantaj sağlamaktadır. Ancak bu potansiyel henüz tam anlamıyla değerlendirilmemiştir. Bulgaristan ve Yunanistan ile yapılan sınır turizmi ve sınır ticareti anlaşmalarının uygulanması yabancı turist sayısının artışı sağlayacaktır.

Araştırma sahasının turistik altyapısı değerlendirildiğinde, bölgede bakanlık ve belediye belgeli daimi olarak faaliyet gösteren 45 konaklama tesisinin bulunduğu görülür. Bu tesislerin toplam 1590 oda ve 3317 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Bu sayıya yaz aylarında Saros Körfezi Kıyıları'nda sezonluk olarak faaliyet gösteren tesislerin (635 oda ve 2092 yatak) kapasitesi de eklenmekte ve turizm sezonunda oda sayısı 2276'ya, yatak kapasitesi de 5507'ye yükselmektedir. Kapasite ev tipi pansiyonlar ile daha da çok artmaktadır.

Özellikle turizmin sezonluk olarak icra edilmesi, işletmelerde karlılığın (gelir kapasitesi) sınırlı olmasına neden olmaktadır. Bu durumda işletmelerin profesyonel turizmcilerle çalıştırmada güçlük çekmelerine ve yakın yerlerden düşük gelirle eleman

teminine neden olmaktadır. Bu durum tesislerin nitelik ve nicelik olarak yetersiz kalmasına ve düşük hizmet kalitesine neden olmaktadır. Araştırma sahasında henüz dört ve beş yıldızlı otel bulunmamaktadır. Yatırım belgeli olarak devam eden altı turistik otel inşaatından sadece biri dört yıldızlıdır.

Edirne İli'nde yedi turizm acentesi bulunmaktadır. Acente sayısının az olması hava ulaşımının olmaması ve İstanbul'a yakınlıkla ilgilidir.

Konaklama işletmelerinin restoranları dışında turistik işletme belgesi olan müstakil yiyecek-içecek işletmesi bulunmamaktadır. Buna karşın Edirne Merkez İlçede 10, diğer ilçelerde de 13 olmak üzere toplam 23 adet turizme hizmet edebilecek nitelikteki belediye belgeli yiyecek-içecek ünitesi bulunmaktadır.

Turizmin ekonomik potansiyelinin ortaya konulması ve değerlendirilmesi adına 2000'li yıllardan itibaren birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Vali Fahri YÜCEL döneminde 2000-2004 yılları arasında turistik kaynakların tanıtımına yönelik yürütülen çalışmalar, geldiğimiz süreçte potansiyelin daha iyi değerlendirilmesi ve sektörel açıdan önem kazanmasının sağlanması odaklı olarak planlanma ve yatırımları teşvik yönünde devam etmektedir.

Araştırma sahası, 2007 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi 2023 kapsamında belirlenen yedi Turizm Gelişim Koridoru'ndan biri olan Trakya Kültür Koridoru'nun sınırları içinde yer almaktadır. İlgili planda Beşeri ve kültürel turistik kaynakların yoğunlaştığı Edirne Kent Merkezi "Marka Kent" projesi kapsamına alınmış, turizmde planlı gelişim hız kazanmıştır. Bir süreç dâhilinde ilde ağırlık kazanan tarihi ve kültürel kaynaklı turizm faaliyetleri geliştirilmeye, doğa temelli turizm faaliyetleriyle çeşitlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu dönemde turistik yatırımlarda ve tanıtım faaliyetlerinde "Turizm Merkezi" yapılması planlanan Saros Körfezi Kıyıları ön plana çıkmıştır.

Yakın zamanda yapılmış olan bölgesel kalkınma planlarında (1/100.000 Ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı, 1/25.000 ölçekli Edirne İl Çevre Düzeni Planı ile TR21 Trakya Bölge Planı Taslağı), Türkiye'nin ulusal turizm strateji ve hedeflerini ortaya koyan, Türkiye Turizm Stratejisi 2023'ü temel alan turizmin geliştirilmesi ve turistik kaynakların korunmasına yönelik kararlar yer almaktadır.

Bu kararların uygulanması turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi adına büyük önem taşımaktadır. Ancak planlamalarla araştırma sahasında turizm faaliyetleri bir taraftan geliştirilmeye çalışılırken diğer taraftan İstanbul'un kent merkezi içinde kalan ağır sanayi tesisleri Edirne'ye kaydırılmaya çalışılmaktadır.

Türkiye'de yer alan pek çok bölgede olduğu gibi Edirne'de de sanayi gelişimi ile yöresel kalkınma beklentisi söz konusudur. Tarım ve hayvancılıkta gerilemenin sonucunda oluşan ekonomik daralma ve durgunluğa karşı İstanbul'un ağır sanayisinin zaman içinde Edirne'ye taşınması fikri yerel halka cazip gelmektedir. Ancak bir yerde sanayinin gelişimi sosyo-ekonomik anlamda birtakım olumlu sonuçlarının yanı sıra olumsuz çevresel sonuçları beraberinde getirmektedir. Sanayinin çok gelişmediği halde çevre sorunlarının tehlikeli boyutlarda yaşandığı araştırma sahasında ağır sanayinin gelişimiyle çevre sorunlarının daha ileri boyutlara ulaşması, tarım topraklarının daralması ve turistik kaynakların yok olması kaçınılmazdır.

Bacasız sanayi, temiz endüstri gibi tanımlarla nitelendirilen turizm sektörü; bölgesel kalkınma kuruluşları ve ekonomi uzmanları tarafından Edirne ekonomisinde istihdam ve rekabet gücü açısından uyuyan dev olarak değerlendirilmekte, potansiyelin tam anlamıyla değerlendirilmesiyle yörede ekonomik kalkınma ve istihdamı sağlayacak önemli bir sektör olarak görülmektedir.

Bu bakımdan ulusal ve bölgesel kalkınma planlarında ortaya konulan, turizm faaliyetlerinin geliştirilmesiyle ilgili kararlarının uygulanmasında Kültür ve Turizm Bakanlığı ve yerel kurumlara büyük sorumluluklar düşmektedir.

Coğrafi görüşle Edirne'deki turizm faaliyetlerini ele alan bu çalışmanın araştırma sahasının turistik potansiyelinin ekonomik anlamda yeterince değerlendirilebilmesi ve turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir ölçüde varlığını devam ettirebilmesi ile ilgili olarak bu kurumlara kaynak olması ümidini taşımaktayız.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Ahipaşaoğlu, Suavi, Kaya, İlke, Arıkan, İrfan, *Turizmde Coğrafi Bilgi Sistemleri*, Gazi Yayınevi, Ankara 2005.
- Akman, Mehmet, Mete, Mustafa, *Türk ve Dünya Mutfaqları*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1998.
- Akoğlu, Tunay, *Dünyada ve Bizde Turizm: Dünü ve Bugünü*, Varlık Yay., İstanbul 1971.
- Akova, İsmet, *Turizm Araştırmaları*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2008.
- Aktaş, Gürhan, *Turizm Coğrafyası*. Detay Yayıncılık, Ankara 2008.
- Ardel, Ahmet, *Klimatoloji*, İstanbul Üniv. Yay., No: 146, Coğrafya Ens. Yay. No: 7, İstanbul 1973.
- Ardos, Mehmet, *Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi*, Cilt: II, Çantay Kitabevi, İstanbul 1995.
- Arınç, Kenan, *Korunup-Değerlendirilmesi Gereken Bir Doğa Harikası: Nemrut Yanardağı (Bitlis)*, Bitlis Valiliği Yay., No: 3, Bitlis 1987.
- Arınç, Kenan, *Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri: Kıyı Bölgeleri*, Cilt: I, Coğrafya Serisi, Erzurum 2006.
- Atalay, İbrahim, *Türkiye Coğrafyası*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1997.
- Atalay, İbrahim, *Türkiye Jeomorfolojisine Giriş*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay., No: 9, İzmir 1987.
- Atalay, İbrahim, *Türkiye Vegetasyon Coğrafyası*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1994.
- Aymankuy, Yusuf, *Kongre Turizmi ve Fuar Organizasyonu*, Detay Yayıncılık, Ankara 2003.
- Badi, Ahmet, *Riyaz-ı Belde-i Edirne (Edirne Şehri Tarihi)*, (Çev. Ratip Kazancıgil), Edirne Valiliği Yay., No: 13, İstanbul 2000.
- Balcı Akova, Süheyla, *Ergene Havzası'nın Coğrafi Potansiyeli*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2002.
- Balcı Akova, Süheyla, *Ergene Havzasında Mekânsal Kullanımlar*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2002.

- Bayık, Atalay, *Edirne*, Nuruosmaniye Matbaası, İstanbul 1973.
- Behar, Cem, *Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu (1500-1927)*, D.İ.E. Yay., No: 1877, Ankara 1996.
- Bingöl, Zekeriya, *Gelenekselden Evrensele Anadolu'da İnanç Turizmi*, Detay Yay., Ankara 2007.
- Can, Cüneyt, *Bahailik Dini ve Edirne*, 29.12.2009 tarihinde yapılan Bilirkişi Mülakatı Notları, Ankara 2009.
- Ceylan, Salih, *Enez İlçesinin (Edirne) Coğrafyası*, Beyaz Kalem Yayınları, Ankara 2009.
- Cohen, R. Mark, *Haç ve Hilal Altında Ortaçağ'da Yahudiler*, (Çev. Ahmet Fethi) Sarmal Yay., İstanbul 1997.
- Çam, Nusret, 1993, *Erzurum Tabyaları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.
- Dalgıç, Güler, *Edirne'nin Yeşil Örtüsü: Ağaç ve Çalılar*, Edirne Valiliği Yay., No: 29, Edirne 2006.
- Dalgıç, Güler, Yaltrık, Faik, *Trakya'nın Anıtsal ve Korunması Gereken Ağaçları*, Edirne Valiliği Yay., No: 11, Edirne 2006.
- Darkot, Besim, *Türkiye İktisadi Coğrafyası*, İstanbul Üniv. Yay., No: 1307, Coğrafya Enstitüsü Yay., No: 51, İstanbul 1972.
- Demir, Cengiz, Çevirgen, Aydın, *Turizm ve Çevre Yönetimi: Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*, Nobel Yay., No: 860, Ankara 2006.
- Doğanay, Hayati, *Coğrafya'da Metodoloji*, MEB Yay., Öğretmen Kitapları Dizisi No: 187, İstanbul 1993.
- Doğanay, Hayati, *Ekonomik Coğrafya 1: Doğal Kaynaklar*, Aktif Yayınları, Erzurum 2004.
- Doğanay, Hayati, *Coğrafya Öğretim Yöntemleri: Orta Öğretimde Coğrafya Eğitiminin Esasları*, Aktif Yayınları, Erzurum 2002.
- Doğanay, Hayati, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. MEB Yay., No: 2982, Eğitim Dizisi: 10, İstanbul 1997.
- Doğanay, Hayati, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çizgi Yayınevi, Konya 2001
- Doğaner, Suna, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2001.
- Dönmez, Yusuf, *Trakya'nın Bitki Coğrafyası*, İstanbul Üniv. Yay., No: 3601, Coğrafya Enst. Yay., No: 51, İstanbul 1990.

- Dönmez, Yusuf, *Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları*, İstanbul Üniv. Yay., No: 2506, Coğrafya Enstitüsü Yay., No: 102, İstanbul 1979.
- Duffy, Rosaleen, *Trip Too Far: Ecotourism, Politics and Exploitations*, Earthscan Publications, London 2002.
- Eadington, William R., Simith, Valene L., *Tourism Alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1995.
- Emekli, Gözde, *Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri*, Bergama Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir 2001.
- Emiroğlu, Mecdi, *Korunması Gereken Örnek Bir Kentimiz Safranbolu*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fak. Yay., No: 297, Ankara 1981.
- Erol, Oğuz, *Genel Klimatoloji*, Gazi Büro Kitapevi, (4. Baskı), Ankara 1993.
- Ertuğrul, Özkan, *Edirne'nin Kültür Tarihinde Özel Bir Albüm*, Troya Yay., No: 20, İstanbul 1995.
- Evliyaoğlu, Sait, *Turizm Turizm Coğrafyası: Türkiye Genel ve Bölgeler Turizm Coğrafyası*, Gazi Üniv. Mesleki Eğitim Fak. Yay., Ankara 1988.
- Gilbert, Edmund W., *Brighton: Old Ocean's Bauble*. Methuen Pub., London 1954.
- Gill, B. Frank, *Ornithology*, W. H. Freeman and Company, New York 2007.
- Gizerler, Müşerref, *Türk Mutfağı ve Edirne'den Yemek Kültürümüz*, Edirne Valiliği Yayınları, İstanbul 2004.
- Göçmen, Kemal, *Aşağı Meriç Vadisi Taşkın Ovası ve Deltasının Alüviyal Jeomorfolojisi*, İstanbul Üniv. Yay., No: 1999, İstanbul 1977.
- Gökbilgin, Tayyib, *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşaeli Livası*, İstanbul Üniv. Ed. Fak. Yay., İstanbul 1952.
- Göney, Süha, *Şehir Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Yay., No: 3908, İstanbul 1995.
- Güler Gönenç, Emel, *Markalaşma Sürecinde Edirne*, Ege Basım Yay., Edirne 2007.
- Gündüz, Şinasi, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yay., Konya 1998.
- Güngördü, Ersin, *Türkiye'nin Turizm Coğrafyası (Doğal ve Tarihi Coğrafya Açısından)*, Nobel Yayınları, Ankara 2003.
- Güngördü, Mutlu, *Marmara Bölgesi'nin Bitki Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., No: 3416, İstanbul 1999.

- Güran, Tefvik, *Osmanlı Devleti'nin İlk İstatistik Yıllığı – 1897*, D.İ.E. Yay. No: 2045, Ankara 1997.
- Gürdal, Mehmet, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Detay Yayınevi, Ankara 2001.
- Haktanır, Koray., Arcak, Sevinç, *Çevre Kirliliği*, Ankara Üniv. Ziraat Fak. Yay., No: 1503, Ankara 1998.
- Hall, C. Michael, Page, J. Stephen. *The Geography of Tourism and Recreation Environment: Place and Space*, (Third Ed.), Routledge Pub., London 2006.
- Hibri, Abdurrahman, *Enisü-i Müsamirin: Edirne Tarihi (1360-1650)*, (Çev. Ratip Kazancıgil), Edirne Valiliği Yay., İstanbul 1999.
- Hussein, Azize Tunç, Saç, Firuzan, *Genel Turizm: Gelişimi ve Geleceği*, Siyasal Yay., Ankara 2008.
- Inskip, Edward, *Tourism Planning: An Integrated and Suitable Development Approach*, Van Nostrand Reinhold, New York 1991.
- Irmak, Asaf, Kurter, Ajun, Kantarcı, Doğan, *Trakya'nın Orman Yetiştirme Bölgelerinin Sınıflandırılması*, İstanbul Üniv. Orman Fakültesi Yay., No: 276, İstanbul 1980.
- İçöz, Orhan, Var, Turgut, İlhan, İbrahim, *Turizm Planlaması*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- İmar ve İskân Bakanlığı, *Marmara Bölgesi: Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Düzeni*, İmar ve İskân Bakanlığı Yay., Ankara 1970.
- Kahraman, Âtîf, *Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Kültür Ederleri Dizisi No: 133, Cilt: 1, Ankara 1989.
- Karademir, Murat, *Edirne Çeşmeleri*, Edirne Valiliği Yay., Konya 2008.
- Karasu, Tanju, *Kongre Turizmi ve Türkiye*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985.
- Karluk, Sadık Rıdvan, *Türkiye Ekonomisi: Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1999.
- Kazancıgil, Ratip, *Şehir Tarihi Kronolojisi (1300-1994)*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay., No: 11, Edirne 1995.
- Kazancıgil, Ratip, *Edirne İmaretleri*, Edirne Valiliği Yay., No: 6, İstanbul 1999.
- Kazancıgil, Ratip, *Edirne Mahalleleri*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay., No: 7, Edirne 1992.
- Kazancıgil, Ratip, Tuğrul, Murat, *Edirne ve Osmanlı Padişahlar*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay., No: 34, Edirne 2001.

- Koca, Halil, *Düzici İlçesi'nin Coğrafyası*, Atatürk Üniv. Yay., No: 889, Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Yay., No: 111, Erzurum 2000.
- Korkut, Ahmet, *Edirne İli Yakın Çevre İncelemeleri*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Devlet Kitapları, Ankara 1993.
- Kozak, Nazmi, Kozak, Meryem Akdoğan, Kozak, Metin, *Genel Turizm: İlkeler ve Kavramlar*, (6. Baskı), Detay Yayıncılık, Ankara 2006.
- Köksal, Aydoğan, *Güney Anadolu Bölgesi İle Kıbrıs'ın Turizm Coğrafyası*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1976.
- Köksal, Aydoğan, *Türkiye'nin Genel ve Turizm Coğrafyası*, Gazi Büro Kitabevi, Ankara 1994.
- Köksal, Aydoğan, *Türkiye'nin Genel ve Turizm Coğrafyası*, Kültür Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müd. Yay., No: 45, Ankara 1982.
- Kubaş, Ahmet, Hurma, Harun, Hatipler, Mustafa, *Sosyo-Ekonomik Yapısıyla Edirne*, Edirne Ticaret ve Sanayi Odası Bilimsel Yay., No: 1, Edirne 2002.
- Meinecke, Emilio Pepe Michael, *The Effect of Excessive Tourist Travel on California Redwood Parks*, California State Printing Office, Sacramento 1929.
- Meldik, Slavoj, *Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality*, Butterworth-Heinemann Publications, U.K. 2003.
- Michael Riley, Adele Ladkin, Edith Szivas, *Tourism Employment Analysis and Planning*, Aspects of Tourism 6, Channel View Publications. Bristol 2002.
- Mowforth, Martin, Munt, Ian, *Tourism and Sustainability: New Tourism in the Third World*, (First Ed.), Routledge, London, 1998.
- Newsome, David, Dowling, Ross Kingston, Moore, Susan A, *Wildlife Tourism*, Channel View Publications, Clevedon, 2005.
- Oktayer, Nagihan, Susam, Nazan, Çak, Murat, *Türkiye'de Turizm Ekonomisi*, İstanbul Ticaret Odası Yay., No: 2007-69, İstanbul 2007.
- Olalı, Hasan, *Turizm Politikası ve Planlaması*, İstanbul Üniv. İşletme Fakültesi Yay. No: 228, İstanbul 1990.
- Oral, Onur, Bağman, Latif, *Edirne Şehit Anıtları*, Türkiye Şehitlik İmar Vakfı Yay., No: 2, İstanbul 1980.
- Oral, Onur, *Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri Edirne Yönetim Şekli ve Edirne Valileri*, Edirne Valiliği Yayınları, İstanbul 2004.

- Oral, Onur, *Sırsındığı Zaferi: Rumeli'nin İlk Şehitleri: Anıt Mezar*, ABC Ofset. Edirne 1995.
- Özalp, İlhan, *Kısa Edirne İli Tarihi*, Edirne Ticaret Borsası Kültür Yayınları, Edirne 1999.
- Özçağlar, Ali, *Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler*, Ekol Yay., Ankara 1997.
- Özen, Yılmaz, *Kongre Turizmi ve Kongre Organizasyon Tekniği*, TÜRSAB Yayınları, Ankara 1986.
- Özgüç, Nazmiye, *Turizm Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., No: 3203, (I. Baskı), İstanbul 1984.
- Özgüç, Nazmiye, *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2007.
- Peremeci, Osman Nuri, *Edirne Tarihi*, Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yay., Edirne 1940.
- Richars, G., *Cultural Tourism in Europe*, CABI, Wallingford 1996.
- Saraçoğlu, Hüseyin, *Bitki Örtüsü, Akarsular ve Göller*, MEB Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi, No: 177, İstanbul 1990.
- Sezgin, Mesut Orhan, *Genel Turizm (Turistik Kavramlar-Ekonomi-Pazarlama-Turizm Mevzuatı)*, Tütibay Yay., Ankara 1995.
- Soykan, Füsün, *Bir Turizm Coğrafyası Araştırması: Kırsal Alanların Turizm Potansiyelinin Saptanması ve Şirince Köyü'ne Uygulanması*, Ege Üniv. Edebiyat Fak. Yay., No: 122, İzmir 2004.
- Soykan, Füsün, Emekli, Gözde, *Çeşme'nin Termal Turizm Olanakları*. Çeşme Turistik Otelciler Birliği Yay., İzmir 2005.
- Soylu, Hasbi, *Bingöl İli Turizm Coğrafyası*, Aktif Yayınevi, İstanbul 2004.
- Sözen, Metin, Eruzun, Cengiz, *Anadolu'da Ev ve İnsan*, Emlak Bankası Yayınları, İstanbul 1996.
- Şimşek, Mustafa, *Edirne Uygun Yatırım Alanları Araştırması*, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Araştırma Müd. Yay., Ankara 2000.
- Toskay, Tunca, *Turizm Olayına Genel Yaklaşım*, Der Yay. İstanbul 1983.
- Tosyavizade, Rıfat Osman, *Edirne Rehnüması (Edirne Şehir Kılavuzu)*, (Çev. Ratip Kazancıgil), Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay., Edirne 1994.
- Tuğlacı, Pars, *Osmanlı Şehirleri*, Milliyet Yay., İstanbul 1985.

- Tunca, Ayhan, *Edirne için Notlar ve Edirne’de Tarih, Kültür, İnanç Turu*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul 2006.
- Tümer, Günay, Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*. Ocak Yayınları, (4. Baskı), Ankara 2002.
- Tümertekin, Erol., *Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirselleşmeler*, İstanbul Üniv. Yay., No: 1840, Coğrafya Enst. Yay., No: 72, İstanbul 1973.
- Uğurluel, Talha, *Balkanlar’ın Başkenti Edirne ve Gezi Rehberi*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2006.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, Cilt: 1, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1982.
- Ünal, Fâik Reşat, *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, MEB Basımevi, İstanbul 1964.
- Yalçın, Osman, *Edirne ve Marmara Bölgesi*, Özyürek Yayınevi, İstanbul 1984.
- Yaşar, Okan, *Saros Körfezi Kuzey Kıyıları ve Çevresinin Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2009.
- Yazıcı, Hakkı, *Orta Sakarya Vadisi’nin Coğrafi Etüdü, Yenice-Alpagut Arası*, Anadolu Üniversitesi, Yay., No: 1040, Eskişehir 1998.
- Yıldırım, Şahin, Karakaş, Günay, *Edirne Müzeleri ve Ören Yerleri*, Yapı Kredi ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul 2006.
- Yıldız, İdrisoğlu Hüseyin, Yıldız, Zekiye, *Turistik Edirne*, Erten Matbaası, Bursa 1966.
- Zengin, Burhanettin, *Turizm Coğrafyası: Türkiye Genel ve Bölgeler Turizm Coğrafyası*, Değişim Yayınları, İstanbul 2006.

Kitap İçinde Yayın (Bölüm ya da Makale)

- Arıkan, Z., “Edirne with Its Improvement, Settlement, Economy and Trade in XIV-XVII Centuries” *Edirne İçinde*, Republic of Turkey, Ministry of Culture Publishing, Ankara 1993.
- Aslanapa, O., “Edirne’de Türk Mimarisi’nin Gelişmesi” *Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı İçinde*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993.
- Atabeyoğlu, C., “Kırkpınar Tarihi” Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht İçinde*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.

- Atıl, E., “Klasik Dönem Osmanlı Sanatı ve Mimarisi”, Ekmeleddin İhsanoğlu (Ed.), *Osmanlı Medeniyeti Tarihi İçinde*, (s. 461) Cilt: 2, Zaman Yay., İstanbul 1999.
- Aymankuy, Y., Sarıoğlan, M., “Kongre Turizmi” Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt (Ed.), *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi İçinde*, Nobel Yay., Dağıtım, Ankara 2008.
- Bali, R. N., “Edirne Yahudileri” Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht İçinde*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Balta, E., “Edirne Rum Cemaati (XIX. Yüzyıl Ortası-1922)” Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht İçinde*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Baykal, B. S., “Edirne’nin Uğramış Olduğu İstilalar” *Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı İçinde*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993.
- Bozok, D., Özdemir Yılmaz , G., “Eko-Turizm” Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt (Ed.), *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi İçinde*, Nobel Yay., Dağıtım, Ankara 2008.
- Canım, R., “Edirne’nin Köprüsü Taştan” Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht İçinde*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Darkot, B., “Coğrafî Giriş” *Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı İçinde*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993.
- Doğubay, M., Giritlioğlu, İ., “Mutfak Turizmi” Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt (Ed.), *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi İçinde*, Nobel Yay., Dağıtım, Ankara 2008.
- Emecen, F., “Kuruluştan Kaynarca’ya Osmanlı Siyasi Tarihi” Ekmeleddin İhsanoğlu (Ed.) *Osmanlı Tarihi İçinde*, (s. 57) Cilt: 1, Zaman Yay., İstanbul 1999.
- Emecen, F., “Tarih Koridorlarında Bir Sınır Şehri: Edirne” Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht İçinde*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Engin, İ., “Edirne’de Süpürgecilik, Meyve Sabunculuğu ve Yapım Teknikleri” Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht İçinde*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Erdoğdu, B., “Tarih Öncesi Dönemde Edirne” Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht İçinde*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Eyice, S., “Bizans Devrinde Edirne Tarihinde Başlıca Olaylar” *Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı İçinde*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993.

- Eyice, S., “Edirne Saat Kulesi ve Üzerindeki Bizans Kitabesi” Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht* İçinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Gökçen, T., “Turizm’de Planlama ve Kırsal Alanlar”, Nazmiye Özgüç (Ed.), *İnsan ve Mekân: Prof. Dr. Erol Tümertekin’e 80. Yıl Armağanı* İçinde, Çantay Kitabevi, İstanbul 2006.
- Hacıoğlu, N., Avcıkurt, C., “Giriş” Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt (Ed.), *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi* İçinde, Nobel Yay., Dağıtım, Ankara 2008.
- İnalçık, H., “Edirne’nin Fethi” *Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı* İçinde, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993.
- Kilon, L., 2007, “Sport Fishing and Big Game Fishing” Gayle Jennings (Ed.), in *Water-Based Tourism, Sport, Leisure, and Recreation Experiences*, Elsevir Publishing, Burlington 2007.
- Kuruyazıcı, H., “Selimiye Bir Yapı Dört Farklı Görünüm” Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht* İçinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Lawrence, K., “Sustaibale Tourism Development” Mohan Munasinghe and Jeffrey A. McNeely (Ed.), in *Protected area economics and policy: Linking conservation and Sustainable Development*, World Bank/IUCN, Washington 1994.
- Mansel, A. M., “İlk Çağda Edirne” *Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı* İçinde, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1993.
- Meyer-Arendt, Klaus, “Tourism and the Natural Environment” Alan A. Lew, C. Michael Hall and Allan M. Williams (Ed.) in *Companion to Tourism*, Chapter 34, Blackwell Publishing, Malden 2004.
- Neirotti, L. D., “Sport Tourism Markets” James Higham (Ed.), in *Sport Tourism Destinations: Issues, Opportunities And Analysis*, Elsevir Publishing, Burlington 2005.
- Öz, M., “İslam Dünyasında Ortaya Çıkan Senkretik Akımlar: Babilik ve Bahaîlik” Şinasi Gündüz (Ed.), *Yaşayan Dünya Dinleri* İçinde, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007.

- Özgüç, N., “Rekreasyon ve Turizm Coğrafyası” Erol Tümertertekin (Ed.), *Ekonomik Coğrafya İçinde*, (s. 449-493), İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yay., İstanbul 1982.
- Özgüç, N., “Turizm Coğrafyası” (Erol Tümertertekin (Ed.), *Ekonomik Coğrafya İçinde*, (s. 643-712), İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yay., İstanbul 1984.
- Parmaksızoğlu, İ., “Edirne” *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1996.
- Tanman, B., “Edirne’de Erken Dönem Osmanlı Camileri ve Özellikle Üç Şerefeli Camii Hakkında” Emin Nedred İşli ve M. Sabri Koz (Ed.), *Edirne: Serhattaki Payitaht İçinde*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Ünal, R. H., “Selimiye Mosque” *Edirne İçinde*, Republic of Turkey, Ministry of Culture Publishing, Ankara 1993.

Makaleler

- Ağırhan, M., “Edirne’de Sultanların Av Bahçesi: Hadika-i Hassa”, *Acta Turcica Tematik Türkoloji Dergisi*, 1, 2009.
- Akansel, Ş., “Edirne Kaleiçi Geleneksel Konutları ve Kaleiçi’nin Günümüzdeki Görünümü”, *Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 2004.
- Aliağaoğlu, A., “Savaş Alanları Turizmi için Tipik Bir Yer: Gelibolu Yarımadası Tarihi Millî Parkı”, *Millî Folklor Dergisi*, 78, 2008.
- Allix, A., “The Geography of Fairs: Illustrated by Old-World Examples” [Fuarların Coğrafyası: Eski Dünya’dan Örneklerle Gösterim], *Geographical Review*, 12, 1922.
- Ardel, A., “Trakya’nın Jeomorfolojisi”, *Türk Coğrafya Dergisi*, 17, 1957.
- Arı, Y., Kuş Cenneti Millî Parkında Park Yönetimi – Yöre Halkı İlişkisi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9, 2003.
- Arınç, K., “Türk-Yunan Anlaşmazlığına Jeopolitik ve Jeostratejik Bir Yaklaşım”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 7, 1997.
- Asan, A., Yarcı, C., “Trakya’da Botanik Gezileri” *Ekoloji Dergisi*, 7, 1993.
- Bingöl, E., “Batı Anadolu’nun Jeotektonik Evrimi”, *M.T.A. Dergisi*, 86, 1976.
- Blangy, S., Mehta, H., “Ecotourism and Ecological Restoration” [Ekoturizm ve Ekolojik Restorasyon], *Journal for Nature Conservation*, 14 (3-4), 2006.

- Bozdoğan, M., Kıran Çakır, H., Özkan, S., “Edirne Türbelerinin Mekânsal Analizi”, *Trakya Üniv. Fen Bilimleri Ens. Dergisi*, 7 (1), 2006.
- Brown, R. M., “The Business of Recreation” [Rekrasyon Sektörü], *Geographical Review*, 25, 1935.
- Buhalis, D., “Marketing the Competitive Destination of The Future” [Geleceğin Rekabetçi Hedeflerinin Pazarlaması], *Tourism Management*, 21 (1), 2000.
- Burmoy, A., “Türkler Edirne’yi Ne Vakit Aldılar”, (Çev. Hasan Eren), *Belleten*, VIII/49, 1949.
- Cantay, G., “Enez Kervansarayı”, *Yöre Dergisi*, 17, 2001.
- Carhart, A. H., “Recreation in the Forests” [Ormanlarda Rekreasyonel Faaliyetler], *American Forests*, 26, 1920.
- Cleveland, T. J. R., “National Forests as Recreation Grounds” [Rekreasyon Alanı Olarak Ulusal Ormanlar], *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 35, 1910.
- Cooper, C. E., “Tourism” [Turizm], *Journal of Geography*, 46, 1947.
- Crisler, R. M., Hunt, M.S., “Recreation Regions in Missouri” [Missouri’de Rekreasyon Bölgeleri], *Journal of Geography*, 51, 1952.
- Çetin, T., “Bulgaristan’daki Soydaşlarımızın Türkiye’ye Göç Etme Süreçlerini Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 8 (1), 2008.
- Doğanay, H., “Erzurum’un Termal Turistik Potansiyeli”, *Turizm Bankası Turizm Yıllığı*, 1988-1989.
- Doğaner, S., “Importance of Nature in Tourism and Activities to Preserve Nature in Turkey” [Turizmde Doğanın Önemi ve Türkiye’de Doğayı Koruma Çalışmaları], *İstanbul University Department of Geography Review (International Edition)*, 1, 1987.
- Doğaner, S., “Savaş ve Turizm: Troya ve Gelibolu Savaş Alanları”, *Türk Coğrafya Dergisi*, 46, 2006.
- Doğaner, S., “Turizmde Doğanın Önemi ve Türkiye’de Doğayı Koruma Çalışmaları”, *İstanbul Üniv. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enst. Bülteni*, 2 (2), 1985.

- Eiselen, E., 1945, “*The Tourist Industry of a Modern Highway, US 16 in South Dakota*” [Güney Dakota’da Turizm Endüstrisinin Bir Modern Otoyolu: US 16], *Economic Geography*, 21, 1945.
- Emekli, G., “Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, 2006.
- Emiroğlu, M., “Turizm Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Ihlara Vadisi”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 7, 1975.
- Emiroğlu, M., “Turizm ve Bolu”, *Çele Dergisi*, 8, 1963.
- Emiroğlu, M., “Turizm ve Şehirlerimiz”, *İller ve Belediyeler Dergisi*, 199, 1962.
- Emiroğlu, Mecdi, “Türkiye Coğrafi Bölgelerine göre Şehirleşme ve Şehirli Nüfus”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 7, 1975.
- Gilbert, E. W., “The Growth of Brighton” [Brighton’un Gelişimi], *Geographical Journal*, 114, 1949.
- Gilbert, E. W., “The Growth of Inland and Seaside Health Resorts in England” [İngiltere’de İç ve Kıyı Bölgelerinde Sağlık Merkezlerinin Gelişimi], *Scottish Geographical Magazine*, 55, 1939.
- Graves, H. S., “A Crisis in National Recreation” [Ulusal Rekreasyonel Alanlarında Bir Kriz], *American Forestry*, 26, 1920.
- Güngör, S., Arslan, M., “Turizm ve Rekreasyon Stratejileri için SWOT Analizi, Görsel Kalite Değerlendirmesi, Turizm Tesislerinin Beğenilirliği ve Turizm Tesisleri Durum Analizi Uygulaması: Beyşehir İlçesi Örneği”, *Selçuk Üniv. Ziraat Fak. Dergisi*, 18 (33), 2004.
- İlgürel, M., “Osmanlı Devleti’nde Ateşli Silahlar”, *Yeni Türkiye*, 6 (31), 2000.
- Kaya, M., Kurtonur, C., “Gala Gölü ve Çevresinin (Edirne) Ornitho-Faunası Üzerine Araştırmalar”, *Trakya Üniv. Fen Bilimleri Dergisi*, 4 (2), 2003.
- Koca, H., Güner, İ., “Turistik Aktiviteye Katkıları Yönünden Kızkalesi Kasabası” *Türk Coğrafya Dergisi*, 33, İstanbul 1998.
- Koca, H., Güner, İ., “Burnaz Kıyılarının Turizm Potansiyeli” *Türk Coğrafya Dergisi*, 34, İstanbul 1999.
- Köksal, A., “Turizm Coğrafyası Açısından Sinop”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 5-6, 1972.

- Kurdoğlu, O., ‘‘Koruma Alanları ve Ekoturizmin Karadeniz Bölgesi Açısından İrdelenmesi’’, *Orman ve Av*, Türkiye Ormancılar Derneği Yay., 4, 2001.
- Küçükaltan, D., Oğuzhan, A., Apak, S., Boyacıoğlu, E., ‘‘Bölgesel Kalkınmada Kültürel Turizmin Etkisi: Kırkpınar Yağlı Güreşleri Örneği’’, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 2005.
- Meriç, R. M., ‘‘Edirne’nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında’’, *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanatı Tarihi Enst. Yay., 1, 1963.
- Öter, Z., ‘‘Türk El Sanatlarının Kültür Turizmi Bağlamında Değerlendirilmesi’’, *Millî Folklor Dergisi*, 86, 2010.
- Özey, Ramazan ‘‘Türkiye’nin Sınır Aşan Suları ve Sorunları’’, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 2, 1997.
- Özey, Ramazan, ‘‘19. Asırda Edirne Vilayeti Coğrafyası’’, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 6, 2002.
- Özgüç, N., ‘‘Sayfiye Yerleşmeleri: Gelişme ve Başlıca Özellikler’’, *İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Dergisi*, 22, 1977.
- Özgüç, N., ‘‘Tatil Evleri’’, *İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehircilik Enst. Dergisi*, 14, 1977.
- Özgür, Ertuğrul Murat, ‘‘Yeni İlçe Merkezlerimizin Fonksiyonel Bakımdan Gösterdiği Özellikler’’, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fak., Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 12, 1996.
- Öztürk, Y., Yazıcıoğlu, İ., ‘‘Gelişmekte Olan Ülkeler için Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma’’, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitimi Fakültesi Dergisi*, 2, 2001.
- Scheyvens, R., ‘‘Ecotourism and the Empowerment of Local Communities’’ [Ekoturizm ve Yerel Toplumların Güçlendirilmesi], *Tourism Management*, 20 (2), s. 245.
- Sezen, L., ‘‘İlkyaz Bayramları’’, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 35, 1999.
- Sezgin, İ., ‘‘XVIII. Asırda Edirne’nin İktisadi ve Ticari Durumu’’, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 2006, s. 27.
- Soykan, F., ‘‘Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi için Önemi’’, *Ege Coğrafya Dergisi*, 12, 2003.

- Soykan, F., “Turizm Coğrafyası ve Turizm Planlaması”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 11, 2000.
- Taeschner, F., “1453 Yılına kadar Osmanlı Türkleri”, (Çev. Necmi Ülker), *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 5, 1990.
- Timothy, D. J., “Political Boundaries and Tourism: Borders as Tourist Attractions” [Politik Sınırlar ve Turizm: Turistik Cacibe Unsuru Olarak Sınırlar], *Tourism Management*, 16 (7), 1995.
- Topay, M., Koçay, N., “Kamping / Çadırılı Kamp İçin Alan Seçim Kriterlerinin Belirlenmesi ve Bartın-Uluyayla’da Örnek Bir Uygulama”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, A (1), 2009.
- Türkmen, M. N., “Osmanlı’da Av Seferleri”, *Acta Turcica Tematik Türkoloji Dergisi*, 1, 2009.
- Uca, A., “Türk Toplumunda Hıdrellez – II”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 35, 2007.
- Ullman, E. L., “Amenities as a Factor in Regional Growth” [Bölgesel Gelişimde Bir Faktör Olarak Özellikler], *Geographical Review*, 54, 1954.
- Whitbeck, R. H., “The Influence of Lake Michigan upon Its Opposite Shores, with Comments On The Declining Use of The Lake as a Waterway” [Michigan Gölü ve Onun Karşı Kıyılarına Etkisi ile Bir su yolu olarak Michigan Gölü’nün Kullanımının Gerilemesine Dair Görüşler], *Annals of the Association of American Geographers*, 10, 1920.
- Wrigley, G. M., “Fairs of the Central Andes” [Merkezi Andların Panayırıları], *Geographical Review*, 2, 1919.
- Yaşar, O., “Edirne İli’nin Nüfus Hareketleri Bakımından İncelenmesi ve Son Dönemde Göçlere Katılanların Sosyo-Ekonomik Nitelikleri”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21, 2009.
- Yaşar, O., “Saros Körfezi Kuzey Kıyılarında Yer Alan Lagün Göllerini [Enez-Erikli (Keşan) Arası] Etkileyen Çevresel Tehditler”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (33), 2010.
- Yılmaz, R., Serbest, D., “Saros Körfezi Kıyı Kumulları Üzerindeki Çevresel Etkilerin Araştırılması”, *Trakya Üniv. Fen Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 2005.

- Yılmaz, Rüya, “Saros Körfezi’nin Turizm ve Rekreasyonel Kullanım Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma”, *S. Demirel Üniv. Orman Fak. Dergisi*, A (1), 2006.
- Yücenur, G. N., Çetin Demirel, N., Demirel, T., “Türkiye Ekonomisinde Stratejik Politika Seçimi için SWOT Analizi ile Entegre Edilmiş Bulanık AHP/ Bulanık ANP”, *Sigma Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi*, 28, 2010.
- Zaman, S., Çoşkun, O., “Rize İli’nin Nüfus Coğrafyası Özellikleri ve Bunları Etkileyen Etmenler Üzerine Bir İnceleme”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (2), 2007.

Bildiriler

- Akpınar, E., Bulut, Y., “Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları” *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi: 20-22 Mayıs 2010 – Artvin: Bildiriler* (s. 1577), Artvin 2010.
- Avcıkurt, C., Köroğlu A., Dogdubay, M., “Alternatif Turizmin Planlanmasında SWOT Analizinin Uygulanması” *Türkiye’nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı: 3-4 Mayıs 2003 – Çankırı: Bildiriler*, Çankırı 2003.
- Balcı, S., “Çankırı’nın Alternatif Turizm Potansiyeli” *Türkiye’nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı: 3-4 Mayıs 2003 – Çankırı: Bildiriler*, Çankırı 2003.
- Ceylan, S., “Fishery on the Meriç Delta, Trachia, Turkey” *The 6th Romania-Turkish Geographical Seminary: 5-14 June 2009 – Bucharest: Proceedings* (s. 162-164), Bucharest 2009.
- Eker, H., “Kongre Turizmi ve Bursa’da Kongre Turizminin Düzeyi” *I. Bursa Turizm Sempozyumu: 30 Eylül - 2 Ekim 2005 – Bursa: Bildiriler*, (s. 115.), Bursa 2005.
- Emekli, G., “Yeni Bin Yılda Sürdürülebilir Turizmin Kazdağı ve Yakın Çevresi için Önemi” *I. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi: 15-16 Nisan 2004 – Balıkesir: Bildiriler*, (s. 416), Balıkesir 2004.
- Erdem, H., “Kırkpınar Güreşlerinin Tarihi” *Uluslararası II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu: 2-4 Temmuz 2006 – Edirne: Bildiriler*, (s. 148), Edirne 2006.
- Erhan, M., “Kent Müzelerinin Turizm Sektörüne Katkısı” *III. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi: 17-19 Nisan 2008 – Balıkesir: Bildiriler* (s.175-178) Balıkesir 2008.

- Ertan A., “Önemli Bir Kuş Alanı olan Gala Gölü ve Havzalarında Doğayı Koruma ve Kullanma Sorunları” *Enez Çevre Sempozyumu: 8-9 Eylül 1993– Edirne: Bildiriler*, (s. 48), Enez Çevre Vakfı Yay. No: 1, Edirne 1993.
- Ertan, A., “Doğal Hayatı Koruma Derneği Gala Gölü Projesi” *Gala Gölü ve Sorunları Sempozyumu: 27 Mayıs 1988 – Enez: Bildiriler*, (s. 5), Enez 1988.
- Eşme, H., “Bir Kıyı Yönetim Modeli Olarak Saros Körfezi’ni Korumanın Temel Stratejik Adımları ve İzlenmesi Gereken Yollar” *Keşan Sempozyumu: 15-16 Mayıs 2003 – Keşan: Bildiriler*, (s. 393), İstanbul 2003.
- Gökçen, T., “Kırsal Alanlar ve Sürdürülebilir Turizm. Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasına Yönelik Ekolojik Yaklaşım” *Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Kolokyumu: 7-9 Kasım 1995 – İstanbul: Bildiriler*, (s. 299), İstanbul 1996.
- Güler Gönenç, E., Altuğ, N. E., “Trakya Bölgesi’nde Turizmin Ticarete Etkisi” *Keşan Sempozyumu: 15-16 Mayıs 2003 – Keşan: Bildiriler* (s. 143), Edirne 2006.
- Güner İ., “Bodrum Yarımadası’nda Turizmin Çevresel Etkileri” *Bodrum Yarımadası Çevre Sorunları Sempozyumu: 15-19 Şubat 1998 – Bodrum: Bildiriler*, İzmir 1998.
- Koday, S., “Trakya’da Köy Adlarına Coğrafyanın Etkisi” *Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte Trakya konulu 28. Coğrafya Meslek Haftası: 10-12 Haziran 1998 – Edirne: Bildiriler*, (s. 251), Coğrafya Meslek Haftaları Serisi: 2, Türk Coğrafya Kurumu, İstanbul 2000.
- Koday, Z., “Türkiye’de Yolcu Giriş-Çıkışlarında Edirne İli’ndeki Gümrük Kapılarının Yeri ve Önemi” *Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte Trakya konulu 28. Coğrafya Meslek Haftası: 10-12 Haziran 1998 – Edirne: Bildiriler*, (s. 202), Coğrafya Meslek Haftaları Serisi: 2, Türk Coğrafya Kurumu, İstanbul 2000.
- Köksal, A., “Doğu Anadolu Turizm Coğrafyasına Dair” *Türk Coğrafya Kurumunun 9. Kongre ve 20. Meslek Haftası Toplantıları*, (Ağustos 1971), Erzurum.
- Oral, S., Kurgun, O. A., “Uluslararası Kongre Pazarında Yaşanan Gelişmeler ve Türkiye Kongre Turizminin Değerlendirilmesi” *VIII. Ulusal Turizm Kongresi: 12-14 Aralık 1997 – Kuşadası: Bildiriler*, (s. 42), Kuşadası 1997.
- Özav, L., “Uşak İlinin Başlıca Turistik Değerleri ” *21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu: 25-27 Ekim 2001, Bildiriler* (s. 979-986), Uşaklılar Eğitim ve Kültür Vakfı Yay. No: 2, Uşak 2001.

- Taşağıl, Ş., Koç, T., “Edirne Kenti’nde Hava Kalitesi” *Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte Trakya konulu 28. Coğrafya Meslek Haftası: 10-12 Haziran 1998 – Edirne: Bildiriler*, (s. 130-131), Coğrafya Meslek Haftaları Serisi: 2, Türk Coğrafya Kurumu, İstanbul 2000.
- Tosun, C., Bilim, Y., Temizkan, R., “Alternatif Turizm ve Turistik Ürün Çeşitlendirme Stratejileri” *Türkiye’nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı: 3-4 Mayıs 2003 – Bildiriler*, Çankırı 2003.
- Tufan, M. “Tarih Açısından Edirne’nin Yeri” *I. Edirne Kültür Araştırmaları Sempozyumu: 23-25 Ekim 2002 – Edirne: Bildiriler*, (s. 10), Edirne Valiliği Yay., Edirne 2003.
- Uçkun, G., Türkay, O., “Alternatif Turizm Türlerinin Sürdürülebilirliği” *Türkiye’nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı: 3-4 Mayıs 2003 – Bildiriler*, Çankırı 2003.
- Yaşar, O., “Meriç Deltası ve Çevresinin Eko Turizm Potansiyeli” *I. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi: 27-30 Mayıs 2010 – Nevşehir: Bildiriler*, (s. 878), Ankara 2010.

Kurum Yayınları

- Edirne Belediyesi, *Edirne Rehberi*, İki Nokta Yay., İstanbul 1987.
- Edirne Valiliği İl Turizm Müdürlüğü, *Edirne İl Turizm Envanteri*, İstanbul 1997.
- Edirne Valiliği, *Edirne: Suların Buluştuğu Yer*, ETUR Edirne Turizm End. ve Tic. A.Ş. Yay., Edirne 2002.
- Edirne Valiliği, *Er Meydanı: Kırkpınar Geleneksel Yağlı Güreşleri*, ETUR Edirne Turizm End. ve Tic. A.Ş. Yay., Edirne 2003.
- Edirne Valiliği, *1967 İl Yıllığı*, Dizerkonca Matbaası, İstanbul 1968.
- Edirne Valiliği, *İl Yıllığı*, İstanbul 2005.
- Turizm Bakanlığı, *Türkiye’nin Turizm Değerleri*, Cilt: 2, Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2003.

Tezler

- Aymankuy, Yusuf, *Türkiye’de Geliştirilebilir Turizm Şekli Olarak Kongre Turizmi ve İzmir İl Merkezi Örnek Uygulaması*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir 1997.
- Bakkal, Muharrem, *Giresun İli’nin Turizm Coğrafyasının Turizm Potansiyeline Etkileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989.
- Başer, Gülüm Burcu, *Tarım-Turizm Sektörü İlişkisi ve Trakya’da Bulunan Turizm İşletme Belgeli Tesislerde Tarımsal Ürün Talebi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2002.
- Boyacıoğlu, Ebru Zümrüt, *Turizm Sektörünün Edirne İli’ne Sosyo-Ekonomik Katkısı ve Yerli Halkın Turizme Yaklaşımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2002.
- Bulut, Zöhre, *Kemaliye (Erzincan) İlçesi ve Yakın Çevresinin Alternatif Turizm Kapsamında Rekreatif Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Erzurum 2006.
- Cenker, Mehmet Emin, *Edirne’de Merkezi İş Alanlarının Dağılışı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1989.
- Coşkun, Ogün, *İkizdere İlçesinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2005.
- Doğaner, Suna, *Türkiye’nin Güneybatı Kıyılarının Turizm Coğrafyası*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, İstanbul 1988.
- Güney, Emrullah, *Nevşehir Yöresi’nde Doğa Açısından Turizm*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, İstanbul 1984.
- İlhan, İbrahim, *Bölgesel Turizm Planlaması Modeli ve Nevşehir Örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1999.

- Kocasoy, Günay, *Bodrum'da Turizmin Deniz ve Sahil Kirliliğine Etkileri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, İstanbul 1988.
- Küçükaltan, Gül, *Günübirlikçi Turizmin Edirne Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesindeki Rolü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990.
- Küçükaltan, Kamil Derman, *Edirne'nin Turizm Potansiyeli*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1988.
- Öztürk, Hülya, *Edirne Kentinin Doğal ve Kültürel Özelliklerinin Peyzaj Mimarlığı ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2006, s. 116-117.
- Şapçı, Burçin, *Edirne İli Keşan İlçesi Kuzey-Orta Saros Bölgesi'nde Ekoturizm ve Agroturizm*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edine 2005.
- Taşcan, Yaşar, *Eskişehir İli'nin Turizm Coğrafyasının İl Turizm Potansiyeline Etkileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1988.
- Ünner, Deniz Toprak, *Coğrafi Faktörlerin Etkisinde Edirne İli'nde Hava Kirliliği Problemi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002.
- Zaman, Serhat, *Antalya Merkez İlçenin Doğal Turistik Kaynakları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001.
- Zaman, Serhat, *Kemer'in Turizm Coğrafyası*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2005.
- Zengin, Burhanettin, *Türkiye Turizm Coğrafyasının Turizm Talebine Etkileri ve Türkiye-İspanya-Fransa Örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994.

Yasa ve Yönetmelikler

- 2/2 Numaralı Amatör (Sportif) Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ, *T.C. Resmi Gazete*, 2697, 21 Ağustos 2008.
- Belediye Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 25874, 13 Temmuz 2005.

Çevre Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 18132, 9 Ağustos 1983.

Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında 219 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2. Maddesinin (D) Fıkrasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, *T.C. Resmi Gazete*, 403, 23 Şubat 1990.

Doğal (Tabii) Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları, *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararları*, 60/659, T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, 5 Kasım 1999.

Edirne İli Enez İlçesi Hudutları Dâhilinde Bulunan Küçük Gala Gölü, Pamuklu Göl ve Çevresindeki 2.369 Hektarlık Alanın Tabiatı Koruma Alanı Olarak Belirlenmesi Hakkında Karar, *T.C. Resmi Gazete*, 20964, 18 Ağustos 1991.

Edirne İli Sınırları İçerisinde Bulunan Gala ve Pamuklu Göllerini Kapsayan Alanın Gala Gölü Millî Parkı Olarak Belirlenmesi Hakkında Karar, *T.C. Resmi Gazete*, 8547, 5 Mart 2005.

Genel Nüfus Tespiti Yapılması ve Seçmen Kütüklerinin Güncelleştirilmesi Hakkında Kanun, *T.C. Resmi Gazete*, 4300, 30 Temmuz 1997

Kooperatifler Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 13195, 24 Nisan 1969.

Nüfus Hizmetleri Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 5490, 29 Nisan 2006.

Saros Körfezi Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi İlanı Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı, *T.C. Resmi Gazete*, 26370, 8 Aralık 2006.

Saros Körfezi'nin Özel Çevre Koruma Bölgesi Olarak Tespit ve İlanı ile Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin Sınır Koordinatlarının Yeniden Belirlenmesine İlişkin Karar, *T.C. Resmi Gazete*, 27789, 22 Aralık 2010.

Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik, *T.C. Resmi Gazete*, 25852, 10 Mayıs 2005.

Türkiye İstatistik Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 5429, 25 Nisan 2006.

Vakıflar Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 26800, 27 Şubat 2008.

Plan, Rapor ve Haritalar

- Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, *Meriç - Ergene Havzası Koruma Eylem Planı*, Ankara 2008.
- Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, *Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu (2007-2008)*, Ankara 2010.
- Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Trakya Kalkınma Birliği, *1/100.000 Ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Çevre Düzeni Plan Revizyonu*, İstanbul 2009.
- Edirne İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, *Edirne İli Çevre Durum Raporu*, Edirne 2008.
- Edirne İl Özel İdare Genel Sekreterliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Trakya Kalkınma Birliği, İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi, *1/25.000 ölçekli Edirne İl Çevre Düzeni Planı*, İstanbul 2010.
- Edirne Saros Turizm Altyapı Hizmet Birliği, *2009-2010 Faaliyet Dönemi Brifing Dosyası*, Edirne 2010.
- H.G.K. 1/100.000 (E-16, E-17, F-16, E-17, G-16, G-17) ve 1/250.000 (Edirne NK 35-7b ve Çanakkale NK 35-10b) Topoğrafya Haritaları, Ankara.
- İstanbul Ticaret Odası, *Kongre Turizmi Sektör Raporu*, İstanbul 2004.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı: 2007-2013*, Ankara 2007.
- MSB Harita Genel Müdürlüğü, *Yeni Türkiye Atlası*. Ankara 1973.
- Özkan, Derya, Töre, Evrim Özkan, Korkmaz, Zeynep, Gökdemir, Mine, Özdemir, Zeynep Eren, *Edirne Turizm Raporu*, Turizm Endüstrileri Kültür ve Turizm Grubu, İ.B.B. İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi. İstanbul.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, *Edirne Tarım Master Planı*, Ankara 2005.
- Trakya Kalkınma Ajansı, *TR21 Trakya Bölge Planı Taslağı 2010-2013*, Tekirdağ 2010.
- United Nations Economic Commission For Europe, *Trans-European North-South Motorway (TEM) Project Master Plan Detailed Report*, TEM Project Central Office Warsaw, Poland 2005.
- Uzunköprü Belediyesi, *İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Faaliyet Raporu*, Edirne 2009.

İnternet Kaynakları

- Cihan Haber Ajansı, (21 Kasım 2010), Tarihi Ekmekçizade Ahmet Paşa Kervansarayı Düzenlenen Törenle Hizmete Açıldı. Erişim Tarihi: 23.11.2010, <http://www.cihan.com.tr/>
- Cihan Haber Ajansı, (26 Ağustos 2010), Enez'de Orman Yangını Kısmen Kontrol Altına Alındı, Erişim Tarihi: 23.10.2010, <http://www.cihan.com.tr/>
- Cihan Haber Ajansı, (28 Haziran 2010), Edirne Mutlu: Kırkpınar, Unesco Listesi'ne Girdi, Erişim Tarihi: 23.11.2010, <http://www.cihan.com.tr/>
- Edirne Belediyesi, (t.y.), Sarayıçi "Er Meydanı", Erişim Tarihi: 23.11.2010, <http://www.edirne.bel.tr/Kirkpinar/sarayici.htm>
- Edirne Gümrük ve Muhafaza Başmüdürlüğü, (t.y.), Kapıkule Gümrük Kapısı, Erişim Tarihi: 12.08.2010, <http://www.edirnegumruk.gov.tr/kapikule.aspx>
- Gümrük ve Turizm İşletmeleri Ticaret A.Ş., (t.y.), Hamzabeyli Sınır Kapısı, Erişim Tarihi: 12.07.2010, <http://www.gtias.com.tr/page.asp?id=14>
- Gümrük ve Turizm İşletmeleri Ticaret A.Ş., (t.y.), Kapıkule Sınır Kapısı, Erişim Tarihi: 12.08.2010, <http://www.gtias.com.tr/page.asp?id=12>
- İpsala Kaymakamlığı, (t.y.), İpsala Sınır Kapısı, Erişim Tarihi: 12.07.2010, www.ipsala.gov.tr/gmr/gmr.asp
- Kültür Bakanlığı, (t.y.), Tabiatı Koruma Alanları, Erişim Tarihi: 12.12.2009, <http://www.kultur.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF7EE1F1486EE5030E907B2819D2941289>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (t.y.), Kongre Turizmi, Erişim Tarihi: 10.11.2010, <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-19416/kongre-turizmi.html>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (t.y.), Kuş Gözlemciliği, Erişim Tarihi: 10.11.2010, <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-19417/kus-gozlemciligi.html>
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, (t.y.), Türkiye Genelinde Sit Alanları ve İllere Göre Dağılımı, Erişim Tarihi: 12.02.2010, <http://kvmgm.turizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF03077CA1048A183464FCDB8C1B1E6E40>
- Millî Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü, (t.y.), Türkiye Üniversiteleri İstatistikleri, Erişim Tarihi: 11.07.2010, <http://yogm.meb.gov.tr/istatistikler.htm>

- NTVMSBC, (4 Haziran 2010), Tarım Turizmi, Erişim Tarihi: 11.07.2010,
<http://www.ntvmsnbc.com/id/25099446/>
- Başaran, S., “Trakya’da Bir Prenslik Merkezi: Ainos Antik Kenti”, *Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Obje ve Ritüel Söyleşileri 26 Mart 2008*, Erişim Tarihi: 12.08.2010, http://www.obarsiv.com/e_voyvoda_0708.html
- TDK Büyük Türkçe Sözlük, (t.y.), Tabya Maddesi, Erişim Tarihi: 12.12.2009,
<http://www.tdk.gov.tr/>
- TDK Büyük Türkçe Sözlük, (t.y.), Erişim Tarihi: 12.12.2009, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>
- TEMA Vakfı, (t.y.), Koruma Projeleri, Erişim Tarihi: 12.08.2010,
<http://www.tema.org.tr/Sayfalar/TumProjeler.html>
- Trakya Üniversitesi Sağlık Müzesi Müdürlüğü, (t.y.), Tarihçe, Erişim Tarihi:
 01.08.2010, <http://saglikmuzesi.trakya.edu.tr/>
- Trakya Üniversitesi, (t.y.), Kongre Konferans Arşivi, Erişim Tarihi: 11.07.2010,
http://www.trakya.edu.tr/kong_konf_duyurulari_arsiv.htm
- Turkish – Grek News, (4 Haziran 2010), Pazarkule Sınır Kapısı Diplomatik Geçişlere Açıldı, Erişim Tarihi: 12.07.2010,
<http://www.turkishgreeknews.org/tr/pazarkule-sinir-kapisi-diplomatik-gecislere-acildi.html>
- Vakıflar Genel Müdürlüğü, (t.y.), Selimiye Vakıf Müzesi, Erişim Tarihi: 01.08.2010,
http://www.vgm.gov.tr/08_KulturelFaaliyetler/002_Muzeler/edirne.cfm

İnternet Adresleri

http://www.ipsala.gov.tr/gmr/gmr.asp	http://www.kultur.gov.tr/
http://kvmgm.turizm.gov.tr/	http://www.ntvmsnbc.com
http://lezzetler.com/edirne.yemekleri	http://www.obarsiv.com
http://tdkterim.gov.tr/bts/	http://www.saroskorfezi.com/
http://www.cihan.com.tr/	http://www.tdk.gov.tr/
http://www.dmi.gov.tr/	http://www.tema.org.tr/
http://www.edirne.bel.tr/	http://www.trakya.edu.tr/
http://www.edirneden.com/	http://www.trakyagezi.com/
http://www.edirnegezi.com/edirne_yemekleri.htm	http://www.tuik.gov.tr/
http://www.edirneportal.com/meshur_peynir.asp	http://www.turkishgreeknews.org/
http://www.edirnevdb.gov.tr/kultur/	http://www.vgm.gov.tr/
http://www.gtias.com.tr/	http://yogm.meb.gov.tr/

İstatistikler

- Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı 2009 Sınır Kapıları Araç Giriş-Çıkış İstatistikleri.
- D.İ.E. 1927-2000 Nüfus Sayımı Sonuçları.
- D.İ.E. 1990 ve 2000 Göç Verileri.
- D.M.İ.G.M., 1926-2009 Edirne İli İklim Verileri.
- D.S.İ. XI. Bölge Müdürlüğü 2010 Verileri.
- Edirne Belediyesi AB ve Uluslararası İlişkiler Bürosu 2010 UNESCO Dünya Mirası Çalışmalarını Yürütme Birimi Verileri.
- Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2010 Verileri.
- Edirne İli Özel İdare Genel Sekreterliği 2010 Verileri.
- Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü 2010 Verileri.
- Edirne Müftülüğü 2010 Verileri.
- Edirne Müze Müdürlüğü 2009 Müze Ziyaretçi Verileri.
- Edirne Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü 2010 Verileri.
- Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Arazi Kullanım Durumu Verileri.
- Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Hayvansal Üretim Verileri.
- Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Tarımsal Üretim Verileri.
- Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Balıkçılık Verileri.
- Edirne Tarım İl Müdürlüğü 2008 Bitkisel Üretim Verileri.
- Edirne Ticaret ve Sanayi Odası 2010 Kurum Verileri.
- Edirne Valiliği Edirne İl Dernekler Müdürlüğü 2010 Verileri.
- Edirne Valiliği İl Mahalli İdareler Müdürlüğü 2010 Verileri.
- Keşan, Uzunköprü Ticaret ve Sanayi Odaları Verileri.
- Gümrük ve Turizm İşletmeleri Ticaret A.Ş 2010 Verileri.
- Keşan Saros Körfezi Turizm Otelciler ve Yatırımcılar Derneği 2010 Verileri.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı 2000-2009 Turizm İstatistikleri.
- TODAİ Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi 2010 Verileri.
- Trakya Üniversitesi Bilgi İşlem Daire Başkanlığı Verileri.
- Trakya Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı Verileri.
- Trakya Üniversitesi Sağlık Müzesi Müdürlüğü 2009 Müze Ziyaretçi Verileri.
- TÜİK 2007-2010 ADNKS Nüfus Sayımı Sonuçları.
- TÜİK 2007-2010 Göç Verileri.

Ek 1: Edirne Halkının Turizme Bakış Açısı Anket Formu.

EDİRNE TURİZM ANKETİ – 1

Edirne'deki turizm faaliyetlerini konu edinen **bir bilimsel araştırmaya için** hazırlanmış olan bu anket uygulaması siz değerli Edimelilerin ildeki turizme bakış açısını belirleme amacını taşımaktadır. Bu çalışmada **toplanan veriler şahıs isimlerine yer verilmeyen, sadece istatistikî bilgiler olarak kullanılacaktır. Bunu yanında bu anket ile toplanan tüm bilgiler kesinlikle ikinci bir şahıs veya kurumla paylaşılmayacaktır.** Anketi titizlikle doldurarak bu çalışmada bizlere yardımcı olduğunuz için teşekkürlerinizi sunarız.

1. Cinsiyet	BAYAN	( )
	ERKEK	( )

2. Kaç yaşındasınız?	.....
----------------------	-------

3. Ne kadar bir süredir Edirne'de yaşamaktasınız?	.....
---	-------

4. Mesleğiniz?	Öğrenci	( )
	İşçi	( )
	Çiftçi	( )
	Memur	( )
	Ev Hanımı ya da Ev işleriyle ilgilenen Erkek	( )
	Emekli	( )
	İşsiz	( )
	İşadamı-Esnaf	( )
Diğerleri	( )	

5. Aylık geliriniz ne kadar?	0-200 TL	( )
	201-500 TL	( )
	501-1000 TL	( )
	1001-1500 TL	( )
	1501-2000 TL	( )
	2001 Üzeri	( )
	Yorum Yok	( )

6. En son mezun olduğunuz okul düzeyiniz?	Okuma- Yazma Bilmiyor	( )
	Mezun Değil/Okur- Yazmaz	( )
	İlköğretim Mezun	( )
	Lise ve Dengi Okul	( )
	Üniversite	( )

7. Sizce Edirne'de turizm faaliyetleri geliştirilmeli mi?	Kesinlikle Gerekli	( )
	Kısmen Gerekli	( )
	Gerekli	( )
	Az Gelişmeli	( )
	Geliştirilmeli	( )
	Her Yönüyle Geliştirilmeli	( )
	Yorum Yok	( )

8. İilde yapılan turistik faaliyetler sizin yaşam kalitesinizi artırıcı bir etkide bulunuyor mu ?	Hiçbir etkisi yok	( )
	Çok olumsuz	( )
	Olumsuz	( )
	Normal düzeyde	( )
	Olumlu	( )
	Çok olumlu	( )
	Yorum yok	( )

9. Sizce Edirne'de turizmden kaynaklanan çevre sorunları yaşanıyor mu?	Hiç yok	( )
	Çok az	( )
	Az	( )
	Normal düzeyde	( )
	Fazla	( )
	Çok Fazla	( )
	Yorum yok	( )

10. Sizce turizm ve turistler Edirne'yi sosyo-kültürel açıdan nasıl etkilemektedir?	Hiçbir etkisi yok	( )
	Çok olumsuz	( )
	Olumsuz	( )
	Normal düzeyde	( )
	Olumlu	( )
	Çok olumlu	( )
	Yorum yok	( )

11. Turizm ve turistlerin sizi sosyal ve kültürel açıdan en çok olumlu etkileyen yönü nedir?	Çeşitli ülke ve kültürleri tanıma fırsatını oldu.	( )
	Dinlenme, tatil, eğlenme ve turizm anlayışını geliştirdi.	( )
	İnsanlara davranış şeklim ve iletişim becerim geliştirdi.	( )
	Giyim tarzım geliştirdi ve modernleşti.	( )
	Siyasal, toplumsal, kültürel, dini ve ahlaki hoggörüm arttı.	( )
	Yabancı dil öğrenme ve gelişime özgürünü kazandı.	( )
	Kültürler arası kaynaşmamı ve sosyalleşmemi sağladı.	( )

12. Turizmin ve turistlerin sizi sosyal ve kültürel açıdan en çok olumsuz etkileyen yönü nedir?	Dini hassasiyetimizi zayıflatıyorlar.	( )
	Ahlaki değerlerimizi bozuyorlar.	( )
	Yöreye uymayan kılık-kıyafet giyiyorlar.	( )
	Gençler turistleri taklit ediyor.	( )
	Yöresel değerlere uymayan davranış şekline sahipler.	( )
	Suç oranını artırıyorlar.	( )
	Aile ve akrabalık ilişkilerini olumsuz etkiliyorlar.	( )

! Diğer sorular için arka sayfaya geçiniz...

Edirne Halkının Turizm Bakış Açısı Anket Formu Arka Sayfa.

13. Sizce turizm ve rekreasyonel faaliyetlerin ekonomik açıdan Edirne'ye etkisi nasıldır?	Hiçbir etkisi yok	( )
	Çok olumsuz	( )
	Olumsuz	( )
	Normal düzeyde	( )
	Olumlu	( )
	Çok olumlu	( )
Yorum yok	( )	

14. Sizce Edirne'deki turizm faaliyetlerinin ekonomik açıdan en olumlu yönü nedir?	İşsizliği gideriyor.	( )
	Ekonomiyi canlandırıyor.	( )
	Diğer sektörleri destekliyor.	( )
	Aile ekonomisine ek katkı sağlıyor.	( )
	Girişimciliği artırıyor.	( )
	Bazı mesleklerin önem kazanmasına sağlıyor.	( )
	Yorum yok.	( )

15. Sizce Edirne'deki turizm faaliyetlerinin ekonomik açıdan en olumsuz yönü nedir?	Arazi fiyatlarını artırıyor.	( )
	Kiraları artırıyor.	( )
	Gecici ve sosyal güvencesiz iş sağlıyor.	( )
	Mal ve hizmetleri pahalı hale getiriyor.	( )
	Bazı sektörleri bitiriyor.	( )
	Bazı mesleklerin önem kaybetmesine neden oluyor.	( )
	Yorum yok.	( )

16. Edirne'de turizmin gelişebilmesi için öncelikle hangi çalışma yapılmalıdır?	Komşu ülkelerle siyasi anlaşmazlıkların giderilmesi	( )
	Turizm bilincini geliştirici çalışmaların yapılması	( )
	Konaklama işletmelerinin sayısının ve sınıfının artırılması	( )
	Tarımın ağırlık verilmesi	( )
	Mali teşvikler artırılması	( )
	Turizm etkinlikleri çeşitlendirilmesi	( )
	Yorum Yok	( )

17. Sizce Edirne'de turizmin gelişmesi altyapı ve üst yapının gelişmesinde nasıl bir etkide bulunur?	Hiçbir etkide bulunmaz	( )
	Çok olumsuz	( )
	Olumsuz	( )
	Normal düzeyde	( )
	Olumlu	( )
	Çok olumlu	( )
Yorum yok	( )	

18. Sizce Edirne'de yaşayan halk turizm ve turizm kaynakları konusunda yeterli kadar bilinçli mi?	Çok Bilinçsiz	( )
	Bilinçsiz	( )
	Az Bilinçli	( )
	Normal düzeyde	( )
	Bilinçli	( )
	Çok Bilinçli	( )
Yorum yok	( )	

19. Sizce yetkili kurumların Edirne turizmini geliştirme konusundaki çalışmaların yeterli mi?	Hiçbir çalışma yok	( )
	Çok Yetersiz	( )
	Yetersiz	( )
	Normal düzeyde	( )
	Yeterli	( )
	Çok Yeterli	( )
Yorum yok	( )	

20. Sizce ulaşım ve diğer alt yapı hizmetleri Turizm açısından yeterli mi?	Hiçbir şey yok	( )
	Çok Yetersiz	( )
	Yetersiz	( )
	Normal düzeyde	( )
	Yeterli	( )
	Çok Yeterli	( )
Yorum yok	( )	

Anketimizi özenle doldurduğunuz için çok teşekkür ederiz. Edirne ile ilgili olarak **ger ekli gördüğünüz** ve **ilave etmek istediğiniz** konu var ise lütfen aşağıda belirtiniz:

Teşekkür Ederiz...

Anket No:

Anketör Adı/Soyadı:

Tarih:

Saat:

Uygulama Yeri:

Ek 2: Edirne'ye Gelen Turistlere Yönelik Anket Formu.

EDİRNE TURİZM ANKETİ – 2

Edirne'deki turizm faaliyetlerini konu edinen **bir bilimsel araştırma için** hazırlanmış olan bu anket uygulaması tatilini geçirmek üzere Edirne'ye gelen siz değerli **turistlerin** ildeki turizme bakış açısını belirleme amacını taşımaktadır. Bu çalışmada **toplanan veriler şahıs isimlerine yer verilmeden, sadece istatistikî bilgiler olarak kullanılacaktır. Bunu yanında bu anket ile toplanan tüm bilgiler kesinlikle ikinci bir şahıs veya kurumla paylaşılmayacaktır.** Anketi titizlikle doldurarak bu çalışmada bizlere yardımcı olduğunuz için teşekkürlerimizi sunarız.

1. Cinsiyet	BAYAN	( )
	ERKEK	( )

2. Kaç yaşındasınız?	.....
----------------------	-------

3. Uyruğunuz?	.....
---------------	-------

4. Nereden geldiniz?	.....
----------------------	-------

5. Edirne'ye daha öncede geldiniz mi?	EVET	HAYIR
	( )	( )
	Cevabınız evet ise bu kaçmı geliştiniz?	

6. Ne kadar bir süre için Edirne'ye geldiniz?	3 günden az	( )
	3-5 gün	( )
	1 hafta	( )
	2 hafta	( )
	3 hafta	( )
	1 ay	( )
	1 aydan daha fazla	( )

7. Edirne'ye Gelirken hangi ulaşım yolunu kullandınız?	Karayolu	( )
	Demiryolu	( )
	Denizyolu	( )

8. Edirne'ye Geliş şekli?	Bireysel	( )
	Aile fertleriyle birlikte	( )
	Arkadaşlarla	( )
	Tur organizasyonu ile	( )

9. Edirne'ye Geliş vasıtası?	Kendi aracınla	( )
	Kiralık araçla	( )
	Şehirlerarası otobüs	( )
	Tur aracıyla	( )
	Tren	( )
	Deniz taşıtları	( )

10. Mesleğiniz?	Öğrenci	( )
	İşçi	( )
	Çiftçi	( )
	Memur	( )
	Ev Hanımı ya da Ev işleriyle ilgilenen Erkek	( )
	Emekli	( )
	İşsiz	( )
	İşadamı-Esnaf	( )
Diğerleri	( )	

11. En son mezun olduğunuz okul düzeyiniz?	Okuma- Yazma Bilmiyor	( )
	Mezun Değil/Okur- Yazar	( )
	İlköğretim Mezun	( )
	Lise ve Dengi Okul	( )
	Üniversite	( )

12. Aylık geliriniz ne kadar?	1000 TL ve altı	( )
	1001-1500 TL	( )
	1501-2000 TL	( )
	2001-3000 TL	( )
	3001-4000 TL	( )
	4000 TL ve üzeri	( )
	Yorum Yok	( )

13. Konakladığınız tesis türü?	Otel	( )
	Motel	( )
	Kamping	( )
	Apart Otel	( )
	Pansiyon	( )
	Seyahat acentesi	( )
	Eğlence tesisi	( )
	Spor tesisi	( )
	Kamü Kurumu Kamp Tesisi	( )
	Orman içi Dinlenme Yeri ve Çadır Kamp Alanı	( )

14. Edirne'yi nasıl öğrendiniz?	Kişisel merak	( )
	Arkadaş tavsiyesi	( )
	Kitap, broşür, CD vb.	( )
	TV, İnternet	( )
	Akaraba ve taadıklar	( )
	Kendi memleketim	( )
	Tur programları	( )
	Diğer:	( )

! Diğer sorular için arka sayfaya geçiniz ...

Edirne'ye Gelen Turistlere Yönelik Anket Formu Arka Sayfa.

15. Edirne'yi Tatil için neden tercih ettiniz?	Kültürel güzellikleri görmek	( )
	Doğal güzellikleri görmek	( )
	Akraba-arkadaş ziyareti	( )
	Tur programında olduğu için	( )
	Ulaşım ve konaklama kolaylığı	( )
	Ekonomik tatil olanağı	( )
	Diğer:	( )
2-		
3-		
4-		
5-		

16. Sizce Edirne'de turizmden kaynaklanan çevre sorunları yaşanıyor mu?	Hiç yok	( )
	Çok az	( )
	Az	( )
	Normal düzeyde	( )
	Fazla	( )
	Çok Fazla	( )
Yorum yok	( )	

17. Sizce Edirne'de yaşayan halk turizm ve turizm kaynakları konusunda yeteri kadar bilinçli mi ?	Çok Bilinçsiz	( )
	Bilinçsiz	( )
	Az Bilinçli	( )
	Normal düzeyde	( )
	Bilinçli	( )
	Çok Bilinçli	( )
Yorum yok	( )	

18. Edirne'den ve Edirne halkından sosyo-kültürel açıdan nasıl etkilendiniz?	Hiçbir etkileşim yaşamadım	( )
	Çok olumsuz	( )
	Olumsuz	( )
	Normal düzeyde	( )
	Olumlu	( )
	Çok olumlu	( )
Yorum yok	( )	

19. Ortalama günlük harcamanız ne kadar?	50 TL ve altı	( )
	51-100 TL	( )
	101-200 TL	( )
	201-300 TL	( )
	301-400 TL	( )
	400 TL ve üzeri	( )
Yorum Yok	( )	

20. Turistik tesislerde size sunulan hizmetlerden memnun mısınız?	Hiç memnun değilim	( )
	Memnun değilim	( )
	Az memnorum	( )
	Normal düzeyde	( )
	Memnorum	( )
	Çok memnorum	( )
Yorum yok	( )	

21. Sizce ulaşım ve diğer alt yapı hizmetleri Turizm açısından yeterli mi ?	Hiçbir şey yok	( )
	Çok Yetersiz	( )
	Yetersiz	( )
	Normal düzeyde	( )
	Yeterli	( )
	Çok Yeterli	( )
Yorum yok	( )	

Anketimizi özenle doldurduğunuz için çok teşekkür ederiz. Edirne ile ilgili olarak **ger ekli gördüğünüz ve ilave etmek istediğinizi** konu var ise lütfen aşağıda belirtiniz:

Teşekkür Ederiz...

Anket No:

Anketör Adı/Soyadı:

Tarih:

Saat:

Uygulama Yeri:

Ek 3: Edirne'ye Gelen Turistlere Yönelik Anket Formu İngilizce.

THE TOURISM SURVEY OF EDİRNE – 2

This survey aims to determine the views of tourists, who visit Edirne, about tourism of the province and is prepared for a scientific research that deals with the touristic activities of Edirne. The data collected in this research will be used for only statistics without declaring the names of attendants. Besides, the data collected for the research will certainly not be shared with a second person or institution. Thanks for your attendance and sincerity in filling the survey.

1. Gender	FEMALE	( )
	MALE	( )

2. What is your age?	.....
----------------------	-------

3. Nationality?	.....
-----------------	-------

4. Where do you come from?	.....
----------------------------	-------

5. Have you ever been to Edirne before?	YES	NO
	( )	( )
	If yes, how many times have you been?	

6. How long will you stay in Edirne?	Less than 3 days	( )
	3-5 days	( )
	1 week	( )
	2 weeks	( )
	3 weeks	( )
	1 month	( )
	More than 1 month	( )

7. How have you come to Edirne?	Highway	( )
	Railway	( )
	Seaway	( )

8. Accompanying individuals to your vacation?	Alone	( )
	With family members	( )
	With friends	( )
	With a trip organization	( )

9. The vehicle used in transportation coming to Edirne?	With my own car	( )
	With a rented car	( )
	Interprovincial buses	( )
	Trip bus	( )
	Train	( )
	Vessels	( )

10. Occupation?	Student	( )
	Worker	( )
	Farmer	( )
	Officer	( )
	Housewife or a man who is occupied with house work	( )
	Retired	( )
	Unemployed	( )
	Businessman-Merchant	( )
	Others:.....	( )

11. Graduate Level?	Illiterate	( )
	Not a graduate/Literate	( )
	Primary school	( )
	High school	( )
	University	( )

12. Monthly income?	1000 € or less	( )
	1001-1500 €	( )
	1501-2000 €	( )
	2001-3000 €	( )
	3001-4000 €	( )
	4000 € and more	( )
	No comment	( )

13. Accommodation type?	Hotel	( )
	Motel	( )
	Camping	( )
	Apart Hotel	( )
	Pension	( )
	Tourism Agency	( )
	Entertainment Area	( )
	Sport Complex	( )
	Public Institutional Camping	( )
	Camping with a tent in the forest or resting facility	( )

14. How have you heard about Edirne?	Individual Curiosity	( )
	Friend advice	( )
	Book, brochure, CD etc.	( )
	TV, Internet	( )
	Relatives	( )
	My hometown	( )
	Touring Organizations	( )
	Others:.....	( )

! Please look at the second page for other questions...

Edirne'ye Gelen Turistlere Yönelik Anket Formu İngilizce Arka Sayfa.

15. Why have you preferred Edirne for your vacation?	To see cultural wonders	( )
	To see natural wonders	( )
	To visit a relative/friend	( )
	As it takes place in touring organizations	( )
	Easy transportation and accommodation	( )
	Economical vacation facility	( )
	Others:	( )

16. Do you agree with the environmental problems of Edirne as a result of tourism?	Never	( )
	Very little	( )
	Little	( )
	Normally	( )
	Much	( )
	Too much	( )
No comment	( )	

17. Do you think inhabitants of Edirne are conscious of tourism and its sources adequately?	Very Unconscious	( )
	Unconscious	( )
	Little Conscious	( )
	Normal level	( )
	Conscious	( )
	Very Conscious	( )
No Comment	( )	

18. How are you social and culturally effected from Edirne and people living in Edirne?	I am not effected	( )
	Very negatively	( )
	Negatively	( )
	Normally	( )
	Positively	( )
	Very positively	( )
No comment	( )	

19. What is your average expenditure in a day?	50 € and less	( )
	51-100 €	( )
	101-200 €	( )
	201-300 €	( )
	301-400 €	( )
	400 € and more	( )
No comment	( )	

20. Are you pleased with the service you are treated in touristic facilities?	Very displeased	( )
	Displeased	( )
	Little pleased	( )
	Normally	( )
	Pleased	( )
	Very pleased	( )
No comment	( )	

21. Do you think transportation and other services are sufficient for touristic activities?	There is nothing	( )
	Very insufficient	( )
	Insufficient	( )
	Normally	( )
	Sufficient	( )
	Very Sufficient	( )
No comment	( )	

Thank you for filling the survey. If you would like to add more about Edirne please write below:

Thank You...

Survey Number:

Name-Surname of Attendant:

Date:

Time:

Place of Survey:

Ek 4: Edirne Turizm Sektörü Çalışanları Anket Formu.

EDİRNE TURİZM ANKETİ – 3

Edirne'deki turizm faaliyetlerini korumayı edinen bir bilimsel araştırmaya için hazırlanmış olan bu anket uygulaması siz değerli sektör çalışanlarının ildeki turizme bakış açısını belirleme amacını taşımaktadır. Bu çalışmada toplanan veriler şahıs isimlerine yer verilmeyen, sadece istatistiksel bilgiler olarak kullanılacaktır. Bunu yanında bu anket ile toplanan tüm bilgiler kesinlikle ikinci bir şahıs veya kurumla paylaşılmaya calktır. Anketi titizlikle doldurarak bu çalışmada bizlere yardımcı olduğunuz için teşekkürlerinizi sunarız.

1. Cinsiyet	BAYAN	( )
	ERKEK	( )

2. Kaç yaşındasınız?	.....
----------------------	-------

3. Ne kadar bir süredir turizm sektöründe çalışmaktasınız?	.....
--	-------

4. Çalıştığınız iş size sosyal güvence (sigorta) sağlıyor mu?	EVET	HAYIR
	( )	( )

5. Turizm sektöründe çalışma süreniz yılda kaç ay sürüyor?	3 aydan az	( )
	3 ay	( )
	4 ay	( )
	5 ay	( )
	6 ay	( )
	7 ay	( )
	Sürekli	( )

6. Nerede ikamet ediyorsunuz?	.....
-------------------------------	-------

7. Çalıştığınız tesise ulaşma nasıl sağlıyorsunuz?	Yürüyerek	( )
	Kendi arabamla	( )
	Bisiklet-motorsiklet	( )
	Toplu taşıma araçlarıyla	( )
	Çalıştığınız tesisin servisiyle	( )

8. En son mezun olduğunuz okul düzeyiniz?	Okuma- Yazma Bilmiyor	( )
	Mezun Değil/Okur- Yazar	( )
	İlköğretim Mezun	( )
	Lise ve Dengi Okul	( )
	Üniversite	( )

9. Turizm ile ilgili bir okul mezunu musunuz?	EVET	HAYIR
	( )	( )
	Cevabınız evet ise mezun olduğunuz okulun adı?	

10. Aylık geliriniz ne kadar?	0-200 TL	( )
	201-500 TL	( )
	501-1000 TL	( )
	1001-1500 TL	( )
	1501-2000 TL	( )
	2001 Üzeri	( )
	Yorum Yok	( )

11. Yabancı dil biliyor musunuz?	EVET	HAYIR		
	( )	( )		
	Cevabınız evet ise bildiğiniz diller ve seviyeleri nedir?			
	Dil	Seviye		
		Temel	Orta	İleri
	İngilizce			
	Almanca			
	Fransızca			
	Rusça			
	Bulgarca			
Romence				
Yunanca				
Diğer:				
.....				

12. Çalıştığınız tesis türü?	Otel	( )
	Motel	( )
	Kamping	( )
	Apart Otel	( )
	Pansiyon	( )
	Seyahat acentesi	( )
	Eğlence tesisi	( )
	Spor tesisi	( )
	Kamu Kurumu Kamp Tesisi	( )
	Orman içi Dinlenme Yeri ve Çadırın Kamp Alanı	( )

! Diğer sorular için arka sayfaya geçiniz...

Edime Turizm Sektörü Çalışanları Anket Formu Arka Sayfa.

13. Turistik tesislerdeki çalışmaya biriminiz?	Büro - ön büro - resepsiyon elemanı	( )
	İdareci	( )
	Mühasebeci	( )
	Garson	( )
	Temizlikçi	( )
	Güvenlikçi	( )
	Anımsayıcı	( )
	Mutfak hizmetleri elemanı	( )
Tarım elemanı	( )	
Diğerleri :	( )	

14. Turizm sektöründe ek iş ya da mevsimlik olarak çalışıyorsunuz asıl mesleğiniz nedir?	Çiftçilik	( )
	İnşaat işçisi	( )
	El sanatları	( )
	Seyyar satıcılık	( )
	Öğrenci	( )
	İşsiz	( )
Diğer:.....	( )	

15. İfade yapılan turistik faaliyetler sizin yaşam kalitesinizi artırıcı bir etkide bulunuyor mu ?	Hiçbir etkisi yok	( )
	Çok olumsuz	( )
	Olumsuz	( )
	Normal düzeyde	( )
	Olumlu	( )
Çok olumlu	( )	
Yorum yok	( )	

16. Turizm sektöründe çalışmaktan memnun musunuz?	Hiç memnun değilim	( )
	Memnun değilim	( )
	Az memnorum	( )
	Normal düzeyde	( )
	Memnorum	( )
	Çok memnorum	( )
Yorum yok	( )	

17. Yaşadığımız çevrede turizmle birlikte gelişen ve önem kazanan sektör ya da sektörler var mı?	EVET	HAYIR
	( )	( )
	Cevabımız evet ise bu sektörleri belirtiniz	
	1.	
	2.	
	3.	
	4.	
5.		

18. Yaşadığımız çevrede turizmle birlikte gerileyen ve önem kayb eden sektör ya da sektörler var mı?	EVET	HAYIR
	( )	( )
	Cevabımız evet ise bu sektörleri belirtiniz	
	1.	
	2.	
	3.	
4.		
5.		

19. Sizce yetkili kurumların Edime turizmni geliştirme konusundaki çalışmalarını yeterli mi ?	Hiçbir çalışma yok	( )
	Çok Yetersiz	( )
	Yetersiz	( )
	Normal düzeyde	( )
	Yeterli	( )
	Çok Yeterli	( )
	Yorum yok	( )

20. Edime’de turizmin gelişebilmesi için öncelikle hangi çalışma yapılmalıdır?	Komşu ülkelerle siyasi anlaşmazlıkların giderilmeli	( )
	Turizm bilincini geliştirici çalışmaların yapılmalı	( )
	Konaklama işletmelerinin sayısının ve sınıfının artırılmalı	( )
	Tarımına ağırlık verilmeli	( )
	Mali teşvikler artırılmalı	( )
	Turizm etkinlikleri çeşitlendirilmeli	( )
	Yorum Yok	( )

Anketimizi özenle doldurduğunuz için çok teşekkür ederiz. Edime ile ilgili olarak **geri bildiğiniz** ve **ilave etmek istediğiniz** konu var ise lütfen aşağıda belirtiniz:

Teşekkür ederiz...

Anket No:

Anketör Adı/Soyadı:

Tarih:

Saat:

Uygulama Yeri:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Sinan KOCAMAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum – 05/06/1981
Eğitim Durumu	
Lisansla Bütünleşik Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi - 2005
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce / İleri Düzey
Bilimsel Faaliyetleri	Araştırma Görevliliği (Fatih Üniversitesi ve Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, 2006 - ...) Sempozyum Düzenleme Kurulu Üyeliği (ICGIS - 2008)
İş Deneyimi	
Projeler	Reading Between The Lines AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı - Koordinatör (2009-2011)
Çalıştığı Kurumlar	Millî Eğitim Bakanlığı – Öğretmen (2005-2006) Fatih Üniversitesi – Araştırma Görevlisi (2006-2009) Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi – Araştırma Görevlisi (2009 - ...)
İletişim	
E-Posta Adresi	skocaman@agri.edu.tr sinankocaman25@hotmail.com
Tarih	01/07/2011